ОШ „Вук Караџић“ – Сремчица
Сремчица, ул. Школска бр. 4
Директор: 011/2522-718 Секретар: 011/2526-114 Fax: 011/2526-114
e-mail: osvukk@mts.rs/ web: osvukkaradzic.co.rs

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ

2026 – 2030.

Растемо у Вуку кроз игру и науку!

ЈУН 2026.

Правне основе Школског програма

Закон о основама система образовања и васпитања (“Сл. гласник РС”, бр. 88/2017, 27/2018-др.закон, 10/2019, 27/2018- др. закон, 6/2020, 129/2021, 92/2023 и 19/2025)

Закон о основном образовању и васпитању (“Сл. гласник РС”, бр. 55/2013, 101/2017, 10/2019, 27/2018- др. закон, 129/2021, 92/2023 и 19/2025)

Правилник о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања (“Сл. гласник РС” - Просветни гласник, број 10/2017, 12/2018, 15/2018, 18/2018, 1/2019, 2/2020, 16/2022, 1/2023-исп, 13/2023, 14/2023, 11/2024 и 1/2026)

Правилник о програму наставе и учења за други разред основног образовања и васпитања („Сл. гласник РС” - Просветни гласник, бр. 16/2018, 3/2019, 5/2021 и 13/2023)

Правилник о програму наставе и учења за трећи разред основног образовања и васпитања („Сл. гласнику РС” - Просветни гласник, број 5/2019, 1/2020, 6/2020, 7/2022 и 13/2023)

Правилник о програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања (“Сл. гласник РС” - Просветни гласник, број 11/2019, 6/2020, 7/2021, 1/2023 и 13/2023)

Правилник о плану наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања (“Сл. гласник РС” - Просветни гласник, број 15/2018, 18/2018, 3/2019, 3/2020, 6/2020, 17/2021, 16/2022, 13/2023, 14/2023, 3/2024, 6/2025 и 1/2026)

Правилник о програму наставе и учења за седми разред основног образовања и васпитања („Сл. гласник РС” - Просветни гласник, број 5/2019, 1/2020, 6/2020, 8/2020, 5/2021, 17/2021, 16/2022, 13/2023, 14/2023 и 6/2025)

Правилник о програму наставе и учења за осми разред основног образовања и васпитања („Сл. гласник РС” - Просветни гласник, бр. 11/2019, 2/2020, 6/2020, 5/2021, 17/2021, 16/2022, 13/2023, 14/2023, 4/2024 и 6/2025)

Правилник о ближим упутствима за утврђивање права на индивидуални образовни план, његову примену и вредновање („Сл. гласник РС“, бр. 74/2018)

Правилник о ближим условима организовања целодневне наставе и продуженог боравка („Сл. гласник РС“, бр. 77/2014)

Правилник о организацији и остваривању наставе у природи и екскурзије у основној школи („Сл. гласник РС“, бр. 30/2019)

Правилник о стандардима квалитета рада установе (“Сл. гласник РС- Просветни гласник”, бр. 14/2018 и 1/2024)

Правилник о вредновању квалитета рада установе („Сл. гласник РС“, бр. 10/2019 и 77/2024)

ОСНОВНЕ ОДРЕДНИЦЕ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

- Школски програм се реализује на српском језику.

Школски програм садржи:

- циљеве школског програма;
- назив, врсту и трајање свих програма образовања и васпитања које школа остварује;
- начин остваривања свих програма образовања и васпитања који се реализују у школи;
- начине пролагођавања програма ученицима – индивидуални образовни планови чине прилог Школског програма.

СВРХА, ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Сврха програма образовања:

- Квалитетно образовање и васпитање, које омогућава стицање језичке, математичке, научне, уметничке,културне, здравствене, еколошке и информатичке писмености, неопходне за живот усавременомисложеном друштву.
- Развијање знања, вештина, ставова и вредности које оспособљавају ученика да успешнозадовољавасопствене потребе и интересе, развија сопствену личност и потенцијале, поштује друге особе и њихов идентитет, потребе и интересе, уз активно и одговорно учешће у економском, друштвеном и културном животу и доприноси демократском, економском и културном развоју друштва.

Циљеви и задаци програма образовања су:

- развој интелектуалних капацитета и знања деце и ученика нужних за разумевање природе, друштва, себе и света у коме живе, у складу са њиховим развојним потребама, могућностима и интересовањима;
- подстицање и развој физичких и здравствених способности деце и ученика;
- оспособљавање за рад, даље образовање и самостално учење, у складу са начелимасталногусавршавања и начелима доживотног учења;
- оспособљавање за самостално и одговорно доношење одлука које се односе на сопственоразвојибудући живот;
- развијање свести о државној и националној припадности, неговање српске традицијеикултуре, као и традиције и културе националних мањина;
- омогућавање укључивања у процесе европског и међународног повезивања;
- развијање свести о значају заштите и очувања природе и животне средине;
- усвајање, разумевање и развој основних социјалних и моралних вредности демократски уређеног, хуманог и толерантног друштва;
- уважавање плурализма вредности и омогућавање, подстицање и изградња сопственог система вредности и вредносних ставова који се темеље на начелима различитости и добробити за све;
- развијање код деце и ученика радозналости и отворености за културе традиционалних цркава и верских заједница, као и етничке и верске толеранције, јачање поверења међу децом и ученицима и спречавање понашања која нарушавају остваривање права на различитост;
- поштовање права деце, људских и грађанских права и основних слобода и развијање способности за живот у демократски уређеном друштву;
- развијање и неговање другарства и пријатељства, усвајање вредности заједничког живота и подстицање индивидуалне одговорности.

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА ПРВИ РАЗРЕД

ПЛАН РАДА 1. РАЗРЕДА

Ред.број	А. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ РАЗРЕД	
		нед.	год.
1.	Српски језик	5	180
2.	Страни језик	2	72
3.	Математика	5	180
4.	Свет око нас	2	72
5.	Ликовна култура	1	36
6.	Музичка култура	1	36
7.	Физичко и здравствено васпитање	3	108
8.	Дигитални свет	1	3
Ред.број	Б.Изборни програм		
1	Верска настава/ Грађанско васпитање	1	36
УКУПНО: А + Б		21-23	756-828
Ред.број	ОБЛИК ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПРВИ РАЗРЕД	
		нед.	год.
1.	Редовна настава	21-23	756-828
2..	Допунска настава	1	36
3.	Додатна настава		
4.	Настава у природи	7-10 дана годишње	

Ред.број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПРВИ РАЗРЕД	
		нед.	год.
1.	ЧОС	1	36
2.	Ваннаставне а.ктивности	1-2	36-72
3	Екскурзија	1-3	1-3 дана годишње

ЦИЉЕВИ:
1) обезбеђивање добробити и подршка целовитом развоју ученика;
2) обезбеђивање подстицајног и безбедног окружења за целовити развој ученика, развијање ненасилног понашања и успостављање нулте толеранције према насиљу;
3) свеобухватна укљученост ученика у систем образовања и васпитања;
4) развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;
5) развијање свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине и еколошке етике, заштите и добробити животиња;
6) континуирано унапређивање квалитета процеса и исхода образовања и васпитања заснованог на провереним научним сазнањима и образовној пракси;
7) развијање компетенција за сналажење и активно учешће у савременом друштву које се мења;
8) пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;

9) развијање кључних компетенција за целоживотно учење, развијање међупредметних компетенција за потребе савремене науке и технологије;
10) развој свести о себи, развој стваралачких способности, критичког мишљења, мотивације за учење, способности за тимски рад, способности самовредновања, самоиницијативе и изражавања свог мишљења;
11) оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;
12) развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима и неговање другарства и пријатељства;
13) развијање позитивних људских вредности;
14) развијање компетенција за разумевање и поштовање права детета, људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву;
15) развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, развој толеранције и уважавање различитости;
16) развијање личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности Републици Србији, поштовање и неговање српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине;
17) повећање ефикасности употребе свих ресурса образовања и васпитања, завршавање образовања и васпитања у предвиђеном року са минималним продужетком трајања и смањеним напуштањем школовања;
18) повећање ефикасности образовања и васпитања и унапређивање образовног нивоа становништва Републике Србије као државе засноване на знању.

ПРОГРАМИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ОРИЈЕНТИСАНИ НА ИСХОДЕ

Структура програма свих предмета је конципирана на исти начин. На почетку се налази циљ учења предмета за први циклус образовања и васпитања. У табели која следи, у првој колони, дефинисани су предметни исходи за крај првог разреда, у другој колони дате су области и/или теме, а у трећој се налазе предметни садржаји. Иза табеле налазе се препоруке за остваривања наставе и учења конкретног предмета под насловом Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма.

Програми наставе и учења засновани су на општим циљевима и исходима образовања и васпитања и потребама и могућностима ученика првог разреда. Усмерени су на процес и исходе учења, а не на саме садржаје који сада имају другачију функцију и значај. Садржаји више нису циљ сами по себи, већ су у функцији остваривања исхода који су дефинисани као функционално знање ученика тако да показују шта ће ученик бити у стању да учини, предузме, изведе, обави захваљујући знањима, ставовима и вештинама које је градио и развијао током једне године учења конкретног предмета. Овако конципирани програми подразумевају да оствареност исхода води ка развијању компетенција, и то како општих и специфичних предметних, тако и кључних. Прегледом исхода који су дати у оквиру појединих програма наставе и учења може се видети како се постављају темељи развоја кључних и општих међупредметних компетенција које желимо да наши ученици имају на крају основног образовања. Та потреба да се образовање и васпитање усмере ка развијању компетенција један је од разлога увођења и пројектне наставе као облика образовно-васпитног рада. Пројектна настава се у данашње време све више фокусира на остваривање образовних стандарда и исхода и, како показују резултати најновијих истраживања, прати друштвене промене својом усмереношћу на развијање знања и способности ученика кроз активности планирања, истраживања и тимског рада у оквиру предметног и међупредметног

повезивања садржаја. Поред тога, једна од битних особина савременог приступа пројектном раду у настави односи се на коришћење ИКТ у пројектним активностима што обезбеђује ефикасније учење и развијање знања, али и развијање понашања правилног и безбедног коришћења рачунара и интернета.

На путу остваривања циља и исхода кључна је улога наставника који добија значајан простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе и учења и активности ученика. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Програми наставе и учења намењени су, пре свега, наставницима који непосредно раде са ученицима, али и онима који на посредан начин узимају учешће у образовању и васпитању. Зато треба имати у виду да терминологија, која је коришћена у програмима наставе и учења, није намењена ученицима и треба је приликом дефинисања конкретних наставних јединица, било за непосредан рад са ученицима, било за потребе уџбеничких и дидактичких материјала, прилагодити узрасту ученика. Програми наставе и учења су наставницима полазна основа и педагошко полазиште за развијање образовно-васпитне праксе: за планирање годишњих и оперативних планова, непосредну припрему за рад као и оквир за преиспитивање праксе развијања планова, остваривања и вредновања наставе и учења кроз сопствена промишљања и разговор са колегама.

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ ЗА КРАЈ ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Оријентација ка општим међупредметним компетенцијама и кључним компетенцијама треба да обезбеди динамичније и ангажованије комбиновање знања,вештина и ставова релевантних за различите реалне контексте који захтевају њихову функционалну примену. Опште међупредметне компетенције за крај основног образовања и васпитања заснивају се на кључним компетенцијама наведеним у Закону о основама система образовања и васпитања, развијају се кроз наставу свих предмета и активности, применљиве су у различитим ситуацијама и контекстима при решавању различитих проблема и задатака и неопходне су свим ученицима за лично остварење и развој, укључивање у друштвене токове и запошљавање и чине основу за целоживотно учење. Опште међупредметне компетенције за крај основног образовања и васпитања су:

1) компетенција за учење;
2) одговорно учешће у демократском друштву;
3) естетичка компетенција;
4) комуникација;
5) одговоран однос према околини;
6) одговоран однос према здрављу;
7) предузимљивост и оријентација ка предузетништву;
8) рад са подацима и информацијама;
9) решавање проблема;
10) сарадња;

ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

Назив предмета	СРПСКИ ЈЕЗИК
Циљ	Циљ наставе српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности..

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
- разликује изговорени глас и написано слово; изговорене и написане речи и реченице; - влада основном техником читања и писања ћириличког текста; - разуме оно што прочита; - активно слуша и разуме садржај књижевноуметничког текста који му се чита; - препозна песму, причу и драмски текст; - одреди главни догађај, време (редослед догађаја) и место дешавања у вези са прочитаним текстом; - уочи ликове и прави разлику између њихових позитивних и негативних особина; - изрази своје мишљење о понашању ликова у књижевном делу; - препозна загонетку и разуме њено значење; - препозна басну и разуме њено значење; - разликује слово, реч и реченицу; - правилно изговори и напише кратку и потпуну реченицу једноставне	ПОЧЕТНО ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ	Глас и слово; штампана и писана слова ћириличког писма. Речи и реченице као говорне и писане целине. Текстови засићени словима која се обрађују/текстови предвиђени за глобално читање. Све врсте текстова који су написани штампаним или писаним словима. Језичке игре. Аналитичко-синтетичка вежбања; лексичка и синтаксичка вежбања; моторичке вежбе. Писање (преписивање, самостално писање и диктат). Читање (шчитавање/глобално читање, гласно и тихо читање); питања којима се проверава разумевање прочитаног. Изговор и писање гласова који ученицима причињавају тешкоће (нпр. ђ, ћ; џ, ч; ј, љ).
	КЊИЖЕВНОСТ	ШКОЛСКА ЛЕКТИРА Поезија Народна песма, Ја сам чудо видео

структуре са одговарајућом интонацијом, односно интерпункцијским знаком на крају; - правилно употреби велико слово; - учтиво учествује у вођеном и слободном разговору; - обликује усмену поруку служећи се одговарајућим речима; - усмено препричава; усмено прича према слици/сликама и о доживљајима; - усмено описује ствари из непосредног окружења; - бира и користи одговарајуће речи у говору; на правилан начин користи нове речи у свакодневном говору; - напамет говори краће књижевне текстове; - учествује у сценском извођењу текста; - пажљиво и културно слуша саговорнике; - слуша, разуме и парафразира поруку; - слуша интерпретативно читање и казивање књижевних текстова ради разумевања и доживљавања; - примењује основна правописна правила; - пише читко и уредно; - писмено одговара на постављена питања; - спаја више реченица у крађу целину; - пише реченице по диктату примењујући основна правописна правила; - гласно чита, правилно и са разумевањем; - тихо чита (у себи) са разумевањем прочитаног;		Јован Јовановић Змај, Зимска песма Војислав Илић, Пролетња зора/Воја Царић, Пролеће/Мира Алечковић, Ветар сејач Десанка Максимовић, Првак; Хвалисави зечеви/У гостима/Ливадско звонце Гвидо Тартаља, Китова беба/Мрави/Постеља за зеку Бранко Ћопић, Јежева кућица (читање у наставцима) Душан Радовић, Јесења песма/Срећна Нова година Љубивоје Ршумовић, Ау што је школа згодна; Дете/Деца су украс света Љубивоје Ршумовић, „Десет љутих гусара Стеван Раичковић, Цртанка/ Перо Зубац, Добар друг ти вреди више Бранислав Цветковић: „Симина азбука Драгомир Ђорђевић, Није лако бити дете Душко Трифуновић, „Два јарца'' **Проза** „Голуб и пчела” „Лисица и гавран”, по Езопу „Два јарца”, „Две козе”, по Доситеју Обрадовићу Лав Николајевич Толстој, „Два друга” Драган Лукић, „Јоца вози тролејбус” Душан Радовић, „Прича о малом прсту” Влада Стојиљковић, „Како сам купио кишобран” Избор из ауторских загонетки (Десанка

- пронађе информације експлицитно изнете у тексту.		Максимовић, *Загонетке лаке за прваке ђаке*, загонетке Григора Витеза и Бране Цветковића) **Драмски текстови** Душан Радовић, *Тужибаба* Александар Поповић, *Неће увек да буде први* Бора Ољачић, *Први дан у школи* Љубиша Ћокић, *Побуна играчака* **Популарни и информативни текстови** Милан Шипка, „Буквар” Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Свети Сава, Вук Стефановић Караџић, знаменита личност наше школе и др ДОМАЋА ЛЕКТИРА Јован Јовановић Змај, избор из поезије за децу („Волим”, „Пачија школа”, „Материна маза”, „Купање” и друге по избору) Избор из басни („Цврчак и мрави”, „Лисица и рода”, „Лав и миш” и друге по избору) Избор из сликовница за децу. Део лектире су и текстови намењени за вежбање читања и разумевање прочитаног и препоручује се да се нађу у буквару, односно почетници. Ови текстови читају се у првом полугодишту, а њихова обрада представља разумевање прочитаног, схватање чињеница изнетих

		у тексту и њихово повезивање, али и основно упознавање природе књижевности саме. **Вештина читања и разумевања прочитаног** изграђује се постепено кроз школовање и са тим се започиње од првог разреда. Ученици слушају и читају књижевне и некњижевне текстове, а учитељ, након читања сваког текста поставља питања у вези са прочитаним. Све ово остварује се и у оквиру области Језичка култура. Вођени питањима о прочитаном садржају, ученици развијају способност да као одговоре формулишу реченице и краће говорне исказе, зависно од индивидуалних способности. Ученици усвајају нове речи и богате свој речнички фонд читајући различите текстове, књижевне и
	ЈЕЗИК Граматика, правопис и ортоепија	Реченица; реч; слово. Улога гласа/слова у разликовању значења изговорене односно написане речи. Реченице као обавештење, питање и заповест. Велико слово на почетку реченице, у писању личних имена и презимена, имена насеља (једночланих) и назива места и улице у којој ученик живи, као и назив школе коју похађа. Правилно потписивање (име, па презиме). Тачка на крају реченице; место и функција упитника и узвичника у реченици.

	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	Говорење	Вођени и слободни разговор. Говорни предлошци. Усмена порука. Причање, препричавање и описивање. Казивање књижевног текста. Драмски, драматизовани текстови, сценска импровизација. Сценско извођење текста (драмско и луткарско). Богаћење речника: лексичке и синтаксичке вежбе. Разговорне, ситуационе и језичке игре.
		Слушање	Стварне и симулиране ситуације. Слушна порука. Аудио-визуелни записи. Игре за развијање слушне пажње.
		Писање	Питања о сопственом искуству, бићима, предметима, појавама, сликама, о књижевном и некњижевном тексту. Писана порука. Краћа текстуална целина: о сопственом искуству, о доживљају, о сликама, поводом књижевног текста. Реченице/кратак текст погодан за диктирање.
		Читање	Књижевни текстови. Текстови са практичном наменом: позивница, упутство, списак за куповину и др. Нелинеарни текстови: текст у табели, распоред часова, стрип, улазница и др. Информативни текстови: 1. уџбенички: Милан Шипка, Буквар; текстови о знаменитим личностима српске културе; 2. вануџбенички: о правилима учтивог

			понашања (бонтон); о месту у којем ученици живе; о животињама итд.

НАЧИНИ ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета српског језика у првом разреду чине четири предметне области :

1.Почетно читање и писање

2.Књижевност

3. Језик

4.Језичка култура

Све области су повезане и ниједна се не може изучавати без међусебног повезивања.

ПОЧЕТНО ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ

Настава почетног читања и писања изводи се у првом полугодишту првог разреда основне школе, али, ако је потребно, наставља се и у другом полугодишту. Почетно читање и писање реализује се самостално, али обухвата и садржаје из књижевности, језика и језичке културе.

Предвиђено је 90 часова ,а у зависности од темпа напредовања ученика мање или више.

Припремни период

У припремном периоду учитељи треба да испитају способности и спремност ученика за почетно читање и писање.То подразумева испитивање познавања слова , умешност причања на задату тему, умешност препричавања , графомоторичку способност деце , сналажење у простору .

Усмено изражавање изводи се кроз свакодневне игре и активности које служе вежбању комуникације.

У овом периоду учитељ треба да се упозна и са евентуалним говорним сметњама. Ученици развијају културу говора и слушања на основу низа говорних вежби.Све оне биће повезане са посматрањем непосредних детаља (учионица, школа, школско двориште, библиотека…)

Сва ова вежбања треба да буду занимљива и подстицајна јер су важан предуслов за учење читања и писања.Већ у овом периоду ученици треба да уоче позицију гласова у речи коју изговарају, као и позицију слова у речи која је написана.Када ученици то добро уоче биће им лакше да савладају почетно читање и писање.

Учитељ у овом периоду учи децу да користе лепе речи и полако избацује речи жаргонског говора. Посебну пажњу треба обратити на правилно изговарање гласова . Моторичке вежбе за развијање руке, шаке и прстију се развијају кроз игру (везивање чворова од канапа, везивање пертли, закопчавање дугмића, низање перлица …). Графомоторичке вежбе су веома важне у припреми за писање. Оне се могу изводити кроз мноштво цртежа , цртања рамова ,коришћење разних линија…Линије треба писати у једном потезу.Ученике усмеравати на правилно држање оловке .Пазити на правилно држање тела . При писању ученике учити да не журе и да рука буде опуштена.

Све ове вежбе треба да буду у корелацији са наставом ликовне културе, музичке културе ,света око нас и наставе физичког и здравственог васпитања.

Учење читања и писања

Дидактичко-методичка организација наставе почетног читања и писања зависи од много фактора, а најважнији је онај који се односи на предзнања ученика. Сваки учитељ у свом одељењу бираће поступак читања и писања у зависности од спремности деце (монографског и групног поступка, групни или комплексни поступак).

Наставу почетног читања и писања изводиће се на више нивоа уз праћење

индивидуалног напретка ученика. Садржај, методе и облици рада прилагодеће се могућностима и потребама ученика.
У овом периоду ученици треба да науче правилно да шчитавају , а затим и да читају.Сваки ученик напредује својим темпом и према томе га треба ангажовати.Ученике треба подстицати и на редовно читање код куће.То се може постићи одабиром занимљивих текстова за читање. Ученици уче да пишу појединачна штампана и писана слова, речи и реченице; цифре. Приликом писања штампаних слова повести рачуна о правилном писању слова . Приликом писања писаних слова повести рачуна о правилном повезивању и грађењу лепог рукописа
Усавршавање читања и писања
У овом периоду ученик треба да влада основном техником читања и писања. Усавршавање читања треба вежбати на текстовима који су кратки, динамични, интересантни и примерени узрасту ученика, као и на текстовима школске и домаће лектире. Посебну пажњу обратити на разумевање прочитаних речи, реченица и текстова. Редовним вежбањем ученици аутоматизују процес читања и писања.

КЊИЖЕВНОСТ

Садржаји из књижевности савладају се током целе године користећи Буквар, Читанку,одабране књиге за овај узраст, дечије часописе.Уз помоћ учитеља ученици треба да разумеју текстове из школске лектире .Предвиђен број часова је 45. Ових часова ће свакако бити више јер ће они бити провучени кроз сваку наставну јединицу током школске године.Од октобра месеца једном недељно биће предвиђена наставна јединица из књижевности.
У плану из књижевности дела школске и домаће лектире, као и одабрана дела у складу са афинитетима ученика.
На основу прочитаних текстова ученик треба да уочи разлику између песме, приче и драме.
Кроз читање различитих текстова ученици треба да обогате свој речник, искажу своје ставове и уочавају позитивне и негативне особине ликова.То свакако треба да примене и у свакодневном животу.

ЈЕЗИК

Кроз ову област српског језика ученици се оспособљавају за правилну писмену и усмену комуникацију.Не уче само правилну граматичку форму реченице, већ и њену функцију у свакодневној комуникацији. За ову област предвиђено је 10 часова, а свакако ће садржаји из ове области користити на сваком часу.
Граматика
Ученици у првом разреду треба да савладају појам гласа, слова, речи и реченице.
Правопис
Из области правописа треба да савладају употребу великог слова, основне правописне знаке (тачка, зарез, упитник, узвичник).Све ово ће се одрадити кроз самостално записивање реченица, диктата и препричавања краћих текстова током целе школске године.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Област језичка култура обухвата развијање основне писмености ученика, односно усавршавање говорења, слушања, читања и писања. Наставни рад ове области прожима се са другим областима српског језика. Ова област ће се реализовати кроз усмене вежбе , писмене вежбе, разговор у свакодневној комуникацији, анализи обрађених текстова, читању домаћих задатака , описивању личности и догађаја, рецитовању научених песама и краћих драмских текстова.
За ову област предвиђено је 45 часова. Ова област српског језика спроводи се од првог дана школовања.

Назив предмета	МАТЕМАТИКА
Циљ	Циљ учења предмета математика је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА		САДРЖАЈИ
- одреди међусобни положај предмета и бића и њихов положај у односу на тло; - упореди предмете и бића по величини; - уочи и именује геометријске облике предмета из непосредне околине; - именује геометријска тела и фигуре; - групише предмете и бића са заједничким својством; - сложи/разложи фигуру која се састоји од познатих облика; - разликује: криву, праву, изломљену, затворену и отворену линију; - црта праву линију и дуж помоћу лењира; - броји унапред и уназад и са прескоком; - прочита, запише, упореди и уреди бројеве прве стотине и прикаже их на бројевној правој; - користи редне бројеве; - разликује парне и непарне бројеве,	ГЕОМЕТРИЈА	ПОЛОЖАЈ, ВЕЛИЧИНА И ОБЛИК ПРЕДМЕТА	Просторне релације. Величина предмета и бића. Геометријска тела: лопта, коцка, квадар, ваљак, пирамида и купа. Геометријске фигуре: круг, правоугаоник, квадрат и троугао.
		ЛИНИЈЕ	Права, крива и изломљена линија. Затворена и отворена линија. Тачка и линија. Дуж.
	БРОЈЕВИ		Бројање, писање и читање бројева. Приказивање бројева помоћу тачака на бројевној правој. Упоређивање бројева. Редни бројеви. Сабирање и одузимање бројева у оквиру 20 и приказивање на бројевној правој. Сабирање и одузимање бројева до 100 без прелаза преко десетице и приказивање на бројевној правој. Својства сабирања. Откривање непознатог броја у једнакостима с једном операцијом.

одреди највећи и најмањи број, претходника и следбеника; - користи појмове: сабирак, збир, умањеник, умањилац, разлика; - сабира и одузима два једноцифрена броја не записујући поступак; - сабира и одузима до 100 без прелаза преко десетице; - растави број на сабирке и примени замену места и здруживање сабирака ради лакшег рачунања; - реши текстуални задатак са једном операцијом; - разликује новчане апоене до 100 динара и упореди њихову вредност; - уочи правило и одреди следећи члан започетог низа; - прочита и користи податке са једноставнијег стубичног и сликовног дијаграма или табеле; - измери дужину задатом, нестандардном јединицом мере; - преслика тачке и фигуре у квадратној мрежи на основу задатог упутства.		Динар, кованице и новчанице до 100 динара.
	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ	Мерење дужине нестандардним јединицама мере.

НАЧИНИ ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

У настави математике првог разреда обрађују се области :
Геометрија (27; 11 + 16)
Бројеви (146; 57 + 89)
Мерење и мере (7; 3 + 4)
У првом полугодишту обрађују се : Положај, величина и облик предмета; Природни бројеви до 10 и нула, сабирање и одузимање до 10; Линије; Природни бројеви до 20.

У другом полугодишту обрађују се :Сабирање и одузимање до 20; Мерење и мере; Природни бројеви до 100; сабирање и о дузимање бројева до сто без прелаза преко десетице.

Померања броја часова у некој наставној области зависи од напредовања ученика.

Начини реализације наставе математике у првом разреду :

1.Положај , величина и облик предмета- ове наставне јединице могу се одрадити кроз низ игара и конкретних примера у учионици. Такође ове наставне јединице имају чврсту корелацију са предметом Света око нас . На конкретним примерима ученици ће груписати предмете на основу њиховог положаја , величине и облика.

2.Природни бројеви до 10 и нула, сабирање и одузимање до 10;

На очигледним примерима кроз пребројавање ученици уче појам броја и његово правилно записивање.Уз помоћ дидактичких средстава (рачунаљка, штапићи, бојице…)ученици уче сабирање и одузимање. На очигледним примерима ученици уче појам редног броја .Коришћењем разних игара ученици савладају појам парног и непарног броја.Наравно када савладају основе технике читања и писања , ученици раде и текстуалне задатке.

3.Линије;

Кроз разне цртеже ученици се упознају са различитим врстама линија . У овом периоду ученици уче правилну употребу лењира.

4.Природни бројеви до 20;Сабирање и одузимање до 20;

Ученици уче да броје унапред и уназад до 20 (Правилним повезивањем бројева од 1 до 20 у циљу добијања задате фигуре).Уз помоћ различитих дидактичких средстава ученици уче сабирање и одузимање до 20,решавају текстуалне задатке са једном операцијом , уче појам чланова сабирања и одузимања. Ова област у корелацији је са наставом ликовне културе и светом око нас. Врло је битно да ученици ову област добро савладају јер је она предуслов за учење бројева до 100. Ова област може захтевати и више часова уколико ученици слабије напредују.

5.Мерење и мере;

У овој области примењиваће се доста очигледних примера (мерење клупе -оловком, мерење учионице- кораком , упознавање са новцем различитих апоена , упознавање са квадратном мрежом -свеска…).

6.Природни бројеви до 100; сабирање и о дузимање бројева до сто без прелаза преко десетице.

Кроз различите типове задатака ученици записујући поступак, сабиракју и одузимају до 100 без прелаза преко десетице.На очигледним примерима треба да раставе број на сабирке и науче примену лакшег начина сабирања- замена и здруживање сабирака.

Назив предмета	СВЕТ ОКО НАС
Циљ	Циљ учења предмета свет око нас јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему.

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ

- препозна и искаже радост, страх, тугу и бес уважавајући себе и друге; - правовремено и примерено ситуацији искаже своје основне животне потребе за храном, водом и одласком у тоалет; - се понаша тако да уважава различитости својих вршњака и других људи; - придржава се договорених правила понашања у школи и прихвата последице ако их прекрши; - сарађује са вршњацима у заједничким активностима; - одржава личну хигијену и адекватно се одева у циљу очувања здравља; - чува своју, школску и имовину других; - прати инструкције одраслих у опасним ситуацијама: поплава, земљотрес, пожар; - својим речима опише пример неке опасне ситуације из свог непосредног окружења; - примењује правила безбедног понашања на путу од куће до школе приликом кретања улицом са и без тротоара и преласка улице; - снађе се у простору помоћу просторних одредница: напред-назад, лево-десно, горе-доле и карактеристичних	НЕПОСРЕДНО ОКРУЖЕЊЕ	Ја и други	Основна осећања (радост, страх, туга и бес). Основне животне потребе (дисање, храна, вода, спавање и потреба за тоалетом). Сличности и разлике по полу, старости, способностима и интересовањима.
		Породични дом, школа	Групе људи: породица, школска заједница, разред, одељење, суседи. Права и обавезе чланова група. Правила понашања појединаца и групе. Празници: породични, школски.
		Здравље и безбедност	Здрав начин живота: становање, одевање, исхрана, лична хигијена, рад, одмор. Безбедно понашање у саобраћају на путу од куће до школе (кретање улицом са и без тротоара, прелажење преко улице, безбедно место за игру). Опасне ситуације по живот, здравље и околину, превенција и правилно понашање (у дому и школској средини, саобраћају, током природних непогода).
		Оријентација у простору и времену	Кретање и сналажење у простору у односу на просторне одреднице: напред-назад, лево-десно, горе-доле и карактеристичне објекте. Сналажење у времену у односу на временске одреднице: делови

објеката; - одреди време својих активности помоћу временских одредница: делови дана, обданица и ноћ, дани у недељи, пре, сада, после, јуче, данас, сутра, прекјуче, прекосутра; - посматрањем и опипавањем предмета одреди својства материјала: тврдо-меко, провидно-непровидно, храпаво- глатко; - учествује у извођењу једноставних огледа којима испитује природне феномене; - разликује природу од производа људског рада на примерима из непосредног окружења; - препознаје облике појављивања воде у непосредном окружењу: потоци, реке, баре, језера; - препознаје изглед земљишта у непосредном окружењу: равница, брдо, планина; - идентификује биљке и животиње из непосредног окружења на основу њиховог спољашњег изгледа; - уочава разноврсност биљака и животиња на основу спољашњег изгледа; - препознаје главу, труп, руке и ноге као делове тела и њихову улогу у његовом свакодневном животу; - препознаје улогу чула вида, слуха, мириса, укуса и додира у			дана, обданица и ноћ, дани у недељи, пре, сада, после, јуче, данас, сутра, прекјуче, прекосутра.
		Човек ствара	Човек ради и ствара (материјали и средства за рад, производи људског рада). Материјали за израду предмета (дрво, камен, метал, стакло, гума, пластика, папир, тканина) и њихова својства (тврдо-меко, провидно-непровидно, храпаво- глатко).
		Разноврсност природе	Сунчева светлост и топлота. Основна својства ваздуха: провидност, мирис, кретање. Облици појављивања воде: потоци, реке, баре, језера, киша, снег. Облици појављивања воде у непосредном окружењу. Основна својства воде: укус, мирис, провидност, раствара поједине материјале. Изглед земљишта: равница, брдо, планина. Изглед земљишта у непосредном окружењу. Основна својства земљишта: боја, растреситост, влажност; Карактеристичне биљке и животиње у непосредном окружењу. Изглед и делови тела биљака. Изглед и делови тела животиња на примерима сисара,

његовом свакодневном функционисању и сазнавању окружења; - штеди воду и одлаже отпад на предвиђена места; - се понаша тако да не угрожава биљке и животиње у непосредном окружењу; - повезује резултате учења и рада са уложеним трудом.			птица, риба, инсеката. Човеково тело - делови тела (глава, труп, руке и ноге) и чула (вида, слуха, укуса, мириса и додира). Значај воде, ваздуха, земљишта, сунчеве светлости и топлоте за живот биљака, животиња/човека. Одговоран однос човека према животној средини (штедња воде, одлагање отпада на предвиђена места, брига о биљкама и животињама).

НАЧИНИ ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Свет око нас има фонд од два часа недељно, односно 72 часа годишње.

У току школске године теме које се обрађују су :

1.Ја и други

За ову тему предвидели смо 4 часа. У оквиру ове тем ученице треба да науче како да искажу своја осећања , основне животне потребе.Треба да схвате своја а и туђа понашања . Потребно је да уважавају различитости својих вршњака и других људи. На очигледним примерима и кроз разговор уче се правилном понашању у школи , кући, позоришту, на улици..

2.Породични дом, школа

За ову тему предвидели смо 8 часова. у оквиру ове теме ученици треба да науче све своје обавезе и права у оквиру дома и школе, Потребно је да следе упутства одраслих у тешким животним ситуацијама. Треба да вреднују значај породице , школе, непосредне околине и људи у њој. Кроз различите игровне активности, гледање едулативних кратких филмова , прича у сликама ,разговор , посматрањем околине, ова тема ће се приближити ученицима .

3.Здравље и безбедност

За ову наставну тему предвидели смо 10 часова.Кроз разне едукативне приче , ситуације ученицима ће се дочарати значај очувања здравља.Посебно је важно да схвате значај здраве исхране, спортске активности и здравог сна (организовање Сајма здраве исхране , полигон спретности и брзине).Као учесници у саобраћају треба да буду што више пропраћени кроз свакодневне активности (долазак и одлазак из школе).У овом периоду ученици треба да науче и о тешким животним ситуацијам као што су : поплаве , пожари , земљотреси , разне болести..).

4.Оријентација у простору и времену

Предвидели смо 16 часова у овој наставној теми. Веома је битно да се деца од најранијег узраста науче правилном планирању времена у току дана, недеље , месеца , године.Ова тема има чврсту корелацију са предметом математика.Ученици помоћу просторних одредница треба да се снађу у простору . Кад год буде прилике овакви часови ће се одржавати у непосредној околини школе.

5.Човек ствара
Осам часова нам је потребно за ову тему. У зависности од познавања материјала , њихових особина и примене у свакодневном животу одлучићемо да ли ће бити потребно више или мање часова.У овој теми ће се упознати са значајем улоге човека у мењању природе. Могу се вршити и једноставни експерименти у циљу упознавања особина одређеног материјала. Ученици ће имати задатак да од неког материјала направе предмет који могу и сами да користе.
6.Разноврсност природе
За ову тему предвиђена су 24 часа.Часови ће бити извођени у природи ,како би се ученици што конкретније упознали са облицима природе. Уколико буде могућности одласка на рекреативну наставу и излет тема ће на тај начин бити успешно реализована . У овој теми ученици треба да науче живе и неживе природе. Кроз посматрања могу се упознати како се на пример биљка развија из семена . Било би лепо када би ученици могли да оду на неко оближње имање где би могли да виде развој разних домаћих животиња.
У овом узрасту деца треба да буду свесна својих делова тела . Развијати свест о различитости живих бића и о томе да је чаовек најсавршеније живо биће.
Посебно развијати свест код деце о одговорном односу према природи и очувању животне средине.
Све наставне теме су у корелацији са свим предметима првог разреда.Посматрањем, истраживањем , разговором , игровним активностима, коришћењем различитих аудио - визуелних средстава , интернета - ученици ће стицати нова знања и изводити закључке .

Назив предмета	ЛИКОВНА КУЛТУРА
Циљ	**Циљ** наставе и учења ликовне културе је да ученик кроз ликовни рад овлада основама ликовног језика и оспособи се за комуникацију визуелним средствима, да континуирано развија стваралачко мишљење, естетске критеријуме, афинитет и позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа, ради личног развоја и продуктивног учешћа у савременом свету.

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА САДРЖАЈИ
– користи прибор и материјал за ликовно обликовање на безбедан начин; – изрази, ликовним радом, своје искуство, машту, емоције и естетски доживљај; – направи украсни/употребни предмет у вези празника и/или прославе; – испољава спремност да сарађује са вршњацима током обликовања заједничког ликовног рада; – опише ликове и радњу на примерима ликовних уметничких дела; – искаже зашто му се приказана ликовна уметничка дела свиђају или не свиђају; – прича о садржају свог ликовног рада на основу траженог услова	**ЛИКОВНА КУЛТУРА** Уметничка занимања - сликар и вајар. Уметнички занат – израђивач накита. Установе културе – галерија и музеј. **ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ** Цртање. Сликање. Вајање. Отискивање. Прављење.

-	**ВИЗУЕЛНО СПОРАЗУМЕВАЊЕ** Машта и стварност. Естетски доживљаји. Читање и доживљај ликовног дела.

НАЧИНИ ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Настава ликовне културе у првом разреду има велику улогу у развоју креативности и маштовитости ученика. Поред тога ликовна култура у првом разреду има блиску корелацију са свим наставним предметима.

Визуелно опажање је стручни израз за вештину која се не развија спонтано, већ учењем, кроз пажљиво вођени процес. Визуелно опажање је неопходно у свакодневном животу и свим занимањима, због безбедности, стручног обављања посла, развијања креативних идеја, разумевања савременог света, доношења исправних одлука, развијања позитивних односа са другим људима, личног развоја... Вештина визуелног опажања је у највећој мери повезана са начином размишљања, те се развија дуготрајно, у складу са развојем ученика.

У програму за први разред предложени су задаци и активности ученика који развијају визуелно опажање, уместо кључних појмова из теорије обликовања, који се могу протумачити и као теоријски садржаји (нпр. светлост и сенка).

Теорија форме

Теорија форме није егзактна наука, нити теорија у правом смислу речи. У питању су размишљања уметника о ликовним композицијама и њиховим елементима, на основу сопствене ликовне праксе, посматрања природе, урбаних средина, уметничких дела и, донекле, научних сазнања из природних наука. Размишљања уметника се разликују, не постоји општеприхваћени договор о томе шта јесу, а шта нису ликовни елементи, већ се теорији форме приступа као отвореном дијалогу.

Када је реч о теорији форме, углавном не постоје тачни и нетачни одговори, који би могли да се процене тестовима знања.

Од првог разреда основне школе уче се ликовни елементи око којих не постоје неслагања: линија, облик, боја, текстура и валер (светлина). Учење је искуствено, кроз ликовну праксу, а по завршетку ликовног рада, наставник не објашњава теорију, већ је потребно да ученици разговарају о свом раду. Циљ је да ученици постепено развијају свест о различитим стваралачким процесима, који се могу применити у бројним ситуацијама, не само у уметности. Наставник процењује вербално изражавање о ликовном раду, конструкцију реченица, правилну употребу ликовних појмова за дати разред, начин на који је ученик дошао до идеје за ликовни рад, начин размишљања о свом и радовима других ученика...

Планирање наставе и учења

Специфичност предмета ликовна култура представља планирање мотивационог разговора и визуелних мотивационих садржаја, који су неизоставни увод у ликовне активности. Треба имати у виду да се појам инспирација односи на унутрашњу потребу и подсвесни подстицај за стварање, а појам мотивација на спољашњи подстицај. Одговорност наставника је да мотивише ученике на стваралачки рад и у ситуацијама када ученик или ученици немају вољу за радом, услед околности на које не могу да утичу.

У првом разреду визуелни мотивациони садржаји су већином дела визуелних уметника. . Кључно је да се ученици не наводе на покушај копирања/имитирања дела, јер такав захтев није смислен и реално изводљив.

Теме и кључни појмови у оквиру тема **не реализују се редоследом** који је приказан у табели. Наставник смишља наставне јединице тако да се динамично смењују различите технике и активности ученика и, када је то логично, повезују са више кључних појмова датих у табели. Пожељно је планирати наставне јединице у корелацији са наставом других предмета, али не по сваку цену, већ онда када је могуће да веза буде очигледна и
ученицима.

Остваривање наставе и учења

Настава је индивидуализована, када се реализују индивидуални ликовни радови.
У првом разреду нема теоријских садржаја које наставник предаје. Учење се одвија искуствено, кроз ликовне игре, ликовне задатке, ликовне експерименте, вежбе опажања, решавање проблема, покушаје и грешке и разговор. Учење на грешкама је веома важно, али треба имати у виду да је ефикасно само ако ученик самостално уочи грешку, у смислу да није успео да реализује оно што је желео.
Најважнија карактеристика наставе *ликовне културе* у првом разреду је слободно, неспутано изражавање. Из тог разлога, ученици могу да се изражавају разноврсним прибором и материјалом, неспутано изражавање подразумева да ученици првог разреда не треба да се фокусирају на то да не прљају руке, одећу, радну површину и просторију, што су захтеви за наредне разреде. Наставник треба да обрати пажњу на то да ученици безбедно користе прибор и материјал.

ЛИКОВНА КУЛТУРА

Тема обухвата појмове из културе. Појмови се могу објаснити пре или по завршетку ликовних активности ученика. Ликовни задаци и активности ученика у вези појединих кључних појмова ове теме предложени су у другој и трећој теми.
Кључни појам: уметничка занимања - сликар и вајар.
Појам сликар се објашњава уз визуелни пример сликарског атељеа и 1–2 уметничке слике, само на примеру уметничког дела се реализује без навођења назива дела.
У првом разреду се не очекује да ученици памте имена уметника и називе уметничких дела.Предлог визуелних примера (фотографије)
– Сликарски атеље: атеље Паје Јовановића и Уроша Предића;
– Вајарски атеље: (дечији), атеље Томе Росандића;
– Примери штафелајних слика: *Мона Лиза*, Леонардо да Винчи; *Сунцокрети*, Ван Гог;
– Примери скулптура: *Играли се коњи врани (а са њима див јунаци),* Тома Росандић; *Вук Караџић,* Петар Убавкић.
Кључни појам: уметнички занат – израђивач накита.
Ликовне уметности су стваралачке и од уметника се очекује стварање уникатног дела, оригиналност и иновативност. Уметнички занати се разликују по томе што занатлија не израђује једно уникатно дело или производе у мањем тиражу. Занатлија може да осмисли уникатни дизајн и да надаље израђује исти производ у већој количини, све док постоји потражња за тим производом. Такође, може да израђује производе према дизајну који је осмислио неко други. Поједини производи уметничких заната израђују се традиционално вековима, без потребе за иновирањем дизајна. Израда накита је један од најстаријих уметничких заната и предложен је у програму за први разред зато што се накит израђује од бројних материјала и комбинацијом материјала.. Осим огрлица и наруквица, ученици могу да праве привеске, брошеве, оглавља за венчања, појасеве и друге украсне одевне додатке комбиновањем различитих материјала, спајањем (различитим врстама нешкодљивих лепака, хефталицом за децу, спајалицама, везивањем, чачкалицама, алкицама...). Задаци у вези овог појма имају циљ да ученици осмисле дизајн предмета, који се разликује од

радова других ученика, да спајају различите материјале, учећи на покушајима, грешкама и међувршњачком разменом идеја о начину спајања. Наставник може да помаже саветима и предлозима, као и да демонстрира спајање различитих материјала, али не и да даје инструкције за рад (корак по корак) или да учествује у изради. Задаци овог типа развијају моторику, вештину сарадње, креативност, а најважније је да подстичу интелектуални развој ученика, те се могу понављати у сваком разреду (уз веће захтеве).

Кључни појам: установе културе – галерија и музеј.

Појам галерија је потребно објаснити у контексту физичке просторије која је намењена за излагање и продају уметничких дела. Појам музеј је потребно објаснити у контексту грађевине која је намењена чувању и излагању уметничких дела, при чему је важније да ученици виде унутрашњост музеја, него саму зграду. Најважније правило приликом посете галерији и музеју је да се не оштећују изложена дела и то правило важи за све галерије и музеје. У првом разреду је најважније да ученици разумеју зашто је важно да се изложена дела не оштете. Ликовни појмови који надограђују кључни појам су: уметничка галерија, музеј уметности, изложба.

Предлог визуелних садржаја (фотографије)

– Галерија матице српске

– Народни музеј

Предлог активности

– Учествовање у ликовној радионици музеја (програм договора школа и музејски педагог);

– Учествовање у једној од постојећих виртуелних радионица музеја, за дати узраст;

– Излет (посета галерији или музеју изван места пребивалишта);

– Посета виртуелном музеју (на школском часу);

– Организовање изложбе у холу школе (излажу се ликовни радови ученика првог разреда, при чему је важно истаћи да школски хол није галерија, јер није намењен излагању и продаји уметничких дела).

ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Приликом планирања цртачких, сликарских, вајарских, графичких и комбинованих техника и поступака, наставник узима у обзир услове у школи, као и материјалне могућности свих ученика у одељењу.

Кључни појам: цртање

У првом разреду цртежи могу бити једнобојни и вишебојни линијски, као и обојени линијски цртеж, али се ови термини не објашњавају, већ се обезбеђује слободно изражавање, како задатим, тако и прибором/материјалом који ученик самостално одабере или бира у договору са паром/тимом/одељењем.

Линија се објашњава као траг који оставља цртачки прибор или материјал на подлози. Не препоручују се објашњења која могу збунити ученике *(линија је низ тачака; линија је тачка која је кренула у шетњу...) Ликовни појмови који надограђују кључни појам су: цртеж, линија, уске и широке линије, светле и тамне линије.*

Предлог цртачких активности, прибора и материјала

Цртање школским кредама у боји, на бетону у школском дворишту.

– Цртање школским кредама у боји, на традиционалној школској табли.

– Цртање четком и једном течном бојом, на већем формату (хамер, натрон папир, пак-папир, тањи картон...).

– Цртање фломастерима.

– Цртање оловкама у боји.

– Цртање уљаним пастелом.

– Цртање графитном оловком за цртање (НВ-3В).
– **Ликовне теме којима ученик жели да представи себе и своја интересовања** (Моја соба; Моја породица; Мој хоби; Пријатељ из детињства; Мој друг/ другарица и ја; Мој кућни љубимац; Омиљена играчка; Кад порастем желим да будем; Омиљена игра...).
– **Ликовне теме које садрже један појам** (нпр. Пријатељство; Прослава; Супротности; Страх; Радост; Кретање; Биљка...). Приликом задавања тема овог типа, неопходан је мотивациони разговор и провера да ли сви ученици разумеју појам.
Кључни појам: сликање
1) Слика случај.
2) Сликање на папиру из блока,
3) Сликање импровизованим прибором и бојом (акварел или темпера):
4) Сликање према уметничкој слици. Предлог дела: Замак и сунце, Пол Кле. Ово дело је предложено јер је очигледан пример сликања геометријских облика.
5) Сликање према стилу уметника.
6) Сликање бачене сенке.
7) Сликање светлим и тамним бојама.
8) **Колаж техника.**
Кључни појам: вајање
Ликовни појмови који надограђују кључни појам су: тродимензионални облици, моделовање, меки материјали, комбиновани материјали
– Моделовање меком масом за моделовање, као што су пластелин, глинамол, ДАС маса, ФИМО маса..., као и маса/тесто које ученици праве од јестивих састојака;
– Обликовање комбиновањем меке масе за моделовање и чврстих објеката (ситни метални делови, објекти из природе, чачкалице, танка жица, канап...).
Кључни појам: отискивање
– **Отискивање обојеног лишћа**.
– Монотипија.
– Симетрични отисак
– Отискивање воћем/поврћем (нпр. половина лимуна, пресечена главица лука, пресечена паприка...
– Отискивање текстуре (нпр. чипка, парче грубе тканине, Лего коцкице...). Кључни појам: прављење
Термин прављење (или израда) не обухвата нужно стваралачке активности. Односи се на прављење украса, играчака, поклона, паковања за поклоне...,Активности у вези овог појма се реализују уочи празника и прослава.
ВИЗУЕЛНО ИЗРАЖАВАЊЕ
Кључни појам: машта и стварност
У првом и другом разреду ученици уче да разликују машту и стварност, у настави српског језика и ликовне културе. Ликовне теме се реализују материјалом и прибором који одабере наставник.
Предлог ликовних тема
– **Када би слово било животиња изгледало би овако**... (задати велико штампано слово);
– **Када бих имао/имала робота изгледао би овако...;**
– **Чудовишта.**
– **Свет наопачке** (цртање или сликање улице, предела, учионице...постављањем бића и предмета у немогуће положаје);

– **Моја авантура** (измишљена);
– **Догодило ми се** (стварни догађај по избору ученика);
– **Бића.** Цртање, сликање и вајање реалних бића по сећању. Наставник показује фотографију или снимак, указује на облик, боје и шаре, највише до пет минута (поступак за развијање визуелног опажања и памћења).
Кључни појам: естетски доживљаји
Садржаји у вези овог појма односе се на ликовно изражавање индивидуалног доживљаја природе. НПредлог мотивационих визуелних садржаја
– Природне појаве (киша, олуја, сунчани дан, снег, топло, хладно...);
– Боје и шаре објеката у природи (различите врсте камена);
– Дивље животиње (боје и шаре);
– Биљке (облици и боје);
– Необични облици у природи Србије (Ђавоља варош, долина Увца, водопад Прскало, Росомачки лонци...);
– Пејзажи Саве Шумановића и Надежде Петровић.
Кључни појам: читање и доживљај ликовног дела
Комуникативна функција дела визуелних уметности се не објашњава у првом разреду, већ се ученици постепено уводе у читање једноставних садржаја ликовних дела, описивање утисака о делу и самостални избор садржаја свог ликовног рада.
У првом разреду читање садржаја уметничког дела се реализује без навођења назива дела.
Ученицима је потребно омогућити да слободно изражавају и размењују мишљења, без исправљања ако погреше.
Приликом изражавања индивидуалног утиска о делу, довољно је да ученици укратко кажу зашто им се приказано уметничко дело свиђа или не свиђа,
реченицом (нпр. Свиђају ми се боје, Волим животиње, Подсећа ме на...), а не придевом (лепо, ружно, страшно, весело...).
Усмене активности у вези овог појма могу да се реализују током целе школске године, на приказаним примерима уметничких дела у оквиру других тема или као посебна наставна јединица, где наставник показује примере уметничких дела најпознатијих сликара и вајара, почев од дела националних уметника.
Предлог визуелних садржаја
– Урош Предић: *Надурена девојчица; Сироче на мајчином гробу*;
– Мило Милуновић: *Рањена чапља, Борба бикова*;
– Бора Барух: *Париски бескућник, Циркус*;
– Симеон Роксандић: *Дечак који вади трн, Дечак који игра кликере*;
– Јован Солдатовић: *Борба јелена, Човек и пас*;
– Сава Шумановић: *Купачи у чамцу на води, Три девојчице у игри, Вејавица, Гушчарица;*
– Коста Хакман: *Аутопортрет са хармоником, Боса у башти...*

Праћење и вредновање наставе и учења
Праћење и вредновање наставе и учења планира се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању и Општим упутством за остваривање програма наставе и учења за први разред основне школе.
У настави ликовне културе препоручени елементи за оцењивање у првом разреду, поред остварености исхода, обухватају следеће аспекте:
однос према раду; однос према себи; однос према другима; разумевање; вербално изражавање

Назив предмета	МУЗИЧКА КУЛТУРА
Циљ	**Циљ** наставе и учења музичке културе је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и културни свога и других народа.

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ТЕМА** и кључни појмови садржаја програма
– опише својим речима утиске о слушаном делу; – разликује звук/тон, певање/свирање, хор/један певач/ група певача, оркестар/један свирач/група свирача; – препозна певачке гласове и музичке инструменте по боји и музичке изражајне елементе; – повеже музичко дело са њему познатим догађајима а боју гласа и инструмента са карактером дела; – одреди музички почетак и крај музичког примера и понављање теме/ карактеристичног мотива у слушаном делу; – примени одговарајући положај тела и начин дисања у циљу достизања технике певања; – опонаша звуке из окружења; – изговара бројалице и брзалице у ритму користећи тело у комбинацији са покретом; – пева по слуху уз покрет различите музичке садржаје; – повеже почетне тонове песама-модела и једноставних наменских песама са бојама а ритам са графичким приказом; – свира на дечјим ритмичким инструментима; – осмисли и изведе ритмичку пратњу за бројалице/песме; – објасни својим речима доживљај свог и туђег извођења;	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ Звук Тон: боја, трајање, јачина, висина Инструментална музика Вокална музика Музичка прича Музички бонтон Култура слушања (бука) ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ Ритам Техника певања Бројалице, брзалице Певање по слуху уз покрет Дидактичке игре Свирање ритмичких инструмената
– примени принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – направи дечје ритмичке инструменте; – изражава се различитим ликовним техникама инспирисан музичким примером који слуша; – користи музичке обрасце у креирању музичких целина кроз певање и покрет; – изабере према литерарном садржају одговарајући музички садржај; – користи самостално или уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука; – учествује у школским приредбама и манифестацијама – примењује договорена правила понашања у току слушања и извођења музике; – својим речима опише утицај прегласне музике на здравље.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО Илустрација музичких дела Импровизација Тело као инструмент Израда ритмичких инструмената Музичка питања и одговори Музичка драматизација

НАЧИНИ ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

У првом разреду кроз наставу музичке културе ученици треба да својим речима објасне утиске о слушаном делу . Треба да објасне доживљај прегласне музике и закључе зашто је тишина важна. Ученици треба да разликују хорско извођење музике од самосталног .Кроз нататву музичке културе ученици повезују музичко дело у односу на блиске животне ситуације, уз поштовање договорених правила понашањња приликом слушања музике. Веома су значајне бројалице у овом предмету и њихово правилно изговарање у ритму. У првом разреду ученици углавном певају по слуху уз покрет музичке игре.Настава музичке културе пружа ученицима спремање за учествовање у разним школским приредбама и манифестацијама.Музичка култура пружа ученицима прављења дечијих ритмичких инструмената .Настава музичке културе остварује се кроз следеће области:

– Слушање музике
– Извођење музике
– Музичко стваралаштво

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Теме се реализују кроз следеће садржаје:

– уметничка музика у цртаним и анимираним филмовима; однос звук-лик, музика-радња
– композиције које илуструју различита осећања
– звук и тон (извори)
– звуци тела (пулс, куцање срца, дисање...); звуци из природе и окружења; звучни знак (школско звоно, аутомобилска сирена...)
– тон: боја (различити гласови и инструменти), трајање (кратак-дуг), јачина (гласан-тих), висина (висок-дубок); тишина и одсуство звука
– композиције које илуструју различите боје људског гласа и инструмената
– музички дијалог (хор, глас и хор, глас и инструмент, два гласа, два инструмента, један свирач, група свирача, оркестар)
– различити жанрови везани за ситуације значајне за ученике (празници, приредбе, свечаности, рођендани, венчања, новогодишње и божићне песме...)
– музичка прича
– карактер дела и елементи музичке изражајности (условљеност)
– музички бонтон
– музика и здравље.

Слушање музике је активан психички процес који подразумева емоционални доживљај и мисаону активност. Композиције које се слушају својим трајањем и садржајем треба да одговарају могућностима перцепције ученика, као и њиховим предзнањима и интересовањима.

Добра вербална припрема (интересантна прича или илустрација) и примерени захтеви који се постављају пред ученике су први корак при усмеравању пажње ученицима на одређени музички садржај и развијање активног слушања. Назив композиције не треба саопштити јер се тиме нарушава непосредан доживљај композиције. У зависности од структуре одељења и артикулације часа зависе и задаци за слушање као и број слушања исте композиције. Веома је важно да наставник добро познаје дело које ће ученици слушати.

Препоручене композиције за слушање

Химне

1.Светосавска химна
2.Државна химна

3.Школска химна

Народне песме

Ерско коло

Васино коло

„Копа цура виноград”

„Синоћ кад је пао мрак”

„Кад те видим на сокаку” – старограднска

„Ој Бадњаче, Бадњаче”

„Чаробна фрула” – Бора Дугић

Песме за децу

„Како се прелази улица” – Бранко Милићевић

„Седмица” – Миња Субота

„Ивин воз” – Влада и Гиле

„Ал је леп овај свет” – Стеван Ст. Мокрањац и Александар Кораћ

„Учимо да бројимо” – Бранко Милићевић

„Слон лепотан Дондолан” – Драган Лаковић

„Бубамара” – Никола Вукомановић

„Заклео се бумбар” – Мирко Шоуц

„Страшан лав” – С. Барић

„Успорите поред школе” – хор Чаролија

„Пажљивко” – хор Чаролија

„Другарство” –Драган Лаковић

„Све је пошло наопачке” – Миодраг Илић-Бели

„Јануарске звезде” – Миодраг Илић-Бели

„Успаванка за Аћима” – Миодраг Илић-Бели

„Успаванка” – Бранко Милићевић

„Најлепша мама на свету” – Александар Кораћ

„Пролеће у шуми” – дечја песма из Финске

„Кад си срећан” – дечја песма

„Деца су украс света” – Миња Субота

„Лептирићу шаренићу” – дечја песма

„Ишли смо у Африку” – Миња Субота

Домаћи композитори

„Ђачка заклетва” – Никола Грбић-Грба

„Медведова женидба” – Л. Димитријевић

„Смејалица” – Дејан Деспић

„У Будиму граду” – Стеван Ст. Мокрањац

„Песма о одјеку” – Миодраг Илић-Бели

Страни композитори

„Скерцандо” – Карл Орф

„Радецки марш” – Јохан Штраус

„Хумореска” – Антоњин Дворжак

„Бумбаров лет” – Николај Римски-Корсаков

„Карневал животиња” (Слон, Кенгури, Кавез за птице, Кокошке и петлови) – Камиј Сен-Санс

„Валцер, оп. 69 бр.2” – Фредерик Шопен

„Успаванка” – Јоханес Брамс

„Крцко Орашчић (Кинески плес, Игра шећерне виле)” – Чајковски

„Абецеда” – Волфганг А. Моцарт

„Пчелица” – Франц Шуберт

Менует, Ге-дур – Бах
„Док месец сја” – Жан Батист Лили
„Звончићи” – Џејмс Пјерпонт
ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ
Теме се реализују кроз следеће садржаје:
– изговор бројалице у ритму уз покрет – пљескање, пуцкетање прстима, корачање, дланом о надланицу, ударом о клупу
– звучне ономатопеје и илустрације
– држање тела и дисање – правилан начин певања
– правилна дикција – изговарање брзалица и бројалица
-певање песама по слуху различитог садржаја и карактера
– певање песама уз покрет – песме уз игру и народне песме
– певање модела и наменских песама и повезивање њихових почетних тонова уз боју (до-црвено, ре-наранџасто, ми-жуто, фа-зелено и сол-плаво)
– музички дијалог (хор, глас и хор, глас и инструмент, два гласа, два инструмента, један свирач, група свирача, оркестар)
– дечји ритмички инструменти и начина свирања на њима
– свирање по слуху пратње уз бројалице и песме – пулс, ритам, груписање удара
– певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима – песме уз игру, дидактичке игре, музичке драматизације
– свирање инструменталних аранжмана на дечјим ритмичким инструментима и на алтернативним изворима звука
– свирање графички представљеног ритма
– музички бонтон.
Извођењем музике активира се велики број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење и фине моторичке радње. Посебну пажњу треба усмерити на спонтане покрете као одговор на музику.

Бројалице и брзалице

Говорни ритам је један од садржаја битан за поставку ритмичке проблематике. Учењем и извођењем брзалица и бројалица развијају се дикција и ритмичке способности, те су оне припрема за свирање на дечјим инструментима.
За упознавање са музичким метром треба одабрати бројалице и песме које у својој ритмичкој структури садрже претежно јединицу бројања. При избору бројалица и брзалица морамо обратити пажњу на то да се текст правилно изговара, а да се акценти литерарног текста (говорни акценти), поклапају са музичким, односно метричким акцентом. На тај начин ће ученици у другој фази процеса музичког описмењавања доћи до закључка да ли се броји до два, три или четири.
Слогови се изговарају прецизно, у ритму и прате покретом (пљескање, пуцкетање прстима, корачање...). Певане бројалице и брзалице подразумевају мелодију малог обима од неколико тонова, па су погодне како за почетак часа, тако и као уводна активност пре певања песама.

Певање

Певање је најприступачнији вид музичког извођења кроз које се поред опште музичких, развијају и вокалне способности и вештине. Избор песме, односно текста треба да задовољи васпитне, образовне, естетске и узрасне критеријуме.
Пре почетка певања потребно је обрадити текст песме а затим спровести кратке вежбе правилног дисања и држања тела. Вежбе дисања су важне за загревање гласница, правилан рад дијафрагме, отварање дисајних путева и опуштање грла.
Вежбе дисања
Вежбе распевавања

Рад на песми почиње демонстрацијом. Песма се учи по деловима, а затим спаја у целину. Потребно је увек инсистирати на изражајном извођењу песме као и на интеракцији ученика кроз одређени музички дијалог ако се ради о групном музицирању. Кроз извођење народних, музичких и дидактичких игара, пожељно је што чешће повезивати покрет и певање.

Свирање

Свирање на дечјим ритмичким и алтернативним инструментима (тело, предмети из окружења, Орфов инструментаријум, инструменти које ученици праве по узору на Орфове), представља активно музицирање, које има директан утицај на развој музичких и моторичких способности ученика.

Најпогоднији музички садржај за увођење ученика у свирање јесу бројалице којима се развија осећај за ритам и заједничко музицирање. Након савладане бројалице уз јасан и тачан изговор текста наставник са ученицима прелази на свирање. Започињемо га најједноставнијим аранжманима, водећи притом рачуна да укључимо све ученике. Наставник ученицима демонстрира све деонице покретом и свирањем на ритмичким инструментима, а ученици га посматрају и потом

Кроз свирање ученици развијају осећај за лепо, ритам, динамику, темпо, те стичу способност меморисања музичких целина, примењујући музичку писменост.

Док активно музицирају соло, групно и/или у школском оркестру развијају осећање личне вредности, као и личну одговорност за успех читавог колектива.

Музичко извођење – свирање, увод је у музичко стваралаштво ученика у млађим разредима основне школе

Препоручене композиције за певање и свирање

Химне

Државна химна
Светосавска химна
Школска химна

Народне песме

На крај села жута кућа
Ми идемо преко поља
Игра коло
Ја посејах лан
Јеж
Ситна је киша падала
Божић, Божић благи дан

Дечје песме

„Ђачка заклетва” – Никола Грбић-Грба
„Коњ има чет’ри ноге” – Зорислава М. Васиљевић
„Петлић” – Емил Главник
„Кад су срећан” – анониман аутор
„Ишли смо у Африку” – Миња Субота
„Разболе се лисица” – Миња Субота
„Вуче, вуче бубо лења” – Радослав Граић
„Певај како говориш” – Биљана Јеремић
„Зец копа репу” – Зорислава М. Васиљевић
„Јежева успаванка” – Никола Вукомановић
„Саобраћајац” – Надежда Хиба
„Рођенданска песма” – непознати аутор
„Авантуре малога Ју Ју” – Петар Бергамо
„Ау, што је школа згодна” – Миња Субота

„Није лако бубамарцу” – Арсен Дедић
„Брате Иво” – непознати аутор
„Букварци” – Божидар Станчић
„Ивин воз” – Александар Кораћ
„Летња песма” – Станко Коруновић
„Звук и тон” – Зорислава М. Васиљевић
„Телефонијада” – Јован Адамов
„Деда Мразе, не скрећи са стазе” – Александар Кораћ
„Први снег” – Божидар Станчић
„Пада снежак” – Станко Коруновић

Музичке игре

„Рибар” – Владимир Томерлин
„Иде маца поред тебе” – Зорислава М. Васиљевић
„Зец и репа” – Зорислава М. Васиљевић
„Песма у колу” – словачка народна песма
„Берем, берем грожђе”
„Васино коло”
„Медвед бере јагоде”
„Коларићу панићу”
„Плива патка преко Саве”
„Дуње ранке”

Бројалице

Мачка
Иш’о меда у дућан
Лептир и цвет
Два се петла побише
Еци пеци пец
Ен тен тини
Ко ко ко ко да
Ластавица
Бумбари
Дечак и птица

Свирање на дечјим инструментима

„Иде мали меца” – Д. Марковић
„Пада Снежак” – Станиша Коруновић
„Ен тен тини”
„Боц, боц иглицама”
„На крај села жута кућа”
„Плива патка преко Саве”
„Пишем, пишем петнаест”
„Магарац и кукавица”
„Модели”
„Добро јутро, добар дан” – Татјана Дробни
„Ресаво водо ладна”
„Ми идемо преко поља”
„Фабрика бомбона” – Мирјана Живковић
„Сол ми дај”

МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО

Теме се реализују кроз следеће садржаје:

– ликовно изражавање на музичке теме
– израда дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала
– опонашање звукова из непосредне околине и природе спонтаном или договореном импровизацијом
– креирање сопствених покрета уз музику која се изводи или слуша
– стварање звучних ефеката и једноставне ритмичке пратње користећи различите изворе звука
– бирање инструмената на основу звука и стварање једноставне ритмичке пратње уз бројалице, песме и музичке игре
– стварање мањих ритмичких целина на основу музичког искуства – изговором у ритму, различитим покретима, предметима и дечјим ритмичким инструментима
– стварање музичких питања и одговора на дечјим ритмичким инструментима
– музичке допуњалке
– ритмизовање бројалица, брзалица, причалица
– стварање једноставне мелодије на краћи текст
– бирање познатих музичких садржаја, звучних ономатопеја и илустрација за стварање звучне приче – праћење литерарног текста
Дечје музичко стваралаштво представља виши степен активирања музичких способности које се развијају у свим музичким активностима, а резултат су креативног односа према музици. Оно подстиче музичку фантазију, обликује стваралачко мишљење, продубљује интересовања

УТИЦАЈ МУЗИКЕ НА ЗДРАВЉЕ

Квалитетна настава музичке културе подразумева и потребу да се у савременим условима и организацији живота (присуство буке и тенденција њеног повећања) ученицима скрене пажња на штетан утицај прегласне музике на здравље, физиолошки и психолошки одговор, односно реакцију организма на такву музику и директну рефлексију на квалитет музичког дела које се слуша.

Назив предмета	**ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ**
Циљ	**Циљ** наставе и учења физичког и здравственог васпитања је да ученик континуирано развија физичку писменост унапређујући физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА САДРЖАЈИ ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ
-вежбе обликовања; – правилно изведе вежбе – разноврсна природна и изведена кретања; – користи усвојене моторичке вештине у игри и различитим ситуацијама;	**ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ** Вежбе снаге и покретљивости, развој издржљивости, координације, брзине. Тестирање и праћење физичког развоја и моторичких способности
	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ

– одржава равнотежу у различитим кретањима; – правилно држи тело; – дише приликом вежбања; – изведе вежбе и кратке саставе уз музичку пратњу; – игра дечји и народни плес; – користи основне називе покрета и вежбања; – поштује правила понашања у просторима за вежбање; – поштује мере безбедности током вежбања; – одговорно чува објекте, справе и реквизите у просторима за вежбање; – поштује правила игре; – навија фер и бодри учеснике у игри; – правилно прихвати победу и пораз; – уредно одлаже своје ствари у простору за пресвлачење; – наведе делове свога тела и опише њихову улогу; – уочи промену у расту код себе и других; – разликује правилно од неправилног држања тела; – уочи разлику између здравог и болесног стања организма; – примењује здравствено-хигијенске мере при вежбању и после вежбања; – одржава личну хигијену; – учествује у одржавању простора у коме живи и борави; – пере воће и поврће пре конзумирања; – схвати значај здраве исхране.	Ходања, трчања, скакања, бацања, пузања, вишења, пењања, упори, вежбе на тлу, вежбе равнотеже, вежбе са реквизитима. Полигон. **Плес и ритмика** Ходање и трчање са променом ритма, темпа и динамике уз пљесак и уз музичку пратњу Галоп напред Дечији поскок Њихање и кружење вијачом или траком Суножни скокови кроз вијачу са обртањем напред Народно коло по избору **ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА** **Култура вежбања и играња** Основни термини у вежбању Безбедно вежбање Чувам своје и туђе ствари Правила елементарних игара Победа и пораз Фер спортско навијање **Здравствено васпитање** Моје тело Растемо Видим, чујем, осећам Моје здравље Брига о здрављу – редовни прегледи Лична хигијена Хигијена простора у коме живим Хигијена простора у коме вежбам Животне намирнице и правилна исхрана

ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета физичког и здравственог васпитања састоји се од три предметне области:

- физичка способност (33 часа)
- моторичка вештина (65 часова)
- физичка и здравствена култура (10 часова)

Програм првог разреда базиран је на континуитету усвојених знања, вештина, ставова и вредности из предшколског васпитања и образовања.

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОБЛИЦИ РАДА

Организациони облици рада који омогућавају остваривање планираних исхода су редовна настава и ваннаставне активности.

План и програм ваннаставних активности у првом разреду :

- спортско-рекреативне активности,
- недеља школског спорта,
- активности у природи (крос, спортски дан, излети, зимовање, летовање...),
- школска такмичења,
- корективно-педагошки рад.

Часови физичког и здравственог васпитања

Ученици кроз наставу физичког и здравственог васпитања треба да схвате значај физичке активности.Те активности спроводе се кроз примену једноставних вежби уз координацију покрета кроз разне игре.На овај начин ученици се уче правилном држању тела и правилном дисању.Веома важно је да ученицпоштују правила игре и на тај начин развијају адекватан однос према успеху и неуспеху.Настава физичког и здравственог васпитања пружа ученицима могућност учења различитих народних плесова. Овај предмет развија свест о значају здравствене и личне хигијене.

Начини рада за развој физичких способности ученика.

1. Развој снаге:
- без реквизита и са реквизитима,
- на справама и уз помоћ справа.
2. Развој покретљивости:
- без реквизита и са реквизитима,
- уз коришћење справа,
3. Развој издржљивости:
- трчање,
- елементарне игре,
- вежбање уз музику,
- плес.
4. Развој координације:
- извођење координационих вежби у различитом ритму и у променљивим условима.
5. Развој брзине:
- једноставне и сложене кретне структуре изводити максималним интензитетом из различитих почетних положаја, изазване различитим чулним надражајима (старт из различитих положаја итд.),
- штафетне игре,
- извођење вежби максималном брзином.

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставе енглеског језика у првом разреду је оспособљавање ученике да на енглеском језику комуницирају у усменом облику, на основном нивоу, о темама из њиховог непосредног окружења, као и подстицање свести о сопственом напредовању ради јачања мотивације за учење језика и олакшавање разумевања других и различитих култура и традиција. Стимулише критичко и креативно мишљење, радозналост и истраживачки дух и омогућава одговарајући социјални и интелектуални развој ученика.

Задаци
Ученик треба да:
- разуме говор наставника, запис са аудио касете, песме, рецитације, бројалице;
- разуме једноставна упутства, заповести и на њих адекватно реагује;
- схвати општи смисао кратких једноставних исказа у контексту;
- репродукује кратке исказе уз коректан изговор и интонацију;
- уочава везу говора са невербалним облицима комуникације;
- користи једноставне формалне и неформалне поздраве;
- даје кратке исказе према датом моделу;
- изражава своје потребе, допадања / недопадања;
- изражава лепе жеље;
- зна да представи себе и чланове своје породице;
- говори о особама и предметима из свог окружени користећи најједноставније језичке структуре и лексику;
- учествује у активностима на часу.

Садржаји програма

НАСТАВНА ТЕМА :	**1. Hello** **Здраво** Поздрављање и представљање; именовање бројева до 5; позив на заједничку активност; изражавање упутстава и молби и захвалности.
Образовни циљеви:	да ученици умеју да кажу и питају како се неко зове
Васпитни циљеви:	да умеју да користе неформалне поздраве
Садржај наставне теме :	Изразе који се користе за поздрављање, представљање, и основну друштвену комуникацију са вршњацима – *Hello! I'm (Betty). What's your name? Hi. My name's Ron. Goodbye. Bye. One, two, three, four, five. Let's play!;* песме и приче које се односе на тему. *Кроз ову, као и кроз теме којо следе, наставник постепено уводи основну комуникацију у учионици на енглеском језику – налоге и упутства, молбе, захваљивања и сл – *Open/Close your books, please. Listen and draw/circle… Cut and stick. May/Can I go out, please?*
ИСХОДИ	- поздраве и отпоздраве примењујући једноставна језичка средства; -разумеју јасно постављена једноставна питања личне природе и одговаре на њих; - разумеју и упућују позиве на заједничку активност; - разумеју упутства и молбе и реагују на њих; - упућују молбе и захвалност; - разумеју и користе формалне и неформалне поздраве и поштују устаљена правила учтивости.
Методе рада:	Демонстративна,дијалошка,аудитивна,практична
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ :	Грађанско васпитање, ликовна, музичка и драмска уметност, српски језик, математика.

НАСТАВНА ТЕМА :	**2. School** **Школа** Описивање предмета.
Образовни циљеви:	Да науче да именују и опишу школски прибор
Васпитни циљеви:	Да групишу појмове по сличности,да уоче културолошке разлике
Садржај наставне теме :	Изразе и речи које се односе на тему; језичке структуре *What's this / that? It's a ruler/rubber. What colour is ti? It's (yellow). Is it a computer? Yes, it is. No, it isn't*; песме и приче које се односе на тему.
ИСХОДИ	- препознају и именују предмете из непосредног окружења; - разумеју кратке, једноставне описе предмета из непосредног окружења и реагују на њих; - описују предмете из непосредног окружења користећи једноставна језичка средства; - упуте кратке и једноставне молбе, искажу и прихвате захвалност; - уочавају сличности и разлике у школском животу у циљној култури и код нас.
Методе рада:	Дијалошка,демонстративна,визуелно аудитивна
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ :	Грађанско васпитање, ликовна, музичка и драмска уметност, српски језик, свет око нас.
Иновације	ИКТ

НАСТАВНА ТЕМА :	**3. Family and friends** **Пријатељи и породица** Представљање себе и других; тражење и давање основних информација личне природе; изражавање припадања.
Образовни циљеви:	Да именују и опишу чланове породице
Васпитни циљеви:	Изражавање припадности,породични односи
Садржај наставне теме :	Речи којима се именују чланови породице и кућни љубимци; језичке структуре *Who's this/that? It's my father/mother/grandfather… This is my (dog). Is that your (sister)? Yes, it is. / No, it isn't.*; песме и приче које се односе на тему.
ИСХОДИ	- препознају и именују појмове који се односе на тему; - представе себе и другог; - разумеју јасно постављена једноставна питања личне природе и одговаре на њих; - постављају питања личне природе; - изразе припадање; - уочавају сличности и разлике у породичним односима и односима према кућним љубимцима у циљној култури и код нас.
Методе рада:	Практична,аудитивна,дијалошка
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ :	Грађанско васпитање, свет око нас, ликовна, музичка и драмска уметност, српски језик.

Иновације	ИКТ

НАСТАВНА ТЕМА :	**4. You and me** **Ти и ја** Тражење и давање основних информа-ција личне природе; бројење до 10; описивање живих бића и предмета; исказивање потреба, осета и осећања.
Образовни циљеви:	Да усвоје вокабулар у вези са осећањима,да науче бројеве,
Васпитни циљеви:	Да усвоје и примене учтиву комуникацију
Садржај наставне теме :	Речи које се односе на тему – *happy, sad, hungry, thirsty, fat, thin, small, big;* језичке структуре *How old are you? I'm (six). Are you (happy)? Yes, I am. / No, I'm not. Is (she) sad? Yes, (she) is. No, (she) isn't. She's (thin). It's (big)*; песме и приче које се односе на тему.
ИСХОДИ	- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју јасно постављена једноставна питања личне природе и одговаре на њих; - постављају питања личне природе; - препознају и именују бројеве до 10; - разумеју једноставне описе живих бића; - описују жива бића и предмете користећи најједноставнија језичка средства; -разумеју свакодневне исказе у вези са непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих - изразе основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима; - разумеју и примењују правила учтиве комуникације.
Методе рада:	Дијалошка,визуелно аудитивна,демонстративна
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ :	Грађанско васпитање, свет око нас, ликовна, музичка и драмска уметност, српски језик.

Иновације	ИКТ

НАСТАВНА ТЕМА :	**5. Toys and games** **Играчке и игре** Разумевање и давање једноставних упут-става и налога; изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непосе-довања;
Образовни циљеви:	Да науче и примене једноставна упутства
Васпитни циљеви:	Да науче да изразе припадност
Садржај наставне теме :	Изразе и речи којима се именују играчке; језичке структуре *Stand up. Clap your hands. Come and sit with me. I Have got a (bike). I haven't got a (robot). Have you got a (robot)? Yes, I have. No, I haven't*; приче и песме које се односе на тему.
ИСХОДИ	- препознају и именују појмове који се односе на тему;

	- разумеју кратка и једноставна упутства и налоге и реагују на њих; дају кратка и једноставна упутства и налоге; - разумеју једноставне исказе којима се изражава припадање / неприпадање, поседовање / непоседовање и реагују на њих; - траже и дају једноставне исказе којима се изражава припадање/ неприпадање, поседовање/ непоседовање
Методе рада:	Дијалошка,демонстративна,аудитивна
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ :	Грађанско васпитање, свет око нас, ликовна, музичка и драмска уметност, српски језик.

Иновације	ИКТ

НАСТАВНА ТЕМА :	**6. My body** **Моје тело** Разумевање и давање једноставних упут-става и налога; описивање живих бића.
Образовни циљеви:	Да именују делове тела и лица
Васпитни циљеви:	Да уоче однос дела и целине
Садржај наставне теме :	Речи којима се именују делови тела; језичке структуре *Touch your nose. (She) has got (two legs). He hasn't got) (big feet). Has (it) got three eyes? Yes, (it) has. No,(it)* hasn't; приче и песме које се доносе на тему.
ИСХОДИ	Речи којима се именују делови тела; језичке структуре *Touch your nose. (She) has got (two legs). He hasn't got) (big feet). Has (it) got three eyes? Yes, (it) has. No,(it)* hasn't; приче и песме које се доносе на тему.
Методе рада:	Демонстративна,дијалошка,аудитивна
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ :	Грађанско васпитање, свет око нас, ликовна, музичка и драмска уметност, српски језик, математика.
Иновације	ИКТ

НАСТАВНА ТЕМА :	**7. Food** **Храна** Изражавање допадања/недопа-дања; исказивање учтивих молби и захваљивања.
Образовни циљеви:	Да именују храну,искажу допадање и недопадање
Васпитни циљеви:	Да искажу допадање,културолошке разлике у храни
Садржај наставне теме :	Речи којима се именује храна; језичке структуре *I like (apples). I don't like (beans). Two bananas, please. Here you are. Thanks*; песме и приче које се односе на тему.
ИСХОДИ	- препознају и именују појмове који се односе на тему; -разумеју једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања и реагује на њих; траже мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима; - разумеју кратке и једноставне молбе и реагују на њих; - упуте кратке и једноставне молбе;

	- искажу и прихвате захвалност на једноставан начин; - уочавају сличности и разлике у начину исхране у циљној култури и код нас.
Методе рада:	Демонстративна,дијалошка аудитивна,визуелна
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ :	Грађанско васпитање, свет око нас, ликовна, музичка и драмска уметност.
Иновације	ИКТ

НАСТАВНА ТЕМА :	**8. My house** **Моја кућа** Исказивање положаја у простору; описивање предмета; изражавање припадања/неприпадања.
Образовни циљеви:	Да науче да опишу просторије у кући и положај предмета и одећу
Васпитни циљеви:	Да изразе припадање и неприпадање
Садржај наставне теме :	Речи којима се именују просторије у стану/кући, намештај и одећа; предлоге за место – *in, on,* under; језичке структуре *Where's the (ball)? It's (in) the wardrobe. Where are the (shoes)? They're (under) the table. His (shoes) are (green).. Her (shirt) is (yellow)*; приче и песме које се односе на тему.
ИСХОДИ	- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставна обавештења о положају у простору и реагују на њих; траже и пружају кратка и једноставна обавештења о положају у простору. - разумеју једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање; тражи и даје једноставне исказе којима се изражава припадање/ неприпадање; - именују земље у којима се енглески говори као матерњи језик.
Методе рада:	Практична,демонстративна,дијалошка
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ :	Свет око нас,грађанско васпитање
Иновације	ИКТ

Прилагођавање наставних садржаја

Наставни програм за стране језике у основној школи усмерен је на развој функционалних знања и заснован је на комуникативно дефинисаним исходима учења, односно активностима које ученик успешно реализује користећи страни језик. Језичке активности слушања, читања, (раз)говора и писања у наставном програму посматрају се интегративно, као нераздвојиве компоненте аутентичне комуникације појединца у било којој говорној заједници.

Полазећи од исхода, односно онога што је ученик у стању да оствари у различитим врстама и видовима комуникације (усмене, писане, делимично и оне невербалне), формално и садржински централну позицију наставног програма заузимају управо комуникативне функције (нпр. поздрављање; представљање себе и других; давање основних информација о себи; давање и тражење основних информација о другима; разумевање и давање једноставних упутстава и налога; позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој игри; исказивање молби, захтева, захвалности, планова, намера,

саглашавања, противљења, допадања, недопадања, жеља, потреба и сл.). На основу комуникативних функција дефинисане су језичке активности помоћу којих се оне могу остварити, а које укључују постепено усавршавање способности разумевања говора, разумевања писаног текста (од трећег разреда), интерактивног усменог и писаног изражавања. Захваљујући цикличној и континуалној концепцији наставног програма, комуникативне функције се преносе, усвајају и увежбавају током читавог образовног циклуса, с растућим степеном сложености. Исходи, комуникативне функције и језичке активности дефинисани су као опште лингвистичке категорије, и стога су за све стране језике идентични. Како би се, међутим, исходи, функције и активности операционализовали, понуђени су и примери реализације, и то за сваки појединачни страни језик. Њима се илуструју неке од најфреквентнијих и узрасно најадекватнијих могућности за вербалну реализацију комуникативних функција.
Комуникативна настава посматра језик као средство комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у процесу комуникације у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:
циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике у атмосфери заједништва и међусобне сарадње;
говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке, укључујући њене културолошке и васпитне елементе, као и елементе социјализације;
битно је значење језичке поруке;
знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;
са циљем да се унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;
наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног (од трећег разреда) кода и њиховог међусобног односа;
сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.
Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:
усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
поимање наставног програма као скупа динамичних, заједнички припремљених и прилагођених задатака и активности;
наставник треба да омогући приступ новим идејама и њихово прихватање, као и креирање нових идеја;
ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;
наставни материјали представљају један од извора активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;

учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;
рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче развој когнитивних способности ученика (запажање, анализа, закључивање итд.);
за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто, а нарочито на нижем узрасту треба користити интернационализме и речи које су им познате, као и визуализацију као средство семантизације.

Технике / активности

Током часа препоручује се динамично смењивање техника / активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.
Слушање и реаговање на упутства наставника на страном језику или са аудио-записа (слушај, пиши, повежи, одреди, пронађи, али и активности у вези са радом у учионици: нацртај, исеци, обој, отвори/затвори свеску, итд.)
Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.) Мануелне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера и сл.)
Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.)
Игре примерене узрасту и дидактичком захтеву (за загревање, развијање пажње и концентрације, јачање мотивације, увођење нове језичке грађе или пак утврђивање).
Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...). Решавање „текућих проблема" у разреду, тј. договори и мини-пројекти.
„Превођење" исказа у гест и геста у исказ.
Заједничко прављење илустрованих и писаних (од трећег разреда) материјала (планирање различитих активности, извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).
Стратегије за унапређивање и увежбавање језичких вештина у првом и другом разреду основне школе
С обзиром на то да се исходи операционализују преко језичких активности у комуникативним ситуацијама, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само тако ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем.
Пошто је програм учења страног језика у првом и другом разреду основне школе растерећен писања и читања, као и експлицитних објашњења граматичких правила, ово је драгоцен период за подстицање и навикавање ученика да у свакодневним ситуацијама у учионици и ван ње спонтано примењују научене речи и изразе у одговарајућим ситуацијама усмене комуникације (нпр. поздрављање наставника на страном језику у учионици, али и ван ње). Такво спонтано успостављање контакта помаже ученицима да се ослободе говорних блокада које могу настати изван услова симулираних у учионици, при сусрету са лицима са другог говорног подручја. То ће, такође, пружити и бројне прилике ученицима да експериментишу са употребом језика, растерећени сваке врсте страха од неуспеха у комуникацији. Због свега тога потребно је инсистирати на таквом моделу комуникације од самог почетка, јер уколико се ученици навикну на другачији модел, тј. искључиву примену матерњег језика приликом успостављања контакта и комуникације са наставником или вршњаком, то ће касније бити много теже променити.
Следећи корак, на којем такође треба инсистирати од самог почетка учења страног језика, јесте такозвани „језик учионице". Сва кратка и једноставна упутства у настави

која се често понављају треба да буду на страном језику уз обавезну одговарајућу гестикулацију (ако нпр. наставник каже слушај, пожељно је да покаже ту активност стављајући руку иза уха). Нека упутства наставник у почетку може да изговара паралелно на страном и матерњем језику са тенденцијом да постепено изоставља матерњи језик, пратећи да ли ученици препознају њихово значење на страном језику. Поред ових спонтаних облика учења потребно је увести и језичке садржаје који нису део уобичајене интеракције на часу. За овакве облике учења потребно је користити предмете и бића из непосредног окружења, слике из наставних материјала, картице, постере и све друге расположиве материјале. За њихово савладавање потребно је инсистирати на заједничким групним комуникативним активностима. На овом узрасту се препоручују и активности усмене репродукције и контролисане продукције будући да су у питању садржаји који не представљају „језик учионице" и не понављају се сваког часа. На тај начин се ученицима омогућава већи број понављања ради лакшег и бржег меморисања и стицања поуздања за самостално коришћење језика. У том смислу, пожељне су вежбе говорне продукције са малим варијацијама модела укојима се мењају и комбинују лексички и граматички садржаји уз постепено усложњавање. Такође се подстиче интеракција са другим ученицима, која се може, као благи вид медијације, реализовати давањем упутстава на матерњем језику (нпр. питај друга или другарицу како се зове и колико година има, шта воли / не воли да једе, итд; одговори на питања друга / другарице), или увођењем покрета као невербалног средства комуникације. Потребно је оспособити ученике за комуникативне функције наведене у програму за дати ниво учења, при чему предложени језички садржаји служе као препорука и могу бити замењени сличним садржајима или проширивани у складу са расположивим наставним материјалом као и потребама и интересовањима ученика.
Важно је да имамо на уму да је, упркос почетном ентузијазму са којим ученици улазе у процес учења страног језика у основној школи, њима то ипак још један у низу обавезних предмета. Стога, на овом нивоу, не можемо да очекујемо да они сами, спонтано, развију интересовање и ентузијазам за учење страног језика. Неопходно је приликом планирања активности имати у виду узраст ученика и њихове индивидуалне карактеристике. Неки ученици су интровертни, неки екстровертни, уче различитом брзином и на различите начине – свим чулима, имају различите потребе и интересовања. Већина ученика на том узрасту има проблем са пажњом, концентрацијом и памћењем током 45 минута. Стога је упутно да час почне неком кратком игром загревања која би позитивно утицала на развијање способности пажње, концентрације и памћења, као и да се активности смењују одговарајућим логичним редоследом и да трају од 5 до највише 15 минута.

Презентовање и увежбавање садржаја

С обзиром на различите стилове учења, разноврсност активности кључна је реч за презентовање нове лексичке грађе. Важно је да уважавамо предзнања ученика, јер нам она могу бити добра основа за рад и лакше разумевање теме.
Визуелна наставна средства (картице, постери, стварни предмети из непосредног окружења, како је у општим смерницама већ напоменуто) идеална су за увођење и увежбавање вокабулара. Када се ученицима покаже одређени појам – када га виде, важно је да неколико путу чују како се реч изговара и да је тек на крају изговоре. Хорско понављање корисно је за осећај сигурности ученика јер није „јавно експониран, а страх од исмевања (који је на том узрасту неретко присутан) сведен је на минимум. Пантомима (као врста драмских техника), као и метода потпуног физичког одговора, веома су омиљене и ефикасне, не само на овом узрасту већ и касније. Нарочито су погодне за ученике кинестетичког стила учења који најчешће имају проблема са

концентрацијом, (превођење изговорене речи у покрет и обрнуто). Ове технике су погодне за увођење и увежбавање свих врста речи: (именице – делови тела, животиње, играчке..; глаголи – устати, сести, подићи, спустити неки предмет…; придеви за описивање стања и осећања – срећан, тужан, гладан, жедан…)
Одговарајући контекст битна је претпоставка успешног усвајања језика, а самим тим и вокабулара, и не мора да буде писани текст. Може да буде прича у сликама, песма, игра и сл. Зато је битна контекстуализација како би усвајање лексике било што ефикасније (нпр. ако се раде домаће и дивље животиње, може да се осмисли обилазак зоолошког врта или фарме), при чему треба водити рачуна да на том узрасту ученици могу да усвоје 5 до 7 нових речи.
Дијалошки модели (као основа за „имитирање") веома су ефикасни за развијање говора. У недостатку спонтане комуникације међу ученицима наставник може да користи лутке - обичне плишане, прављене од нпр. чарапа или папира – и тако направи одговарајући дијалошки модел. Наставник се може обраћати ученицима са лутком која пита. Ученици ће врло брзо и лако моћи да дају одговор, али и да поставе питања. Наравно, потребно је обезбедити одговарајући контекст који ће и стидљивијим ученицима омогућити да се охрабре и проговоре.
Пројектне активности повећавају мотивацију, јер пружају избор ученицима да одговорно у пару или групи решавају задатак на свој начин у договору са другима, развијајући и јачајући одређене социјалне оријентације. Пројекат је згодан за рад у одељењима мешовитог састава, има лични печат, подстиче кооперативни рад и завршава се увек неком врстом презентације како резултата тако и процеса рада.
Драмске активности омогућавају ученицима да користе језик у одговарајућем контексту и тако „оживљавају" његову употребу. Њихов потенцијал огледа се између осталог и у томе што:
ученици не само да уче страни језик на забаван начин, већ кроз интеракцију и различите улоге које преузимају сагледавају ствари из различитих углова (што доприноси развоју критичког и дивергентног мишљења);
ученици сарађују и усвајају језик кроз смислену интеракцију на циљном језику и развијају све потребне вештине – когнитивне, комуникативне и социјалне;
сви могу да учествују – свако добија улогу коју може да „изнесе" те су зато погодне за рад у одељењима мешовитог састава;
одговарају свим стиловима учења – визуелни виде, аудитивни чују, кинестетични се изражавају кроз покрет;
подижу мотивацију и самопоуздање;
оријентисане су на ученика – наставник има мање доминантну улогу;
развијају машту и креативност код ученика.
Пожељно је да се драмске активности попут играња улога, мини скечева, луткарских мини представа, импровизација и прича из стварног живота што више користе у настави, не само на овом узрасту, већ и касније.
Читање и писање су необавезне активности у другом разреду. С обзиром на то да се латинично писмо уводи у наставу српског језика у другом полугодишту другог разреда, иницијално писање и читање може се понудити као опција само за ученике који то желе и знају, на елементарном нивоу. Ова активност се не оцењује и на часу има споредну улогу. Ученици могу да препознају и прочитају написане појединачне речи и једноставне реченице, да допуне реч словом које недостаје и потом је „пресликају", да подебљају слова написана тачкицама или цртицама уколико постоје стрелице које показују правилно писање тих слова, и да раде сличне активности уз коришћење датих писаних модела, али не и да пишу самостално или по диктату.

Социокултурну компетенцију, као скуп знања о свету уопште, сличностима и разликама између културних и комуникативних модела сопствене говорне заједнице и заједнице / заједница чији се језик учи, треба уводити од самог почетка учења страног језика на најнижем узрасном нивоу, јер су та знања потребна за компетентну, успешну комуникацију у конкретним комуникативним активностима на циљном језику.
Посебан аспект социокултурне компетенције представља интеркултурна компетенција, која подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између светова, односно говорних заједница, у којима се ученик креће, подразумева развијање толеранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од његове сопствене. Дакле, постепеним увођењем социокултурних садржаја на најнижем нивоу (поздрављање, певање пригодних празничних песама и сл.) доприноси се развоју интеркултурне личности, кроз јачање свести о вредности различитих култура и развијање способности за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.

Тумачење граматичких садржаја
Настава граматике на овом се узрасном нивоу искључује. Граматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта (функционални приступ). У процесу наставе страног језика треба тежити томе да се граматика усваја и рецептивно и продуктивно, кроз све видове говорних активности (слушање и говор), на свим нивоима учења страног језика, према јасно утврђеним циљевима, стандардима и исходима наставе страних језика.
Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције на одређеном језичком нивоу, у складу са статусом језика и годином учења.

Предмет:	ДИГИТАЛНИ СВЕТ
Циљ наставе предмета:	**Циљ** наставе и учења предмета дигитални свет је развијање дигиталне компетенције ученика ради њиховог оспособљавања за безбедну и правилну употребу дигиталних уређаја за учење, комуникацију, сарадњу и развој алгоритамског начина размишљања.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА:

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	**ТЕМА** и кључни појмови садржаја програма
– препозна уобичајене примене дигиталних технологија у свакодневном животу, у школи и ван ње; – наведе предности примене технологије користећи примере из стварног живота;	• **ДИГИТАЛНО ДРУШТВО** • Дигитална технологија

– опише безбедносна и друга правила за коришћење дигиталних уређаја чијом применом се чува здравље и смањује негативан утицај на животну средину; – опише правилно руковање дигиталним уређајима којим се продужава њихов век трајања и штите сачувани подаци; – препозна личне податке у комуникацији помоћу дигиталних уређаја; – опише безбедан начин комуникације помоћу дигиталних уређаја; – успешно спроведе поступак описан алгоритмом којим се решава једноставан проблем; – пронађе грешку у алгоритму којим се решава једноставан проблем; – упореди алгоритме који решавају исти проблем и одабере најпогоднији, објашњавајући свој избор; – доведе у везу алгоритам и понашање дигиталног уређаја	**БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА** **Дигитални уређаји** **Одговорно руковање** **Безбедност** **Подаци о личности** **Комуникација** **АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА** **Алгоритам**

ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ

Назив предмета	ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ
Циљ	Циљ учења програма грађанско васпитање је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
- наведе у чему је успешан и у чему жели да напредује; - уочава међусобне разлике и сличности са другим ученицима у одељењу; - понаша се на начин који не угрожава потребе, права и осећања других; - препозна код себе и других основна осећања; - препознаје примере	ЉУДСКА ПРАВА Ја и други у одељењу	Идентитет Ко сам ја? Наше јаке стране, у чему смо успешни, у чему бисмо волели да напредујемо. Таленти и интересовања која поседујемо. Наше сличности и разлике. Основна осећања (радост, страх, туга, бес) и како се препознају.
		Потребе и права Разлике између жеља и основних

поштовања и кршења права детета у свом окружењу, причама, филмовима; - преиспитује своје поступке и прихвата да не мора увек да буде у праву; - тражи помоћ у ситуацијама кршења својих и туђих права; - разликује добру и лошу комуникацију у сопственом искуству, ближем окружењу, књижевним делима, филмовима; - комуницира слушајући саговорника и тражи објашњење онога што не разуме; - слободно износи мишљење, образлаже идеје, даје предлоге и прихвата да други могу имати другачије мишљење; - сарађује и преузима различите улоге у групи/тиму; - договара се и одлучује у доношењу одељенских правила и да се понаша у складу са њима; - својим речима образложи неопходност правила која регулишу живот у заједници; - препозна добре стране свог одељења и оно што би требало променити/побољшати; - заједно са вршњацима и наставником учествује у решавању проблема у одељењу; - учествује у изради плана једноставне акције; - са другим ученицима изводи и документује једноставну акцију; - доприноси промоцији акције; - на једноставан начин вреднује изведену акцију.		животних потреба. Права детета Кршење и заштита права Препознавање кршења права детета. Коме се обратити у ситуацијама кршења права детета. Одговорност према себи и другима.
	ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО Одељење/група као заједница	Функционисање заједнице Одељење/група као заједница. Вредности одељења/групе - равноправност, одговорност, солидарност, поштовање и брига за друге, толерантност, праведност, поштење. Уважавање различитости. Правила у одељењу/групи и њихова функција. Одлучивање у одељењу/групи. Одговорност деце и одраслих за функционисање заједнице.
	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ Комуникација и сарадња	Комуникација Слушање/неслушање. Кад разговарамо држимо се теме. Изношење мишљења. Уважавање саговорника. Сарадња Групни рад, договарање и сарадња са вршњацима и одраслима.
	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ Акција одељења/групе	Планирање и извођење једноставне акције у одељењу/групи Кораци у планирању и извођењу акције. Чиме се поносимо и чиме нисмо задовољни у одељењу. Избор теме/проблема/активности којом ћемо се бавити. Одређивање циља и израда плана акције - подела улога, договор о роковима, начину реализације. Извођење и документовање акције - видео, фотографије, текстови и сл. Промоција акције на нивоу школе - приказивање другим одељењима, родитељима и сл., прављење постера или паноа, објављивање прилога у школском листу. Вредновање акције - чиме смо задовољни, шта је могло бити боље.

ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Настава грађанског васпитања у првом разреду пружа ученицима да уоче међусобне разлике и сличности са другима, поштује друге, уважава туђа мишљења и развија самостално размишљање на задате теме. Настава грађанског васпитања заснива се на блиским животним ситуацијама.

1.ЉУДСКА ПРАВА (12 часова)
2.ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО(8 часова)
3.ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ(8 часова)
4.ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ(8 часова)

ВЕРСКА НАСТАВА – ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС

ТЕМЕ	ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ
I Човек је икона Божија II Бог је заједница личности Оца Сина и Светох Духа III Човек као биће заједнице IV Бог је из љубави створио свет заједно са Сином и Духом V Исус Христос је посредник између Бога и створене природе VI Црква је заједница свих људи и целе природе кроз Христа са Богом VII Православна иконографија показује свет и човека у заједници са Богом	- Пружање целовитог православног погледа на свет и живот; - Прихватање да је постојање израз заједништва личности, а да личност постоји само у заједници слободе са другом личношћу; - Уочавање да љубав човека према другим људима и природи њима даје непоновљиву вредност и постојање; - Препознати да је човек икона Божија управо због тога што може да друга бића ћини непоновљивим.

ЧАС ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ

Одељењски старешина држи један час одељењског старешине недељно. Часови одељењског старешине представљају само један начин остваривања педагошке, организационе и административне функције одељењског старешине. Поступци, методе и интензитет ангажовања одељењског старешине зависе не само од узраста ученика, већ и од интерперсоналних односа, развијености колектива и нивоа оспособљености да ученици самостално одлучују и организују активности.

Циљ и задаци

Одељењски старешина подстиче индивидуални развој ученика и унапређује одељењску заједницу као колектив.

Ученици се мотивишу и оспособљавају да самостално уче, поштују права и слободе људи, развијају естетичке вредности и позитиван однос према сопственој и клутурама других заједница, користе различите облике комуникације уважавајући саговорника, активно учествују у очувању животне средине, препознају сопствене предности и могућности, чувају податке и критички процењују информације из различитих извора, планирају стратегије и решавају проблеме, активно и конструктивно учествују у раду групе, препознају ризике и бирају здраве стилове живота.

У складу са различитим програмима које школа спроводи а имајући у виду развој међупредметних компетенција израђује се оквиран програм рада одељењског старешине а конкретне теме дефинишу се у оквиру Годишњег плана рада, уз напомену да је приоритет да старешине реагују на актуелне ситуације и потребе ученика и одељењске заједнице као целине.

Области које се обрађују у првом разреду су:

- учење
- дечија права
- естетика
- комуникација
- однос према здрављу
- безбедност
- ментално здравље
- однос према околини
- решавање проблема
- сарадња
- професионална оријентација
- превенција насиља, злостављања и занемаривања
- превенција дискриминације
- породица
- дружење
- правила понашања
- слободно време
- обележавање битних празника и међународних дана.

ДОПУНСКА НАСТАВА

СРПСКИ ЈЕЗИК

Исходи:

- усвајање правилног изговарања гласова, гласовних скупова, речи и реченица;
- савладавање технике читања и писања на ћириличком писму;
- навикавање на употребу књижевног језика у говору и писању;
- формирање навике за читко, уредно и лепо писање;
- поступно увођење у доживљавање и разумевање књижевних текстова;
- уочавање врста књижевних дела према захтевима програма;

- усвајање основних књижевнотеоријских и функционалних појмова према захтевима програма;
- оспособљавање за усмено и писмено препричавање, причање и описивање према захтевима програма.

Садржај :
Учење читања и писања
Говорне вежбе
Самостално писање
План писања краћег састава
Основни наставни приступ учењу читања и писања остварује се применом гласовне аналитичко-синтетичке методе. У њене структурне делове (приступне језичке активности,аналитичка и синтетичка вежбања за усвајање појма гласа, писање слова, читањеодговарајућег текста и разговор о њему, писање речи и реченица и сл.) функционално иосмишљено интегришу се посебни поступци: одвојено, упоредно и комбиновано учењечитања и писања, појединачно и групно усвајање слова - према слободном опредељењуучитеља и у зависности од датих наставних околности.
Реченица; реч; глас и слово - препознавање.
Уочавање улоге гласа у разликовању значења речи.
Разликовање реченице као обавештења, питања и заповести изговором (интонацијом) и препознавањем у тексту. Изговор и писање гласова ћ, ч, ђ, џ, х и р ако ученицима причињавају тешкоће.
Употреба великог слова на почетку реченице, у писању личних имена и презимена, имена насеља (једночлана).
Правилно потписивање (име, па презиме).
Употреба тачке на крају реченице. Место и функција упитника и узвичника у реченици.
Слободно и усмерено: препричавање краћих и једноставнијих текстова из буквара, читанке, часописа за децу, луткарских позоришних представа, цртаних филмова, радијских и телевизијских емисија за децу.
Уочавање и именовање изразитих обележја једноставних предмета и омиљених играчака; описивање биљака и животиња:
описивање биљака на основу заједничког посматрања; слободно описивање животиње љубимца и описивање животиња на основу заједничког посматрања.

МАТЕМАТИКА

Исходи – ученици треба да:
- препознају, разликују и исправно именују облике предмета, површи и линија;
- посматрањем и цртањем упознају тачку и дуж и стекну умешност у руковању лењиром; - на једноставнијим, конкретним примерима из своје околине уочавају односе између
предмета по облику, боји и величини;
- успешно одређују положај предмета према себи и предмета према предмету;
- уочавају разне примере скупова, припадање елемената скупу и користе речи: "скуп" и "елемент", усвајајући значење везивањем за примере из природног окружења детета;
- науче да броје, читају, записују и упоређују бројеве до 100, као и да исправно употребљавају знаке једнакости и неједнакости;
- савладају сабирање и одузимање до 100 (без прелаза преко десетице), разумеју

поступке на којима се заснивају ове операције, схвате појам нуле и уочавају њено својство
у сабирању и одузимању, упознају термине и знаке сабирања и одузимања; науче да правилно користе изразе "за толико већи" и "за толико мањи";
- упознају (на примерима) комутативност и асоцијативност сабирања (без употребе ових назива);
- савладају таблицу сабирања и да до нивоа аутоматизације усвоје технику усменог сабирања једноцифрених бројева и одговарајуће случајеве одузимања;
- одређују непознати број у одговарајућим једнакостима искључиво путем "погађања";
- успешно решавају текстуалне задатке (с једном и две операције) у оквиру сабирања и одузимања до 100 (помоћу састављања израза, као и обратно, да на основу датог израза умеју да састављају одговарајуће задатке);
- упознају метар, динар и пару.

Садржај :
Предмети у простору и односи међу њима
Линија и област
Класификације предмета по својствима
Природни бројеви до 100
Мерење и мере

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА: Допунска настава оствариваће се најчешће према унапред датом распореду. За 1. разред биће реализовано најмање 36 часова допунске наставе, са ученицима који имају потешкоће у савладавању наставног градива.

КУТАК ЗА УЧЕЊЕ

Општи циљ
Пружање подршке ученицима који отежано савладавају наставне садржаје и којима је потребна индивидуализована подршка из српског језика и математике.

Посебни циљеви
- Облик групне подршке ученицима са тешкоћама у учењу који се заснива се на ставовима да се сваком ученику мора омогућити да се развије и напредује у складу са својим способностима и могућностима и тежи да обезбеди најадекватније услове за реализацију образовних потреба деце са тешкоћама у учењу.
- Ученику треба да омогући стицање богатих искустава и вештина који су му неопходни за успешно и независно функционисање, стицање самопоуздања и подстицање и развијање основних компетенција за учење.
- Наставницима треба омогући проширивање знања о развоју детета, уочавање индивидуалних разлика у потребама и способностима деце, подстицање и унапређивање партнерског односа у релизацији подршке деци и примену нових метода, средстава и технологија у раду.
- У односима међу вршњацима треба да подстиче разумевање и прихватање индивидуалних разлика и потреба других кроз међусобну интеракцију, као и јачање толеранције, поштовања и уважавања.

Исходи програма:

- Да ученик достигне основни ниво постигнућа у савладавању програма предмета српски језик и математика, те тако створи услове за праћење наставе у редовном разреду.
- Да се код ученика развије његов образовни максимум и способности за учење коришћењем адекватних наставних метода и облика рада.
- Да се ученик оспособи за вербално и писано коришћење српског језика.
- Да се кроз моторичке вежбе отклоне или ублаже специфичне тешкоће у писању и тиме омогући даље и успешније учење и развој.

Критеријуми за избор ученика за Кутак за учење:

- Запажање учитеља и опис ученикових потешкоћа.
- Заједничко мишљење учитеља и стручне службе.
- Контролне вежбе ученика у току школске године.
- Похађање допунске наставе.
- Мишљење стручњака ван школе на основу процене ученикових способности.
- Мишљење ИРК.

Начин остваривања програма

Настава се организује за ученике једног разреда у групама које чини највише седам ученика. Једну групу сачињавају ученици једног или више одељења. Наставу изводе учитељи разреда коме ученик припада у оквиру својих недељних задужења. Време трајања активности одређује учитељ, у складу са индивидуалним потребама ученика. Током трајања програма остварује се континуирана двосмерна комуникација између учитеља и родитеља. По потреби, учитељу у раду помаже педагошки асистент или пратилац ученика. Настава се одржава у учионици или на неком другом месту, по процени учитеља.

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА ДРУГИ РАЗРЕД

НАСТАВНИ ПЛАН ЗА 2. РАЗРЕД

НАЗИВ	БРОЈ ЧАСОВА	
	НЕДЕЉНО	ГОДИШЊЕ
А) ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ		
Српски језик	5	180
Енглески језик	2	72
Математика	5	180
Свет око нас	2	72
Ликовна култура	2	72
Музичка култура	1	36
Физичко васпитање	3	108
Б) ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ		
Верска настава[1]	1	36
Грађансковаспитање[1] [1] Ученик бира један од понуђених предмета	1	36
В) ОБЛИК ОБРАЗОВНО- ВАСПИТНОГ РАДА		
Редовна настава	20	720
Дигитални свет 2	1	36
Допунска настава	1	36
Настава у природи		7–10 дана годишње
В) ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО ВАСПИТНОГ РАДА		
Час одељењског старешине	1	36
Екскурзија и излети		1 дан
Ваннаставне активности	1-2	36-72

ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

СРПСКИ ЈЕЗИК

ЦИЉ : Циљ наставе српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета;дасе оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА : 180 -Књижевност – 70 часова, Језик – 40 часова и Језичка култура 70 часова (од тога 45 часова за учење латинице).
(обрада -103 и остало – 67 часова)

Редни број теме	**Исходи или циљеви учења**	**Назив наставне теме/области и садржај**	**Начини остваривања програма (облици рада, наставне методе, наставна средства, корелације**	**Активности наставника и ученика**	**Међупредметне компетенције**	**Праћење и процењивање (формативно и сумативно оцењивање)**
1.	По завршетку теме, ученик ће моћи да; – разликује књижевне врсте: песму, причу, басну, бајку, драмски текст; – одреди главни догађај, време и место дешавања у прочитаном тексту; – одреди редослед догађаја у тексту; – уочи главне и споредне ликове и разликуј	**КЊИЖЕВНОСТ** Садржај: ШКОЛСКА ЛЕКТИРА Поезија Народна песма: Да вам певам што истина није/Мишја моба Народна песма: Мајка Јова у ружи родила/Сана к иде низ улицу Јован Јовановић Змај: Пролећница/ Хвала Војислав Илић: Први снег Бранко Ћопић: Огласи „Шумских новина“ (одломци), Болесник на три спрата Душан Радовић: Лепо је све што је мало, Мама	Читање и разумевање текстова из читанке; - Читање и разумевање информативних и популарних текстова из часописа за децу; - Читање текстова у наставцима; - Увођење у ченика у основне књижевне појмове и уочавање формалне разлике истих:,песма, прича драмски текст; - Уочавање ликова у тексту, хронолошког низа	**Наставник**: Припрема, мотивише, чита; усмено излаже; приказује, показује; демонстрира - усмерава активност и ученика -подстиче ученике на увиђање и повезивање са садржајима води разговор **Ученик:** слуша, посматра, прича, комуницира, манипулише сликама, ређа слагалице од слова и	**Компетенција сарадња** Изражава своје ставове, мишљења, осећања, на позитиван, конструктивни, аргументовани начин. Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његову личност. **Компетенција одговорно учешће у демократском друштву** Негује своју националну, културну баштину и активно учествује у интеркултуралном дијалогу. **Компетенција решавање проблема** Формулише објашњења и закључке на основу резултата до	Праћењем постигнућа ученика, усменим испитивањем Бележењем постигнућа ученика оценом Усмене и писмене провере степена усвојености знања; Свеске ученика и њихови практични радови

	е њихове позитивне и негативне особине; – разликује стих и строфу; – уочи стихове који се римују; – објасни значење пословице и поуке коју уочава у басни; – наведе једноставне примере поређења из текстова и свакодневног живота;	Драган Лукић: Школа, Равнотежа Мирослав Антић: Тајна Душко Трифуновић: Два јарцаГригор Витез: Дохвати ми, тата, мјесец Александар Сергејевич Пушкин: Бајка о рибару и рибици (читање у наставцима) Проза Народна прича: Свети Сава, отац и син/Свети Сава и отац и мати са малим дететом Народна прича: Седам прутова Народна басна: Бик и зец/Коњ и магарац Доситеј Обрадовић: Пас и његова сенка/Коњ и магаре Десанка Максимовић: Бајка о лабуду Гроздана Олујић: Шаренорепа	догађаја, места и времена дешавања радње; - Формирају и исказују своје ставове о делу које слушају или читају; - Изводе драмски текст на сцени; - Стичу читалачке навике читањем домаће лектире; - Илуструју одређени мотив из текста. - Богаћење речника путем усвајања непознатих речи из прочитаних текстова. -бележење занимљивих начина и резултата учења - продубљивање сарадње ученика и наставник	слика, именује и чита слова, саставља речи од слова,саставља реченице чита текстове, активно учествује у причању, користи дечју штампу и непознате текстове, саставља причу,решава ребусе, аутодиктат	којих је дошао у раду, презентује их и дискутује са другим особама и преиспитује их у светлу добијених коментара. Стечена нова сазнања и вештине повезује у јединствену целину са претходним.Проверава применљивост решења у пракси и користи стечена знања и вештине у новимситуацијама.	

		Градимир Стојковић: Деда Милоје Мирјана Стефановић: Златне рибице не праве штету Ђани Родари: Кад дедица не зна да прича приче Су Ју Ђин: Свитац тражи пријатеља Феликс Салтен: Бамби (одломак по избору) Драмски текстови Александар Поповић: Два писма Ана Милованови ћ: Слатка математика Гвидо Тартаља: Оцене Тоде Николетић: Шума живот значи Популарни и информатив ни текстови Избор из илустровани х енциклопеди ја и часописа за децу о значајним личностима српског језика,	а као и ученика међусобно - промовиса ње креативно сти, резултата рада, подршка стваралаш тву и развоју личности ученика -ученици се воде кроз различите начине учења и представљ ања резултата рада (мапе ума, питања, стрип,) **Облик рада:** фронтални , групни, индивидуа лни, у пару **Методе рада**: вербална, демонстра тивна илустрати вна **Корелаци ја:** ликовна култура, музичка			

		књижевности и културе (Доситеј Обрадовић (баснописац), Никола Тесла (приче из детињства), знаменита завичајна личност и др.)	култура, свет око нас, математика **Место извођења:** учионица -Пошто се школа налази у приградском насељу коме недостају културни садржаји , биће организоване посете позоришту			

ДОМАЋА ЛЕКТИРА

1. Избор из кратких народних умотворина (загонетке, пословице, брзалице, питалице, разбрајалице)
2. Ханс Кристијан Андерсен: Принцеза на зрну грашка, Царево ново одело, Девојчица са шибицама
3. Десанка Максимовић: Ако је веровати мојој баки, Прстен на морском дну, Бајка о трешњи, Сликарка зима, Како су пужу украли кућу, Три патуљка, Чика-Мраз, Божић-батини цртежи, Траве говоре бакиним гласом, Орашчићи-палчићи, Кћи вилиног коњица (три бајке по избору ученика)
4. Љ.Ршумовић:Једног дана, Др, Десет љутих гусара, Ишли смо у Африку, Ако желиш мишице, Уторак вече ма шта ми рече, Има један, Телефонијада, Дете, Вуче вуче бубо лења, Вук и овца)
5. Драгомир Ђорђевић, избор песама (Кад сам био мали, Бабе су нам сјајне, Рецепт за деду, Све су мајке, Ја сам био срећно дете, Једном давно ко зна када, Првоаприлска песма,
Ми имамо машту, Тајанствена песма, Бити пекар то је сјајно, Успон једног лава, Стонога, Вештице су само трик)
6. Избор из кратких прича за децу: Бранко Стевановић, Прича из ормана, Весна Видојевић Гајевић, Бркљача, Дејан Алексић, Једном је један дечко зевнуо. Књижевни појмови: − стих, строфа, рима; − народна успаванка; − басна; − бајка; − тема, место и време збивања, редослед догађаја; − главни и споредни лик (изглед, основне особине и поступци); − лица у драмском тексту за децу.

Образовни стандарди.
ОСНОВНИ НИВО влада основном техником читања ћириличног и латиничног текста одговара на једноставна питања у вези са текстом, проналазећи информације

експлицитно исказане у једној реченици, пасусу или у једноставној табели (ко, шта, где, када, колико и сл.) препознаје да ли је тражена информација, која може да буде исказана на различите начине (синонимија, парафраза), садржана у тексту познаје и користи основне делове текста и књиге (наслов, пасус, име аутора; садржај, речник) одређује основну тему текста разуме дословно значење текста разликује књижевноуметнички од информативног текста процењује садржај текста на основу задатог критеријума: да ли му се допада, да ли му је занимљив; да ли постоји сличност између ликова и ситуација из текста и особа и ситуација које су му познате; издваја речи које су му непознате препознаје књижевне врсте (бајку и басну) одређује главни догађај и ликове (који су носиоци радње) у књижевноуметничком тексту одређује време и место дешавања радње у књижевно уметничком текст **СРЕДЊИ НИВО** чита текст природно, поштујући интонацију реченице/стиха; уме да одреди на ком месту у тексту је пауза изводи једноставне закључке у вези са текстом раздваја битне од небитних информација; одређује след догађаја у тексту одређује основни смисао текста и његову намену препознаје фигуративно значење у тексту изводи једноставне закључке на основу текста износи свој став о садржају текста и образлаже зашто му се допада/не допада, због чега му је занимљив/незанимљив издваја делове текста који су му нејасни одређује фолклорне форме (кратке народне умотворине- пословице, загонетке, брзалице) препознаје стих и строфу у лирској песми одређује карактеристичне особине, осећања, изглед и поступке ликова у књижевноуметничком тексту уочава везе међу догађајима (нпр. Одређује редослед догађаја у књижевноуметничком тексту) разликује приповедање од описивања и дијалога **НАПРЕДНИ НИВО** изводи сложеније закључке на основу текста, обједињујући информације из различитих делова дужег текста повезује и обједињује информације исказане различитим симболичким системима (нпр. Текст, табела, графички приказ) изводи сложеније закључке на основу текста и издваја делове текста који их поткрепљују; резимира наративни текст објашњава и вреднује догађаје и поступке ликова у тексту (нпр. Објашњава зашто је лик поступио на одређен начин, или вреднује крај приче у односу на своја предвиђања током читања текста, или износи свој став о догађајима из текста) тумачи особине, понашање и поступке ликова позивајући се на текст уочава узрочно-последичне везе међу догађајима у тексту тумачи идеје у књижевноуметничком тексту, аргументује их позивајући се на текст

Редни број теме	**Исходи или циљеви учења**	**Назив наставне теме/области и садржај**	**Начини остваривања програма**	**Активности наставника и ученика**	**Међупредметне компетенције**	**Праћење и процењивање (формативно и сумативно оцењивање)**
2.	По завршетку теме, ученик ће	**ЈЕЗИК** Граматика, правопис и ортоепија	**Облик рада:** фронтални, групни,	**Наставник**: припрема ње,	Решавање проблема Сарадња Компетенци	Праћењем постигнућа ученика, усменим

	моћи да: разликује глас и слог и препозна самогласнике и сугласнике; – разликује врсте речи у типичним случајевима; – одређује основне граматичке категорије именица и глагола; – разликује реченице по облику и значењу; – поштује и примењује основна правописна правила; – влада основном техником читања и писања латиничког текста;	Садржај/кључни појмови: Глас и слог; самогласници и сугласници. Врсте речи: именице (властите и заједничке); род и број именица; глаголи; глаголска времена: прошло, садашње, будуће време; потврдни и одрични глаголски облици; придеви (описни); бројеви (основни и редни). Реченице: обавештајне, упитне, заповедне и узвичне. Потврдне и одричне реченице. Велико слово: писање назива држава, градова и села (једночланих и вишечланих) и једночланих	индивидуални, у пару **Методе рада**: вербална, демонстративна илустративна **Корелација:** ликовна култура, музичка култура, свет око нас, математика **Место извођења:** учионица --Пошто се школа налази у приградском насељу коме недостају културни садржаји , биће организоване посете позоришту	организовање, разговор, објашњавање, читање, писање, слушање, посматрање, праћење, помагање, показивање, вођење, подстицање, предвиђање, проверавање, анализирање, закључивање, вредновање, саопштавање, иницирање, процењивање, одлучивање **Ученик**: слушање, памћење, разговор, посматрање, анализирање, упоређивање, тражење информација, истражива	ја за учење Комуникација Естетичка компетенција; Рад са подацима и информацијама;	испитивањем Бележењем постигнућа ученика описном оценом Усмене и писмене провере степена усвојености и знања; Свеске ученика и њихови практични радови

		географских назива. Спојено и одвојено писање речи: писање речце ли и речце не уз глаголе. Интерпункција: тачка (на крају реченице и иза редног броја); две тачке и запета у набрајању; писање датума арапским и римским цифрама. Писање скраћеница: (мерне јединице и опште скраћенице ОШ, бр., итд., стр. и нпр.		ње, препознавање, именовање, разликовање, читање, одговарање, писање, образлагање,		

Образовни стандарди
ОСНОВНИ НИВО препознаје врсте речи (именице и глаголе) препознаје граматичке категорије промењљивих речи (род и број заједничких именица) препознаје врсте реченица по комуникативној функцији (обавештајне,упитне,узвичне,заповедне) и по потврдности/одричности (потврдне и одричне) познаје значења речи и фразеологизама који се употребљавају у свакодневној комуникацији (у кући, школи, и сл.) пише писаним словима ћирилице и латинице уме да се потпише почиње реченицу великим словом, завршава је одговарајућим интерпункцијским знаком употрбљава велико слово приликом писања личних имена, назива места (једночланих), назива школе пише кратким потпуним реченицама једноставне структуре;
СРЕДЊИ НИВО одређује врсте речи (именице и глаголе) препознаје подврсте речи (властите и заједничке именице; основне и редне бројеве) препознаје субјекат и предикат одређује врсте реченица по комуникативној функцији (обавештајне,упитне, узвичне, заповедне) и по потврдности/одричности (потврдне и одричне) саставља

реченице различите по комуникативној функцији и облику познаје значења речи и фразеологизама који се јављају у школским текстовима (у уџбеницима, књигама из лектире и сл.) и правилно их употрбљава зна и користи оба писма (ћирилицу и латиницу) употрбљава велико слово приликом писања имена места; правилно пише гласове ћ, ч, ђ, џ; правилно пише сугласник Ј у интервокалској позицији; употрбљава запету при набрајању пише јасним и потпуним реченицама; варира језички израз (ред речи у реченици, типове реченица, дужину реченице...)
НАПРЕДНИ НИВО пише јасним, потпуним, добро обликованим реченицама; користи разноврсне синтаксичке конструкције, укључујући и сложене реченице именује врсте речи (властите и заједничке и глаголе) уме да промени облик променљивих речи према задатом критеријуму: заједничких именица према броју, а глагола према роду и броју одређује значења непознатих речи и фразеологизама на основу ситуације и текста/ контекста у којем су употрбљени употрбљава речи у основном и пренесеном/ фигуративном значењу

Редни број теме	**Исходи или циљеви учења**	**Назив наставне теме/област и садржај**	**Начини остваривања програма (облици рада, наставне методе, наставна средства, корелације)**	**Активности наставника и ученика**	**Међупредметне компетенције**	**Праћење и процењивање (формативно и сумативно оцењивање)**
3.	По завршетку теме,ученик ће моћи да: - влада основном техником читања и писања латиничког текста; – пронађе експлицитно исказане информације у једноставном тексту (линеарном и нелинеарном) – користи различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање, описивање; – правилно састави дужу	**ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА** Области и садржај: **Друго писмо (латиница):** штампана и писана слова. Разумевање прочитаног кроз одговоре на питања. План за препричавање кратких текстова (лирских, епских, драмских) састављен од уопштених питања. План описивања на основу непосредног	-Читање и разумевање текстова из читанке; -Читање и разумевање информативних и популарних текстова из часописа за децу; -Читање текстова у наставцима; - Увођење у ченика у основне књижевне појмове и уочавање формалне разлике истих:,песма, прича драмски текст; - Уочавање ликова у тексту, хронолошког низа догађаја,	**Наставник:** Припрема, мотивише, чита; усмено излаже; приказује, показује; демонстрира -усмерава активности ученика - подстиче ученике на увиђање и повезивање са садржајима; води разговор **Ученик:** слуша, посматра, прича, комуницира, манипулише сликама, ређа слагалице од слова и	**Компетенција комуникација** Изражава своје ставове, мишљења, осећања, на позитиван, конструктиван и аргументован начин Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његову личност. **Естетичка компетенција** Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативност у свим уметничким и неуметничким	Праћењем постигнућа ученика, усменим испитивањем Бележењем постигнућа ученика оценом Усмене и писмене провере степена усвојености знања; Свеске ученика и њихови практични радови.

	и потпуну реченицу и спој више реченица у крађу целину; – учествује у разговору и пажљиво слуша саговорника; – разликује основне делове текста (наслов, пасус, име аутора, садржај); – изражајно чита ћирилички текст – чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; – изражајно рецитује песму; – изводи драмске текстове; – износи своје мишљење о тексту	посматрања. Правописне вежбе: преписивање, диктат и самостално писање. Језичке вежбе: загонетке, ребуси, укрштене речи, осмосмерке, асоцијације, састављање реченица, проширивање задатих реченица. Лексичко семантичке вежбе:	места и времена дешавања радње; -Формирају и исказују своје ставове о делу које слушају или читају; -Изводе драмски текст на сцени; -Стичу читалачке навике читањем домаће лектире; -Илуструју одређени мотив из текста. -Богаћење речника путем усвајања непознатих речи из прочитаних текстова. - подстицање ученика на рад у тиму, на осамостаљивање и исказивање индивидуалности - охрабривање ученика да искажу потребе и интересовања и умења - примена стечених сазнања, умења и вештина из области српског језика - бележење занимљивих начина и резултата учења - продубљивање сарадње ученика и	слика, именује и чита слова, саставља речи од слова,саставља реченице чита текстове,	пољима свог деловања.	

			наставника као и ученика међусобно - промовисање креативности, резултата рада, подршка стваралаштву и развоју личности ученика -ученици се воде кроз различите начине учења и представљања резултата рада (мапе ума, питања, стрип,) **Облик рада:** фронтални, групни, индивидуални, у пару **Методе рада:** вербална, демонстративна илустративна **Корелација:** ликовна култура, музичка култура, свет око нас **Место извођења: -** учионица --Пошто се школа налази у приградском насељу коме недостају културни садржаји , биће организоване посете позоришту			

ТЕХНИКЕ И МЕТОДЕ	НАСТАВНА СРЕДСТВА
- Кооперативна - Интерактивна - Перцептивне - Амбијентално учење - Игра - Цртање	- Фотографије - Слике - Краћи текстови - Апликације - Дидактички материјали -Уџбеници,

- Учење кроз игру - Демонстрација (показивање) - Разговор - Учење по моделу	- Припремљен материјал (листићи..), -Свеске, -Пројектор -Лаптоп -ЦД И УСБ -Е- уџбеник - Креативне слагалице

МАТЕМАТИКА

ТЕМЕ	ИСХОДИ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
1.БРОЈЕВИ (обрада - 62, остало –81) 2. ГЕОМЕТРИЈА (обрада – 11, остало – 17) 3. МЕРЕЊЕ И МЕРЕ (обрада – 5, остало –4)	одреди десетице најближе датом броју; усмено сабира и одузима бројеве до 100; користи појмове чинилац, производ, дељеник, делилац, количник, садржалац; примени замену места и здруживање сабирака и чинилаца ради лакшег рачунања; број у једначини са једном аритметичком операцијом;одреди делове (облика $\frac{1}{n}$) дате величине;изрази одређену суму новца преко различитих апоена; прочита број записан римским цифрама и напише дати број римским цифрама; прикаже мањи број података у таблици и стубичастим дијаграмом; уочи правило и одреди следећи члан започетог низа; разликује дуж, полуправу и праву;	- користити очигледна средства (дидактички материјал, слике, цртеже, презентације, графиконе…) како би ученици схватили појам броја и бројевног низа - увежбати технику рачунања, детаљно обновити и увежбати сабирање и одузимање до 20 јер је то основа свих операција у блоку бројева до 100 (усмено испитивати ученике, давати им кратке петоминутне провере знања, радити мале провере знања и проверавати их у пару, организовати такмичарске игре) - потребно је решавати проблемске задатке, како би ученици развили логичко мишљење, како би повезали дате и тражене податке. - вежбати коришћење школског прибора (лењира), вежбати прецизност и тачност - користити дидактички материјал, слике

	одреди дужину изломљене линије (графички и рачунски); одреди обим геометријске фигуре; нацрта правоугаоник, квадрат и троугао на квадратној мрежи и тачкастој мрежи; уочи подударне фигуре на датом цртежу; уочи симетричне фигуре; допуни дати цртеж тако да добијена фигура буде симетрична у односу на дату праву; изрази дужину у различитим јединицама за мерење дужине; измери дужину дужи и нацрта дуж дате дужине чита и запише време са часовника; користи јединице за време у једноставним ситуацијама	геометријских фигура, сецкањем и лепљењем фигура објаснити ученицима њихове особине -рад у пару, групи приликом провере градива, израде задатака, научити ученикке да сарађују у групи и да заједно дођу до решења - област мерење и мере се остварује кроз практичан рад ученика - мерење времена - ученици праве свој часовник и уз помоћу наставника и часовника уче да мере време

ЦИЉ :

Циљ учења предмета математика је да ученик ,овладавајући математичким концеп тима,знањима и вештинама,развије основе апстрактног и критичког мишљења,пози тивне ставове према математици,способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој.

ТЕХНИКЕ И МЕТОДЕ И НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА	НАСТАВНА СРЕДСТВА
- Кооперативна - Интерактивна - Перцептивне - Амбијентално учење - Игра - Цртање - Учење кроз игру - Демонстрација (показивање) - Разговор - Учење по моделу	- Играчке - Фотографије - Слике - Уџбеник - Радна свеска - Крађи текстови - Апликације - Дидактички материјали - Компјутер -Е-уџбеник

МЕЂУПРЕДМЕТНА ПОВЕЗАНОСТ	АКТИВНОСТИ		РЕСУРСИ	САРАДНИЦИ
	а) Ученик	б) Наставник		
- Српски језик - Ликовна култура - Музичка култура - Свет око нас - Физичко и здравствено васпитање	- Игре словима речима и сликама - Игре словних комбинација - Чита - Пише - Лепи - Зацртава ,одсликава - Бира садржаје - Истражује - Математички резонује -Посматра -Класификује - Манипулише објектима - Именује - Упређује -Описује - Моделовање	- Подстиче - Планира - Ораганизује - Бира садржаје - Усмерава - Реализује - Демонстрира - Објашњава - Даје упутства - Контролише - Прати - Вреднује	- Ученици - Наставници - Родитељи - Двориште - Учионица - Дидактичка средства - Уџбеници - Искуство ученика - ИКТ Е-уџбеник	- Ученици - Наставници - Родитељи - ПП служба - Директор - Педагошки асистент - Локална заједница

СВЕТ ОКО НАС

ЦИЉ : Упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему.

ТЕМЕ	ИСХОДИ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
1.ДРУГИ И ЈА (обрада - 5, остало - 3) 2. КУЛТУРА ЖИВЉЕЊА (обрада-13,остало-10) 3.ЧОВЕК СТВАРА (обрада 2,остало-6) 4.КРЕТАЊЕ И ОРЈЕНТАЦИЈА	-идентификује групе људи којима припада и своју улогу у њима-остваи права и изврши обавезе у односу на правила понашања у групама којима припада-се понаша тако да уважава различитости других људи-прихвати последице када прекрши правила понашања групе-сарађује са другима у групи на заједничким активностима-разликује потребе од жеља на једноставним примерима из сопственог живота-препозна грб,заставу и химну Републике Србије и примерно се понаша према симболима -одреди тип насеља на основу његових карактеристика-повеже личну хигијену,боравак у природи,физичку активност и разноврсну исхрану са очувањем здравља-одржава личну	-упућивање ученика на коришћење интернета, еуџбеника, енциклопедија, - повезивање теоријског знања са ситуацијама из свакодневног живота, - одржавање часова у непосредној околини школе, - разговор о ситуацијама из свакодневног живота, - постављање

У ПРОСТОРУ И ВРЕМЕНУ(обрада -6,остало-5) 5. РАЗНОВРСНОСТ ПРИРОДЕ(обрада-11,остало-11)	хигијену-зуба,руку и чулних органа-примени правила културног и безбедног понашања у саобраћају и превозним средствима у насељу са околином-безбедно поступа пре и током временских непогода -истезањем,савијањем и сабијањем одреди својства материјала-одабере материјале који својим својствима највише одговарају употреби предмета-пронађе нову намену коришћеним предметима-наводи примере различитих облика кретања у окружењу -одабере начин кретања тела узимајући и обзир облик тела,врсту подлоге и средину у којој се тело креће-измери растојање које тело пређе током свог кретања-пронађе тражени објекат у насељу помоћу адресе ,карактеристичних објеката-именује занимања људи у свом насељу са околином-одреди време помоћу часовника и календара користећи временске одреднице ,сат,дан,седмицу,месец,годину -забележи и прочита податке из личног живота помоћу ленте времена -разликује облике рељефа у свом насељу и околини-идентификује заједничке особине живих бића на примерима из окружења-повеже делове тела живих бића са њиховом улогом-разврста биљке из окружења на основу изгледа листа и стабла-разврста животиње из окружења на основу начина живота и начина исхране-наведе примере који показују значај биљака и животиња за човека-штедљиво троши производе које користи у свакодневним ситуацијама-разврста отпад на одређена места-негује и својим понашањем не угрожава биљке и животиње у окружењу-препозна примере повезаности живих бића са условима за живот-повеже промене у природи и активности људи са годишњим добима-изведе једноставне огледе пратећи упутства,повеже резултате рада са уложеним трудом	ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације -упућивање ученика на коришћење интернета, е-уџбеника, енциклопедија, -повезивање теоријског знања са ситуацијама из свакодневног живота, -одржавање часова у непосредној околини школе (објекти и њихова намена, понашање у насељу, суседи), -разговор о ситуацијама из свакодневног живота, -постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације, -учешће у акцијама на нивоу школе и локалне средине -упућивање ученика на коришћење интернета, еуџбеника, енциклопедија, -повезивање теоријског знања са ситуацијама из свакодневног живота, -практичан рад ученика (груписање објеката на основу

		једноставних својстава материјала)- уочавање како својства материјала одређују њихову употребу, - постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације -упућивање ученика на коришћење интернета, еуџбеника, енциклопедија, - повезивање теоријског знања са ситуацијама из свакодневног живота, - Практичан рад ученика (кретање у различитим срединама и по различитим подлогама), - Истраживачке активности утицај подлоге и облика предмета на кретање (глатка и храпава подлога...), -постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације -упућивање ученика на коришћење интернета, еуџбеника,

		енциклопедија, - повезивање теоријског знања са ситуацијама из свакодневног живота, - извођење часова у природном амбијенту, - истраживачке активности (живи свет у нашем окружењу), - посматрање и описивање окружења, - извођење огледа , последице загревања воде(водена пара), последице хлађења воде(лед), кружење воде у природи, струјање ваздухаветар,сенка , -постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације,

ТЕХНИКЕ И МЕТОДЕ (начин остваривања програма) - Кооперативна - Интерактивна - Перцептивне - Амбијентално учење - Игра - Цртање - Учење кроз игру - Демонстрација (показивање) - Разговор - Учење по моделу	НАСТАВНА СРЕДСТВА - Играчке - Фотографије - Слике - Краћи текстови - Уџбеник - Радна свеска - Апликације - Дидактички материјали

МЕЂУПРЕДМЕТНА ПОВЕЗАНОСТ	**АКТИВНОСТИ**		**РЕСУРСИ**	**САРАДНИЦИ**
	а) Ученик	**б) Наставник**		

- Српски језик - Ликовна култура - Музичка култура - Физичко и здравствено васпитање	посматрање описивање процењивањегруписањепраћењебележење практиковање експериментисање истраживањесакупљањестварање играње активности у оквиру мини пројекта,осмишљавање и реализација	- Планира - Ораганизује - Бира садржаје - Усмерава - Реализује - Демонстрира - Објашњава - Даје упутства - Обезбеђује ресурсе - Омогућава примену наученог - Партнер у учењу - Прати ефекте сопственог рада	- Ученици - Наставници - Родитељи - Природна и друштвена средина - Предмети из окружења - Стручна литература - Библиотека - Искуство ученика -Икт	- Ученици - Наставници - Родитељи - ПП служба - Директор

Начин провере остварености исхода
(Поступак праћења и оцењивања)
-иницијална процена нивоа на коме се ученици налазе;
-усмено одговарање (причање, препричавање, описивање, ортоепске вежбе лексичке и семантичке вежбе, синтаксичке и стилске вежбе, казивање напамет научених текстова, сценско приказивање)
- писане провере (контролни задаци, тестови, ортографске вежбе, диктате, лексичке и семантичке вежбе, синтаксичке и стилске вежбе домаћи задаци и писмени задаци);
-вођење прописане педагошке документације;
-белешке о: активностима, самосталности у току рада, практичним радовима, свескама ученика, учешћу на такмичењима и у различитим активностима -заједничко вредновање ученика и наставника;
- самопроцена оцене и ангажовања од стране ученика
- групни рад(посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика);
- рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика)

МУЗИЧКА КУЛТУРА

ЦИЉ : Развити код ученика интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство. Тиме се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.

ТЕМЕ	ИСХОДИ
1. СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ (обрада – 10, остало – 4 часова) 2. ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ (обрада - 11 , остало – 5 часова) 3.МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО (обрада – 3, остало – 3 часа)	- да објасни својим речима утиске о слушаном делу, особине тона, доживљај прегласне музике и њеног утицаја на тело и зашто је тишина важна;- разликује различите инструменте по боји звука и изражајним могућностима; изводи основне музичке изражајне елементе;- препозна музичку тему или карактеристични мотив који се понавља у слушаном делу;- повезује карактер дела са изражајним музичким елементима и инструментима;- изговара бројалице у ритму, уз покрет; - пева по слуху песме различитог садржаја и расположења;- изводи уз покрет музичке и традиционалне игре;- примењује правилан начин певања и договорена правила понашања у групном певању и свирању;- свира по слуху ритмичку пратњу уз бројалице и песме, једноставне аранжмане, свирачке деонице у музичким играма; - повезује почетне тонове песама – модела и једноставних наменских песама са бјама;- повезује ритам са графичким приказом;- објашњава својим речима доживљај свог и туђег извођења; - учествује у школским приредбама и манифестацијама; направи дечје ритрмичке инструменте;- осмисли покрете уз музику;- осмисли ритмичку пратњу за бројалице, песме и музичке игре помоћу различитих извора звука;- осмисли одговор на музичко питање;- осмисли једноставну мелодију на краћи задати текст; - према литерарном садржају изабере од понуђених одговарајући музички садржај;- поштује договорена правила понашања при извођењу и слушању музике;- користи самостално или уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука;

ТЕХНИКЕ И МЕТОДЕ (начин остваривања програма)

- Кооперативна
Док обрађују нову композицију или обнављају научено, ученици се могу делити у парове или групе. Једна група може изводити на инструментима, а друга певати или изводити ритам пљескањем и слично. У одељењу треба да влада осећај заједништва, сарадње и заједничког постизања циљева.У извођењу ритмичких аранжмана можемо одељење поделити у две групе.

- Интерактивна
Постицати комуникацију међу ученицима да помоћу технологију заједно истражују и долазе до самосталних закључака. Могу правити презентације о познатим композиторима и презентовати својим другарима.

- Перцептивне
Потребно је активирати што више чула код деце у настави музичке културе. То можемо постићи коришћењем различитог аудио- визуелног материјала који ће деци бити занимљив и помоћи ће им да брже савладају градиво.

- **Амбијентално учење**
Одлазак на концерт, посета Филхармонији где ће се ученици упознати са простором у коме се изводе концерти, као и правилима понашања у једној таквој установи. Амбијентално учење се може искористити за учење песме о одређеном годишњем добу. Ученици ослушкују природу и њене звуке, имитирају их и уочавају промене у природи.

- **Игра - Учење кроз игру**
На сваком часу музичке културе могу се користити игровне активности. Кроз разне бројалице и "компоновање" сопствених композиција, ученици могу изградити музичко мишљење и осећај за мелодију и ритам.

- **Певање**
Главни критеријум за избор песама је квалитет музичког дела као и примереност узрасту ученика у односу на тематику, ритам, артикулацију мелодијских скокова и сл. При избору песама за певање, наставник увек треба да има у виду и гласовне могућности ученика.
Пре почетка певања потребно је спровести кратке вежбе за распевавање при чему посебно треба обратити пажњу на правилно држање тела, правилно дисање и дикцију. Препоручљиво је певање песама различитог расположења и садржаја.

- **Демонстрација (показивање)**
Рад на песми почиње демонстрацијом. Песма се учи по деловима, а затим спаја у целину. Наставник увек треба да инсистира на изражајном извођењу песме. Пожељно је повезивати покрет и певање кроз извођење народних, музичких и дидактичких игара, што такође демонстрира учитељ пре дечјег извођења.

- **Разговор**
Разговор прати сваку активност на часу музичке културе. Учитељ кроз разговор сазнаје какве је емоције изазвало извођење песме, да ли им се допала, шта им се није свидело у извођењу. Објашњава како се изводи ритам, како се пева или свира или игра одређена композиција.

- **Учење по моделу**
Ученици изражавају своју креативност, формирају свој музички укус, уче да играју и певају, посматрајући учитеља али и одрасле из свог окружења.

- **Учење по слуху**
Певање и свирање се уче по слуху, опонашањем демонстрације учитеља или уз помоћ различитих звучних и визуелних помагала.

НАСТАВНА СРЕДСТВА
- Фотографије
- Слике
- Краћи текстови
- ЦД
- Апликације
- Материјали из непосредне околине
- Дидактички материјали
- Лаптоп, рачунари

МЕЂУПРЕДМЕТНА ПОВЕЗАНОСТ	АКТИВНОСТИ		РЕСУРСИ	САРАДНИЦИ
	а) Ученик	б) Наставник		
- Српски језик - Математка - Ликовна култура - Свет око нас - Физичко и здравствено васпитање - Драмска секција	- Уочава на примерима у окружењу; - Активно слуша музику; - Говор у ритму, певање, свирање, покрет уз музику; - Открива, тј. препознаје изражајне елементе песме; - Правилно и пажљиво слуша композицију; - Изражајно изводи песму; - Препознаје песму коју слуша; - Компонује мелодију на задати текст; Илуструје доживљај музике; - Истраживачи, креатори, извођачи; - Правилно изговарање – дикција;	- Планира и организује начине презентовања садржаја; - Обезбеђује квалитетно искуство ученику; - Усмерава на одређене делове садржаја; - Даје јасно формулисана упутства; - Подстиче ученике да се музички изражавају и да импровизују; - Демонстрира део по део песме па спаја у целину; - Указује на тонску повезаност инструмената са музичким садржајем; - Објашњава како се треба понашати током слушања песме; - Омогућује примену наученог	- Ученици - Наставници - Родитељи - Природна и друштвена средина - Предмети из окружења - Искуство ученика - Дидактички материјал - Стручна литература - Прибор за цртање - Уџбеник - Икт	- Ученици - Наставници - Родитељи - ПП служба - Директор - Саветници

ЛИКОВНА КУЛТУРА

ЦИЉ : Циљ учења предмета ЛИКОВНА КУЛТУРА је да се ученик развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практичан рад ,оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа

ТЕМЕ	ИСХОДИ
1.ОБЛИЦИ У СВЕТУ ОКО НАС (обрада- 8, остало- 16) 2.СПОРАЗУМЕВАЊЕ (обрада-6,остало-6) 3.ЛИКОВНЕ ИГРЕ (обрада-4,остало-14) 4.ПРОСТОР (обрада-5,остало -13)	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да -Користи материјал и прибор на безбедан и одговоран начин -изрази,одабраним материјалом и техникама своје емоције,машту,сећања и замисли -Користи једноставне информације и одабрана ликовна дела као подстицај за стваралачки рад -изражава,светлим или тамним бојама,свој доживљај уметничког дела -идентификује истакнуте целине и визуелне супротности у свом окружењу -преобликује,самостално или у сарадњи са другима ,материјале и предмете за рециклажу -тумачи једноставне визуелне информације које опажа у свакодневном животу -изражава мимиком или телом различита расположења,покрете и кретања -упоређује свој и туђ естетски доживљај простора ,дизајна и уметничких дела -повезује уметничко занимање и одговарајуће продукте -пружи основне информације о одабраном музеју -разматра у групи,шта и како је учио,и где та знања може применити

ТЕХНИКЕ И МЕТОДЕ (начин остваривања програма)

- Кооперативна

Учитељ треба да подстиче тимски и групни рад или рад у пару кад год се за тим укаже прилика. На тај начин упућује ученике да заједничким снагама нађу идејно решење и да подстичу једни друге у испољавању креативности.

- Интерактивна

Постицати комуникацију међу ученицима да помоћу технологију заједно истражују и долазе до самосталних закључака и решења.

- Перцептивне

Обезбедити ученицима вербалне, визуелне и аудитивне подстицаје како би развијали своју креативност. Они нуде ученицима могућности за лични израз, уживање, креативно деловање, машту, емоционални одговор и естетско задовољство.

- Амбијентално учење

Ученици могу да доживе промене у природи, да истражују, откривају, прикупљају материјале и упознају нове и непознате појмове. Током године водити ученике у најмање две установе културе (на пример, у музеј и у позориште) и упутити их на правила понашања и облачења, на разлике у правилима понашања и на опажање уређења простора и карактеристичне атмосфере унутар установе.

- Игра- Учење кроз игру

Што чешће организовати игровне активности у којима ће се деца упознавати са различитим материјалима, текстурама, техникама. На тај начин ће сами долазити до закључака и развијаће стваралачко мишљење.

- Цртање

Кроз технику цртања подстицати ученике да обрате пажњу на цртање различитих врста линија, као и на детаље(нпр. ако цртају члана породице да обрате пажњу на накит, одећу, косу,...), упознати их са прибором за цртање.

- **Демонстрација (показивање)**

Учитељ ће најпре показати уметничка дела, инсистирати на исказивању њиховог доживљаја и урадити кратку анализу. Кроз аудио- визуелне примере, ученици ће бити мотивисани да употребе своју машту и креативност како би постигли жељене резултате.

- **Разговор**

Разговор је присутан на сваком часу ликовне културе. Кроз разговор сазнајемо како су ученици реаговали и доживели одређено дело, описују га, анализирају и боље упознају. Такође, потребно је анализирати и ученичке радове и указати на оно што треба поправити у раду али и похвалити добар пример.

- **Учење по моделу**

Ученици ће најпре формирати смисао за естетику и лепо посматрајући друге, анализирајући и истражујући разноврсне технике, материјале и уметничка дела. Велику улогу на формирање њиховог уметничког укуса може одиграти наставник, на кога ће се угледати у току рада.

НАСТАВНА СРЕДСТВА

-Е-уџбеник
-Предмети из непосредног окружења
- Фотографије
- Слике
- Краћи текстови
- Апликације
- Дидактички материјали

МЕЂУПРЕДМЕТНА ПОВЕЗАНОСТ	**АКТИВНОСТИ**		**РЕСУРСИ**	**САРАДНИЦИ**
	а) Ученик	**б) Наставник**		
- Физичко и здравствено васпитање - Српски језик -Математика - Музичка култура - Свет око нас -Од играчке до рачунара	-Самостално истражује,експериментише Образлаже,наводи примере Употребљује,анализира Размишља,саопштава Комуницира,дискутује, поставља питања,спонтано се изражава Именује,описује,показује сензитивност Црта,слика,ваја Посматра,,опажа,уочава,распоређује Препознаје,открива -Повезује појмове,гради мрежу појмова -Проналази и систематизује информације Осмишљава,ствар	- Планира структуру програма -Планира наставне јединице оквирно - Бира активности и садржаје -Подржава развој опажања,стваралачког мишљења и индивидуални потенцијал сваког ученика -Подстиче на рад и размишљање -Планира мотивациони разговор који подстиче изражавање -Упућује	- Ученици - Наставници - Родитељи - Природна и друштвена средина - Предмети из окружења - Искуство ученика -Интернет,друштвене мреже.. -Дидактички материјал, -ИКТ.е-уџбеник	- Ученици - Наставници - Родитељи - ПП служба - Директор

		-Указује на чињенице -Даје информације -Бира,објашњава технике -Усмерава,задаје задатке - Демонстрира - Даје упутства,кратке препоруке -Води ученике у установе културе		

ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

ЦИЉ : Разноврсним и систематским активностима, а кроз остале образовно-васпитна подручја развијати моторичке способности,умења и навика у складу са узрасним и индивидуалним карактеристикама. Развијање позитивне слике о себи и неопходних знања у свакодневним и специфичним условима живота и рада.

ТЕМЕ	**ИСХОДИ**
1.ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ (реализују се на свим часовима) 2.МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ (обрада-66,остало-42) -.Ходање и трчање - Скакање и прескавање -.Бацање и хватање -Пузање,вишења, упори и пењања - Вежбе на тлу -. Вежбе равнотеже -Вежбе реквизитима - Ритмичке вежбе и народни плесови - Полигони 3.ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА (реализује се на свим часовима)	- примени једноставне,двоставне општеприпремне вежбе(вежбе обликовања);правилно изведе вежбе,разноврсна природна и изведена кретања;комбинује и користи усвојене моторичке вештине у игри и у свакодневном животу;одржава равнотежу у различитим кретањима;-разликује правилно од неправилног држања тела и правилно држи тело; -примењује правилну технику дисања приликом вежбања;изведе кретања,вежбе и кратке саставе уз музичку пратњу;-игра дечји народни плес;-користи основну терминологију вежбања;-поштује правила понашања на просторима за вежбање;-поштује мере безбедности током вежбања;-одговорно се односи према објектима,справама и реквизитима у просторима за вежбање;-поштује правила игре;-навија фер и бодри учеснике у игри; -прихвати сопствену победу и пораз;уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања;-наведе делове свога тела и препозна њихову улогу;-уочи промену у расту код себе и других;-уочи разлику између здравог и болесног стања;-примењује здравствено хигијенске мере пре,у току и након вежбања; -одржава личну хигијену;-учествује у одржавању простора у коме живи и борави;-схвати значај коришћења воћа у исхрани;-правилно се понаша за столом.-препозна лепоте покрета у вежбању-се придржава правила вежбања-вреднује успех у вежбању

ТЕХНИКЕ И МЕТОДЕ И НАЧИН ОСТВАРИВАЊА	НАСТАВНА СРЕДСТВА
- Кооперативна - Интерактивна - Перцептивне - Амбијентално учење; - Игра; - Учење кроз игру - Демонстрација (показивање) - Разговор - Учење по моделу	- Лопте - Справе -ЦД - Дидактички материјали

МЕЂУПРЕДМЕТНА ПОВЕЗАНОСТ	АКТИВНОСТИ		РЕСУРСИ	САРАДНИЦИ
	а) Ученик	б) Наставник		
- Српски језик - Ликовна култура -Музичка култура -Математика -СОН	- посматрање -описивање -процењивање -груписање -праћење -бележење практиковање експериментисање истраживање сакупљање стварање играње активности у оквиру мини пројекта,осмишљавање и реализација	- Планира - Ораганизује - Бира садржаје - Усмерава - Реализује - Демонстрира - Објашњава - Даје упутства - Обезбеђује ресурсе - Омогућава примену наученог - Партнер у учењу - Прати ефекте сопственог рада	- Ученици - Наставници - Родитељи - Природна и друштвена средина - Предмети из окружења - Стручна литература - Библиотека - Искуство ученика -Икт	- Ученици - Наставници - Родитељи - ПП служба - Директор -Локална заједница

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

ЦИЉ И ЗАДАЦИ:

Циљ наставе страног језика у другом разреду јесте да оспособи ученика да на страном језику комуницира на основном нивоу у усменом и писаном облику о разним темама из свог
непосредног окружења.

У исто време, настава страног језика треба да:

• развије позитивна осећања према језику који учи;

• подстакне потребу за учењем страних језика;

• подстакне развијање свести о сопственом напредовању ради јачања мотивације за учење језика;

• олакша разумевање различитих култура;

• стимулише машту, креативност и радозналост.

Задаци на нивоу језичких вештина:

Разумевање говора

Ученик треба да:

• разликује језик који учи од других језика;

• препознаје гласове (посебно оне које нема у матерњем језику) у говорном ланцу,

акценат, ритам и интонацију;
• разуме вербални садржај уз помоћ облика невербалне комуникације;
• разуме кратке дијалоге,приче и песме о познатим темама које чује уживо или са аудио визуелних записа;
• разуме и реагује на одговарајући начинна кратке усмене порукеу вези са личним искуством и са активностима на часу (позив на игру, заповест, упутство итд.);
• развија способност и навику слушања са разумевањем.
Усмено изражавање
Ученик треба да:
• разговетно изговара гласове, научене речи и изразе, акцентује речи, поштује ритам и интонацију;
• даје основне информације о себи и свом окружењу, самостално и уз наставникову помоћ;
• описује кратким и једноставним језичким структурама себе и друге у познатим ситуацијама;
• именује ствари из непосредног окружењау вези са темама које се обрађују;
• репродукује, сам или у групи, кратке рецитације и бројалицеи певе познате песмице.
Интеракција
Ученик треба да:
• реагује вербално и невербално на упутства и постављена питања о познатим темама;
• поставља једноставна питања;
• изражава допадање и недопадање;
• учествује у игри и комуникацији на часу (у пару, у групи, итд.).

Знања о језику
Ученик треба да:
• препознаје шта је ново научио;
• схвата значај познавања језика, матерњег и страног у међуљудској комуникацији.

ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ:

Наставни програм за стране језике у основној школи усмерен је на развој функционалних знања и заснован је на комуникативно дефинисаним исходима учења, односно активностима које ученик успешно реализује користећи страни језик. Језичке активности слушања, читања, (раз)говора и писања у наставном програму посматрају се интегративно, као нераздвојиве компоненте аутентичне комуникације појединца у било којој говорној заједници.
Полазећи од исхода, односно онога што је ученик у стању да оствари у различитим врстама и видовима комуникације (усмене, писане, делимично и оне невербалне), формално и садржински централну позицију наставног програма заузимају управо комуникативне функције (нпр. поздрављање; представљање себе и других; давање основних информација о себи; давање и тражење основних информација о другима; разумевање и давање једноставних упутстава и налога; позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој игри; исказивање молби, захтева, захвалности, планова, намера, саглашавања, противљења, допадања, недопадања, жеља, потреба и сл.).
На основу комуникативних функција дефинисане су језичке активности помоћу којих се оне могу остварити, а које укључују постепено усавршавање способности разумевања говора, разумевања писаног текста (од трећег разреда), интерактивног усменог и писаног изражавања. Захваљујући цикличној и континуалној концепцији наставног програма, комуникативне функције се преносе, усвајају и увежбавају током читавог образовног циклуса, с растућим степеном сложености. Исходи, комуникативне функције и језичке активности дефинисани су као опште лингвистичке категорије, и стога су за све стране језике идентични. Како би се, међутим, исходи, функције и активности операционализовали, понуђени су и примери реализације, и то за сваки појединачни страни језик. Њима се илуструју неке од

најфреквентнијих и узрасно најадекватнијих могућности за вербалну реализацију комуникативних функција.
Комуникативна настава посматра језик као средство комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у процесу комуникације у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену.
Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:
• циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике у атмосфери заједништва и међусобне сарадње;
• говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
• наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке, укључујући њене културолошке и васпитне елементе, као и елементе социјализације;
• битно је значење језичке поруке;
• знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;
• са циљем да се унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;
• наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног (од трећег разреда) кода и
њиховог међусобног односа;
• сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.
Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:
• усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
• поимање наставног програма као скупа динамичних, заједнички припремљених и прилагођених задатака и активности;
• наставник треба да омогући приступ новим идејама и њихово прихватање, као и креирање нових идеја;
• ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;
• наставни материјали представљају један од извора активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;
• учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;
• рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче развој когнитивних способности ученика (запажање, анализа, закључивање итд.);
• за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто, а нарочито на нижем узрасту треба користити интернационализме и речи које су им познате, као и визуализацију као средство семантизације.
Технике / активности
Током часа препоручује се динамично смењивање техника / активности које не би требало да

трају дуже од 15 минута:
• слушање и реаговање на упутства наставника на страном језику или са аудио-записа (слушај, пиши, повежи, одреди, пронађи, али и активности у вези са радом у учионици: нацртај, исеци, обој, отвори/затвори свеску, итд.);
• рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.);
• мануелне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера и сл.);
• вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.);
• игре примерене узрасту и дидактичком захтеву (за загревање, развијање пажње и концентрације, јачање мотивације, увођење нове језичке грађе или пак утврђивање);
• класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...);
• решавање „текућих проблема" у разреду, тј. договори и мини-пројекти;
• „превођење" исказа у гест и геста у исказ;
• Заједничко прављење илустрованих и писаних (од трећег разреда) материјала (планирање различитих активности, извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).

Стратегије за унапређивање и увежбавање језичких вештина у првом и другом разреду основне школе

С обзиром на то да се исходи операционализују преко језичких активности у комуникативним ситуацијама, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само тако ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем. Пошто је програм учења страног језика у првом и другом разреду основне школе растерећен писања и читања, као и експлицитних објашњења граматичких правила, ово је драгоцен период за подстицање и навикавање ученика да у свакодневним ситуацијама у учионици и ван ње спонтано примењују научене речи и изразе у одговарајућим ситуацијама усмене комуникације (нпр. поздрављање наставника на страном језику у учионици, али и ван ње). Такво спонтано успостављање контакта помаже ученицима да се ослободе говорних блокада које могу настати изван услова симулираних у учионици, при сусрету са лицима са другог говорног подручја. То ће, такође, пружити и бројне прилике ученицима да експериментишу са употребом језика, растерећени сваке врсте страха од неуспеха у комуникацији. Због свега тога потребно је инсистирати на таквом моделу комуникације од самог почетка, јер уколико се ученици навикну на другачији модел, тј. искључиву примену матерњег језика приликом успостављања контакта и комуникације са наставником или вршњаком, то ће касније бити много теже променити. Следећи корак, на којем такође треба инсистирати од самог почетка учења страног језика, јесте такозвани „језик учионице". Сва кратка и једноставна упутства у настави која се често понављају треба да буду на страном језику уз обавезну одговарајућу гестикулацију (ако нпр. наставник каже - слушај, пожељно је да покаже ту активност стављајући руку иза уха). Нека упутства наставник у почетку може да изговара паралелно на страном и матерњем језику са тенденцијом да постепено изоставља матерњи језик, пратећи да ли ученици препознају њихово значење на страном језику. Поред ових спонтаних облика учења потребно је увести и језичке садржаје који нису део уобичајене интеракције на часу. За овакве облике учења потребно је користити предмете и бића из непосредног окружења, слике из наставних материјала, картице, постере и све друге расположиве материјале. За њихово савладавање потребно је инсистирати на заједничким групним комуникативним активностима. На овом узрасту се препоручују и активности усмене репродукције и контролисане продукције будући да су у питању садржаји који не представљају „језик учионице" и не понављају се сваког часа. На тај начин се ученицима омогућава већи број понављања ради лакшег и бржег меморисања и стицања поуздања за самостално коришћење језика. У том смислу, пожељне су вежбе говорне продукције са малим варијацијама модела укојима се мењају и комбинују лексички и граматички садржаји уз

постепено усложњавање. Такође се подстиче интеракција са другим ученицима, која се може, као благи вид медијације, реализовати давањем упутстава на матерњем језику или увођењем покрета као невербалног средства комуникације.
Потребно је оспособити ученике за комуникативне функције наведене у програму за дати ниво учења, при чему предложени језички садржаји служе као препорука и могу бити замењени сличним садржајима или проширивани у складу са расположивим наставним материјалом као и потребама и интересовањима ученика.
Важно је да имамо на уму да је, упркос почетном ентузијазму са којим ученици улазе у процес учења страног језика у основној школи, њима то ипак још један у низу обавезних предмета. Стога, на овом нивоу, не можемо да очекујемо да они сами, спонтано, развију интересовање и ентузијазам за учење страног језика. Неопходно је приликом планирања активности имати у виду узраст ученика и њихове индивидуалне карактеристике. Неки ученици су интровертни, неки екстровертни, уче различитом брзином и на различите начине – свим чулима, имају различите потребе и интересовања. Већина ученика на том узрасту има проблем са пажњом, концентрацијом и памћењем током 45 минута. Стога је упутно да час почне неком кратком игром загревања која би позитивно утицала на развијање способности пажње, концентрације и памћења, као и да се активности смењују одговарајућим логичним редоследом и да трају од 5 до највише 15 минута.
Презентовање и увежбавање садржаја
С обзиром на различите стилове учења, разноврсност активности кључна је реч за презентовање нове лексичке грађе. Важно је да уважавамо предзнања ученика, јер нам она могу бити добра основа за рад и лакше разумевање теме.
Визуелна наставна средства (картице, постери, стварни предмети из непосредног окружења, како је у општим смерницама већ напоменуто) идеална су за увођење и увежбавање вокабулара. Када се ученицима покаже одређени појам – када га виде, важно је да неколико путу чују како се реч изговара и да је тек на крају изговоре. Хорско понављање корисно је за осећај сигурности ученика јер није „јавно експониран, а страх од исмевања (који је на том узрасту неретко присутан) сведен је на минимум.
Пантомима (као врста драмских техника), као и метода потпуног физичког одговора, веома су омиљене и ефикасне, не само на овом узрасту већ и касније. Нарочито су погодне за ученике кинестетичког стила учења који најчешће имају проблема са концентрацијом, (превођење изговорене речи у покрет и обрнуто). Ове технике су погодне за увођење и увежбавање свих врста речи: (именице – делови тела, животиње, играчке..; глаголи – устати, сести, подићи, спустити неки предмет…; придеви за описивање стања и осећања – срећан, тужан, гладан, жедан…) Одговарајући контекст битна је претпоставка успешног усвајања језика, а самим тим и вокабулара, и не мора да буде писани текст. Може да буде прича у сликама, песма, игра и сл. Зато је битна контекстуализација како би усвајање лексике било што ефикасније (нпр. ако се раде домаће и дивље животиње, може да се осмисли обилазак зоолошког врта или фарме), при чему треба водити рачуна да на том узрасту ученици могу да усвоје 5 до 7 нових речи.
Дијалошки модели (као основа за „имитирање") веома су ефикасни за развијање говора. У недостатку спонтане комуникације међу ученицима наставник може да користи лутке - обичне плишане, прављене од нпр. чарапа или папира – и тако направи одговарајући дијалошки модел. Наставник се може обраћати ученицима са лутком која пита. Ученици ће врло брзо и лако моћи да дају одговор, али и да поставе питања. Наравно, потребно је обезбедити одговарајући контекст који ће и стидљивијим ученицима омогућити да се охрабре и проговоре.
Пројектне активности повећавају мотивацију, јер пружају избор ученицима да одговорно у пару или групи решавају задатак на свој начин у договору са другима, развијајући и јачајући одређене социјалне оријентације. Пројекат је згодан за рад у одељењима мешовитог састава, има лични печат, подстиче кооперативни рад и завршава се увек неком врстом презентације како резултата тако и процеса рада.
Драмске активности омогућавају ученицима да користе језик у одговарајућем контексту и тако „оживљавају" његову употребу.
Њихов потенцијал огледа се између осталог и у томе што:

• ученици не само да уче страни језик на забаван начин, већ кроз интеракцију и различите улоге које преузимају сагледавају ствари из различитих углова (што доприноси развоју критичког и дивергентног мишљења);
• ученици сарађују и усвајају језик кроз смислену интеракцију на циљном језику и развијају све потребне вештине – когнитивне, комуникативне и социјалне;
• сви могу да учествују – свако добија улогу коју може да „изнесе" те су зато погодне за рад у одељењима мешовитог састава;
• одговарају свим стиловима учења – визуелни виде, аудитивни чују, кинестетични се изражавају кроз покрет;
• подижу мотивацију и самопоуздање;
• оријентисане су на ученика – наставник има мање доминантну улогу;
• развијају машту и креативност код ученика.

Пожељно је да се драмске активности попут играња улога, мини скечева, луткарских мини представа, импровизација и прича из стварног живота што више користе у настави, не само на овом узрасту, већ и касније.

Читање и писање су необавезне активности у другом разреду. С обзиром да се латинично писмо уводи у наставу српског језика у другом полугодишту другог разреда, иницијално писање и читање може се понудити као опција само за ученике који то желе и знају, на елементарном нивоу. Ова активност се не оцењује и на часу има споредну улогу. Ученици могу да препознају и прочитају написане појединачне речи и једноставне реченице, да допуне реч словом које недостаје и потом је „пресликају", да подебљају слова написана тачкицама или цртицама уколико постоје стрелице које показују правилно писање тих слова, и да раде сличне активности уз коришћење датих писаних модела, али не и да пишу самостално или по диктату. Социокултурну компетенцију, као скуп знања о свету уопште, сличностима и разликама између културних и комуникативних модела сопствене говорне заједнице и заједнице / заједница чији се језик учи, треба уводити од самог почетка учења страног језика на најнижем узрасном нивоу, јер су та знања потребна за компетентну, успешну комуникацију у конкретним комуникативним активностима на циљном језику.

Посебан аспект социокултурне компетенције представља интеркултурна компетенција, која подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између светова, односно говорних заједница, у којима се ученик креће, подразумева развијање толеранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од сопствене. Дакле, постепеним увођењем социокултурних садржаја на најнижем нивоу (поздрављање, певање пригодних празничних песама и сл.) доприноси се развоју интеркултурне личности, кроз јачање свести о вредности различитих култура и развијање способности за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.

Упутство за тумачење граматичких садржаја

Настава граматике се на овом узрасном нивоу искључује. Граматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта (функционални приступ).

У процесу наставе страног језика треба тежити томе да се граматика усваја и рецептивно и продуктивно, кроз све видове говорних активности (слушање и говор), на свим нивоима учења страног језика, према јасно утврђеним циљевима, стандардима и исходима наставе страних језика.

Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције на одређеном језичком нивоу, у складу са статусом језика и годином учења.

ИСХОДИ:

Ученици ће бити у стању да:
• поздраве и отпоздраве примењујући најједноставнија језичка средства;
• разумеју и примењују устаљена правила учтиве комуникације;
• представе себе и другог;
• разумеју јасно постављена једноставна питања личне природе и одговоре на њих;

• разумеју и користе формалне и неформалне поздраве и поштују устаљена правила учтивости;
• препознају и именују предмете из непосредног окружења;
• разумеју позив и реагују на њега;
• упуте позив на заједничку активност;
• разумеју једноставне исказе који се односе на количине;
• поставе питања и саопште количине једноставним језичким средствима;
• разумеју и реагују на кратке налоге;
• упуте кратке налоге;
• разумеју и препознају сличности и разлике у животу у школама у ВБ и код нас;
• прикладно упуте, прихвате/одбију позив;
• опишу предмете користећи једноставна језичка средства;
• певају дечје песме одговарајућег садржаја;
• разумеју једноставне описе места и реагују на њих;
• разумеју и реагују на једноставне савете и упозорења;
• упуте кратке савете и упозорења;
• поштују правила учтиве комуникације-адекватно реаговање на савете и упозорења;
• опишу место користећи једноставна језичка средства;
• разумеју једноставно исказане честитке и одговоре на њих;
• упуте једноставне честитке;
• разумеју једноставне исказе којима се изражава поседовање / непоседовање и реагују на њих;
• траже и дају једноставне исказе којима се изражава поседовање;
• уоче сличности и разлике у начину прославе рођендана;
• певају рођенданску песму и играју рођенданске игре;
• разумеју исказе у вези са свакодневним радњама и способностима и реагују на њих;
• изражавају свакодневне активности и способности једноставним језичким средствима;
• траже мишљење и изражавају допадање/недопадање једноставним језичким средствима;
• разумеју исказе везане за појаве – научне чињенице и реагују на њих;
• исказују научне чињенице најједноставнијим језичким средствима;
• разумеју свакодневне исказе који се односе на изражавање осећања;
• изразе своја осећања једноставним језичким средствима;
• разумеју једноставне описе и исказе који се односе на описивање положаја у простору и реагују на њих;
• траже и дају једноставне исказе који се односе на положај предмета у простору.

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ:

• Српски језик (објашњење за непознате речи, поређење граматичких и језичких особина);
• Ликовна култура (илустрација језичких садржаја);
• Музичка култура (усвајање језика кроз слушање песама и репродуковање музичких садржаја);
• Свет око нас (локализација текстова и ликова који се у њима појављују, оквири културног развоја земаља у којима се говори датим језиком);
• Математика (математички модели у служби веће сликовитости градива - графикони, табеле; учење бројева);
• Верска настава (верски празници).

ОБРАЗОВНИ СТАНДАРД:

А1 који је у складу са европским стандардима учења страних језика

ТЕМЕ	ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ	ИСХОДИ
I WELCOME TO SCHOOL II HELLO, FRIENDS III A HAPPY FAMILY IV WE ARE HAPPY V HOME, SWEET HOME VI LET'S EAT VII GET DRESSED VIII MY WORLD	- Оспособити ученике да на страном језику комуницирају на основном нивоу у усменом облику о темама из њиховог окружења - Да се деци развију основне комуникативне компетенције на језику који уче - Да се код деце развију позитивна осећања према језику који уче (тзб. Сензитивитација на стране језике) - развијати мотивацију за учење страних језика - подстицати употребу страног језика у личне сврхе и из задовољства	Ученик треба да: - Разликује језик који учи од других језика - Разликује гласове језика који учи и реченичну интонацију - Разуме говор наставника, аудио-визуелни запис, песме, бројалице, кратке дијалоге, прикупља информације, разуме инструкције и адекватно реагује на њих, богати речник - Правилно изговара гласове, речи и изразе и правилно интонира реченицу - Користи формалне и неформалне поздраве - Говори једноставно о себи и другима - Изражава своје потребе уважавајући потребе других - Тражи и даје информацију - Учествује у игри - Уочава значај језика и схвата да различити језици имају исту вредност

Предмет:	ДИГИТАЛНИ СВЕТ
Циљ наставе предмета:	**Циљ** наставе и учења предмета Дигитални свет јесте развијање дигиталне компетенције ученика неопходне за безбедну и правилну употребу дигиталних уређаја за учење, комуникацију, сарадњу и развијање основа алгоритамског начина размишљања.

ОБЛАСТ / ТЕМА	**ИСХОДИ** По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**САДРЖАЈИ**

ДИГИТАЛНО ДРУШТВО	– упореди начин на који учи у школи са онлајн учењем путем школске платформе; – користи школску платформу за онлајн учење (уз помоћ наставника и/или родитеља/законског заступника); – самостално користи дигиталне уџбенике за учење; – креира, чува и поново уређује дигиталну слику (самостално и/или уз помоћ наставника) користећи одговарајућу апликацију; – својим речима објасни појам покретне слике; – креира елементе покретне слике; – креира једноставан графички дигитални материјал намењен познатој публици; – својим речима објасни због чега дигиталне уређаје повезујемо на мреже, укључујући интернет; – наведе могућности за размену материјала, комуникацију и заједнички рад (учење) које су настале захваљујући умрежавању дигиталних уређаја;	-Учење путем школске платформе за онлајн учење. Учење уз помоћ дигиталних уџбеника. Креативно графичко изражавање коришћењем дигиталног уређаја. Умрежавање дигиталних уређаја и прилике за размену материјала, комуникацију и заједнички рад који из умрежавања произилазе. -Добици и ризици који произилазе из комуникације путем дигиталних уређаја. Понашање на интернету – интернет бонтон. Остављање личних података при коришћењу дигиталних уређаја. Примерена реакција у случају контакта са непримереним дигиталним садржајем**,** непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин. Организација времена и услова за рад при онлајн учењу. Коришћење дигиталних уређаја и заштита животне средине.
БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА	– објасни добитке и ризике који произилазе из комуникације путем дигиталних уређаја;	

	– разликује неприхватљиво од прихватљивог понашања при комуникацији на интернету; – реагује на одговарајући начин ако дође у додир са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин; – наведе неке од начина на које корисници дигиталних уређаја остављају личне податке у дигиталном окружењу; – организује сопствено учење у онлајн окружењу на начин који не угрожава здравље и личну безбедност, као и сигурност дигиталног уређаја; – предложи начине одлагања електронског отпада који не угрожавају животну средину;	-Разлагање проблема на мање целине. Осмишљавање алгоритама линијске и цикличне структуре који води до решења једноставног проблема. Креирање рачунарског програма у визуелном програмском језику. Анализа постојећег програма креираног у визуелном програмском језику и тумачење функције блокова од којих је сачињен. Управљање понашањем физичког дигиталног уређаја креирањем програма у визуелном програмском језику. Уочавање и исправљање грешака у програму.
АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА	– својим речима објасни појам алгоритам; – анализира једноставан познати поступак који садржи понављања одређених радњи и представи га алгоритамски;	

	– креира одговарајући рачунарски програм у визуелном програмском језику; – анализира једноставан програм креиран у визуелном програмском језику и објасни шта и на који начин тај програм ради; – уочи и исправи грешку у једноставном програму, провери ваљаност новог решења и по потреби га додатно поправи (самостално или сарадднички); – креира програм у визуелном програмском језику којим управља понашањем расположивог физичког дигиталног уређаја.	

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Дигитално друштво

У циљу достизања исхода упореди начин на који учи у школи са онлајн учењем путем школске платформе и користи школску платформу за онлајн учење (уз помоћ наставника и/или родитеља/законског заступника) наставник иницира разговор са ученицима на тему онлајн учења:

– какав је то вид учења;

– по чему се разликује, а по чему је сличан учењу у школи;

– које су предности, а које слабе стране једног и другог облика учења.

На основу одговора ученика, наставник износи чињенице о онлајн учењу наглашавајући да је оно саставни део традиционалног учења, да представља подршку учењу код куће и омогућава образовни контакт са наставником и ван школског времена.

Ученицима треба демонстрирати основне могућности школске платформе за онлајн учење.

Упутити ученике да, код својих кућа, заједно са родитељима (којима су достављени приступни параметри) приступе школској платформи за учење и проуче материјал везан за предмет Дигитални свет.

За достизање исхода самостално користи дигиталне уџбенике за учење, наставник подстиче ученике да, за дубље разумевање неког наставног садржаја користе дигитални уџбеник аргументујући зашто препоручује да се баш тај садржај проучи коришћењем дигиталног уџбеника.

Наставник унапред припрема датотеке у којима ће ученици радити. Упућује их како да их отворе,ураде задатак и сачувају свој рад, не улазећи у детаље везане за организацију података на дигиталном уређају. Другим речима, када ученици користе дигитални уређај у оквиру извођења наставе или самосталног рада, ученицима треба објаснити, корак по корак, „где да кликну" или обезбедити да одабрана апликација буде покренута пре него што ученици започну рад. У случају да ученици користе дигиталне уређаје са тастатуром и мишем, акценат треба да буде на коришћењу миша уз минимално коришћење тастатуре.

Активностима за достизање исхода својим речима објасни појам покретне слике и креира елементе покретне слике треба да претходи приказивање анимираних слика ученицима и демистификовање доживљаја покрета (најбоље отварањем приказане анимиране слике у одабраној апликацији). Ученике треба упутити у начин израде анимиране слике бирајући тему из градива (смена годишњих доба, правила за безбедно понашање у саобраћају и сл.), а затим им задати да осмисле слике које ће чинити анимацију и које ће они нацртати на папиру или помоћу дигиталног уређаја. Након тога, наставник фотографише цртеже ученика или преузима креиране дигиталне слике и учитава их у одабрану апликацију за анимацију, демонстрирајући технику. Покреће смењивање статичних слика стварајући доживљај покрета. Уколико наставник не жели да користи неку од специјализованих апликација за израду анимација, он ученицима може да дочара доживљај покрета брзим смењивањем креираних слика у уграђеном програму за приказ слика, који је саставни део оперативног система инсталираног на рачунару који користи. То чини тако што слике које чине једну анимацију именује редним бројевима који осликавају редослед приказа у анимацији, сачува у одговарајућој фасцикли, а затим прикаже прву од њих. Брзим притискањем стрелица на тастатури рачунара слике ће се смењивати и креирати илузију кретања.
У сарадњи са активом учитеља првог разреда, наставник ученицима представља теме које су од интереса за прваке. Активности за достизање исхода креира једноставан графички дигитални материјал намењен познатој публици обухватају одабир једне од тема и креирање графичког дигиталног материјала (статичне или покретне слике) намењеног млађим другарима. Ово је погодан тренутак да се ученицима нагласи да знање и вештине које су стекли на претходним часовима могу да буду корисни већ у овом тренутку. Наставник организује „гостовање" код првака и представљање креираних материјала.
Задовољство што су применом сопственог знања и вештина помогли људима у свом окружењу јесте осећање које наставник треба да подстакне код ученика.
За достизање исхода својим речима објасни због чега дигиталне уређаје повезујемо на мреже, укључујући интернет, потребно је, без инсистирања на дефиницијама, предочити ученицима да је рачунарска мрежа, као и интернет, сачињена од дигиталних уређаја који су међусобно повезани. Међу тим уређајима налазе се и они дигитални уређаји чији је посао да спроводе податке који нису њима намењени, већ су намењени неким другим дигиталним уређајима (као што саобраћајац на улици усмерава аутомобиле, камионе, пешаке итд.). Сви подаци који путују мрежом подељени су у мале делове. Када сви делови стигну на своје одредиште и буду правилно распоређени, ми добијамо поруку, слику и сл.

Ученицима треба показати видео запис који илуструје претходно изнето (нпр. https://bit.ly/kakoradiinternet).
Иницирати хеуристички разговор на тему добробити које произилазе из повезивања дигиталних уређаја на мреже (комуникација, размена текстова, слика, звучних и видео-записа, дељење ресурса – нпр. штампача).

У оквиру активности за достизање исхода наведе могућности за размену материјала, комуникацију и заједнички рад (учење) које су настале захваљујући умрежавању дигиталних уређаја подстицати ученике да објасне шта је све могуће размењивати у оквиру школске платформе (текстове, слике, поруке итд.). Постављати питања која воде ученике ка спознаји да је онлајн учење могуће зато што су рачунари које користе наставник и они повезани на интернет, чиме је омогућена размена материјала, комуникација, сарадднички рад…
Подстицати ученике да опишу послове својих родитеља – колико њих користи дигитални уређај на послу, да ли је тај уређај повезан на интернет, зашто је потребно да буде повезан на интернет, да ли су и како радили од куће и сл.
Препоручени број часова: 1

Безбедно коришћење дигиталних уређаја

У активностима за достизање исхода објасни добитке и ризике који произилазе из комуникације путем дигиталних уређаја, разликује неприхватљиво од прихватљивог понашања при комуникацији на интернету, реагује на одговарајући начин ако дође у додир са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин и наведе неке од начина на које корисници дигиталних уређаја остављају личне податке у дигиталном окружењу треба нагласити да комуникација путем дигиталних уређаја не може да замени живи контакт са другим људима, али свакако доприноси да се не осећамо искључени из дешавања око нас. Разговарати са ученицима о видовима дигиталне комуникације и, ослањајући се на искуство и запажања ученика, објаснити карактеристике сваког од поменутих видова (друштвене мреже, Вајбер групе, имејл, видео-састанци и сл.). Важно је нагласити да је у правилима коришћења друштвених мрежа наведено колико година требају да имају особе које те мреже користе. Старосне границе нису успостављене без основа и онај ко наведе лажни број својих година ризикује да сноси одређене последице и доведе себе у опасне ситуације. Упознати ученике са правилима писане онлајн комуникације и интернет бонтоном. Објаснити улогу емотикона у писаној комуникацији. Разговарати са ученицима о непримереној комуникацији (говор мржње, вређање, омаловажавање), као и о ризичној комуникацији (контакт са непознатим особама) на начин који не оставља утисак да је боље да интернет не користимо, већ да морамо да будемо одговорни док то чинимо. Оснажити ученике да реагују на адекватан начин уколико дођу у додир са непримереним садржајима или су сведоци насиља (не упуштати се у расправе, већ се одмах обратити одраслој особи за помоћ). Такође, неопходно је поменути и прилике које добијамо кроз комуникацију на мрежи (учење, изучавање области које нас интересују).

Подстицати ученике да наведу неке од података који спадају у личне податке и упознати ученике са чињеницом да коришћењем дигиталних уређаја остављамо личне податке на интернету, а да тога често нисмо ни свесни. Свако чињење у дигиталном окружењу оставља отисак, као када газимо по неутабаном снегу. Неки од тих отисака могу да имају утицај на наш будући живот. Такође, обновити знање о неопходности

софтверске заштите дигиталног уређаја јаком лозинком. Поменути постојање двостепене заштите и појаснити како она функционише.

Ученици треба да креирају статичке или покретне слике које подижу свест о могућностима које доноси комуникација на интернету, али и опасностима које вребају уколико се комуникацији не приступи на одговоран начин. Креиране слике постављају се на школско веб-место и тиме се промовише стваралаштво ученика, које постаје доступно њиховим породицама и рођацима.
Препоручени број часова: 4

Активностима за достизање исхода организује сопствено учење у онлајн окружењу на начин који не угрожава здравље и личну безбедност, као и сигурност дигиталног уређаја треба да претходи разговор са ученицима о њиховим навикама када је учење у питању – да ли сами планирају када ће и шта учити, ко им помаже, како се са укућанима договарају око коришћења дигиталних уређаја за учење. Постављати потпитања која се односе и на начин коришћења дигиталних уређаја, што треба искористити за обнављање наученог у претходном разреду – потребе за неговањем здравих навика када је употреба дигиталних уређаја у питању. Подсетити ученике на проблеме који могу да настану, а везани су за оштећења вида и коштано-мишићног система и нагласити да они не настају због употребе технологије, већ неодговорног понашања корисника технологије (неправилног положаја тела, претежног седења, дужег гледања без промене фокуса). Такође, треба подсетити ученике да дигитални уређаји захтевају пажљиво руковање (не доводити уређај у контакт са течностима, посебно слатким пићима, штитити га од прашине, излагања прекомерној топлоти и сл.) и одговарајућу заштиту од неовлашћеног приступа (креирати јаку лозинку). Посебну пажњу посветити упућивању ученика да дигитални уређај користе само у присуству родитеља/законског заступника.
Ученици треба да креирају пример дневног плана рада, а наставник треба да их саветује како да одреде приоритете, како да потраже помоћ у случају да не разумеју садржаје које изучавају и тиме доприноси изградњи саморегулације у њиховом учењу.
Препоручени број часова: 1

Очување здраве животне средине императив је савременог друштва. У оквиру активности за достизање исхода предложи начине одлагања електронског отпада који не угрожавају животну средину ученици треба да креирају статичке или покретне слике које подижу свест о опасностима неодговорног одлагања електронског отпада и промовишу одговорно понашање према планети. Креиране слике постављају се на школско веб-место и тиме се промовише стваралаштво ученика, које постаје доступно њиховим породицама и рођацима.
Препоручени број часова: 1

Алгоритамски начин размишљања

У оквиру активности за достизање исхода својим речима објасни појам алгоритам и анализира једноставан познати поступак који садржи понављања одређених радњи и представи га алгоритамски, ученике треба ставити пред проблеме које треба да декомпонују и њихово решење прикажу у форми низа корака, при чему се треба ослањати на образовно искуство из првог разреда. Међу проблемима треба да се нађу и они чије решавање захтева понављање одређених корака известан број пута или

непрестано. Дефинисани низ корака наставник назива алгоритмом и подстиче ученике да овај појам објасне на узрасту примерен начин.
Препоручени број часова: 3

Користећи одабрано окружење за визуелно програмирање локализовано на српски језик демонстрирати ученицима како се креира рачунарски програм. За достизање исхода креира одговарајући рачунарски програм у визуелном програмском језику, анализира једноставан програм креиран у визуелном програмском језику и објасни шта и на који начин тај програм ради и уочи и исправи грешку у једноставном програму, провери ваљаност новог решења и по потреби га додатно поправи (самостално или сарадднички) потребно је ученицима дати задатке да креирају једноставне линијске или програме који садрже једноставна понављања, које затим тестирају и, по потреби, коригују све до постизања жељеног резултата.
Наставник ставља пред ученике неколико раније креираних програма, које они треба да анализирају и објасне шта и на који начин раде.
Препоручени број часова: 5

Представити ученицима процес програмирања расположивог физичког дигиталног уређаја (робота, микроконтролера) у окружењу за визуелно програмирање које је локализовано на српски језик. У оквиру програма „Школе за 21. век" све основне школе добиле су микроконтролере који се могу употребити за рад на часу.
У оквиру активности за достизање исхода креира програм у визуелном програмском језику којим управља понашањем расположивог физичког дигиталног уређаја и уочи и исправи грешку у једноставном програму, провери ваљаност новог решења и по потреби га додатно поправи (самостално или сарадднички) ученици креирају програме које, уз помоћ наставника, учитавају у физички дигитални уређај. Након анализе понашања физичког дигиталног уређаја, по потреби, коригују програм све док не постигну жељени резултат. Сврха ове активности јесте очигледна употребљивост знања које су ученици претходно конструисали при раду у одабраном програму за блоковско програмирање. На тај начин остварује се трансфер знања – ученик схвата да логика програмирања не зависи од алата у коме програмирамо, нити од врсте дигиталног уређаја. Наставник треба посебно да нагласи нагласи чињеницу да учење програмирања представља трајно знање, које је применљиво и у годинама долазе.

ДОПУНСКА НАСТАВА

СРПСКИ ЈЕЗИК

ЦИЉ : да ученик овлада основним знањем из матерњег језика
ТЕМЕ:
Рецитујемо обрађене песме из првог разреда
Вежбамо технику читања и писање
Вежбамо технику читања и писање
Диктат (штампана слова)
Диктат (писана слова)
Читање непознатог текста
Реченични знаци
Реченице по облику

Реченице по значењу
Реченице по облику и значењу
Самогласници и сугласници
Употреба речце ЛИ и Не
Употреба великог почетног слова
Подела речи на слогове
Вежбамо штампана латинична слова
Вежбамо штампана латинична слова
Вежбамо писана латинична слова
Вежбамо писана латинична слова(диктат)

ТЕХНИКЕ И МЕТОДЕ И НАЧИН ОСТВАРИВАЊА	**НАСТАВНА СРЕДСТВА**
- Кооперативна - Интерактивна - Перцептивне - Амбијентално учење - Игра - Цртање - Учење кроз игру - Демонстрација (показивање) - Разговор - Учење по моделу	- Играчке - Фотографије - Слике - Уџбеник - Радна свеска - Краћи текстови - Апликације - Дидактички материјали -ЦД - Компјутер -Е-уџбеник

МЕЂУПРЕДМЕТНА ПОВЕЗАНОСТ	**АКТИВНОСТИ**		**РЕСУРСИ**	**САРАДНИЦИ**
	а) Ученик	**б) Наставник**		
- - Ликовна култура - Музичка култура - Свет око нас - Физичко и здравствено васпитање	- Игре словима речима и сликама - Игре словних комбинација - Чита - Пише - Лепи - Бира садржаје - Истражује -Посматра - Класификује - Именује - Упређује -Описује Допуњавање Састављање	- Подстиче - Планира - Ораганизује - Бира садржаје - Усмерава - Реализује Демонстрира Објашњава Даје упутства - Контролише - Прати Вреднује	- Ученици - Наставници - Родитељи - Двориште - Учионица - Дидактичка средства - Уџбеници - Искуство ученика - ИКТ Е-уџбеник	- Ученици - Наставници - Родитељи - ПП служба - Директор - Педагошки асистент

МАТЕМАТИКА

ЦИЉ :
да ученик ,овладавајући математичким концептима,знањима и вештинама,развије ос нове апстрактног и критичког мишљења,позитивне ставове према математици,спос обност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој.

ТЕМЕ	ИСХОДИ
1. Понављање наставних садржаја обрађених у првом разреду 2. Природни бројеви до 100 3. Сабирање и одузимање до 100 4. Вертикално сабирање 5. Вертикално одузимање 6. Вертикално сабирање и одузимање 7. Једначине са сабирањем и одузимањем 8. Цртање дужи 9. Одређивање непознатог броја 10. Множење као збир једнаких сабирака 11. Множење 12. Множење 13. Записивање половине и четвртине 14. Дељење 15. Дељење 16. Множење и дељење 17. Јединице за време; динар и пара 18. Научили смо ове школаке године	• одреди десетице најближе датом броју; • усмено сабира и одузима бројеве до 100; • користи појмове чинилац, производ, дељеник, делилац, количник, садржалац; • примени замену места и здруживање сабирака и чинилаца ради лакшег рачунања; • усмено множи и дели у оквиру прве стотине; • израчуна вредност бројевног израза са највише две операције; • реши текстуални задатак постављањем израза са највише две рачунске операције и провери тачност решења; • одреди непознати број у једначини са једном аритметичком операцијом; • изрази одређену суму новца преко различитих апоена; • прочита број записан римским цифрама и напише дати број римским цифрама; уочи правило и одреди следећи члан започетог низа; • разликује дуж, полуправу и праву; • одреди обим геометријске фигуре; • нацрта правоугаоник, квадрат и троугао на квадратној мрежи и тачкастој мрежи; • уочи подударне фигуре на датом цртежу; допуни дати цртеж тако да добијена фигура буде симетрична у односу на дату праву; • изрази дужину у различитим јединицама за мерење дужине; • измери дужину дужи и нацрта дуж дате дужине • чита и запише време са часовника; користи јединице за време у једноставним ситуацијама

ТЕХНИКЕ И МЕТОДЕ И НАЧИН ОСТВАРИВАЊА	НАСТАВНА СРЕДСТВА
- Кооперативна - Интерактивна	- Играчке - Фотографије

- Перцептивне - Амбијентално учење - Игра - Цртање - Учење кроз игру - Демонстрација (показивање) - Разговор - Учење по моделу	- Слике - Уџбеник - Радна свеска - Краћи текстови - Апликације - Дидактички материјали - Компјутер -Е-уџбеник

МЕЂУПРЕДМЕТНА ПОВЕЗАНОСТ	**АКТИВНОСТИ**		**РЕСУРСИ**	**САРАДНИЦИ**
	Ученик	**Наставник**		
- Српски језик - Ликовна култура - Музичка култура - Свет око нас - Физичко и здравствено васпитање	- Игре словима речима и сликама - Игре словних комбинација - Чита - Пише - Лепи - Зацртава ,одсликава - Бира садржаје - Истражује - Математички резонује -Посматра -Класификује - Манипулише објектима - Именује - Упређује -Описује - Моделовање -Сецкање - Допуњавање -Састављање -Пребројавање - Комбинује -Повезивање	- Подстиче - Планира - Ораганизује - Бира садржаје - Усмерава - Реализује - Демонстрира - Објашњава - Даје упутства - Контролише - Прати - Вреднује	- Ученици - Наставници - Родитељи - Двориште - Учионица - Дидактичка средства - Уџбеници - Искуство ученика - ИКТ Е-уџбеник	- Ученици - Наставници - Родитељи - ПП служба - Директор - Педагошки асистент - Локална заједница

ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

ЦИЉ : Циљ наставе и учења програма Грађанско васпитање је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.

ТЕМЕ	**ИСХОДИ**
ЉУДСКА ПРАВА (Ја и други у различитим групама;Групни идентитет;Ко смо ми – сличности и разлике?Групе којима припадамо (породица, одељење,школа, спортски клуб, музичка школа...).Од чега зависи функционисање и напредак групе:комуникација, сарадња, узајамно подржавање,блискост. Понашања појединаца која ојачавају илиометају односе у групи.Осећања;Изражавање сопствених осећања.Осећања других, како их препознајемо и уважавамо.Веза осећања са мислима и понашањима.Потребе и права.Моје потребе и потребе других.Осећања, потребе, вредности и начин њиховог остваривања. Веза са правима.Права детета.Конвенција о дечјим правима.Различити смо, али су нам права иста.Људска права важе свуда и за сваког.Кршење и заштита праваНисам посматрач, реагујем на ситуације кршења права деце у одељењу и школи.Знам како и коме да се обратим за помоћ.) ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО(Школа као заједница.Вредности школе као заједнице – равноправност,одговорност, солидарност, брига за друге,толерантност, праведност, поштење.Правила у школи и њихова функција.Одговорности ученика и одраслих за функционисање школе као заједнице.Односи у заједници.Како радим сам, а како у групи?Шта у школи радимо заједно?У чему смо добри? У чему бисмо могли бити бољи?Како комуницирамо у групи? Насилна и ненасилна комуникација.Сукоби.Узроци сукоба и шта са њима. Сукоб из угла оног другог. Посредовање у сукобу. Конструктивно решавање сукоба.)	Разликује понашања појединаца која доприносе или ометају функционисање и напредовање групе; успоставља, гради и чува успешне односе са члановима групе којој припада;искаже своја осећања и потребе на начин који не угрожава друге;препозна и уважи осећања и потребе других;наведе и својим речима објасни основна; права детета садржана у Конвенцији о дечјим правима;прихвата и образлаже на примерима из живота да свако дете има иста права без обзира на различитости;препозна ситуације кршења својих и туђих права и показује спремност да тражи помоћ; се договара и одлучује у доношењу правила групе и да се понаша у складу са њима;наводи примере међусобне повезаности права и одговорности; разликује ненасилну од насилне комуникације међу члановима групе на примерима из свакодневног живота, Из књижевних дела које чита и филмова које гледа;саслуша излагање саговорника без упадица и са уважавањем;даје и прихвата предлоге водећи рачуна о интересу свих страна у сукобу;представи шта садржи и чему служи Правилник о безбедности ученика његове школе;се понаша у складу са Правилником о безбедности ученика;наводи примере одговорности одраслих и ученика за

ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ(Школа као безбедно место.Безбедност ученика у школи.Ученици имају право на заштиту и безбедност.Правилник школе о безбедности ученика.Безбедност ученика у школи и школском дворишту,на путу између куће и школе, ван школе – на излету и на настави у природи.Безбедност ученика је одговорност свих –запослених у школи, ученика, родитеља, институцијаван школе.Безбедно и небезбедно понашање на интернету.Одговорна употреба мобилног телефона.) ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ(Како учинити школу безбедним местом за све –планирање и извођење једноставне акције.Кораци у планирању и извођењу акције.Избор теме/проблема/активности којом ћемо се бавити.Одређивање циља и израда плана акције – подела улога, договор о роковима, начину реализације.Извођење и документовање акције – видеоснимци фотографије, текстови и сл.Промоција акције на нивоу школе – приказивање другим одељењима, родитељима и сл., прављење постера или паноа, објављивање прилога у школском листу.Вредновање акције – чиме смо задовољни, шта је могло бити боље.	безбедност у школи;препознаје предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступа при коришћењу мобилног телефона и интернета;сарађује и преузима различите улоге на основу договора у групи; износи мишљење, образлаже идеје, даје предлоге који могу унапредити безбедност ученика у школи; учествује у изради плана једноставне акције; са другим ученицима изводи и документује једноставну акцију;доприноси промоцији акције;на једноставан начин вреднује изведену акцију.

ТЕХНИКЕ И МЕТОДЕ

- Кооперативн
- Интерактивна
- Перцептивне
- Амбијентално учење
- Игра
- Цртање
- Певање
- Учење кроз игру
- Демонстрација (показивање)
- Разговор
- Учење по моделу
-Пројектна настава

НАСТАВНА СРЕДСТВА

-Фотографије
- Слике
- Краћи текстови
- ЦД
- Апликације
- Дидактички материјал

ВЕРСКА НАСТАВА – ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС

ТЕМЕ	ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ
I Човек је икона Божија II Бог је заједница личности Оца Сина и Светох Духа III Човек као биће заједнице IV Бог је из љубави створио свет заједно са Сином и Духом V Исус Христос је посредник између Бога и створене природе VI Црква је заједница свих људи и целе природе кроз Христа са Богом VII Православна иконографија показује свет и човека у заједници са Богом	- Пружање целовитог православног погледа на свет и живот; - Прихватање да је постојање израз заједништва личности, а да личност постоји само у заједници слободе са другом личношћу; - Уочавање да љубав човека према другим људима и природи њима даје непоновљиву вредност и постојање; - Препознати да је човек икона Божија управо због тога што може да друга бића њини непоновљивим.

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНОГ НАСТАВНОГ РАДА

ЧАС ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ

ЦИЉ : - Олакшавање процеса адаптације на школску средину и подстицање социјалне интеграције-успостављање и развијање односа другарства и сарадње са вршњацима и одраслима;

ТЕМЕ	**ИСХОДИ**
-Ево нас у другом разреду -Да обновимо правила саобраћаја -Како да направим распоред рада и учења -Моја права и обавезе -Обележавање Дечје недеље	- Олакшавање процеса адаптације на школску средину и подстицање социјалне интеграције-успостављање и развијање односа другарства и сарадње са вршњацима и одраслима; -Подстицање дечијих интересовања, питања, идеја и одговора у вези са појавама, процесима и ситуацијама у окружењу;

-Форум театар, Школа без насиља -Уређујемо школско двориште -Књига је најбољи друг-Сајам књига -Вук Стефановић Караџић, значај и дело -Како да боље учим -Универзални дан деце – УНИЦЕФ -Моја осећања, поштујем и ја друге -Различити народи, различити обичаји -Лична и колективна хигијена -Правимо честитке за Нову годину -Новогодишња приредба -Свети Сава, Дан школе -Како сам провео зимски распуст -Негујемо другарство -Прочитали смо, сазнали из штампе -Безбедност ученика у школи и ван ње -Како помажемо другачијима од нас -Слике из прошлости нашег града, насеље некад и сад -Дан жена, приредба за оне које волимо и поштујемо -Стиже нам пролеће,правимо хранилице за птице и уређујемо двориште -Пролећни празници и обичаји, Врбица, Бибијака -Толеранција, Школа без насиља -Бонтон, е баш хоћу да се лепо понашам -Христос Васкрсе, обичаји -Ђурђевдан, различити обичаји, традиција, веровање -Које ме особине красе, а које ћу да променим -Конструктивно решавање конфликата -Непосредна припрема за једнодневни излет	- Подстицање и развијање истраживачких активности деце; -Подстицање уочавања једноставних узрочно-последичних веза, појава и процеса, слободног исказивања својих запажања и предвиђања; - Развијање одговорног односа према себи и окружењу и уважавање других. - Подстицање социјалног сазнања, разумевања и прихватања међусобних разлика; - Подстицање групног рада, споразумевања и сарадње; - Развијање комуникативне способности са вршњацима и одраслима; - Развијање креативног истраживања; - Упознавање ученика са дечијим правима; - Подстицање и оспособљавање за активну партиципацију у животу школе при чему је битно да све што ученици раде, раде из унутрашње, позитивне мотивације, а не због принуде и послушности засноване на страху.

-Школа какву бих волео да имам - Успех на крају школске године	

КУТАК ЗА УЧЕЊЕ

Општи циљ
Пружање подршке ученицима који отежано савладавају наставне садржаје и којима је потребна индивидуализована подршка из српског језика и математике.

Посебни циљеви

- Облик групне подршке ученицима са тешкоћама у учењу који се заснива се на ставовима да се сваком ученику мора омогућити да се развије и напредује у складу са својим способностима и могућностима и тежи да обезбеди најадекватније услове за реализацију образовних потреба деце са тешкоћама у учењу.
- Ученику треба да омогући стицање богатих искустава и вештина који су му неопходни за успешно и независно функционисање, стицање самопоуздања и подстицање и развијање основних компетенција за учење.
- Наставницима треба омогући проширивање знања о развоју детета, уочавање индивидуалних разлика у потребама и способностима деце, подстицање и унапређивање партнерског односа у релизацији подршке деци и примену нових метода, средстава и технологија у раду.
- У односима међу вршњацима треба да подстиче разумевање и прихватање индивидуалних разлика и потреба других кроз међусобну интеракцију, као и јачање толеранције, поштовања и уважавања.

Исходи програма:

- Да ученик достигне основни ниво постигнућа у савладавању програма предмета српски језик и математика, те тако створи услове за праћење наставе у редовном разреду.
- Да се код ученика развије његов образовни максимум и способности за учење коришћењем адекватних наставних метода и облика рада.
- Да се ученик оспособи за вербално и писано коришћење српског језика.
- Да се кроз моторичке вежбе отклоне или ублаже специфичне тешкоће у писању и тиме омогући даље и успешније учење и развој.

Критеријуми за избор ученика за Кутак за учење:

- Запажање учитеља и опис ученикових потешкоћа.
- Заједничко мишљење учитеља и стручне службе.
- Контролне вежбе ученика у току школске године.
- Похађање допунске наставе.
- Мишљење стручњака ван школе на основу процене ученикових способности.
- Мишљење ИРК.

Начин остваривања програма

Настава се организује за ученике једног разреда у групама које чини највише седам ученика. Једну групу сачињавају ученици једног или више одељења. Наставу изводе учитељи разреда коме ученик припада у оквиру својих недељних задужења. Време трајања активности одређује учитељ, у складу са индивидуалним потребама ученика. Током трајања програма остварује се континуирана двосмерна комуникација између учитеља и родитеља. По потреби, учитељу у раду помаже педагошки асистент или пратилац ученика. Настава се одржава у учионици или на неком другом месту, по процени учитеља.

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА ТРЕЋИ РАЗРЕД

НАСТАВНИ ПЛАН

р.бр.	А. ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ	ТРЕЋИ РАЗРЕД	
		нед.	год.
1.	Српски језик	5	180
2.	Енглески језик	2	72
3.	Математика	5	180
4.	Природа и друштво	2	72
5.	Ликовна култура	2	72
6.	Музичка култура	1	36
7.	Физичко и здравствено васпитање	3	108
8.	Дигитални свет	1	36
Укупно А		**21**	**756**
р.бр.	Б. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ		
1.	Верска настава/ Грађанско васпитање	1	36
	Укупно Б	1	36
Укупно А+Б		22	792
р.бр.	В. ОБЛИК ОБРАЗОВНОГ -ВАСПИТНОГ РАДА		
1.	Редовна настава	22	792
2.	Допунска настава	1	36
3.	Додатна настава	1	36
4.	Настава у природи	7-10 дана годишње	
	Г. ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА		
1.	Час одељењског старешине	1	36
2.	Ваннаставне активности	1	36
3.	Излет	1 дан годишње	

ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

СРПСКИ ЈЕЗИК

Циљ учења Српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.

Задаци наставе српског језика:
- развијање љубави према матерњем језику и потребе да се он негује и унапређује;
- основно описмењавање најмлађих ученика на темељима ортоепских и ортографских стандарда
српског књижевног језика;
- поступно и систематично упознавање граматике и правописа српског језика;
- упознавање језичких појава и појмова, овладавање нормативном граматиком и стилским
могућностима српског језика;
- оспособљавање за успешно служење књижевним језиком у различитим видовима његове усмене и
писмене употребе и у различитим комуникационим ситуацијама (улога говорника, слушаоца,
саговорника и читаоца);
- развијање осећања за аутентичне естетске вредности у књижевној уметности;
- развијање смисла и способности за правилно, течно, економично и уверљиво усмено и писмено
изражавање, богаћење речника, језичког и стилског израза;
- увежбавање и усавршавање гласног читања (правилног, логичког и изражајног) и читања у себи
(доживљајног, усмереног, истраживачког);
- оспособљавање за самостално читање, доживљавање, разумевање, свестрано тумачење и
вредновање књижевноуметничких дела разних жанрова.

Програм наставе српског језика/наставне теме:
1.Књижевност
2. Језик
3. Језичка култура

ИСХОДИ	**ТЕМЕ**	**САДРЖАЈИ**	
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -чита са разумевањем различите текстове; -опише свој доживљај прочитаних књижевних дела; -изнесе своје мишљење о тексту; -разликује књижевне врсте: лирску и епску песму, причу, басну, бајку, роман и драмски текст; -одреди тему, редослед догађаја, време и место дешавања у прочитаном тексту;	**КЊИЖЕВНОСТ**	Књижевни појмови: –лирска песма, –химна, –епска песма, –народна бајка, –роман, –поређење, –персонификација (на нивоу препознавања) –опис, –дијалог, –приповедање, –епски јунак, -драмска радња, -школска лектира, -поезија, -проза, -драмски текстови, -популарни и информативни текстови, -домаћа лектира. **ШКОЛСКА ЛЕКТИРА** **Лирска поезија**	

-именује главне и споредне ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине; -уочи основне одлике лирске песме (стих, строфа и рима); разуме пренесено значење пословице и басне и њихову поучност; -разуме идеје књижевног дела; -уочи основне одлике народне бајке; -разликује народну од ауторске бајке; -представи главне особине јунака; -уочи основне одлике народне епске песме; -уочи поређење у књижевном делу и разуме његову улогу; -разликује опис од приповедања у књижевном делу; -покаже примере дијалога у песми, причи и драмском тексту; -уочи хумор у књижевном делу.		1. Душан Костић: *Септембар* 2. Григор Витез: *Какве је боје поток /* Десанка Максимовић: *Вожња* 3. Душан Васиљев: *Зима* 4. Мирослав Антић: *Шта је највеће /* Ф. Г. Лорка: *Луцкаста песма* 5. Драган Лукић: *Свакога дана /* *Шта је отац* 6. Бранислав Црнчевић: *Љутито мече /* Љубивоје Ршумовић*: Аждаја своме чеду тепа* 7. Милован Данојлић: *Љубавна песма* 8. Љубивоје Ршумовић: *Домовина себрани лепотом* 9. Химна Светоме Сави 10. Бранко Стевановић: *Занимање Марка Краљевића* **Епска поезија** 11. Народне песме: *Марко Краљевић и бег Костадин, Орање Марка Краљевића* **Проза** 1. Ла Фонтен: *Цврчак и мрав /* Езоп: *Корњача и зец* 2. Народна приповетка: *Свети Сава и сељак без среће* 3. Народна бајка: *Чардак ни на небу ни на земљи* 4. Народна приповетка: *Свијету се не може угодити* 5. Бранко Ћопић: *Изокренута прича* 6. Оскар Вајлд: *Себични џин* 7. Светлана Велмар Јанковић: *Златно јагње* (одломак) 8. Бранко В. Радичевић: *Прича о дечаку и Месецу* 9. Ијан Макјуен: *Реч-две о Питеру* (одломак) 10. Јохана Шпири: *Хајди* (одломак) 11. Народна бајка: *Баш-Челик* (читање у наставцима)	

		12. Јасминка Петровић: *Од читања се расте* (читање у наставцима) **Драмски текстови** 1. Душан Радовић: *А зашто он вежба* 2. Александар Поповић: *Лед се топи* 3. Јованка Јоргачевић: *Никад два добра* 4. Лаза Лазић: *Суђење* **Популарни и информативни текстови** Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Милева Ајнштајн, Михаило Пупин), знаменита завичајна личност и др. **ДОМАЋА ЛЕКТИРА** 1. Бранко Ћопић: *Доживљаји Мачка Тоше* 2. Избор из поезије Душана Радовића (*Замислите*, *Да ли ми верујете*, *Страшан лав*, *Кад је био мрак*, *Тужне ђачке исповести*, *Здравица*, *Плави зец* и друге песме) 3. Браћа Грим: *Бајке* (по избору)	

Природа и друштво(Прошлост-Историјски извори, Начини живота данас и у прошлости; Природа, човек, друштво -Услови за живот, ланац исхране и међусобни утицаји у животним заједницама), Музичка култура(Слушање музике: Композиције различитог карактера; Музичко стваралаштво: Стварање звучне приче), Ликовна култура(Споразумевање: Слика, текст, звук; Кратки анимирани филмови), Дигитални свет (употреба дигиталних уређаја у циљу потпунијег естетског доживљаја).
АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ

АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**
Планира, припрема, води разговор; примењује различите облике и методе рада;демонстрира и илуструје;подстиче ученике на увиђање и повезивање са садржајима;	Слуша, посматра, прича, чита текстове, активно учествује у разговору, описује доживљај прочитаних књижевних дела и износи мишљење о њима,поставља питања, препричава,суди, доноси закључке.

интерпретира садржаје;проверава оствареност исхода.	

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

-Компетенција за целоживотно учење,
-Комуникација и социјалне вештине,
-Дигитална компетенција
-Сарадња и тимски рад,
-Одговорно учешће у демократском друштву
-Одговоран однос према себи и околини
-Естетичка и компетенција и критичко мишљење

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА (ОБЛАСТ)	САДРЖАЈИ	
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -разликује врсте (и подврсте) речи у типичним случајевима; одреди основне граматичке категорије именица, придева и глагола; примењује основна правописна правила; -јасно и разговетно изговара обавештајну, упитну и заповедну реченицу, поштујући одговарајућу интонацију и логички акценат, паузе, брзину и темпо; -разликује управни од неуправног говора и поштује правила за писање сва три модела управног говора.	**ЈЕЗИК(60)**	-Врсте речи: именице (градивне, збирне); придеви (присвојни, градивни); род и број придева; заменице (личне заменице); глаголи; лице и број глагола. -Подела речи на крају реда (граница на самогласник). -Управни говор (први, други и трећи модел). -Неуправни говор. Велико слово: писање имена народа, вишечланих географских назива (планина, река, језера, мора и сл.), празника, наслова књига и часописа; -Писање присвојних придева изведених од властитих имена (суфикси: -ов, -ев, -ин; -ски, -чки, -шки). - Речца не уз именице и придеве. -Наводници (у управном говору, насловима дела, називима школа). -Сугласник ј (између самогласника и-о и о-и). -Скраћенице (мерне јединице за масу, дужину, време и запремину течности).	

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА (ОБЛАСТ)	САДРЖАЈИ	

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; -изражајно рецитује песму и чита прозни текст; -изводи драмске текстове; -јасно и разговетно изговори обавештајну, упитну и заповедну реченицу, поштујући одговарајућу интонацију и логички акценат, паузе, брзину и темпо; -спој више реченица у краћу и дужу целину; -препричава, прича и описује и на сажет и на опширан начин; -извештава о догађајима водећи рачуна о прецизности, тачности, објективности и сажетости; -варира језички израз; -попуни једноставан образац у који уноси основне личне податке; -разликује формални од неформалног говора (комуникације); -учествује у разговору поштујући уобичајена правила комуникације и пажљиво слуша саговорника.	**ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА (40)**	-Краћи и дужи текстови, књижевни и некњижевни, као и нелинеарни текстови. -Причање о догађајима и доживљајима, стварним и измишљеним (усмено и писано). -Описивање људи, животиња и природе (плански приступ),усмено и писано. -Различите комуникативне ситуације (комуникација са одраслима и са вршњацима; у школи, у продавници, телефонски разговор, поздрављања, честитања и сл.). -Богаћење речника: речи истог или сличног значења; речи супротног значења; речи које значе нешто умањено и увећано (уз одговарајуће текстове из лектире). -Правописне вежбе: вежбе допуњавања и избора правилног облика речи; диктат, аутодиктат. - Језичке вежбе: проширивање и допуњавање реченица различитим врстама речи, промена реда речи у реченици, промена дужине реченице. -Лексичко-семантичке вежбе: речи који припадају различитим тематским скуповима; речи супротног значења али исте врсте и истог рода и броја, промена граматичког лица у тексту; основно и пренесено значење речи и друго. -Стилске вежбе: састављање прича на основу задатих речи; сажимање или проширивање познате приче (текста), мењање краја приче (текста); настављање приче на основу датог почетка; промена становишта (нпр. увести у текст нове ликове;	

		сместити бајку у далеку будућност...). - Говорне вежбе: рецитовање,изражајно читање, сценско приказивање драмског / драматизованог текста и сл.	

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ	
Музичка култура(Слушање музике: Композиције различитог карактера; Музичко стваралаштво: Стварање звучне приче. Ликовна култура(Споразумевање: Слика, текст, звук; Кратки анимирани филмови). Дигитални свет (употреба дигиталних уређаја у циљу потпунијег естетског доживљаја).	
АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ	
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**
Планира, припрема, води разговор; примењује различите облике и методе рада; демонстрира и илуструје; подстиче ученике да богате речник; проверава оствареност исхода.	Слуша, посматра, прича, чита текстове, глуми, активно учествује у разговору, описује усмено и писмено доживљај, износи мишљење о свом и раду других.

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

-Градити код ученика критичко мишљење анализом књижевних текстова;
Подстицати ученике да самостално процењују, закључују, изводе закључке и износе вредносне судове о прочитаном књижевном тексту. Водити ученике у правцу критичке процене ваљаности, моралности и исправности поступака ликова у књижевном делу. Развијати способност етичког и психолошког анализирања догађаја, поступака, исхода. Вежбати анализу и процену са различитих становишта, из различитих углова. Подстицати ученике да на промишљен начин разграниче добро и лоше.

-Упућивати ученика на коришћење додатне литературе, интернета,енциклопедија, ради израде паноа, кратких записа, кратких излагања.
Користити дигитална помагала и интернет у раду са ученицима, као помоћ у савладавању градива, проширивању знања, утврђивању, вежбању и систематизацији појмова. Упутити их да користе и штампану додатну литературу (часописе, енциклопедију, речник…), на часу је користити када год се за то створе повољни услови и осети потреба. Дати добар пример деци у начину на који треба да користе садржаје и апликације са интернета, у сврху задовољења радозналости и поткрепљења знања. Са ученицима правити разредне паное, мапе ума и сл. Мотивисати их и обучити за коришћење материјала са интернета у сврху прављења паноа и реферата.

-Коришћење е-уџбеника,и др.
На часу користити е-уџбенике као помоћно средство у обради или утврђивању градива. Упознати и оспособити ученике да и самостално користе е-уџбеник. Мотивисати их на употребу дигиталног уџбеника и пробудити заинтересованост код ученика за његово коришћење.

-Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације
Када год се за то створи прилика, омогућити да ученици једни другима прегледају исправност урађених задатака на часу. Створити атмосферу рада на часу, такву да ученици помно прате рад на часу и реагују када уоче грешку. Све више их осамостаљивати у томе. Постепено улога евалуатора треба да буде све мање улога учитеља, а све више улога ученика. Тражити од ученика да аргументовано процени своје напредовање, свој рад и постигнуће у односу на претходно своје постигнуће, али и у односу на постигнућа других ученика.

-Упутити ученике како да се поставе на место другога и да разумеју најразличитије особине и поступке ликова
Ово је, уствари, вежба за развој критичког мишљења и емпатије. Књижевни текстови, али и филм и позориште, су погодна материја у којој ученик може да се постави у улогу другога, да осети његова осећања, доживи његове авантуре, уочи, евентуално, оправдање за неке поступке и сл. На овај начин деца саосећају са њиховим ликовима и постају емотивно везани. Доживљавају катарзу, а сигурно се догодити помак у односу на степен развоја емпатије, разумевања и саосећања.

-Подстицати љубав према читању применом различитих метода и облика
Мотивисати ученика на читање буђењем заинтересованости и радозналости за садржај написаног. Пре читања књижевних текстова осмислити квалитетну и занимљиву мотивациону припрему. Подстицати их наградама за најлепше, најтечније и најизражајниј читање, као и за разумевање прочитаног. Попдстицати ученике да учествују у “Пирамиди читања” и “Читалачкој значки”, такмичењима у читању које организује библиотекарска секција. Упућивати их на коришћење школске библиотеке. Обавезно читати школску лектиру, затим је обрадити на часу и везано за њу давати деци истраживачке задатке. Упознати се са популарним књигама за децу, неке од књига читати заједно, на часовима.

-Богаћење речника путем усвајања непознатих речи из прочитаних текстова
У току обраде књижевног текста, анализирати и објаснити непознате, односно мање познате речи и изразе. Свакодневно примењивати употребу неке новонаучене речи , на неком од претходних часова. Упућивати, кориговати, усмеравати дете да самостално излаже усмено или писмено, да прича о свом доживљају, да описује, препричава,интерпретира.Континуирано пратити развој фонда речи којим дете располаже, регистровати случај када је детету неопходан додатни рад по том питању и усмерити родитеље каго да детету помогну у томе.

-примена тимског, групног и рада у пару.
Осмислити неколико тимских задатака. Едуковати ученика за рад у тиму, припадност, сарадњу, заједички продукт и циљ. Када год је то мугуће осмислити, планирати и реализовати групни рад ученика на часу, тако да свако има своју улогу и чини важну карику те групе. Обучити и васпитати ученике за рад у оквиру групе. Такође, кад год се

за то створе услови, омогућити сврсисходан рад у пару, упућивати ученике да раде заједнички, да сарађују и помажу једни другима.

-направити корелацију са наставом математике у вези са писањем скраћеница за мерне јединице ћириличким и латиничким писмом;
У току учења ознака јединица мере, погодно је успоставити везу и корелирати са наставом математике. Деци је, иначе, чест проблем, мешање ћириличног и латиничног писма, како штампаних, тако и писаних слова. Стога, када год се укаже прилика за то, треба поновити и разграничити изглед слова поменута два писма.

-користити правописне вежбе: преписивање, диктат и самостално писање
Веома је важно, усмеравати децу на правилно усвајање и развијање вештине читања и писања. Пожељно је често давати правописне вежбе кроз које ће деца стално понављати и утврђивати, како правилно писање ћириличног и латиничног писма, тако и основна правописна правила. Такође, веома је важно континуирано праћење напредовања деце у том смислу. Из тог разлога, пожељно је вежбати писање по диктату и проверавање успешности писања по диктату и аутодиктату. У овом узрасту, важно је и полако их оспособљавати за самостално писање састава на дату тему, описа и препричавања.

-примена индивидуализоване наставе
Потребно је континуирано пратити рад и напредовање сваког ученика. У складу са тим , треба познавати ученичке особености, ниво интелектуалног, социјалног, емотивног и едукативнох развоја, ученичке навике, темпо рада, тип личности, специфичности у личности и понашању, темперамент и васпитне особености. Ученицима се прилази индивидуализовано, имајући у виду све претходно побројано. Само на тај начин, ученик може да несметано напредује , да напредује у односу на себе и своја досадашња постигнућа.
Уколико дете спорије напредује или има већих потешкоћа у савладавању градива, примењује се индивидуализација у раду, са усклађеним методама, приступом, тежином и обимом задатака.

-примена демонстративне,очигледне наставе
Када год је то могуће, примењивати метод демонстрације у настави и очигледна средства. У настави српског језика, нема много погодних садржаја за овако нешто, али треба имати у виду да је апстрактно градиво лакше прихватити ако се приближи деци, па стога, треба пронаћи начин да се градиво учини приступачнијим и разумљивијим.

-увежбавати јасно, прецизно и разговетно изговарање реченице, поштовање интонације и правилно акцентовање у реченицама
На овом ступњу савладаности вештине читања, треба порадити на изражајности, течности, разговетности, правилној дикцији и правилном интонирању и акцентовању. Када год се за то створи потреба, деци читати гласно, интерпретативни и изражајно, како би учили по моделу. Посто је и записи из звучне читанке, који им могу бити добар пример на који ће се угледати. Вежбањем интерапретативног и изражајног читања, ученици усавршавају технику читања, али и разумевања прочитаног.

-реализовати различите вежбе (правописне, језичке, лексичко-семантичке)
Сваки час српског језика може бити погодан за неку од правописних, језичких или лексичко-семантичких вежби. Оне, корелирају са свим садржајима овог предмета. Јако

је важно да деца усвоје правописна, језичка, лексичко-семантичка правила језика и да их функционално примењују. То ћемо постићи сталним вежбањем, утврђивањем и понављањем.

-примењивати правописне вежбе:диктат, аутодиктат, вежбе допуњавања и правилног избора речи-кроз игровне активности, посебно кроз језичке и ситуационе игре, увежбавати усмену комуникацију
Увек је усвајање градива лакше и занимљивије кроз игру, која је деци блиска и пријемчива. На тај начин,и сувопарне и мање популарне садржаје можемо учинити деци интересантним, омогућити лакше усвајање појмова и стварање система појмова. У игри је дечија мотивација и будност највећа. То треба искористити.

НАСТАВНА СРЕДСТВА: КОРИШЋЕЊЕ, НАБАВКА, ИЗРАДА:Коришћење енциклопедија.
часописа за децу, израда одељењског часописа, наставни листићи, лектира и сл.

ИНОВАЦИЈЕ: Јачање дигиталних компетенција ученика кроз увођење ученика у коришћење
дигиталних уређаја и садржаја у настави српског језика и књижевности.

НАЧИН ПРОВЕРЕ ИСХОДА: Израда домаћих задатака, практичних задатака, активност на часу,
сарадња са вршњацима, рад у групи; усмене и писмене провере знања.

М А Т Е М А Т И К А

Циљ учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

Задаци наставе математике

Усвајање елементарних математичких знања која су потребна за схватање појава и зависности у
животу и друштву; оспособљавање ученика за примену знања у животу;упућивање ученика у учење
математике, као и развијање менталних способности, формирању научног погледа на свет и
свестрани развој ученика.
Развијање културних, радних, етичких, и естетских, навика, као и математичке радозналости у
посматрању и изучавању прир. и друшт. појава.
Стицање способности изражавања математичким језиком, јасности и прецизности изражавања у
писменом и усменом облику.

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА (ОБЛАСТ)	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -прочита, запише и упореди бројеве прве хиљаде и прикаже их на бројевној правој; -прочита број записан римским цифрама и напише дати број римским цифрама (до 1000); -изврши четири основне рачунске операције, писмено и усмено (до 1000); -подели број бројем прве десетице, са и без остатка, и провери резултат; -процени вредност израза са једном рачунском операцијом; -израчуна вредност бројевног израза са највише три рачунске операције; -одреди десетице и стотине најближе датом броју; -реши једначину са једном рачунском операцијом; -одреди и запише скуп решења неједначине са сабирањем и одузимањем; -реши проблемски задатак користећи бројевни израз или једначину;	**БРОЈЕВИ ДО 1000 (136)**	-Бројеви прве хиљаде. -Сабирање и одузимање (усмени и писмени поступак). -Множење једноцифреним бројевима и бројем 10. -Дељење бројевима прве десетице са и без остатка (усмени и писмени поступак). -Зависност резултата од промене компонената. -Једначине облика: $a+x=b$, $a-x=b$, $x-a=b$, $a\,x=b$. -Неједначине облика: $a \pm x < b$, $a \pm x > b$, $x-a < b$, $x-a > b$. -Римске цифре D, M. -Разломци облика . n/m -Упоређивање разломака са једнаким имениоцима. -Децимални запис броја са једном децималом.	-Компетенција за целоживотно учење -Комуникација и социјалне вештине -Рад с подацима и информацијама -Дигитална компетенција -Решавање проблема -Сарадња и тимски рад. -Одговорно учешће у демократском друштву -Естетичка компетенција -Предузимљивост и оријентација ка предузетништву.

-уочи делове целине и запише разломке облика m/n(m≤ n≤ 10) -упореди разломке облика m/n са једнаким имениоцима; -уочи и речима опише правило за настајање бројевног низа.			

АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА

Планира, припрема, води, даје објашњења; демонстрира и илуструје;подстиче ученике на примену наученог у реалним животним ситуацијама; организује игровне активности, проверава оствареност исхода.

АКТИВНОСТ УЧЕНИКА

Посматра, слуша, објашњава, поставља питања, учествује у раду и разговору, процењује, закључује, претвара, проверава, користи е-уџбеник, тражи објашњења.

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ

Природа и друштво(Оријентација у простору и времену –Географска карта Србије, план насеља)
Музичка култура(Извођење музике: Елементи музичког писма)
Ликовна култура(Материјали –Својства материјала)
Дигитални свет (Примена дигиталних уређаја у сврху квалитетнијег и лакшег савладавања градива).

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**НАСТАВНА ТЕМА (ОБЛАСТ)**	**САДРЖАЈИ**	**МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ**
-црта паралелне и нормалне праве, правоугаоник и квадрат; -конструише троугао и круг; -именује елементе угла, правоугаоника, квадрата, троугла и круга; -разликује врсте углова и троуглова; -одреди обим правоугаоника, квадрата и троугла, применом обрасца;	**ГЕОМЕТРИЈА** **(32)**	- Узајамни положаји правих (паралелне праве и праве које се секу). -Угао, врсте углова. -Троугао, врсте троуглова. -Кружница и круг. -Правоугаоник и квадрат. -Обим троугла, квадрата и правоугаоника. -Цртање паралелних и	-Компетенција за целоживотно учење -Комуникација и социјалне вештине -Рад с подацима и информацијама -Дигитална компетенција -Решавање проблема -Сарадња и тимски рад -Одговоран однос према здрављу -Естетичка компетенција -Предузимљивост и оријентација ка предузетништву.

-опише особине правоугаоника и квадрата; -преслика геометријску фигуру у квадратној или тачкастој мрежи на основу задатог упутства; -користи геометријски прибор и софтверске алате за цртање;		нормалних правих помоћу лењира. -Конструкције троугла и кружнице. -Пресликавање геометријских фигура на квадратној мрежи.	

АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА

Мотивише, планира, припрема, даје објашњења; демонстрира начин цртања;подстиче ученике на примену наученог у сложен. ситуацијама; прати реализације активности, проверава оствареност исхода.

АКТИВНОСТ УЧЕНИКА

Посматра, слуша, објашњава, поставља питања, учествује у раду и разговору, процењује, закључује, претвара, проверава, користи е-уџбеник, тражи објашњења.

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ

Природа и друштво(Оријентација у простору и времену –Географска карта Србије, план насеља)
Музичка култура(Извођење музике: Елементи музичког писма)
Ликовна култура(Материјали –Својства материјала)
Дигитални свет (Примена дигиталних уређаја у сврху квалитетнијег и лакшег савладавања градива).

ИСХОДИ	ТЕМЕ	САДРЖАЈИ	
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -чита, упореди и претвара јединице за мерење дужине, површине, масе, запремине течности и времена; -упореди величине (дужина, маса, запремина течности и време) -измери површину геометријске фигуре задатом мером (правоугаоником, квадратом и троуглом); -примењује концепт мерења у једноставним реалним ситуацијама	**МЕРЕЊЕ И МЕРЕ**	-Мерење масе (kg, g, t). -Мерење времена (деценија, век, секунд). -Мерење дужине (km). -Мерење запремине течности (l, dl, cl, ml, hl -Мерење површине геометријских фигура задатом мером.	

-чита и користи податке представљене табеларно или графички (стубичасти дијаграм и сликовни дијаграм);			

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ
Природа и друштво(Оријентација у простору и времену –Географска карта Србије, план насеља) Музичка култура(Извођење музике: Елементи музичког писма Ликовна култура(Материјали –Својства материјала) Дигитални свет (Примена дигиталних уређаја у сврху квалитетнијег и лакшег савладавања градива).

АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ	
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**
Планира, припрема, даје објашњења; демонстрира и илуструје;подстиче ученике на примену наученог у сложеним ситуацијама; прати и реализације активности, проверава оствареност исхода;	Посматра, слуша, објашњава, учествује у раду и разговору, процењује, закључује, претвара,проверава, користи е-уџбеник, тражи објашњења.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

-Компетенција за целоживотно учење.
-Комуникација и социјалне вештине.
-Рад с подацима и информацијама. -Дигитална компетенција.
-Решавање проблема
-Сарадња и тимски рад.
-Предузимљивост и оријентација ка предузетништву-

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

-сликовно представљање бројева и места броја у бројевном низу ради разумевању декадног бројевног система

Користити очигледна наставна средства(слике, цртеже, графиконе, табеле…), како би ученику приближили појам броја и његово место у бројевном систему. Презентације на ову тему могу бити погодно наставно средство за проширење знања о бројевима и уређеном низу у коме се они налазе.

-**увежбавање технике рачунања, како би ученици стекли сигурност и спретност при усменом и писменом рачунању**

Рачунање је техника која захтева доста вежбе. У ту сврху, пожељно је деци често давати "дрил" вежбе рачунања све четири основне рачунске операције. Кроз те петоминутне вежбе дете треба да покаже тачност и брзину рачунања. Деца су мотивисана јер се путем тих вежби такмиче у знању, брзини. Рачунање добија на рутини и аутоматизму и све је мање грешака, што и јесте њихов циљ.

-**решавање проблема из реалних животних ситуација или других предметних области**

Међу задацима, значајно место заузимају и задаци решавања проблема, тзв. проблемски задаци. Они су посебно погодни за развој мишљења, увиђања узрочно-последичних односа и логичког закључивања. Свакодневно деци треба дати по један проблемски задатак. Изналажењем решења, деца развија мишљење и успостављају нове синапсе. Овакви задаци су значајни за целокупан дететов развој и савладавање реалних животних ситуација и потешкоћа.

-кроз практичне активности деобе и спајања, лепљења и сечења погодног дидактичког материјала објаснити ученицима појам разломка
Појам разломака је најбоље усвојити кроз практичну деоба целог на једнаке делове. За то нам могу послужити различити готови и направљени дидактички материјали. Деци треба, очигледно, показати однос делова у односу на целину и међусобан однос делова. Само тако ће деца квалитетно усвојити појам делова целине који су представљени разломком. На тај начин делове могу да упоређују и да самостално закључују о њиховим релацијама.

-примена тимског, групног и рада у пару
Усмеравати децу на тимски рад, то је припрема за живот. Кад год је то могуће организовати ученике да раде као тим, у коме ће свако имати своје задужење и дати свој допринос коначном резултату. Пратити њихов рад, усмеравати их и водити ка циљу. То се исто односи и на групни и рад у пару. Деца треба да се науче толеранцији, раду и животу у заједници и да помажу једни другима у остварењу циљева.

-постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације
На свим часовима математике, усвојићемо принцип да деца сама процењују тачност и исправност решења задатка. Учитељ треба све више да се повлачи и да евалуаторску функцију уступи ученику. Када уоче нетачно решење, односно одговор, деца подижу два прста и образлажу грешку, Затим дају исправно решење. Овакав начин рада децу држи у будном стању, тера их да помно прате рад на часу, а само проналажење грешке представља им сваки пут, нови изазов.Давати деци што чешће да једни другима прегледају рад, тачност, исправност урађеног задатка. То им даје осећај компетенције, мотивише их за рад и напредовање. Улажу напор, труде се и размишљају.

-уочавање и именовање геометријских фигура у окружењу
Геометријске фигуре, осим на слици, деца уочавају и виде и окружењу. Навођење што више примера из окружења, представља право богатство за усвајање појма геометријске фигуре, са свим њеним особинама.

-цртање правих углова помоћу лењира и троугаоника или два троугаоника
Деца усвајају начин цртања правог угла уз помоћ лењира и тругаонка и уз помоћ два троугаоника. Учитељ демонстрира начин цртања, деца методом учења по моделу, понављају исти поступак. Труде се да испуне захтеве, да буду прецизни и уредни. На овај начин вежбају и спретност и фину моторику.

-усвајање поступка конструкције кружнице/круга шестаром и увиђање да су круг и кружница одређени центром и полупречником
У овом разреду деца први пут користе шестар. Најпре произвољно цртају кружнице,како би се извештили у коришћењу шестара. Упознају се са основним елементима круга и начину њиховог обележавања.Затим, прелазе на виши ниви када је потребно да нацртају круг са задатим центром и полупречником

-подстицање ученика да самостално откривају формуле израчунавања обима и површине
Деци никако не треба давати готове формуле и обрасце, већ их постепено и вешто водити да сами дођу до њих. Тако, када је у питању појам обима, деца сама треба да закључе шта је заправо обим и да се он једноставно може израчунати збиром дужина страница, за сваку геометријску фигуру. Тада, могу и сами да закључе како изгледа

образац за израчунавае обима карактеристичних геометријских фигура.То исто важи и за површину фигуре, кроз пажљиво вођење, преко појма раван, део равни, јединица мере за површину, деца сама могу да изведу образац за израчунавање површине карактеристичних геометријских фигура.

-пресликавање једноставних геометријских фигура на квадратној мрежи или тачкастој мрежи симетрично
Симетрију и подударност су деца учила и у другом разреду, сада ће то знање надоградити тиме што ће се сретати са компликованијим примерима фигура за које цртају симетричне у односу на дату осу симетрије. Ова активност значајно доприноси развоју опажања, закључивања, логичког мишљења. Корисно је давати што више различитих примера, када год се за то укаже могућност.

-**развијање геометријског мишљења реализацијом следећих активности: посматрање, прављење модела, цртање, склапање и растављање делова фигуре**
У току обраде наставне теме Геометрија, за развој мишљења и усвајање појма геометријске фигуре, биће коришћени разни дидактички материјали и модели, како би се ученици на очигледан начин упознали са особинам агеометријске фигуре, односно тела. Склапање, растављање, лепитће, сећи ће, цртање, допуњавати…све у циљу што квалитетније усвојености геометријских појмова и релација.,
-применом очигледних средстава упознати ученике за мерним јединицама
За усвајање појма и односа мерних јединица користити очигледна средства и различите дидактичке материјале. За мерење дужине, ту су обавезни: метар, лењир и сл. За мерење површине, обазни су одређени модели мерних јединица за површину. Када је у питању запремина, ту су различите мензуре, епрувете, боце…

-примена демонстративне, илустративне методе -решавање једноставнијих проблема
повезивањем са свакодневним ситуацијама
Веома је важно, децу свакодневно стављати у имагинарне проблеме. На тај начин деца увиђају односе, размишљају и трагају за решењем проблема, развијају логичко мишљење, апстракцију и сналажљивост. Потребно је да се свакодневно одабере бар један проблемски задатак који деца треба да реше.

-увежбавање процене и мерења различитих предмета из окружења

Појам мере и мерења, мерних јединица, њиховог односа, али и значаја премеравања, деца ће најбоље стећи кроз практичан рад, процену и мерење. Најпре дају процену, али затим премеравањем доносе закључак о тачности процене.

-примена информационих технологија
Информационе технологије треба искористити у сврху бољег, свестранијег и свеобухватнијег стицања знања.Све врсте видео-лекција, е-уџбеник, дигитална учионица, снимљени часови, све то може помоћи да дете савлада градиво и да из више углова сагледа проблем. Коришћењем предности информационих технологија је легитимно када је дечије учење, знање и напредовање у питању.

НАСТАВНА СРЕДСТВА: КОРИШЋЕЊЕ, НАБАВКА, ИЗРАДА:модели геометријских

фигура,цртежи,илустрације,табеле,графички прикази,прибор за геометрију,модели јединица за
запремину течности,предмети из окружења,електронски уџбеник.

ИНОВАЦИЈЕ:игровне активности које имају за циљ решавање задатака,примена примера добре
праксе стечених на одговарајућим стручним усавршавањима наставника и на угледним и огледним
часовима колега,амбијентална настава,практични радови.

НАЧИН ПРОВЕРЕ ИСХОДА:усменим путем,контролне вежбе,практичан рад.
Саставни део процеса развоја математичких знања у свим фазама наставе је и праћење и процењивање степена остварености исхода, које треба да обезбеди што поузданије сагледавање развоја и напредовања ученика. Тај процес започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Прикупљање информација из различитих извора (свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови) помаже наставнику да сагледа постигнућа (развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а важно је ученике оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у учењу

ПРИРОДА И ДРУШТВО

Циљ учења Природе и друштва јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему.

Задаци наставе Природе и друштва:
Развијање способности запажања основних својстава објеката,појава и процеса у окружењу и њихове повезаности;развијање основних научених појмова из природних и друштвених наука;развијање основних појмова о ширем природном и друштвеном окружењу; развијање радозналости и интересовања;развијање елемената логичког мишљења;развијање одговорног односа према себи,окружењу и културном наслеђу;оспособљавање за сналажење у простору и времену;разумевање и уважавање сличности и разлике међу појединцима и
групама; коришћење различитих социјалних вештина,знања и умења у непосредном окружењу.

Програм наставе и учења предмета Природа и друштво/наставне теме :

1. Природа и друштво мога краја
2. Услови за живот у мом крају
3. Оријентација у простору и времену
4. Кретање
5. Материјали

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА (ОБЛАСТ)	САДРЖАЈИ	
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -идентификује облике рељефа и површинских вода у свом крају; -одреди положај задатог објекта у односу на истакнуте облике рељефа и површинске воде у свом крају; -илуструје примерима како рељеф и површинске воде утичу на живот људи у крају; -примени правила друштвено прихватљивог понашања поштујући права, обавезе и различитости међу људима; -повеже различита занимања и делатности са потребама људи у крају у коме живи; -повеже врсте и значај саобраћаја у свом крају са потребама људи; -примени правила безбедног понашања у саобраћају; -разликује чврсто,течно и гасовито стање воде у природи и свакодневном животу; -повеже температурне промене са променама запремине и кретања ваздуха; -очита вредности температуре воде, ваздуха и тела помоћу термометра; -прикаже везе међу живим бићима у различитим животним заједницама помоћу ланаца исхране;	**ПРИРОДА, ЧОВЕК И ДРУШТВО (33)**	-Облици рељефа: узвишења (подножје, стране, обронци, врх), равнице и удубљења. -Рељеф у мом крају. -Површинске воде: река и њене притоке (лева и десна обала); бара и језеро. -Површинске воде у мом краја. -Групе људи: становници и народи краја (права и обавезе; обичаји; суживот). -Производне и непроизводне делатности и њихова међузависност. -Село и град, њихова повезаност, зависност и међуусловљеност. -Значај и улога саобраћаја. -Путнички, теретни и информациони саобраћај. -Безбедно понашање ученика на саобраћајницама у крају. -Опрема за безбедну вожњу ролера, тротинета и бицикла. -Течно, гасовито и чврсто стање воде. -Кружење воде у природи. -Промене при загревању и хлађењу ваздуха (промена температуре, запремина и кретање ваздуха). -Мерење температуре воде, ваздуха и тела. -Услови за живот, ланац исхране и међусобни утицаји у животним заједницама: -Копнене животне заједнице: шуме, ливаде и пашњаци; -Водене животне заједнице: баре, језера и реке. -Култивисане животне заједнице: воћњаци, повртњаци, њиве и паркови. -Значај и заштита земљишта и копнених животних заједница. -Значај и заштита вода и водених животних заједница. -Животне заједнице у мом крају и човеков однос према њима. -Начини преношења и мере заштите од заразних болести (грип, заразна жутица, варичеле) и болести које преносе животиње (крпељи, вашке)	

-илуструје примерима одговоран и неодговоран однос човека према животној средини; - примени поступке (мере) заштите од заразних болести.			

АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**
Планира, припрема материјале, даје објашњења; демонстрира и илуструје;подстиче ученике на примену наученог у свакодневном животу; прати реализације активности, интегрише садржаје, проверава оствареност исхода.	Посматра, слуша, објашњава, учествује у раду и разговору, процењује, закључује, илуструје,групише, користи е-уџбеник, тражи објашњења, одговара на питања, истражује, презентује рад.

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ
Српски језик(Књижевност –епска поезија; усмена књижевност)
Музичка култура(Извођење музике:Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима)
Ликовна култура(Композиција: Орнамент. Традиционална и савремена употреба орнамената, симетрија)
Дигитални свет (Употреба дигиталних уређаја у циљу квалитетнијег и свеобухватнијег стицања знања).

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ
-Компетенција за целоживотно учење
-Комуникација и социјалне вештине
-Рад с подацима и информацијама
-Дигитална компетенција
-Решавање проблема
-Сарадња и тимски рад
-Одговорно учешће у демократском друштву
-Одговоран однос према здрављу
-Одговоран однос према околини
-Естетичка компетенција

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА (ОБЛАСТ)	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -се оријентише у простору помоћу компаса и оријентира из природе / окружења; -опише пут којим се може стићи од једне до друге тачке помоћу плана насеља; - идентификује географске објекте у свом крају користећи географску карту Републике Србије; -користи временске одреднице (година, деценија, век) у свакодневним ситуацијама и приликом описивања догађаја из прошлости.	**ОРИЈЕНТАЦИЈА У ПРОСТОРУ И ВРЕМЕНУ**	-Главне стране света. -Умањено приказивање објеката и приказивање из „птичије" перспективе. -План насеља. -Географска карта Републике Србије: картографске боје, картографски знаци). - Мој крај на географској карти Републике Србије. - Временске одреднице (датум, година, деценија и век).	-Компетенција за целоживотно учење -Комуникација и социјалне вештине -Рад с подацима и информацијама -Сарадња и тимски рад -Одговоран однос према здрављу -Одговоран однос према околини
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА			**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**
Планира, припрема материјале, даје објашњења; демонстрира поступак оријентације у простору и времену; објашњава поступак како да се научено примени у свакодневном животу; прати реализацију активности, интегрише садржаје, проверава оствареност исхода.			Посматра, слуша, објашњава, учествује у раду и разговору, илуструје,описује, користи е-уџбеник, прави белешке, одговара на питања, истражује, презентује рад.

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ
Српски језик(Књижевност –епска поезија; усмена књижевност) Музичка култура(Извођење музике:Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима)

Ликовна култура(Композиција: Орнамент. Традиционална и савремена употреба орнамената, симетрија) Дигитални свет (Употреба дигиталних уређаја у циљу квалитетнијег и свеобухватнијег стицања знања).

ИСХОДИ	**НАСТАВНА ТЕМА (ОБЛАСТ)**	**САДРЖАЈИ**	**МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ**
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -се оријентише у времену -опише пут којим се може стићи од једне до друге тачке помоћу плана насеља; - идентификује географске објекте у свом крају користећи географску карту Републике Србије; - користи временске одреднице (година, деценија, век) у свакодневним ситуацијама и приликом описивања догађаја из прошлости.	**ПРОШЛОСТ(6)**	-Историјски извори (материјални, писани и усмени). -Садашњост, прошлост, будућност: догађаји, људи и промене у мом крају. - Породична прошлост (преци и потомци) и знаменити људи краја. - Начин живота данас и у прошлости: занимања, одевање, исхрана, дечије игре.	-Компетенција заа целоживотно учење -Комуникација и социјалне вештине -Рад с подацима и информацијама -Дигитална компетенција -Сарадња и тимски рад -Одговорно учешће у демократском друштву -Естетичка компетенција

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ	
Српски језик(Књижевност –епска поезија; усмена књижевност) Музичка култура(Извођење музике:Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима) Ликовна култура(Композиција: Орнамент. Традиционална и савремена употреба орнамената, симетрија) Дигитални свет (Употреба дигиталних уређаја у циљу квалитетнијег и свеобухватнијег стицања знања).	
АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ	
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**
Планира, припрема материјале, даје објашњења; упућује ученике на одговарајуће изворе знања; прати реализацију активности, интегрише садржаје, проверава оствареност исхода.	Посматра, слуша, објашњава, учествује у раду и разговору, илуструје,описује, користи е-уџбеник, прави белешке, одговара на питања, истражује, презентује рад.

ИСХОДИ	ТЕМА	САДРЖАЈИ	
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -повеже јачину деловања на тело са његовим пређеним растојањем; -доводи у везу брзину падања тела са његовим обликом; 24.разликује природне и вештачке изворе светлости; -повеже промену величине и положаја сенке са променом положаја извора светлости; -повеже промену јачине звука са променом удаљености од његовог извора; –сарађује са другима у групи на заједничким активностима; -представи резултате истраживања (писано, усмено, помоћу ленте времена, PowerPoint презентацијом и/или цртежом и др); -повеже резултате рада са уложеним трудом.	**КРЕТАЊЕ**	-Кретање тела по путањи (праволинијско и криволинијско) -Утицај јачине деловања на пређено растојање тела. -Дејство Земљине теже/падање тела. -Утицај облика тела на брзину падања. -Извори светлости (природни и вештачки). -Како настаје сенка ,облик и величина сенке. -Кретање производи звук: треперење затегнуте жице, гласних жица; различити звуци у природи. -Звук као информација. -Заштита од буке	

АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	АКТИВНОСТ УЧЕНИКА
Планира, припрема материјале, даје објашњења; упућује ученике како да опишу појаву; прати реализацију активности, интегрише садржаје, проверава оствареност исхода.	Посматра, слуша, објашњава, учествује у раду и разговору, изводи огледе, илуструје,описује, користи е-уџбеник, прави белешке, одговара на питања, истражује, презентује рад.

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ
Српски језик(Књижевност –епска поезија; усмена књижевност)
Музичка култура(Извођење музике:Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима)
Ликовна култура(Композиција: Орнамент. Традиционална и савремена употреба орнамената, симетрија)
Дигитални свет (Употреба дигиталних уређаја у циљу квалитетнијег и свеобухватнијег стицања знања).

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА	САДРЖАЈИ	

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -разликује повратне и неповратне промене материјала; -уочи сличности и разлике међу течностима (тече, променљивост облика; провидност, боја, густина); -одабере материјале који по топлотној проводљивости највише одговарају употреби у свакодневном животу; -објасни како рециклажа помаже очувању природе; -изведе једноставне огледе/експерименте и повеже резултат са објашњењем/ закључком; -сарађује са другима у групи на заједничким активностима; -представи резултате истраживања (писано, усмено, помоћу ленте времена, PowerPoint презентацијом и/или цртежом и др); -повеже резултате рада са уложеним трудом.	**МАТЕРИЈАЛИ**	-Промене материјала: повратне (истезање,савијање, ширење/скупљање; испаравање, кондензовање, топљење/очвршћавање) и неповратне (сагоревање, рђање). -Сличности и разлике међу течностима (вода, уље, детерџент за прање судова, мед, млеко, сок од лимуна). -Вода и друге течности као растварачи. -Зависност брзине растварања од уситњености материјала, температуре течности и мешања. -Топлотна проводљивост материјала. -Ваздух као топлотни изолатор у природи и свакодневном животу (крзно и перје; слојевито облачење, вунене рукавице, грађевински блокови, термос-боца). -Значај рециклаже. - Разврставање отпада од пластике, стакла, папира, метала. - Рационална потрошња. - Међусобни утицај човека и окружења (начин на који човек мења окружење), утицај на здравље и живот кроз правила понашања који доприносе одрживом развоју.	
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА		**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**	
Планира, припрема материјале, даје објашњења; упућује ученике како да опишу појаву; прати реализацију активности, интегрише садржаје, проверава оствареност исхода.		Посматра, слуша, истражује, учествује у раду и разговору, изводи огледе, илуструје,описује , користи е-уџбеник, прави белешке, одговара на питања, презентује рад.	

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ Српски језик(Књижевност –епска поезија; усмена књижевност) Музичка култура(Извођење музике:Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима) Ликовна култура(Композиција: Орнамент. Традиционална и савремена употреба орнамената, симетрија) Дигитални свет (Употреба дигиталних уређаја у циљу квалитетнијег и свеобухватнијег стицања знања).

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

-организовање часова у природи у циљу уочавања видљивих карактеристика живог света у окружењу

Што више садржаја наставе Природа и друштво треба усвајати непосредно у природи, упознавати се са природним појавама из окружења на једноставан и очигледан начин. Часове можемо реализовати у школском дворишту(где се деца могу упознати са одликама годишњих доба,променама у прироси, различитим биљним врстама…), можемо отићи до Ракине баре или у Липовачку шуму (ако временски услови то дозвољавају). На овај начин деца упознају природне и друштвене појаве, али и појаве везане за кретање и материјале.

–илустровање појава и процеса из свакодневног живота; ученици вербално или ликовно изражавају своја запажања

Илустровањем деца изражавају своја запажања о појавама у природи и друштву. Као и вербално, и ликовно се могу изразити на једноставан и квалитетан начин. То обогаћује њихов субјективни, али и објективни доживљај стварности. Усмено и писано могу износити своје утиске и запажања о посматраним појавама. Ово су неки од поступака који том приликом примењујемо:навођење, показивање, објашњавање примера из природног и друштвеног окружења, описивање.

–примењивати поступак процењивања

Ученици процењују колико су њихова запажања и закључци у складу са законитостима у прироси. Они на основу процене долазе до закључака о природним и друштвеним променама, а затим евалуирају своју процену, читањем нпр. лекције из уџбеника.

–применити поступак груписања

Ученици групише појаве из природе и друштва према заједничким карактеристика. Систематишу знања нпр, прављењем разредног паноа.

–уочавање сличности и различитости ради класификовања;

Ученици уочавају сличности и разлике међу појавама, рате промене, бележе, евидентирају и закључују.

–примена поступака праћења и посматрања ради запажања промена;

У току праћења промена и посматрања, ученици износе своја запажања и размењују мишљења.

–применити различите поступке бележења(записивање,графичко, симболичко, електронско бележење опажања)

У току посматрања, ученици на различите начине бележе своја запажања, утиске, процене,закључке… За ту прилику могу да им послуже Дневник посматрања, календар промена у природи, чек листе…

–примена тимског, групног и рада у пару;

Увек када постоје услови за то, треба подстицати и организовати тимски рад деце.На тај начин они се зближавају, имајун осећај припадности и корисности и зрелије прихватају своје обавезе и одговорности.Групни рад и рад у пару је једноставније организовати и реализовати, и треба га примњивати што чешће. Деца тако озбиљније

схватају свој значај у заједници, уче се заједништву и одговорном прихватању животних улога.

-у циљу планирања даљег рада, али и лакшег усвајања знања уважавају се искуства и знања које је ученик изградио ван школе,
Сваки ученик има предзнања и искуства које је изградио ван школе. Она су драгоцен темељ на који надограђујемо школоска знања. Предзнања ученика треба проценити и на основу тога планирати начин на који надовезујемо нове појмове, стварајући систем појмова. Предзнања никако не треба занемарити,она су код ученика различита и наш задатак је да вешто употребимо већ постојеће знање у корист детета.

-подстицање примене наученог у свакодневном животу
Знање постаје функционално тек када смо спремни да га применим у реалној ситуацији. Због тога, ученике треба стављати у реалне животне ситуције, кроз проблемске задатке и решавање проблема. Можемо користити симулацију реалних животних ситуација и видети како се ученици у њима сналазе. Подстицати самосталност, критичност и сналажљивост ученика. Најбитније је оспособити их за живот.

-примена игровних активности (дидактичке, едукативне и спонтане игре);
Ученици ће садржај предмета лакше усвојити кроз игровне активности. Из тог разлога треба примењивати различите дидактичке и едукативне игре, од склапања пазли везаних за природне и друштвене појаве, до решавања проблемских ситуација, истраживања, симулирања различитих улога…

-планирати, осмислити и реализовати активности у оквиру мини-пројекта
Деца ће активно учествовати у планирању, осмишљавању и у свим фазама реализације мини-пројекта: Моја околина. Сваки ученик ће добити свој задатак који ће чинити део читавог мозаика. Пројекат би требало да буде реализован у току једног полугодишта.

–интегрисање садржаја у којем постоји хоризонтална и вертикална повезаност унутар истог предмета и различитих наставних предмета;
Свакако да садржаји овог предмета омогућавају и хоризонталну и вертикалну повезаност са садржајима тог, али и других наставних предмета. Тако нпр, тема Материјали даје могућност да се садржаји предмета повежу са садржајим алаиковне културе; Наставна тема Кретање омогућава чврсту везу са садржајем наставе физичког васпитања. Што се тиче повезаности унутар предмета, деца су у претходном разреду учили Живи свет наше околине, сада на то знање надограђујемо ново, проширујући га и продубљујући.

–осмислити задатке којима се подстиче радозналости и интересовања за учење и континуирано сазнавање;
Једном седмично бисмо могли осмислити истраживачке задатке, који би код деце пробудили радозналост и заинтересованост за сазнавање и богаћење знања.

–примена индивидуализоване и кооперативне наставе
На основу познавања индивидуалних карактеристика сваког ученика, приступ сваком ученику је особен и у циљу поштовања личности детета. Подстицати и кооперативно учење које јача међузависност и интеракцију деце, и позитивно утиче на развој одговорности за сопствен учинак у групи. Различити су садржаји на које можемо да применимо ове начине рада, тако да само треба вешто осмислити.

–прилагођавати задатке сваком ученику или групи, зависно од њихових способности
Подразумева индивидуалан приступ сваком детету, у складу са психолошким карактеристикама детета, постигнућима и напредовањем. Прилагодити задатке детету, уколико је потребно. Битно је да дете напредује у односу на себе и своја претходна постигнућа. Омогућити то сваком детету.
–прожимати забаву и учење при чему ће основ бити стваралачке игре
-у току демонстративне методе узимати познате предмете, али и моделе
Да би демонстративна метода остварила свој циљ, неопходно је да модели и предмети које демонстрирамо и узимамо као основ за објашњење, детету буду познати. То могу бити предмети из непосредног окружења , који се користе у свакодневној употреби… Такође, могу се користити дидактички модели који су специјално осмишљени да служе у ту сврху и прилагођени су деци тог узраста.

НАСТАВНА СРЕДСТВА: КОРИШЋЕЊЕ, НАБАВКА, ИЗРАДА: Користе се постојећа наставна
средства,а по потреби се израђују на часовима Ликовне културе и Часовима одељенског старешине. Наставна средства која ће се користити у оквиру овог предмета: географска
карта, пригодни текстови, дечји часописи, енциклопедије, разни предмети, материјали и прибор за
извођење огледа, објекти из непосредног
окружења,илустрације,фотографије,практични радови,
слике, фотографије.

ИНОВАЦИЈЕ:
Амбијетална настава,истраживачки рад,практичан рад,укључивање родитеља приликом израде
појединих наставних средстава и других врста помоћи.

НАЧИН ПРОВЕРЕ ИСХОДА:
Контролне вежбе, петнаестоминутне вежбе, усмени одговори, ангажовање на часу, домаћи задаци.

Л И К О В Н А К У Л Т У Р А

Циљ учења Ликовне културе је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.

Задаци наставе Ликовне културе:
-да развија способност ученика за опажање облика, величина, светлина, боја, положаја облика у природи;
- да развија памћење, повезивање опажених информација, што чини основу за увођење у визуелно мишљење;
- стварање услова за разумевање природних законитости и друштвених појава;

-стварати услове да ученици на сваком часу у процесу реализације садржаја користе технике и средства ликовно-визуелног изражавања;
- развијање способности за препознавање традиционалне,
модерне, савремене уметности;
- развијати ученикове потенцијале у области ликовности и визуелности, те му помагати у самосталном изражавању коришћењем примерених техника и средстава;
- развијати љубав према вредностима израженим у делима свих облика уметности;
- да ствара интересовање и потребу за посећивање изложби, галерија, музеја и чување културних добара;
- да осетљивост за ликовне и визуелне вредности коју стичу у настави, ученици примењују у раду и животу;
- развијати сензибилитет за лепо писање;
- развијати моторичке способности ученика.

Програм наставе Ликовне културе/ наставне теме:
1. Материјали
2. Композиција
3. Споразумевање
4. Простор

ИСХОДИ	**НАСТАВНА ТЕМА (ОБЛАСТ)**	**САДРЖАЈИ**	
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -поштује инструкције за припремање, коришћење, одржавање и одлагање материјала и прибора; -повеже уметничко занимање и уметнички занат са одговарајућим продуктом; -преобликује, самостално или у сарадњи са другима, амбалажу и предмете за рециклажу мењајући им употребну функцију; -изрази своје доживљаје, емоције, имагинацију и запажања одабраним материјалом, прибором и техникама;	**МАТЕРИЈАЛИ**	-Својства материјала. -Својства материјала за ликовно обликовање:тврдоћа, еластичност, растворљивост или постојаност (промене у току сушења, у контакту са светлошћу, у контакту са различитим супстанцама и подлогама...), материјали који могу да се користе као алатке (пера,крзно, длака, лишће, дрвца...). -Изглед материјала –основне и изведене боје, природне и створене текстуре. -Технике. -Однос материјала, ликовне технике и идеје. -Производи уметничких заната (накит, уметничке лутке, шешири, таписерије, ћилими, осликани текстил, собне светиљке и сенила, грнчарија,дуборез,гравуре...). -Значај рециклирања, уметничка рециклажа.	
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА			**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**

Планира, припрема материјале, даје објашњења; упућује ученике како да опишу својства; прати реализацију активности, интегрише садржаје.	Посматра, слуша, истражује, изводи огледе, гужва,лепи, растеже.. .описује, користи е-уџбеник, прави белешке, презентује рад.

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ
Српски језик(Књижевност –епска поезија; усмена књижевност) Музичка култура(Извођење музике:Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима) Дигитални свет (Употреба дигиталних уређаја у циљу квалитетнијег и свеобухватнијег стицања знања).

ИСХОДИ	**НАСТАВНА ТЕМА(ОБЛАСТ)**	**САДРЖАЈИ**	**МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ**
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -користи одабране податке и информације као подстицај за стваралачки рад; - протумачи једноставне визуелне информације и поруке из свакодневног живота; -укаже на сличности и разлике које опажа у уметничким делима и традицији различитих народа; -изрази одабране садржаје изразом лица,	**СПОРАЗУМЕВАЊЕ**	-Говор тела. -Поглед, израз лица, држање тела, гест и кретање, однос вербалне и невербалне комуникације. -Тумачење ви -зуелних информација. Визуелне карактеристике биљака и животиња, знаци, симболи,униформе, заставе, ношње… - Пејзаж, портрет, аутопортрет. -Слика, текст, звук. -Кратки анимирани филмови, рекламе, билборди... -Лепо писање – плакат, позивнице, честитке...	-Компетенција за целоживотно учење -Комуникација и социјалне вештине -Рад с подацима и информацијама -Дигитална компетенција - Решавање проблема -Сарадња и тимски рад -Одговорно учешће у демократском друштву -Одговоран однос према здрављу -Естетичка компетенција -Предузимљивост и оријентација ка предузетништву.

положајем тела, покретима или кретање.			
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА			**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**
Планира, припрема материјале, даје објашњења; мотивише; прати реализацију активности, вреднује заједно са ученицима активности, интегрише садржаје.			Вежба вербално и невербално исказивање одређ.ситуације, повезује и пореди познате и нове информације, црта, слика,вреднују презентује рад.

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ Српски језик(Књижевност –епска поезија; усмена књижевност) Музичка култура(Извођење музике:Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима) Дигитални свет (Употреба дигиталних уређаја у циљу квалитетнијег и свеобухватнијег стицања знања).

ИСХОДИ	**ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**	
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -распореди облике, боје, линије и/или текстуре креирајући оригиналне композиције; -користи одабране податке и информације као подстицај за стваралачки рад; -разматра, у групи, шта и како је учио/ла и где та знања може применити.	**КОМПОЗИЦИЈА**	-Композиција. -Дводимензионалне и тродимензионалне композиције, организација композиције, равнотежа. -Орнамент. -Традиционална и савремена употреба орнамената, симетрија.	
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА		**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**	
Планира, припрема материјале, даје објашњења; мотивише; прати реализацију активности, вреднује заједно са ученицима .		Слаже и разлаже облике, ствара композицију, црта, слика,вреднују, комбинује материјале.	

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ Српски језик(Књижевност –епска поезија; усмена књижевност)

Музичка култура(Извођење музике:Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима) Дигитални свет (Употреба дигиталних уређаја у циљу квалитетнијег и свеобухватнијег стицања знања).

ИСХОДИ	**НАСТАВНА ТЕМА (ОБЛАСТ)**	**САДРЖАЈИ**	**МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ**
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -разговара са вршњацима о доживљају простора, дизајна, уметничких и ученичких радова, уважавајући различитости; -учествује у обликовању и уређењу простора у школи, код куће или у окружењу; -разматра, у групи, шта и како је учио/ла и где та знања може применити.	**ПРОСТОР(10)**	-Облици у простору. -Непокретни објекти у отвореном и затвореном простору (споменици, уметничка дела, експонати...). -Композиција у простору; поставка изложбе, уређење просторије, уређење школе, уређење околине у локалној заједници... -Оптичке илузије на дводимензионалној подлози, специјални ефекти на сцени, у филмовима, игрицама... -Кретање. -Покрет и кретање у природи, окружењу и уметничким делима.	-Компетенција за целоживотно учење -Комуникација и социјалне вештине -Рад с подацима и информацијама -Дигитална компетенција -Решавање проблема -Сарадња и тимски рад -Одговоран однос према здрављу -Естетичка компетенција -Предузимљивост и оријентација ка предузетништву.
	АКТИВНОСТ УЧЕНИКА Слаже и разлаже облике у простору, црта, слика,вреднују, комбинује материјале; вреднује свој и рад других; обликује или конструише тродимензионалне и дводимензионалне радове. АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА		
	Прилагођава задатке и активности како би подстакао напредовање свих ученика;подстиче ученике да развијају своје ликовне способности, подстиче, мотивише, прати рад, вреднује.		

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ Српски језик(Књижевност –епска поезија; усмена књижевност) Музичка култура(Извођење музике:Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима) Дигитални свет (Употреба дигиталних уређаја у циљу квалитетнијег и свеобухватнијег стицања знања).

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

–Играње –дидактичке, едукативне и спонтане игре;
Организовати игре у којима ће се деца играти бојама, облицима, материјалима, техникама, кроз које ће истраживати свет и омогућити му ослобађање креативности и стваралаштва.

-Организовати часове у природи ученицима показати само оно што може да подстакне сопствене напоре ученика да нађе своје решење ликовног проблема
Дозволити ученику да истражује природу и да проналази идејна решења и начине остваривања своје идејне замисли.

-комуникација заснована на размени информација,мишљења и ставова кроз систем питања и одговора(обратити пажњу на формулацију питања)
Задовољити дечију радозналост и жеђ за сазнањем. Потрудити се дати им одговоре на њихова питања, неговати заинтересованост и мотивисати их да истражују и проналазе оригинална и нова решења за своје ликовно стваралаштво.

-тумачење слика реализовати независно од додатних информација као што су звук, текст и др;
Деци приказати слике и допустити да их доживе на сопствена начин, неговати оригиналност поимања и интерпретирања, никако не тражити једнолична решења.

-одабраним причама развијати креативне идеје
Пронаћи приче у складу да ликовном темом. Слушање приче буди дечија чула, машту и креативност.

-користити мултимедијалне садржаје;
Када год је то погодно, користити мултимедијалне садржаје, који продубљују доживљај и пружају ученику да се на виртуелан начин упозна да светским ликовним стваралаштвом.

-примена различитих метода и облика рада
Комбиновати различите методе и облике рада. Користити демонстративну, методу разговора, практичан рад, ликовно изражавање… Од облика рада, осим фронталног и индивидуалног, организовати и рад у пару, групи и тимски рад.

-користити уметничка дела као мотивација за стваралачки рад посматрање, разговор
Репрезентативна дела са којима упознајемо ученике и који нам служе у демонстрацији, треба да имају уметничку вредност и ваљаност.

-одабране садржаје је потребно повезати са причом о томе како се развијају креативне идеје
Направити причу о томе како настају идеје и уметничка дела. За то користити анегдоте из живота аликара, вајара…али и занимљивости везане за одређена уметничка дела. То могу да буду и измаштане приче оје ће деци бити интересантне и развити код њих заинтересованост и љубав према ликовној уметности.
-примењивати аналитичко посматрање кретања у простору-користити мултимедијалне садржаје

Кроз различите мултимедијалне садржаје деца посматрају кретање у простору. Резултат тог кретања може да буде цртеж, слика, анимиран филм. Правимо анимирани филм уз помоћ покретних слика.

НАСТАВНА СРЕДСТВА: КОРИШЋЕЊЕ, НАБАВКА, ИЗРАДА: аудио-визуелна , мануелна, текстуална

ИНОВАЦИЈЕ:примери добре праксе са одслушаних вебинара

НАЧИН ПРОВЕРЕ ИСХОДА: Излагање готових радова и постављање на пано,естетско
вредновање,посматрање,међусобно оцењивање,самооцењивање.

МУЗИЧКА КУЛТУРА

Циљ учења Музичке културе је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.

Задаци наставе Музичке културе:
- оспособљавање за разумевање могућности музичког изражавања;
- развијање осетљивости за музичке вредности;
- неговање способности извођења музике (певање/свирање);
- стицање навике слушања музике, подстицање доживљаја и оспособљавање за разумевање музичких порука;
- подстицање стваралачког ангажовања у свим музичким активностима (извођење, слушање, истраживање и
стварање музике);
- развијање критичког мишљења;
- упознавање основа музичке писмености и изражајних средстава музичке уметности;

Програм наставе Музичке културе/наставне теме:
1. Слушање музике
2. Извођење музике
3. Музичко стваралаштво

ИСХОДИ	**НАСТАВНА ТЕМА (ОБЛАСТ)**	**САДРЖАЈИ**	
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -опише своја осећања у вези са слушањем музике; -примењује правилан начин држања тела и дисања при певању; -изговара бројалице у ритму, уз покрет; -пева по слуху и са нотног текста	**СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ(10)**	-Композиције различитог карактера и елементи музичке изражајности (мелодијска линија, темпо, ритам, динамика). -Особине тона: боја (различити гласови и	

песме различитог садржаја и расположења; 5-наведе особине тона и основне музичке изражајне елементе; -разликује инструменте по боји звука и изражајним могућностима; -повезује карактер дела са избором инструмента и музичким изражајним елементима; -препозна музичку тему или карактеристични мотив који се понавља у слушаном делу.		инструменти), трајање, јачина, тонске висине. -Музички дијалог (хор, глас и хор, глас и инструмент, два гласа, два инструмента, један свирач, група свирача, оркестар). -Различити жанрови везани за уобичајене ситуације у животу. -Музичка прича. -Филмска музика. -Музички бонтон. -Музика и здравље. -Дигитализација.	

АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**
Планира, припрема материјале, бира и презентује; мотивише; прати реализацију активности, вреднује заједно са ученицима.	Слушају, износе мишљење, учествују у разговору, постављају и одговарају на питања, вреднују заједно са наставником.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ
-Компетенција за целоживотно учење
-Комуникација и социјалне вештине
-Рад с подацима и информацијама
-Дигитална компетенција
-Решавање проблема
-Сарадња и тимски рад
-Одговоран однос према здрављу
-Естетичка компетенција
-Предузимљивост и оријентација ка предузетништву.

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ
Српски језик(Језичка култура: Причање о догађајима и доживљајима, стварним и измишљеним. Препричавање по плану.) Ликовна култура(Материјали: Својства материјала. Својства материјала за ликовно обликовање: тврдоћа, еластичност, растворљивост или постојаност, материјали који могу да се користе као алатке)

ИСХОДИ	**НАСТАВНА ТЕМА (ОБЛАСТ)**	**САДРЖАЈИ**	
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -повезује почетне тонове песама –	**ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ**	-Дидактичке музичке игре. -Правилан начин певања – држање тела и дисање. -Правилна дикција.	

модела и једноставних наменских песама са тонском висином; - комуницира са другима кроз извођење традиционалних и музичких игара уз покрет; -свира по слуху и из нотног текста ритмичку и мелодијску пратњу; - изабере одговарајући музички садржај(од понуђених) према литерарном садржају; -поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; -коментарише своје и туђе извођење музике; -самостално или уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације; - учествује у школским приредбама и манифестацијама.		- Певање песама по слуху различитог садржаја и карактера -Певање песама уз покрет. -Певање модела и наменских песама и повезивање њихових почетних тонова у тонском опсегу од ха1 до це2 . -Певање и свирање песама из нотног текста. - Дечји и алтернативни инструменти и начини свирања на њима. - Инструментална пратња по слуху. -Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима, песме уз игру, дидактичке игре, музичке драматизације. -Свирање инструменталних аранжмана на дечјим ритмичким инструментима и на алтернативним изворима звука. -Музички бонтон. -Особине тона: боја (различити гласови и инструменти), трајање (нотна трајања), јачина (динамичке ознаке – пиано, форте, крешендо и декрешендо), тонске висине (од це1до ге1). -Елементи музичког писма: линијски систем, виолински кључ, трајање тонова (половина, четвртина, осмина ноте и одговарајуће паузе) у такту 2/4. -Јединица бројања. - Тактирање у 2/4 такту.	

АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**
Планира, припрема материјале, бира одговарајуће песме; мотивише; прати реализацију активности, демонстрира, вреднује.	Слушају, свирају, певају, постављају и одговарају на питања, вреднују

	заједно са наставником.

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА (ОБЛАСТ)	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -осмисли и изведе једноставну ритмичку и мелодијску пратњу - осмисли музички одговор на музичко питање; - осмисли једноставну мелодију на крађи задати текст;	**МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО(4)**	-Стварање једноставне ритмичке и мелодијске (једноставне) пратње. -Музичка питања и одговори и музичка допуњалка. -Стварање звучне приче од познатих музичких садржаја, звучних ономатопеја и илустрација на крађи литерарни текст(учење у контексту).	-Компетенција за целоживотно учење -Комуникација и социјалне вештине -Рад с подацима и информацијама -Дигитална компетенција -Решавање проблема -Сарадња и тимски рад -Одговоран однос према здрављу -Естетичка компетенција -Предузимљивост и оријентација ка предузетништву.

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ	
Српски језик(Језичка култура: Причање о догађајима и доживљајима, стварним и измишљеним. Препричавање по плану.) Ликовна култура(Материјали: Својства материјала. Својства материјала за ликовно обликовање: тврдоћа, еластичност, растворљивост или постојаност, материјали који могу да се користе као алатке)	
АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ	
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**
Планира, припрема материјале, бира одговарајуће песме; мотивише; прати реализацију активности, демонстрира, вреднује.	Слушају, свирају, певају, постављају и одговарају на питања, вреднују заједно са наставником.

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

-музичке активности се преплићу, на свим часовима се обрађују све области;

На сваком часу музичке културе ученици слушају музичке композиције, затим изводе (певају или свирају на музичким инструментима) и стварају музику (истражују са мелодијом, звуцима, покретима).

-користити мултимедијалне садржаје;
Користити аудио-визуелне садржаје, апликације за цртање и сл. како би ученицима садржаје учинили што занимљивијим и приступачнијим.

-примена различитих метода и облика рада
Примењивати и комбиновати различите методе, технике и облике рада, што ће освежити и оплеменити наставу музичке култутре.

-бирају се одабране композиције које трајањем и садржајем одговарају узрасту
Музичке композиције које су предвиђене за слушање, имају уметнички квалитет и до су дела познатим и признатих светских композитора. Песме које се уче по слуху су песме примерене узрасту деце или народно стваралаштво наше културне баштине.

-повезивати покрет и певање извођењем различитих врста музичких игара
Деца уче народна кола и друге музичке игре, повезујући звук и покрет. Упознају се са нашим народним стваралаштвом и вежбају ритмику и координацију покрета. Учествују у заједничком стварању кореографије.

-радити на остваривању квалитетне комуникације у циљу развоја музичког укуса и интересовања ученика
Развијати код деце критичко мишљење, осећај за лепо, естетски и етички квалитетно. Едуковати их да селективно прихватају музичке садржаје и одаберу оне који су прихватљиви за њихов узраст.

-применити демонстративну методу и методу рада на тексту у стицању нових знања
Пре учења песме послуху или извођења бројалице, демонстрира се ученицима начин извођења песме/бројалице. Ученици читају текст песме и укратко га анализирају, што претходи учењу песме по слуху и представља његову непосредну припрему.

-примењивати кооперативно учење
Упућивати ученике на међусобну сарадњу, вршњачко учење. У духу заједништва и сарадње садржаји предмета се лакше усвајају.

-стваралачки задаци се реализују по слуху, без записивања
Када деца осмисле неку мелодију или ритмичку деоницу, изводе је по слуху, без нотног записивања.

НАСТАВНА СРЕДСТВА: КОРИШЋЕЊЕ, НАБАВКА, ИЗРАДА: ЦД плејер, ЦД 1 и ЦД 2, рачунар,
пројектор, звучници, платно

ИНОВАЦИЈЕ: Мултимедијални PDF уџбеник, дигитализација, тематска настава, угледно-огледна
активност

НАЧИН ПРОВЕРЕ ИСХОДА: Идентификација ситуација у којима ће ученици стећи и показати
понашање у складу са прописаним исходима. Инструменти за проверавање остварености прописаних исхода (разговор,извођење (певање/свирање), слушање и стварање музике). Примена инструмената у прикупљању података и њихово поређење са прописаним исходима.
На часовима музичке културе најбитније је развијање музичких способности и вештина. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка тумачењу. Из тих разлога не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању, извођењу и идентификовању музичких садржаја. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и лично напредовање сваког ученика у складу са његовим личним и музичким могућностима. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке.

ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Циљ учења Физичког и здравственог васпитања је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

Задаци наставе Физичког васпитања:
-подстицање раста и правилног развоја;
-стицање,развијање и усавршавање моторичких способности;
-формирање морално-вољних квалитета личности;
-оспособљавање ученика да стечена умења,знања и навике користе у свакодневним условима живота;
-стицање и развијање свести о потреби чувања здравља и заштити природе и човекове околине.

Програм наставе Физичког васпитања/ наставне теме:
1. Физичке способности
2. Моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине
3. Физичка и здравствена култура

ИСХОДИ	**НАСТАВНА ТЕМА (ОБЛАСТ)**	**САДРЖАЈИ**	**МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ**
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -примени једноставне, двоставне опште припремне вежбе	**ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ (13)**	-Вежбе за развој снаге са и без реквизита. -Вежбе за развој покретљивости са и без реквизита. -Вежбе за развој аеробне издржљивости. -	-Компетенција за целоживотно учење -Комуникација и социјалне вештине -Рад с подацима и информацијама -Сарадња и тимски рад -Одговорно учешће у демократском друштву

(вежбе обликовања); -правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања; -комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу; -одржава равнотежу у различитим кретањима; -коригује сопствено држања тела на основу савета наставника; -правилно држи тело; -правилно подиже, носи и спушта терет;		Вежбе за развој брзине и експлозивне снаге. -Вежбе за развој координације -Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности	-Одговоран однос према здрављу -Одговоран однос према околини -.Естетичка компетенција
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА		**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**	
Прати напредовање ученика и упућује ученике како да развију физичке способности, мотивише ученике да се баве спортом и побољшају моторичке вештине, демонстрира, вреднује.		Планирају време које ће провести у вежбању, реализују вежбе, активно учествују у реализацији задатака на часу.	

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ
Природа и друштво (Оријентација у времену и простору)
Грађанско васпитање (Сараднички и тимски дух)
Музичка култура (Традиционалне игре)

ИСХОДИ	**НАСТАВНА ТЕМА (ОБЛАСТ)**	**САДРЖАЈИ**		
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -изведе кретања, вежбе и саставе уз музичку пратњу; -изведе дечји и народни плес; -користи	**МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ, СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ(87)**	-Атлетика -Техника трчања. -Истрајно трчање. -Скок удаљ згрчном техником.		

терминологију вежбања; -поштује правила понашања на вежбалиштима; -поштује мере безбедности током вежбања; -одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима; -правилно изводи и контролише покрете у различитим кретањима; -препозна лепоту покрета у вежбању; -се придржава правила вежбања;	Атлетика, Спортска гимнастика, Основе тимских, спортских и елементарних игара, Плес и ритмика, Пливање, Полигони	-Бацање лоптице из залета. -Скок увис прекорачном техником. -Спортска гимнастика. -Вежбе на тлу: вежбе и комбинације. -Прескоци и скокови. -Вежбе у вису, вежбе у упору и вежбе и вежбе променама висова и упора. -Вежбе равнотеже на шведској клупи и ниској греди. -Основе тимских, спортских и елементарних игара :Између четири ватре. Мини-рукомет. Фудбал –„мали фудбал“. -Плес и ритмика -Вежбе са вијачом. -Вежбе са лоптом. -Народно коло „Савила се бела лоза винова“. -Народно коло из краја у којем се школа налази. -Пливање -Прилагођавање на водену средину и основна обука пливања. -Полигони -Полигон у складу са реализованим моторичким садржајима.		
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА Прати напредовање ученика и упућује ученике како да развију физичке способности, мотивише ученике да се баве спортом и побољшају моторичке вештине, демонстрира, учествује у вежбању и игри, вреднује.		**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА** Планирају време које ће провести у природи, реализују вежбе и учествује у игри, активно учеств ују у		

	реализацији задатака на часу и сарађује са вршњацима.

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ
Природа и друштво (Оријентација у времену и простору)
Грађанско васпитање (Сарадднички и тимски дух)
Музичка култура (Традиционалне игре)

ИСХОДИ	**НАСТАВНА ТЕМА (ОБЛАСТ)**	**САДРЖАЈИ**	**МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ**
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа; -прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења; -уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања и у другим ситуацијама; -прати промене у тежини и висини код себе и других; -препозна здравствено стање када не треба да вежба; -.примењује хигијенске мере пре, у току и након вежбања и другим животним ситуацијама; -уредно одржава простор у коме живи и борави; -користи здраве намирнице у исхрани; -повезује различита вежбања са њиховим утицајем на здравље; -препозна лепоту покрета у вежбању; -се придржава правила вежбања; -вреднује сопствена и	**ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА(8)**	-Култура вежбања и играња Основна правила: Између четири ватре, Мини-рукомета и Фудбала. -Понашање према осталим учесницима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе). -Чување и одржавање материјалних добара. - Постављање, склањање и чување справа и реквизита неопходних за вежбање. - „Ферплеј” (навијање, победа, пораз). -Породица и вежбање. - Вежбање као део дневних активности. -Здравствено васпитање -Моје срце – пулс.	-Компетенција за целоживотно учење -Комуникација и социјалне вештине -Рад с подацима и информацијама - Сарадња и тимски рад -Одговорно учешће у демократском друштву -Одговоран однос према здрављу -Одговоран однос према околини -.Естетичка компетенција

туђа постигнућа у вежбању		-Дисање и вежбање. -Хигијена простора за вежбање. -Значај воћа и поврћа у исхрани. -Значај воде за организам и вежбање. -Поступање у случају повреде.	
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА			**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**
Мотивише ученике да се баве спортом, проверава колико ученици знају о здрављу и начину очувања, учествује у вежбању и игри, вреднује.			Слушају, примењују, проналазе различите изворе знања, правилно се хране и примењују здраве стилове живота.

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ
Природа и друштво (Оријентација у времену и простору)
Грађанско васпитање (Сарадднички и тимски дух)
Музичка култура (Традиционалне игре)

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
-редовно вежбање
Сваки час физичке културе почиње вежбама обликовања. Деца се упућују на то да вежбе обликовања примењују и код куће. Указује им се на значај редовног вежбања за очување здравља и кондиције.

-истицање и неопходност поштовања правила понашања током вежбања
Деца се уче да имају посебну опрему за вежбање и да поштују хигијенске навике пре, за време и после вежбања. У току вежбања деца треба да буду дисциплинивана и прате инструкције учитеља, како би се вежбање одвијало несметано.

-организовање одељењских и такмичења на нивоу генерације
Организовати међуодељењско такмичење у игри “Између две ватре” .

-указивати на значај вежбања
Едуковати децу о значају редовног вежбања и бављења спортом. Мотивисати их за бављење спортом и упознати их са широком лепезом спортова које могу да изаберу.

-примењивати одговарајуће облике и методе рада

Користити разноврсне облике и методе рада, ускладити их са садржајем предмета. Кључне су метода демонстрације и разговора. Облици се могу смењивати и комбиновати више пута у току часа.

-реализовати вежбе на отвореном простору
Када временски услови дозвољавају, вежбање спроводимо у дворишту школе, односно на школском терену. Вежбање на чистом ваздуху је делотворније и здравије у односу на вежбање у затвореном простору.

-организовање боравка у природи
Када се укаже прилика, час физичког васпитања можемо провести и у шетњи или тако што бисмо боравили у природи.

-организовати дане здраве исхране
И ове школске године, као и претходне, организоваћемо дане здраве исхране, током којих ћемо промовисати здраву исхрану и, уопште, здрав начин живота. Делићемо воће за ужину уз поруке о значају здраве исхране.

-организовати ситуационе игре везаних за бригу о здрављу
Осмислити игре које симулирају различите животне ситуације у којима је важно да посебно обратимо посебну на чување нашег здравља.

НАСТАВНА СРЕДСТВА: КОРИШЋЕЊЕ, НАБАВКА, ИЗРАДА: све справе и реквизити којима
располаже фискултурна сала користе се у реализацији наставних јединица
ИНОВАЦИЈЕ: међуодељенска такмичења,укључивање родитеља у наставу Физичког васпитања(вежбајмо заједно,играјмо се заједно),амбијентална настава,разговори и презентације на
тему значаја физичке активности и чувања природне средине од загађења, за наше здравље и развој
НАЧИН ПРОВЕРЕ ИСХОДА: Свакодневно праћење дететовог развоја и напредовања по питању моторике и координације, мерење висине, тежине, брзине, спретности…
НАЧИН ПРИЛАГОЂАВАЊА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА УЧЕНИЦИМА КОЈИМА ЈЕ ПОТРЕБНА ДОДАТНА ПОДРШКА У ОБРАЗОВАЊУ

Препоручени начини прилагођавања програма наставеи учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка: -просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих...) -што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима-размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи... -и све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем

За ученике којима је потребна додатна подршка због тешкоћа у приступању, укључивању и учествовању у образовању и васпитању, планирају се и спроводе мере за отклањање физичких, комуникацијских и социјалних препрека (мере индивидуализације), односно доноси индивидуални образовни план. 5.1. Индивидуални образовни план за ученике са тешкоћама у учењу, сметњама у развоју и инвалидитетом, односно за ученике у ризику од раног напуштања школовања Индивидуални образовни

план се припрема за ученике којима је због сметњи у развоју и инвалидитета, социјалне ускраћености и других разлога потребна додатна образовна подршка. Индивидуални образовни план је посебан акт који има за циљ оптимални развој ученика и остваривање исхода образовања и васпитања, у складу са прописаним циљевима и принципима, односно задовољавања образовно-васпитних потреба ученика. За сваког ученика појединачно, према његовим специфичним потребама и могућностима, припрема се прилагођен начин образовања који обухвата индивидуални образовни план, програм и начин рада који садрже: 1) податке о ученику и податке о тиму за додатну подршку 2) педагошки профил ученика, у ком су описане његове јаке стране и потребе за подршком; 3) план мера индивидуализације, којим се предлажу одређени видови прилагођавања наставе (простора и услова, метода рада, материјала и учила) специфичним потребама ученика и 4) персонализовани програм наставе и учења, којим се предвиђени облици додатне подршке операционализују у низ конкретних задатака и корака, и спецификује распоред, трајање, реализатори и исходи сваке активности, 5) податке о праћењу и вредновању ИОП-а и 6) сагласност родитеља. ИОП се израђује према образовним потребама детета, ученика, односно одраслог, и може да буде прилагођени програм наставе и учења (ИОП 1) и измењени програм наставе и учења за један, више или све предмете (ИОП 2). Индивидуални образовни план доноси педагошки колегијум на предлог стручног тима за инклузивно образовање. Тим за инклузивно образовање чине одељенски старешина, предметни наставник, стручни сарадник школе, родитељ/старатељ, а по потреби педагошки асистент и стручњак ван школе, на предлог родитеља/старатеља. Родитељ/старатељ даје сагласност за спровођење индивидуалног образовног плана. Наставник, при планирању рада у одељењу, усклађује свој план са индивидуалним образовним планом ученика. Спровођење индивидуалних образовних планова прати просветни саветник. 5.2. Индивидуални образовни план за ученике са изузетним способностима За ученике са изузетним способностима, школа обезбеђује израду, доношење и остваривање индивидуалног образовног плана којим се врши проширивање и продубљивање садржаја учења (ИОП 3). Индивидуални образовни план је посебан акт који у овом случају има за циљ оптимални развој и задовољавање образовно-васпитних потреба ученика који постижу резултате који превазилазе очекивани ниво образовних постигнућа. Индивидуални образовни план за ученике са изузетним способностима укључује: 1) податке о ученику и податке о тиму за додатну подршку 2) педагошки профил ученика, у којем су описане његове јаке стране и потребе за подршком; 3) план мера индивидуализације, којим се предлажу одређени видови прилагођавања наставе (простора и услова, метода рада, материјала и учила) специфичним потребама ученика и 4) персонализовани програм наставе и учења, којим се предвиђени облици додатне подршке операционализују у низ конкретних задатака и корака, и спецификује распоред, трајање, реализатори и исходи сваке активности, 5) податке о праћењу и вредновању ИОП-а и 6) сагласност родитеља. Индивидуални образовни план доноси педагошки колегијум на предлог тима за инклузивно образовање, односно тима за пружање додатне подршке ученику. Тим за пружање додатне подршке чине: наставник предметне наставе, стручни сарадник школе, родитељ/старатељ, а по потреби и стручњак ван школе, на предлог родитеља/старатеља. Родитељ/старатељ даје сагласност за спровођење индивидуалног образовног плана. Наставник при планирању свог рада у одељењу усклађује свој план са индивидуалним образовним планом ученика, укључујући мере и активности предвиђене индивидуалним образовним планом. Он се остварује доминатно у оквиру заједничких активности у одељењу а у складу са потребама ученика. Спровођење индивидуалних образовних планова прати просветни саветник.

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Циљеви наставе енглеског језика у трећем разреду је оспособљавање ученике да на енглеском језику комуницирају у усменом облику, на основном нивоу, о темама из њиховог непосредног окружења, као и подстицање свести о сопственом напредовању ради јачања мотивације за учење језика и олакшавање разумевања других и различитих култура и традиција. Стимулише критичко и креативно мишљење, радозналост и истраживачки дух и омогућава одговарајући социјални и интелектуални развој ученика

Исходи

Ученик треба да:

- разуме говор наставника и записе са аудио и цд-а
- разуме једноставна упутства, захтеве, молбе и на њих адекватно реагује;
- схвати општи смисао кратких једноставних исказа у контексту;
- служи се невербалним облицима комуникације;
- користи једноставне формалне и неформалне поздраве;
- даје кратке исказе према датом моделу;
- описује сам или уз помоћ наставника, слику и ситуације на слици;
- зна да представи чланове своје породице и особе из непосредног окружења;
- изражава своје потребе, допадања/недопадања, способност да се нешто уради;
- изражава лепе жеље;

користи најједноставније језичке структуре и лексику да говори о себи, свом кућном љубимцу или љубимцу свог друга, предметима из непосредног окружења, својим интересовањима.

Од ученика се очекује да уме да каже, сам или уз помоћ наставника, две до три кратке реченице, уз коректан изговор и интонацију и поставља једноставна питања ("да/не" питања, питања о идентитету, месту/положају где се лице или предмет налазе).

НАСТАВНА ТЕМА	**NEW FRIENDS (Hello/At school)** а. Лични идентитет Школа и школски живот
Образовни циљеви:	да ученици умеју да искажу свој идентитет и да причају о школи
Васпитни циљеви:	да умеју да користе неформалне поздраве,значај школе
Садржај наставне теме :	Изразе и речи које се односе на тему; језичке садржаје *Hello! My name's (Meg). What's your name?I'm (Jack)What's this/that? It's a (bag/rubber). What are these? They're (apples). What colours is it? It's (red);* песме и приче које се односе на тему. *Наставник води основну комуникацију у учионици на енглеском језику што више – даје налоге и упутства, инсистира на учтивим молбама и захваљивању – *Open/Close your books, please. Listen and draw/circle… Cut and stick. May/Can I go out, please?May I see your workbook? Yes, miss. Thank you.*
ИСХОДИ	По завршетку наставне теме ученик ће бити у стању да:

	– поздрави и отпоздрави, примењујући једноставна језичка средства; – представи себе и другог; – разуме једноставна питања личне природе и одговара на њих; – искаже и прихвати захвалност на једноставан начин; – препозна и именује бића, предмете и места из непосредног окружења; – разуме једноставне описе бића, предмета и места; – опише бића, предмете и места користећи једноставна језичка средства; – разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на бројеве и количине; – разуме једноставна упутства и налоге и реагује на њих; – саопшти једноставна упутства и налоге; – размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију;
Методе рада:	Демонстративна,дијалошка,аудитивна,практична
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ :	Грађанско васпитање, ликовна, музичка и драмска уметност, српски језик, математика.
НАСТАВНА ТЕМА :	**PEOPLE** **(Let's play/I'm a man)** а. Живи свет Уже друштвено окружење
Образовни циљеви:	Да науче да именују и опишу уже друштвено окружење
Васпитни циљеви:	Да групишу појмове по сличности,да уоче културолошке разлике
Садржај наставне теме :	Изразе и речи које се односе на тему; језичке садржаје *Happy brthiday (Meg). This is for you. Thank you. How many (dolls)? Two (dolls). What are these? They're (lollipops). What colour are they? They're (red). Are tey (lollipops)? Yes, they are. No, they aren't. She is a cat. She's black and white;* песме и приче које се односе на тему.
ИСХОДИ	По завршетку наставне теме ученик ће бити у стању да: – препозна и именује бића, предмете и места из непосредног окружења; – разуме једноставне описе бића, предмета и места; – опише бића, предмете и места користећи једноставна језичка средства; – разуме позив на заједничку активност и на прикладан начин реагује на њега; – упути позив на заједничку активност; – разуме једноставна упутства и налоге и реагује на њих; – саопшти једноставна упутства и налоге; – размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију;
Методе рада:	Дијалошка,демонстративна,визуелно аудитивна
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ :	Грађанско васпитање, ликовна, музичка и драмска уметност, српски језик, свет око нас.
Иновације	ИКТ

НАСТАВНА ТЕМА :	**HAPPY DAYS (That's me/I can play tennis)** a. Млади - живот деце и омладине Празници
Образовни циљеви:	Да именују и опишу живот деце и омладине
Васпитни циљеви:	Изражавање припадности,значај празника
Садржај наставне теме :	Речи којима се именују чланови породице и кућни љубимци; језичке садржаје *Who's that? It's my (sister). This is my (grandmother). This is my father, Bill. Where's the puzzle? It's on/in/under the (wardrobe). Where are the balls? They're (on) the (sofa).* ; песме и приче које се односе на тему.
ИСХОДИ	По завршетку наставне теме ученик ће бити у стању да: – препозна и именује бића, предмете и места из непосредног окружења; – разуме једноставне описе бића, предмета и места; – опише бића, предмете и места користећи једноставна језичка средства; – разуме свакодневне исказе у вези са непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; – изрази основне потребе, осете и осећања једноставним језичким средствима; – разуме једноставне текстове у којима се описују радње и способности у садашњости; – опише радње и способности користећи једноставна језичка средства; – разуме једноставно исказане честитке и одговори на њих; – упути једноставне честитке; – размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију;
Методе рада:	Практична,аудитивна,дијалошка
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ :	Грађанско васпитање, свет око нас, ликовна, музичка и драмска уметност, српски језик.
Иновације	ИКТ

НАСТАВНА ТЕМА	**AT HOME** **(You've got big ears/ Where's Toto?)** a. Породица b. Становање
Образовни циљеви:	Да усвоје вокабулар у вези са породицом и местом за живот
Васпитни циљеви:	Да усвоје и примене учтиву комуникацију,значај породице
Садржај наставне теме :	Речи које се односе на тему; језичке садржаје *I've got (eleven kites). Have you got a pet (cat)? Yes, I have. No, I haven't. (He) has got (fair hair). (She) has got (big ears). This is Lilly, my rabbit. She has got brown eyes, big ears and a small nose. I'm Rosie. I'm black and white. I've got brown eyes and brown ears;* песме и приче које се односе на тему.
ИСХОДИ	По завршетку наставне теме ученик ће бити у стању да:

	– препозна и именује бића, предмете и места из непосредног окружења; – разуме једноставне описе бића, предмета и места; – опише бића, предмете и места користећи једноставна језичка средства; – разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих; – тражи и даје једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање; – разуме једноставна обавештења о положају у простору и реагује на њих; – тражи и пружи једноставна обавештења о положају у простору; – размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију;
Методе рада:	Дијалошка,визуелно аудитивна,демонстративна
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ :	Грађанско васпитање, свет око нас, ликовна, музичка и драмска уметност, српски језик.

Иновације	*ИКТ*

НАСТАВНА ТЕМА	**AROUND TOWN** **(I like bananas /There's a zoo)** a. У граду b. Исхрана
Образовни циљеви:	Да науче и примене места у граду и храну
Васпитни циљеви:	Да науче да изразе положај у простору и значај правилне исхране
Садржај наставне теме :	Изразе и речи које се односе на тему; језичке садржаје *How many (monkeys) can you see? I can see (three) monkeys. Can you (swim)? Yes, I can. No, I can't. This is a (parrot). It can talk. It can fly, too. This is my lion. It can run, jump and swim. It can't fly.* приче и песме које се односе на тему.
ИСХОДИ	По завршетку наставне теме ученик ће бити у стању да: – разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања и реагује на њих; – тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима; – препозна и именује бића, предмете и места из непосредног окружења; – разуме једноставне описе бића, предмета и места; – опише бића, предмете и места користећи једноставна језичка средства; – разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на бројеве и количине; – разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на хронолошко време; – разуме једноставно исказане честитке и одговори на њих;

	– упути једноставне честитке; – размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију;
Методе рада:	Дијалошка,демонстративна,аудитивна
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ :	Грађанско васпитање, свет око нас, ликовна, музичка и драмска уметност, српски језик.

Иновације	ИКТ

НАСТАВНА ТЕМА	**GOOD TIMES** **(A tall hat/ Goodbye)** а. Мода и облачење Временске прилике
Образовни циљеви:	Да именују одећу и искажу временске прилике
Васпитни циљеви:	Да схвате значај одевања у складу са временом
Садржај наставне теме :	Изразе и речи које се односе на тему; језичке садржаје *This is my town. There is a (park). There are two (restaurants). There are two police stations, too. Is there a zoo in your town? Yes. No.*
ИСХОДИ	По завршетку наставне теме ученик ће бити у стању да: – препозна и именује бића, предмете и места из непосредног окружења; – разуме једноставне описе бића, предмета и места; – опише бића, предмете и места користећи једноставна језичка средства; – разуме и, примењујући једноставна језичка средства, наведе најуобичајеније активности које се односе на прославе рођендана и празника; – разуме кратке и једноставне молбе и реагује на њих; – упути кратке и једноставне молбе; – искаже и прихвати извињење на једноставан начин; – разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих; – тражи и даје једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање; – разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на хронолошко и метеоролошко време; – размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију;
Методе рада:	Демонстративна,дијалошка,аудитивна
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ :	Грађанско васпитање, свет око нас, ликовна, музичка и драмска уметност, српски језик, математика.
Иновације	ИКТ
НАСТАВНА ТЕМА :	**7. My favourite food** **Моја омиљена храна** Изражавање допадања/недопа-дања; исказивање потреба.
Образовни циљеви:	Да именују храну,искажу допадање и недопадање
Васпитни циљеви:	Да искажу допадање,културолошке разлике у храни

Садржај наставне теме :	Изразе и речи које се односе на тему; језичке садржаје *What's your favourite food?I like (meat). I don't like (chips). I want (fruit). I don't want (cola). I'm hungry. Me, too. Come with me. I've got sweets and cake. Chips. Yum! They're good/bad for you.* песме и приче које се односе на тему.
ИСХОДИ	- препознају и именују појмове који се односе на тему; -разумеју једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања и реагују на њих; траже мишљење и изражавају допадање/недопадање једноставним језичким средствима; - разумеју свакодневне исказе у вези са непосредним потребама и реагују на њих; изразе основне потребе, кратким и једноставним језичким средствима; - уочавају сличности и разлике у начину исхране у циљној култури и код нас.
Методе рада:	Демонстративна,дијалошка аудитивна,визуелна
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ :	Грађанско васпитање, свет око нас, ликовна, музичка и драмска уметност.
Иновације	ИКТ

НАСТАВНА ТЕМА :	**8. Clothes** **Одећа** Описивање живих бића.
Образовни циљеви:	Да науче да опишу жива бића и одећу
Васпитни циљеви:	Да изразе припадање и неприпадање
Садржај наставне теме :	Изразе и речи које се односе на тему; језичке садржаје *I'm wearing jenas. Look! (He)'s wearing a (hat). (She)'s wearing (glasses). Is (she) wearing (jeans and trainers)? Yes (she) is. No, (she) isn't. This is Mario. He's wearing a sombrero. It's a hat.*
ИСХОДИ	- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставне описе живих бића; опишу жива бића користећи једноставна језичка средства; - култура одевања.
Методе рада:	Практична,демонстративна,дијалошка
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ :	Свет око нас,грађанско васпитање
Иновације	ИКТ

Прилагођавање наставних садржаја:
Наставни програм за стране језике у основној школи усмерен је на развој функционалних знања и заснован је на комуникативно дефинисаним исходима учења, односно активностима које ученик успешно реализује користећи страни језик. Језичке активности слушања, читања, (раз)говора и писања у наставном програму посматрају се интегративно, као нераздвојиве компоненте аутентичне комуникације појединца у било којој говорној заједници.

Полазећи од исхода, односно онога што је ученик у стању да оствари у различитим врстама и видовима комуникације (усмене, писане, делимично и оне невербалне), формално и садржински централну позицију наставног програма заузимају управо

комуникативне функције (нпр. поздрављање; представљање себе и других; давање основних информација о себи; давање и тражење основних информација о другима; разумевање и давање једноставних упутстава и налога; позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој игри; исказивање молби, захтева, захвалности, планова, намера, саглашавања, противљења, допадања, недопадања, жеља, потреба и сл.). На основу комуникативних функција дефинисане су језичке активности помоћу којих се оне могу остварити, а које укључују постепено усавршавање способности разумевања говора, разумевања писаног текста (од трећег разреда), интерактивног усменог и писаног изражавања. Захваљујући цикличној и континуалној концепцији наставног програма, комуникативне функције се преносе, усвајају и увежбавају током читавог образовног циклуса, с растућим степеном сложености. Исходи, комуникативне функције и језичке активности дефинисани су као опште лингвистичке категорије, и стога су за све стране језике идентични. Како би се, међутим, исходи, функције и активности операционализовали, понуђени су и примери реализације, и то за сваки појединачни страни језик. Њима се илуструју неке од најфреквентнијих и узрасно најадекватнијих могућности за вербалну реализацију комуникативних функција.

Комуникативна настава посматра језик као средство комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у процесу комуникације у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:
циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике у атмосфери заједништва и међусобне сарадње;
говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке, укључујући њене културолошке и васпитне елементе, као и елементе социјализације;
битно је значење језичке поруке;
знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;
са циљем да се унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;
наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног (од трећег разреда) кода и њиховог међусобног односа;
сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:
усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
поимање наставног програма као скупа динамичних, заједнички припремљених и прилагођених задатака и активности;

наставник треба да омогући приступ новим идејама и њихово прихватање, као и креирање нових идеја;
ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;
наставни материјали представљају један од извора активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;
учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;
рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче развој когнитивних способности ученика (запажање, анализа, закључивање итд.);
за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто, а нарочито на нижем узрасту треба користити интернационализме и речи које су им познате, као и визуализацију као средство семантизације.

Технике / активности

Током часа препоручује се динамично смењивање техника / активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.
Слушање и реаговање на упутства наставника на страном језику или са аудио-записа (слушај, пиши, повежи, одреди, пронађи, али и активности у вези са радом у учионици: нацртај, исеци, обој, отвори/затвори свеску, итд.)
Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.) Мануелне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера и сл.)
Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.)
Игре примерене узрасту и дидактичком захтеву (за загревање, развијање пажње и концентрације, јачање мотивације, увођење нове језичке грађе или пак утврђивање).
Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...). Решавање „текућих проблема" у разреду, тј. договори и мини-пројекти.
„Превођење" исказа у гест и геста у исказ.
Заједничко прављење илустрованих и писаних (од трећег разреда) материјала (планирање различитих активности, извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).

Стратегије за унапређивање и увежбавање језичких вештина у првом и другом разреду основне школе

С обзиром на то да се исходи операционализују преко језичких активности у комуникативним ситуацијама, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само тако ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем.
Пошто је програм учења страног језика у првом и другом разреду основне школе растерећен писања и читања, као и експлицитних објашњења граматичких правила, ово је драгоцен период за подстицање и навикавање ученика да у свакодневним ситуацијама у учионици и ван ње спонтано примењују научене речи и изразе у одговарајућим ситуацијама усмене комуникације (нпр. поздрављање наставника на страном језику у учионици, али и ван ње). Такво спонтано успостављање контакта помаже ученицима да се ослободе говорних блокада које могу настати изван услова симулираних у учионици,

при сусрету са лицима са другог говорног подручја. То ће, такође, пружити и бројне прилике ученицима да експериментишу са употребом језика, растерећени сваке врсте страха од неуспеха у комуникацији. Због свега тога потребно је инсистирати на таквом моделу комуникације од самог почетка, јер уколико се ученици навикну на другачији модел, тј. искључиву примену матерњег језика приликом успостављања контакта и комуникације са наставником или вршњаком, то ће касније бити много теже променити. Следећи корак, на којем такође треба инсистирати од самог почетка учења страног језика, јесте такозвани „језик учионице". Сва кратка и једноставна упутства у настави која се често понављају треба да буду на страном језику уз обавезну одговарајућу гестикулацију (ако нпр. наставник каже слушај, пожељно је да покаже ту активност стављајући руку иза уха). Нека упутства наставник у почетку може да изговара паралелно на страном и матерњем језику са тенденцијом да постепено изоставља матерњи језик, пратећи да ли ученици препознају њихово значење на страном језику.
Поред ових спонтаних облика учења потребно је увести и језичке садржаје који нису део уобичајене интеракције на часу. За овакве облике учења потребно је користити предмете и бића из непосредног окружења, слике из наставних материјала, картице, постере и све друге расположиве материјале. За њихово савладавање потребно је инсистирати на заједничким групним комуникативним активностима. На овом узрасту се препоручују и активности усмене репродукције и контролисане продукције будући да су у питању садржаји који не представљају „језик учионице" и не понављају се сваког часа. На тај начин се ученицима омогућава већи број понављања ради лакшег и бржег меморисања и стицања поуздања за самостално коришћење језика. У том смислу, пожељне су вежбе говорне продукције са малим варијацијама модела укојима се мењају и комбинују лексички и граматички садржаји уз постепено усложњавање. Такође се подстиче интеракција са другим ученицима, која се може, као благи вид медијације, реализовати давањем упутстава на матерњем језику (нпр. питај друга или другарицу како се зове и колико година има, шта воли / не воли да једе, итд; одговори на питања друга / другарице), или увођењем покрета као невербалног средства комуникације.
Потребно је оспособити ученике за комуникативне функције наведене у програму за дати ниво учења, при чему предложени језички садржаји служе као препорука и могу бити замењени сличним садржајима или проширивани у складу са расположивим наставним материјалом као и потребама и интересовањима ученика.
Важно је да имамо на уму да је, упркос почетном ентузијазму са којим ученици улазе у процес учења страног језика у основној школи, њима то ипак још један у низу обавезних предмета. Стога, на овом нивоу, не можемо да очекујемо да они сами, спонтано, развију интересовање и ентузијазам за учење страног језика. Неопходно је приликом планирања активности имати у виду узраст ученика и њихове индивидуалне карактеристике. Неки ученици су интровертни, неки екстровертни, уче различитом брзином и на различите начине – свим чулима, имају различите потребе и интересовања. Већина ученика на том узрасту има проблем са пажњом, концентрацијом и памћењем током 45 минута. Стога је упутно да час почне неком кратком игром загревања која би позитивно утицала на развијање способности пажње, концентрације и памћења, као и да се активности смењују одговарајућим логичним редоследом и да трају од 5 до највише 15 минута.

Презентовање и увежбавање садржаја

С обзиром на различите стилове учења, разноврсност активности кључна је реч за презентовање нове лексичке грађе. Важно је да уважавамо предзнања ученика, јер нам она могу бити добра основа за рад и лакше разумевање теме.

Визуелна наставна средства (картице, постери, стварни предмети из непосредног окружења, како је у општим смерницама већ напоменуто) идеална су за увођење и увежбавање вокабулара. Када се ученицима покаже одређени појам – када га виде, важно је да неколико путу чују како се реч изговара и да је тек на крају изговоре. Хорско понављање корисно је за осећај сигурности ученика јер није „јавно експониран, а страх од исмевања (који је на том узрасту неретко присутан) сведен је на минимум.
Пантомима (као врста драмских техника), као и метода потпуног физичког одговора, веома су омиљене и ефикасне, не само на овом узрасту већ и касније. Нарочито су погодне за ученике кинестетичког стила учења који најчешће имају проблема са концентрацијом, (превођење изговорене речи у покрет и обрнуто). Ове технике су погодне за увођење и увежбавање свих врста речи: (именице – делови тела, животиње, играчке..; глаголи – устати, сести, подићи, спустити неки предмет…; придеви за описивање стања и осећања – срећан, тужан, гладан, жедан…)
Одговарајући контекст битна је претпоставка успешног усвајања језика, а самим тим и вокабулара, и не мора да буде писани текст. Може да буде прича у сликама, песма, игра и сл. Зато је битна контекстуализација како би усвајање лексике било што ефикасније (нпр. ако се раде домаће и дивље животиње, може да се осмисли обилазак зоолошког врта или фарме), при чему треба водити рачуна да на том узрасту ученици могу да усвоје 5 до 7 нових речи.
Дијалошки модели (као основа за „имитирање”) веома су ефикасни за развијање говора. У недостатку спонтане комуникације међу ученицима наставник може да користи лутке - обичне плишане, прављене од нпр. чарапа или папира – и тако направи одговарајући дијалошки модел. Наставник се може обраћати ученицима са лутком која пита. Ученици ће врло брзо и лако моћи да дају одговор, али и да поставе питања. Наравно, потребно је обезбедити одговарајући контекст који ће и стидљивијим ученицима омогућити да се охрабре и проговоре.
Пројектне активности повећавају мотивацију, јер пружају избор ученицима да одговорно у пару или групи решавају задатак на свој начин у договору са другима, развијајући и јачајући одређене социјалне оријентације. Пројекат је згодан за рад у одељењима мешовитог састава, има лични печат, подстиче кооперативни рад и завршава се увек неком врстом презентације како резултата тако и процеса рада.
Драмске активности омогућавају ученицима да користе језик у одговарајућем контексту и тако „оживљавају” његову употребу. Њихов потенцијал огледа се између осталог и у томе што: ученици не само да уче страни језик на забаван начин, већ кроз интеракцију и различите улоге које преузимају сагледавају ствари из различитих углова (што доприноси развоју критичког и дивергентног мишљења);
ученици сарађују и усвајају језик кроз смислену интеракцију на циљном језику и развијају све потребне вештине – когнитивне, комуникативне и социјалне;
сви могу да учествују – свако добија улогу коју може да „изнесе” те су зато погодне за рад у одељењима мешовитог састава;
одговарају свим стиловима учења – визуелни виде, аудитивни чују, кинестетични се изражавају кроз покрет;
подижу мотивацију и самопоуздање;
оријентисане су на ученика – наставник има мање доминантну улогу;
развијају машту и креативност код ученика.
Пожељно је да се драмске активности попут играња улога, мини скечева, луткарских мини представа, импровизација и прича из стварног живота што више користе у настави, не само на овом узрасту, већ и касније.
Читање и писање су необавезне активности у другом разреду. С обзиром на то да се латинично писмо уводи у наставу српског језика у другом полугодишту другог разреда,

иницијално писање и читање може се понудити као опција само за ученике који то желе и знају, на елементарном нивоу. Ова активност се не оцењује и на часу има споредну улогу. Ученици могу да препознају и прочитају написане појединачне речи и једноставне реченице, да допуне реч словом које недостаје и потом је „пресликају", да подебљају слова написана тачкицама или цртицама уколико постоје стрелице које показују правилно писање тих слова, и да раде сличне активности уз коришћење датих писаних модела, али не и да пишу самостално или по диктату.
Социокултурну компетенцију, као скуп знања о свету уопште, сличностима и разликама између културних и комуникативних модела сопствене говорне заједнице и заједнице / заједница чији се језик учи, треба уводити од самог почетка учења страног језика на најнижем узрасном нивоу, јер су та знања потребна за компетентну, успешну комуникацију у конкретним комуникативним активностима на циљном језику.
Посебан аспект социокултурне компетенције представља интеркултурна компетенција, која подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између светова, односно говорних заједница, у којима се ученик креће, подразумева развијање толеранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од његове сопствене. Дакле, постепеним увођењем социокултурних садржаја на најнижем нивоу (поздрављање, певање пригодних празничних песама и сл.) доприноси се развоју интеркултурне личности, кроз јачање свести о вредности различитих култура и развијање способности за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.

Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције на одређеном језичком нивоу, у складу са статусом језика и годином учења.

ДИГИТАЛНИ СВЕТ

Циљ и задаци наставе и учења предмета Дигитални свет јесу развијање дигиталне компетенције ученика неопходне за безбедну и правилну употребу дигиталних уређаја за учење, комуникацију, сарадњу и развијање основа алгоритамског начина размишљања.

Програм наставе дигиталног света/наставне теме:
1.Дигитално друштво
2. Безбедно коришћење дигиталних уређаја
3. Алгоритамски начин размишљања

ИСХОДИ	**НАСТАВНА ТЕМА** (ОБЛАСТ)	**САДРЖАЈИ**	
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – унесе текст (речи и реченице) помоћу физичке и/или виртуелне тастатуре у	**ДИГИТАЛНО ДРУШТВО**	-Унос краћег текста помоћу физичке и виртуелне тастатуре (функције Shift, Enter, Space bar, Caps Lock, Delete, Backspace тастера).	

програму за обраду текста; – селектује и измени (обрише, дода) текст; – именује, сачува и поново отвори текстуалну датотеку; – допише текст на слику коришћењем едитора за текст у програму за обраду слике; – именује, сачува и поново отвори графичку датотеку; – објасни својим речима сврху коришћења прегледача и претраживача за приступ садржајима светске мреже; – осмисли кључне речи на основу којих ће на интернету тражити потребне дигиталне садржаје; – објасни својим речима на који начин се формирају резултати претраге интернета; – објасни својим речима због чега треба критички прићи садржајима који се налазе на интернету; – објасни својим речима због чега је неопходно да дигиталне садржаје пронађене на интернету користимо на етички начин; – наведе примере дигитализације у свакодневном животу током којих се стиче утисак да се дигитални уређај понаша интелигентно;	**БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ**	-Селектовање и основно едитовање текста (брисање, додавање). -Чување текстуалног документа, именовање и поновно отварање. -Додавање текстуалног објашњења на слику, чување, именовање и поновно отварање. -Претраживање интернета (прегледачи, претраживачи, кључне речи, информисаност о томе како су резултати претраге одабрани и рангирани; критички однос према резултатима претраге). -Етичко коришћење туђих дигиталних материјала. -Коришћење технологије ван школе-примери дигитализације у свакодневном животу у чијој је основи вештачка интелигенција. -Дигитални углед. -Усклађеност дигиталних садржаја са узрастом корисника. -Дигитално насиље. -Примерена комуникација у дигиталном окружењу. -Израда личног плана коришћења дигиталних уређаја.	

– објасни шта је дигитални углед и како се он изграђује; – одабира дигиталне садржаје на основу PEGI ознаке у складу са својим узрастом; – препозна дигитално насиље и реагује на одговарајући начин; – направи лични план коришћења дигиталних уређаја уз помоћ наставника; – означи начин комуникације путем интернета који највише одговара контексту у коме се комуникација дешава;	**ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА**		
– решава алгоритамски једноставан проблем у визуелном програмском језику чије решавање може да захтева понављање (програмски циклус); – утврди шта је резултат извршавања датог једноставног алгоритма/програма који садржи понављање; – уочи и исправи грешку у једноставном алгоритму/програму који садржи понављање; – решава алгоритамски једноставан проблем у визуелном програмском језику чије решавање може да захтева гранање; – наведе неке од оператора поређења (мање, веће и једнако) и у конкретном примеру предвиди резултат	**АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА**	-Осмишљавање алгоритама са гранањем који води до решења једноставног проблема. -Оператори поређења и аритметички оператори. -Креирање рачунарског програма у визуелном програмском језику. -Анализа постојећег програма креираног у визуелном програмском језику и тумачење функције блокова од којих је сачињен. -Уочавање и исправљање грешака у програму.	

њиховог извршавања (тачно, нетачно); – наведе аритметичке операторе (+, -, * и /) и у конкретном примеру предвиди резултат њиховог извршавања; – примени блокове оператора поређења при креирању програма у визуелном програмском језику, који садрже гранање; – објасни потребу употребе гранања и понављања у програмима својим речима.			

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ
Природа и друштво(Одговоран однос према себи, другима и природној околини), Српски језик (Култура усменог и писаног изражавања) Ликовна култура(Споразумевање: Слика, текст, звук; дигиталне слике), Математика (Алгоритам при извођењу математичких израза и проблема).

АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ	
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**
Планира, припрема, води разговор; примењује различите облике и методе рада;демонстрира и илуструје;подстиче ученике на увиђање и повезивање са садржајима; интерпретира садржаје;проверава оствареност исхода.	Слуша, посматра, прича, активно учествује у разговору, решава проблеме,поставља питања, препричава,суди, доноси закључке, практично примењује научено.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

-Компетенција за целоживотно учење,
-Комуникација и социјалне вештине,
-Дигитална компетенција
-Сарадња и тимски рад,
-Одговорно учешће у демократском друштву
-Одговоран однос према себи и околини
-Естетичка и компетенција и критичко мишљење.

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

-**Оспособити ученике да користе програм за унос и форматирање текста**

У програму Word најпре научити ученике да уносе краће текстуалне поруке. Затим им показати начине за измену, као и форматирање текста. Учитељ најпре демонстрира

поступке за извођење ових радњи, а затим ученици практично раде на уносу и обликовању текста.

-Оспособити ученике за коришћење програма за цртање и обраду слике
За ову сврху користитимо програм Paint са којим су се ученици упознали у другом разреду. Подсетити се поступака за цртање на рачунару и увежбавати самостално стварање дигиталних цртежа.

-Едуковати ученике за критичку процену података при претраживању интернета
Научити ученике да сваки садржај отворен у претраживачу треба да узимају са резервом и да не прихватају "здраво за готово".

-Едуковати ученике да безбедно користе интернет
У другом разреду доста смо говорили о овој теми. Сада осим заштите податак са ученицим разговарамо и о томе на који начин се стиче "дигитални углед", који облици понашања на интернету су позитивни и имају позитиван утицај на друге, а који би били негативни.
У оквиру ове теме разматарамо и начине на који начин треба да бринемо о здрављу приликом коришћења дигиталних уређаја.

-Неговати пристојно понашање на интернету
Едуковати и васпитати ученике за пристојно опхођење на интернету, за разлике у комунуикацији са вршњацима и старијим особама, учитељима, наставницима…

-Развијати алгоритамски начин размишљања
Кроз програме који захтевају алгоритамски начин размишљања, подстицати развој апстрактног мишљења, закључивања, увиђања начина за решавање проблема…
Користити и програме у којима се примењују и математички узадаци са редоследом рачунских операција при њиховом решавању.

НАСТАВНА СРЕДСТВА: КОРИШЋЕЊЕ, НАБАВКА, ИЗРАДА:Коришћење дигиталног уџбеника, рачунарских програма за претраживање информација, унос и форматирање текста и цртежа, едукативни садржаји, игрице и цртани филмови тематски повезани са садржајем предмета.

ИНОВАЦИЈЕ: Јачање дигиталних компетенција ученика кроз увођење ученика у коришћење
дигиталних уређаја и садржаја у настави и учењу.

НАЧИН ПРОВЕРЕ ИСХОДА: Израда практичних задатака, активност на часу, сарадња са вршњацима, рад у групи; усмене и писмене провере знања.

ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Циљ наставе и учења програма Грађанско васпитање је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активноучествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократскогдруштва.

Програм наставе Грађанског васпитања/наставне теме:

1. Људска права
2. Демократско друштво
3. Процеси у савременом свет
4. Грађански активизам

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА	
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -својим понашањем показује да прихвата различитост других;-.препознаје у свом окружењу примере неједнаког поступања према некој особи или групи на основу неког њиховог личног својства; -укаже вршњацима на особе или групе у свом окружењу којима је потребна помоћ и подршка; -објасни разлику између саосећања, солидарности и сажаљења на датом примеру; -укаже на упрошћено, поједностављено, генерализовано и најчешће нетачно приказивање некога на приказаним примерима.	**ЉУДСКА ПРАВА -12 часова** -Сви различити, а сви равноправни . -Различитост -Живот у заједници у којој би сви људи били исти (по полу, узрасту, вери, националности, образовању, интересовању). -Различитост као богатство једне друштвене заједнице. -Отвореност и затвореност за различитости. -Различитости у нашој локалној заједници. -Равноправност мушкараца и жена -Уважавање разлика уз једнака права, одговорности и могућности. -Дечаци и девојчице –сличности и разлике, иста права и могућности. -Осетљиве друштвене групе -Групе којима је услед специфичних разлика потребна додатна подршка како би имале исте шансе и могле равноправно да се укључе у живот заједнице и остваре своје потребе и права. -Стереотипи и предрасуде -Упрошћено, поједностављено, генерализовано и најчешће нетачно приказивање некога (сви дечаци су, све девојчице су, сви Роми су). -Негативно мишљење појединаца о некоме ко се не познаје довољно. - Стереотипи и предрасуде као основ за дискриминацију. -Дискриминација -Неједнако поступање према особи или некој групи на основу неког њиховог личног својства (пол, узраст, вера, националност, образовање, инвалидитет), што за последицу има нарушавање њихових права и достојанства. -Једнако поступање према неједнакима као вид дискриминације. -Етикетирање,ружни надимци као вид дискриминације.	
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ		

Природа и друштво–Природа, човек, друштво: Групе људи: становници и народи краја (права и обавезе; обичаји; суживот). Српски језик–Језичка култура: Различите комуникативне ситуације (комуникација са одраслима и са вршњацима; у школи, у продавници, телефонски разговор, поздрављања, честитања и сл.) Ликовна култура–Споразумевање: Говор тела. Поглед, израз лица, држање тела, гест и кретање, однос вербалне и невербалне комуникације.

АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ	
АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА	**АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА**
Планира, истиче циљ теме и часова, прати, пружа подршку и усмерава подстиче ученике на стваралачко истраживање, подстиче сарадњу и тимски рад ученика, заједно са ученицима вреднује резултате процеса рада у току часова.	Слушају, износе своје мишљење, заједнички формулишу закључке дискутују, глуме, истражују,примењују научено у новим ситуацијама учествују у самооцењивању и вредновању резултата рада.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

-Компетенција за целоживотно учење
-Комуникација и социјалне вештине
-Рад с подацима и информацијама
-Дигитална компетенција
-Решавање проблема
Сарадња и тимски рад
-Одговорно учешће у демократском друштву
-Одговоран однос према здрављу
-Одговоран однос према околини
-Естетичка компетенција
-Предузимљивост и оријентација ка предузетништву.

ИСХОДИ	**НАСТАВНА ТЕМА**	**МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ**
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -наведе неколико институција у свом окружењу које брину о потребама и правима грађана, посебно деце; -наведе шта би волео да има у својој локалној заједници што сада недостаје; -тражи помоћ у ситуацијама кршења својих или туђих права; - наведе једно удружење грађана у	**ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО –10 часова** -Ја и други у локалној заједници -Локална заједница -Место где грађани задовољавају највећи број својих потреба и остварују највећи број својих права. -Потребе и права које деца задовољавају у локалној заједници –за образовањем, здравственом заштитом, одмором, игром, учествовањем у спортским, кулурним и уметничким активностима. -Комуналне услуге	-Компетенција за целоживотно учење -Комуникација и социјалне вештине -Рад с подацима и информацијама -Дигитална компетенција -Решавање проблема Сарадња и тимски рад -Одговорно учешће у демократском друштву -Одговоран однос према здрављу -Одговоран однос према околини -Естетичка компетенција -Предузимљивост и оријентација ка предузетништву.

свом окружењу и опише чиме се бави; -опише на које све начине деца његових/њених година могу да брину о својој локалној заједници.	-Услуге од општег интереса за све грађане локалне заједнице –вода, превоз, путеви, паркинг, отпад, осветљење, паркови, пијаце, димничари. -Институције и организације -Локалне заједнице у области образовања, културе, здравља, спорта и рекреације, очувања околине, безбедности, верске организације. - Активности и допринос удружења грађана у локалној заједници. -Наша локална заједница -Брига наше локалне заједнице опотребама и правима својих грађана,. -Брига наше локалне заједнице о деци различитих својстава (пол, узраст, сиромаштво, здравље). -Доступност садржаја у нашем окружењу слепим или глувим особама, родитељима са дечијим колицима или особама у инвалидским колицима (пешачки прелази, школа, дом здравља, продавница, превоз). -Брига деце о својој локалној заједници –о отпаду, биљкама и животињама, споменицима културе, уметничким делима, потрошњи воде, пружање помоћи онима којима је то потребно. -Удружење грађана у нашем окружењу некад и сад.	
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ		
Природа и друштво–Природа, човек, друштво: Групе људи: становници и народи краја (права и обавезе; обичаји; суживот). Српски језик–Језичка култура: Различите комуникативне ситуације (комуникација са одраслима и са вршњацима; у школи, у продавници, телефонски разговор, поздрављања, честитања и сл.) Ликовна култура–Споразумевање: Говор тела. Поглед, израз лица, држање тела, гест и кретање, однос вербалне и невербалне комуникације.		

АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ		
АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА	**АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА**	
Планира, истиче циљ теме и часова, прати, пружа подршку и усмерава подстиче ученике на стваралачко истраживање, подстиче сарадњу и тимски рад ученика, заједно са ученицима вреднује резултате процеса рада у току часова.	Слушају, износе своје мишљење, заједнички формулишу закључке дискутују, глуме, истражују,примењују научено у новим ситуацијама учествују у самооцењивању и вредновању резултата рада.	

ИСХОДИ	**НАСТАВНА ТЕМА**	**МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ**
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -се понаша на начин који уважава сопствене и туђе потребе, права и осећања у свакодневним ситуацијама; -препознаје примере солидарности у свом окружењу, причама, филмовима;	**ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ** **–8 часова** -Снага узајамне помоћи -Солидарност -Потреба узајамне бриге и одговорности међу људима. -Лажна солидарност. -Разлика између саосећања, сажаљења и солидарности. -Примери акција солидарности у нашој локалној заједници (мобе, добровољно давање крви и хуманитарне акције за лечење болесних, СМС акције прикупљања новца). -Ситуације у којима свакоме може бити потребна помоћ (болест, сиромаштво, ратови, поплаве, земљотреси, пожари, миграције). -Медији као подршка солидарности. -Волонтирање -Добровољно ангажовање појединаца и група у пружању помоћи људима, животињама, биљкама. -Мотиви волонтера –веровање у снагу узајамне помоћи, човекољубље и хуманост. -Волонтерске акције ученика/ученица школе у локалној заједници (чишћење јавних површина, сађење биљака,	-Компетенција за целоживотно учење -Комуникација и социјалне вештине -Рад с подацима и информацијама -Дигитална компетенција -Решавање проблема Сарадња и тимски рад -Одговорно учешће у демократском друштву -Одговоран однос према здрављу -Одговоран однос према околини -Естетичка компетенција -Предузимљивост и оријентација ка предузетништву.

	помоћ старим људима, удомљавање напуштених кућних љубимаца). -Активности волонтера Црвеног крста у нашој локалној заједници.	

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ
Природа и друштво–Природа, човек, друштво, Групе људи: становници и народи краја (права и обавезе; обичаји; суживот). Српски језик–Језичка култура: Различите комуникативне ситуације (комуникација са одраслима и са вршњацима; у школи, у продавници, телефонски разговор, поздрављања, честитања и сл.) Ликовна култура–Споразумевање: Говор тела. Поглед, израз лица, држање тела, гест и кретање, однос вербалне и невербалне комуникације.

АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ	
АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА	**АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА**
Планира, истиче циљ теме и часова, прати, пружа подршку и усмерава подстиче ученике на стваралачко истраживање, подстиче сарадњу и тимски рад ученика, заједно са ученицима вреднује резултате процеса рада у току часова.	Слушају, износе своје мишљење, заједнички формулишу закључке дискутују, глуме, истражују примењују научено у новим ситуацијама учествују у самооцењивању и вредновању резултата рада.

ИСХОДИ	**НАСТАВНА ТЕМА**	**МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ**
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -испољава заинтересованост за сарадњу и учешће у групном раду; -.заједно са осталим ученицима учествује у проналажењу особа којима је потребна помоћ, у изради плана и реализацији акције, њеној промоцији и вредновању.	**ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ –6 часова** -Акција солидарности у локалној заједници -Планирање и извођење акције солидарности у локалној заједници -Утврђивање коме је у заједници потребна помоћ. -Одређивање циља акције. -Припрема плана акције : –подела улога, договор о роковима, начину реализације. Извођење и документовање акције –видео, фотографије, текстови и сл. -Промоција акције на нивоу школе –приказивање другим одељењима, родитељима и сл., прављење постера или паноа, објављивање прилога	-Компетенција за целоживотно учење -Комуникација и социјалне вештине -Рад с подацима и информацијама -Дигитална компетенција -Решавање проблема Сарадња и тимски рад -Одговорно учешће у демократском друштву -Одговоран однос према здрављу -Одговоран однос према околини -Естетичка компетенција -Предузимљивост и оријентација ка предузетништву.

	у школском листу. - Вредновање акције –чиме смо задовољни, шта је могло бити боље.	

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ	
Природа и друштво–Природа, човек, друштво: Групе људи: становници и народи краја (права и обавезе; обичаји; суживот). Српски језик–Језичка култура: Различите комуникативне ситуације (комуникација са одраслима и са вршњацима; у школи, у продавници, телефонски разговор, поздрављања, честитања и сл.) Ликовна култура–Споразумевање: Говор тела. Поглед, израз лица, држање тела, гест и кретање, однос вербалне и невербалне комуникације.	
АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ	

АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА	**АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА**	
Планира, истиче циљ теме и часова, прати, пружа подршку и усмерава подстиче ученике на стваралачко истраживање, подстиче сарадњу и тимски рад ученика, заједно са ученицима вреднује резултате процеса рада у току часова.	Слушају, износе своје мишљење, заједнички формулишу закључке,дискутују, глуме, истражују,примењују научено у новим ситуацијама,учествују у самооцењивању и вредновању резултата рада.	

НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА ГРАЂАНСКОГ ВАСПИТАЊА

-примена различитих интерактивних облика рада
Садржаји овог предмета реализују се кроз радионице , разговор, размену мишљења, симулацију одређених ситуација, кроз интеракцију ученика и садржаја итд.

-одабир и коришћење одговарајућих метода и техника:
Користе се и комбинују одговарајуће методе и технике: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дискусије, мини истраживања, једноставне акције-примена искуственог учење, изношење доживљаја и ставова ученика кроз размену у групи-постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације.

ВЕРСКА НАСТАВА

ИСХОДИ	**НАСТАВНА ТЕМА(ОБЛАСТ)**	**САДРЖАЈИ**		**НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА**
Когнитивни аспект: • стекне основна о темама које ће се обрађивати у настави Православног катихизиса током	**I УВОД**	1. Уводни час – Свет је створен за тебе, чувај га!		• упознавање ученика са садржајима и начином рада • мотивисање ученика за

трећег разреда • уочи какво је његово предзнање из градива обрађеног у претходном разреду школовања *Афективни аспект*: • ученик ће бити мотивисан да активно учествује на часовима *Когнитивни аспект:* • познаје неке елементе библијске повести о стварању света • на основу библијске повести препозна и именује иконе на којима су представљени дани стварања света • увиди да је свет скуп конкретних врста живих бића која су уједињена, једна другима потребна и да она чине велику заједницу љубави - Цркву • објасни да је свет створен љубављу Божјом • разуме да се права слобода	**II** **БОГ СТВАРА СВЕТ И ЧОВЕКА**	1. Свето Писмо нам сведочи о настанку света (**садржај н.ј.-** појам Светога Писма као књиге откривења) 2. Света некада уопште није било (**садржај н.ј.-** 1. и 2. дан) 3. Сво је биље створено и Сунцем обасјано (**садржај н.ј**.- 3. и 4. дан) 4. Све врви од живота (**садржај н.ј**.- 5. и 6. дан) 5. Створен сам да личим на Бога		похађање часова верске наставе • пружити ученицима основна знања о учењу Цркве о стварању света • омогућити ученицима да разумеју да Бог ствара природу и човека јер жели да их воли и да буде са њима заједно • пружити ученицима разумевање да је човек у природној вези са свим оним што је Бог претходно створио, али да се разликује од свих створених бића • оспособити ученике

изражава као љубав према другим људима, природи и Богу *Когнитивни аспект:* • зна да је Бог створио свет из љубави и да објасни како зна да Бог воли свет • препозна да Бог брине о свету и да наведе примере Божјег старања о свету • увиди кроз своје креативне способности да је човек сличан Богу • увиди да Бог жели да свет постоји вечно • увиди да су Бог, људи и природа различити, али да нису потпуно раздељени • увиди различитост која постоји између Бога и створеног света • зна да је Бог из бриге према свету и човеку послао свога Сина у свет • увиђа улогу анђела као сарадника Божјих у старању	**III** **БОГ НАС ВОЛИ** **IV** **ЗАЈЕДНИЦА БОГА И СВЕТА КРОЗ ЧОВЕКА**	1. Бог ствара свет из љубави 3. Бог, људи и природа (**садржај н.ј**.- различитост и раздељеност) 4. Свет не може без Бога 5. Бог се брине о свету 6. Божићни весници		• омогућити ученику да увиди да се Бог брине о свету • омогућити ученику да увиди да је Бог створио свет из љубави • омогућити ученику да разуме да је Бог из бриге према свету и човеку послао свога Сина у свет

Когнитивни аспект: • уочи да је човек посредник између Бога и природе и да Бог са природом разговара преко човека • прошири своје знање о служењу Светога Саве Богу и нашем народу • уочи да нема љубави без служења ближњима • упозна библијску повест о Христовом служењу Апостолима *Афективни аспект:* • ученик ће бити подстакнут да љубав препознаје као служење • зна да кроз чињење дела љубави према ближњима, постаје сличан Христу и светитељима	**V ЛИТУРГИЈА - ПРЕОБРАЖЕНИ СВЕТ**	1. Човек домаћин и свештеник у свету 2. Свети Сава и краљ Стефан Првовенчани 3. Свети Сава брине о нама (**опис н.ј.** - подизање задужбина) 4. Радост служења (**садржај н.ј.** - прање ногу и Тајна Вечера)		\ • пружити ученицима основ за разумевање да се лични однос са Богом остварује кроз служење Богу и ближњима • пружити ученицима основ за разумевање да природи и човеку вечно постојање дарује Бог • омогућити ученику да увиди да су светитељи најбољи пример односа човека са Богом • пружити ученицима основна знања о о Светоме Сави као нашем примеру служења
Когнитивни аспект: • препозна да је Литургија захвалност Богу • уочи се захвалност Богу показује кроз наше дарове		1. Наши дарови		• ученицима пружити

• уочи да наши дарови хлеб и вино представљају свет у малом • увиди везу Литургије и спасења човека и света • прошири своја знања о празнику Васкрсења • увиди шта за створену природу значи Христово Васкрсење • да усвоји текст и мелодију песме *Људи ликујте...* *Афективни аспект:* • Ученик ће бити подстакнут да учествује на Литургији како би показао Богу да жели да буде у заједници са Њим • ученик ће бити подстакнут да у себи развија осећај захвалности према Богу и својим ближњима • препозна личну одговорност за творевину • увиди да се загађењем наше околине, загађује цео свет	**VI** **ЧОВЕК И ПРИРОДА**	благодарности (**опис н.ј.** - твар у Литургији) 2. Литургија - преображај света 3. Литургија – молитва за спасење човека и света 4. Васкресење Лазарево 5. Васкрсење Христово		основ за разумевање да хлеб и вино – наши дарови -представљају свет у малом • ученицима пружити основ за разумевање разлога приношења Богу хлеба и вина на Литургији • пружити основ за разумевање да се на Литургији молимо за спасење целога света • омогућити ученицима да увиде да се на Литургији остварује спасење човека и света • ученицима пружити основ за разумевање да нас Христос толико воли да је дао свој живот за нас и да је васкрсао да победи смрт за нас

увиди да се на православним иконама стварања света и човека, приказује зависност природе од човека • препозна представе које приказују догађаје везане за стварање света • уочи у којој мери је напредовао и савладао градиво Православног катихизиса трећег разреда основне школе *Афективни аспект:* • ученик ће бити подстакнут на очување природе и своје животне средине • ученик ће бити подстакнут да гледа на природу као на Божју творевину • Ученици ће бити подстакнути да уреде школски простор изабраним радовима везаним за стварање и очување света		1. Све чека на љубав човека 2. Чувамо дарове Божије љубави 3. Стварање света у православној иконографији I 4. Икона света створеног за мене		• ученицима пружити наопходно знање да је човек одговоран за очување природе • загађење потиче од човека • омогућити ученицима да увиде на које све начине људи данас уништавају природу • омогућити ученицима да разумеју да је човек позван од Бога да брине о природи • упознати ученике са примерима изражавања љубави према природи • развијати код ученика скромност • установити обим и квалитет знања стечених у току школске године из Православног катихизиса
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ				
1. Српски језик и књижевност 2. Историја 3. Биологија 4. Ликовна култура 5. Музичка култура				

6. Грађанско васпитање

НАЧИН ПРИЛАГОЂАВАЊА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА УЧЕНИЦИМА КОЈИМА ЈЕ ПОТРЕБНА ДОДАТНА ПОДРШКА У ОБРАЗОВАЊУ

За ученике којима је потребна додатна подршка због тешкоћа у приступању, укључивању и учествовању у образовању и васпитању, планирају се и спроводе мере за отклањање физичких, комуникацијских и социјалних препрека (мере индивидуализације), односно доноси индивидуални образовни план.

Препоручени начини прилагођавања програма наставеи учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка: -просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих...) -што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима-размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи... -и све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА

ДОПУНСКА НАСТАВА

Циљ допунске наставе је пружање додатне подршке ученицима који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање,са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања,умења и вештина из наставног градива.

СРПСКИ ЈЕЗИК

ИСХОДИ Ученик ће моћи да :	НАСТАВНА ТЕМА	САДРЖАЈИ	НАЧИНИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА	АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА	АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА
-разликује врсте (и подврсте) речи у типичним случајевима -одреди основне граматичке категорије именица,	**ЈЕЗИК**	-Врсте речи: именице , придеви; заменице (личне заменице) ; глаголи -Управни говор (први и други модел).	-врсте речи уочавати најпре на изолованим примерима, а затим увежбавати и у оквиру реченице; -усвајати нове садржаје путем различитих вежбања како на нивоу речи тако	-прати напредак ученика и пружа подршку -објашњава начин разликовања врсте речи	-уочава и издваја врсте речи -пише називе облике рељефа -употребљава тачку, упитник и узвичник -уочава и записује облике

придева и глагола; -примењује основна правописна правила;		Неуправни говор. -Велико слово	и на нивоу реченице.	-објашњава поступак примене прав.правила	управног говора
-чита са разумевањем различите текстове; –чита текст поштујући интонацију реченице /стиха; -спој више реченица у краћу и дужу целину; -препричава, прича и описује и на сажет и на опширан начин;	**ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА**	-Краћи и дужи текстови - Причање о догађајима и доживљајима, стварним и измишљеним (усмено и писано). Описивање људи, животиња и природе (плански приступ) –усмено и писано. Језичке вежбе: проширивање и допуњавање реченица различитим врстама речи, промена реда речи у реченици, промена дужине реченице.	-увежбавати јасно, прецизно и разговетно изговарање реченице, поштовање интонације и правилно акцентовање у реченицама-реализовати различите програмске вежбе (правописне, језичке, лексичко-семантичке)	-припрема, мотивише, чита; усмено излаже; -приказује, показује; -демонстрира -усмерава активности ученика-подстиче ученике да богате речник -	-слуша, посматра, прича, -чита, говори стихове, глуми-препричава -учествује у разговору-користи дечју штампу и непознате текстове,-саставља причу
-одреди тему, редослед	**КЊИЖЕВНОСТ**	Књижевни појмови:	-ученици се мотивишу на читав низ	припрема материјал за	чита текстове ,одговара на

догађаја, време и место дешавања у прочитаном -именује главне и споредне ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине;тексту;		лирска песма, епска песма, народна бајка, роман, опис, дијалог, приповедање,	стварал. активности које настају поводом дела -ученик треба да разликује опис , приповедање, дијалог	анализу текста-помаже у разумевању текста	питања,учествује у разговору,поставља питања

МАТЕМАТИКА

ИСХОДИ Ученик ће моћи да :	НАСТАВНА ТЕМА	САДРЖАЈИ	НАЧИНИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА	АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА	АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА
-прочита, запише и упореди бројеве прве хиљаде и прикаже их на бројевној правој; -изврши четири основне рачунске операције, -реши једначину са једном рачунском операцијом; -одреди и запише скуп решења неједначине са сабирање	**БРОЈЕВИ**	Бројеви прве хиљаде. Сабирање и одузимање (усмени и писмени поступак). Множење једноцифреним бројевима и бројем 10 и дељење бројевима прве десетице Упоређивање разломака са једнаким имениоцима	- Визуелизација бројева и места броја у бројевном низу -увежбавање технике рачунања - инсистирање на усменом објашњењу поступка решавања -разумевање појма разломка радити кроз игровне активности	-прати напредак ученика пружа подршку, подстиче и усмерава -објашњава начин правилног израчунавања и примене олакшица -примењује различите методе рада	-слуша, посматра -усваја и увежбава поступак -самостално решава једноставне задатке -проверава -објашњава поступак и тражи потребна објашњења

м и одузимањем; -уочи делове целине и запише разломке					
-црта паралелне и нормалне праве, правоугаоник и квадрат; -конструише троугао и круг; -именује елементе угла, правоугаоника, квадрата, троугла и круга;- одреди обим правоугаоника, квадрата и троугла, применом обрасца; -користи геометријски прибор и софтверске алате за цртање;	**ГЕОМЕТРИЈА**	Обим троугла, квадрата и правоугаоника. Цртање паралелних и нормалних правих помоћу лењира. Конструкције троугла и кружнице.	-цртање правих и углова помоћу прибора за геометрију -самостално конструисање кружнице/круга шестаром - подстицање ученика да самостално примене формулу и израчунају потребно	-планира -прати напредак -даје додатна објашњења -демонстрира поступак правилне конструкције -осмишљава одговарајуће задатке -примењује различите методе рада	-посматра, слуша, памти, -правилно користи прибор за геометрију - црта, - самостално решава,проверава, - тражи објашњења;
-чита, упореди и претвара јединице мере - примењуј	**МЕРЕЊЕ И МЕРЕ**	Новчанице Јединице мере Мерење површине геометријских	-упознавање са мерним јединицама применом очигледних средстава	-прати рад и залагање -подстиче ученике да самостално мере -усмерава	-посматра и слуша, - објашњава, - мери -упоређује и претвара,- проверава, -

е концепт мерења у једноставним реалним ситуацијама. --чита и користи податке представљене табеларно или графички		фигура задатом мером.	-решавање једноставних задатака повезивањем са свакодневним ситуацијама -самостално мерење различите предмета	на практичну примену -подстиче на опажање,примену, закључке, препознавање,закључке	тражи објашњења;

ДОДАТНА НАСТАВА

МАТЕМАТИКА

Циљ:Додатна настава има за циљ да ученицима који воле математику и успешно усвајаЈу математичке садржаје у редовној настави омогући напредовање, продубљивањем и проширивањем тих садржаја, а тиме и да пробуде још јаче мотиве интересовања за учење математике.Додатна настава ученике мотивише на стваралачки рад, самосталан рад,
развија код ученика способност логичког мишљења,развија стваралачко и критичко мишљење, оспособљава ученике за самообразовање уз помоћ литературе, омогућава даровитим ученицима испољавање и развијање њихових математичких способности.

ИСХОДИ Ученик ће моћи да :	НАСТАВНА ТЕМА	САДРЖАЈИ	НАЧИНИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА	АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА	АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА
-решава логичке и логичко-комбинаторние задатака; поређењем, сабирањем и одузимањем бројева	**БРОЈЕВИ (15)**	Сабирање,одузимање, множење,дељење бројева до 1000 Решавање израза са све 4 рачунске операције Математички квадрат Математичко стабло Решавање задатака постављањем једначина Површина фигуре Обим фигуре	-објашњавањеи увежбавање технике рачунања -инсистирање на усменом објашњењу поступка решавања -пребројава	--прати рад и залагање , пружа подршку, подстиче и усмерава -објашњава начин правилног израчунавања и примене олакшица -примењује различите методе рада	-слуша, посматра -усваја и увежбава поступак -самостално решава задатке

до хиљаду -решава одговарајуће једначине - успешно решава задатке са римским цифрама, . множењем једноцифреним бројем до хиљаду, једначинама са множењем и дељењем, пребројавањем скупова бројева. разуме поступак решавања проблемских задатака, као и задатака са дешифровањем рачунских операција	**ГЕОМЕТРИЈА (15)** **МЕРЕЊЕ И МЕРЕ (6)**	Израчунавање површине сложене фигуре Израчунавање обима сложене фигуре Основне и изведене мерне јединице	њем скупова бројева - објашњавање проблемских задатака - самосталн о конструис ање кружнице/ круга шестаром - подстицањ е ученика да самосталн о примене формулу и израчунају потребно Додатна објашњењ а о мерним јединицам а применом очигледни	-планира -прати -даје додатна објашњења -демонстрира поступак - осмишљава одговарајуће задатке -примењује различите методе рада -прати рад и залагање -подстиче ученике да самостално мере - усмерава на практичну примену -подстиче на опажање,при мену, закључке, препознавање ,закључке	- провер ава - објашњ ава поступ ак и тражи потреб на објашњ ења - посмат ра, слуша, памти, - правил но корист и прибор за геомет рију - црта, - самостално

- успешно решава задатке са кругом и кружном линијом, Обимом и површином - разумевање разноврсних задатака са угловима и нормалним и паралелним правима - успешно решава задатке са мерењем и мерама за дужину, мерама за време,			х средстава -решавање сложенијих задатака повезивањем са свакодневним ситуацијама - самосталн о мерење ра зличите предмета		решава, провер ава, - тражи објашњења; - посмат ра и слуша, - објашњава, - мери - упоређује и прет вара,- провер ава, - тражи објашњења;

ЧАС ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ

Одељењски старешина држи један час одељењског старешине недељно. Часови одељењског старешине представљају само један начин остваривања педагошке, организационе и административне функције одељењског старешине. Поступци, методе и интензитет ангажовања одељењског старешине зависе не само од узраста ученика,

већ и од интерперсоналних односа, развијености колектива и нивоа оспособљености да ученици самостално одлучују и организују активности.

Циљ и задаци
Одељењски старешина подстиче индивидуални развој ученика и унапређује одељењску заједницу као колектив.
Ученици се мотивишу и оспособљавају да самостално уче, поштују права и слободе људи, развијају естетичке вредности и позитиван однос према сопственој и клутурама других заједница, користе различите облике комуникације уважавајући саговорника, активно учествују у очувању животне средине, препознају сопствене предности и могућности, чувају податке и критички процењују информације из различитих извора, планирају стратегије и решавају проблеме, активно и конструктивно учествују у раду групе, препознају ризике и бирају здраве стилове живота.
У складу са различитим програмима које школа спроводи а имајући у виду развој међупредметних компетенција израђује се оквиран програм рада одељењског старешине а конкретне теме дефинишу се у оквиру Годишњег плана рада, уз напомену да је приоритет да старешине реагују на актуелне ситуације и потребе ученика и одељењске заједнице као целине.
Области које се обрађују у трећем разреду су:

- учење
- дечија права
- естетика
- комуникација
- однос према здрављу, безбедност, ментално здравље
- однос према околини, предузимљивост
- дигиталне компетенце
- решавање проблема, сарадња
- професионална оријентација
- превенција насиља, злостављања и занемаривања, превенција дискриминације
- родна равноправност, породица, дружење, правила понашања
- слободно време, обележавање битних празника и међународних дана

КУТАК ЗА УЧЕЊЕ

Општи циљ
Пружање подршке ученицима који отежано савладавају наставне садржаје и којима је потребна индивидуализована подршка из српског језика и математике.
Посебни циљеви

- Облик групне подршке ученицима са тешкоћама у учењу који се заснива се на ставовима да се сваком ученику мора омогућити да се развије и напредује у складу са својим способностима и могућностима и тежи да обезбеди најадекватније услове за реализацију образовних потреба деце са тешкоћама у учењу.
- Ученику треба да омогући стицање богатих искустава и вештина који су му неопходни за успешно и независно функционисање, стицање самопоуздања и подстицање и развијање основних компетенција за учење.

- Наставницима треба омогући проширивање знања о развоју детета, уочавање индивидуалних разлика у потребама и способностима деце, подстицање и унапређивање партнерског односа у релизацији подршке деци и примену нових метода, средстава и технологија у раду.
- У односима међу вршњацима треба да подстиче разумевање и прихватање индивидуалних разлика и потреба других кроз међусобну интеракцију, као и јачање толеранције, поштовања и уважавања.

Исходи програма:

- Да ученик достигне основни ниво постигнућа у савладавању програма предмета српски језик и математика, те тако створи услове за праћење наставе у редовном разреду.
- Да се код ученика развије његов образовни максимум и способности за учење коришћењем адекватних наставних метода и облика рада.
- Да се ученик оспособи за вербално и писано коришћење српског језика.
- Да се кроз моторичке вежбе отклоне или ублаже специфичне тешкоће у писању и тиме омогући даље и успешније учење и развој.

Критеријуми за избор ученика за Кутак за учење:

- Запажање учитеља и опис ученикових потешкоћа.
- Заједничко мишљење учитеља и стручне службе.
- Контролне вежбе ученика у току школске године.
- Похађање допунске наставе.
- Мишљење стручњака ван школе на основу процене ученикових способности.
- Мишљење ИРК.

Начин остваривања програма

Настава се организује за ученике једног разреда у групама које чини највише седам ученика. Једну групу сачињавају ученици једног или више одељења. Наставу изводе учитељи разреда коме ученик припада у оквиру својих недељних задужења. Време трајања активности одређује учитељ, у складу са индивидуалним потребама ученика. Током трајања програма остварује се континуирана двосмерна комуникација између учитеља и родитеља. По потреби, учитељу у раду помаже педагошки асистент или пратилац ученика. Настава се одржава у учионици или на неком другом месту, по процени учитеља.

КУТАК ЗА ВИШЕ ЗНАЊА

Општи циљ

Пружање подршке ученицима који су изузетно мотивисани и успешни у савладавању наставних садржаја и којима је потребна индивидуализована подршка у оквиру наставних предмета за које показују посебно интересовање.

Посебни циљеви

- Облик групне подршке изузетно успешним и заинтересованим ученицима који се заснива се на ставовима да се сваком ученику мора омогућити да се развије и напредује у складу са својим способностима и могућностима и тежи да обезбеди најадекватније услове за испуњавање образовних потреба деце у проширивању знања.

- Ученике треба водити у зону наредног развитка која омогућава да богате своја искуства и вештине, што ће допринети развијању компетенција за учење.
- Наставницима треба омогући проширивање знања о развоју детета, уочавање индивидуалних разлика у потребама и способностима деце, подстицање и унапређивање партнерског односа у релизацији подршке деци и примену нових метода, средстава и технологија у раду.
- У односима међу вршњацима треба да подстиче разумевање и прихватање индивидуалних разлика и потреба других кроз међусобну интеракцију, као и јачање толеранције, поштовања и уважавања.
- Унапређивање знања из математике и развијање логичког мишљења – у 3. разреду, у раду са наставницом математике.
- Развијање дигиталних компетенција у 4. разреду, у раду са наставником информатике и рачунарства.

Исходи програма:

- Да ученику надгради напредни ниво постигнућа у савладавању програма наставних предмета за које је заинтересован.
- Да се код ученика развије његов образовни максимум и способности за учење коришћењем адекватних наставних метода и облика рада.

Критеријуми за избор ученика за Кутак за учење:

- Запажање учитеља и опис ученикових потенцијала.
- Заједничко мишљење учитеља и стручне службе.
- Изузетна успешност на проверама знања ученика у току школске године.
- Заинтересованост ученика за проширивање знања.

Начин остваривања програма

Настава се организује за ученике једног разреда у групама које чини највише петнаест ученика. Једну групу сачињавају ученици једног или више одељења. Наставу изводе учитељи разреда коме ученик припада у оквиру својих недељних задужења; наставник математике у 3. разреду и наставник информатике и рачунарстава у 4. разреду за заинтересоване ученике. Време трајања активности одређује учитељ, у складу са индивидуалним потребама ученика. Током трајања програма остварује се континуирана двосмерна комуникација између учитеља и родитеља. Настава се одржава у учионици или на неком другом месту, по процени учитеља/наставника.

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЧЕТВРТИ РАЗРЕД

НАСТАВНИ ПЛАН

р.бр.	А. ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ	нед.	год.
1.	Српски језик	5	180
2.	**Енглески језик**	2	72
3.	Математика	5	180
4.	Природа и друштво	2	72

5.	Ликовна култура	2	72
6.	Музичка култура	1	36
7.	Физичко и здравствено васпитање	3	108
8.	Дигитални свет	1	36
Укупно : А		21	756
р.бр.	Б. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ		
1.	Верска настава/ Грађанско васпитање	1	36
Укупно : Б		1	36
Укупно : А+Б		22	792
р.бр.	В. ОБЛИК ОБРАЗОВНО - ВАСПИТНОГ РАДА		
1.	Редовна настава	22	792
2.	Допунска настава	1	36
3.	Додатна настава	1	36
4.	Настава у природи	7-10 дана годишње	
р.бр.	Г. ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА		
1.	Час одељ. старешине	1	36
2.	Ваннаставне активности	1-2	36-72
3.	Излет-екскурзија	1-3 дан годишње	
Укупно : А+Б+В+Г (без наставе у природи и излета)			

1.1. СВРХА ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

-Квалитетно образовање и васпитање, које омогућава стицање језичке, математичке, научне, уметничке, културне, здравствене,еколошке и информатичке писмености неопходне за живот у савременом и сложеном друштву.
–Развијање знања, вештина, ставова и вредности које оспособљавају ученике да успешно задовољава сопствене потребе и интересе. Развија сопствену личност и потенцијал, поштује друге особе и њихов идентитет, потребе и интересе, уз активно и одговорно учешће у економском, друштвеном и културном животу и допринос демократском, економском и културном развоју друштва.

1.2. ЦИЉЕВИ ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА:

1) обезбеђивање добробити и подршка целовитом развоју ученика;
2) обезбеђивање подстицајног и безбедног окружења за целовити развој ученика, развијање ненасилног понашања и успостављање нулте
толеранције према насиљу;
3) свеобухватна укљученост ученика у систем образовања и васпитања;
4) развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и
развоја физичких способности;
5) развијање свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине и еколошке етике, заштите и добробити
животиња;
6) континуирано унапређивање квалитета процеса и исхода образовања и васпитања заснованог на провереним научним сазнањима и
образовној пракси;

7) развијање компетенција за сналажење и активно учешће у савременом друштву које се мења;
8) пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког ученика, у складу са његовим узрастом, развојним
потребама и интересовањима;
9) развијање кључних компетенција за целоживотно учење, развијање међупредметних компетенција за потребе савремене науке и
технологије;
10) развој свести о себи, развој стваралачких способности, критичког мишљења, мотивације за учење, способности за тимски рад,
способности самовредновања, самоиницијативе и изражавања свог мишљења;
11) оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;
12) развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима и неговање другарства и пријатељства;
13) развијање позитивних људских вредности;
14) развијање компетенција за разумевање и поштовање права детета, људских права, грађанских слобода и способности за живот у
демократски уређеном и праведном друштву;
15) развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, развој толеранције и
уважавање различитости;
16) развијање личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности Републици Србији, поштовање и неговање
српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности,
поштовање и очување националне и светске културне баштине;
17) повећање ефикасности употребе свих ресурса образовања и васпитања, завршавање образовања и васпитања у предвиђеном року са
минималним продужетком трајања и смањеним напуштањем школовања;
18) повећање ефикасности образовања и васпитања и унапређивање образовног нивоа становништва Републике Србије као државе
засноване на знању.

ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

СРПСКИ ЈЕЗИК

Циљ учења Српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања ,негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ	
-чита са разумевањем различите врсте текстова; - укратко образложи свој утисак и мишље ње поштујући и другачије ставове; - разликује књижевне врсте: шаљиву народну песму, басну и причу о животињама, приповетку, роман за децу и драмски текст; - одреди тему, редослед догађаја, време и место дешавања у прочитаном тексту; -именује позитивне и негативне особине ликова; - уочи и издвоји основне елементе лирске песме (стих, строфа, рима и ритам); -тумачи идеје књижевног дела; - препозна ситуације кршења/остваривања права детета и стереотипе у књижевним делима; -уочи персонификацију и разуме њену улогу у књижевном делу; -разликује описивање, приповедање (у 1. и 3. лицу) и дијалог у књижевном делу; - преприча текст из различитих улога/ перспектива;	**КЊИЖЕВНОСТ (80)**	Школска лектира Поезија Проза Драмски текстови Научно популарни и информативни текстови Домаћа лектира Књижевни појмови: –шаљива народна песма, – прича о животињама, – особине народне епске песме, – приповетка, – роман за децу, – персонификација, – опис природе и ликова, – приповедање у 1. и 3. лицу, – сукоб драмских лица	**Природа и друштво** Прошлост-Историјски извори, Начини живота данас и у прошлости; Природа, човек, друштво - Услови за живот, ланац исхране и међусобни утицаји у животним заједницама **Музичка култура** Слушање музике: Композиције различитог карактера; Музичко стваралаштво: Стварање звучне приче **Ликовна култура** Споразумевање: Слика, текст, звук; Кратки анимирани филмови	

-уочи основни тон књижевног текста (ведар, тужан, шаљив); -уочи супротстављеност лица у драмском тексту; - чита текст поштујући интонацију реченице/ стиха; -изражајно рецитује песму и чита прозни текст; - изводи драмске текстове; -усвоји позитивне људске вредности на основу прочитаних књижевних дела				

АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА
планира, припрема, води разговор; примењује различите облике и методе рада; демонстрира и илуструје; подстиче ученике на увиђање и повезивање са садржајима; проверава оствареност исхода;

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

-примена разноврсних облика и метода рада (тимски, групни, рад у пару, метода демонстрације, рад на тексту, графичка метода …)

-индивидуаилизован приступ ученицима:
педагошке захтеве потребно је прилагодити особеностима сваког ученика, нивоу њиховог инетелектуалног, емоционалног, социјалног развоја, њиховим афинитетима и типу личности. Са ученицима који спорије напредују примењује се индивидуализација у раду, промерава се тежина и облик задатака, усклађује метода и приступ.

-развијање критичког мишљења кроз идејну и садржинску анализу обрађених књижевноуметничких текстова;
-изградња читалачких навика кроз активност “Један месец - једна књига” и вођење дневника читања;
-тестови провере усвојености књижевних садржаја;
-тестови читања и разумевања домаће лектире;
-постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације
- развијање емпатије тиме што од читалаца тражи да се ставе на место другога и да разумеју најразличитије особине и поступке ликова
-развијати способност читања књижевних текстова са разумевањем, подстицати љубав према читању

-функционално повезивање текстова по сродству
- богаћење речника путем усвајања непознатих речи из прочитаних текстова

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ	
– разликује речи које мењају облик (именице,заменице, придеви, бројеви, глаголи) и уочи оне које су увек у истом облику; – одреди основне реченичне чланове; – разликује врсту речи од службе речи у реченици; – поштује и примени основна правописна правила; – правилно пише сва три модела управног говора	**ЈЕЗИК (50)**	Речи које у писању и говору мењају облик; речи које не мењају облик (без именовања врста непроменљивих речи). Реченица и реченични чланови(субјекат, предикат,објекат, Прилошке одредбе). Појам субјекта; различите врсте речи (именице и личне заменице) у функцији субјекта; изостављени субјекат. Појам предиката (глаголски предикат). Појам објекта (именице у функцији објекта). Прилошке одредбе за време, место и начин. Речи и групе речи у функцији субјекта, објекта и прилошких одредаба; придев уз именицу у служби атрибута у оквиру групе речи која има службу субјекта или објекта. Управни говор (трећи модел). Велико слово: имена становника држава и насеља; називи улица и тргова; имена из уметничких дела Примери из обрађених дела устаљена и посебно наденута имена животиња; Називи	**Природа и друштво** Услови за живот, Облици рељефа; Материјали – Промене материјала **Музичка култура** Слушање музике: музички дијалог **Ликовна култура** Споразумевање: Тумачење визуелних информација **Математика** Мерење и мере: Јединице мере	

		институција,предузећа и установа, манифестација; устаљена имена историјских догађаја и личности. Речца *ли*; скраћени упитни облик *је ли* (*је л'*) према узрочном везнику *јер*. Предлог *са* уз заменице (нпр. *са мном, с њом* и сл.). Писање вишечланих бројева		
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА			**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**	
планира, припрема, води разговор; примењује различите облике и методе рада; демонстрира и илуструје; подстиче ученике на увиђање и повезивање са садржајима; проверава оствареност исхода;			слуша, посматра, повезује са наученим, активно учествује у разговору, уочава врста речи и књижевним текстовима,поставља питања, решава задато	

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

-за обраду садржаја из граматике и правописа коришћење полазног текста на коме се уочава одређена језичка појава. Пожељно је да полазни текст (осим тога што је засићен траженом језичком појавом буде у складу са интересовањима ученика. Текст са ликовима цртаних филмова, играних филмова, стрипова...)

-свакодневна комуникација у функцији усвајања одређене језичке појаве.

-утврђивање, обнављање и проширивање знања о познатим језичким појавама и појмовима кроз језичке игре.

-истраживачко учење кроз најављивање наставне јединице тек након уочавања језичке појаве која је предмет учења.

-израда паноа и графичко приказивање језичких појава и правила.

-синтеза градива кроз честе петоминутне провере и квизове знања.

-упућивање ученика на коришћење додатне литературе, интернета, енциклопедија, радии зраде паноа, кратких записа, кратких излагања.

-коришћење е-уџбеника и др.

- утврђивање, обнављање и проширивање знања о познатим правописним правилима и њиховој функционалној примени.

-корелација са наставом Природе и друштва кроз уочавање правописних грешака на тексту који је засићен географским појмом.

-мали правописни диктати кроз рад у пару и међусобно оцењивање.

-увежбавање правописних правила кроз креирање одељенских зидних новина

-увежбавање правописних правила кроз свакодневне, кратке игролике активности(„Тачно-нетачно“, „Чик погоди“, „Избаци уљеза“ „Пронађи грешку“...)

-користити правописне вежбе: преписивање, диктат и самостално писање

-постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ	
- употреби основне облике усменог и писменог изражавања: препричавање причање и описивање; -употреби речи истог облика, а различитог значења, као и речи истог значења, а разли читог облика; - препозна значење речи и фразеологизама који се употребљавају у свакодневној комуникацији; - напише разгледницу, честитку, приватно писмо; - прилагоди језички израз комуникативној ситуацији – формалној и неформалној; - повеже информације исказане у линеарном и нелинеарном тексту и на основу њих изводи закључак; - правилно структурира текст; - учествује у	**ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА (50)**	Основни облици усменог и писменог изражавања: препричавање текста у целини и по деловима (по датом плану); причање у дијалошкој форми (уношење дијалога, управног говора у структуру казивања); описивање односа међу предметима, бићима и појавама; описивање природе,личности, Књижевних ликова и сл. Речи истог облика, а различитог значења; речи истог значења, а различитог облика (на примерима књижевних текстова); устаљени језички изрази. Разгледница, честитка, писмо. Књижевни и други текстови(линеарни и нелинеарни) у функцији унапређивања језичке културе. Говорне вежбе: рецитовање, изражајно читање, сценско приказивање драмског / драматизованог текста и сл.	**Природа и друштво** Природа, човек, друштво - Животне заједнице у мом крају и човеков однос према њима **Музичка култура** Слушање музике: Композиције различитог карактера; Музичко стваралаштво: Стварање звучне приче **Ликовна култура** Споразумевање: Слика, текст, звук; Кратки анимирани филмови	

предлагању садржаја и начина рада		Правописне вежбе: диктат; управни говор (сва три модела); наводници; велико слово; заменица *Ви* из поштовања; спојено и одвојено писање речи (речца *ли*, предлог *са*, вишечлани бројеви). Језичке вежбе: допуњавање реченица предикатом у садашњем, прошлом и будућем времену; проширивање реченица;укрштене речи; асоцијације. Лексичко семантичке вежбе: одређивање значења устаљених израза;састављање речи на основу датог почетног и последњег слова; допуњавање низа речима које су повезане са датом речју. Два школска писмена задатка – један у првом и један у другом полугодишту.		
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА			**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**	
планира, припрема, води разговор; примењује различите облике и методе рада; демонстрира и илуструје; подстиче ученике да богате речник; проверава оствареност исхода;			слуша, посматра, прича, чита текстове, глуми, активно учествује у разговору, описује усмено и писмено доживљај, износи мишљење о	

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

1.Компетенција за целоживотно учење

2.Комуникација
4.Дигитална компетенција
6.Сарадња
7.Одговорно учешће демократском друштву
9.Одговоран однос према околини
10.Естетичка компетенција

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

- утврђивање, обнављање и проширивање знања о познатим правописним правилима и њиховој функционалној примени.
-корелација са наставом Природе и друштва кроз уочавање правописних грешака на тексту који је засићен географским појмом.
-мали правописни диктати кроз рад у пару и међусобно оцењивање.
-увежбавање правописних правила кроз креирање одељенских зидних новина
-увежбавање правописних правила кроз свакодневне, кратке игролике активности(„Тачно-нетачно“, „Чик погоди“, „Избаци уљеза“ „Пронађи грешку“...)
-користити правописне вежбе: преписивање, диктат и самостално писање
-постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације

увежбавати јасно, прецизно и разговетно изговарање реченице, поштовање интонације и правилно акцентовање у реченицама
-реализовати различите програмске вежбе (правописне, језичке, лексичко-семантичке)
- примењивати правописне вежбе:диктат, аутодиктат, Вежбедопуњавања и правилног избора речи
- кроз игровне активности, посебно кроз језичке и ситуационе игре, неговати језичку културу говора
- реализовати говорне вежбе у функцији изграђивања доброг језичког укуса, елоквентности и флуентности у изражавању
-постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације

Начин провере остварености исхода, формативно и сумативно оцењивање				
	КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА Правилник о оцењивању	**Поступак праћења и оцењивања**	**Инструменти за праћење напредовања**	**Праћење и оцењивање (време)**
	Оцену одличан (5) добија ученик који: − у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама; − лако логички повезује чињенице и појмове; − самостално изводи закључке	-иницијална процена нивоа на коме се ученици налазе - **усмено одговарање**(причање, препричавање, описивање, ортоепске вежбе лексичке и семантичке вежбе, синтаксичке и стилске вежбе, казивање напамет научених текстова, сценско приказивање)	Табеларна евиденција о писменим проверама Чек-листе са скалом процене Протоколи посматрања Упитници (за групни и рад у пару) *Учесталост јављања (запис	Свакодневно бележење током године Пресек стања на месечном нивоу Пресек стања након обрађене области Пресек стања по тромесечјима Провера на

	који се заснивају на подацима; − решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује; − показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања. **Оцену врло добар (4) добија ученик који**: − у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове; − самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; − решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује; − показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања. **Оцену добар (3) добија ученик који:** − у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама; − у знатној мери логички повезује чињенице и појмове;	- **писане провере** (контролни задаци, тестови, ортографске вежбе, диктати, лексичке и семантичке вежбе, синтаксичке и стилске вежбе домаћи задаци и писмени задаци) -вођење прописане Педагошке документације -белешке о: активностима, самосталности у току рада, практичним радовима, свескама ученика, учешћу на такмичењима и у различитим активностима -заједничко вредновање ученика и наставника - самопроцена оцене и ангажовања од стране ученика * групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика) * рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика)	датума и области) *Свеобухватност одговора (област; скала по нивоима) *Самосталност у извршавању задатака (област; скала по нивоима) *Листе: сарадња у групи (сви чланови су укључени, сви имају задато забележено у свескама...) -Квалитативно и квантитативно процењивање резултата рада група (пано, табела...) - Панои: добровољно учешће у разним наставним и ваннаставним активностима	крају школске године

	− већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме; − у довољној мери критички расуђује; − показује делимични степен активности и ангажовања. **Оцену довољан (2) добија ученик који:** − знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену; − у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима; − понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује; − показује мањи степен активности и ангажовања. **Недовољан (1) добија ученик који:** − знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене;			

	− не изводи закључке који се заснивају на подацима; − критички не расуђује; − не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање.			

НАСТАВНА СРЕДСТВА: електронски уџбеник, звучна читанка, часопис за децу, одељенски панои, наставни листићи, лектира.
ИНОВАЦИЈЕ:јачање дигиталних компетенција кроз увођење ученика у коришћење дигиталних уџбеника и коришћење разноврсних извора знања(“Један месец-једна књига и новоформирање одељенске бибилиотеке).

М А Т Е М А Т И К А

Циључења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

ИСХОДИ	**НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**		
– прочита,запише и упореди природне бројеве и прикаже их на бројевној правој; – одреди месну вредност цифре; – изврши четири основне рачунске операције у скупу *N*0; – састави израз, израчуна вредност бројевног израза и примени својства рачунских операција; – реши једначине и неједначине и провери тачност решења;	**БРОЈЕВИ (134)**	Скуп природних бројева са нулом Декадни систем записивања бројева Месна вредност цифре Својства скупа природних бројева Сабирање и одузимање (писмени поступак). Множење и дељење (писмени поступак) Својства рачунских операција (изражена формулама). Изрази са више операција (бројевни изрази и изрази са променљивом).		

– реши проблемски задатак користећи бројевни израз, једначину или неједначину; – процени вредност израза са једном рачунском операцијом; – одреди вишеструке декадне јединице најближе датом броју; –прочита и запише разломке облика m/n ($m, n \leq 10$); – упореди разломке облика са једнаким бројиоцима или имениоцима; – сабере и одузме разломке са једнаким имениоцима; – запише резултат мерења дужине децималним бројем са највише две децимале; – сабере и одузме децималне бројеве са највише две децимале; – чита, користи и представља податке у табелама или графичким дијаграмима;		Једначине и неједначине у скупу $N0$. Разломци облика m/n ($m, n \leq 10$). Упоређивање разломака са једнаким бројиоцима. Једнакост разломака. Сабирање и одузимање разломака са једнаким имениоцима. Децимални запис броја са две децимале. Сабирање и одузимање децималних бројева		

АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**
планира, припрема, даје објашњења; демонстрира и илуструје; подстиче ученике на примену наученог у реалним животним ситуацијама; организује игров.активности, проверава оствареност исхода;	слуша, посматра, објашњава, учествује у раду и разговору, процењује, записује поступак, израчунава, проверава, користи е-уџбеник, тражи објашњења,

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

-Визуелизација бројева и места броја у бројевном низу ради разумевању декадног бројевног система(коришћење очигледних наставних средставаа, графикони, цртежи, табеле

- унапређивање технике рачунања: у циљу квалитетног и брзог рачунања као елементарне технике у настави математике потребно је примењивати свакодневне вежбе рачунања са све четири основне рачунске операције.На тај начин ученици стичу спретност и сигурност при усменом и писменом рачунању. Ове вежбе могу бити конципиране кроз такмичарске активности јер се повећава мотивација и инетересовање ученика.

-решавање проблемских задатака и задатака који су у вези са реалним животним ситуацијама:
свакодвно давати бар један проблемски задатак јер он доприноси развоју математичко-логичког мишљења и увиђању узрочно-последичног односа.
-развијање способности математичког моделовања, примене математике у решавању проблема из реалних животних ситуација или других предметних области
- разумевање појма разломка радити кроз практичне активности деобе и спајања, лепљења
и сечења погодног дидактичког материјала:
што чешће појам делова целине и разломка презентовати кроз предмете из свакодневне употребе.
- примена тимског, групног и рада у пару.
-постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације:
кад ког је то могуће примењивати принцип по ком деца сама процењују тачност и исправност решења задатака. На тај начин подиже се њихова активностг, фокусира пажња и мотивисаност за рад.

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ
– именује елементе и опише особине квадра и коцке; – црта мреже и прави моделе квадра и коцке; – препозна сликовну представу изгледа тела посматраног са различитих страна;	**ГЕО МЕТРИЈА (14)**	Квадар и коцка	**Природа и друштво** Оријентација у простору и времену – Географска карта Србије, план насеља **Музичка култура** Извођење музике: Елементи музичког писма **Ликовна култура** Композиција : Орнамент. Традиционална и савремена употреба орнамената, симетрија	1.Компетенција за целоживотно учење 2.Комуникација 3.Рад с подацима и информацијама 4.Дигитална компетенција 5.Решавање проблема 6.Сарадња 8.Одговоран однос према здрављу 10.Естетичка компетенција 11.Предузимљивост и оријентација ка предузетништву

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

- развој перцепције простора и просторног резоновања кроз упознавање геометријских фигура у равни и њихових својстава
- моделовање геометријских тела и учење о својствима геометријских тела кроз непосредно посматрање и опажање
- цртање правих и углова помоћу лењира и троугаоника или два троугаоника
- конструисање кружнице/круга шестаром и увиђају да су круг и кружница одређени центром и полупречником
- подстицање ученика да самостално откривају формуле израчунавања обима и површине
- пресликавање једноставних геометријске фигуре на квадратној мрежи или тачкастој мрежи симетрично
-посматрање, прављење модела, цртање, склапање и растављање делова фигуре
-постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације
- учитељи су упознати са коришћењем шестара, лењира,троугла, конструисањем па се настава ове области надовезује на већ постојеће знање и надограђује у обиму и квалитету.

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ
– прочита, упореди и претвори јединице за мерење површине и запремине; – израчуна површину квадрата и правоугаоника; – израчуна површину и запремину квадра и коцке; – реши проблемске задатке у контексту мерења.	**МЕРЕЊЕ И МЕРЕ (32)**	Мерење површине (m2 , dm2 , cm2 , mm2 , km2 , ha, a). Површина квадрата и правоугаоника . Површина квадра и коцке. Мерење запремине (m3 , dm3 , cm3 , mm3). Запремина квадра и коцке.	**Природа и друштво** Оријентација у простору и времену Географска карта Србије, план насеља **Музичка култура** (Извођење музике: Елементи музичког писма **Ликовна култура** (Материјали – Својства материјала)	1.Компетенција за целоживотно учење 2.Комуникација 3.Рад с подацима и информацијама 4.Дигитална компетенција 5.Решавање проблема 6.Сарадња 11.Предузимљивост и оријентација ка предузетништву
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА			**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**	

планира, припрема, даје објашњења; демонстрира и илуструје; подстиче ученике на примену наученог у сложен. ситуацијама; прати реализације активности, проверава оствареност исхода;	посматра, слуша, објашњава, учествује у раду и разговору , процењује, закључује, претвара, проверава, користи е-уџбеник, тражи објашњења;

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

- упознавање са стандардним мерним јединицама применом очигледних средстава
- решавање једноставнијих проблема повезивањем са свакодневним ситуацијама
- процена и мерење различите предмета из окружења
- примена информационих технологија, Геогебра и Гоогле мап
- развијање логичко- комбинаторног мишљења применом одговарајућих активности
-постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације

ПЛАН ЕВАЛУАЦИЈЕ
Начин провере остварености исхода, формативно и сумативно оцењивање

	КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА Правилник о оцењивању	**Поступак праћења и оцењивања**	**Инструменти за праћење напредовања**	**Праћење и оцењивање (време)**
	Оцену одличан (5) добија ученик који: − у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама; − лако логички повезује чињенице и појмове; − самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; − решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује; − показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања. Оцену врло добар (4) добија ученик који:	-иницијална процена нивоа на коме се ученици налазе - **усмено одговарање**(опис поступка рада) - **писане провере** (контролни задаци, тестови, домаћи задаци и писмени задаци) -вођење прописане педагошке документације -белешке о: активностима, самосталности у току рада, практичним радовима, свескама ученика, учешћу на такмичењима и у различитим активностима -заједничко вредновање ученика и наставника	Табеларна евиденција о писменим проверама -Чек-листе са скалом процене -Протоколи посматрања -Упитници (за групни и рад у пару) *Учесталост јављања (запис датума и области) *Свеобухватност одговора(област; скала по нивоима) *Самосталност у извршавању задатака(област; скала по нивоима) *Листе: сарадња у групи (сви чланови су укључени, сви имају задато	Свакодневно бележење током године Пресек стања на месечном нивоу Пресек стања након обрађене области Пресек стања по тромесечјима Провера на крају школске год

	− у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове; − самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; − решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује; − показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања. Оцену добар (3) добија ученик који: − у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама; − у знатној мери логички повезује чињенице и појмове; − већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме; − у довољној мери критички расуђује; − показује делимични степен активности и ангажовања. Оцену довољан (2) добија ученик који: − знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену; − у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и	- самопроцена оцене и ангажовања од стране ученика	забележено у свескама...) -Квалитативно и квантитативно процењивање резултата рада група (пано, табела...) - Панои: добровољно учешће у разним наставним и ваннаставним активностима	

	искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима; − понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује; − показује мањи степен активности и ангажовања. Недовољан (1) добија ученик који: − знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене; − не изводи закључке који се заснивају на подацима; − критички не расуђује; − не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање. активностима, самосталности у току рада, практичним радовима, свескама ученика, учешћу на такмичењима и у различитим активностима -заједничко вредновање ученика и наставника - самопроцена оцене и ангажовања од стране ученика * групни рад (посматрање наставника, излагање група,			

	процена осталих ученика) * рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика)				

- **НАСТАВНА СРЕДСТВА:**

модели геометријских фигура, цртежи, илустрације, табеле, графикони, прибор за геометрију, електронски уџбеник, предмети из окружења.

- **ИНОВАЦИЈЕ:**

игровне и такмичарске активности, добри примери праксе са стручних усавршавања и угледних часова, настава у измењеном амбијенту…

П Р И Р О Д А И Д Р У Ш Т В О

Циљ учења Природе и друштва јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему.
Програм наставе и учења предмета Природа и друштво у четвртом разреду разреду основне школе чини тема *Моја домовина* и четири предметне области: Природне и друштвене одлике Србије,Човек – природно и друштвено биће ,Материјали ,Прошлост Србије. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

ИСХОДИ	**НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**	**МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ**	
– одреди положај и границу Србије, положај главног града и већих насеља на географској карти Србије; – одреди положај и именује природне и друштвене објекте на географској карти Србије;	**ПРИРОДНЕ И ДРУШТВЕНЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ (32)**	Положај, територија, граница и симболи Србије (грб, застава и химна) и национална валута. Природне карактеристике Србије – рељеф, воде, шуме. Типичне, ретке и угрожене врсте биљака и животиња – значај и заштита. Национални паркови Србије.	**Српски Језик** Књижевност – прозни и поетски текстови **Музичка култура** Слушање музике: Различити жанрови везани за уобичајене ситуације у животу; Музика и здравље **Ликовна култура** Споразумевање: Визуелне	

– повеже различите природно-географске карактеристике Србије са размештајем становништва, изгледом насеља и делатностима људи; – уважава националну и културну разноликост као основу за суживот свих грађана Републике Србије; – представи знамените личности, културна добра и природне лепоте по којима је Србија препознатљива у свету; – у дискусији даје Предност коришћењу Локалних производа, производа направљених од рециклираних материјала, као и коришћењу обновљивих природних ресурса;		Друштвене карактеристике Србије (становништво, насеља и делатности). Грађани Србије (права и обавезе, демократски односи и интеркултуралност). Привредне карактеристике Србије (природни ресурси и делатности у различитим крајевима). Одржива употреба природних ресурса (извори енергије, чиста вода, чист ваздух, плодно земљиште, руде, разноврсност биљног и животињског света).	карактеристике биљака и животиња	
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА			**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**	

планира, припрема материјале, даје објашњења; демонстрира и илуструје; подстиче ученике на примену наученог у свакодневном животу; прати реализације активности, интегрише садржаје, проверава оствареност исхода;	посматра, слуша, објашњава, учествује у раду и разговору, процењује, закључује, илуструје, групише, користи е-уџбеник, тражи објашњења, одговара на питања, истражује, презентује рад,;

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

– Посматрање са усмереном и концентрисаном пажњом ради јасног запажања и уочавања света у окружењу (уочавање видљивих карактеристика);
– Илустровање појава и процеса из свакодневног живота
– навођење, показивање, објашњавање примера из природног и друштвеног окружења;
– Описивање – вербално или ликовно изражавање спољашњих и унутрашњих запажања;
– Процењивање – самостално одмеравање;
– Груписање – уочавање сличности и различитости ради класификовања;
– Праћење – континуирано посматрање ради Запажања промена;
– Бележење – записивање графичко, симболичко, електронско бележење опажања;
– Истраживање – испитивање својстава и особина, веза и Узрочно-последичних односа;

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ
– повеже промене у изгледу свог тела и понашања са одрастањем; – планира своје Дневне активности и време проведено уз ИКТ уређаје; - затражи помоћ уколико се суочи са непримереним	**ЧОВЕК – ПРИРОДНО И ДРУШТВЕНО БИЋЕ (9)**	Човек – природно, друштвено и свесно биће. Физичке промене у пубертету. Дигитална безбедност и последице прекомерног коришћења информационо-комуникационих технологија; непримерени садржаји	**Српски језик** Језик – врсте речи, Језичка култура – Описивање доживљеног **Пројектна настава** ИКТ уређаји, дигитални садржаји **Ликовна култура** Споразумевање: Визуелне карактеристике знаци, симболи **Физичко и здравствено васпитање** Здравствено васпитање: Физичке промене на телу	1.Компетенција за целоживотно учење 2.Комуникација 3.Рад с подацима и информацијама 4.Дигитална компетенција 6.Сарадња 7.Одговорно учешће у демократском друштву 10.Естетичка компетенција

садржајима у дигиталном окружењу;				
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА			**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**	
планира, припрема материјале, даје објашњења; демонстрира поступак оријентације у простору и времену; објашњава поступак како да се научено примени у свакодневном животу; прати реализацију активности, интегрише садржаје, проверава оствареност исхода;			посматра, слуша, објашњава, учествује у раду и разговору, процењује, закључује, илуструје, описује, користи е-уџбеник, прави белешке, одговара на питања, истражује, презентује рад;	

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

-уважавање искуства и знања које је ученик изградио ван школе,
-повезивањем активности и садржаја учења са животним искуствима ученика и подстицањем примене наученог у свакодневном животу
- илустровање појава и процеса из свакодневног живота – навођење, показивање,н објашњавање примера из природног и друштвеног окружења;
-описивање – вербално или ликовно изражавање;
-бележење – записивање графичко, симболичко, електронско бележење опажања;
-играње – дидактичке, едукативне и спонтане игре;
- активности у оквиру мини- пројекта – осмишљавање и реализација

ИСХОДИ	**НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**	**МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ**	

-идентификује и самостално раздваја смеше просејавањем, одливањем, цеђењем и испаравњем; – испита електричну проводљивост материјала помоћу једноставног струјног кола; – наведе примере штедљивог коришћења електричне енергије; – наведе примере употребе магнета у свакодневном животу; – наведе примере превенције и заштите од пожара;	**МАТЕРИЈАЛИ (8)**	Смеше (течности,храна	**Српски језик** Књижевност: Информативни текстови **Математика** Јединице мере, разломци, децимални запис **Ликовна култура** Материјали: Својства материјала. Својства материјала за ликовно обликовање – растворљивост или постојаност, материјали који могу да се користе као алатке	

АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**
планира, припрема материјале, даје објашњења; упућује ученике како да опишу појаву; прати реализацију активности, интегрише садржаје, проверава оствареност исхода;	посматра, слуша, истражује, учествује у раду и разговору, изводи огледе, илуструје, описује, користи е-уџбеник, прави белешке, одговара на питања, презентује рад;

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊАПРОГРАМА

– Експериментисање – намерномодификованеактивности, огледикоје изводи самученик;
– Истраживање –Испитивање свог става и особина, веза и узрочно-последичниходноса;
– Сакупљање –прављење колекција,збирки, албума изприродног и друштвеногокружења;
– Стварање –креативна продукција;
– Играње –дидактичке,едукативне и спонтане игре;
– Активности у оквиру мини-пројекта осмишљавање иреализација.

ИСХОДИ	**НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**	**МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ**	**МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ**

– прикаже хронолошки на ленти времена значајне историјске догађаје и личности; – опише начин живота људи кроз време користећи различите изворе информација; – представи ток и резултате истраживања (писано, усмено, помоћу ленте времена, презентацијом и/или цртежом и др); – пронађе и одабере потребне информације из Различитих извора (писаних,сликовни дигиталних); – повеже резултате рада са уложеним трудом; – сарађује са другима у групи на заједничким активностима; – учествује у друштвено-корисним акцијама уз	**ПРОШЛОСТ СРБИЈЕ (23)**	Живот у далекој прошлости (долазак Словена на Балканско полуострво, области које су Срби населили; начин живота). Српска држава за време владарске Породице Немањића – успон и слабљење (владари – Стефан Немања, цар Душан, цар Урош; култура, начин живота). Живот под турском влашћу (начин живота, облици Пружања отпора). Настанак и развој модерне српске државе (Први и Други српски устанак –узрок и ток; вође устанка; култура,	**Српски језик** Књижевност – епска поезија; усмена књижевност **Музичка култура** Извођење музике: Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима **Ликовна култура** Композиција: Орнамент. Традиционална и савремена употреба орнамената, симетрија	1.Компетенција за целоживотно учење 2.Комуникација 3.Рад с подацима и информацијама 4.Дигитална компетенција 6.Сарадња 7.Одговорно учешће у демократском друштву 10.Естетичка компетенција

подршку одраслих		начин живота). Србија у савремено доба (Први светски рат, настанак југословенске државе, Други светски рат, промена облика владавине, распад југословенске државе и осамостаљење Србије; култура, начин живота).		
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА			**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**	
планира, припрема материјале, даје објашњења; упућује ученике како да опишу појаву; прати реализацију активности, интегрише садржаје, проверава оствареност исхода;			посматра, слуша, објашњава, учествује у раду и разговору, изводи огледе, илуструје, описује, користи е-уџбеник, прави белешке, одговара на питања, истражује, презентује рад,;	

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

– интегрисање садржаја у којем постоји хоризонтална и вертикална повезаност унутар истог предмета и различитих наставних предмета;
– неговањем радозналости, одржавањем и подстицањем интересовања за учење и континуирано сазнавање;
– илустровање појава и процеса из свакодневног живота – навођење, показивање, објашњавање примера из природног и друштвеног окружења;
– бележење – записивање графичко, симболичко, електронско бележење опажања;
– описивање – вербално или ликовно изражавање спољашњих и унутрашњихзапажања;

Начин провере остварености исхода, формативно и сумативно оцењивање				
	КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА Правилник о оцењивању	**Поступак праћења и оцењивања**	**Инструменти за праћење напредовања**	**Праћење и оцењивање (време)**

	Оцену одличан (5) добија ученик који: − у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама; − лако логички повезује чињенице и појмове; − самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; − решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује; − показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања. Оцену врло добар (4) добија ученик који: − у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове; − самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; − решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује; − показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања. Оцену добар (3) добија ученик који: − у довољној мери показује способност употребе	-иницијална процена нивоа на коме се ученици налазе - **усмено одговарање**(опис поступка рада) - **писане провере** (контролни задаци, тестови, домаћи задаци и писмени задаци) -вођење прописане педагошке документације -белешке о: активностима, самосталности у току рада, практичним радовима, свескама ученика, учешћу на такмичењима и у различитим активностима -заједничко вредновање ученика и наставника - самопроцена оцене и ангажовања од стране ученика * групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика) * рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика)	-Табеларна евиденција о писменим проверама -Чек-листе са скалом процене -Протоколи посматрања ·Упитници (за групни и рад у пару) *Учесталост јављања (јављање +; више пута ++; комплетан, потпун одговор +++; не зна одговор – запис датума и области) *Свеобухватност одговора (област; скала по нивоима) *Самосталност у извршавању задатака(област; скала по нивоима) *Листе: сарадња у групи (сви чланови су укључени, сви имају задато забележено у свескама...) -Квалитативно и квантитативно процењивање резултата рада група (пано, табела...) - Панои: добровољно учешће у разним наставним и ваннаставним активностима	Свакодневно бележење Током године Пресек стања на месечном нивоу Пресек стања након обрађене области Пресек стања по тромесечјима Провера на крају школске године

	информација у новим ситуацијама; − у знатној мери логички повезује чињенице и појмове; − већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме; − у довољној мери критички расуђује; − показује делимични степен активности и ангажовања. Оцену довољан (2) добија ученик који: − знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену; − у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима; − понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује; − показује мањи степен активности и ангажовања. Недовољан (1) добија ученик који: − знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност			

	репродукције и примене; − не изводи закључке који се заснивају на подацима; − критички не расуђује; − не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање			

ЛИКОВНА КУЛТУРА

Циљ учења Ликовне културе је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ
– поштује инструкције за припремање, одржавање и одлагање материјала и прибора; – изражава замисли, интересовања, сећања, емоције и машту традиционалним ликовним техникама; – користи амбалажу и предмете за једнократну употребу у стваралачком раду; – примени, у	**КОМПОЗИЦИЈА (40)** **СПОРАЗУМЕВАЊЕ**	Елементи композиције – облик, боја, линија, текстура, светлина (валер). Положај елемената у композицији – хоризонтални, вертикални, дијагонални. Материјали и технике – графитна оловка, туш и четка, туш и перо,	**Музичка култура** Музичко стваралаштво: Стварање звучне приче од познатих музичких садржаја, звучних ономатопеја и илустрација на краћи литерарни текст **Српски језик** Књижевност: Садржај прозних и поетских текстова Језичка култура: Причање о	1.Компетенција за целоживотно учење 2.Комуникација 3.Рад с подацима и информацијама 4.Дигитална компетенција 5.Решавање проблема 6.Сарадња 8.Одговоран однос према здрављу 10.Естетичка компетенција 11. Предузимљивост и оријентација

стваралачком раду, основна знања о композицији; – користи одабрана уметничка дела и визуелне информације као подстицај за стваралачки рад; – тумачи једноставне знаке, симболе и садржаје уметничких дела; – разговара о значају одабраног уметника, уметничког дела, споменика и музеја; – учествује у планирању и реализацији ликовног пројекта или радионице; разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може применити.	**(16)** **НАСЛЕЂЕ (6)** **СЦЕНА (10)**	акварел, гваш, темпере, фротаж, колаж, деколаж, асамблаж, меки материјали. Хералдика – застава, грб, печат. Пиктограми. Споразумевање сликом Споменици природе и споменици културе у Србији. Археолошки локалитети, замкови и утврђења, манастири, музеји. Познати уметници и најзначајнија дела. Сценографија за позориште, филм и телевизију. Елементи сценографије.	догађајима и доживљајима, стварним и измишљеним. **Природа и друштво** Материјали: Својства материјала. Својства материјала за ликовно обликовање – тврдоћа, еластичност, растворљивост или постојаност, материјали који могу да се користе као алатке) Промене материјала Природне и друштвене одлике Србије Друштвене карактеристике Србије, национални паркови	предузетништву
АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ				
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА			**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**	
планира, припрема материјале, даје објашњења; прилагођава задатке и активности како би подстакао напредовање свих ученика, упућује			посматра, слуша, истражује, описује, користи е-уџбеник, слаже и разлаже облике у простору, црта, слика, комбинује материјале, вреднује свој и рад	

ученике како да опишу својства; прати реализацију активности, интегрише садржаје, мотивише, вреднује заједно са ученицима	других; обликује или конструише тродимензионалне и дводимензионалне радове прави белешке, презентује рад;

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

- Примена различитих облика и метода рада:
кроз непосредно опажање пренети лични доживљај на свој рад. Користити најпогоднију технику која одговара функцији часа.
- користити уметничка дела као мотивација за стваралачки рад,
-тумачење слика реализовати независно од додатних информација као што су звук, текст и др;
-одабраним причама развијати креативне идеје:
кроз различите илустрације, песме инсерте из филмова и емисија мотивисати ученике и припремити их за рад.
-одабране садржаје је потребно повезати са причом о томе како се развијају креативне идеје
- примењивати аналитичко посматрање кретања у простору
- користити мултимедијалне садржаје
– играње – дидактичке, едукативне и спонтане игре
-на основу захтева пажљиво одабрати технике и средства за рад.

ИНОВАЦИЈЕ:

-примери добре праксе саслушаних вебинара
-практична настава и предавање од стране уметника

ЕЛЕМЕНТИ ОЦЕНЕ	**КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА** Правилник о оцењивању	**Поступак праћења и оцењивања**	**Инструменти за праћење напредовања**
А) Степен остварености циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда и исхода Б) Ангажовање ученика у настави В) Самосталност у раду	Предмет Ликовна култура: Полазна основа за оцену је ученикова способност, степен спретности и умешности. Узима се у обзир и индивидуално напредовање у односу на сопствена претХодна постигнућа и могућности, а нарочито се узима у обзир ангажовање ученика у наставном процесу. А) Критеријуми оцењивања Оцену одличан (5) добија ученик који:	-иницијална процена нивоа на коме се ученици налазе -вођење прописане педагошке документације у којима су видни елементи за процењивање и оцењивање: -однос према раду -однос према себи -однос према другима -разумевање -повезивање -оригиналност	Евиденција: белешке о елементима за процењивање и оцењивање Чек-листе са скалом процене Протоколи посматрања Упитници (за групни и рад у пару) *Самосталност у извршавању задатака (област; скала по нивоима) *Листе:сарадња у групи (сви чланови су укључени, сви

	− у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама; − лако логички повезује чињенице и појмове; − самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; − решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује; **− показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања.** Оцену врло добар (4) добија ученик који: − у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове; − самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; − решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује; **− показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања**. Оцену добар (3) добија ученик који: − у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама;	-вербално изражавање -примена техника -заједничко вредновање ученика и наставника - самопроцена оцене и ангажовања од стране ученика * групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика) * рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика) *вођење евиденције о учешћу ученика на такмичењима и конкурсима	имају задато забележено у свескама...) -Квалитативно и квантитативно процењивање резултата (пано, табела...)

	− у знатној мери логички повезује чињенице и појмове; − већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме; − у довољној мери критички расуђује; **− показује делимични степен активности и ангажовања**. Оцену довољан (2) добија ученик који: − знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену; − у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима; − понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује; **− показује мањи степен активности и ангажовања**. Недовољан (1) добија ученик који: − знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене; − не изводи закључке који се заснивају на подацима; − критички не расуђује; − не показује интересовање за учешће у активностима		

МУЗИЧКА КУЛТУРА

Циљ учења Музичке културе је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ
– опише своја осећања у вези са слушањем музике; – препознаје народну и уметничку музику; – опише улогу музике у медијима; – разликује инструменте по боји звука и изражајним могућностима; – повеже карактер дела са избором инструмента и елементима музичке изражајности; – уочи контраст и понављање у музичком делу;	**СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ (10)**	Композиције различитог карактера. Елементи музичке изражајности (инструмент, глас, Мелодијска линија, темпо, ритам, динамика). Вокална и инструментална музика (композиције домаћих и страних композитора). Дела фолклорне традиције српског и других народа. Музичка прича. Музика у служби других медија. Музички бонтон. Музика и здравље.	Извођење музике: Дечји и алтернативни инструменти и начини свирања на њима. **Српски језик** Језичка култура: Причање о догађајима и доживљајима, стварним и измишљеним. Препричавање по плану. **Ликовна култура** Материјали: Својства материјала. Својства материјала за ликовно обликовање
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА			
планира, припрема материјале, бира и презентује; мотивише; прати реализацију активности, вреднује заједно са ученицима			

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

-музичке активностсе преплићу, на свим часовима се обрађују све области;
-користити мултимедијалне садржаје;
- примена различитих метода и облика рада
- бирају се одабране композиције које трајањем и садржајем одговарају узрасту

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

– пева и свира по слуху и са нотног текста песме различитог садржаја и расположења; – примени изражајне музичке елементе; – осмисли и изведе једноставну ритмичку и мелодијску пратњу; – осмисли музички одговор на музичко питање; – осмисли једноставну мелодију на крађи задати текст; – изабере одговарајући музички садржај (од понуђених) према литерарном садржају; – поштује договорена Правила понашања	**ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ (22)**	Музичке игре (дидактичке). Певање песама Различитог садржаја и карактера по слуху. Певање и свирање песама из нотног текста. Свирање песама по слуху на дечјим инструментима и/или и на другим инструментима. Народни инструменти нашег и других народа. Музичке драматизације. Свирање инструменталних аранжмана на дечјим инструментима и на алтернативним изворима звука. Динамика(крешендо, декрешендо). Темпо(*Andante*.*Moderato*. *Allegro*). Боја (различити гласови и инструменти). Трајање (цела нота и пауза. нота четвртине са тачком). Савладавање тонске висине и солмизације у обиму *це*1-*це*2. Тактирање у 3/4 и 4/4 такту. *Це-дур* лествица. Репетиција, прима и секунда волта.	Извођење музике: Дечји и алтернативни инструменти и начини свирања на њима. **Српски језик** Језичка култура: Причање о догађајима и доживљајима, стварним и измишљеним. Препричавање по плану.) **Ликовна култура** Материјали: Својства материјала. Својства материјала за ликовно обликовање	1.Компетенција за целоживотно учење 2.Комуникација 3.Рад с подацима и информацијама 4.Дигитална компетенција 5.Решавање проблема 6.Сарадња 8.Одговоран однос према здрављу 11.Предузимљивост и оријентација ка предузетништву

при слушању и извођењу музике;				
АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ				
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА			**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**	
планира, припрема материјале, бира одговарајуће песме; мотивише; прати реализацију активности, демонстрира, вреднује			слушају, свирају, певајуу, постављају и одговарају на питања, вреднују заједно са наставником	

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

- ученичка знања из различитих области треба повезати и ставити у функцију разумевања музике- повезивати покрет и певање извођењем различитих врста музичких игара
- радити на остваривању квалитетне комуникације у циљу развоја музичког укуса и интересовања ученика
-коришћење мултимедијалних садражаја; користити аудио-визулене садржаје, апликације за слушање и извођење музике како би ученицима садржај учинили занимљвијим и приступачнијим.

ПРИМЕНА РАЗЛИЧИТИХ МЕТОДА И ОБЛИКА РАДА

-примењивати и обликовати различите облике и методе рада што ће освежити и оплеменити наставу музичке културе.
-бирати адекватне музичке композиције које су у функцији наставне јединице и одговарају узрасту ученика
-композиције су предвиђене за слушање, имају музички квалитет
-песме које се уче по слуху су прилагођене узрасту и чине народно стваралаштво културне баштине.
-применити демонстративну методу и методу рада на тексту у циљу стињања знања: ученици читају текст песме и самостално га анализирају пто претходи учењу песме по слуху и представља његову непосредну примену.

НАСТАВНА СРЕДСТВА:

CD плејер, рачунар, пројектор, звучници, платно.

ИНОВАЦИЈЕ:

мултимедијални пдф уџбеник, дигитализација, тематска настава, угледно-огледне активности.

НАЧИН ПРОВЕРЕ ИСХОДА:

инструменти за проверавање планираних остварених исхода, разговор, извођење певања и свирања музике, слушање и стварање музике. На часовима музичке културе најважније је развијање музичких способности и вештина. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка тумачењу. Инсистира се на препознавању, извођењу и идентификовању наставних садрђжаја. Критеријум оцењивања је уложен труд ученика, лично напредовање у складу са музичким могућностима. Пријатна атмосфера на часовима доприноси осећању сигурности и подршке.

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ
- коментарише своје и туђе извођење музике; - самостално или уз помоћ одраслих Користи предности дигитализације: – учествује у школским приредбама и манифестацијама.	**МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО (4)**	Једноставна ритмичка и Мелодијска пратња. Музичка питања и одговори и музичка допуњалка. Звучна прича на основу познатих музичких садржаја, звучне ономатопеје и илустрације на краћи литерарни текст (учење у контексту). Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Креирање мелодије на одабрани текст.	Музичка култура Извођење музике: Дечји алтернативни инструменти и начини свирања на њима. **Српски језик** Језичка култура: Причање о догађајима и доживљајима, стварним и измишљеним. Препричавање по плану. **Ликовна култура** Материјали: Својства материјала. Својства материјала за ликовно обликовање – тврдоћа, еластичност, растворљивост или постојаност, материјали који могу да се користе као алатке	1.Компетенција за целоживотно учење 2.Комуникација 3.Рад с подацима и информацијама 4.Дигитална компетенција 5.Решавање проблема 6.Сарадња 8.Одговоран однос према здрављу 11.Предузимљивост и оријентација ка предузетништву
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА			**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**	

планира, припрема материјале, бира одговарајуће песме; мотивише; прати реализацију активности, демонстрира, вреднује	слушају, свирају, певајуу, постављају и одговарају на питања, вреднују заједно са наставником

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

- повезивати покрет и певање извођењем различитих врста музичких игара
- стваралачки задаци се реализују по слуху, без записивања

ЕЛЕМЕНТИ ОЦЕНЕ	**КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА** Правилник о оцењивању	**Поступак праћења и оцењивања**	**Инструменти за праћење напредовања**
А) Степен остварености циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда и исхода **Б) Ангажовање ученика у настави** **В) Самосталност у раду**	Предмет Музичка култура: Полазна основа за оцену је ученикова способност, степен спретности и умешности. Узима се у обзир и индивидуално напредовање у односу на сопствена претходна постигнућа и могућности, а нарочито се узима у обзир ангажовање ученика у наставном процесу. А) Критеријуми оцењивања Оцену одличан (5) добија ученик који: − у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама; − лако логички повезује чињенице и појмове; − самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; − решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује; − показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања. Оцену врло добар (4) добија ученик који:	-иницијална процена нивоа на коме се ученици налазе -вођење прописане педагошке документације у којима су видне белешке о степену ангажовања, уложеном труду и личном напредовању у складу са музичким могућностима -заједничко вредновање ученика и наставника - самопроцена оцене и ангажовања од стране ученика * групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика) * рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика) *вођење	Евиденција : белешке о елементима за процењивање и оцењивање Чек-листе са скалом процене Протоколи посматрања Упитници (за групни и рад у пару) *Самосталност у извршавању задатака (област; скала по нивоима) *Листе: сарадња у групи (сви чланови су укључени, сви имају задато забележено у свескама...) -Квалитативно и квантитативно процењивање резултата (пано, табела...)

	− у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове; − самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; − решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује; − показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања. Оцену добар (3) добија ученик који: − у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама; − у знатној мери логички повезује чињенице и појмове; − већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме; − у довољној мери критички расуђује; − показује делимични степен активности и ангажовања. Оцену довољан (2) добија ученик који: − знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену; − у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима;	евиденције о учешћу ученика на такмичењима, конкурсима	

	− понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује; − показује мањи степен активности и ангажовања. Недовољан (1) добија ученик који: − знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене; − не изводи закључке који се заснивају на подацима; − критички не расуђује; − не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање		

ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Циљ учења Физичког и здравственог васпитања је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ
− примени опште припремне вежбе (вежбе обликовања); − правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања;	**ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ (6)**	Вежбе за развој снаге са реквизитима и без реквизита. Вежбе за развој покретљивости са реквизитима и без реквизита.	**Музичка култура** Извођење музике: Правилан начин певања – држање тела и дисање. Правилна дикција. Певање песама по слуху различитог садржаја и карактера.	1.Компетенција за целоживотно учење 2.Комуникација 3.Рад с подацима и информацијама 6.Сарадња 7.Одговорно учешће у демократском друштву

− комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу; − одржава равнотежу у различитим кретањима; − правилно држи тело; − самостално коригује неправилно држање; − правилно подиже, носи и спушта терет;		Вежбе за развој аеробне издржљивости. Вежбе за развој брзине и експлозивне снаге. Вежбе за развој координације. Национална батерија тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности. Моторичке вештине и игре у развоју моторичих способности	**Српски језик** Књижевност: Информативни текстови о физичкој и здравственој култури **Природа и друштво** : Начини преношења и мере заштите од заразних болести Материјали: Међусобни утицај човека и окружења (начин на који човек мења окружење), утицај на здравље и живот кроз Правила понашања који доприносе одрживом развоју).	8.Одговоран однос према здрављу 9.Одговоран однос према околини 10.Естетичка компетенција
АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ				
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА			**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**	
- прати напредовање ученика и упућује ученике како да развију физичке способности, мотивише ученике да се баве спортом и побољшају моторичке вештине, демонстрира, вреднује			- планирају време које ће провести у вежбању, реализују вежбе, активно учествују у реализацији задатака на часу	

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

- редовно вежбање:

сваки час физичке културе почиње вежбама обликовања. Вежбе обликовања подстучу све групе мишића и деца се упућују да вежбе облковања примењују и код куће.

-постепено увећење термина везаних за вежбање

-деца се уче да имају посебну опрему за вежбање, да поштују хигијенске навике пре, током и после вежбања.

-у току вежбања деца се уче да буду дисциплонована и прате инструкције учитеља

-истицање неопходност поштовања правила понашања током вежбања

-указивати на значај вежбања

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ
− изведе кретања, вежбе и саставе уз музичку пратњу; − изведе дечји и народни плес; − користи терминологију у вежбања; − поштује правила понашања на вежбалиштима; − поштује мере безбедности током вежбања; − одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима; − поштује и примени правила игре; − навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа; − прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења;	**МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ, СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ (95)** Атлетика, Спортска гимнастика, Основе тимских, спортских и елементарних игара, Плес и ритмика, Пливање, Полигони	Атлетика Технике трчања. Истрајно трчање. Скок удаљ згрчном техником. Бацање лоптице из залета. Скок увис прекорачном техником. Тробој Спортска гимнастика Вежбе на тлу: вежбе и комбинације. Прескоци и скокови (прескок разношка). Вежбе у вису, вежбе у упору и вежбе са променама висова и упора. Вежбе равнотеже на шведској клупи и ниској греди. **Проширени садржаји** Вежбе на тлу: – летећи колут из места.	**Музичка култура** Извођење музике: Правилан начин певања –држање тела и дисање. Правилна дикција. Певање песама по слуху различитог садржаја и карактера. **Српски језик** Књижевност: Информативни текстови о физичкој и здравственој култури **Природа и друштво** Начини преношења и мере заштите од заразних болести Материјали: Међусобни утицај човека и окружења (начин на који човек мења окружење), утицај на здравље и живот кроз правила понашања који доприносе одрживом развоју)	1.Компетенција за целоживотно учење 2.Комуникација 3.Рад с подацима и информацијама 6.Сарадња 7.Одговорно учешће у демократском друштву 8.Одговоран однос према здрављу 9.Одговоран однос према околини 10.Естетичка компетенција

− сагледа резултате физичких способности;		Основе тимских, спортских И елементарних игара Мини–рукомет. Футсал – „мали фудбал“. Основни елементи кошарке и мини-кошарка. Основни елементи одбојке. Плес и ритмика Вежбе са вијачом. Вежбе са лоптом. Вежбе са обручем. Народно коло „Моравац“. Народно коло из краја у којем се школа налази. Пливање Основна обука пливања. Скок на ноге. Полигони Полигон у складу са реализованим моторичким садржајима		

АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ	
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА	**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**
- прати напредовање ученика и упућује ученике како да развију физичке способности, мотивише ученике да се баве спортом и побољшају моторичке вештине, демонстрира, учествује у вежбању и игри, вреднује	- планирају време које ће провести у природи, реализују вежбе и учествује у игри, активно учествују у реализацији задатака на часу и сарађује са вршњацима

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

- редовно вежбање
-постепено увођење термина везаних за вежбање.
оспособљавати ученике да реагују на одређене команде и захтеве у току игре.
Разумевање спортских термина и поздрава.
-истицање неопходности поштовања правила понашања током вежбања
-организовање одељењских и такмичења на нивоу генерације:
организовати међуодељенско такмичење у игри “Између две ватре”.
-развијање такмичарског духа,надметања и фер плеја:
развијање љубави према спорту, интересовања за учествовање у играма, учити ученике да спортски и достојансвено поднесу пораз.
-указивати на значај вежбања

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ	САДРЖАЈИ	МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ
− уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; − прати промене у сопственој тежини и висини; − препозна здравствено стање када не треба да вежба; − примењује хигијенске мере пре**,** у току и након вежбања,	**ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА (7)**	Култура вежбања и играња Основна правила вежбања. Основна правила мини- -рукомета, футсала, кошарке, мини-кошарке и одбојке. Понашање према осталим учесницима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе). Чување и одржавање материјалних добара. Постављање, склањање и	**Музичка култура** Извођење музике: Правилан начин певања – држање тела и дисање. Правилна дикција. Певање песама по слуху различитог садржаја и карактера. **Српски језик** Књижевност: Информативни текстови о физичкој и здравственој култури **Природа и друштво**	1.Компетенција за целоживотно учење 2.Комуникација 3.Рад с подацима и информацијама 6.Сарадња 7.Одговорно учешће у демократском друштву 8.Одговоран однос према здрављу 9.Одговоран однос према околини 10.Естетичка компетенција

као и у другим ситуацијама; − уредно одржава простор у коме живи и борави; − увиди значај правилне исхране за вежбање; − повеже различита вежбања са њиховим утицајем на здравље; − препозна лепоту покрета и кретања; − користи научена вежбања у рекреацији породице; − правилно реагује у случају повреде у школи; − вреднује сопствена и туђа постигнућа у вежбању; учествује у предлагању садржаја и начина рада		чување справа и реквизита неопходних за вежбање. „Ферплеј”(навијање, победа, пораз, толеранција). Значај вежбања у породици. Вежбање у слободно време. Здравствено васпитање Правилно држање тела и здравље. Значај вежбања за правилан рад срца и плућа. Мишићи и зглобови тела Хигијена простора за вежбање.	Начини преношења и мере заштите од заразних болести (грип, заразна жутица, варичеле) и болести које преносе животиње (крпељи, вашке – Материјали: Међусобни утицај човека и окружења (начин на који човек мења окружење), утицај на здравље и живот кроз правила понашања који доприносе одрживом развоју)	
АКТИВНОСТИ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ				
АКТИВНОСТ НАСТАВНИКА			**АКТИВНОСТ УЧЕНИКА**	

- мотивише ученике да се баве спортом, проверава колико ученици знају о здрављу и начину очувања, учествује у вежбању и игри, вреднује	- слушају, примењују, проналазе различите изворе знања, правилно се хране и примењују здраве стилове живота

-примењивати одговарајуће облике и методе рада

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

- редовно вежбање
- организовање боравка у природи:

када се укаже прилика час физичког васпитања организовати у природи, боравку на отвореном, у шетњи.

- организовати дане здраве исхране:

у току школске године осмислити дане посвећене здрављу и здравој исхрани. Спровођење здраве исхране као једног обавезног оброка у току седмице.

НАСТАВНА СРЕДСТВА:

све справе и реквизити којима располаже фискултурна сала.

ИНОВАЦИЈЕ:

укључивање родитеља у наставу физичког васпитања, промоција спорта од стране успешних спортиста, у току полигодишта организовати стручно предавање на тему здравља.

НАЧИН ПРИЛАГОЂАВАЊА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА УЧЕНИЦИМА КОЈИМА ЈЕ ПОТРЕБНА ДОДАТНА ПОДРШКА:

за ученике којима је потребна додатна подршка због потешкоћа у приступању, укључивању и учествовању у образовању и васпитању планирају се и спроводе мере за отклањање физичких, комуникацијих и социјалних препрека (мере индивидуализације), односно формира се индивидуални образовни план. Индивидуализација се примењује код ученика са различитим потешкоћама. Има за циљ оптимални развој ученика у складу са његовим могућностима. Поред ученика који имају потешкоће често се издвајају и ученици са изузетним способностима којима школа такође обезбеђује израду, доношење и остваривање индивидуалног образовног плана којима се врши продубљивање и проширивањ образовног плана.

ЕЛЕМЕНТИ ОЦЕНЕ	**КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА** Правилник о оцењивању	**Поступак праћења и оцењивања**	**Инструменти за праћење напредовања**
А) Степен остварености циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда и исхода **Б) Ангажовање**	Полазна основа за оцену је ученикова способност, степен спретности и умешности. Узима се у обзир и индивидуално напредовање у односу на сопствена претходна постигнућа и	-иницијална процена нивоа на коме се ученици налазе -вођење прописане педагошке документације у којима су видне белешке о нивоу ангажованости, вежбању у адекватној	Евиденција : белешке о елементима за процењивање и оцењивање Чек-листе са Скалом процене Протоколи посматрања Упитници (за групни и рад у

ученика у настави **В)** **Самосталност у раду**	могућности, а нарочито се узима у обзир ангажовање ученика у наставном процесу. А) Критеријуми оцењивања Оцену одличан (5) добија ученик који: − у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама; − лако логички повезује чињенице и појмове; − самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; − решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује; − показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања. Оцену врло добар (4) добија ученик који: − у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове; − самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; − решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује; − показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања.	опреми, постигнућима у моторичким вештинама и индивидуалном напретку сваког ученика -заједничко вредновање ученика и наставника - самопроцена оцене и ангажовања од стране ученика * тимски рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика) * рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика) *вођење евиденције о учешћу ученика на такмичењима	пару) *Самосталност у извршавању задатака (област; скала по нивоима) *Листе: сарадња у групи (сви чланови су укључени, доприносе заједничком циљу...) Квалитативно и квантитативно процењивање резултата (пано, табела...)

	Оцену добар (3) добија ученик који: − у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама; − у знатној мери логички повезује чињенице и појмове; − већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме; − у довољној мери критички расуђује; − показује делимични степен активности и ангажовања. Оцену довољан (2) добија ученик који: − знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену; − у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима; − понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује; − показује мањи степен активности и ангажовања. Недовољан (1) добија ученик који: − знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује		

	способност репродукције и примене; − не изводи закључке који се заснивају на подацима; − критички не расуђује; − не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање.		

ДИГИТАЛНИ СВЕТ

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ: **ДИГИТАЛНИ СВЕТ**	**РАЗРЕД:** **ЧЕТВРТИ**	
ЦИЉ И ЗАДАЦИ: Циљ наставе и учења предмета Дигитални свет је развијање дигиталне компетенције ученика ради њиховог оспособљавања за безбедну и правилну употребу дигиталних уређаја за учење, комуникацију, сарадњу и развој алгоритамског начина размишљања. Задаци наставе и учења предмета Дигитални свет су: • препознавање и именовање дигиталних уређаја из окружења; • уочавање значаја дигиталних уређаја за свакодневни живот; • коришћење дигиталних уџбеника за учење; • усвајање основних правила за коришћење дигиталних уређаја; • усвајање правилног и безбедног коришћења дигиталних уређаја; • усвајање и упознавање особа и институција којима се треба обратити за помоћ у случају контакта са непримереним дигиталним садржајима, злонамерним и непознатим особама; • усвајање основних препорука за руковање дигиталним уређајима на безбедан начин; • упозна правила одлагања електронског отпада и заштите животне средине; • усвајање једноставог познатог поступка,активности и предлагање корака за његово спровођење; • тумачење симбола познатог/договореног значења и спровођење поступка описаног њима; • уочавање и исправљање грешке у симболима израженом упутству, провера ваљаности решења; • довођење у везу алгоритма и понашања дигиталног уређаја.		
ДИДАКТИЧКО - МЕТОДИЧКО УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ: Предмет Дигитални свет намењен је развијању дигиталне компетенције код ученика четвртог разреда основне школе. Програм наставе и учења за четврти разред оријентисан је на процес учења и остваривање исхода.		

Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет Дигитални свет. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика, који су груписани у три наставне теме: *Дигитално друштво*, *Безбедно коришћење дигиталних уређаја* и *Алгоритамски начин размишљања*.

Планирање наставе и учења

Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи – глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Дефинисани исходи олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности.

Наставник је у планирању, припреми и остваривању наставе и учења аутономан. За сваки час треба планирати и припремити средства и начине провере остварености пројектованих исхода.

Остваривање наставе и учења

Наведене исходе потребно је остварити са различитим нивоима расположивости дигиталних уређаја намењених за коришћење од стране ученика. Наставник треба да реализује наставу у кабинету за Информатику и рачунарство и омогући ученицима да користе рачунаре на начин који директно доприноси остваривању дефинисаних исхода учења. Препорука је да два ученика користе један рачунар како би се развило вршњачко учење, делила одговорност и развијао тимски рад. Вероватно је да ученици имају искуства са коришћењем дигиталних уређаја. Од изузетног је значаја да та искуства наставник увиди и уважи. Ученици могу бити вешти корисници технологије, али то не значи да су и компетентни у овој области. У том смислу, наставник има слободу да наставу организује у складу са техничким могућностима, предзнањима и потребама својих ученика.

Током реализације наставе, рад наставника мора бити континуирано усмерен ка смањивању дигиталног јаза. Важно је да наставници помогну ученицима који немају могућност приступа технологији од куће тако што ће их, у кабинету за Информатику и рачунарство, повезати са ученицима који су дигитално спретни и радити на поспешивању вршњачког учења. Обавезивање ученика да користе наставне материјале за које им је потребан приступ интернету од куће неправедно је према онима који га немају. За такве ученике наставник мора да обезбеди алтернативу – могућност приступа школским дигиталним уређајима, пре или после наставе.

Дигитално друштво

Наставник нове технике форматирања текста представља ученицима кроз одговарајући контекст, користећи примере из уџбеника блиских (дигиталних) уџбеника.

Подебљан текст: Наставник проналази лекције у уџбеницима које садрже подебљан текст. У контексту приказаног дела уџбеника иницира разговор о речима које су подебљане: Зашто су баш ове речи подебљане? Шта су аутори текста желели да постигну подебљавањем баш тих речи? Заједнички долазе до закључка да су у питању кључне речи које означавају главне појмове у датом тексту. Наставник демонстрира технику подебљавања текста, након чега даје налог ученицима да отворе раније припремљен документ који садржи кратак текст о ученицима познатој теми. Сама тема не мора да буде везана за информатику, али би било пожељно да то буде. Нарочито је корисно да наставник припреми текст којим обнавља одређене делове програма наставе и учења (нпр. рад са текстом, чување датотека). Задатак за ученике је да подебљају кључне речи у тексту. На крају активности ученици треба да кажу које речи су подебљали и аргументују своју одлуку да баш те речи означе као важне. Завршна активност треба да створи услове за хеуристички разговор: У којим ситуација јесте оправдано и подебљавање и бојење истог текста? Ако не постоји оправдање за овакву радњу, какве

последице су могуће?
Искошен текст: Наставник представља ученицима текст који садржи делове исписане у курзиву. Препушта ученицима да закључе када се користи овакав стил текста. Демонстрира технику искошавања текста. Налаже ученицима да отворе раније припремљен документ који садржи дијалог ликова наводећи да текст који представља управни говор треба да буде наглашен искошеним текстом.
Подвучен текст: Ученици добијају налог да отворе документ у коме се налазе реченице у којима је потребно да одреде главне реченичне чланове (субјекат, предикат) користећи познату нотификацију – субјекат се подвлачи једном, а предикат са две црте. Наставник демонстрира технику подвлачења текста представљајући различите линије којима је могуће подвући текст.
Обојен текст: Наставник демонстрира како се тексту мења боја. Ученици добијају налог да отворе документ у коме је потребно идентификовати врсте речи бојећи их одређеном бојом (именице – црвеном, глаголи – зеленом, итд.). Уколико остане времена, наставник може да укључи захтеве којим проверава да ли су ученици овладали свим раније представљеним техникама форматирања текста.
Слика у тексту: Наставник разговара са ученицима о текстовима које срећу у уџбеницима, новинама, часописима. Заједно долазе до закључка да у приказаним примерима слике представљају значајан елемент којим се доприноси разумевању текста. Наставник демонстриран уметање раније припремљене слике у текстуални документ. Показује ученицима како се одређује положај слике у односу на текст (поравнато са текстом или са преламањем текста: квадратно, збијено, кроз, врх и дно, иза текста, испред текста). Ученици провежбавају приказане технике у датотеци коју је наставник за њих припремио и чувају текст у који су уметнули одговарајуће слике.
Препоручени број часова: 6.

Пројектни задатак од ученика захтева бројне активности, међу којима су: самостално проналажење информација; способност решавања проблема; самостално учење; рад у групи, сарадњу; критички однос према властитом и туђем раду; доношење одлука; аргументовање; усвајање другачијих, нових начина рада; планирање; поштовање рокова и преузимање одговорности.
Циљ рада на пројектним задацима је да ученици у пару или мањој (хетерогеној) групи креирају дигитални текстуални документ у коме ће на технички и језички адекватан начин приказати податке о одређеној теми до којих су дошли на основу претраге на интернету. Пожељно је да избор тема пројектних задатака буде такав да рад на њима у што већој мери представља уједно и ситуацију за учење о некој теми из другог предмета.
При планирању наставник треба да дефинише тип пројекта, да одреди његов циљ, очекиване исходе, област којом се бави пројекат и повезаност са наставним предметима, његове садржаје, активности ученика, потребна средства, динамику рада по фазама и све што је потребно за успешно спровођење пројектне наставе. Најпримеренији је полуструктурирани тип пројекта у коме наставник укључује ученике, не само у давање предлога и избор тема, већ и у планирање и самостално остваривање, а за поједине ученике и вођство у одређеним деловима пројекта. Он и даље, у великој мери, дефинише методологију рада, али се очекује да више укључи ученике у проналажење материјала тако што ће се са њима договарати о томе које материјале би ко, где и како могао да пронађе и обезбеди. Све садржаје треба реализовати кроз различито тематско повезивање у игри или функционалној активности која задовољава интересовање и потребе ученика на млађем школском узрасту.
Наставник осмишљава бар пет различитих тема пројектних задатака које су повезане са градивом које ученици уче, а које су погодне за додатно истраживање и продубљивање знања (нпр. Биљке/животиње мога краја; Историјски догађај у мом крају; Знаменита личност мога краја; Одговорно коришћење воде у мом домаћинству; Одговорно одлагање отпада у мом домаћинству). Такође, наставник подстиче ученике да самостално предложе теме које би волели да истраже и представе. Сваки од пројектних задатака подразумева: претраживање интернета, израду или прилагођавање одговарајућих слика и креирање текстуалног документа који садржи те слике.
Наставник представља теме пројектних задатака ученицима и подстиче их да одаберу онај која их највише интересује. Најављује им да ће радити у паровима или мањим (хетерогеним) групама на обради теме коју су одабрали. Заједно са ученицима наставник креира критеријуме за процену квалитета финалног продукта који са једнаком пажњом третирају његов технички и садржински аспект (није важно само како текст унет и форматиран, већ и шта је заиста тим текстом речено). Изузетно је важно да критеријуми буду доступни ученицима током читавог трајања израде пројектног задатка. Такође, наставник наглашава да је пожељно да ученици самостално креирају одговарајуће слике и уметну их у текстуални документ и да таква слика

више вреди од оне која је преузета са интернета. Као последњу инструкцију, наставник налаже ученицима да замисле публику којој је документ који стварају намењен и да прилагоде његов садржај циљној групи.
С обзиром на узраст ученика, наставник је и даље главни организатор активности који креира прилике у којима ће се самосталност ученика испољавати. Наставник пружа подршку свим ученичким активностима у току пројекта.
Један од важних исхода реализације пројекта јесте оспособљавање ученика да добијене продукте учине видљивим и представе их другима. Бројни су начини да се то постигне (представе, изложбе, кратки филм, текст у новинама, наступ на локалној телевизији, представљање за родитеље...), али у овом случају циљна група су ученици млађих разреда школе.
Препоручени број часова: 13.

Безбедно коришћење дигиталних уређаја
Ученици настављају пројектни приступ настави и учењу припремајући и организујући школски догађај за ученике млађих разреда којим се промовише безбедно и одговорно понашање приликом коришћења интернета.
Радећи у мањим (хетерогеним) групама, ученици креирају текстуалне документе који садрже слике примењујући научене технике рада са текстом и сликама. Почетак рада представља презентовање пројектне идеје – шта ће садржати документ који припремају и на који начин ће он допринети безбедности деце на интернету. По потреби, наставник благо усмерава ученике и пружа тражену помоћ.
По завршетку рада на изради докумената, ученици у сарадњи са наставником организују сусрет са млађим ђацима на коме им представљају резултате свог рада.
Наставник обезбеђује да се материјали које су ученици креирали и представили нађу на школском веб-сајту. Постављени материјали треба да буду слободни за преузимање и коришћење.
Препоручени број часова: 6.

Алгоритамски начин размишљања
Наставник омогућава ученицима да у специфичним окружењима за блоковско програмирање (попут code.org или petlja.org) решавају једноставне проблеме чије решавање захтева понављање (програмске циклусе) и гранање. Представља узрасту примерен алгоритам/програм који садржи понављање и/или гранање и поставља ученицима питање: „Ако бисмо сложили блокове на овакав начин, шта би се њиховим извршавањем добило?”. Ученици аргументују своје одговоре и дебатују о тачности изнетих одговора. Наставник представља узрасту примерен алгоритам/програм који садржи понављање и/или гранање, али и грешку. Саопштава ученицима сврху програма. Поставља питање: „Да ли блокови сложени на овакав начин доводе до описаног решења? Да ли је могуће поправити програм?”. Ученици износе предлоге решења и по потреби дебатују о њима.
Препоручени број часова: 3.
Без формалног увођења појма променљива и без инсистирања на дефиницијама, наставник представља ученицима једноставне програме који садрже променљиве.
– На самом почетку то треба да буду линијски програми који садрже блок Питај и чекај и блок Одговор, такви да је, на основу интеракције са програмом ученицима лако да предвиде садржај променљиве Одговор (нпр. програм који поставља кориснику неколико питања; програм који кориснику поставља питање Како се зовеш?, а онда му враћа одговарајућу поруку у којој наводи унето име). Наставник треба да омогући ученицима да провере тачност свог предвиђања тако што ће им учинити садржај променљиве видљивим;
– Следећи корак треба да буде представљање програма који садрже променљиву и понављање (програмски циклус) (нпр. програм који од корисника тражи унос броја који ће одредити број понављања неке акције попут исцртавања кратке линије, квадрата и сл.);
– У наредном кораку наставник треба да представи програме који садрже гранање које зависи од интеракције са корисником (нпр. програм који захтева унос одговора на питање на основу кога ће вратити или поруку Твој одговор је тачан или поруку Твој одговор није тачан).
Наставник треба да помогне ученицима да креирају програме у којима се остварује интеракција са корисником коришћењем блокова Питај и чекај и Одговор. То практично значи да креирани програм треба да захтева од корисника да нпр. унесе неки број или реч и да на основу тог уноса изврши одговарајућу акцију (испише поруку, нацрта облик, репродукује звук). По могућности, ти програми треба да садрже понављање и/или гранање.

Препоручени број часова: 6.

Праћење и вредновање наставе и учења

У настави оријентисаној на процес учења и достизање исхода учења вреднују се процес и продукти учења. Устаљене методе процене постигнућа ученика, које наставници примењују у другим обавезним предметима и изборним програмима, могуће је примењивати и у настави овог предмета. Ипак, изазови попут чињенице да процена постигнућа заснована само на резултатима практичних задатака које ученици раде није довољан показатељ онога што они знају и умеју, или да је, при сарадничком раду, врло тешко идентификовати допринос сваког појединца, доводи до потребе за издвајањем неколико техника које се посебно препоручују за примену у оквиру предмета Дигитални свет (превасходно зато што у највећој мери корелирају са његовом природом):

– самопроцена: неговање праксе исказивања рефлексивних коментара током представљања онога што су урадили прилика је за развој самоувида и саморегулације у учењу и основа за процену властитог постигнућа ученика;

– вршњачка процена: ова врста процене постигнућа ученика природно се надовезује на процес самопроцене – ученици раде у пару или групи на истом задатку и имају могућност да, делећи одговорност, стварају и исправљају решења, те пружају конструктивне повратне информације. (Ова метода широко је распрострањена у ИТ индустрији од стране професионалних програмера (програмирање у пару) и лако ју је превести у учионицу.);

– отворена питања: знање ученика о концептима који су обухваћени програмом неће увек бити лако уочљиво. Постављање отворених питања један је од начина на који наставник може да процени постигнућа својих ученика, али и да допринесе продубљивању њиховог разумевања конкретног концепта.

– Већ знам – **Желим да научим** – **Научио/ла сам**: коришћење рубрика за идентификацију онога што већ знају, шта желе да науче и, накнадно, онога што су научили, корисна је техника коју ученици могу да користе за подршку самосталном учењу, а наставник за процену њихових постигнућа.

Примењујући предложене методе процене постигнућа ученика наставник креира и конзистентно гради персонализовано и подстицајно образовно окружење. Он прати постигнућа ученика из улоге активног посматрача и ментора. Избегнута је формална ситуација процењивања (наставник не прозива и не пропитује ученике), чиме је ниво стреса ученика битно смањен (потенцијално и елиминисан). Јачање самопоуздања ученика и саморегулације у учењу посебна је добробит која произилази из наведеног.

ИСХОДИ:

По обрађеним наставним садржајима ученик ће бити у стању да:

- промени величину и боју текста, подебља га, искоси и подвуче у програму за обраду текста;
- исече, копира и налепи исечени/копирани текст на одговарајуће место у програму за обраду текста;
- уметне слику у текст, дода јој оквир и позиционира је на жељени начин у односу на текст у програму за обраду текста;
- активно учествује у наставном пројекту чији продукт представља граматички коректан текстуални документ намењен познатој публици који садржи слике са текстуалним објашњењима и информације које су пронађене на интернету;
- активно учествује у наставном пројекту којим се промовише безбедно и одговорно понашање приликом коришћења интернета;
- сарађује са осталим члановима групе у свим фазама пројектног задатка;

• вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности из свог задужења; • утврди шта је резултат извршавања датог једноставног алгоритма који садржи понављање и гранање; • уочи и исправи грешку у једноставном алгоритму који садржи понављање и гранање; • креира програм у визуелном програмском језику на основу датог једноставног алгоритма који садржи понављање и гранање; • примени блокове аритметичких оператора при креирању програма у визуелном програмском језику; • предвиди садржај променљиве на основу интеракције корисника са програмом (нпр. блок Питај и чекај и блок Одговор) у датом једноставном програму; • креира програм у коме остварује интеракцију са корисником, користећи променљиве, уз помоћ наставника.
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ: Српски језик; Математика; Свет око нас; Ликовна култура и Музичка култура.
УЏБЕНИЦИ, ПРИРУЧНИЦИ, РАДНЕ СВЕСКЕ, ТЕСТОВИ И ДРУГА ЛИТЕРАТУРА: • Уџбеник у припреми
НАСТАВНА СРЕДСТВА, КОРИШЋЕЊЕ, НАБАВКА, ИЗРАДА: • уџбеник; • компјутер; • лаптоп; • телефон; • таблет.
ИНОВАЦИЈЕ: • коришћење веб алата у функцији учења; • примена информационо комуникационих метода у настави
НАЧИН ПРОВЕРЕ ИСХОДА: • практичним радом на провери усвојеног градива и остварености исхода

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставе енглеског језика у четвртом разреду је оспособљавање ученика да на основном нивоу комуницирају на енглеском језику, у усменом и писаном облику, о темама из непосредног окружења. Учење енглеског језика подстиче свест о значају сопственог језика и културе и олакшава разумевање различитости између своје и култура народа који енглески говоре као матерњи језик. Стимулише критичко и креативно мишљење, радозналост и истраживачки дух и омогућава одговарајући лични, социјални и интелектуални развој ученика.

Оперативни задаци
Кроз наставу страних језика ученик богати себе упознајући другог, стиче свест о значају сопственог језика и културе у контакту са другим језицима и културама. Ученик развија радозналост, истраживачки дух и отвореност према комуникацији са говорницама других језика.

Исходи

- Разумевање говора

Ученик разуме и реагује на краћи усмени текст у вези са познатим темама.

- Разумевање писаног текста

Ученик чита са разумевањем кратке писане и илустроване текстове у вези са познатим темама.

- Усмено изражавање

Ученик самостално усмено изражава садржаје у вези са познатим темама.

- Писмено изражавање

Ученик у писаној форми изражава краће садржаје у вези са познатим темама, поштујући правила писаног кода.

- Интеракција

Ученик остварује комуникацију и са саговорницима размењује информације у вези са познатим темама поштујући социокултурне норме комуникације.

- Знања о језику

Препознаје основне принципе граматичке и социолингвистичке компетенције уочавајући значај личног залагања у процесу учења страног језика.

Исходи на нивоу језичких вештина

- Разумевање говора

Ученик треба да:
- разуме општи садржај кратких и прилагођених текстова после неколико слушања;
- разуме краће дијалоге (до 5 реплика / питања и одговора), прилагођене приче и песме у оквиру тема предвиђених програмом, које чује уживо, или са аудио-визуелних записа и адекватно реагује на појединачне делове усмених порука издвајајући битне информације (датум, време, место, особе, количину...);
- разуме и реагује на одговарајући начин на усмене поруке у вези са личним искуством и са активностима на часу (позив на игру, заповест, упутство, догађај из непосредне прошлости и планови за будућност итд.).

- Разумевање писаног текста

Ученик треба да:
- разуме краћи текст (до 50 речи), напише краћи текст
- разуме краћи текст (до 50 речи), написане речи и реченице састављене углавном од познатих језичких елемената (речи и језичке структуре предвиђене програмом);
- разуме основна значења кратких писаних и илустрованих текстова о познатим темама;
- разуме и реагује на одговарајући начин на писане поруке у вези са личним искуством и са активностима на часу (позив на игру, заповест, упутство, догађај из непосредне прошлости и планови за будућност итд.).

- Усмено изражавање

Ученик треба да:
- разговетно изговара гласове, акцентује речи, поштује ритам и интонацију;
- самостално даје информације о себи и окружењу;
- описује у неколико реченица познату радњу или ситуацију, препричава општи садржај прочитаног или саслушаног текста, користећи усвојене језичке елементе и структуре.

- Интеракција

Ученик треба да:

- у стварним и симулираним говорним ситуацијама са саговорницима размењује исказе у вези са контекстом учионице, активностима у учионици, свакодневним активностима и договорима (у садашњости и будућности), као и догађајима из не непосредне прошлости;
- размењује информације о хронолошком и метеоролошком времену;
- учествује у комуникацији (у пару, у групи итд.) поштујући социокултурне норме комуникације (тражи реч, не прекида саговорника, пажљиво слуша друге...);
- препознаје кад нешто не разуме, поставља питања и тражи разјашњења.

- Писмено изражавање

Ученик треба да:
- допуњава и пише реченице и краће текстове (до 5 реченица, односно 20 речи), чију кохерентност и кохезију постиже користећи језичке елементе предвиђене програмом и у вези са познатим писаним текстом или визуелним подстицајем, користећи познате тематске и језичке елементе;
- препричава текст, пише честитку или разгледницу, поруку, позивницу и др.;
- попуњава формулар или пријаву (име, презиме, улица и број, место и поштански број, датум рођења).

- Знања о језику

Ученик треба да:
- препознаје и користи предвиђене граматичке садржаје (глаголска времена: садашње, прошло и будуће време у јасно контекстуализованим структурама, односно без теоријског објашњавања и инсистирања на апсолутној граматичкој тачности);
- поштује ред речи у реченици;
- користи језик у складу са нивоом формалности комуникативне ситуације (нпр. форме учтивости);
- разуме везу између сопственог залагања и постигнућа у језичким активностима.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА: Настава ће се остваривати се у оквиру распореда часова са два часа недељно у кабинету за енглески језик уз примену нових технологија, тј. уз коришћење интерактивне табле, снажних звучника и софтвера који прате уџбенике. Када је то могуће, настава ће се остваривати и непосреднијим контактом са изворним говорницима и културом кроз посете Британском савету, Америчком кутку или кроз гледање дечијих филмова на енглеском језику..

НАСТАВНА ТЕМА:	**1. About me** **О мени** Изражавање количина; описивање бића и предмета; изражавање допадања/недопадања; описивање способности у садашњости; исказивање потреба, осета и осећања; представ-љање других; изражавање припадања и поседовања.
Образовни циљеви:	Ученици умеју да искажу свој идентитет,опишу бића и предмете
Васпитни циљеви:	Ученици умеју да користе неформалне поздраве
Садржај наставне теме:	Изрази и речи које се односе на тему; језички садржаји *How many (books) are there? There are (six) (books)* **(Егзистенцијално *there is/are;* правилна множина именица);** *He's got (eight fingers). She's got two hands. The slide is gold and silver. I'm a (pink and silver robot). Has he got a (beard)? Yes, he has. No, he hasn't. Has she got*

	(straight) hair? Yes, she has. No, she hasn't. We're (gold and silver robots) Is it (red)? Yes, it is. No, it isn't. **(Have got за описивање; The Present Simple Tense глагола – to be);** *I like apples. I don't like oranges.* **(Глагол *like* за изражавање допадања /недопадања);** *He can (talk). Can you (dance)? Yes, I can. No, I can't. Can (Helen) make a sandwich? Yes, she can. No, she can't. Can they… Yes, they ca. No, they can't.* **(Модални глагол *can* за изражавање способности);** *I'm (hungry). Is he (nored)? Yes, he is. No, he isn't. Is she (angry)? Yes, she is. No, she isn't. Are they thirsty? Yes, they are. No, they aren't. Have got-priradnost,Saxon genitive,Indefinite article*
ИСХОДИ	Ученици разумеју једноставније изразе који се односе на количину нечега; питају и саопштавају колико нечега има/ нема, користећи једноставија језичка средства; разумеју једноставнији опис особа и предмета; описују особе и предмете користећи једноставнија језичка средства; разумеју и реагују на једноставније исказе који се односе на изражавање допадања /недопадања; изразе допадање/недопадање једноставним језичким средствима; разумеју краће текстове у којима се описују способ-ности у садашњости; размене једноставне исказе који се односе на способности у садашњости; саопште шта они или неко други уме/не уме да уради; разумеју и реагују на свакодневне изразе у вези са непосредним и потребама, осетима и осећањима; изразе основне потребе, осете и осећања једностав-нијим језичким средствима; разумеју краће текстове који се односе на представљање; представе друге (чланове породице), користећи једноставна језичка средства,припадање,поседовање,језичка литература
Методе рада:	Демонстративна, дијалошка, аудитивна, практична
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ:	Грађанско васпитање, ликовна, музичка и драмска уметност, српски језик, математика.
НАСТАВНА ТЕМА:	**2. People** **Људи** Описивање догађаја у садашњости; исказивање времена; изражавање једноставних упутстава и налога; представљање других; изражавање припадања; описивање предмета; изражавње допадања/недопадања.
Образовни циљеви:	Ученици умеју да именују и опишу догађаје у садашњости
Васпитни циљеви:	Да
Садржај наставне теме:	Изрази и речи које се односе на тему; језички садржаји *We're (flying). The (birds) are (singing). (Maggy) is (eating). Is he/she (watching TV)? Yes, he/she is. No, he/she isn't. I'm not (reading). TZhey aren't studying.* **The Present Continuous Tense за описивање тренутних радњи);** *It's half past six in Toronto, Canada and half past one in Cape Town, South Africa. Don't stand up. Put your seatbelts on.* **(Императив)** *He's a (policeman). This is his (uniform). She's a (teacher). These are her (students). That is his (mask)* **(The**

	Present Simple Tense глагола – to be, показне заменице this/these, присвојни придеви); *This is a (silver) (hat). These are beautiful (traditional costumes). Signs with red circles show that you cannot do something. I like food. My favourite food is spaghetti. I like cars, especially fast* cars; песме и приче које се односе на тему.
ИСХОДИ	Ученици препознају и именују предмете и појмове који се односе на тему; разумеју једноставне текстове у којима се описују тренутне радње; размене информације које се односе на дату комуникативну функцију; опишу тренутне радње једноставним језичким средствима; разумеју и саопште једноставне исказе који се односе на хронолошко и метеоролошко време; разумеју и реагују на једноставна упутства и налоге; упућују једноставна упутства налоге; разуме краће, једноставне, краће исказе који се односе на представљање других; представља друге једноставним језичким средствима; разуме и формулише једноставније изразе који се односе на припадање; разумеју једноставне описе предмета; описују предмете једноставним језичким средствима; препознају и описују интернациналне знаке упозорења; уоче сличности и разлике у правилима понашања на јавним местима (на базену, у ресторану, у школи и сл.) у земљама циљне културе и код нас.
Методе рада:	Дијалошка, демонстративна, визуелно аудитивна
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ :	Грађанско васпитање, ликовна, музичка и драмска уметност, српски језик, свет око нас.
Иновације	ИКТ
НАСТАВНА ТЕМА:	**3. Environment** **Окружење** Описивање радњи у садашњости; описивање бића; исказивање времена.
Образовни циљеви:	Ученици именују и описују своје окружење и радњу у садашњости и исказују време
Васпитни циљеви:	Изражавање припадности, значај времена
Садржај наставне теме :	Изрази и речи које се односе на тему; језички садржаји *I help my father. He (works) here. They (eat) in the evening. Do you (drive)? Yes, I do. No, I don't. Does she (get up) early? Yes, she does. No, she doesn't. I don't (get up) early every day. She doesn't want to…Monkeys have got long arms and they climb trees. A bat never sleeps at night.* **(Have got за описивање карактеристика људи и животиња, The Present Simple Tense за описивање сталних, уобичајених радњи);** *He goes to the cinema on Wednesday, does karate on Tuesday. What's the time? It's a quarter to/past four. When is your birthday? It's on the 2nd of July. September is the ninth month of the year. My favourite season is (spring).* **(Редни бројеви);** песме и приче које се односе на тему.
ИСХОДИ	Ученици препознају и именују појмове који се односе на тему; разумеју једноставне текстове у којима се описују сталне, уобичајене радње; размене информације које се

	односе на дату комуника-тивну функцију; опишу свакодневне, уобичајене радње једноставним језичким средствима; разу-меју једноставне описе бића (животиња); опишу бића (животиње) користећи једноставна језичка средства; разумеју, траже и дају једноставнија обавештења о хронолошком времену (сати, дани у недељи, датуми, годишња доба); опишу дневни / недељни распоред активности; опишу неки важнији догађај у једној од земаља циљне културе (Маратон у Лонодону).
Методе рада:	Практична, аудитивна, дијалошка
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ :	Грађанско васпитање, свет око нас, ликовна, музичка и драмска уметност, српски језик.
Иновације	ИКТ

НАСТАВНА ТЕМА:	**4. Shopping** **Куповина** Исказивање потреба, осета и осећања; исказивање просторних односа; изражавање цена; изражавање количине
Образовни циљеви:	Ученици именују и описују своја осећања, просторне односе, цене
Васпитни циљеви:	Усвајање и примена учтиве комуникације и израза у вези са културом куповине
Садржај наставне теме:	Речи које се односе на тему; језички садржаји *My ankle hurts. Let's go home.I'm thirsty kids. I want a drink. My stomch hurts. Take me to the hospital.* **(Императив, стативни глаголи)** *Excuse me, where's the (hospital)? Turn right at (the cinema), then turn left. The (school) is between (the bank) and (the school). It's next to/opposite/behind the…* **(Предлози за место)***; How much is this (hat)/are these (hats)? It's/They're €60.* **(Прости бројеви до 100) There is,There are, countable and uncountable nouns, plural of nouns ,would like, verb WANT**
ИСХОДИ	Ученици препознају и именују појмове који се односе на тему; разумеју и реагују на свакодневне изразе у вези са непосредним потребама, осетима и осећањима; изражавају основне потребе, осете и осећања једноставним језичким средствима; разумеју једноставнија питања која се односе на положај и оријентацију у простору и одговорају на њих; описују специфичније просторне односе једноставним језичким средствима; на једноставан начин затраже артикле у продавници и једноставним изразима питају/саопштавају колико нешто кошта; разумеју једноставније изразе који се односе на количину нечега; питају и саопштавају колико нечега има/нема једноставним језичким средствима; наручују јело/пиће у ресторану; описују уобичајене рођенданске поклоне у ВБ једноставним језичким средствима; уоче сличности и

	разлике у врстама јела; опишу најпопуларније спортске догађаје у ВБ (Вимблдон) и код нас.
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ:	Грађанско васпитање, свет око нас, ликовна, музичка и драмска уметност, српски језик.

Иновације	*ИКТ*

НАСТАВНА ТЕМА:	**5. Free time** **Слободно време** Описивање бића и места; скретање пажње; изражавање интересовања, допадања/недопадања; изрицање правила понашања и упозорења.
Образовни циљеви:	Ученици могу да опишу бића и места, изражазе интересовања, допадања и недопадања
Васпитни циљеви:	Ученици треба да науче да изразе интересовање, правила понашања
Садржај наставне теме :	Изрази и речи који се односе на тему; језички садржаји *He's very (tall). The girl in the photo is (short). You're (beautiful). Look at him. He's (funny). Listen to her. She's (great). You are (fast). But I'm (faster) than you. He's better than me. He's the youngest in our family. She's the best singer. The iguana is uglier than the dog. Mount Everest is the highest mountain.* **(The Present Simple Tense глагола *to be,* императив, личне заменице у функцији објекта, компаратив и суперлатив придева);** *In his free time, he likes (reading comics). I like (playing football). She doesn't like (watching DVDs). Do you like (going shopping)?* **(*Like* + глаголска именица);** *We must wear a white uniform, but we mustn't wear shoes. You must be careful. You mustn't stand up because it's dangerous.* **(Модални глаголи *must/mustn't*);** песме и приче које се односе на тему.
ИСХОДИ	Ученици препознају и именују појмове који се односе на тему; разумеју једноставне описе бића (људи и животиња) и места; упореде и опишу бића (људе и животиње) и места користећи једноставна језичка средства; разумеју и формулишу једноставне исказе за скретање пажње; разумеју једноставне текстове у којима се описују интересовања, допадање/недопадање; размене информације које се односе на дату комуникативну функцију; опишу своја и туђа интересовања, допадање/недопадање једноставним језичким средствима; разумеју и формулишу једноставна правила понашања и упозорења; размене једноставне информације које се односе на правила понашања и упозорења; уоче сличности и разлике у начину разоноде међу вршњацима у другим земљама и код нас.
Методе рада:	Дијалошка, демонстративна, аудитивна
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ :	Грађанско васпитање, свет око нас, ликовна, музичка и драмска уметност, српски језик.

Иновације	ИКТ

НАСТАВНА ТЕМА:	**6. The world around us!** **Свет око нас!** Описивање болести и медицинских стања; описивање превозних средстава, разговор о летовању, разговор о животињама.
Образовни циљеви:	Ученици могу да разговарају о летњим активностима и медицинским стањима
Васпитни циљеви:	Ученици схватају значај времена, исказују жеље, планове, намере
Садржај наставне теме :	Изрази и речи које се односе на тему; језички садржаји *I have got a headache/earache/toothache* **(Одговор на питање What's the matter?);** *Wolf - wolves, mouse - mice, sheep - sheep* **(Неправилна множина именица);** Endangered animals, угрожене врсте животиња, *by car, by bus, by plane* **(Изражавање превозних средстава)**, песме и приче које се односе на тему.
ИСХОДИ	Ученици препознају и именују појмове који се односе на тему; разумеју краће текстове у којима се описују медицинска стања; размењују информације у вези са путовањем; опишу радње у вези са путовањем једноставним језичким средствима; разумеју једноставне жеље, планове и намере и реагују на њих; размене једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановинма и намерама; саопште шта они или неко други желе, палнирају или намеравају; разумеју краће текстове и описују угрожене животињске врсте; уочавају сличности и разлике у начину провођења распуста у земљама циљне културе и код нас.
Методе рада:	Демонстративна, дијалошка, аудитивна
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ :	Грађанско васпитање, свет око нас, ликовна, музичка и драмска уметност, српски језик, математика.
Иновације	ИКТ

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

ЦИЉЕВИ:

Допунска настава у 4. разреду организује се са циљем да се помогне ученицима који имају потешкоћа у праћењу часова редовне наставе, који остварују слабије резултате на проверама знања, као и ученицима који из здравствених или неких других разлога дуже време изостају са часова редовне наставе.

ИСХОДИ:

Исходи допунске наставе енглеског језика су да код ученика развију основни ниво знања и постигнућа у следећим областима:

- РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА – оспособити ученика да разуме основне инструкције наставника и да адекватно реагује на њих, да разуме основне форме учтивог обраћања и да разуме основне фразе и најфреквентније речи предвиђене наставним планом и програмом за 4. разред.

- ГРАМАТИКА И ЛЕКСИКА – оспособити ученика да поседује одређени фонд речи за узраст 4. разред, да препознаје врсте речи и да препознаје различита глаголска времена.
- РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА – ученик треба да разуме кратке текстове који садрже познате језичке елементе и може у тексту да разликује битно од небитног.
- ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ – ученик треба да зна и примењује енглески алфабет и да саставља једноставну, разумљиву, граматички исправну реченицу предвиђену за узраст 4. разреда.

САДРЖАЈ:
1.Школске обавезе и предмети
2.Исказивање способности
3.Храна
4.Свакодневне активности
5.Исказивање времена
6.Занимања људи
7.Животиње
8.Одећа
9.Празници
10.Помоћни глагол „бити“-садашње в.
11.Глагол“имати“-садашње в.
12.Просто садашње време
13.Сложено садашње време
14.Помоћни глагол“бити“-прошло в.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА:

Допунска настава оствариваће се најчешће по завршетку редовне наставе или у поподневној смени као претчас. Биће реализовано највише 36 часова у групама до 10 ученика.

ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Циљ наставе и учења Грађанског васпитања је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске и локалне заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.

ИСХОДИ Ученик ће моћи да:	**НАСТАВНА ТЕМА БРОЈ ЧАСОВА И САДРЖАЈИ**	**МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ**	**ОПШТЕ И МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ**
- разликује примере	**ЉУДСКА ПРАВА - 12 часова**	**Природа и друштво** Природа, човек,	1.Компетенција за целоживотно учење

одговорног и неодговорног понашања људи према животној средини; -се понаша у свакодневним ситуацијама на начин који уважава животну средину и рационалну потрошњу ресурса; -образложи важност информисања о стању животне средине и начинима њене заштите; -аргументује добити од заједничког живота људи припадника различитих култура; -наведе елементе традиције и културе свог народа и покаже интересовање и поштовање за друге културе и традиције; -образложи значај	**Ја и други на планети Земљи** **Планета Земља припада свима који на њој живе** Узајамни утицај природе и човека. Потребе појединца и опште добро **–** задовољавање људских потреба без угрожавања будућих генерација. Одговоран однос према свету у коме живимо *– Мисли глобално делуј локално*. **Право на здраву животну средину** Трећа генерација људских права. Вредности на којима почива **–** право на живот у здравој животној средини; право на одржив економски развој; право на рационално коришћење природних и енергетских ресурса; право на спречавање свих облика загађивања животне средине; право на доступност информација о стању животне средине. **ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО – 10 часова** **Култура и традиција** Материјално и нематеријално наслеђе једне	друштво: Групе људи: становници и народи краја (права и обавезе; обичаји; суживот). **Српски језик** – Језичка култура: Различите комуникативне ситуације (комуникација са одраслима и са вршњацима; у школи, у продавници, телефонски разговор, поздрављања, честитања и сл.) **Ликовна култура** – Споразумевање: Говор тела. Поглед, израз лица, држање тела, гест и кретање, однос вербалне и невербалне комуникације.	2.Комуникација 3.Рад с подацима и информацијама 4.Дигитална компетенција 5.Решавање проблема 6.Сарадња 7.Одговорно учешће у демократском друштву 8.Одговоран однос према здрављу 9.Одговоран однос према околини 10.Естетичка компетенција 11. Предузимљивост и оријентација ка предузетништву

подршке избеглицама и мигрантима да у новој средини сачувају свој језик, традицију, културу; -наведе примере из свакодневног живота којима се илуструје сусретање различитих култура;- -дискутује о томе како непознавање других култура утиче на настанак стереотипа,	заједнице настало под утицајем свих народа који су ту живели и сада живе. **Културни идентитет** Неговање традиције и културе сопственог народа и поштовање традиције и културе других. **Мултикултуралност и интеркултуралност** Живот поред људи других култура или заједнички живот са њима. **Избеглице и мигранти** Невољно кретање људи из једне у другу културну заједницу. Непознавање других култура као основ за развој стереотипа, предрасуда и дискриминације. Уклопити се у нову средину, а сачувати свој културни идентитет. **Сусретање култура** Сусретање и прожимање различитих култура без губљења културног идентитета.		

ИСХОДИ **Ученик ће моћи да:**	**НАСТАВНА ТЕМА** **БРОЈ ЧАСОВА И САДРЖАЈИ**	**МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ**	**ОПШТЕ И МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ**
-препознаје примере	**ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНО**	**Природа и друштво**	1.Компетенција за целоживотно учење

прекомерне потрошње; -препознаје у медијима поруке које подстичу прекомерну потрошњу, посебно деце и младих; критички разматра појаву бацања хране и расипања воде; -процењује важне чињенице о производима које купује читајући декларацију и води рачуна о односу цене и квалитета; -испољи заинтересованост за сарадњу и учешће у групном раду; -учествује у изради плана и реализацији акције, њеној промоцији и вредновању	**М СВЕТУ – 8 часова** **Потрошачко друштво** Стварне потребе и прекомерна потрошња. Неравнотежа – гладни и жедни у свету у којем се храна баца а вода расипа. Амбалажа важнија од садржаја – гомилање отпада. Притисак произвођача – нови модели новог модела. Деца – омиљена циљна група произвођача. **Медији и потрошачка култура** Поруке медија у подстицању потрошње. Деца у рекламама. **Права потрошача** Информације од значаја за потрошаче. Однос цене и квалитета производа. Права и одговорност потрошача. Заштита потрошачких права. **ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ** – 6 часова **Планирање и извођење**	– Природа, човек, друштво: Групе људи: становници и народи краја (права и обавезе; обичаји; суживот). **Српски језик** – Језичка култура: Различите комуникативне ситуације (комуникација са одраслима и са вршњацима; у школи, у продавници, телефонски разговор, поздрављања, честитања и сл.) **Ликовна култура** – Споразумевање: Говор тела. Поглед, израз лица, држање тела, гест и кретање, однос вербалне	2.Комуникација 3.Рад с подацима и информацијама 4.Дигитална компетенција 5.Решавање проблема 6.Сарадња 7.Одговорно учешће у демократском друштву 8.Одговоран однос према здрављу 9.Одговоран однос према околини 10.Естетичка компетенција 11.Предузимљивост и оријентација ка предузетништву

	еколошке акције Одређивање циља и израда плана акције. Извођење и документовање акције. Промоција акције на нивоу школе. Вредновање акције.		

НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА:	**АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА**	**АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА**
-примена различитих интерактивних облика рада: садржај овог предмета реализује се кроз радионице, разоговор, размену мишљења, симулацију одређених животних ситуација, кроз интеракцију ученика из садржаја. -одабир и коришћење одговарајућих метода и техника: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дискусије, мини истраживања, једноставне акције примена искуственог учење, тј. уобличавање и поимање личних, аутентичних доживљаја и ставова ученика кроз размену у групи -постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације;	планира, истиче циљ теме и часова прати, пружа подршку и усмерава подстиче ученике на стваралачко истраживање подстиче сарадњу и тимски рад ученика заједно са ученицима вреднује резултате процеса рада у току часова	слушају, износе своје мишљење, заједнички формулишу закључке дискутују, глуме, истражују примењују научено у новим ситуацијама учествују у самооцењивању и вредновању резултата рада

ПЛАН ЕВАЛУАЦИЈЕ **Начин провере остварености исхода- формативно и сумативно оцењивање; оцењује се описном оценом: истиче се, добар, задовољава**		
Поступак праћења и оцењивања	**Инструменти за праћење напредовања**	**Време**
-иницијална процена нивоа на коме се ученици налазе -вођење прописане педагошке документације у којима су видне белешке о редовност у похађању наставе, заинтересованост и	Системтско посматрање Евиденција : белешке о елементима за процењивање и оцењивање	Белешке са часова током године Пресек стања након завршетка пројекта Пресек стања по тромесечјима

активно укључивање у процес рада групе, напредовање и развој, као и самосталности у раду ученика -заједничко вредновање ученика и наставника - самопроцена оцене од стране ученика * тимски рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика) * рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика) *вођење евиденције о учешћу ученика на такмичењима	Чек-листе са скалом процене Протоколи посматрања Упитници (за групни и рад у пару) *Скала по нивоима (самосталност у извршавању задатака) *Листе: сарадња у групи (сви чланови су укључени, доприносе заједничком циљу...) -Квалитативно и квантитативно процењивање резултата (пано, табела...)	Процена о раду и напретку на крају школске године

НАЧИН ПРИЛАГОЂАВАЊА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА УЧЕНИЦИМА КОЈИМА ЈЕ ПОТРЕБНА ДОДАТНА ПОДРШКА У ОБРАЗОВАЊУ

За ученике којима је потребна додатна подршка због тешкоћа у приступању, укључивању и учествовању у образовању и васпитању, планирају се и спроводе мере за отклањање физичких, комуникацијских и социјалних препрека (мере индивидуализације), односно доноси индивидуални образовни план.

Препоручени начини прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

- просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих...)
- што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима
- размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи...
- и све друго што ће се применити у складу са конкретним случајевима

ВЕРСКА НАСТАВА

ИСХОДИ	НАСТАВНА ТЕМА(ОБЛАСТ)	САДРЖАЈИ		НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
Когнитивни аспект: • стекне основна о темама које ће се обрађивати у настави	**I УВОД**	1. Уводни час – Свет је створен за тебе, чувај га!		• упознавање ученика са садржајима и начином

Православног катихизиса током трећег разреда • уочи какво је његово предзнање из градива обрађеног у претходном разреду школовања *Афективни аспект*: • ученик ће бити мотивисан да активно учествује на часовима *Когнитивни аспект:* • познаје неке елементе библијске повести о стварању света • на основу библијске повести препозна и именује иконе на којима су представљени дани стварања света • увиди да је свет скуп конкретних врста живих бића која су уједињена, једна другима потребна и да она чине велику заједницу љубави - Цркву • објасни да је свет створен љубављу Божјом • разуме да се права слобода изражава као љубав према другим људима, природи и Богу *Когнитивни аспект:* • зна да је Бог створио свет из љубави и да објасни како зна да	**II** **БОГ СТВАРА СВЕТ И ЧОВЕКА**	1. Свето Писмо нам сведочи о настанку света (**садржај н.ј.-** појам Светога Писма као књиге откривења) 2. Света некада уопште није било (**садржај н.ј.-** 1. и 2. дан) 3. Сво је биље створено и Сунцем обасјано (**садржај н.ј**.- 3. и 4. дан) 4. Све врви од живота (**садржај н.ј**.- 5. и 6. дан) 5. Створен сам да личим на Бога		рада • мотивисање ученика за похађање часова верске наставе • пружити ученицима основна знања о учењу Цркве о стварању света • омогућити ученицима да разумеју да Бог ствара природу и човека јер жели да их воли и да буде са њима заједно • пружити ученицима разумевање да је човек у природној вези са свим оним што је Бог претходно створио, али да се разликује од свих створених бића • оспособити ученике

Бог воли свет • препозна да Бог брине о свету и да наведе примере Божјег старања о свету • увиди кроз своје креативне способности да је човек сличан Богу • увиди да Бог жели да свет постоји вечно • увиди да су Бог, људи и природа различити, али да нису потпуно раздељени • увиди различитост која постоји између Бога и створеног света • зна да је Бог из бриге према свету и човеку послао свога Сина у свет • увиђа улогу анђела као сарадника Божјих у старању *Когнитивни аспект:* • уочи да је човек посредник између Бога и природе и да Бог са природом разговара преко човека • прошири своје знање о служењу Светога Саве Богу и нашем народу • уочи да нема љубави без служења ближњима • упозна библијску повест о Христовом служењу Апостолима *Афективни аспект:* • ученик ће бити подстакнут да љубав препознаје као служење • зна да кроз чињење дела љубави према ближњима,	**III** **БОГ НАС ВОЛИ**	1. Бог ствара свет из љубави 3. Бог, људи и природа (**садржај н.ј**.- различитост и раздељеност) 4. Свет не може без Бога 5. Бог се брине о свету 6. Божићни весници		• омогућити ученику да увиди да се Бог брине о свету • омогућити ученику да увиди да је Бог створио свет из љубави • омогућити ученику да разуме да је Бог из бриге према свету и човеку послао свога Сина у свет

постаје сличан Христу и светитељима *Когнитивни аспект:* • препозна да је Литургија захвалност Богу • уочи се захвалност Богу показује кроз наше дарове • уочи да наши дарови хлеб и вино представљају свет у малом • увиди везу Литургије и спасења човека и света • прошири своја знања о празнику Васкрсења • увиди шта за створену прируду значи Христово Васкрсење • да усвоји текст и мелодију песме *Људи ликујте...* *Афективни аспект:* □□Ученик ће бити подстакнут да учествује на Литургији како би показао Богу да жели да буде у заједници са Њим • ученик ће бити подстакнут да у себи развија осећај захвалности према Богу и својим ближњима	**IV** **ЗАЈЕДНИЦА** **БОГА И СВЕТА** **КРОЗ ЧОВЕКА**	1. Човек домаћин и свештеник у свету 2. Свети Сава и краљ Стефан Првовенчани 3. Свети Сава брине о нама (**опис н.ј.** - подизање задужбина) 4. Радост служења (**садржај н.ј.** - прање ногу и Тајна Вечера)		\ • пружити ученицима основ за разумевање да се лични однос са Богом остварује кроз служење Богу и ближњима • пружити ученицима основ за разумевање да природи и човеку вечно постојање дарује Бог • омогућити ученику да увиди да су светитељи најбољи пример односа човека са Богом
• препозна личну одговорност за творевину • увиди да се загађењем наше	**V** **ЛИТУРГИЈА -** **ПРЕОБРАЖЕН** **И** **СВЕТ**	1. Наши дарови благодарности (**опис н.ј.** - твар у Литургији) 2. Литургија - преображај света 3. Литургија – молитва за спасење човека и света		• пружити ученицима основна знања о о Светоме Сави као нашем примеру служења

околине, загађује цео свет увиди да се на православним иконама стварања света и човека, приказује зависност природе од човека • препозна представе које приказују догађаје везане за стварање света • уочи у којој мери је напредовао и савладао градиво Православног катихизиса трећег разреда основне школе *Афективни аспект:* • ученик ће бити подстакнут на очување природе и своје животне средине • ученик ће бити подстакнут да гледа на природу као на Божју творевину □□Ученици ће бити подстакнути да уреде школски простор изабраним радовима везаним за стварање и очување света	**VI** **ЧОВЕК И ПРИРОДА**	4. Васкресење Лазарево 5. Васкрсење Христово 1. Све чека на љубав човека 2. Чувамо дарове Божије љубави 3. Стварање света у православној иконографији I 4. Икона света		• ученицима пружити основ за разумевање да хлеб и вино – наши дарови - представљају свет у малом • ученицима пружити основ за разумевање разлога приношења Богу хлеба и вина на Литургији • пружити основ за разумевање да се на Литургији молимо за спасење целога света • омогућити ученицима да увиде да се на Литургији остварује спасење човека и света • ученицима пружити основ за разумевање да нас Христос толико

		створеног за мене		воли да је дао свој живот за нас и да је васкрсао да победи смрт за нас • ученицима пружити наопходно знање да је човек одговоран за очување природе • загађење потиче од човека • омогућити ученицима да увиде на које све начине људи данас уништавају природу • омогућити ученицима да разумеју да је човек позван од Бога да брине

				о природи • упознати ученике са примерима изражавања љубави према природи • развијати код ученика скромност • установити обим и квалитет знања стечених у току школске године из Православног катихизиса
МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ				
1. Српски језик и књижевност 2. Историја 3. Биологија 4. Ликовна култура 5. Музичка култура 6. Грађанско васпитање				

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА

ДОПУНСКА НАСТАВА

Циљ допунске наставе је пружање додатне подршке ученицима који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање,са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања,умења и вештина из наставног градива.

СРПСКИ ЈЕЗИК

ИСХОДИ Ученик ће моћи да:	**НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**	**НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА:**	**АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА**	**АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА**
– одреди основне	**ЈЕЗИК**	- Реченица,реченични	- повезивање граматичкх	-прати напредак	-уочава и издваја

реченичне чланове; – разликује врсту речи од службе речи у реченици; – поштује и примени основна правописна правила; – правилно пише сва три модела управног говора;		чланови. -Појам субјекта; различите врсте речи (именице и личне заменице) у функцији субјекта; изостављени субјекат. -Појам предиката (глаголски предикат). -Појам објекта (именице у функцији објекта). -Прилошке одредбе за време, место и начин -Управни говор (први и други,трећи модел). Неуправни говор. -Велико слово	појмова обрађене у претходним разредима са новим - разликовање врсте речи и службе реч, увежбавати у оквиру реченице; -усвајати нове садржаје путем различитих вежбања како на нивоу речи тако и на нивоу реченице	ученика и пружа подршку - објашњава начин разликовања врсте речи и службе речи у реченици - објашњава поступак примене прав.правила	службу речи - разликује врсту реши и службу реч -пише називе облике рељефа - употребљава тачку, упитник и узвичник -уочава и записује облике управног говора
- чита са разумевањем различите текстове; – чита текст поштујући интонацију реченице /стиха; - споји више	**ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА**	-Краћи и дужи текстови - Причање о догађајима и доживљајима, стварним и измишљеним (усмено и писано). Описивање људи, животиња и природе (плански приступ) –	- увежбавати јасно, прецизно и разговетно изговарање реченице, поштовање интонације и Правилно акцентовање у реченицама -реализовати различите програмске вежбе (правописне, језичке, лексичко-семантичке)	- припрема, мотивише, чита; усмено излаже; - приказује, показује; - демонстрира - усмерава	-слуша, посматра, прича, -чита, говори стихове, глуми - преприча ва - учествује у разговору -користи дечју

реченица у крађу и дужу целину; - преприча ава, прича и описује и на сажет и на опширан начин;		усмено и писано. Језичке вежбе: проширивање и допуњавање реченица различитим врстама речи, промена реда речи у реченици, промена дужине реченице.		активнос ти ученика -подстиче ученике да богате речник	штампу и непознат е текстове, -саставља причу
- одреди тему, редослед догађаја, време и место дешавањ а у прочитан ом тексту; -именује главне и споредне ликове и разликуј е њихове позитивн е и негативн е особине;	**КЊИЖЕВ НОСТ**	-Књижевни појмови: лирска песма, епска песма, народна бајка, роман, опис, дијалог, приповедање,	-ученици се мотивишу на читав низ стварал. активности које настају поводом дела -ученик треба да разликује опис , приповедање, дијалог	-припрема материјал за анализу текста -помаже у разумева њу текста	чита текстове одговара на питања учествује у разговору поставља питања

МАТЕМАТИКА

ИСХОДИ Ученик ће моћи да:	**НАСТАВНА ТЕМА/ ОБЛАСТ**	**САДРЖАЈИ**	**НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВА ЊА ПРОГРАМА:**	**АКТИВНОС ТИ НАСТАВНИ КА**	**АКТИВНОС ТИ УЧЕНИКА**

– прочита, запише и упореди природне бројеве и прикаже их на бројевној правој; – изврши четири основне рачунске операције у скупу *N*0; - реши једначину са једном рачунском операцијом; - одреди и запише скуп решења неједначине са сабирањем и одузимањем; - уочи делове целине и запише разломке	**БРОЈЕВИ**	Скуп природних бројева са нулом Сабирање и одузимање (писмени поступак). Множење и дељење (писмени поступак) Једначине и неједначине у скупу *N*0 Упоређивање разломака са једнаким имениоцима	- Визуелизација бројева и места броја у бројевном низу - увежбавање технике рачунања - инсистирање на усменом објашњењу поступка решавања -разумевање појма разломка радити кроз игровне активности	-прати напредак ученика пружа подршку, подстиче и усмерава -објашњава начин правилног израчунавања и Примене олакшица - примењује различите методе рада	-слуша, посматра - усваја и увежбава поступак - самостално решава једноставне задатке - проверава - објашњава поступак и тражи потребна објашњења
– именује елементе и опише особине квадра и коцке; – прави моделе квадра и коцке; - користи геометријски прибор и софтверске алате за цртање;	**ГЕОМЕТРИЈА**	Квадар и коцка	- цртање квадра и коцке -уочавање елемената квадра и коцке на моделу - подстицање ученика на прављење модела - подстицање ученика да	-планира -прати напредак - даје додатна објашњења - демонстрира поступак правилне конструкције - осмишљава	-посматра, слуша, памти, -правилно користи прибор за геометрију - црта, - самостално решава, проверава, - тражи објашњења;

– израчуна површину квадрата и правоугаоника; – израчуна површину и запремину квадра и коцке;			самостално примене формулу и израчунају потребно	одговарајуће задатке - примењује различите методе рада	
– прочита, упореди и претвори јединице за мерење површине и запремине;	**МЕРЕЊЕ И МЕРЕ**	Мерење површине (m2 , dm2 , cm2 , mm2 , km2 , ha, a). Мерење запремине (m3 , dm3 , cm3 , mm3).	- упознавање са стандардним мерним јединицама применом очигледних средстава - решавање једноставних задатака повезивање м са свакодневним ситуацијама - самостално мерење различите предмета из окружења	прати рад и залагање ученика на часу -подстиче код ученика да самостално мере и износе закључке -усмерава ученике да практично примене стечена знања -подстиче ученике да опажају, примењују, препознају, упоређују, изводе закључке...)	-посматра и слуша, - објашњава, - мери - упоређује и претвара, - проверава, - тражи објашњења;

ДОДАТНА НАСТАВА

МАТЕМАТИКА

Циљ додатне наставе је развијање логичког мишљења, поступка решавања проблемских задатака. Развијање способности уочавања битног у задатку,развијање тачности и прецизности при раду, оспособљавање ученика за самостално решавање проблема.

ИСХОДИ **Ученик ће моћи да:**	**НАСТАВНА ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**	**НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА:**	**АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА**	**АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА**
– одреди месну вредност цифре; – изврши четири основне рачунске операције у скупу *N*0; – састави израз, израчуна вредност бројевног израза и примени својства рачунских операција; – реши једначине и неједначине и провери тачност решења; – реши проблемски задатак користећи бројевни израз, једначину или неједначину;	**БРОЈЕВИ**	Скуп природних бројева са нулом Месна вредност цифре Својства скупа Природних бројева. Изрази са више операција(бројевни изрази и изрази са променљивом) Једначине и неједначине у скупу *N*0 Сабирање и одузимање разломака са једнаким имениоцима Сабирање и одузимање децималних бројева	-увођење ученике у проблемску ситуацију и истицање важност поступка -давање смернице ка решењу - оспособљава за решавање Сложених задатака - указивање на уочавање односа и законитости - подстицање на размишљање јер оно види у одабир једног решења - обезбеђивање стицања знања на вишем нивоу - осмишљавање и уводи ученика у проблемску ситуацију	-прати напредак ученика -пружа подршку, подстиче и усмерава -објашњава начин правилног израчунавања и Примене олакшица - примењује различите методе рада	-слуша, посматра - усваја и увежбава поступак - самостално решава једноставне задатке - проверава - објашњава поступак и тражи потребна објашњења
– црта мреже и прави	**ГЕОМЕТРИЈА**	Правоугаоник и квадрат	-Прављење различитих модела	-планира -прати напредак	-посматра, слуша, памти,

моделе квадра и коцке; – препозна сликовну представу изгледа тела посматраног са различитих страна; – израчуна површину квадрата и правоугаоника; – израчуна површину и запремину квадра и коцке;		Квадар и коцка	- упућивање на примену стечених знања и коришћење у даљем раду - навикава на израду скице као првог корака ка решењу -упућивање на заједничко проналажење решења	- даје додатна објашњења - демонстрира поступак правилне конструкције - осмишљава одговарајуће задатке - примењује различите методе рада	-правилно користи прибор за геометрију - црта, - самостално решава, проверава, - тражи објашњења;
– прочита, упореди и Претвори јединице за мерење површине и запремине; – израчуна површину реши проблемске задатке у контексту мерења	**МЕРЕЊЕ И МЕРЕ**	Мерење површине (јединице за површину) Површина квадрата и правоугаоника Површина квадра и коцке Мерење запремине (јединице за запремину) Запремина квадра и коцке	- упућивање на повезивање - примери задатке о функционалној зависност површине од дужине - указивање и упућивање на површину код сложених фигура - настојање да знања буду применљива	-прати рад и залагање ученика на часу -подстиче код ученика да самостално мере и износе закључке -усмерава ученике да практично примене стечена знања -подстиче ученике да опажају, примењују, препознају, упоређују, изводе закључке...)	-посматра и слуша, - објашњава, - мери - упоређује и претвара, - проверава, - тражи објашњења;

ЧАС ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ

Одељењски старешина држи један час одељењског старешине недељно. Часови одељењског старешине представљају само један начин остваривања педагошке, организационе и административне функције одељењског старешине. Поступци, методе и интензитет ангажовања одељењског старешине зависе не само од узраста ученика, већ и од интерперсоналних односа, развијености колектива и нивоа оспособљености да ученици самостално одлучују и организују активности.

Циљ и задаци
Одељењски старешина подстиче индивидуални развој ученика и унапређује одељењску заједницу као колектив.
Ученици се мотивишу и оспособљавају да самостално уче, поштују права и слободе људи, развијају естетичке вредности и позитиван однос према сопственој и клутурама других заједница, користе различите облике комуникације уважавајући саговорника, активно учествују у очувању животне средине, препознају сопствене предности и могућности, чувају податке и критички процењују информације из различитих извора, планирају стратегије и решавају проблеме, активно и конструктивно учествују у раду групе, препознају ризике и бирају здраве стилове живота.
У складу са различитим програмима које школа спроводи а имајући у виду развој међупредметних компетенција израђује се оквиран програм рада одељењског старешине а конкретне теме дефинишу се у оквиру Годишњег плана рада, уз напомену да је приоритет да старешине реагују на актуелне ситуације и потребе ученика и одељењске заједнице као целине.
Области које се обрађују у трећем разреду су:

- учење
- дечија права
- естетика
- комуникација
- однос према здрављу
- безбедност
- ментално здравље
- однос према околини
- предузимљивост
- дигиталне компетенце
- решавање проблема
- сарадња
- професионална оријентација
- превенција насиља, злостављања и занемаривања
- превенција дискриминације
- родна равноправност
- породица
- дружење
- правила понашања
- слободно време
- обележавање битних празника и међународних дана

КУТАК ЗА УЧЕЊЕ

Општи циљ

Пружање подршке ученицима који отежано савладавају наставне садржаје и којима је потребна индивидуализована подршка из српског језика и математике.

Посебни циљеви

- Облик групне подршке ученицима са тешкоћама у учењу који се заснива се на ставовима да се сваком ученику мора омогућити да се развије и напредује у складу са својим способностима и могућностима и тежи да обезбеди најадекватније услове за реализацију образовних потреба деце са тешкоћама у учењу.
- Ученику треба да омогући стицање богатих искустава и вештина који су му неопходни за успешно и независно функционисање, стицање самопоуздања и подстицање и развијање основних компетенција за учење.
- Наставницима треба омогући проширивање знања о развоју детета, уочавање индивидуалних разлика у потребама и способностима деце, подстицање и унапређивање партнерског односа у релизацији подршке деци и примену нових метода, средстава и технологија у раду.
- У односима међу вршњацима треба да подстиче разумевање и прихватање индивидуалних разлика и потреба других кроз међусобну интеракцију, као и јачање толеранције, поштовања и уважавања.

Исходи програма:

- Да ученик достигне основни ниво постигнућа у савладавању програма предмета српски језик и математика, те тако створи услове за праћење наставе у редовном разреду.
- Да се код ученика развије његов образовни максимум и способности за учење коришћењем адекватних наставних метода и облика рада.
- Да се ученик оспособи за вербално и писано коришћење српског језика.
- Да се кроз моторичке вежбе отклоне или ублаже специфичне тешкоће у писању и тиме омогући даље и успешније учење и развој.

Критеријуми за избор ученика за Кутак за учење:

- Запажање учитеља и опис ученикових потешкоћа.
- Заједничко мишљење учитеља и стручне службе.
- Контролне вежбе ученика у току школске године.
- Похађање допунске наставе.
- Мишљење стручњака ван школе на основу процене ученикових способности.
- Мишљење ИРК.

Начин остваривања програма

Настава се организује за ученике једног разреда у групама које чини највише седам ученика. Једну групу сачињавају ученици једног или више одељења. Наставу изводе учитељи разреда коме ученик припада у оквиру својих недељних задужења. Време трајања активности одређује учитељ, у складу са индивидуалним потребама ученика. Током трајања програма остварује се континуирана двосмерна комуникација између учитеља и родитеља. По потреби, учитељу у раду помаже педагошки асистент или пратилац ученика. Настава се одржава у учионици или на неком другом месту, по процени учитеља.

КУТАК ЗА ВИШЕ ЗНАЊА

Општи циљ

Пружање подршке ученицима који су изузетно мотивисани и успешни у савладавању наставних садржаја и којима је потребна индивидуализована подршка у оквиру наставних предмета за које показују посебно интересовање.

Посебни циљеви

- Облик групне подршке изузетно успешним и заинтересованим ученицима који се заснива се на ставовима да се сваком ученику мора омогућити да се развије и напредује у складу са својим способностима и могућностима и тежи да обезбеди најадекватније услове за испуњавање образовних потреба деце у проширивању знања.
- Ученике треба водити у зону наредног развитка која омогућава да богате своја искуства и вештине, што ће допринети развијању компетенција за учење.
- Наставницима треба омогући проширивање знања о развоју детета, уочавање индивидуалних разлика у потребама и способностима деце, подстицање и унапређивање партнерског односа у релизацији подршке деци и примену нових метода, средстава и технологија у раду.
- У односима међу вршњацима треба да подстиче разумевање и прихватање индивидуалних разлика и потреба других кроз међусобну интеракцију, као и јачање толеранције, поштовања и уважавања.
- Унапређивање знања из математике и развијање логичког мишљења – у 3. разреду, у раду са наставницом математике.
- Развијање дигиталних компетенција у 4. разреду, у раду са наставником информатике и рачунарства.

Исходи програма:

- Да ученику надгради напредни ниво постигнућа у савладавању програма наставних предмета за које је заинтересован.
- Да се код ученика развије његов образовни максимум и способности за учење коришћењем адекватних наставних метода и облика рада.

Критеријуми за избор ученика за Кутак за учење:

- Запажање учитеља и опис ученикових потенцијала.
- Заједничко мишљење учитеља и стручне службе.
- Изузетна успешност на проверама знања ученика у току школске године.
- Заинтересованост ученика за проширивање знања.

Начин остваривања програма

Настава се организује за ученике једног разреда у групама које чини највише петнаест ученика. Једну групу сачињавају ученици једног или више одељења. Наставу изводе учитељи разреда коме ученик припада у оквиру својих недељних задужења; наставник математике у 3. разреду и наставник информатике и рачунарстава у 4. разреду за заинтересоване ученике. Време трајања активности одређује учитељ, у складу са индивидуалним потребама ученика. Током трајања програма остварује се континуирана двосмерна комуникација између учитеља и родитеља. Настава се одржава у учионици или на неком другом месту, по процени учитеља/наставника.

ПРОДУЖЕНИ БОРАВАК

(први и други разред)

Општи циљеви програма:

1. Омогућити детету пун живот и открити његове/њене пуне потенцијале као јединствене особе
2. Омогућити детету његов/њен развој као социјалног бића кроз живот и сарадњу са осталима како би допринео/допринела добру у друштву
3. Припремити дете за даље образовање и целоживотно учење (учити како учити)

Специфични циљеви:

- потпун и хармоничан развој детета
- важност истицања индивидуалних различитости (свако дете је јединствено; осигурава му се развој свих потенцијала)
- фокусирање на учење (истиче се важност онога што дете учи и процеса којим усваја знања)
- способност ученика за самостално учење
- подстицање учења и мотивисаност за учење
- важност учења утемељеног на опажању процеса из окружења (очигледна метода)
- писменост (језичка, математичка, информатичка)
- начини изражавања емоција (друштвено прихватљиви модели)
- развијање духовне димензије живота
- плурализам, поштовање различитости и важност толеранције
- партнерство у образовању
- улога технологије у образовању
- брига о деци са посебним потребама

Садржај програма:

- Редовне активности: израда домаћих задатака и допунска настава из српког језика и математике.

Остваривање циљева и развој кључних подручја се најбоље остварује усмеравањем рада на садржаје, теме, кључне појмове и образовна постигнућа која су прописана наставним планом и програмом за одређени разред. Садржаје реализује учитељ у продуженом боравку, у договору са учитељем који дату групу води у редовној настави. Стога је изузетно важно све активности планирати како би се постигла кохерентност међу одабраним садржајима и усклађеност деловања међу учитељима.

- Пратеће активности:

Мала школа великих ствари
Оловка пише срцем
Шарам - стварам
Певам, плешем, глумим
Игре без граница
Организација пријема првака

Организација Отвореног дана школе

Време предвиђено за реализацију пратећих активности треба реализовати у складу са претходно наведеним циљевима рада у продуженом боравку, имајући увек на уму узраст и могућности детета. Креативност, иновативност и учитељска вештина максимално долази до изражаја при одабиру игара, литературе, културних садржаја као и садржаја којима се реализују социјализацијске и комуникацијске, те радно-техничке компетенције. Посебну пажњу треба посветити целокупном развоју детета које ће у будућности својим знањем, развијеним животним вештинама и ставовима допринети развоју друштва.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Програм рада у продуженом боравку реализује се у просторијама школе, укључујући салу за физичко вапитање, школску библиотеку и школско двориште. Наставни процес одвија се у учионици, а програм рада продуженог боравка се остварује у просторијама које су прилагођене и опремљене искључиво за остваривање рада продуженог боравка. Током коришћења продуженог боравка родитељима је на располагању услуга кетеринга, један кувани топли оброк, а доручак и ужину доносе од куће. Оброци се плаћају путем уплатнице на основу броја пријављених оброка, коју родитељи добијају на крају сваког месеца. Уколико дете има здравствени проблем (алергије, интолеранције…), уз потврду лекара која се прослеђује кетерингу, добија индивидуализовани оброк у складу са здравственим стањем. Како би се ученицима омогућило, а учитељима олакшало усвајање правила понашања за време оброка, терпезарија је естетски уређена и прикладно опремљена, величине 60м^2 и још једна додатна просторија од 18м^2 која је вратима повезана са трпезаријом где се налазе уређаји за чување хране и у свако време могућност обезбеђивања топлог напитка за ученике (чај).
Просторије у којима ће ученици проводити већи део дана су светле, довољно велике, опремљене аудио-визуелном опремом (пројекторима), дидактичким помагалима, малом приручном библиотеком и рачунарима (једна учионица и две просторије величине 60м$^{2)}$.
За разноврсне ученичке активности осигуран је потребан материјал (папири, бојице…) Усвајање хигијенских навика захтева довољну количину сапуна и папира као и умиваоник за прање руку (који је одвојен од санитарног чвора). Два тоалета (мушки и женски) са по три кабине и по четири умиваоника са топлом водом који су у склопу дела где је смештен боравак и не користе га остали ученици.

Пратеће активности се реализују у периоду слободног времена и тематски су подељене у седам група.

Мала школа великих ствари је област која обухвата учење о социјалним и културним тековинама, историјским и научним чињеницама, екологији и екосистему наше планете, али и даље. Учимо о пожељним и непожељним облицима понашања, односима са собом и окружењем, начинима комуникације, традицији и модернизацији, обевезама које носи наше присуство на планети, последицама неодговорног понашања итд. Исто тако, учимо основе лепог понашања, о правима, обавезама, емоцијама… Такође, реализују се активности и садржаји поводом обележавања Недеље сећања и заједништва.

Оловка пише срцем је област која има за циљ да помогне ученику да савлада теме прописане школским планом и програмом, али и да прошири његово литерарно знање. Кроз ову активност ученици ће развити способност говорног изражаја, комуникацијске способности, развије способности за емоционални доживљај и разумевање књижевног изражаја, научи нове термине (богаћење речника). Кроз ову активност ученици утврђују градиво српског језика и књижевности прописано планом и програмом.

Шарам - стварам је ликовна секција. Уз помоћ облика и боја до уметничког изражаја.

Певам, плешем, глумим је музичко-драмска секција. Ритам, покрет, звук, глас су елементи које ће деца користити у малим музичким и драмским радионицама.

Игре без граница је активност проистекла из потребе деце за игром и рекреацијом. Игре доприносе њиховом идивидуалном моторичком развоју, развоју другарства и начина комуникације.

Организација пријема првака је активност у којој учитељи продуженог боравка заједно са учитељима из редовне наставе учествују у организацији простора, материјала и активности које ће се том приликом реализовати.

Организација Отвореног дана школе је активност у којој учитељи продуженог боравка, у просторијама продуженог боравка, дочекују будуће прваке и њихове родитеље припремајући многобројне и разноврсне садржаје и креативне радионице прилагођене узрасту посетиоца.

ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ

Годишњи фонд: 36 – 72
Недељни фонд: 1-2 (зависи од планираних активности на нивоу одељењског или разредног већа, школе или локалне заједнице)
Циљ је подстицање индивидуалних склоности и интересовања, садржајног и квалитетног коришћења слободног времена, ради богаћења друштвеног живота и разоноде, развијања и неговања другарства и пријатељства, дружење са вршњацима кроз заједничко делање, исказивање способности, осамостаљивање, развој неких вештина и друго.

ТЕМЕ	**САДРЖАЈ**	**ОПШТЕ И МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ**
ДРУШТВЕНЕ АКТИВНОСТИ	– Дечија недеља (учешће у активностима) – Свети Сава – школска слава (пано)	1.Компетенција за целоживотно учење 2.Комуникација

	– Дан школе (учешће у активностима) – Нова година (радионица) – Ускрс (радионица) – вршњачке радионице	3.Рад с подацима и информацијама 4.Дигитална компетенција 5.Решавање проблема 6.Сарадња 7.Одговорно учешће у демократском друштву 8.Одговоран однос према здрављу 9.Одговоран однос према околини 10.Естетичка компетенција 11.Предузимљивост и оријентација ка предузетништву. МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ Природа и друштво – Природа, човек, друштво: Групе људи: становници и народи краја Српски језик – Језичка култура: Различите комуникативне ситуације Математика – Бројеви: Децимални запис броја са једном децималом.
ТЕХНИЧКЕ АКТИВНОСТИ	– школски простор; учионица, двориште (уређење) – честитке за: рођендан, Нову годину, Божић, Дан жена, Ускрс (израда) – одељењски пано (уређење)	
ХУМАНИТАРНЕ АКТИВНОСТИ	- акције поводом Дечје недеље -хуманитарне акције (помоћ другу, другарици...) - Сарадња са Црвеним крстом	
СПОРТСКЕ АКТИВНОСТИ	- одељенска и међуодељенска такмичења	
КУЛТУРНЕ АКТИВНОСТИ	- одлазак на изложбу - позоришне представе - биоскопске представе - вршњачке радионице	

- Планиране су посете: позоришту, биоскопу, музеју, галерији и библиотеци; обилазак града.

НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ:	**АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА**	**АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА**
- добро планирање: циља, ефеката, активности ученика и наставника, начин рада - активностима су обухваћени сви ученици и то тако да могу да искажу: ангажованост, самосталност, сарадљивост и иницијативност - примењују се игролике активности којима се подстиче креативност ученика - користе се школски ресурси - организују се једноставне акције у којима су главни носиоци ученици	започиње и усмерава разговор и дискусију, подстиче сарадњу и тимски рад ученика, мотивише и подстиче ученике да учествују и развијају своје способности, заједно са ученицима вреднује резултате учешћа у различитим ваннаставним активностима	планира учешће, припрема се, учествују, подстичу друге и дају пример, анализирају свој и рад других, планирају акције учествују у самооцењивању и вредновању резултата рада

ПРОГРАМ РАДА ДРАМСКЕ СЕКЦИЈЕ

Циљеви :

- Подстицање развоја креативности,оригиналности, самореализације, талента
- Ангажовање ученика који имају посебне склоности ка глуми
- Задовољавање интересовања ученика ван наставе
- Осмишљено провођење слободног времена
- Едукација .

Очекивани исходи :

- Развијање културолошких потреба
- Развијање смисла и способности за правилно,течно и уверљиво усмено изражавање
- -Оспособљавање за успешно служење књижевним језиком у различитим видовима његове усмене употребе.
- -Оспособљавање за изражајно казивање.

Садржај рада : (планирано одржавање по 1 час недељно, укупно 36)

- Упућивање ученика у рад на драмском тексту
- Кратки курсеви
- Дикција и понашање на сцени
- Учешће у програму за Дан школе
- Учешће у Новогодишњем програму
- Учеће у програму за школску славу
- Рад на сценографији
- Рад на одабиру текстова, костима, музике...

Секција ће се реализовати у 2 групе:

- 1.група- 1 и 2.разред и 2.група- 3 и 4. разред.

ПРОГРАМ РАДА РЕЦИТАТОРСКЕ СЕКЦИЈЕ

Програм рада рецитаторске секције се остварује кроз низ игара, радионица и књижевних текстова којима се стварају могућности за развој стваралачких способности и индивидуалности у васпитно-образовном процесу:

- игре за концентрацију, пажњу и машту,
- игре за ослобађање и култивисање говора,
- игре за ослобађање у простору и покрету.

Циљеви:

- Задовољавање интересовања ученика ван наставе.
- Ангажовање ученика који имају посебне склоности ка рецитовању.
- Овладавање законитостима српског књижевног језика,на којем ће се усмено правилно изражавати,да упознају,доживе и оспособе се да рецитују одабрана књижевна дела и друга остварења из српске баштине.
- Оспособљавање ученика за изражајно рецитовање песама различитог карактера и неговање културне баштине.

ТЕМЕ	ИСХОДИ
Септембар: 1. Формирање секције и организација плана рада; 2. Међусобно упознавање кроз заједничке активности и игре; 3. Овладавање техникама изражајног читања текста (акценат, темпо, интонација, пауза); Октобар: 1. Читање поезије са правилним наглашавањем речи и пауза; 2. Читање прозе са правилним акцентовањем речи; Новембар: 1. Избор и подела песама за приредбу поводом Дана школе; 2. Припрема приредбе поводом Дана школе; Децембар: 1. Анализа досадашњег рада секције и чланова; 2. Читање поезије са новогодишњом мотивима; 3. Читање поезије са новогодишњом тематиком; 4. Читање песама о Новој Години и Деда Мразу и рад на њима; Јануар: 1. Читање поезије и прозе о Светом Сави 2. Рад на песмама и текстовима о Светом Сави 3. Избор песама о Светом Сави и припрема за приредбу Фебруар/Март: 1. Анализа рада секције у претходном полугодишту; 2. Организација рада за предстојеће полугодиште; 3. Рад на различитим текстовима по избору ученика; Април: 1. Припрема ученика за такмичење у рецитовању; 2. Школско рецитаторско такмичење; Мај: 1. Припрема ученика за општинско такмичење; 2. Учешће на општинском рецитаторском такмичењу; Јун: Анализа остварених резултата секције.	изражајно рецитује правилна дикција, јасан говор развија интересовања за нове књиге, текстове даље усавршава и негује језичку културу говора -богати речник -развија способности да дубље доживљава, уочава и тумачи песничке слике -оспособљен да емотивно изрази осећања везана за осећања испољена у песми -развија љубав према поезији и матерњем језику

ПРОГРАМ РАДА ЛИТЕРАРНЕ СЕКЦИЈЕ

Циљеви секције

• Развијање културе језичког, усменог изражавања и писмености
• Оспособљавање и упућивање талентованих ученика у начин књижевног стварања
• Развој љубави према писаној речи
• Развој интересовања за писање
• Сликовитост и јасност у писању
• Развој маштовитости и креативности
• Развој радних навика
• Писање радова за школска такмичења
• Омогућити учешће на литерарним такмичењима

Садржај секције

1. Састанци посвећени теорији писмености и вештини претакања мисли у књижевни израз (поетика, рима, форма, стилске фигуре...)
2. Литерарна такмичења у писању наградних тема поводом Савиндана, 8. марта и Дана школе
3. Сусрет са песником
4. Јавно читање радова на свечаним скуповима школе
5. Истицање радова на јавним паноима школе
6. Трибине и разговори о радовима чланова секције
7. Заједничко читање одломака из дела афирмисаних писаца и разговор о њима као моделу за одређени жанр

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА: Литерарна секција се организује у школи као слободна ученичка активност са циљем да развије језичко осећање,негује добар стил и књижевни укус. Литерарно стваралаштво у школи ће допринети развијању активог односа према књизи и писаној речи и подстицању стваралачких способности ученика,као и развијању афинитета према естетским и етичким вредностима литературе.
Часови секције реализоваће се најчешће у међусмени или по завршетку редовне наставе. Биће реализовано најмање 36 часова у току школске године. Број ученика у групама зависиће од броја заинтересованих ученика. Часови ће трајати 45 минута. Користиће се разноврсна наставна средства и различити облици рада

ПРОГРАМ РАДА ЛИКОВНЕ СЕКЦИЈЕ

Циљ васпитно-образовног рада у настави ликовне секције јесте да се подстиче и развија учениково стваралачко мишљење и деловање у складу са карактером овог наставног предмета.
Циљеви су :
-развијати ученикове потенцијале у области ликовности и визуелности, те му помагати у самосталном изражавању коришћењем примерених техника и средстава;

– развијати љубав према вредностима израженим у делима свих облика уметности;
– да ствара интересовање и потребу за посећивање изложби, галерија, музеја и чување културних добара;
– да осетљивост за ликовне и визуелне вредности коју стичу у настави примењују у раду и животу;

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

- Цртачке ликовне технике и материјали (оловка , туш и перо); ТЕМА:Украсни предмети у кући
- Дечија недеља (дечије рукотворине, израда костима и маски ,Дечији вашар, осликавање и исцртавање спортског терена ...)
- Учешће на ``Витезовом ликовном конкурсу`` (слање радова ученика)
- Уређење паноа поводом Дана школе
- Прослава Дана школе
- Сликарске ликовне технике и материјали (темпера боје, пастели ...)ТЕМА: Златна јесен
- Значај постојања музеја и галерија и шта се у њима може видети
- Расписивање Светосавског ликовног конкурса (минијатура)
- Вајарске ликовне технике и материјали (глинамол)
- Уређење паноа поводом новогодишњих и божићних празника
- Постављање изложбе поводом Светосавског ликовног конкурса
- Сликаркса техника гваш ,ТЕМА: Атмосферске појаве : снежна олуја , дечије зимске радости, Краљица зиме
- Учешће на конкурсу (слање радова ученика)
- Графичке технике и материјали (картон тисак)
- Учешће на конкурсу поводом Васкрса , ТЕМА: Шара за најлепше осликано васкршње јаје
- Примењена уметност: израда накита од тестенине и других материјала
- Техника зграфито ТЕМА: Ливада у пролеће (воштани пастел, гипс)
- Постављање изложбе ликовних радова ученика –чланова секције
- Разговор о естетским вредностима радова ученика у току школске године
- Анализа рада секције и предлози за следећу школску годину

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Програм ликовне културе у оквиру секције даје сваком наставнику слободу, могућности да испољи креативност, да проналази одговарајуће облике, методе и средства за реализацију.Упутство ће му помоћи у процесу стварања сопствених идеја, никако, дакле,шаблона, односно очекује се да и сам наставник буде креативан у свом раду. Тозначи да је потребно да за сваки задатак и сам наставник начини визуелнуприпрему (ликовни рад) како би уочио карактер задатка и начине рада у реализацији таквог задатка, што ће бити нека врста опомене или самоконтроле у процесу постављања захтева упућеног ученицима. Најважније је извршити идентификацију садржаја, полазећи од опажања околине (природе и вештачког човековог окружења – објекти које је човек начинио). Најбоље је учење од природе, посматрање, опажање и уочавање непоновљивости природе, из чега ће произаћи и потреба за очувањем природе, а потом симболичан израз карактеристичних елемената који ће означити и природу ученика. То ће бити прилика да се одреди појам у садржају два до три потпојма и неколико информација што ће имати образовно значење. Треба водити рачуна да захтев буде

сведен и прилагођен узрасним могућностима ученика (његовим психофизичким карактеристикама), чиме ће бити задовољен елементарни захтев да за предвиђено време од једног, до два часа, ученик заврши свој рад. Непримерено је да ученик завршава своје радове код куће, да би га потом наставник накнадно оценио. Ученик треба да зна какав му је задатак постављен, сам треба да проналази решења задатка, по логици непосредног естетског доживљаја. Наставник треба да води разговор са ученицима како би сваки ученик пре почетка рада дошао до своје идеје, а на основу понуђеног ликовног садржаја. Исто је тако битно да утврди ниво захтева за ученике, јер уколико наставник није у могућности да реализује такав задатак, непримерено је да тако нешто тражи и од ученика. У процесу мотивисања ученика за рад, наставник ће водити разговор о предвиђеним садржајима (ликовни садржаји), чиме ће створити услове, а ослањајући се на знања ученика стечена у другим областима, да сваки ученик пронађе своју тему за рад. Наставник никад не треба да каже коју ће тему ученици цртати, сликати или вајати! Ученик сам треба да дође до своје теме, то наглашавамо према планираном садржају, како се не би десило да на сваком часу наставник каже: „Данас ћете цртати или сликати слободну тему“. Ученик треба да изврши избор теме на основу добро вођеног разговора о опажању природе човекових творевина које чине његово окружење. Добро би било када се ученици не би држали стандардизованих блокова за цртање. Добро би било када би могли и сами да изврше избор облика и боје папира или неке друге подлоге за цртање и сликање. То су најчешће врло јефтини папири, као што је натрон-папир, пакпапир, чак и новинска хартија може да послужи као подлога за сликање. Треба врло често мењати формат папира, или подлоге на којој се нешто ради, да ли је то подлога за колаж, деколаж или асамблаж. Такве подлоге могу и да се препарирају са разблаженим брашном и водом, или разблаженим лепком за дрво, или можда неким другим материјалом са неким другим везивом, што може и сам наставник да учини. На тај начин ће почети нека врста истраживачког рада у овој области. То ће уједно бити прилика да наставник уочава да ли су неки ученици ушли у манир користећи одређени материјал за рад. Ако се то деси код неких ученика, а дешава се да постају „вешти“, треба му понудити да ради са другим материјалом, који ће му пружити „отпор“, а он ће се трудити да реши проблем те ће самим тим бити доведен у ситуацију да улажући „напор“ буде и креативан.

ПРОГРАМ РАДА ЕКОЛОШКЕ СЕКЦИЈЕ

Циљеви:

- Задовољавање интересовања ученика ван наставе.
- Развијање еколошке свести и стицање еколошких знања.
- Развијање љубави према живој и неживој природи.
- Допринос очувању животне средине.
- Подизање нивоа хигијене у школи.
- Подстицање групног рада, договарања и сарадње са вршњацима и одраслима.

Очекивани исходи:

- Развијање основних појмова о непосредном природном и друштвеном окружењу и њихово повезивање у систем.
- Схватање узрока промене климе на Земљи и да је људски фактор највише томе допринео.
- Схватање да поред позитивног, постоји и негативан утицај човека на природу који је последњих деценија све већи.

- Развијање еколошке свести и љубави према природи и планети.
- Систематизација, корекција, проширивање и повезивање искустава и знања са новим знањима о природи,
- Изграђивање основе научног погледа на свет, уз омогућавање ученицима да схвате повезаност, зависност и условљеност развоја природе,
- Навикавање на одржавање личне и опште хигијене,
- Развијање способности системског размишљања, флексибилности приликом одлучивања,
- Развијање грађанске партиципације и активности.

Садржаји програма се реализују кроз теме којима су обухваћени основни појмови екологије. Садржаји који се обрађују су већ обухваћени другим предметима Свет око нас и Чувари природе.

- Планирано одржавање по 1 час недељно у сваком полугодишту, укупно 36
    1. Организовање секције
    2. Рециклажа
    3. Формирање *Еколошке патроле*
    4. Користимо природне материјале
    5. Припремање и поставка изложбе у холу школе
    6. Уређивање школског дворишта
    7. Брига о животињама и биљкама
    8. Обележавање значајних датума
    9. Сарадња са другим секцијама
    10. Правилан однос према себи и другима

Начин остваривања садржаја
Садржаји у оквиру ове секције ће се остваривати кроз креативне активности и решавање проблем- ситуација, прилагођених ученицима нижих разреда, које развијају радозналост и спретност код ученика. Садржаје и активности ћемо организовати и ван учионице у непосредној околини где се ученицима пружа могућност да сами трагају и истражују.

ПРОГРАМ РАДА БИБЛИОТЕЧКЕ СЕКЦИЈЕ

Циљеви и задаци секције:

- Развијање културе изражавања и писмености
- Развој интересовања и љубави према књизи и читању
- Стварање навике доласка у библиотеку

Садржај секције:

- Састанци посвећени читању (поезија, проза, часописи за децу)
- Сусрет са писцем за децу
- Помоћ библиотекару у раду са корисницима и уручивању опомена
- Израда паноа поводом празника и прослава у школи

Начин остваривања циљева и задатака:

Библиотекарска секција се организује као слободна активност са циљем да развија и негује афинитет према књизи и читању, што подстиче способности ученика за лепо писмено и усмено изражавање.

Часови ће се реализовати у међусмени, у више група, у зависности од интересовања ученика, укупно 36 часова за сваку групу. Часови трају 45 минута. Као наставно средство користиће се фонд школске библиотеке.

ПРОГРАМ РАДА СЕКЦИЈЕ ,,МАЛИ КРЕАТИВЦИ''

Циљеви :
-развијање креативности
-упознавање и примена различитих материјала и облика
-упознавање са различитим ликовним техникама
-примењена уметност
Начин остваривања циљева:
Секција ,, Мали креативци " се организује као слободна активност са циљем да развија и негује афинитет уметности , што подстиче способности ученика за лепо ,креативно изражавање.

Часови ће се реализовати у међусмени у трајању два школска часа. Као наставно средство користиће се различити материјали ,предмети и средства.
Теме:
-Годишња доба
-Отискивање
- Колаж, декупаж ,асанблаж
-Вајање различитих облика
-Накит
-Украси
-Честитке

ПРОГРАМ РАДА СПОРТСКО-ПЛАНИНАРСКЕ СЕКЦИЈЕ

Циљеви:
- Развијање моторичких способности
- Стицање, усавршавање и примена моторичких умења
- Развијање и неговање љубави према спортским активностима и неговање здравог тела и духа
- Развијање спретности и прецизности
- Неговање такмичарског духа
- Стицање и развијање свести о потреби здравља и чувању здравља, заштити природе и човекове средине.
- Овладавање моторичким способностима, стицање, усавршавање и примена моторичких умења, навика и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота.

Активности:
-Полигон
-Крос
-Такмичење „Између две ватре“
-Планинарење:
Основе планинарења
Планинарска опрема
Како се припремити за планинарки излет
Кретање и боравак на планини
Планинарски путеви и маркације
Очување природе и њених богатстава
Планинарење као спорт
Планинарске дисциплине
Биљни и животињски свет Србије
Опасности на планини
Здрава исхрана и планинарење

Начин остваривања програма
Програм се реализује кроз активности у школи и кроз планинарске излете.

ОРГАНИЗАЦИЈА „ПОДМЛАДАК ЦРВЕНОГ КРСТА“

Циљ
Пружање помоћи угроженима у случају природних и еколошких катасторофа,спашавање угрожених живота и здравља људи.
Ширење знања о међународном хуманитарном праву и унапређење хуманих вредности

Исходи	**Садржај**
Подизање свести како прва помоћ може спречити повреде и спасити живот.	Обележавање 11 септембра “Светски дан прве помоћи”.
Хуманост је једна од највреднијих људских особина која се негује од раног детињства.	Хуманитарна акција прикупљање одеће и обуће и подела за социјално угроженим ученицима.
Промоцијом хуманих вредности има циљ да се смањи насиље међу децом подстицањем уважавања културолошких разлика кроз развој позитивног васпитног окружења заснованог на интеркултуролошким вредностима.	“Хумане вредности”.
Превенција у борби против трговину људима, подизање свести деце и младих о опасностима и механизмима трговине људима	“Борба против трговине људима”.

Ученици стичу основна теоријска и практична знања и вештина како би препознали опасност у критичним ситуацијама и правовремено пружили помоћ себи и другима до доласка хитне помоћи.	Обука прве помоћи за ученике.
Програм превентивне здравствене заштите има за циљ формирање здравог ,задовољног и безбрижног детета на формирању културно хигијенских навика које воде на унапређивању здравља ,личне хигијене,правилне исхране,физичко рекреативне активности.	“Здравствено превентивне активности”
Трка за срећније детињство подстиче децу на спорт и рекреацију,здраве стилове живота и хуманост.	“Трка за срећније детињство”.
Превенција безбедности деце у саобраћају	“Безбедност деце у саобраћају”.
Превенција,заштита и смањење ризика , броја угрожених становништва од последица катасторофе.	Смањење ризика и ублажавање последица од елементарних непогода и других опасности”.
Учествовањем у конкурсу развијају се вештине писања, социјалне вештине, маркетинг .	“Један пакетић много љубави”. Литерарно ликовни конкурс за ученике од 1-8 разреда“За Сунчану јесен живота” Литерарно ликовни конкурс за ученике од 1-8 разреда ‘Крв живот
Отворени дан школе, повезивање образоване установе са родитељима и будућим ученицима	“Отворени дан школе”
Квиз подстиче ученике 1-4 разреда о основним вредностима Црвеног крста.	Такмичење ученика “Шта знаш о Црвеном Крсту.”
Стицање и провера знања и вештина,оспособљавање ученика да правилно реагује у хитним ситуацијама,развијање хуманости,одговорности,солидарности,	Такмичење ученика у пружању прве помоћи

подстицање тимског рада,унапређење свести о значају пружања помоћи повређеним и оболелим особама	

Начин остваривање програма

Позивањем ученика на учешће у хуманитарним акцијама ЦК кроз обавештења, непосредним радом.

Сарадња са Организацијом Подмладка ЦК Чукарица,мејлом ,присуство на састанцима учешћем на конкурсима" Трка за Срећније детињство","За Сунчану јесен живота","Крв Живот значи" и учешћем на такмичењима ученика 1до 8 разреда," Шта знам о Црвеном Крсту "и" Пружање Прве помоћи".

Отворени дан школе

Сарадња са ученичким парламентом.

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА ПЕТИ РАЗРЕД

НАСТАВНИ ПЛАН ЗА ПЕТИ РАЗРЕД

Ред. број	А. ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ	ПЕТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.
1.	Српски језик	5	180
2.	Страни језик	2	72
3.	Историја	1	36
4.	Географија	1	36
5.	Биологија	2	72
6.	Математика	4	144
7.	Информатика и рачунарство	1	36
8.	Техника и технологија	2	72
9.	Ликовна култура	2	72
10.	Музичка култура	2	72
11.	Физичко и здравствено васпитање	2	72+54
12.	Физика		
13.	Хемија		
У К У П Н О: А		24–27	918-1026
Ред. број	Б. ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ		
1	Верска настава/ Грађанско васпитање	1	36
2.	Други страни језик	2	72
3.	Матерњи језик/говор са елементима националне културе	2	72
У К У П Н О: Б		3–5	108–180
У К У П Н О: А + Б		27–30	1026-1134

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни и изборни наставни предмети

Ред. број	ОБЛИК ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПЕТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.
1.	Редовна настава	27–30	1026-1134
2.	Слободне активности*	1	36
3.	Допунска настава	1	36
4.	Додатна настава	1	36

Ред. број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПЕТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.
1.	Час одељењског старешине	1	36
2.	Ваннаставне активности	1	36
3.	Екскурзија	До 2 дана годишње	

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Циљеви наставе и учења *српског језика и књижевности* јесу да се ученик оспособи да:
- правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању, тако што ће овладати основним законитостима српског књижевног језика, да стиче основна знања о улози и значају језика у националној култури и изградњи националног идентитета;
-да кроз читање и тумачење књижевних дела из српске и светске баштине развија читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање, подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење морално просуђивање и асоцијативно повезивање;
-да се одговарајућим врстама читања оспособљава да усмерено приступа делу и приликом тумачења открива различите слојеве и значења;
-да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у српској и светској култури, негује љубав према српском језику и књижевности;
-да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области.

ОБЛАСТ/ТЕМА	**ИСХОДИ** **По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:**	**САДРЖАЈИ**
КЊИЖЕВНОСТ	– разликује књижевни и некњижевни текст; упоређује одлике фикционалне и нефинкционалне књижевности – чита са разумевањем и опише свој доживљај различитих врста књижевних дела – чита са разумевањем одабране примере осталих типова текстова – одреди род књижевног дела и књижевну врсту – разликује карактеристике народне од карактеристика уметничке књижевности – разликује реалистичну прозу и прозу засновану на натприродној мотивацији – анализира елементе композиције лирске песме (строфа, стих); епског дела у стиху и у прози (делови фабуле – поглавље,	ЛИРИКА Лектира 1. Народна песма: *Вила зида град* 2. Народне лирске песме о раду(избор); народне лирске породичне песме (избор) 3. Бранко Радичевић: *Певам дању, певам ноћу* 4. Милица Стојадиновић Српкиња: *Певам песму* 5. Душан Васиљев: *Домовина*/Алекса Шантић: *Моја отаџбина* 6. Војислав Илић: *Зимско јутро* 7. Милован Данојлић: Шљива/Десанка Максимовић: *Сребрне плесачице* 8. Пеђа Трајковић: *Кад књиге буду у моди* Књижевни термини и појмови Песник и лирски субјекат. Мотиви и песничке слике као елементи композиције лирске песме. Врста строфе према броју стихова у лирској песми: катрен; врста

	епизода; стих); драмског дела (чин, сцена, појава) – разликује појам песника и појам лирског субјекта; појам приповедача у односу на писца – разликује облике казивања – увиђа звучне, визуелне, тактилне, олфакторне елементе песничке слике – одреди стилске фигуре и разуме њихову улогу у књижевно-уметничком тексту – процени основни тон певања, приповедања или драмске радње (шаљив, ведар, тужан и сл.) – развија имагинацијски богате асоцијације на основу тема и мотива књижевних дела – одреди тему и главне и споредне мотиве	стиха по броју слогова (десетерац и осмерац). Одлике лирске поезије: сликовитост, ритмичност, емоционалност. Стилске фигуре: епитет, ономатопеја. Врсте ауторске и народне лирске песме: описне (дескриптивне), родољубиве (патриотске); митолошке, песме о раду (посленичке) и породичне.
	– анализира узрочно-последично низање мотива – илуструје особине ликова примерима из текста – вреднује поступке ликова и аргументовано износи ставове – илуструје веровања, обичаје, начин живота и догађаје у прошлости описане у књижевним делима – уважава националне вредности и негује српску културноисторијску баштину – наведе примере личне добити од читања – напредује у стицању читалачких компетенција – упореди књижевно и филмско дело, позоришну представу и драмски текст	ЕПИКА Лектира 1. Народна песма: *Свети Саво* 2. Народна песма: *Женидба Душанова* (одломак о савладавању препрека заточника Милоша Војиновића) 3. *Ерo с онога свијета* 4. *Дјевојка цара надмудрила* 5. Милован Глишић: *Прва бразда* 6. Стеван Сремац: *Чича Јордан* (одломак) 7. Бранко Ћопић: *Поход на Мјесец* 8. Иво Андрић: *Мостови* 9. Данило Киш: *Дечак и пас* 10. Горан Петровић: *Месец над тепсијом* (први одломак приче „Бели хлеб од претеривања” и крај приче који чине одељци „Можеш сматрати да си задобио венац славе” и „Мрави су вукли велике трошице тишине”) 11. Антон Павлович Чехов: *Шала* Књижевни термини и појмови Писац и приповедач.

		Облици казивања: приповедање у првом и трећем лицу. Фабула: низање догађаја, епизоде, поглавља. Карактеризација ликова – начин говора, понашање, физички изглед, животни ставови, етичност поступака. Врсте епских дела у стиху и прози: епска народна песма, бајка (народна и ауторска), новела (народна и ауторска), шаљива народна прича. Врста стиха према броју слогова: десетерац. ДРАМА Лектира 1. Бранислав Нушић: *Кирија* 2. Душан Радовић: *Капетан Џон Пиплфокс* 3. Љубиша Ћокић: *Биберче* Књижевни термини и појмови Позоришна представа и драма. Чин, појава, лица у драми, драмска радња. Сцена, костим, глума, режија. Драмске врсте: једночинка, радио-драма. НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ (бирати до 2 дела) 1. Вук Ст. Караџић: *Моба и прело* (одломак из дела Живот и *обичаји народа српскога*) 2. Доситеј Обрадовић: *О љубави према науци* 3. М. Петровић Алас:*У царству гусара* (одломци) 4. Милутин Миланковић: *Успомене, доживљаји, сазнања* (одломак) 5. Избор из енциклопедија и часописа за децу ДОМАЋА ЛЕКТИРА: 1. *Епске народне песме* (о Немањићима и Мрњавчевићима – преткосовски тематски круг) 2. *Народне бајке, новеле, шаљиве народне приче* (избор); кратке

		фолклорне форме (питалице, брзалице, пословице, загонетке) 3. Бранислав Нушић: *Хајдуци* 4. Данијел Дефо: *Робинсон Крусо* (одломак о изградњи склоништа) 5. Марк Твен: *Доживљаји Хаклберија Фина/Краљевић и просјак/Доживљаји Тома Сојера* 6. Избор ауторских бајки (Гроздана Олујић; Ивана Нешић: *Зеленбабини дарови* (одломци)) 7. Игор Коларов: *Аги и Ема* 8. Избор из савремене поезије за децу (Александар Вучо, Мирослав Антић, Драгомир Ђорђевић, Владимир Андрић, Дејан Алексић...) Допунски избор лектире (бирати до 3 дела) 1. Јован Јовановић Змај: *Песмо моја* (из Ђулића) 2. Стеван Раичковић: *Велико двориште* (избор)/*Мале бајке* (избор) 3. Иван Цанкар: *Десетица* 4. Љубивоје Ршумовић:*Ујдурме и зврчке из античке Грчке* (избор)/Густав Шваб: *Приче из старине* 5. Џон Р. Р. Толкин: *Хобит* (одломци) 6. Никол Лезије: *Тајна жутог балона* 7. Корнелија Функе: *Господар лопова* (одломак) 8. Вида Огњеновић: *Путовање у путопис* (одломак) 9. Владислава Војновић: *Приче из главе* (избор, осим приче Позориште) 10. Дејан Алексић: *Музика тражи уши* (избор)/*Кога се тиче како живе приче* (избор) 11. Јован Стерија Поповић: *Лажа и паралажа* (одломак о Месечевој краљици) и Едмон Ростан: *Сирано де Бержерак* (одломак о путу на Месец) Дело завичајног аутора по избору.

	Правопис	– доследно примењује правописну норму у употреби великог слова; састављеног и растављеног писања речи; интерпункцијских знакова – користи правопис (школско издање)	Велико слово у вишечланим географским називима; у називима институција, предузећа, установа, организација (типични примери); велико и мало слово у писању присвојних придева. Заменица Ви из поштовања. Одрична речца не уз именице, придеве и глаголе; речца нај у суперлативу; вишечлани основни и редни бројеви. Интерпункцијски знаци: запета (у набрајању, уз вокатив и апозицију); наводници (наслови дела и називи школа); црта (уместо наводника у управном говору).
	Ортоепија	– правилно изговара речи водећи рачуна о месту акцента и интонацији реченице – говори јасно поштујући књижевнојезичку норму – течно и разговетно чита наглас књижевне и неуметничке текстове	Место акцента у вишесложним речима (типични случајеви). Интонација и паузе везане за интерпункцијске знакове; интонација упитних реченица. Артикулација: гласно читање брзалица, најпре споро, а потом брже (индивидуално или у групи).
ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА		– користи различите облике казивања: дескрипцију (портрет и пејзаж), приповедање у 1. и 3. лицу, дијалог – издваја делове текста (наслов, пасусе) и организује га у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста) – саставља говорени или писани текст о доживљају књижевног дела и на теме из свакодневног живота и света маште – проналази експлицитно и имлицитно садржане информације у једноставнијем књижевном и некњижевном тексту – напамет говори одабране књижевне текстове или одломке	Препричавање, причање, описивање – уочавање разлике између говорног и писаног језика; писање писма (приватно, имејл) Богаћење речника: синоними и антоними; некњижевне речи и туђице – њихова замена језичким стандардом; уочавање и отклањање безначајних појединости и сувишних речи у тексту и говору. Техника израде писменог састава (тежиште теме, избор и распоред грађе, основни елементи композиције и груписање грађе према композиционим етапама); пасус као уже тематске целине и његове композицијско-стилске функције. Осам домаћих писмених задатака. Четири школска писмена задатка.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
Страни језик
Историја
Музичка култура
Ликовна култура
Верска настава
Грађанско васпитање

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Наставни програм предмета *Српски језик и књижевност* чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 70 часова, Језик – 70 часова и Језичка култура – 40 часова. Све три области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

Наставни програм *српског језика и књижевности* заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области овог предмета.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника јесте да дати програм прилагоди, имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја, наставник најпре креира свој годишњи, тј. глобални план рада, из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на нивоу конкретних наставних јединица. Од наставника се очекује да за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, дефинише исходена три нивоа: оне које би сви ученици требало да достигну, оне које би већина ученика требало да достигне и оне које могусамо неки ученици да достигну. На овај начин постиже се индиректна веза са стандардима на три нивоа постигнућа ученика. Током планирања треба, такође, имати у виду да се неки исходи остварују брже и лакше, али је за већину исхода (посебно за предметну област Књижевност) потребно више времена, више различитих активности и рад на различитим текстовима. Поред тога што ученике треба да оспособи за коришћење уџбеника, као једног од извора знања, наставник ваља да их упути у начине и облике употребе других извора сазнавања.

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ

Између предмета:
Историја - друштвено-историјска локализација књижевних текстова и ликова који се у њима појављују, историјски оквири језичког развоја.

Географија-географско-демографске одлике средине за које се везују радње књижевних текстова, легенде.
Ликовна култура - илустрације књижевних текстова.
Музичка култура- ритам поезије.
Страни језици- тумачење непознатих речи, порекло речи у нашем језику, поређење граматичких особина.
Математика- математички модели у служби сликовитости, рад са табелама.
Посете Градској галерији, Народном музеју, Сајму књига, праћење позоришних представа, биоскопских пројекција, књижевних вечери и свих других културних дешавања у локалној средини.

ИНОВАЦИЈЕ И УНАПРЕЂИВАЊЕ НАСТАВЕ

-Учествовање на Зимском семинару, као и на другим стручним семинарима у току школске године у школи или ван ње.
-Организовање и реализација интергративне наставе и угледних часова.
-Активно учествовање у раду Стручног већа сродних предмета и Актива наставника српског језика на подручју Чукарице.

ПИСМЕНИ И КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, ВЕЖБЕ, ТЕСТОВИ

Обавезна четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту (један час за израду задатка и два за анализу и писање побољшане верзије састава). Два писмена задатак су писани састави у октобру и мају, један писмени задатак провера правописа у децембру и један писмени задатак провера вештине читања и разумевања прочитаног у марту. Четири контролна задатка (по два у сваком полугодишту и један од тога мора бити тест из књижевности).

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ

Осам домаћих писмених задатака (по четири у сваком полугодишту) и њихова анализа на часу. После сваке пређене обрађене лекције, одговарајуће презентације и задаци из Радне свеске или Читанке.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

КЊИЖЕВНОСТ

Окосницу програма књижевности чине текстови из лектире. Лектира је разврстана по књижевним родовима – *лирика,епика,драма* и обогаћена избором нефикционалних, научнопопуларних и информативних текстова. Обавезни део лектире састоји се, углавном, од дела која припадају основном националном корпусу, али је обогаћен савременим, актуелним делима. Избор дела је у највећој мери заснован на принципу прилагођености узрасту.

Уз текстове које је потребно обрадити на часу дат је и списак домаће лектире. Циљ поновног увођења домаће лектире је формирање, развијање или неговање читалачких навика код ученика. Обимнија дела ученици могу читати преко распуста чиме се подстиче развијање континуиране навике читања.

Уз обавезни списак дела за обраду додат је допунски избор текстова. Изборни део допушта наставнику већу креативност у достизању исхода. Такође, програмом се подстиче упознавање ученика са завичајном, локалном (или регионалном) културом и стваралаштвом, пошто је омогућено да сваки наставник обради дело по избору писца из завичајног (регионалног) корпуса.

Уз доминантан корпус текстова канонских писаца којим се утиче на формирање естетског укуса ученика, изграђује и богати свест о природи националне књижевности (и вредностима класика светске књижевности), али и културном и националном идентитету, у избору лектире и допунском избору дата је могућност наставницима да одаберу и известан број књижевних дела савремених писаца, чиме се ученици упознају са репрезентативним примерима савремене књижевности и у прилици су да критички самеравају поетику њихових дела са канонским вредностима. Циљ увођења савремених књижевних дела која још нису постала део канона јесте да се по својој мотивској или тематској сродности вежу за постојеће теме и мотиве у оквиру наставног програма и да се таквим примерима покаже како и савремени писци промишљају епску народну традицију или теме пријатељства, етичности, развијају имагинацију и емпатију, чиме ће се богатити вертикално читалачко искуство ученика и осавременити приступ настави.

Овакав избор дела омогућава већу могућност примене компаративног приступа проучавању литерарног стваралаштва, уз одабир различитих нивоа обраде: интерпретације, приказа или осврта. Избор дела треба да буде усклађен са могућностима, потребама и интересовањима конкретног ђачког колектива. Разлике у укупној уметничкој и информативној вредности појединих текстова утичу на одговарајућа методичка решења (прилагођавање читања врсти текста, опсег тумачења текста у зависности од сложености његове структуре, повезивање и груписање са одговарајућим садржајима из других предметних подручја – граматике, правописа и језичке културе и сл.).

Текстови из допунског дела програма треба да послуже наставнику и при обради наставних јединица из граматике, као и за обраду и утврђивање садржаја из језичке културе. Дела која неће обрађивати наставник треба да препоручи ученицима за читање у слободно време.

Нови програм заснован је на уочавању природе и улоге књижевног дела, као и уочавању разлике књижевних и некњижевних текстова, односно њиховој већој корелативности. Ученици треба да буду оспособљени да разликују особености књижевног текста (фикционалност, конотативност, књижевни поступци, сликовитост, ритмичност и сл.) у односу на денотативност, информативност и казивање засновано на чињеницама и подацима у различитим видовима некњижевних текстова. Корелативност је омогућена адекватним комбиновањем обавезних и изборних дела.

Исходи везани за наставну област књижевност засновани су на читању. Кроз читање и тумачење књижевних дела ученик развија читалачке компетенције које подразумевају не само истраживачко посматрање и стицање знања о књижевности већ подстичу и развијају емоционално и фантазијско уживљавање, имагинацију, естетско доживљавање, богате асоцијативне моћи, уметнички сензибилитет, критичко мишљење и изграђују морално просуђивање. Разни облици читања су основни предуслов да ученици у настави стичу сазнања и да се успешно уводе у свет књижевног дела. У петом разреду негује се, пре свега, доживљајно читање, а ученици се поступно уводе у истраживачко читање

(читање према истраживачким задацима, читање из различитих перспектива и сл.) и оспособљавају да искажу свој доживљај уметничког дела, увиде елементе од којих је дело сачињено и разумеју њихову улогу у изградњи света дела.

ЈЕЗИК

У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним (књижевним)српским језиком. Отуда захтеви у овом програму нису усмерени само на усвајање језичких правила и граматичке норме, већ и на разумевање њихове функције и правилну примену у усменом и писменом изражавању.

Када се у садржајима програма наводе наставне јединице које су ученици већ обрађивали у нижим разредима, подразумева се да се степен усвојености и способност примене раније обрађеног градива проверава, а понављање и увежбавање на новим примерима претходи обради нових садржаја, чиме се обезбеђује континуитет рада и систематичност у повезивању новог градива са постојећим знањима.

Нужно је да наставник увек има на уму пресудну улогу умесних и систематских вежбања, односно да наставно градиво није усвојено док се добро не увежба. То значи да вежбања морају бити саставни чинилац обраде наставног градива, примене, обнављања и утврђивања знања.

Граматика

Основни програмски захтев у настави граматике јесте да се ученицима језик представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава не би требало да се изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција (у свакој погодној прилици могу се знања из граматике ставити у функцију тумачења текста, како уметничког тако и научнопопуларног). Један од изразито функционалних поступака у настави граматике јесу вежбања заснована на коришћењу примера из непосредне говорне праксе, што наставу граматике приближава животним потребама у којима се примењени језик појављује као свестрано мотивисана људска активност. Језичке појаве не треба наводити нити приказивати као изоловане (нпр. неповезане речи и смисаоно некореспондентне реченице), већ их увек ваља контекстуализовати везивањем за говорне ситуације у којима се могу јасно препознати, издвојити и објаснити њихове карактеристике и функције.

Наставни приступ падежима и вежбе усмерене на утврђивање знања о употреби правилних облика именских речи треба повезивати с одступањима од књижевног језика, колебањима и типичним грешкама које се јављају у усменом и писменом изражавању ученика. Стога се садржај вежбања падежа у настави мора одређивати на основу континуираног праћења језичког испољавања ученика (нпр. током дијалога на часу, а такође и на примерима из домаћих и писмених задатака ученика). Тако ће настава језика бити у функцији оспособљавања ученика за правилно комуницирање савременим књижевним српским језиком.

Обрада предлога не може се сматрати окончаном на једном часу, указивањем на њихову непроменљивост, већ основна знања треба поступно проширивати током обраде падежа, и то наводећи најфреквентније примере и њихову типичну употребу. Исто важи и за прилоге, чију поделу по значењу треба повезати са прилошким одредбама, а функцију

показивати у реченици и у тексту. И променљиве врсте речи треба повезивати са њиховим типичним функцијама у реченици да би ученици уочили реч као јединицу на морфолошком и синтаксичком нивоу.

Правопис

Правописна правила се усвајају путем систематских вежбања (правописни диктати, исправка грешака у датом тексту, тестови са питањима из правописа итд.). У оквиру правописних вежби пожељно је повремено укључити и питања којима се проверава графија (писана слова: велико и мало ћириличко Ћ, ћ; велико и мало латиничко Ћ, велико Г, С, Ш итд.).

Такође, треба подстицати ученике да сами уочавају и исправљају правописне грешке у СМС комуникацији, као и у различитим типовима комуникације путем интернета.

Поред тога, ученике треба упућивати на служење правописом и правописним речником (школско издање). Пожељно је да наставник доноси примерак *Правописа* на час кад год се обрађују правописне теме (тако би могао појединачно ученицима задавати да пронађу реч у правописном речнику и одреде њен правилан облик или правилно писање).

Ортоепија

Наставник стално треба да указује на важност правилног говора, који се негује спровођењем одређених ортоепских вежби. Ортоепске вежбе не треба реализовати као посебне наставне јединице, већ уз одговарајуће теме из граматике: нпр. уочавање места акцента у речи може се повезати са обрадом и утврђивањем знања о падежима (именице *време,раме,теме* и сл. у генитиву једнине и номинативу множине немају акценат на истом слогу итд.); реченична интонација може се с једне стране повезати са правописом, а са друге са синтаксом итд. Уз коришћење аудио снимака, ученике треба навикавати да препознају, репродукују и усвоје правилно акцентован говор, а у местима где се одступа од акценатске норме, да разликују стандардни акценат од свога акцента, тј. од дијалекатске акцентуације.

Неке ортоепске вежбе могу се спроводити и уз одговарајуће теме из књижевности: нпр. артикулација се може вежбати изговарањем брзалица, онда када се оне обрађују као део народног стваралаштва; акценат речи, темпо, ритам, реченична интонација и паузе могу се вежбати гласним читањем одломака из изборне лектире (по избору наставника или ученика) итд. Као ортоепску вежбу треба спроводити и говорење напамет научених одломака у стиху и прози (уз помоћ аудитивних наставних средстава).

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Развијање језичке културе један је од најважнијих задатака наставе матерњег језика. Ова наставна област, иако је програмски конституисана као посебно подручје, мора се повезивати с обрадом књижевних текстова као репрезентативних образаца изражавања, а такође и са наставом граматике и правописа. Исто тако, обрада књижевног текста и рад на граматици и правопису књижевног језика мора укључивати и садржаје који доприносе неговању културе усменог и писменог изражавања.

Језичка култура се негује спровођењем лексичко-семантичких и стилских вежби, које имају за циљ богаћење речника и развијање способности и вештине изражавања. Све врсте тих вежбања, чији је циљ развијање језичког мишљења, изводе се на тексту или у току говорних вежби.

Када су у питању домаћи задаци, препоручује се да се четири задатка пишу ћирилицом, а четири латиницом (наизменично). Годишње се ради четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту (један час за израду задатка и два за анализу и писање побољшане верзије састава). Школске писмене задатке требало би писати ћирилицом, а два исправка латиницом.

Приликом реализације програма предмета *српски језик и књижевност* наставници треба да користе и савремене технологије (нпр. видео-бим, паметну таблу и сл.). Осавремењивање часова може се постићи и коришћењем електронских уџбеника и других наставних средстава.

ДОПУНСКА НАСТАВА СРПСКОГ ЈЕЗИКА ЗА 5. РАЗРЕД

МЕСЕЦ	ПЛАН И ПРОГРАМ РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ
Септембар – октобар	Реченице по саставу Врсте речи (именске) Служба речи Правопис
Новембар – децембар	Главни реченични чланови Зависни реченични чланови Падежи; значење и функција Правопис
Фебруар – март	Придеви; писање придева на -ски, -чки, -шки, -ов, -ев, -ин; извођење придева од именица са J у основи (армија − армијски) Глаголи, глаголски вид, глаголски род Глаголске основе, инфинитивна и презентска основа
Април − мај	Правопис (употреба великог слова, запете у апозицији и вокативу, одричне заменице са предлогом: ни са ким) Глаголски облици (инфинитив, радни глаголски придев, презент, перфекат, футур I

Циљеви допунске наставе српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика на којем ће се усмено и писмено правилно изражавати, да упознају, доживе и оспособе се да тумаче одабрана књижевна дела, позоришна, филмска и друга уметничка остварења из српске и светске баштине.

Задаци за допунску наставу:
− развијање љубави према матерњем језику и потребе да се он негује и унапређује;
описмењавање ученика на темељима ортоепских и ортографских стандарда српског књижевног језика;
− поступно и систематично упознавање граматике и правописа српског језика;

Методе:
У петом разреду у настави српског језика користиће се следеће методе: монолошка, дијалошка, текст, текстовна, самостални ученички радови, демонстрације, писани радови ученика, самостално стваралаштво ученика (песме, приче), вербална, тест, комбинована (аналитичко-синтетичка).

ДОДАТНА НАСТАВА СРПСКОГ ЈЕЗИКА ЗА 5. РАЗРЕД

Циљеви наставе српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика на којем ће се усмено и писмено правилно изражавати, да упознају, доживе и оспособе се да тумаче одабрана књижевна дела, позоришна, филмска и друга уметничка остварења из српске и светске баштине.

Задаци за додатну наставу:
−развијање љубави према матерњем језику и потребе да се он негује и унапређује;
− упознавање језичких појава и појмова, овладавање нормативном граматиком и стилским могућностима српског језика;
− оспособљавање за успешно служење књижевним језиком у различитим видовима његове усмене и писмене употребе и у различитим комуникационим ситуацијама (улога говорника, слушаоца, саговорника и читаоца);
− уочавање разлике између месног говора и књижевног језика;
− развијање осећања за аутентичне естетске вредности у књижевној уметности;
− упознавање, читање и тумачење популарних и информативних текстова из илустрованих енциклопедија и часописа за децу;
− поступно и систематично оспособљавање ученика за логичко схватање и критичко процењивање прочитаног текста;
− развијање потребе за књигом, способности да се њоме ученици самостално служе као извором сазнања; навикавање на самостално коришћење библиотеке (одељењске, школске, месне);
− усвајање основних функционалних појмова и теоријских појмова из књижевности, позоришне и филмске уметности;
− упознавање, развијање, чување и поштовање властитог националног и културног идентитета на делима српске књижевности, позоришне и филмске уметности, као и других уметничких остварења;

Методе:
У петом разреду у настави српског језика користиће се следеће методе: монолошка, дијалошка, текст, текстовна, самостални ученички радови, демонстрације, писани радови ученика, самостално стваралаштво ученика (песме, приче), вербална, тест, комбинована (аналитичко-синтетичка).

Месец	ПЛАН И ПРОГРАМ РАДА ДОДАТНЕ НАСТАВЕ
Септембар – октобар	Књижевно дело по избору ученика – тумачење (увођење ученика у разумевање битних одлика књижевног дела: тема, композиција, ликови, језик) Главни и зависни реченични чланови

Новембар – децембар	Граматичке категорије именских речи Заменице и употреба падежа Вежбе правописа, са правилним акцентом Правописне промене
Фебруар – март	Школско такмичење − припрема (збирка текстова) Школско такмичење из језика и језичке културе Припрема за општинско такмичење (збирка тестова) Општинско такмичење из језика и језичке културе Основна стилска изражајна средства Правопис (тачка и запета, неколико тачака, цртица…)
Април – мај	Припрема за градско такмичење из језика и језичке културе (збирка текстова) Учешће на градском такмичењу Проучавање локалног говора; састављање речника локалних речи и израза и њихово замењивање речима и изразима из стандардног књижевног језика Разговор о гледаној позоришној представи (глума и глумци, режија и редитељ, текст и писац; музика и композитор)
Јун	Збирка песама из „Дневника прочитаних књига“ (тумачење, стилска анализа) Казивање стихова из самосталног ученичког стваралаштва

УЏБЕНИЦИ:

1. Зорана Бошковић, Милан Шиповац ***Читанка 5*** БИГЗ 2024.године
2. Слободан Нивокмет, Весна Ђорђевић, Ива Златић *Граматика 5*„С речи на дела", BIGZ, 2024.
3. Светлана Стевановић, Јасмина Станковић, Јоле Булатовић, Зорана Бошковић, Милан Шиповац *Радна свеска 5* „С речи на дела", BIGZ, 2024.

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставе и учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

ОБЛАСТ/ТЕМА **Комуникативне функције**	**ИСХОДИ** **По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да у усменој и писаној комуникацији:**	**САДРЖАЈИ**
Поздрављање и представљање	– разуме краће текстове који се	Језичке активности у комуникативним ситуацијама

<u>себе и других и тражење/давање основних информација о себи и другима у ширем друштвеном контексту</u>	односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; – поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставна језичка средства; – постави и одговори на једноставнија питања личне природе; – у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;	Слушање и читање краћих, једноставнијих текстова који се односе на дате комуникативне ситуације (дијалози, наративни текстови, формулари и сл.); реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима (СМС, имејл, формулари, чланске карте, опис фотографије и сл.). Садржаји *Hello. Hi. I'm Maria. What's your name? I'm/My name is… Tony is 11. How old are you? I live in (town, city, village). Where do you live? I live at number 46 Black Street. My best friend lives next door. What's your address? What's your phone number? Have you got/Do you have an email address? These are my parents. Their names are … I can't play tennis, but I can do karate. Can you play the guitar?My birthday is on the 21st of May. When is your birthday? This is Miss May. She's my teacher. This is Mr Crisp. He's my tennis coach.* *The Present Simple Tense* за изражавање сталних радњи. *Have got/Have* за изражавање поседовања. Личне заменице у функцији субјекта – *I, you …* Присвојни придеви – *my, your…* Показне заменице – *this/these, that/those* Питања са *Who/What/Where/When/How(old)…* Основни бројеви (1–1000). Предлози за изражавање места – *in, at…* Предлози за изражавање времена – *in, on, at...* Употреба неодређеног члана са именицама у једнини. Изостављање члана испред назива спортова.

		Употреба одређеног члана уз називе музичких инструмената. (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтивости; титуле уз презимена особа *(Mr, Miss, Mrs, Ms, Sir)*; имена и надимци; начин писања адресе.
Описивање карактеристика живих бића, предмета, појава и места	– разуме једноставнији опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; – упореди и опише карактеристике живих бића, предмета, појава и места, користећи једноставнија језичка средства;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих описа живих бића, предмета, појава и места и њиховог поређења; усмено и писано описивање/поређење живих бића, предмета, појава и места; израда и презентација пројеката (постера, стрипова, ППТ-а, кратких аудио/видео записа, радио емисија и слично). Садржаји *Who's the boy with short fair hair and a black jacket? What's Maria wearing? She's wearing a nice white T-shirt and dark blue jeans. My brother is clever, but lazy. My best friend is kind and fiendly. There is/isn't a cinema/hospital in my town. There are two big bookshops in my town. What's this/that over there? It's a sports centre. How far is it? Zebras are white wild animals with black and white stripes. A cheetah is a fast, dangerous animal. How deep is the Adriatic Sea/the Pacific Ocean? How long is the Danube/the Thames River? Layla is prettier than Susan. Who's the best student in your class? This car is more expensive than that one. London is larger than Belgrade. About eight million people live there. Belgrade is much smaller, but…*
		The Present Simple Tense и *The Present Continuous Tense* за изражавање радњи и стања у садашњости Глаголи *have got, to be* за давање описа Питања са *Who/What/Where/When/Which/How (old, far, deep, long…)* Егзистенцијално *There is/are…* Употреба одређеног члана са именицама које означавају лица и

		предмете који су познати саговорнику, као и уз имена река, мора и океана. Употреба/изостављање одређеног члана уз имена градова и држава. Поређење придева (правилно и неправилно поређење). (Интер)културни садржаји: географске карактеристике Велике Британије; биљни и животињски свет.
Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	– разуме једноставније предлоге и одговори на њих; – упути једноставан предлог; – пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге; усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу/журку или имејла/СМС-а којим се уговара заједничка активност; прихватање/одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања/изговора. Садржаји *I think we can go out this afternoon. Why not? Let's do it. Sorry. I can't. I must do my homework. Sorry, I think that's boring. Let's do something else. How about going to the cinema? Great. What time? See you then.* *Let's make pancakes. That's a good idea. What shall we do? Let's play Monopoly. Why don't we meet at the sports centre? What time? Half past two. Fine. I'll see you at the sports centre at half past two.* *Would you like to come to my birthday party on Sunday? I'm sorry, but I can't make it. I'd love to, thanks.* Императив *How about* + глаголска именица *Why don't we* + инфинитивна основа глагола *Would you like* + инфинитив глагола Модални глаголи за изражавање предлога – *can/could/shall* Глагол *will* за изражавање одлука

		(Интер)културни садржаји: прикладно позивање и прихватање/одбијање позива.
Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, и захвалности	– разуме и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; – упути једноставне молбе и захтеве; – затражи и пружи кратко обавештење; – захвали и извине се на једноставан начин; – саопшти кратку поруку (телефонски разговор, дијалог уживо, СМС, писмо, имејл) којом се захваљује;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих исказа којима се тражи/нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава жеља, извињење, захвалност; усмено и писано тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ/услугу и реаговање на њу, изражавање жеља, извињења и захвалности. Садржаји *Can I help you? It's OK, I can do it. May I ask a question? Sure. What do you want? Do you want an orange? Yes, please. No, thank you. Can you pass me an orange, please? Of course, here you are. Thank you very much/so much. I want an apple. Can I have this one? Anything else? Can I borrow your pen? Sorry, you can't. I want to go home. Can we buy lemonade there? No, we can't. Oh no. I'm sorry. When does the movie start? It starts at 8.* Модални глаголи за изражавање молбе и захтева – *can/could/may.* (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације.
Разумевање и давање упутстава	– разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота (правила игре, рецепт за припремање неког јела и сл.) са визуелном подршком без ње; – да једноставна упутства (нпр. може да опише како се нешто користи/прави, напише рецепт и сл.);	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за компјутерску или обичну игру, употребу апарата, рецепт за прављење јела и сл.) са визуелном подршком и без ње; усмено и писано давање упутстава. Садржаји *Drag (the word) and drop it in the correct place. Throw the dice. Move your token… Press the button and wait. Insert the coin in the slot. Peel the onions and chop them. Put the saucepan on the stove.* Императив Личне заменице у функцији објекта – *me, her, him…*

		(Интер)културни садржаји: традиционалне/омиљене врсте јела.
Описивање и честитање празника, рођендана и значајних догађаја, честитање на успеху и изражавање жаљења	– разуме честитку и одговори на њу; – упути пригодну честитку; – разуме и, примењујући једноставнија језичка средства, опише начин прославе рођендана, празника и важних догађаја;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се описују и честитају празници, рођендани и значајни догађаји; описивање празника, рођендана и значајних догађаја; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање пригодних честитки у усменом и писаном облику; израда и презентација пројеката у вези са прославом празника, рођендана и значајних догађаја. Садржаји *Children in Britain usually have their birthday parties at home. Everybody sings Happy Birthday! In Britain, people open their presents on Christmas Day. On Easter Sunday children often hunt for eggs. Happy Valentine's Day! Same to you! Roses are red, violets are blue, my heart is full of love for you. In my country we celebrate a lot of different festivals, but my favourite is... Good luck! Congratulations! Well done! Lucky you! I'm so happy for you! I'm sorry to hear that/about that! It's a pity!* *The Present Simple Tense* за изражавање уобичајених радњи. Изостављање члана испред назива празника. Изостављање члана испред именица употребљених у општем смислу. (Интер)културни садржаји: значајни празници и догађаји и начин обележавања/прославе; честитање.
Описивање догађаја и способности у садашњости	– разуме једноставније текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње и способности; – размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа и размењивање исказа у вези са сталним, уобичајеним и тренутним догађајима/активностима и способностима; усмено и писано описивање сталних, уобичајених и тренутних догађаја/активности и способности (разговор уживо или

	– опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје/активности и способности користећи неколико везаних исказа;	путем телефона, разгледница, СМС порука, имејл и сл.). Садржаји *I live in a flat on the first floor. What do you usually do on Sundays? Do you live in a house or in a flat? My sister doesn't go to school. What time do you go to bed/does she get up? He never tidies his room. I can clean my dad's car. When do Americans celebrate Halloween? When does winter start? Where do penguins live? What are you doing at the moment? I'm feeding my cat. We're going on a school trip today. They're having dinner now. I normally go to school by bus, but today I'm going on foot. I'm doing my homework. I always do it after dinner. I can speak three languages, but now I'm speaking English. I am good at maths.* *The Present Simple Tense* за изражавање уобичајених и сталних радњи *The Present Continuous Tense* за изражавање тренутних и привремених радњи Модални глагол *can* за изражавање способности Прилози за учесталост – *usually, often…* Предлози за изражавање правца кретања – *to, from...* Предлози за описивање начина кретања – *by (car), on (foot)...* (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања.
<u>Описивање догађаја и способности у прошлости</u>	– разуме краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости; – размени информације у вези са догађајима и способностима у прошлости;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање исказа у вези са догађајима/активностима и способностима у прошлости; усмено и писано описивање догађаја/активности и способности у прошлости; израда и презентација пројеката о историјским догађајима, личностима и сл. Садржаји

	– опише у неколико краћих, везаних исказа догађај у прошлости; – опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.;	*Where were you at eight o'clock last Saturday? I was at home. What was on TV last night? What time was it on? I watched/didn't watch TV last night. I played volleyball on Monday. What did you do? We went to Paris in July. We travelled by plane. Where did you spend your summer holiday? How did you travel? I lost my passport yesterday. Did you have a good time on holiday? Yes, we did./No, we didn't. I could swim when I was five. I couldn't ski last year.* *The Past Simple Tense* правилних и најчешћих неправилних глагола Модални глагол *could* за изражавање способности у прошлости (Интер)културни садржаји: историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости (историјска личност, писац,
Исказивање жеља, планова и намера	– разуме жеље планове и намере и реагује на њих; – размени једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама; – саопшти шта он/она или неко други жели, планира, намерава;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у вези са жељама, плановима и намерама; усмено и писано договарање о жељама, плановима и намерама (телефонски разговор, разговор уживо, СМС, имејл и сл.). Садржаји *I would like/want to be a doctor when I grow up. He would like a new mobile phone/to go out with his friends. I'm going to do my homework in the afternoon. What are you going to do this afternoon? My parents are going to visit their friends this evening, so I'm going to play all my favourite computer games. Oh! Are you?* *The Present Simple Tense (want)* *Would like* + именица/инфинитив глагола. *Going to* за изражавање будућих планова. Употреба неодређеног члана уз називе занимања. (Интер)културни садржаји: свакодневни живот и разонода; породични односи.

Исказивање потреба, осета и осећања	– разуме и реагује на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; – изрази, основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем потреба; предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано исказивање, својих осећања и реаговање на туђа. Садржаји *I'm hot/cold/hungry/thirsty… Take off/Put on your coat. Why don't you take a sndwich/a glass of water? Do you want some juice/biscuits too? Yes, please. Would you like some fruit? I'm tired. What shall we do? Why don't we stop and take some rest? How about going home? I'm happy to see you. I'm glad/sorry to hear that. Oh dear! It's a pity!* *The Present Simple Tense (be, want)* Императив *Why don't we/you* + инфинитивна основа глагола *How about* + глаголска именица *Would like* + именица/инфинитив глагола (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; употреба емотикона.
Исказивање просторних односа и величина	– разуме једноставнија питања и одговори на њих; – разуме обавештења о простору и величинама; – опише специфичније просторне односе и величине једноставним, везаним исказима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у вези са специфичнијим просторним односима и величинама; усмено и писано размењивање информација у вези са просторним односима и величинама; усмено и писано описивање просторних односа и величина. Садржаји *Which room is it in? Where's the library?* *It's on the left/right. Is the sofa by the door? What's next to/near the table? Where are the (books)? They're on the top/bottom shelf. It's in front of/behind the wardrobe. Where do you do your homework? Where is she? She's at the supermarket/in/at the park… The bakery*

		is between the school and the supermarket. How wide/long/deep is the river? It's 45 metres wide/2 kilometres long. An elephant is bigger than a hippo. The Blue whale is the biggest animal in the world. What is the largest room in your house/flat? The room above/below. My town is in the north-east of Serbia. Предлози за изражавање положаја и просторних односа – *in front of, behind, between, opposite...* Питања са *What/Where/Which/How (far, deep, long…)* Поређење придева (правилно и неправилно поређење). Употреба одређеног члана са суперлативом придева. (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед школског и стамбеног простора; локалне мерне јединице (инч, стопа…); природа.
Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)	– разуме, тражи и даје једноставнија обавештења о хронолошком времену и метеоролошким приликама у ширем комуникативном контексту; – опише дневни/недељни распоред активности; – опише метеоролошке прилике и климатске услове у својој земљи и једној од земаља циљне културе једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са хронолошким временом, метеоролошким приликама и климатским условима; усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности, метеоролошким приликама и климатским условима у ширем комуникативном контексту; израда и презентација пројеката (нпр. о часовним зонама, упоређивање климатских услова у својој земљи са климатским условима једне од земаља циљне културе и сл.). Садржаји *What time is it? It's five o'clock. It is half past six. It's (a) quarter to/past seven. It's ten past/to eleven. When do your lessons start? At (a) quarter to nine. When do you have your dance classes? On Monday and Wednesday. I was born in January/on the first of January/January the first.. …on Christmas/Easter Day… Columbus discovered America in 1492/in the 15th century. What is the weather like? It's cold/sunny... The wind is blowing. What*

		was the weather like yesterday? It was foggy/cloudy/windy… It didn't rain, it snowed. It is usually warm in spring/hot in summer/freezing in winter. It's wetter in the west than in the east. It is much drier in Australia than in Serbia. *The Present Simple Tense* за изражавање утврђених програма, планова и распореда (ред вожње, ТВ/биоскопски програм и сл.) и уобичајених радњи. *The Present Continuous Tense* за изражавање тренутних и привремених радњи *The Past Simple Tense* Предлози за изражавање времена – *in, on, at, to, past, after...* Питања са *When, What (time/day)…* Редни бројеви до 100. (Интер)културни садржаји: климатски услови у Великој Британији; разлика у часовној зони (Београд–Лондон).
Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	– разуме и реагује на једноставније забране, своје и туђе обавезе; – размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту (у превозном средству, спортском центру, биоскопу, зоолошком врту и сл.) као и на своје и туђе обавезе; – представи правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са забранама, правилима понашања и обавезама; постављање питања у вези са забранама, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, правила понашања и обавеза (нпр. креирање постера са правилима понашања, списка обавеза и сл.). Садржаји *Remember to bring your membership card. You can't sit here, the seat isn't free. Can you use your phone in class? No, we can't. You mustn't use your phone in class. You must write in ink. Do you have to wear uniforms at school? They have to/don't have to wear uniforms at school. I must study today. I have to feed our dog every morning. I must/have to go now.* Модални глаголи за изражавање дозволе, забране, правила понашања и обавезе – *can/can't, must/mustn't* *(Not) Have to* за изражавање обавезе и одсуства обавезе

		(Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима; значење знакова и симбола.
Изражавање припадања и поседовања	– разуме и формулише једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; – пита и каже шта неко има/нема и чије је нешто;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова с исказима у којима се говори шта неко има/нема или чије је нешто; постављање питања у вези са датом комуникативном ситуацијом и одговарање на њих. *Is this your dog? No, it's Steve's dog. Whose house is this? It's Jane and Sally's house. They're Jane's and Sally's bags. These are the children's toys. That's my parents' car. This is my blanket. This blanket is mine. This isn't your card. It's hers. I've got/I have a ruler. Have you got/Do you have a pen? Sally hasn't got/doesn't have an umbrella.* Садржаји Саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина) – *my friend's/friends'/children's books* Присвојни придеви *my, your…* Присвојне заменице *mine, yours…* *Have got/Have* за изражавање поседовања Питања са *Whose* (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини.
Изражавање интересовања, допадања и недопадања	– разуме и реагује на једноставније исказе који се односе на описивање интересовања, хобија и изражавање допадања и недопадања; – опише своја и туђа интересовања и хобије и изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са нечијим интересовањима, хобијима и стварима које воли/не воли, које му/јој се свиђају/не свиђају; размена информација о својим и туђим интересовањима, хобијима, допадању и недопадању (телефонски разговор, интервју, обичан разговор са пријатељима у школи и сл.); усмено и писано описивање интересовања, допадања и недопадања (писање имејла о личним интересовањима, хобијима, допадању

		и недопадању, листе ствари које му/јој се свиђају/не свиђају и сл.); истраживачке пројектне активности (нпр. колики број ученика у одељењу воли/не воли пливање, скијање, тенис и сл.) графичко приказивање и тумачење резултата. Садржаји *I'm interested in (swimming). What (sports) are you interested in? My hobby is (collecting bagdes). What's your hobby?I love swimming because I'm good at it. I don't like skiing. I'm bad at it. What do you like doing? Peter dosen't like football. Sally is crazy about dancing. My favourite sport is tennis. What's your favourite sport? What are your hobbies and interests? Fifteen out of thirty people like tennis – eight boys and seven girls.* Придевско-предлошке фразе – *interested in, good/bad at, crazy about…* Глаголи *like/love/hate* + глаголска именица Питања са *What, Who, Why …* (Интер)културни садржаји: интересовања, хобији, забава, разонода, спорт и рекреација; уметност (књижевност за младе, стрип, музика, филм).
<u>Изражавање мишљења (слагања и неслагања)</u>	– разуме и формулише једноставније исказе којима се тражи мишљење, изражава слагање/неслагање;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са тражењем мишљења и изражавањем слагања/неслагања; усмено и писано тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања. Садржаји *What do you think of/about…? How do you like it? Please tell me about… Do you agree with (me)? I think/feel it's OK/Okay. You're right/wrong! That's true. Exactly. Tht's not true. I'm not sure. I like/don't like it because it's boring.* *The Present Simple Tense (think, like, agree…)* Питања са *What, Why, How …*

		(Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.
<u>Изражавање количине, бројева и цена</u>	– разуме једноставније изразе који се односе на количину нечега; – пита и каже колико нечега има/нема, користећи једноставнија језичка средства; – на једноставан начин затражи артикле у продавници једноставним изразима за количину, наручи јело и/или пиће у ресторану и пита/каже/израчуна колико нешто кошта; – састави списак за куповину – намирнице и количина намирница (две векне хлеба, пакет тестенине, три конзерве туњевине и сл.); – изрази количину у мерама – 100 gr шећера, 300 gr брашна и сл.	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова који говоре о количини нечега; постављање питања у вези с количином и одговарање на њих, усмено и писано; слушање и читање текстова на теме поруџбине у ресторану, куповине, играње улога (у ресторану, у продавници, у кухињи…); писање списка за куповину; записивање и рачунање цена. Садржаји *How many people are there in the park? There are two men/women and three children in the park. How much milk does he need? Is there any butter in the fridge? No, there isn't any butter, but there's some margarine. I haven't got any food for you. I've got some lemonade/strawberries. There isn't much fruitin the bowl. There aren't many biscuits left in the cupboard. There are a lot of spoons and forks and some/six knives on the table. I need a hundred grams of sugar (100 g)/a bottle of (fizzy) water/2 kilos of potatoes. Can I have a sandwich and a glass of juice please? That's £7.80. Shopping list: a packet of butter, two loaves of bread, three pots of yoghurt, a bunch of bananas…* Основни бројеви до 1000. Правилна множина именица. Множина именица које се завршавају на -y, -f/fe: *strawberries, shelves, knives...* Множина именица које се завршавају на -o: *kilos, potatoes…* Синкретизам једнине и множине: *sheep, fish...* Најчешћи облици неправилне множине *(men, women, children, people, feet, teeth, mice....)*

		Бројиве и небројиве именице – pounds, money... Детерминатори – *some, any, no.* Квантификатори – *much, many, a lot of.* Питања са *How much/many.* (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; локална мерна јединица за тежину (фунта); валута, намирнице и производи специфични за циљну културу.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ (опште и међупредметне)	АКТИВНОСТИ		КОРЕЛАЦИЈА
	а) наставника	б) ученика	
Дигитална компентенција Учење учења Друштвене и грађанске компетенције Осећај за иницијативу и предузетништво Културолошка освешћеност и изражавање Комуникација	-организује наставни процес (усклађује циљеве и задатке, планира садржаје, средства, методе рада и друго што же увести у наставни процес у одређеном сегменту времена), -реализује наставни процес у свим његовим сегментима (ствара прилике за учење, излаже садржаје, води циљани разговор, омогућује примену стечених вештина, даје повратне информације...), -партнер је у педагошкој комуникацији (одговара на ученичка питања, поставља питања, помаже ученику да организује своја размишљања и да прецизира своје исказе...), -партнер је у афективној комуникацији са децом (помаже им да	У образовном процесу ученици треба да буду: - мислиоци (размишљају о својим поступцима, повезују претходно стечена знања са новим), - решаваоци проблема (изналазе алтернативна решења за препреке на које наилазе, на проблеме гледају као на истраживачки изазов), - активни посматрачи (развијају способности и вештине да опажају и јасно саопштавају и преносе своја опажања и идеје), - активни слушаоци (знају да усмере своју пажњу, да буду активни, емпатични слушаоци), - активни учесници у комуникацији (формулишу и размењују своје идеје и мишљења са	Други страни језик Српски језик и књижевност

	упознају своје и емоције других, разговара са децом када им је потребна помоћ, сарађује са родитељима, психологом и другим релевантним особама када је то у интересу детета), -мотивише ученике, подржава и подстиче развој њихових интересовања, -прати напредовање сваког ученика и оцењује постигнуће, -учествује у регулисању социјалних односа у одељењу, -прати ефекте сопственог рада, истражује нове могућности унапређења сопственог рада, -има и друге улоге и активности.	другима и преузимају одговорност за одлуке које доносе), - организатори (организују свој рад и рад у учионици, организују и простор и време и преузимају одговорност за одлуке које доносе), - планери (планирају своје учење и преузимају одговорност за одлуке које доносе), - самопроцењивачи (прате свој рад и напредак, процењују чиме су задовољни, чиме не – и доносе одлуке шта би волели да промене), - партнери (знају да сарађују и са одраслима и са вршњацима, узимају у обзир и туђе мишљење), - пријатељи (верују једни другима, воде рачуна једни о другима, свесни су повезаности са својим вршњацима и наставницима).	

ТЕМАТСКЕ ОБЛАСТИ У НАСТАВИ СТРАНИХ ЈЕЗИКА ЗА ОСНОВНУ ШКОЛУ

Напомена: Тематске области се прожимају и исте су у сва четири разреда другог циклуса основне школе. Аутори уџбеника и наставници обрађују их у складу са интересовањима ученика и актуелним збивањима у свету.

1) Лични идентитет
2) Породица и уже друштвено окружење (пријатељи, комшије, наставници итд.)
3) Географске особености
4) Становање – форме, навике
5) Живи свет – природа, љубимци, очување животне средине, еколошка свест
6) Историја, временско искуство и доживљај времена (прошлост – садашњост – будућност)
7) Школа, школски живот, школски систем, образовање и васпитање

8) Професионални живот (изабрана – будућа струка), планови везани за будуће занимање
9) Млади – деца и омладина
10) Животни циклуси
11) Здравље, хигијена, превентива болести, лечење
12) Емоције, љубав, партнерски и други међуљудски односи
13) Транспорт и превозна средства
14) Клима и временске прилике
15) Наука и истраживања
16) Уметност (нарочито модерна књижевност за младе; савремена музика)
17) Духовни живот; норме и вредности (етички и верски принципи); ставови, стереотипи, предрасуде, толеранција и емпатија; брига о другоме
18) Обичаји и традиција, фолклор, прославе (рођендани, празници)
19) Слободно време – забава, разонода, хобији
20) Исхрана и гастрономске навике
21) Путовања
22) Мода и облачење
23) Спорт
24) Вербална и невербална комуникација, конвенције понашања и опхођења
25) Медији, масмедији, интернет и друштвене мреже
26) Живот у иностранству, контакти са странцима, ксенофобија

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Комуникативна настава **језик** сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:
– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;
– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
– наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;
– битно је значење језичке поруке;
– знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;
– са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;
– наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;
– сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких

објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.
Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:
– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
– поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;
– наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;
– ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;
– уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;
– учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;
– рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;
– за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

Технике/активности
Током часа се препоручује динамично смењивање техника/активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.
Слушање и реаговање на команде наставника на страном језику или са аудио записа (слушај, пиши, повежи, одреди али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.).
Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.).
Мануелне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера и сл.).
Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.).
Игре примерене узрасту.
Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...).
Решавање „текућих проблема” у разреду, тј. договори и мини-пројекти.
„Превођење” исказа у гест и геста у исказ.
Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова са текстом или, пак, именовање наслова.
Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала (планирање различитих активности, извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).

Разумевање писаног језика:
– уочавање дистинктивних обележја која указују на граматичке специфичности (род, број, глаголско време, лице...);
– препознавање везе између група слова и гласова;
– одговарање на једноставна питања у вези са текстом, тачно/нетачно, вишеструки избор;
– извршавање прочитаних упутстава и наредби.
Писмено изражавање:
– повезивање гласова и групе слова;

– замењивање речи цртежом или сликом;
– проналажење недостајуће речи (употпуњавање низа, проналажење „уљеза”, осмосмерке, укрштене речи, и слично);
– повезивање краћег текста и реченица са сликама/илустрацијама;
– попуњавање формулара (пријава за курс, налепнице нпр. за пртљаг);
– писање честитки и разгледница;
– писање краћих текстова.
Увођење дечије књижевности и транспоновање у друге медије: игру, песму, драмски израз, ликовни израз.
Предвиђена је израда два писмена задатка у току школске године.

СТРАТЕГИЈЕ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ И УВЕЖБАВАЊЕ ЈЕЗИЧКИХ ВЕШТИНА

С обзиром на то да се исходи операционализују преко језичких вештина, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само тако ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем.
Стога је важно развијати стратегије за унапређивање и увежбавање језичких вештина.
Слушање
Разумевање говора је језичка активност декодирања дословног и имплицитног значења усменог текста; поред способности да разазнаје фонолошке и лексичке јединице и смисаоне целине на језику који учи, да би успешно остварио разумевање ученик треба да поседује и следеће компетенције:
– дискурзивну (о врстама и карактеристикама текстова и канала преношења порука),
– референцијалну (о темама о којима је реч) и
– социокултурну (у вези са комуникативним ситуацијама, различитим начинима формулисања одређених говорних функција и др.).
Тежина задатака у вези са разумевањем говора зависи од више чинилаца:
– од личних особина и способности онога ко слуша, укључујући и његов капацитет когнитивне обраде,
– од његове мотивације и разлога због којих слуша дати усмени текст,
– од особина онога ко говори,
– од намера с којима говори,
– од контекста и околности – повољних и неповољних – у којима се слушање и разумевање остварују,
– од карактеристика и врсте текста који се слуша, итд.
Прогресија (од лакшег ка тежем, од простијег ка сложенијем) за ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је, стога, на више равни. Посебно су релевантне следеће:
– присуство/одсуство визуелних елемената (на пример, лакшим за разумевање сматрају се они усмени текстови који су праћени визуелним елементима због обиља контекстуалних информација које се аутоматски уписују у дуготрајну меморију, остављајући пажњи могућност да се усредсреди на друге појединости);
– дужина усменог текста;
– брзина говора;
– јасност изговора и евентуална одступања од стандардног говора;
– познавање теме;
– могућност/немогућност поновног слушања и друго.

Читање

Читање или разумевање писаног текста спада у тзв. визуелне рецептивне језичке вештине. Том приликом читалац прима и обрађује тј. декодира писани текст једног или више аутора и проналази његово значење. Током читања неопходно је узети у обзир одређене факторе који утичу на процес читања, а то су карактеристике читалаца, њихови

интереси и мотивација као и намере, карактеристике текста који се чита, стратегије које читаоци користе, као и захтеви ситуације у којој се чита.
На основу намере читаоца разликујемо следеће врсте читања:
– читање ради усмеравања;
– читање ради информисаности;
– читање ради праћења упутстава;
– читање ради задовољства.
Током читања разликујемо и ниво степена разумевања, тако да читамо да бисмо разумели:
– глобалну информацију;
– посебну информацију,
– потпуну информацију;
– скривено значење одређене поруке.

Писање
Писана продукција подразумева способност ученика да у писаном облику опише догађаје, осећања и реакције, пренесе поруке и изрази ставове, као и да резимира садржај различитих порука (из медија, књижевних и уметничких текстова итд.), води белешке, сачини презентације и слично.
Тежина задатака у вези са писаном продукцијом зависи од следећих чинилаца: познавања лексике и нивоа комуникативне компетенције, капацитета когнитивне обраде, мотивације, способности преношења поруке у кохерентне и повезане целине текста.
Прогресија означава процес који подразумева усвајање стратегија и језичких структура од лакшег ка тежем и од простијег ка сложенијем. Сваки виши језички ниво подразумева циклично понављање претходно усвојених елемената, уз надоградњу која садржи сложеније језичке структуре, лексику и комуникативне способности. За ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је прогресија на више равни. Посебно су релевантне следеће:
– теме (ученикова свакодневница и окружење, лично интересовање, актуелни догађаји и разни аспекти из друштвено-културног контекста, као и теме у вези са различитим наставним предметима);
– текстуалне врсте и дужина текста (формални и неформални текстови, резимирање, личне белешке);
– лексика и комуникативне функције (способност ученика да оствари различите функционалне аспекте као што су описивање људи и догађаја у различитим временским контекстима, да изрази претпоставке, сумњу, захвалност и слично у приватном, јавном и образовном домен);
– степен самосталности ученика (од вођеног/усмераваног писања, у коме се ученицима олакшава писање конкретним задацима и упутствима, до самосталног писања).

Говор
Говор као продуктивна вештина посматра се са два аспекта, и то у зависности од тога да ли је у функцији *монолошкогизлагања*, при чему говорник саопштава, обавештава, презентује или држи предавање једној или више особа, или је у функцији *интеракције*, када се размењују информације између два или више саговорника са одређеним циљем, поштујући принцип сарадње током дијалога.
Активности монолошке говорне продукције су:
– јавно обраћање (саопштења, давање упутстава и информација);
– излагање пред публиком (предавања, презентације, репортаже, извештавање и коментари о неким догађајима и сл.)

– Ове активности се могу реализовати на различите начине и то:
– читањем писаног текста пред публиком;
– спонтаним излагањем или излагањем уз помоћ визуелне подршке у виду табела, дијаграма, цртежа и др.
– реализацијом увежбане улоге или певањем.
Интеракција подразумева сталну примену и смењивање рецептивних и продуктивних стратегија, као и когнитивних и дискурзивних стратегија (узимање и давање речи, договарање, усаглашавање, предлагање решења, резимирање, ублажавање или заобилажење неспоразума или посредовање у неспоразуму) које су у функцији што успешнијег остваривања интеракције. Интеракција се може реализовати кроз низ активности, на пример:
– размену информација,
– спонтану конверзацију,
– неформалну или формалну дискусију, дебату,
– интервју или преговарање, заједничко планирање и сарадњу.
Социокултурна компетенција и медијација
Социокултурна компетенција и медијација представљају скуп теоријских знања (компетенција) која се примењују у низу језичких активности у два основна језичка медијума (писаном и усменом) и уз примену свих других језичких активности (разумевање говора, говор и интеракција, писање и разумевање писаног текста). Дакле, представљају веома сложене категорије које су присутне у свим аспектима наставног процеса и процеса учења.
Социокултурна компетенција представља скуп знања о свету уопште, као и о сличностима и разликама између културних и комуникативних модела сопствене говорне заједнице и заједнице/заједница чији језик учи. Та знања се, у зависности од нивоа општих језичких компетенција, крећу од познавања основних комуникативних принципа у свакодневној комуникацији (основни функционални стилови и регистри), до познавања карактеристика различитих домена језичке употребе (приватни, јавни и образовни), паралингвистичких елемената, и елемената културе/култура заједница чији језик учи. Наведена знања потребна су за компетентну, успешну комуникацију у конкретним комуникативним активностима на циљном језику.
Посебан аспект социокултурне компетенције представља *интеркултурна компетенција*, која подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између светова, односно говорних заједница, у којима се ученик креће. Интеркултурна компетенција такође подразумева и развијање толеранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од његове сопствене, то јест, развој интеркултурне личности, кроз јачање свести о вредности различитих култура и развијање способности за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.
Медијација представља активност у оквиру које ученик не изражава сопствено мишљење, већ функционише као посредник између особа које нису у стању да се директно споразумевају. Медијација може бити усмена и писана, и укључује сажимање и резимирање текста и превођење. Превођење се у овом програму третира као посебна језичка активност која никако не треба да се користи као техника за усвајање било ког аспекта циљног језика предвиђеног комуникативном наставом. Превођење подразумева развој знања и вештина коришћења помоћних средстава (речника, приручника, информационих технологија, итд.) и способност изналажења структуралних и језичких еквивалената између језика са кога се преводи и језика на који се преводи.
Упутство за тумачење граматичких садржаја

Настава граматике, с наставом и усвајањем лексике и других аспеката страног језика, представља један од предуслова овладавања страним језиком. Усвајање граматике подразумева формирање граматичких појмова и граматичке структуре говора код ученика, изучавање граматичких појава, формирање навика и умења у области граматичке анализе и примене граматичких знања, као прилог изграђивању и унапређивању културе говора.
Граматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта (функционални приступ). У процесу наставе страног језика у што већој мери треба укључивати оне граматичке категорије које су типичне и неопходне за свакодневни говор и комуникацију, и то кроз разноврсне моделе, применом основних правила и њиховим комбиновањем. Треба тежити томе да се граматика усваја и рецептивно и продуктивно, кроз све видове говорних активности (слушање, читање, говор и писање, као и превођење), на свим нивоима учења страног језика, према јасно утврђеним циљевима, стандардима и исходима наставе страних језика.
Граматичке категорије су разврстане у складу са Европским референтним оквиром за живе језике за сваки језички ниво који подразумева прогресију језичких структура према комуникативним циљевима: од простијег ка сложенијем и од рецептивног ка продуктивном. Сваки виши језички ниво подразумева граматичке садржаје претходних језичких нивоа. Цикличним понављањем претходно усвојених елемената надограђују се сложеније граматичке структуре. Наставник има слободу да издвоји граматичке структуре које ће циклично понављати у складу са постигнућима ученика, као и потребама наставног контекста.
Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције на одређеном језичком нивоу, у складу са статусом језика и годином учења. С тим у вези, уз одређене граматичке категорије стоји напомена да се усвајају рецептивно, док се друге усвајају продуктивно.

Корелација са другим предметима
Када су у питању теме које се обрађују, најснажнија корелација се остварује са другим страним језицима (немачки и руски језик), затим са предметима историја, географија, биологија. Када је реч о начину усвајања предвиђених садржаја, техникама и активностима, корелација се остварује са предметима ликовна култура, музичка култура, а у неким ситуацијама и физичко васпитање.

ПРОГРАМ РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

ЦИЉЕВИ: Допунска настава у 5. разреду организује се са циљем да се помогне ученицима који имају потешкоћа у праћењу часова редовне наставе, који остварују слабије резултате на проверама знања, као и ученицима који из здравствених или неких других разлога дуже време изостају са часова редовне наставе.
ИСХОДИ:Исходи допунске наставе енглеског језика су да ученика развија основни ниво знања и постигнућа у следећим областима:

- РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА –ученика разуме основне инструкције наставника и адекватно реагује на њих, разуме основне форме учтивог обраћања и разуме основне фразе и најфреквентније речи предвиђене наставним планом и програмом за 5. разред.
- ГРАМАТИКА И ЛЕКСИКА – ученикапоседује одређени фонд речи за узраст 5. разред, препознаје врсте речи и препознаје различита глаголска времена.

- РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА – ученик разуме кратке текстове који садрже познате језичке елементе и може у тексту да разликује битно од небитног.
- ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ – ученик зна и примењује енглески алфабет и саставља једноставну, разумљиву, граматички исправну реченицу предвиђену за узраст 5. разреда.

ПРОГРАМ РАДА ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

ЦИЉЕВИ: Додатна настава у 5. разреду организује за ученике који брже напредују и са лакоћом савладавају све теме и садржаје предвиђене наставним планом и програмом за 5. разред.
ИСХОДИ:Исходи додатне наставе енглеског језика су да ученик развија напредни ниво знања и постигнућа у следећим областима:

- РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА – ученик разуме дуже дијалоге, приче и песме о темама предвиђеним наставним програмом за 5. разред. Разуме и користи начела вођења разговора.
- ГРАМАТИКА И ЛЕКСИКА – ученик зна и у свом говору примењује научена граматичка правила (уме да их објасни и зна терминологију у вези са њима); уме да одреди значење непознатих речи и израза на основу њиховог састава, контекста или порекла; зна значење речи и фраза из школских текстова предвиђених за 5. разред и правилно их употребљава.
- РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА – ученик адекватно интерпретира садржаје писаних текстова предвиђених за узраст 5. разреда, изводи закључке засноване на датом тексту, издваја кључне речи и резимира текст.
- ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ – ученик издваја кључне информације и пише самостално текстове од 50 речи.

САДРЖАЈ: За 5. разред планиране су следеће теме:

- Заједничке активности и интересовања у школи и ван ње
- Животна средина
- Планирање, организација и подела послова
- Развијање позитивног односа према животној средини и другим живим бићима
- Изласци и забава
- Живот људи у прошлости
-

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА: Додатна настава оствариваће се најчешће у међусмени или по завршетку редовне наставе поподне. За 5. разред биће реализовано најмање 18 часова у кабинету за енглески језик у групама од 10 ученика,

ЛИКОВНА КУЛТУРА

Циљ наставе ликовне културе је да се ученик развијајући стваралачко и креативно мишљење и естетичке критеријуме кроз практичан рад, оспособљава за комуникацију и решавање проблема и да изграђује позитиван однос према уметничком наслеђу и културној баштини свог и других народа.

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
РИТАМ ЛИНИЈА ОБЛИК СПОРАЗУМЕВАЊЕ НАСЛЕЂЕ	– опише ритам који уочава у природи, окружењу и уметничким делима; – пореди утисак који на њега/њу остављају различите врсте ритма; – гради правилан, неправилан и слободан визуелни ритам, спонтано или с одређеном намером; – користи, у сарадњи са другима, одабране садржаје као подстицај за стварање оригиналног визуелног ритма; – разматра, у групи, како је учио/ла о визуелном ритму и где та знања може применити; – направи, самостално, импровизовани прибор од одабраног материјала; – искаже своје мишљење о томе зашто људи стварају уметност; – опише линије које уочава у природи, окружењу и уметничким делима; – пореди утисак који на њега/њу остављају различите врсте линија; – гради линије различитих вредности комбинујући материјал, угао и притисак прибора/материјала; – користи одабране садржаје као подстицај за стварање оригиналних цртежа;	Поступци за безбедно и одговорно коришћење и одржавање прибора и радне површине; Материјал из природе, вештачки материјал, материјал за рециклажу, рециклирани материјал, импровизовани прибор, школски прибор и материјал, професионални прибор; Ритам у природи (смена дана и обданице, смена годишњих доба, таласи, падавине...); Ритам у простору (распоред тродимензионалних облика у природи, урбаним срединама и у ближем окружењу ученика). Ритам у структури (грађи) облика. Ритам у текстури природних и вештачких материјала; Врсте ритма. Правилан и неправилан ритам. Слободан ритам. Спонтани ритам (ритам линија, облика, мрља). Функције ритма – понављање боја, линија и/или облика да би се постигла динамичност (живост) или ред. Утисак који различите врсте ритма остављају на посматрача. Субјективни утисак кретања и оптичка илузија кретања; Ритам као принцип компоновања у делима ликовних уметности. Ритам у другим врстама уметности. Примена визуелног ритма у свакодневном животу; Различити ритмови као подстицај за стваралачки рад – звуци из природе и окружења, музика, кретање у природи и окружењу, плес...; Уметничко наслеђе – значај праисторијског наслеђа на простору Србије и у свету.
		Врсте линија и изражајна својства линија. Линије у природи и

	– црта разноврсним прибором и материјалом изражавајући замисли, машту, утиске и памћење опаженог; – разматра, у групи, како је учио/ла о изражајним својствима линија и где се та знања примењују; – искаже своје мишљење о томе како је развој цивилизације утицао на развој уметности; – пореди облике из природе, окружења и уметничких дела према задатим условима; – гради апстрактне и/или фантастичне облике користећи одабране садржаје као подстицај за стваралачки рад; – наслика реалне облике у простору самостално мешајући боје да би добио/ла жељени тон; – обликује препознатљиве тродимензионалне облике одабраним материјалом и поступком; – преобликује предмет за рециклажу дајући му нову употребну вредност; – комбинује ритам, линије и облике стварајући оригиналан орнамент за одређену намену; – објасни зашто је дизајн важан и ко дизајнира одређене производе; – разматра, у групи, како је учио/ла о облицима и где та знања примењује; – искаже своје мишљење о томе зашто је	окружењу. Линија као ивица тродимензионалних облика; Изражајна својства линија у односу на прибор, материјал, притисак и угао под којим се држи прибор/материјал. Савремена средства за цртање – дигитална табла и оловка за цртање, 3Д оловка, апликативни програми за цртање... Својства линије у апликативном програму за цртање. Цртање светлом; Уметнички цртеж, аматерски цртеж, дечји цртеж, схематски цртеж, технички цртеж, научне илустрације... Врсте уметничког цртежа – скица, студија, илустрација, стрип, карикатура, графити... Занимања у којима је неопходна вештина слободоручног цртања; Поступци грађења цртежа додавањем и одузимањем линија. Лавирани цртеж. Линеарни цртеж. Цртеж у боји; Текстура (ликовни елемент). Поступци грађења текстуре линијама. Ритам линија; Различити садржаји као подстицај за стваралачки рад (облици из природе и окружења, звуци из природе и окружења, музика, кретање у природи и окружењу, текст, писмо...); Читање (декодирање) цртежа, стрипа, карикатуре, графита, рекламних порука... Уметничко наслеђе – значај наслеђа првих цивилизација.
		Дводимензионални и тродимензионални облици. Правилни геометријски облици (геометријске фигуре и тела). Правилни облици у природи и у ликовној уметности. Неправилни облици; Својства облика. Величина облика. Боја облика. Реална и имагинарна функција облика. Карактеристични детаљи и

	уметничко наслеђе важно; – пореди различите начине комуницирања од праисторије до данас; – обликује убедљиву поруку примењујући знања о ритму, линији, облику и материјалу; – изрази исту поруку писаном, вербалном, невербалном и визуелном комуникацијом; – тумачи једноставне визуелне информације; – објасни зашто је наслеђе културе важно. - искаже своје мишљење о томе зашто је уметничко наслеђе важно; - објасни зашто је наслеђе културе важно.	својства по којима је облик препознатљив. Светлост као услов за опажање облика. Изглед облика посматраног из различитих углова. Стилизовање облика; Статични облици. Кретање облика (кретање статичних облика помоћу ветра и воде, карактеристично кретање бића и машина); Распоред облика у простору и њихово дејство на посматрача. Положај облика у равни – линија хоризонта, планови и величина облика у односу на растојање од посматрача. Преклапање, прожимање, додиривање облика; Поступци грађења апстрактних и фантастичних облика (превођење реалних облика у апстрактне одузимањем карактеристичних детаља, превођење реалних облика у фантастичне додавањем неочекиваних детаља, грађење имагинарних и апстрактних облика на основу једне, две и три информације...); Луминообјекти. ЛЕД технологија у савременој уметности. Обликовање простора светлом; Обликовање (дизајн) употребних предмета. Преобликовање материјала и предмета за рециклажу; Различити садржаји као подстицај за стваралачки рад (облици из природе и окружења, кретање у природи и окружењу, уметничка дела, етно наслеђе, садржаји других наставних предмета...); Орнамент и орнаментика. Функција орнамента. Симетрија. Ритам линија, боја и облика у орнаменту; Уметничко наслеђе – наслеђе етно културе. Значајни римски споменици на тлу Србије.
		Различите врсте комуникације од праисторије до данас;

		Невербална комуникација – читање информација; израз лица и карактеристичан положај тела; Читање визуелних информација (декодирање). Визуелно изражавање; Уметничко наслеђе – значај наслеђа за туризам и за познавање сопственог порекла. Уметност праисторије. Праисторијско наслеђе у Србији. Уметност Месопотамије. Уметност старог Египта. Уметност старог Рима. Музеји и археолошка налазишта у Србији.

- КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА - Сви предмети

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА НАСТАВЕ

Часови се одржавају у специјализованој учионици (кабинету намењеном настави предмета *ликовна култура,* предмета, а у зависности од опреме која је потребна за реализацију часа), учионици опште намене, простору школе, установама културе, локалном окружењу... Место реализације часова одређује се у складу са могућностима и потребама школе и локалне заједнице, као и са планираним начином реализације часа или наставне јединице.

У току школске године одржавају се и часови - тематски дани, часови интегративне наставе, ученици у улози наставника, ученици бирају тему часа (Питам се, питам; Желим да знам, Причајте нам о...)

Наставне методе:

Вербалне методе:

- монолошка (усмено излагање, предавање, описивање, образлагање, објашњавање);
- дијалошка (слободан разговор, дискусија - дебата, постављање питања и супростављање мишљења аргументима);
- хеуристички приступ - решавање проблема;
- демонстративна метода;
- практични рад и радионица;
- учење по моделу;
- игровне активности
- истраживачки рад ученика;
- комбинован метод (истовремено коришћење различитих метода).

Наставни облици: Фронтални, индивидуални, у пару, групни.

Рад ученика се прати и вреднује редовно током наставне године, кроз ликовне радове, квизове, асоцијације, естетске анализе ликовних дела, разговоре и дискусије.

Кроз повећану одговорност и заинтересованост ученика за самостални и групни рад, кроз освојене награде и признања на такмичењима, кроз изложбе, паное.

ЛИТЕРАТУРА

- Уџбеник, аутор Милутин Мићић, Нови Логос

КОМПЕТЕНЦИЈЕ (опште и међупредметне)	АКТИВНОСТИ		САРАДНИЦИ
	а) ученика	б) наставника	
Дигитална компентенција Учење учења Друштвене и грађанске компетенције Осећај за иницијативу и предузетништво Културолошка освешћеност и изражавање Компетенција за учење Естетичка компетенција Комуникација Одговоран однос према околини Решавање проблема Сарадња Дигитална компетенција	-Индивидуални рад, -Групни рад, -Рад у пару -Посматрање -Слушање -Праћење -Причање -Описивање -Процењивање - Решавање проблема -Практиковање -Сакупљање -Уочавање и откривање -Истраживање -Проверавање -Повезивање -Експериментисање -Цртање -Сликање -Вајање -Моделовање -Презентовање -Стварање -Игре	- Подршка ученицима у самосталном стварању -Планирање -Организовање -Реализовање -Презентовање -Показивање -Избор садржаја, метода и техника , наставних објеката и средстава -Објашњавање -Усмеравање ученика -Мотивисање ученика -Преношење информација -Обезбеђивање ресурса -Упућивање ученика на самостално проналажење информација -Упознавање и праћење индивидуалних способности ученика -Вредновање и самовредновање рада -Израда дидактичког материјала -Процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика	Наставници предметне и разредне наставе, педагог, психолог, директор, помоћник директора.

МУЗИЧКА КУЛТУРА

Циљ Циљ наставе и учења музичке културе је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, естетске критеријуме, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ У оквиру области/теме ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ЧОВЕК И МУЗИКА	– наведе начине и средства музичког изражавања у праисторији и античком добу; – објасни како друштвени развој утиче на начине и облике музичког изражавања; – искаже своје мишљење о значају и улози музике у животу човека; – реконструише у сарадњи са другима начин комуникације кроз музику у смислу ритуалног понашања и пантеизма; – идентификује утицај ритуалног понашања у музици савременог доба (музички елементи, наступ и сл.);	Човек у праисторији Улога музике у првобитном друштву; Човек и ритуал: улога музике у ритуалу (музичко-антрополошка истраживања); Магијска моћ музике; Елементи музичког тока: покрет, ритам (ритам као основа ритуала), коло/групни плес; Покрет: порекло плеса; Слушање/доживљај ритма телом; Најстарија фолклорна музичка традиција у Србији и светске баштине. Човек Антике Божанска природа музике: – митолошка свест античког човека; – музички атрибути богова; – музика и држава. Музика у храму и музика на двору; Примери различитих инструмената и музичких облика у античким цивилизацијама; Улога и место музике у античким цивилизацијама: Индија, Сумер/Вавилон, Кина, Египат, Грчка, Рим; Појава првих нотација, пентатоника;
МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	– класификује инструменте по начину настанка звука;	Најстарији инструменти: тело, удараљке, дувачки, жичани;

		– опише основне карактеристике удараљки; – препозна везу између избора врсте инструмента и догађаја, односно прилике када се музика изводи; – користи могућности ИКТ-а у примени знања о музичким инструментима (коришћење доступних апликација);	Удараљке – настанак, првобитни облик и развој; Ритмичке удараљке као најједноставнија група инструмената; Мелодијске удараљке;
СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ		– изражава се покретима за време слушања музике; – вербализује свој доживљај музике; – идентификује ефекте којима различити елементи музичке изражајности (мелодија, ритам, темпо, динамика) утичу на тело и осећања; – анализира слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте; – илуструје примере коришћења плесова и музике према намени у свакодневном животу (војна музика, обредна музика, музика за забаву...); – критички просуђује лош утицај прегласне музике на здравље; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона; – користи могућности ИКТ-а за слушање музике;	Елементи музичке изражајности – темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената; Слушање вокалних, вокално-инструменталних и кратких инструменталних композиција, домаћих и страних композитора; Слушање дела најстарије фолклорне традиције српског и других народа; Слушање народних и уметничких дела инспирисаних фолклором народа и народности, различитог садржаја, облика и расположења, као и музичких прича;
ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Певање	– пева и свира самостално и у групи; – примењује правилну технику певања (правилно дисање, држање тела, артикулација); – кроз свирање и покрет развија сопствену координацију и моторику;	Певање песама по слуху самостално и у групи; Певање песама из нотног текста солмизацијом; Извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих цивилизација певањем;

		– користи различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције; – искаже своја осећања у току извођења музике; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – користи могућности ИКТ-а у извођењу музике (коришћење матрица, караоке програма, аудио снимака...);	Певање песама у комбинацији са покретом;
	Свирање		Свирање песама и лакших инструменталних дела по слуху на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима; Свирање дечјих, народних и уметничких композиција из нотног текста; Извођење дечијих, народних и уметничких игара; Извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих цивилизација на инструментима или покретом;
МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО		– користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; – изражава своје емоције осмишљавањем мањих музичких целина; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; – учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; – користи могућности ИКТ-а за музичко стваралаштво.	Креирање пратње за песме ритмичким и звучним ефектима, користећи притом различите изворе звука; Креирање покрета уз музику коју ученици изводе; Осмишљавање музичких питања и одговора, ритмичка допуњалка, мелодијска допуњалка са потписаним текстом, састављање мелодије од понуђених мотива; Импровизација мелодије на задати текст; Импровизација дијалога на инструментима Орфовог инструментарија и другим инструментима; Израда једноставних музичких инструмената; Реконструкција музичких догађаја у стилу старих цивилизација.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Српски језик и књижевност,историја, страни језици,математика, биологија, географија, ликовна култура, физичко и здравствено васпитање, информатика и рачунарство, верска настава, грађанско васпитање

- Уџбеник који се користи у предмету музичка култура је Музичка култура: уџбеник, Нови Логос

НАЧИНИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Природа саме музике, па и предмета музичка култура указује на стално прожимање и садејство свих области и тема које су предвиђене наставним програмом. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без са дејства са другим областима.

Настава је усмерена на остваривање исхода и даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике, лично музичко изражавање ученика и музичко стваралаштво у оквиру којих ученик користи теоријска знања као средства за партиципацију у музици. У том смислу основни методски приступ је *од звука ка теорији*. Исходи по холистичком принципу обухватају различите сфере феномена музике и заједно рефлектују музичко биће у нама, те као такви јесу остварљиви за сваког ученика. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Да би постигао очекиване исходе васпитно-образовног процеса, наставник остварује наставу и учење користећи глас и покрет, музичке инструменте, елементе информационих технологија као и развијених модела мултимедијалне наставе. Корелација између предмета може бити полазиште за бројне пројектне предлоге у којим ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати вештине приступања и коришћења информација (интернет, књиге...), сарадднички рад у групама, као и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Рад у групама и радионицама је користан у комбинацији са осталим начинима рада, поготово када постоји изазов значајнијег (нпр. емотивног) експонирања ученика, као вид премошћавања стидљивости или анксиозности.

ИСТОРИЈА

Циљ Циљ наставе и учења *историје* је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне основна историјска знања и компетенције неопходне за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	– разликује основне временске одреднице (годину, деценију, век, миленијум, еру);	<u>Основни садржаји</u> Појам прошлости и историја као наука о прошлости људског друштва. Хронологија – рачунање времена.

	– лоцира одређену временску одредницу на временској ленти; – разликује начине рачунања времена у прошлости и садашњости; – именује периоде прошлости и историјске периоде и наведе граничне догађаје; – разврста историјске изворе према њиховој основној подели; – повеже врсте историјских извора са установама у којима се чувају (архив, музеј, библиотека);	Подела прошлости и периодизација историје. Историјски извори – дефиниција, основна подела и установе у којима се чувају. <u>Проширени садржаји</u> Сродне науке и помоћне историјске науке. Историја око нас. Историјско наслеђе – тековине.
ПРАИСТОРИЈА	– наведе главне проналаске и опише њихов утицај на начин живота људи у праисторији; – разликује основне одлике каменог и металног доба;	<u>Основни садржаји</u> Основне одлике праисторије (начин живота људи, проналасци). Подела праисторије (камено, метално доба). <u>Проширени садржаји</u> Најважнији праисторијски локалитети у Европи и Србији (Ласко, Алтамира, Лепенски Вир, Винча...).
СТАРИ ИСТОК	– лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе Старог истока; – користећи историјску карту, доведе у везу особине рељефа и климе са настанком цивилизација Старог истока; – одреди место припадника друштвене групе на графичком приказу хијерархије заједнице; – пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева на Старом истоку; – наведе најважније одлике државног уређења цивилизација Старог истока;	<u>Основни садржаји</u> Појам Старог истока – географске одлике, најзначајније цивилизације (Месопотамија, Египат, Јудеја, Феникија). Друштвени односи (робовласничко и теократско друштво) и државно уређење (монархија – царства/краљевства) у цивилизацијама Старог истока. Основне одлике привреде и свакодневни живот – обичаји, занимања, култура исхране и становања. Култура и историјско наслеђе народа Старог истока – религија (монотеизам и политеизам), писмо, књижевност, уметност, наука, цивилизацијске тековине (математика, архитектура, календар, иригациони систем, саобраћајна средства, медицина, закони...).

	– идентификује основна обележја и значај религије у цивилизацијама Старог истока; – разликује врсте писама цивилизација Старог истока; – илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа народа Старог истока на савремени свет; – користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност у одговарајући миленијум или век; – изложи, у усменом или писаном облику, историјске догађаје исправним хронолошким редоследом; – прикупи и прикаже податке из различитих извора информација везаних за одређену историјску тему; – визуелне и текстуалне информације повеже са одговарајућим историјским периодом или цивилизацијом;	<u>Проширени садржаји</u> Специфичности египатске религије. Специфичности религија цивилизација Месопотамије. Основне одлике јудаизма. Најважније цивилизације Далеког истока (Индија, Кина).
АНТИЧКА ГРЧКА	– опише особености природних услова и географског положаја античке Грчке; – лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе античке Грчке; – приказује друштвену структуру и државно уређење грчких полиса на примеру Спарте и Атине; – пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева у античкој Грчкој;	<u>Основни садржаји</u> Појам античке Грчке – географске одлике. Најстарији период грчке историје (Критска и Микенска цивилизација). Грчки митови (појам, примери) и хомерски епови. Колонизација и основне одлике привреде. Полиси – Спарта и Атина (појам полиса, структура друштва, државно уређење). Грчко-персијски ратови. Пелопонески рат – узроци и последице.

	– идентификује узроке и последице грчко-персијских ратова и Пелопонеског рата; – истражи основна обележја и значај религије старих Грка; – разликује легенде и митове од историјских чињеница; – наведе значај и последице освајања Александра Великог; – илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античке Грчке и хеленистичког доба на савремени свет; – користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност из историје античке Грчке и хеленизма у одговарајући миленијум, век или деценију; – израчуна временску удаљеност између појединих догађаја; – користи основне историјске појмове;	Култура и свакодневни живот (религија, олимпијске игре, митологија, уметност, наука, обичаји, занимања). Хеленистичко доба и његова култура. Историјско наслеђе (институције, закони, књижевност, позориште, филозофија, демократија, медицина, уметност, архитектура, беседништво, олимпијске игре). <u>Проширени садржаји</u> Пелопонески рат (ток рата, најважнији догађаји и личности). Најистакнутије личности: Драконт, Перикле, Филип II, Аристотел, Архимед... Грчка митологија, пантеон. Седам светских чуда античког доба.
АНТИЧКИ РИМ	– лоцира на историјској карти простор настанка и ширења Римске државе; – наведе основне разлике између античке римске републике и царства; – разликује узроке од последица најзначајнијих догађаја у историји античког Рима; – истражи основна обележја и значај религије античког Рима; – илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа	<u>Основни садржаји</u> Појам античког Рима – географске одлике и периодизација. Оснивање Рима (легенда о Ромулу и Рему). Структура друштва и уређење Римске републике. Ширење Римске државе (освајања и провинције, привреда). Рим у доба царства – принципат и доминат. Култура и свакодневни живот (религија, уметност, наука, обичаји, занимања). Хришћанство – појава и ширење. Пад Западног римског царства (почетак Велике сеобе народа,

	античког Рима на савремени свет; – пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева у античком Риму; – наведе најзначајније последице настанка и ширења хришћанства; – лоцира на карти најважније римске локалитете на територији Србије; – користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност из историје античког Рима у одговарајући миленијум, век или деценију.	подела царства и пад Западног царства). Историјско наслеђе (абецеда, календар, медицина, уметност, архитектура, путеви, водовод, канализација, терме, римски бројеви, хришћанство, римско наслеђе на територији Србије). Проширени садржаји Етрурци. Римска војска. Римски градови на територији Србије. Најистакнутије личности: Ханибал, Цицерон, Јулије Цезар, Клеопатра, Октавијан Август, Константин Велики...). Римски пантеон. Гладијаторске борбе.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
Српски језик и књижевност, географија, ликовна култура, музичка култура, верска настава, грађанско васпитање

Начин остваривања програма

Да би се избегла, или барем умањила стара бољка историје као наставног предмета да се подаци уче напамет и без разумевања, има се обратити пажња на самостални рад ученика у коме се наставник јавља као онај који усмерава рад. Тиме се постижу далеко бољи резултати а ученик градиво савлађује са разумевањем. Иако ученици петог разреда имају мали фонд часова са самостални рад треба доста рано увести у наставу и охрабрити ученике у креативном приступу проблемима.

Корелацију са осталим предметима, пре свих са географијом али и српским језиком, ликовном и музичком културом, треба остварити у договору са колегама.

Поред фронталног облика рада, као најчешћег у настави историје има се користити и групни и индувидуални облик рада, који мора бити посебно добро испланиран. Ово је посебно важно услед малог фонда часова. Монолошка и дијалошка метода треба да су најзаступљеније али треба, према потреби, користити и друге методе. Посебно је важно користи историјске карте, јер њена успешна примена у петом разреду олакшаће рад и у наредним годинама. Такође рад са изворним текстовима може послужити и као илустрација приликом излагања новог градива и као увод у самостални рад ученика, или дискусију.

Од наставних средстава треба користити историјске и географске карте, илустрације, музејске експонате, културно историјске споменике и друга средства која се покажу доступним.

ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ ЗА ПЕТИ РАЗРЕД

Допунска настава се организује за ученике који у редовној настави матерњег језика не постижу задовољавајуће резултате у неком тематских подручја, и за ученике који су изостајали са редовне наставе приликом обраде новог градива.

Зависно од утврђених недостатака у знањима и умењима ученика, као и узрока заостајања, наставник оснива одговарајуће групе с којима организује допунски рад. За сваку групу се ствара посебан, одговарајући план рада, чијим ће се савладавањем отклонити испољени недостаци у знању, умењу и вештини ученика. Допунски рад претпоставља специфичне облике у савладавању одређених садржаја (индивидуализација наставе- полупрограмираним и програмираним секвенцама, наставним листићима; предавањима с друкчијим – очигледнијим примерима; посебни групни и индивидуални задаци и др.).

Допунски рад организује се током целе наставне године, односно одмах чим се уоче тешкоће појединих ученика у усвајању садржаја. Чим савлада одређену тешкоћу или отклони недостатак, ученик престаје с допунским радом ван редовне наставе. Током даље редовне наставе омогућиће се ученицима да градиво савладају на редовним часовима.

Циљеви:

- стицање и развијање знања о почецима људске цивилизације, првим државама и њиховим културама (Стари Исток, Грчка, Рим).
- стицање и развијање вештина препознавања историјског простора на карти и повезаности најважнијих појава из прошлости са појавама из садашњости.
- стицање и развијање вештина рачунања времена и временског оријентисања.

Теме:

Прошлост

Историја као наука и наставни предмет
рачунање времена
историјски извори – сазнавање прошлости

Најстарија прошлост људског друштва

појава човека
периодизација праисторије
праисторијска налазишта на Балкану

Стари Исток

прве државе Старог Истока
друштво, култура и наука Старог Истока

Античка Грча и Хеленизам

почеци грчке цивилизације
Грчка у V веку пне: полиси, политичко уређење Атине и Спарте,
религија, књижевност и наука Античке Грчке
Хеленизам

Антички Рим

оснивање града Рима
Ширење Рима: од града до царства
култура Старог Рима
хришћанство

пропаст Античког света

Очекивани исходи:
Ученик ће моћи да:

- зна поделу на праисторију и историју
- именује историјске периоде и зна редослед историјских периода
- именује и разликује врсте историјских извора
- одреди ком веку и ком историјском периоду припадају важне године из прошлости
- препознаје значење основних појмова из историје цивилизације
- именује најважније појаве, догађаје и личности из историје Старог века
- зна на којем простору су се одиграле најважније појаве из историје Старог века

ПРОГРАМ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

За додатни рад опредељују се ученици од 5. До 8. разреда надпросечних способности и посебних интересовања за наставу историје, односно за продубљивање и проширивање знања из свих или само појединих подручја редовне наставе

Додатни рад- заснован на интересовању ученика за проширивање и продубљивање знања, умења и вештина непосредније активира ученике и оспособаљава их за самообразовање, развија њихову машту, подстиче их на стваралачки рад и упућује на самостално коришћење различитих извора сазнања. Под руководством наставника ученици се у додатном раду самостално служе историјским изворима, литературом доступном код куће или у библиотеци или на интернету, припремају и излажу своје радове. Знања, умења и вештине које су стекли истраживачким, индивидуалним и групним радом ученици користе у редовној настави, слободним активностима и у другим приликама (конкурси, такмичења, школске и друге приредбе). Ученике који се посебно истичу у додатном раду треба посебно стимулисати.

Циљеви:

- стицање вештина и знања у раду са историјским изворима (релевантност, анализа, одређивање хронолошког и географског оквира, пристрасност)
- стицање вештина у изради историјских приказа и реферата

Теме:

- Антика
- Историја Европе и света у Средњем веку
- Историја Европе и света у Новом веку
- Историја Европе и света у Саврмено доба
- Национална историја – Средњи век
- Национална историја – под страном влашћу
- Национална историја – у обновљеним државама XIX – XX век
- Национална историја – доба Југославије

Очекивани исходи:

Ученик ће моћи да:

- одреди контекст у коме је настао историјски извор и контекст о коме говори историјски извор
- издвоји разлике и сличности у тумачењима и изворима који се односе на исту историјску појаву
- изрази став и мишљење о одређеном тумачењу историјског феномена и да одреди врсту пристрасности
- изврши селекцију историјских извора
- анализира и процени релевантност историјског извора
- анализира и одреди ближе хронолошко порекло историјског извора
- прочита историјске информације у различитим симболичким модалитетима и повеже их са претходним знањем
- представи сазнања на различите начине

ЛИТЕРАТУРА

- уџбеник , аутори: Данијела Стефановић, Снежана Ферјанчић,Зорица Недељковић, Фреска
- историјски атлас, група аутора, Завод за уџбенике

ГЕОГРАФИЈА

Циљ Циљ наставе и учења *ГЕОГРАФИЈЕ* је да ученик изучавањем географских објеката, појава и процеса у природном и друштвеном окружењу и међусобној повезаности са њима развије одговоран однос према себи, природи и будућности планете Земље.

ОБЛАСТ/ТЕМА	**ИСХОДИ** По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:	**САДРЖАЈИ**
ЧОВЕК И ПРОСТОР	-опише предмет проучавања географије и препозна њен значај у свакодневном животу и локалном окружењу; - повеже постојећа знања о природи и друштву са географијом као науком; - на примерима покаже значај учења географије за свакодневни живот човека;	Простор, географска средина, географија, физичка географија.

ВАСИОНА	-објасни основне појмове у вези са васионом и васионским телима: звезда, планета, сателит, комета, метеор; – објасни појам Сунчевог система и положај Земље у њему; – илуструје цртежом или моделом: Сунчев систем, Месечеве мене и појаве помрачења Сунца и Месеца;	Васиона, галаксија, Млечни пут, звезде, сазвежђа. Сунчев систем: Сунце, планете, сателити, Месец, месечеве мене, астероиди, комете, метеори.
ЗЕМЉА (ОБЛИК, КРЕТАЊА И ГРАЂА)	-опише облик Земље и препозна законитости Земљиног кретања; – разликује Земљине унутрашње сфере: језгро, омотач језгра и Земљина кора и опише њихове основне карактеристике; – именује и покаже на географској карти и глобусу континенте и океане; – објасни шта су литосферне плоче и повеже њихово кретање са појавом земљотреса и вулкана;	Геоид, ротација, револуција, Земљино језгро, омотач језгра, Земљина кора, литосферне плоче.
РЕЉЕФ	-именује и разврста облике рељефа према начину постанка; – опише основна својства рељефа: морфометријска и динамичка; – повеже карактеристике рељефа са размештајем насеља и људским делатностима: пољопривреда, саобраћај, туризам; - пронађе и користи информације из различитих извора, критички их разматра и вреднује	Унутрашње силе, спољашње силе, тектонски покрети, ерозија, акумулација.

ВОДЕ	-опише различите хидрографске облике на Земљи: океане, мора, реке, језера, подземне воде и њихов међусобни однос; – објасни појаве везане за мора: разуђеност обала, физичка и хемијска својства и кретања морске воде; – наведе и одреди елементе реке служећи се географском картом и другим графичким прилозима и објасни њихов значај за живот људи; – наведе примере ефеката интеракције човека и воде;– реагује адекватно у случају изложености дејству природних непогода: земљотреса, одрона, клизишта, поплаве; – предложи мере за очување Земљиног географског омотача уважавајући различите потребе људи и њихове активности;	Океани, подземне воде, реке, језера, кружење воде у природи.

Стандарди образовних постигнућа за крај основног образовања

Општа предметна компетенција

Учење географије има за циљ да оспособи ученике да препознају, именују, дефинишу, описују и објашњавају основне астрономске феномене, као и физичко-географске и друштвено-географске објекте, појаве и процесе у својој локалној средини и на Земљи, чиме овај наставни предмет доприноси развоју логичког мишљења и научног погледа на свет. Ученици се на настави географије обучавају да прикупљају податке о елементима географске средине применом различитих метода, користе научну литературу и изворе, као и једноставне технике за обраду и приказивање резултата . Захваљујући настави географије моћи ће да уоче проблеме, предлажу решења и активно учествују у унапређивању и заштити животне средине и културног наслеђа. Стечена искуства ученици ће интегрисати и користити за решавање сложенијих географских задатака на основу чега ће моћи да сагледају сопствена професионална интересовања. Кроз различите облике вршњачке сарадње у настави географије ученици развијају знатижељу, креативност и предузимљивост. На крају основног образовања ученици ће имати системски повезана географска знања, вештине и ставове потребне за даље школовање.

Специфична предметна компетенција- основни ниво

Специфична предметна компетенција 1 На основном нивоу ученици описују облик и кретања планете Земље и овладавају појмовном структуром о географском омотачу (рељеф, тектонски покрети и ерозије, време и клима, океани и воде на копну, земљиште и биоми).
Специфична предметна компетенција 2 На основном нивоу ученици изводе закључке који су очигледни и засновани на експлицитно датим информацијама. Очитавају вредности са аналогних и дигиталних мерних инструмената и податке са графичких приказа. У циљу географског закључивања, ученици илуструју географске објекте, појаве и процесе цртежом, скицом или једноставнијим географским моделом.
Специфична предметна компетенција 3 На основном нивоу ученици развијају научну писменост и апстрактно мишљење кроз усвајање појмовне структуре географије и сродних наука (астрономија, геологија, педологија, екологија,). Одговорно се опходе према очувању животне средине и дају лични допринос у еколошким активностима групе . Поседују географска знања која им омогућавају извођење закључака и доношење одлука.

Основни ниво		
СПК1	СПК2	СПК3
ГЕО.ОО.О.1.1.Објашњавају својим речима предмет проучавања географије. ГЕО.ОО.О.1.2. Упоређују небеска тела на основу положаја, физичких и хемијских особина. ГЕО.ОО.О.1.4. Класификују Земљине сфере и њихове елементе на основу главних физичко-географских одлика. ГЕО.ОО.О.1.5. Дефинишу појам природних непогода.	ГЕО.ОО.О.2.1.Илуструју цртежом, скицом или моделом положај небеских тела у Сунчевом систему. ГЕО.ОО.О.2.2. Очитавају вредности температуре ваздуха, ваздушног притиска и количине падавина помоћу аналогних и дигиталних мерних инструмената ГЕО.ОО.О.2.3. Очитавају податке са графикона, табела и тематских карата. ГЕО.ОО.О.2.4. Одређују стране света помоћу компаса и природних и антропогених објеката у простору и на географској карти. ГЕО.ОО.О.2.5. Препознају и читају математичке, географске и допунске елементе карте.	ГЕО.ОО.О.3.1. На личном примеру показују еколошки одговорно понашање (правилно одлагање отпада, рециклажа, учешће у активностима уређења околине). ГЕО.ОО.О.3.2. Конструктивно учествују у раду групе за потребе проучавања географских карактеристика локалне заједнице. ГЕО.ОО.О.3.4. Анализирају занимања у којима географска знања имају важну улогу у циљу професионалне оријентације.– ГЕО.ОО.О.3.5. Адекватно поступају у ситуацијама када су изложени дејству природних непогода.

Специфична предметна компетенција- средњи ниво
Специфична предметна компетенција 1 На средњем нивоу ученици објашњавају узроке и последице облика и кретања Земље, Сунца и Месеца. Ученици доводе у везу различи те појаве и процесе у географском омотачу и процењују стање животне средине..

Специфична предметна компетенција 2
На средњем нивоу ученици су оспособљени да посматрају географске појаве и врше мерења У процесу усвајања географских знања конструишу једноставније географске моделе. Као изворе информација користе готове статистичке податке и приказе (графиконе, дијаграме), географске карте и релевантне научно-популарне и илустративне материјале. На основу расположивих статистичких података, врше једноставнија израчунавања (средње вредности, стопе промене географских величина, пропорције и размере). Ученици користе средства информационо-комуникационих технологија (ИКТ) као изворе информација и средства саопштавања резултата кроз мултимедијалне презентације.

Специфична предметна компетенција 3
На средњем нивоу ученици анализирају информације о географском простору ради активног учешћа у доношењу одлука о уређењу свог насеља. Развијају друштвено прихватљиве ставове, користе научне концепте и примењују их у различитим животним ситуацијама. Заступају широку друштвену партиципацију и неговање различитости у заштити непосредне животне средине и обезбеђивању одрживог развоја.

Средњи ниво		
СПК 1	СПК2	СПК3
ГЕО.ОО.С.1.1. Процењују повезаност географије са осталим природним и друштвеним наукама у истраживању простора ГЕО.ОО.С.1.2. Објашњавају облик, димензије и кретања Земље и њихове последице. ГЕО.ОО.С.1.4.Доводе у везу географске објекте са географским појавама у Земљиним сферама. ГЕО.ОО.С.1.5. Анализирају просторну и временску дистрибуцију природних непогода у Србији и свету.– ГЕО.ОО.С.1.9. Идентификују узроке загађивања и предлажу мере заштите воде, ваздуха и земљишта у својој локалној средини, Србији и свету • ГЕО.ОО.С.1.10. Аргументују своје мишљење о примењеним мерама заштите природе у Србији и свету.	ГЕО.ОО.С.2.1. Утврђују односе величина и положаје планета на основу израђеног сопственог модела Сунчевог система.– ГЕО.ОО.С.2.2. Демонстрирају Земљина кретања и њихове најважније последице помоћу глобуса и других модела.– ГЕО.ОО.С.2.3. Израђују графиконе, табеле, схеме и тематске карте (картограме) над основом коју представља нема карта. ГЕО.ОО.С.2.4. Изводе закључке о метеоролошким појавама на основу резултата мерења климатских елемената у географској средини. ГЕО.ОО.С.2.7. Користе функције специјализованих званичних дигиталних алата за одређивање основних просторних карактеристика географских објеката (дужина, површина, растојање, обим итд.).– ГЕО.ОО.С.2.8. Изводе закључке о географским појавама на основу посматрања елемената географске средине.– ГЕО.ОО.С.2.9. Конструишу једноставније моделе управљања отпадом у својој локалној средини у циљу смањења употребе ресурса, а повећања рециклаже већ коришћених.	ГЕО.ОО.С.3.1. Прикупљају и анализирају информације о стању животне средине и активно се укључују у уређење простора свог насеља. ГЕО.ОО.С.3.3. Анализирају географске специфичности свога краја у циљу идентификовања потенцијалних занимања.– ГЕО.ОО.С.3.4. Образлажу примену географских знања у свакодневном животу

Специфична предметна компетенција- напредни ниво
Специфична предметна компетенција1 На напредном нивоу ученици изводе закључке о утицајима појава у Сунчевом систему на географски омотач Земље (плима и осека, Месечеве мене, метеоритски кратери...). Разумевањем физичко-географских и друштвено-географских структурних елемената географског простора, ученици идентификују и тумаче узрочно последичне, просторне, везе и односе међу њима. Процењују утицаје природних и антропогених процеса на стање квалитета животне средине. Повезивањем географије са релевантним садржајима из домена сродних наука (астрономија, геологија, биологија, педологија, екологија, социологија, економија), ученици развијају комплексна, системски условљена знања која су у функцији анализирања географског простора на локалном, националном, регионалном и глобалном нивоу.
Специфична предметна компетенција-2 На напредном нивоу ученици планирају и спроводе географско истраживање уз одређену помоћ и подршку. Податке добијене анализом географских карата, посматрањем, мерењем и анкетирањем пореде са подацима из литературе. Утврђују узроке и последице проучаваних географских појава и резултате истраживања илуструју, демонстрирају и презентују у виду тематских карата, макета и/или модела. У процесу географског закључивања користе и средства ИКТ-а и то као: изворе информација, алате за прикупљање и обраду података, мерне инструменте и средства за саопштавање резултата
Специфична предметна компетенција-3 На напредном нивоу ученици су оспособљени да аргументовано, уз уважавање ставова других, дискутују о сложенијим географским проблемима и да формулишу предлоге који на специфичан начин уважавају различите интересе и вредности. Критички анализирају стање географске средине и предлажу мере њене заштите.

Напредни ниво		
СПК1	СПК2	СПК3
ГЕО.ОО.Н.1.1. Изводе закључке о утицајима појава у Сунчевом систему на географски омотач Земље.– ГЕО.ОО.Н.1.3. Повезују процесе у Земљиним сферама са развојем и функционисањем друштва у репрезентативним регијама Србије, Европе и света.– • ГЕО.ОО.Н.1.4. Изводе закључке о утицајима природних и антропогених процеса на стање квалитета животне средине у својој локалној средини, Србији и свету.	ГЕО.ОО.Н.2.1. Доносе закључке о просторним и узрочно последичним везама између физичко-географских фактора (рељеф, клима, воде и земљиште) и друштвено географских елемената (становништво, привреда, насеља и држава) на основу информација са географских карата.– ГЕО.ОО.Н.2.2. Осмишљавају климатолошки пројекат у локалној средини који укључује постављање истраживачких питања, избор метода, техника и ресурса (мерни инструменти и извори података), периода мерења, обраду података и извођење и презентацију закључака.– ГЕО.ОО.Н.2.4. Спроводе истраживање појединих природних и/или друштвених појава у конкретној географској регији. ГЕО.ОО.Н.2.5. Самостално изводе закључке о појединим појавама у географској средини на основу једноставних мерења и на друге начине прикупљених података о њима.	ГЕО.ОО.Н.3.2. Критички преиспитују мере заштите објеката културног наслеђа краја у коме живе.– ГЕО.ОО.Н.3.3. Предлажу мере заштите географског омотача на основу анализе промена у Земљиним сферама.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА НАСТАВЕ
1. ЧОВЕК И ПРОСТОР
2. ВАСИОНА
3. ОБЛИК КРЕТАЊА И ГРАЂА ЗЕМЉЕ
4 РЕЉЕФ
5 ХИДРОСФЕРА

Циљ обраде теме **Човек и простор** је да се ученици упознају са појмом простора, његовим елементима и структуром, као и са географијом као науком која проучава простор и његове промене. Ученици треба да развију свест о повезаности човека и простора и утицају човека на животну средину. Појмови које ученици треба да усвоје су: простор, географија, географски објекат, географски процес, географска појава, географски омотач, физичка географија, друштвена географија и значај географије. Важно је подстаћи одговорно понашање ученика према животној средини кроз активно учешће у акцијама чишћења, садње дрвећа и рециклаже.. **Исход учења** Ученик ће бити у стању да опише предмет проучавања географије и препозна њен значај у свакодневном животу.

Циљ обраде теме **Васиона** је да ученици стекну основна знања о структури и величини васионе, као и о небеским телима која је чине. Тема има за циљ да ученицима пружи разумевање да је васиона огроман и сложен систем који садржи различите објекте као што су: звезде, планете, астероиди, сателити, метеори и комете. Појмови које ученици треба да усвоје су: астрономија, васиона (као и синоними са којима се ученици могу срести – свемир, космос, универзум), васионска тела, светлосна година, звезде, сазвежђа, Мали и Велики медвед, Северњача, галаксије, Млечни пут, Сунчев систем, Сунце, планете, Земља, сателити, Месец, Месечеве мене, помрачење Сунца, помрачење Месеца, астероиди, комете, метеори., да помоћу ње одреде стране света и сл., **Исход** Ученик ће бити у стању да објасни појам Сунчевог система и положај Земље у њему и може се остварити кроз задатке као што су: објашњење појма Сунчев систем, класификација планета на спољашње и унутрашње, одређивање положаја Земље у Сунчевом систему.

Циљ обраде теме **Земља (облик, кретања и грађа)** је да ученици стекну основна знања о облику, димензијама, кретањима и грађи Земље, кроз разумевање законитости кретања Земље у васиони, као и основних карактеристика унутрашњих Земљиних сфера и процесима који настају у Земљиној кори (удаљавање, сударање и подвлачење литосферних плоча, вулканизам и сеизмизам).Приступ је постепен и интердисциплинаран при чему се користи глобус и географска карта.. Пажња се затим усмерава на унутрашњу грађу Земље, кроз упознавање основних карактеристика унутрашњих Земљиних сфера (Земљино језгро, омотач језгра и Земљина кора). На крају, ученици се упознају са појмом литосферне плоче повезујући њихово кретање са појавом земљотреса и вулкана на Земљи, а затим и са карактеристикама трусних и вулканских области, Појмови које ученици треба да усвоје у оквиру теме Земља (облик, кретања и грађа) јесу: сфера (лопта), елипсоид, геоид, океани, континенти, ротација, револуција, Земљино језгро, омотач језгра, Земљина кора, стене, литосферне плоче, вулкани и земљотреси. Упознају се са појмовима повезаним са обликом Земље, попут глобуса, екватора и Земљиних полова; као и са појмовима повезаним са последицама Земљиних кретања, попут обданице, еклиптике, равнодневице, краткодневице, дугодневице, повратника, поларника, топлотних појасева. Ученици ће такође научити да препознају елементе вулкана , као и појмове везане за појаву земљотреса ,као и свест о начинима и последицама кретања Земље. За достизање исхода предвиђених овом темом најбоље је

користити демонстративно-илустративне методе и методе експеримента уз употребу модела Земље глобуса и географске карте

Циљ обраде наставне теме **Рељеф** је да ученици развијају способности да препознају и разумеју постанак различитих облика рељефа у својој околини и ширем простору.Развој теме рељеф почиње упознавањем ученика са процесима који доводе до формирања најкрупнијих облика рељефа на Земљи.). Појмови које ученици треба да усвоје су: набирање, раседање, вулканизам, бора, планина, висораван, низија, котлина, ерозија, акумулација, одрон, клизиште, долина, клисура, кањон, ада, делта, алувијална раван, клиф, жало, вртача, пећина, јама, поље у красу, ледник, цирк, валов, дина, канал, брана, насип, површински коп, надморска висина, релативна висина, присојна страна, осојна страна, поплава, станиште, рељеф као препрека у простору, рељеф као спона у простору, насеље, премештање насеља.. Развој еколошке свести допринеће да ученик разуме значај очувања. **Исход** Ученик ће бити у стању да препозна основна својства рељефа: морфометријска и динамичка је остварен ако ученик зна да наведе висине тачака на Земљи, опише нагибе топографске површине, наведе главне експозиције и разликује карактеристике присојне и осојне стране, именује геодинамичке процесе и зна како да поступи у случају да је изложен њиховом дејству.

Циљ обраде теме **Хидросфера** је да ученици стекну основно разумевање појма воде на Земљи укључујући њену распрострањеност, значај и улогу у природи и животу људи.. Развој теме Хидросфера се одвија кроз поступно упознавање ученика са различитим појавама везаним за воде у природи. На почетку се обрађују појмови хидросфере , затим ученици истражују карактеристике океана и мора, тачније њихово простирање, дубине и богатство живог света. У наставку се обрађују воде на копну, реке и језера, где ће ученици упознати њихове типове, карактеристике и важност за екосистеме и људске заједнице. Пажња се затим усмерава на подземне воде и значај који имају за снабдевање водом, након чега следи истраживање ледника и снежног покривача у високим планинским подручјима. На крају, ученици стичу комплетно разумевање кружења воде у природи и значаја њеног очувања. Појмови које ученици треба да усвоје су: хидросфера, хидролошки циклус, океан, море, река, језеро, подземна вода и ледник. Упознаће се са појмовима повезаним са морима, попут острва, полуострва, мореуза и залива, као и са појмовима у вези са рекама, као што су: извор, ушће, притока, корито, протицај, водостај, речни систем, речна мрежа и речни слив.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Акценат наставе географије у петом разреду је да ученик увиди значај изучавања географије и да изучавањем предвиђених наставних области развије знања, вештине, ставове и вредности за одговоран однос према себи, природи и будућности планете Земље. Програм се ослања на савремена достигнућа и перспективе развоја географске науке, корелативан је и примерен интересовањима и развојним способностима ученика. Он уважава дефинисане стандарде постигнућа за овај предмет за крај основног образовања и васпитања, као и међупредметне компетенције.

Посебан значај имају исходи који се односе на облик и величину Земље и распоред континената и океана. За достизање исхода предвиђених овом темом најбоље је користити демонстративно-илустративне методе и методе експеримента уз употребу модела Земље глобуса и географске карте. Имајући у виду оријентацију програма предмета и његов фокус на развијање функционалних знања ученика, географска карта и њено коришћење током просеца учења и подучавања је обавезна. Упознавање ученика са картом и са основним појмовима картографске писмености према наставном програму започиње у првом циклусу основног образовања и васпитања и представља основу

развијања функционалних знања. Зато треба радити на даљем унапређивању сналажења ученика на карти током петог разреда, што представља основу за касније изучавање картографског градива у шестом разреду.
За ученике овог узраста посебно може бити тешко разумевање Земљине ротације, револуције и последица ових кретања. Због тога је потребно посебну пажњу посветити обради и утврђивању ових садржаја. Наставнику се препоручује примена очигледних наставних средстава (глобус, батеријска лампа, телуријум, видео записи, анимације...) и демонстративно-илустративне методе и методе експеримента како би се могао постићи висок степен разумевања и достизања предвиђених исхода. То ће бити предуслов за касније усвајање низа других појмова који су у вези са сменом обданице и ноћи, сменом годишњих доба, формирањем климатских појасева, односно свих појмова који су у вези са временом и климом и уопште, појавама и процесима у атмосфери, као и у хидросфери и биосфери.
При обради наставних садржаја Револуција Земље и Топлотни појасеви треба објаснити термине, као што су екватор, Гринич, северни и јужни повратник и северни и јужни поларник. Не треба улазити у терминологију географске ширине, дужине и часовних зона, јер ће то бити предмет изучавања у шестом разреду.
Наставна област *Планета Земља* има посебан значај јер у оквиру ње ученици упознају објекте, појаве и процесе, гранске и међугранске везе, као и посебне физичко-географске законитости. Акценат треба ставити на достизање исхода који се односе на функционално знање ученика (како се понашати у случају земљотреса, екстремних температура, астмосферских непогода, бујица и поплава...) и треба навести примере позитивног и негативног деловања човека на природу.
Природна средина је у суштини сплет тесно повезаних и међусобно условљених компонената које представљају јединствену целину. Имајући у виду нарушавање равнотеже у природној средини, потребно је указивати на превенцију и на заштиту природе.
Потребно је код ученика развијати одговорност о очувању биљних и животињских врста и рационалном коришћењу природних ресурса као услову опстанка на Земљи. Један од значајних исхода петог разреда је да се од ученика очекује да опише одговорност коју човек има према планети Земљи, планети коју настањујемо. Препорука је да се приликом планираног излета ученици упознају са објектима геонаслеђа и развију правилне ставове о његовом значају и очувању.
Поједини препоручени садржаји могу бити тешки и апстрактни ученицима, па се зато препоручује задржавање на основним појмовима, појавама и процесима уз обилато коришћење дидактичког материјала и разноврсних метода рада. Једна од основних вештина која се препоручује је правилно географско посматрање и уочавање природних објеката, појава и процеса у локалној средини чиме се подстиче природна радозналост деце, самостално истраживање и њихова правилна интерпретација. Садржаји физичке географије дају могућност стицања знања, вештина и навика коришћењем статистичког материјала који је систематизован у табелама, као и руковањем различитим мерним инструментима, регистровањем и обрадом података које они показују. Предлаже се, уколико за то има могућности да за обраду података ученици користе ИКТ. На овај начин повезују се и интерпретирају квантитативни показатељи и утврђују узрочно-последичне везе и односи. У оквиру ове теме сви физичко-географски објекти, појаве и процеси не могу се потпуно обрадити, што и није циљ овог наставног програма.

Корелација
Васиона и васионска тела-корелација са физиком.
Облик и величина земље- корелација са историјом, математиком и физиком.

Кретање Земље- корелација са физиком.
Обликовање рељефа радом спољашњих и унутрашњих сила- корелација са хемијом и физиком.
Атмосфера, хидросфера, биосфера и литосфера - корелација са биологијом , хемијом и физиком.

МАТЕМАТИКА

Циљ: - оспособи ученике за усвајање елементарних математичких знања која су потребне за схватање појава и законитости у природи и друштву,
- допринесе развијању основнове апстрактног и критичког мишљења, као и позитивне ставове према математици;
- оспособи ученике за примену усвојених математичких знања у решавању разноврсних задатака из животне праксе и за даље школовање,
- оспособи ученике за комуникацију математичким језиком и писмом.

ТЕМА	**ИСХОДИ**	**САДРЖАЈ**
Природни бројеви и дељивост	- израчуна вредност израза у скупу природних бројева користећи својства операција; – примени правила дељивости са 2, 3, 4, 5, 9, 25 и декадним јединицама; -израчунава вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину (у скупу природних бројева) -реши свакодневни проблем применом бројевних израза или једначина или неједначина -разликује просте и сложене бројеве и растави број на просте чиниоце -одреди и примени НЗД и НЗС природних бројева	Први део - Својства операција у скупу N_0 . -Дељење са остатком и дељивост у скупу N_0 .- Правила дељивости. -Чиниоци и садржаоци природног броја. - Скупови и скуповне операције. Други део -Прости и сложени бројеви. -Највећи заједнички делилац . - Најмањи заједнички садржалац.
Скупови	- зна да одреди елементе скупа и да их представи графички - изводи скуповне операције унија, пресек разлика - правилно користи речи и, или, не, сваки у математичко логичком смислу - да представи различите елементе у облику скупа - одреди подскупове - примени скуповне операције на скупове	
Основни геометријски појмови	- анализира односе датих геометријских објеката и запише их математичким језиком	- Тачке и праве. -Однос правих у равни. -Паралелност. -Дужина дужи.

	-опише основне појмове у вези са кругом (центар, полупречник, тангента, тетива) и одреди положај тачке и праве у односу на круг - нацрта праву нормалну на дату праву; -нацрта праву паралелну датој правој користећи геометријски прибор - упореди, сабере и одузме дужи рачунски и конструктивно - користи софтвере за цртање и конструисање -правилно користи геометријски прибор	-Упоређивање дужи. -Операције са дужима. -Кружница и круг.
Угао	-идентификује врсте углова (суседни, унакрсни, упоредни, глови на трансверзали, углови са паралелним крацима) - измери дати угао и нацрта угао задате мере; -упореди, сабере и одузме углове рачунски и конструктивно; -разликује суседне, упоредне, суплементне, комплементне, унакрсне, углове на трансверзали, углове са паралелним крацима и користи њихова својства - нацрта праву нормалну на дату праву; -правилно користи геометријски прибор	-Угао. - Мерење углова. - Суседни углови. - Сабирање и одузимање углова. - Упоредни, суплементни углови. - Угао између две праве, нормалне праве, комплементни углови. - Унакрсни углови. - Углови на трансверзали.
Разломци	-прочита,запише, упореди и представи на бројевној полуправој разломке и децималне бројеве и преводи их из једног записа у други - одреди приближну вредност броја -израчуна вредност једноставног бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину -реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину; -одреди проценат дате величине -примени размеру у једноставним реалним ситуацијама - прикаже прикупљене податке табелом и кружним или стубичастим дијаграмом и по потреби користи калкулатор или расположиви софтвер	Први део -Разломци облика (a є N_0 , b є N). -Проширивање, скраћивање и упоређивање разломака. -Децимални запис броја. -Упоређивање бројева у децималном запису. -Заокругљивање бројева. Други део -Рачунске операције с разломцима (у оба записа). - Једначине и неједначине у скупу разломака. Трећи део -Проценти.

		-Аритметичка средина. -Размера.
Осна и централна симетрија	- нацрта праву нормалну на дату праву – -идентификује осносиметричну фигуру и одреди њену осу симетрије -преслика тачку, дуж и једноставнију фигуру осном или централном симетријом -конструише симетралу дужи, средиште дужи, симетралу угла и примењује њихова својства - конструише праву која садржи дату тачку и нормална је на дату праву или паралелна датој правој -идентификује централносиметричну фигуру и одреди њен центар симетрије -правлно користи геометријски прибор	Осна симетрија у равни и њене особине. Оса симетрије фигуре. Симетрала дужи и конструкција нормале. Симетрала угла Централна симетрија Центар симетрије фигуре
Пројектни задатак	-анализира и образложи поступак решавања задатка -користи математички језик за систематично и прецизно представљање идеја и решења -преведе проблеме из свакодневног живота на математички језик и добијени математички модел реши водећи рачуна о реалном контекст - користи конкретизацију за разумевање апстрактних математичких појмова -повезује познате чињенице за извођење очигледних закључака -примени једноставне математичке процедуре при решавању математичког захтева једноставног познатог контекста -користи аналогију за повезивање сличних математичких ситуација и проналажење решења у различитим, али сродним проблемима -разлаже математички проблем на његове саставне делове, а затим те делове повезује у целовито решење -користи индуктивно закључивање за откривање правила/тврђења -активно учествује у пројектним задацима и сарађује са осталим члановима групе	Примери могућих пројектних задатака: -1. „Симетрија у свету око нас” -2. „Рециклажом до заједничког излета” -

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Информатика и рачунарство

Техника и технологија
Српски језик и књижевност
Географија

Уџбеник који се користи у настави је Математика –уџбеник и збирка задатака, издавач Клетт.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Природни бројеви и дељивост - Ова тема представља природну везу са градивом првог циклуса и у оквиру ње треба проширити и продубити знања која су ученици раније стекли. Обновити својства скупова N и N_0 (укључујући појмове претходник и следбеник) и подсетити ученике на придруживање бројева тачкама бројевне праве. Кроз разноврсне задатке са изразима, једначинама и неједначинама укључујући и реалистичне проблемске ситуације, наставити са изграђивањем појмова бројевни израз, променљива, израз с променљивом и придруживање. Подсетити ученике да дељење у скупу природних бројева без остатка није увек могуће. Истаћи својства дељивости и анализирати дељивост збира, разлике и производа бројева. Обрадити правила дељивости декадним јединицама, као и бројевима 2, 5, 4, 25, 3 и 9. Правила дељивости декадним јединицама и бројевима 2, 5, 4 и 25 увести тако да ученици сами откривају законитости и активно се укључују у процес истраживања и учења, док за правила дељивости са 3 и 9 треба ученике добро изабраним примерима водити до правила. Такође, ученици треба да уоче и везе између ових правила (нпр. ако је број дељив са 10, дељив је и са 2 и са 5). На овом узрасту, нагласак треба да буде на примени, а не на формалном начину излагања. Кроз конкретне примере, пре свега разматрањем подскупова скупова N и N_0 , на интуитиван начин објаснити појам скупа и начине записивања скупова. Увести појмове елемент скупа, празан, коначан и бесконачан скуп, подскуп, једнакост скупова и скуповне операције (унија, пресек и разлика) за два скупа. Кроз наведене садржаје развијати код ученика правилно коришћење математичког језика и прецизност у изражавању. На подесним примерима илустровати математичко-логичку употребу речи: и, или, не, ако... онда, али без уопштавања и формализације. Скуповне операције над два скупа треба илустровати разноврсним примерима са природним бројевима, уз коришћење Венових дијаграма и без њих. Осим тога, ученици треба да решавају задатке у којима се скуповне операције примењују на скупове делилаца, односно садржалаца бројева, што представља добар увод за увођење појмова највећи заједнички делилац и најмањи заједнички садржалац. Неопходно је да се уведу појмови простог и сложеног броја, објасни поступак издвајања простих бројева помоћу Ератостеновог сита, као и поступак растављања природних бројева на просте чиниоце. Најпре увести појам заједничког делиоца, односно заједничког садржаоца бројева, а затим дефинисати појмове највећег заједничког делиоца и најмањег заједничког садржаоца. Упознати ученике са поступком њиховог одређивања и везом НЗД и НЗС. Приказати Еуклидов алгоритам на конкретним примерима. Ученике треба оспособити за примену НЗД и НЗС у проблемским задацима.

Основни појмови геометрије -

Главни циљ теме јесте да успостави прелаз на више нивое разумевања геометрије, са нивоа визуелизације (на коме су базирани садржаји геометрије у првом циклусу), на нивое анализирања и апстракције (односно неформалне дедукције). Нови ниво подразумева описивање и репрезентације геометријских објеката на природном и

формалном језику, анализирање односа међу објектима. Ученици усвајају елементе дедуктивног закључивања (правилно формулисање тврђења; правилно закључивање, правилно коришћење везника и, или, ако...онда). Садржаје треба да прате задаци у којима се истиче правилно изражавање, договорено означавање, коректно цртање и којима се подстиче логичко-комбинаторно размишљање. Полазећи од појмова тачке и праве, и односа припадања и распореда увести појам дужи и појам полуправе, и начине њиховог обележавања. Увести појам отворене и затворене изломљене линије. Неформално истаћи очигледне истине које се односе на наведене појмове и односе. Уводити само геометријске појмове који припадају једној равни и интерпретирати их као линије и делове равни, а не као скупове тачака. За сваки уведени појам дати и графичку интерпретацију и обучити ученике како да га конструишу или нацртају. Размотрити однос двеју разних правих у равни у зависности од броја њихових заједничких тачака. Као очигледну истину навести тврђење да за сваку праву и тачку ван ње постоји јединствена права која садржи ту тачку и нема заједничких тачака са датом правом. Појам паралелности увести само за праве које се не поклапају, и кроз задатке и повезивање са реалним објектима истаћи симетричност и транзитивност паралелности (без увођења тих термина). Уочити области на које може бити подељена раван датим правим. Као посебно важне области (заједно са границом) истаћи троуглове и четвороуглове, и начине њиховог обележавања. Објаснити појам конвексне и неконвексне области. Не уводити појам многоугла. Обновити стандардне јединице мере за дужину и на интуитиван начин увести појам мерења дужи (дужине дужи) и повезати га са појмом растојања крајњих тачака дужи. Једнакост дужи увести као једнакост њихових дужина, увести појам средишта дужи и упоређивање дужи преко упоређивања њихових дужина. Обим фигуре дефинисати као дужину њене границе. Увести појмове кружница, круг, центар, полупречник, тетива, лук и пречник. Размотрити узајамни однос праве и кружнице, и увести појам тангенте кружнице. Однос две кружнице, односно два круга разматрати у конкретним задацима. Ученике обучити да конструктивно преносе, сабирају, одузимају и упоређују дужи. Конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање дужи повезати са мерењем дужи. Ученици треба да савладају правилно коришћење геометријских инструмената (лењир и шестар). Геометријске објекте такође цртати и конструисати помоћу одговарајућег софтвера.

Разломци - Појам разломка, као дела целине, ученици су упознали у првом циклусу. Овде треба најпре обновити појмове као што су: бројилац, именилац, једнакост разломака, цели део броја, децимални део броја (десети део, стоти део). Затим увести појам разломка ($a \in N_0$, $b \in N$), правог односно неправог разломка, као и мешовитог броја. Претварање мешовитог броја у неправи разломак и обратно, повезати с поступком дељења са остатком. Геометријску интерпретацију разломака уводимо помоћу бројевне праве. Примери за то треба да буду разноврсни, имениоци разломака не треба да буду већи од 10, а ученици треба да схвате важност избора јединичне дужи за прецизно приказивање датих разломака. Бројевну праву користити и за упоређивање разломака. Проширивање и скраћивање разломака уводити на основу особине количника да се он не мења када се и дељеник и делилац помноже, односно поделе истим бројем различитим од нуле. Скраћивање разломка до несводљивог повезати с познатим поступком налажења највећег заједничког делиоца бројиоца и имениоца. На примерима показати да се скраћивање може извести и поступно, али да је претходни поступак ефикаснији. Децимални запис разломака повезати с мерењем дужине, масе и запремине, коришћењем примера из свакодневног живота. Превођење разломака облика у децимални запис започети с разломцима чији је децимални запис коначан, а након тога увести и појам

периодичног децималног записа. Обратно, превођење децималног записа у разломак радити само у случају коначног децималног записа. Увежбати поступак заокругљивања бројева (како природних, тако и бројева датих у децималном запису). Упознати ученике с различитим методама упоређивања разломака, као и бројева датих у децималном запису. Примери који се користе могу се илустровати помоћу кружних исечака или фигура у квадратној мрежи. Сабирање и одузимање разломака увести свођењем на најмањи заједнички именилац. Множење разломака најлакше је илустровати у квадратној мрежи нпр. преко површине правоугаоника. Дељење разломка природним бројем објаснити кроз једноставне примере. Затим погодним визуелним примерима илустровати дељење разломка разломком. Упознати ученике са појмом реципрочне вредности природног броја и разломка. На крају показати да је дељење разломком исто што и множење његовом реципрочном вредношћу. Код сабирања, одузимања и множења децималних бројева користити аналогију са извођењем тих операција са природним бројевима. Код дељења увести прво дељење децималног броја природним, а након тога, кроз добро одабране примере, показати како се дељење децималних бројева своди на претходни случај. Упознати ученике са чињеницом да својства рачунских операција која су важила у скупу природних бројева, важе и за разломке. Код израза се треба задржати на примерима који нису сувише сложени, јер је циљ увежбавање извођења рачунских операција и примена њихових својстава. Приликом обраде једначина и неједначина треба се задржати на једноставнијим примерима и користити аналогију са решавањем једначина и неједначина у скупу природних бројева. Треба имати у виду да су исходи који се односе на изразе, једначине и неједначине развојног типа, те се код неједначина ограничити на примере у којима су непознати сабирак, умањеник, чинилац или дељеник. Такође не разматрати примере при чијем решавању би проблем правила чињеница да ученици не познају негативне бројеве. Веома важан део ове теме су текстуални, проблемски задаци у којима се користе изрази, једначине или неједначине са разломцима и њиховим децималним записима. Могу се обрадити и разни проблеми из свакодневног живота (нпр. планирање кућног буџета) којим се, осим увежбавања операција са децималним записом бројева, ствара и основа за развој финансијске писмености. Такође, увести и примере у којима су подаци представљени табеларно или помоћу стубичастих или кружних дијаграма. У делу који се односи на примену, потребно је ученике оспособити да процентни запис разломка, аритметичку средину и размеру повежу са проблемима из свакодневног живота. Увођење процентног записа разломка пожељно је обрадити кроз визуелне представе (најпре квадрата подељеног на стотине, а затим произвољног правоугаоника или круга). Размотрити ситуације као што су израчунавања износа снижења или поскупљења неког производа, најпре за 10%, 25%, 50% и 75%, а након разумевања појма и концепта, и за било коју другу вредност процента. Кроз ове примере уједно се може увежбавати и превођење разломка из једног записа у други. Аритметичку средину је пожељно обрадити и вежбати на конкретним примерима (оцене у дневнику, спорт, кроз истраживачке задатке и слично). Важно је правилно формирање и разумевање појма размере. Оспособити ученике за њено коришћење у пракси: при цртању и читању разних планова и графикона; при одређивању растојања; при решавању проблема поделе у датој размери и при повећавању или смањивању слика. Обраду овог градива подредити практичном циљу, уз повезивање с већ упознатим садржајима математике и других предмета.

Угао - Као увод у тему навести примере углова који су блиски искуству ученика (нпр. раскрснице, казаљке сата, спортски терени). Користити дигиталне алате, као и друга средства попут канапа, штапова, папирних модела, сата итд. како би ученици разумели појам угла на интуитивном нивоу, визуелизовали га, експериментисали њиме (цртају углове, померају их, мењају њихову величину...). Угаону линију дефинисати као линију

коју чине две полуправе са заједничким почетком. Истаћи разлику између конвексне и неконвексне области. Угао увести као део равни који чине угаона линија и једна од поменутих области, али даља разматрања ограничити само на конвексне углове. Упознати ученике са појмом опруженог угла. Углове означавати на различите начине (малим словима грчког алфабета). Увести појам централног угла и објаснити појам одговарајућег лука и тетиве. Једнакост углова објаснити преко једнакости тетива одређених луковима једнаких полупречника. Увести појам надовезаних (суседних) углова, а затим конструктивно преносити, сабирати и одузимати углове. Увести појам упоредних углова као посебан случај суседних углова, а прав угао као угао који је једнак свом упоредном углу. Класификовати углове (оштар, прав и туп). Увести појам унакрсних углова и инсистирати да ученици самостално (преносећи, мерећи, користећи прозирне папире за преклапање углова итд.) дођу до закључка о њиховој једнакости. Посебно истаћи појам узајамно нормалних правих. Мотивисати ученике да самостално или кроз рад у групи дођу до сазнања шта је растојање тачке од праве, као и растојање две паралелне праве. Оспособити ученике да користе геометријски прибор и одговарајући софтвер за цртање праве која садржи дату тачку и нормална је на дату праву, као и тангенте у датој тачки кружнице. Увести мерне јединице којим се изражава величина угла: угаони степен, угаони минут и угаони секунд. Увежбати поступке претварања мерних јединица и рачунске операције са мерама углова. Код ученика развити вештину коришћења угломера за цртање угла задате мере и мерење датог угла. Увести појам суплементних и комплементних углова. Увести појам трансверзале и углове са паралелним крацима. Истаћи углове које образује трансверзала двеју паралелних правих (не инсистирати на класификацији углова на трансверзали). Мотивисати ученике да самостално дођу до закључака о односу углова на трансверзали и о односу углова са паралелним крацима (једнаки или суплементни).

Осна и централна симетрија - При увођењу појмова осне и централне симетрије, кључно је обратити пажњу на практичне примере који ученицима омогућавају непосредно посматрање и експериментисање (ликови у огледалу, креирање слика пресавијањем листа папира, карте за игру, нека штампана слова), као и на питања која им постављамо како би развили основне представе о најважнијим својствима осне и централне симетрије. Мотивисати ученике да истражују примере примене симетрија у свакодневном животу и њеном значају у различитим областима (архитектура, биологија, ликовна уметност...). У претходним разредима ученици су пресликавали једноставне геометријске фигуре на квадратној или тачкастој мрежи осносиметрично у односу на дату праву. Појам осносиметричне фигуре развијан је на опажајном нивоу – препознавањем симетричних фигура и доцртавањем започетог цртежа. Стога је пожељно наставити најпре са примерима у квадратној мрежи где су осе симетрије линије мреже, са циљем да ученици самостално дођу до основних особина осне симетрије, а затим прећи на примере без квадратне мреже. Осном симетријом пресликавати тачке, дужи, кружнице, троуглове, квадрате и правоугаонике. Појам осносиметричне фигуре се такође усваја интуитивно, што значи да се низом примера указује да постоје фигуре које имају једну или више оса симетрија и фигуре које немају ту особину. Увести појмове симетрале дужи и угла. Ученике научити да користећи геометријски прибор и одговарајући софтвер, конструишу симетралу дужи, средиште дужи, нормалу из дате тачке на праву, тангенту кружнице у датој тачки кружнице, симетралу угла, и примене њихова својства у проблемским задацима. При увођењу централне симетрије користити аналогију са осном симетријом (оса симетрије – центар симетрије, осносиметрична фигура – централносиметрична фигура) Централном симетријом пресликавати тачке, дужи, кружнице, троуглове, квадрате и правоугаонике. Истаћи основна својства централне

симетрије. Приликом цртања и конструисања фигура симетричних датим користити геометријски прибор и неки погодан софтвер.

Пројектни задатак

Програмом је планиран и пројектни задатак, по избору наставника и ученика. Примери могућих пројектних задатака:

1. „Симетрија у свету око нас" Циљ пројекта: Ученици ће истраживати и примењивати концепт осне и централне симетрије у различитим контекстима, као што су: ликовна уметност, природа, архитектура и свакодневни живот. Кроз овај пројекат, ученици ће развијати математичке, дигиталне, креативне и комуникационе вештине, као и разумевање значаја симетрије у различитим областима. Активност 1: Истраживање симетрије у природи и дизајну Ученици ће истраживати и идентификовати примере симетрије у природи (нпр. симетрија у листовима, цветним латицама, телима животиња), као и примере симетрије у дизајну и архитектури (нпр. зграде, мостови, дизајн логотипа и уметничких дела). Активност 2: Конструкције и симетрије Ученици ће користити геометријски прибор или одговарајући софтвер да конструишу фигуре симетричне датим. Активност 3: Примена симетрије у ликовној уметности Ученици ће направити ликовне радове који користе осну или централну симетрију. Ови радови могу бити апстрактни или базирани на природним мотивима. Активност 4: Презентација пројекта На крају пројекта, ученици ће припремити презентацију у којој ће представити резултате пројекта. 2. „Рециклажом до заједничког излета" Циљ пројекта је да ученици, кроз примену математичких знања и вештина, развију способност решавања проблема и свест о значају рециклаже за заштиту животне средине. У оквиру пројекта, ученици сваке недеље прикупљају сировине за рециклажу, а од прикупљеног новца ће организовати излет на крају школске године. Ученике треба поделити у 4 групе, а пре почетка пројекта ученици треба да изаберу дестинацију на коју ће ићи на излет. Припремне активности: Прва група: прикупља информације о томе колико новца могу да добију за 1 kg старог папира, лименки и пластичне амбалаже, и бира најбољу понуду откупљивача рециклажних сировина. Друга група: прикупља информације о ценама излета, како би знали колико новца треба да прикупе. Трећа група: анкетира ученике о томе колико на недељном нивоу могу да донесу старог папира, лименки и пластичне амбалаже и на основу тога прави процену колико ће рециклажних сировина прикупити за једну недељу. Четврта група: на основу резултата анкете, прави план колико ће им недеља бити потребно да зараде довољно новца за организовање излета. Активности током пројекта: Сваке недеље, у дану који договоре, ученици доносе сировине за рециклажу, уз претходни договор са откупљивачем сировина да у договорено време преузме сировине које су ученици прикупили или се у пројекат укључују и родитељи који желе да помогну и да превезу сировине до откупљивача. Прва група: прати колико је сировина прикупљено сваке недеље и колико је новца прикупљено; рачунају колико тај резултат одступа од процене која је направљена на почетку. Друга група: на основу резултата до којих је дошла прва група коригује план прикупљања сировина, да ли је и колико потребно повећати количину која се прикупља на недељном нивоу. Трећа група: истражује колико су прикупљањем сировина утицали на заштиту животне средине, колико су дрвећа спасили и слично. Четврта група: припрема презентацију или кратак филм о току и резултатима пројекта. Како би се побољшале шансе за успешност пројекта, било би добро да се у пројекат укључе ученици целе генерације или више разреда, као и наставници других предмета, првенствено биологије и информатике и рачунарства.

Кроз исходе се омогућава остваривање **и међупредметних компетенција** као што су комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, сарадња и компетенција за целоживотно учење.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Саставни део процеса развоја математичких знања у свим фазама наставе је и праћење и процењивање степена остварености исхода, које треба да обезбеди што поузданије сагледавање развоја и напредовања ученика. Тај процес започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Прикупљање информација из различитих извора (свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови) помаже наставнику да сагледа постигнућа (развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а важно је ученике оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак.

ПРОГРАМ РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

Циљ допунске наставе математике јесте да ученик који у редовној настави није успео да стекне задовољавајућу количину знања или због болести није био у могућности да похађа наставу, уз додатну помоћ наставника стекне минимум основних знања из садржаја који су предвиђени програмом наставе математике.

ИСХОДИ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ:

Ученик треба да научи да:
- прочита и запише различите врсте бројева (природне, разломке)
- преведе децимални запис у разломак и обрнуто
-упореди по величини бројеве истог записа
- изврши једну основну рачунску операцију са бројевима истог записа (да зна да сабира и одузима разломке истог имениоца) и да израчуна неки део од целине
- дели са остатком једноцифреним бројем и да зна правила дељивости
- реши линеарне једначине у којима се непозната појављује само у једном члану
- влада појмовим права, дуж, тачка, раван и угао (уме да их нацрта и препознаје у реалним ситуацијама, разликује неке врсте углова и паралелне и нормалне праве)
- влада појмовма круг и кружница, уме да их нацрта користећи прибор, издваја њихове основне елементе и уочава њихове моделе
- користи одговарајуће јединице за мерење дужине и углова
- при мерењу користи одговарајућу мерну јединицу, заокругљује величине исказане датом јединицом

План рада допунске наставе за пети разред по темама (36 часова):
1. Скупови и скупови тачака-4 часа
2. Угао-3 часа
3. Дељивост бројева -6 часова
4. Разломци -20часова
5. Осна и централна симетрија-3 часа.

ПРОГРАМ РАДА ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

Циљ додатне наставе математике јесте да ученике који су показали посебно интересовање за математику и у редовној настави без помоћи наставника решавају задатке који спадају у напредни ниво, мотивише за рад на проучавању ове неопходне науке.

ИСХОДИ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ:

Ученик треба да:
- одреди вредност сложенијег бројевног израза
-оперише са појмом дељивости у проблемским ситуацијама
- саставља и решава линеарне једначине
-користи линеарне једначине за решавање сложенијих текстуалних задатака
- рачуна са угловима и претвара угаоне мере, користи особине паралелних и нормалних паравих укључујући и углове на тарансверзали
- по потреби претвара јединице мере, рачунајући са њима
- користи метод дужи, Венов дијаграм у решавању проблема
- решава конструкцијске задатке користећи особине осне и централне симетрије и међусобни положај праве и кружнице

План рада додатне наставе за пети разред по темама (36 часова):
1. Скупови . Геометријске фигуре као скупови тачака -5 часова
2. Графови. Логички задаци- 2 часа
3. Разломци-одабрани задаци -12 часова
4. Дијаграми и њихова примена у решавању разноврсних математичких проблема (Венов дијаграм. Метод дужи) – 4 часа
5. Осна и централна симетрија – конструкцијски задаци-4 часа.
6. Права и кружница- конструктивни задаци-4 часа
7. Задаци логичко- комбинаторне природе-4 часа

БИОЛОГИЈА

Циљ Наставе и учења биологије је да ученик овладавајући биолошким концептима, знањима и вештинама и практикујући основе научног приступа и метода развије способност разликовања научних од ненаучних објашњења биолошких појава и процеса, радозналост према природи, одговоран однос према себи и другима, сагледа биолошку разноврсност као природно богатство и усвоји концепт одрживог развоја као предуслов за опстанак и напредак човечанства.

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ ПРЕПОРУЧЕНИ
ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА	–објасни разлику између живих и неживих тела начином организације делова материјала од којих се састоје; –упореди жива и нежива тела у погледу њихове отворености за улаз и излаз материјала спољашње средине;	Жива бића, нежива природа и биологија. Особине живих бића: ћелијска грађа, исхрана, дисање, излучивање, надражљивост, покретљивост, размножавање, раст и развиће. Једноћелијски и вишећелијски организми.

	–објасни разлике у грађи бактеријске и људске ћелије –повеже исхрану, дисање и излучивање са њиховим функцијама у расту, развићу и одржавању здравља; – опише разлике између једноћелијских и вишећелијских организама у погледу начина размножавања; – објасни разлику између процеса раста и процеса развића код вишећелијских организама; – пронађе доступне информације из литературе и поузданих онлајн извора о открићима која су допринела развоју; – групише жива бића према њиховим заједничким особинама; –одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића;	Основе класификације: главни (морфолошки) карактери и особине важне за класификацију. Формирање скупова карактера који се уклапају једни у друге (груписање живих бића). Исхрана. Храна као извор енергије и градивних супстанци потребних за обављање свих животних процеса. Дисање као размена гасова у различитим срединама. Излучивање. Надражљивост. Покретљивост – кретање. Размножавање: бесполно и полно. Раст и развиће. Дужина живота. Промене које човек пролази током развића; пубертет и полна зрелост. Биологија као наука о животу. Материјали од којих се састоје жива и нежива тела. Живо биће, организам, ћелија. Основни делови и типови ћелије. Основна својства живих бића Биолошка класификација.
ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	–објасни међузависност живих и неживих компонената околине и њихову важност за одржавање живота на Земљи; – идентификује адаптације спољашње грађе различитих врста на услове живота у води, земљишту и на копну; – идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење;	Живот у воденој и копненој средини – изглед, прилагођености на начин живота Живот у води – изглед, прилагођености на начин живота. Живот на копну – изглед, прилагођености на начин живота. Живот под земљом – изглед, прилагођености на начин живота.

	– једноставним цртежом прикаже биолошке објекте које посматра и истражује и означи кључне детаље;	
НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	– означи део који садржи информације о особинама које се преносе са родитеља на потомке на самосталноурађеним илустрацијама грађе ћелије без и ћелије са органелама; – формулише једноставну претпоставку, осмисли процедуру и представи резултате истраживања утицајаспољашњих услова на развиће одабраних примера особина; – означи варијанте особина које представљају адаптације на датој илустрацији варијабилности неке особине уприказаној околини; – самостално илуструје, кроз причу, стрип или цртеж, Дарвиново путовање бродом Бигл; – прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке; – разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине, на моделима из свакодневног живота; – поставља једноставне претпоставке, огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне особине живих бића и критички сагледава резултате; – користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради	Преношење особина са родитеља на потомке. Разлике родитеља и потомака. Разлике полног и бесполног размножавања у настанку варијабилности. Јединке унутар једне врсте се међусобно разликују (варијабилност) – узроци варијабилности: наслеђивање и утицај средине на развиће сваке јединке. Варијабилност организама унутар врсте је предуслов за еволуцију. Особина и варијанта особине. Наслеђивање особина. Врста. Варијабилност (различитост) особина унутар врсте. Еволуција. Чарлс Дарвин

	података и приказу резултата;	
ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	– објасни међузависност живих и неживих компонената околине и њихову важност за одржавање живота наЗемљи; – идентификује адаптације спољашње грађе различитих врста на услове живота у води, земљишту и на копну; – осмисли и, самостално или у групи, учествује у акцијама бриге о живим бићима у свом непосредном окружењу; – пронађе примере негативних и позитивних ефеката људских активности на живи свет и околину; – илуструје на конкретним примерима гајење врста и њихов значај за човека; – доведе у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи; – направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу; – предлаже акције бриге о биљкама и животињама у непосредном окружењу, учествује у њима, сарађује са осталим учесницима и решава конфликте на ненасилан начин; – илуструје примерима деловање људи на животну средину и процењује последице таквих дејстава;	Жива бића из непосредног окружења. Позитиван и негативан утицај људи на жива бића и животну средину.. Заштита живих бића и животне средине. Пројекат очувања природе у мом крају. Дивље животиње као кућни љубимци – да или не. Значај врста за човека (самоникло јестиво, лековито, отровно биље; животиње као храна и могући преносиоци болести, отровне животиње). Живе и неживе компоненте околине. Односи исхране. Сунчева енергија. Плодно земљиште. Биолошка разноврсност. Адаптације на живот у води, земљишту и на копну. Добробит животиња. Одговоран однос према живим бићима. Утицај људских активности на живи свет и околину.
ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	– идентификује начине преношења заразних болести;	Здрава исхрана и унос воде. Енергетски напици. Штетност дуванског дима и психоактивних супстанци.

	– примењује основне мере заштите од заразних болести; – наведе примере утицаја одређених животних навика на здравље људи; – објасни промене које се јављају током пубертета као показатеље развоја способности за размножавање кодљуди; – прикаже резултате истраживања графички и табеларно користећи научни језик. – идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да процени сопствене животне навике и избегава ризична понашања.	Физичка активност и здравље. Промене у пубертету и последице прераног ступања у сексуалне односе. Начини преноса заразних болести и мере заштите. Здрава исхрана и унос воде. Животне навике и здравље. Пубертет.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА:
- Географија (распрострањеност биљака на Земљи)
- Хемија (лековита својства биљака, хемијски састав подлоге на којој успевају биљке, угљен-диоксид, фотосинтеза, транспирација, вода, минералне материје, боје, парфеми-етерична уља)
- Математика (израчунавање висине, обима стабла, облик крошње, облик листа)
- Историја (развој биљака кроз историјске епохе)
- Физика (светлост, фотосинтеза, корен и стабло-сила Земљине теже)

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Током остваривања програма у настави потребно је користити задатке који захтевају примену наученог у разумевању и решавању свакодневних проблемских ситуација.
Наставне теме су логички распоређене а обухватају садржаје грађе и начин живота биљака од најпростијих до најсложенијих.
Избор и систематизација програмских садржаја резултат су захтева времена и најновијих достигнућа у биологији, а примерени су узрасту ученика и њиховом психо-физичком развоју.
Концепција програма пружа широке могућности за примену различитих наставних метода и употребу расположивих наставних средстава и информационих технологија на часовима обраде, вежби и систематизације градива.

ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

-Помоћ у учењу и успешном савладавању редовног градива

-Помоћ у учењу и надокнађивању знања из редовне наставе
РЕАЛИЗАЦИЈА:
-Један час недељно
НАЧИН РЕАЛИЗАЦИЈЕ:
-Учење кроз игру, индивидуализовани приступ
НАЧИН ВРЕДНОВАЊА:
-Праћење успешности усвајања градива
НАЧИН КОРИШЋЕЊА РЕЗУЛТАТА ВРЕДНОВАЊА
-Подстицање за даљи рад и информисање родитеља

САДРЖАЈ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ
- Увод у биологију
- Особине живих бића и разноврсност живог света
- Царство биљака, грађа и животни процеси биљака
- Разноврсност биљака, значај и заштита
- Јединство живог и неживог
- Утицај људи на живу и неживу природу
- Наследне особине, варијабилност
- Здрава исхрана; штетни утицај дуванског дима и енергетских пића

ПРОГРАМ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

-Мотивација ученика да се баве биологијом и знање примене у свакодневном животу
-Стицање шире образовне основе
-Проширивање и продубљивање знања из редовне наставе, усвајање додатних садржаја у складу са интересима ученика и подстицање укључивања ученика за учествовање на такмичењима
-Развијање смисла и потребе за самосталним радом
-Омогућавање приступа различитим изворима знања
НАМЕНА:
-За ученике који са лакоћом савладавају редовни програм
РЕАЛИЗАЦИЈА:
-Један час недељно

САДРЖАЈ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ **:**
- Увод у биологију
- Особине живих бића и разноврсност живог света
- Царство биљака, грађа и животни процеси биљака
- Разноврсност биљака, значај и заштита
- Јединство живог и неживог
- Утицај људи на живу и неживу природу
- Заштита живих бића и њихових станишта
- Наследне особине, варијабилност
- Здрава исхрана; штетни утицај дуванског дима и енергетских пића
- Промене у пубертету
- Утицај људи на живу и неживу природу
- Наследне особине, варијабилност
- Здрава исхрана; штетни утицај дуванског дима и енергетских пића

ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

Циљ Циљ наставе и учења технике и технологије је да ученик развије техничко-технолошку писменост, да изгради одговоран однос према раду и производњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно.

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	– описује улогу технике, технологије и иновација у развоју заједнице и њихово повезивање – разликује основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничко-технолошком подручју – наводи занимања у области технике и технологије – процењује сопствена интересовања у области технике и технологије – организује радно окружење у кабинету – правилно и безбедно користи техничке апарате и ИКТ уређаје у животном и радном окружењу	Појам, улога и значај технике и технологије на развој друштва и животног окружења. Подручја човековог рада и производње, занимања и послови у области технике и технологије. Правила понашања и рада у кабинету. Организација радног места у кабинету и примена мера заштите на раду. Коришћење техничких апарата и ИКТ уређаја у животном и радном окружењу.
САОБРАЋАЈ	– процени како би изгледао живот људи без саобраћаја – класификује врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени – наводи професије у подручју рада саобраћај – направи везу између савременог саобраћаја и коришћења информационих технологија – разликује безбедно од небезбедног понашања пешака, возача бицикла и	Улога, значај и историјски развој саобраћаја. Врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени. Професије у подручју рада саобраћај. Употреба информационих технологија у савременом саобраћају Саобраћајна сигнализација – изглед и правила поступања. Правила и прописи кретања пешака, возача бицикла и дечијих возила (ролери, скејт, тротинет) у саобраћају –

	дечијих возила – правилно се понаша као пешак, возач бицикла и дечијих возила у саобраћају – користи заштитну опрему за управљање бициклом и дечијим возилима – аргументује неопходност коришћења сигурносних појасева на предњем и задњем седишту аутомобила и увек их користи као путник – повеже место седења у аутомобилу са узрастом ученика – одговорно се понаша као путник у возилу – показује поштовање према другим учесницима у саобраћају – анализира симулирану саобраћајну незгоду на рачунару и идентификује ризично понашање пешака и возача бицикла	рачунарска симулација и саобраћајни полигон. Обавезе и одговорност деце као учесника у саобраћају. Заштитна опрема потребна за безбедно управљање бициклом и дечијим возилима.
ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	– самостално црта скицом и техничким цртежом једноставан предмет – правилно чита технички цртеж – преноси податке између ИКТ уређаја – примењује основне поступке обраде дигиталне слике на рачунару – користи програм за обраду текста за креирање документа са графичким елементима – користи Интернет сервисе за претрагу и приступање online ресурсима – преузима одговорност за рад	Прибор за техничко цртање (оловка, гумица, лењир, троугаоници, шестар). Формати цртежа (А3, А4). Размера. Типови и дебљине линија (пуна дебела линија; пуна танка линија; пуна танка линија извучена слободном руком; испрекидана танка линија; црта-тачка-црта танка линија). Геометријско цртање (цртање паралелних правих, цртање нормале на дату праву, цртање углова помоћу лењира и троугаоника). Елементи котирања (помоћна котна линија, котна линија, показна линија, котни завршетак, котни број – вредност).

	– представи идеје и планове за акције које предузима користећи савремену информационо-комуникациону технологију и софтвер	Цртање техничког цртежа са елементима (типови линија, размера и котирање). Пренос података између ИКТ уређаја (рачунар, таблет, smartphone, дигитални фотоапарат). Апликација за дигиталну обраду слике. Операције подешавања осветљености и контраста слике. Промена величине/резолуције слике, издвајање дела слике. Креирање документа у програму за обраду текста. Форматирање текста, уметање слике и графике. Интернет претрага и приступ online ресурсима.
РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	– повезује својства природних материјала са применом – објасни технологије прераде и обраде дрвета, производњу папира, текстила и коже – сече, спаја и врши заштиту папира, текстила, коже и дрвета – правилно и безбедно користи алате и прибор за ручну механичку обраду (маказе, моделарска тестера, брусни папир, стега) – направи план израде једноставног производа и план управљања отпадом – самостално израђује једноставан модел	Природни ресурси на Земљи: енергија и материјали. Управљање отпадом (рециклажа; заштита животне средине). Врсте, својства и примена природних материјала. Технологија прераде и обраде дрвета. Технологија прераде и обраде коже. Текстилна технологија. Технологија производње папира. Поступци ручне обраде и спајања папира, текстила, коже и дрвета – сечење/резање, спајање (лепљење) и заштита (лакирање). Коришћење алата и прибора за ручну обраду и спајање наведених материјала – маказе, моделарска тестера, брусни папир, стега.
КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	– самостално проналази информације потребне за израду предмета/модела користећи ИКТ и Интернет сервисе – одабира материјале и алате за израду	Израда предмета/модела ручном обрадом и спајањем папира и/или дрвета, текстила, коже коришћењем одговарајућих техника, поступака и алата. Приказивање идеје, поступка

	предмета/модела – мери и обележава предмет/модел – ручно израђује једноставан предмет/модел користећи папир и/или дрво, текстил, кожу и одговарајуће технике, поступке и алате – користи програм за обраду текста за креирање документа реализованог решења – самостално представља пројектну идеју, поступак израде и решење/производ – показује иницијативу и јасну оријентацију ка остваривању циљева и постизању успеха – планира активности које доводе до остваривања циљева укључујући оквирну процену трошкова – активно учествује у раду пара или мале групе у складу са улогом и показује поштовање према сарадницима – пружи помоћ у раду другим ученицима – процењује остварен резултат и развија предлог унапређења	израде и решења/производа. Тимски рад и подела задужења у тиму.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Информатика и рачунарство, математика, биологија, географија, ликовна култура

- Литература која се користи је Технички и технологија –уџбеник, Алекса Вучићевић,

Ненад Стаменовић, Клетт

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Наставни предмет *техника и технологија* намењен је развоју основних техничких компетенција ученика ради његовог оспособљавања за живот и рад у свету који се технички и технолошки брзо мења. Један од најважнијих задатака је да код ученика развија свест о томе да примена стечених знања и вештина у реалном окружењу

подразумева стално стручно усавршавање и целоживотно учење, као и да је развијање предузимљивости један од важних предуслова личног и професионалног развоја.
Наставни програм за пети разред оријентисан је на остваривање исхода.
Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет техника и технологија. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у пет наставних тема: *животно и радно окружење, саобраћај, техничка и дигитална писменост, ресурси и производња и конструкторско моделовање*.

ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

Циљ наставе и учења информатике и рачунарства је да ученик овладавајући знањима и вештинама које се односе на управљање информацијама, безбедну дигиталну комуникацију, стварање дигиталних садржаја и креирање рачунарских програма, развија логичко, критичко и креативно мишљење; самопоуздање у
коришћењу дигиталних технологија на рационалан, етичан и безбедан начин; позитиван однос према иновацијама и способност примене стечених знања у решавању проблема из свакодневног живота, учењу других предмета и одговорном доношењу одлука.

Стандарди образовних постигнућа за крај основног образовања

Општа предметна компетенција (ОПК)
Ученици су изградили позитиван став према коришћењу дигиталне технологије и примењују знања и вештине из ове области у циљу ефикасног обављања различитих послова и задатака из школског и свакодневног живота. Технологију користе на безбедан начин, свесни последица њене непримерене и прекомерне употребе, водећи рачуна о свом физичком и психичком здрављу, о другим корисницима, као и о животној средини. Поседују знања и вештине које им омогућавају
да из различитих домаћих и иностраних извора проналазе информације уз свест да неке од њих нису поуздане. Формално и неформално комуницирају коришћењем различитих видова дигиталне комуникације, поштујући правила језичког и дигиталног правописа, пристојне и етичне комуникације. Дигитални садржај и програме користе на етичан начин поштујући ауторска права и интелектуалну својину. Познају поступке за пријављивање непримереног садржаја и понашања на интернету. Уређују и креирају дигиталне садржаје коришћењем одговарајућих уређаја и програма. Прикупљају податке, врше њихову основну обраду, графички их приказују, анализирају и доносе одговарајуће закључке. Применом алгоритамског начина размишљања и програмирања развијају апстрактно мишљење и решавају
једноставније проблеме из области математике, физике, хемије и других наука, као и из свакодневног живота. Креирају једноставне програме којима аутоматизују познате поступке, у складу са узрастом. Познају принципе и предности технологијом потпомогнутог сарадничког рада (нпр. у „облаку”) на решавању одређених проблема из школског и друштвеног окружења, чиме се стварају услови за квалитетно функционисање у савременом, информационом друштву, као и за даље школовање и целоживотно учење.

Основни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1) Ученици имају свест да се дигитални уређаји састоје од хардвера (физичких делова) и софтвера (програма) и да функционишу као јединство ова два елемента. У стању су да самостално или уз помоћ наставника аутоматизују процес извођења основних аритметичких операција над табеларно записаним подацима како би ефикасно вршили потребна израчунавања. Применом алгоритамског начина размишљања, ученици могу да представе решење једноставног проблема издвајајући улазне податке, дефинишући начин њихове обраде и приказујући очекивани резултат.
Специфична предметна компетенција 2 (СПК2) Користећи одговарајућу дигиталну технологију, ученици самостално креирају и чувају текстуалне, графичке, аудио, видео и мултимедијалне датотеке ради ефикаснијег обављања различитих задатака из школског живота. Формално и неформално комуницирају коришћењем различитих видова дигиталне комуникације, поштујући правила језичког и дигиталног правописа, пристојне и етичне комуникације. Самостално претражују интернет, проналазе информације и преузимају их на свој дигитални уређај ради даље обраде и анализе. У стању су да, логичким мишљењем и анализом, одаберу одговарајући понуђени рачунарски програм који представља аутоматизацију датог алгоритамског решења.
Специфична предметна компетенција 3 (СПК3) За потребе решавања задатака ученици проналазе и критички приступају информацијама које се налазе на интернету. Они користе дигиталне технологије како би ефикасно учествовали у групном раду. Обезбеђују дуготрајно функционисање дигиталних уређаја примењујући правила физичке и софтверске заштите. Имајући у виду неопходност заштите животне средине, ученици одлажу неисправне дигиталне уређаје на еколошки начин.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај основног образовања:

Основни ниво		
СПК 1	**СПК 2**	**СПК 3**
Ученици:	*Ученици:*	*Ученици:*
– ИНФ.ОО.О.1.1. Разликују хардвер од софтвера и именују основне компоненте дигиталних уређаја. – ИНФ.ОО.О.1.2. Самостално или уз помоћ наставника, аутоматизују процес извођења основних рачунских операција над табеларно записаним подацима. – ИНФ.ОО.О.1.3. Представљају решење	– ИНФ.ОО.О.2.1. Креирају, едитују, форматирају и чувају текстуалне, графичке, аудио, видео и мултимедијалне датотеке. – ИНФ.ОО.О.2.2. Самостално претражују интернет, проналазе информације и преузимају их на свој дигитални уређај. – ИНФ.ОО.О.2.3. Путем интернета остварују безбедну и примерену комуникацију са другим корисницима.	– ИНФ.ОО.О.3.1. Користећи дигиталне технологије, ефикасно учествују у групном раду. – ИНФ.ОО.О.3.2. Обезбеђују правилно и дуготрајно функционисање дигиталног уређаја, примењујући правила физичке и софтверске заштите. – ИНФ.ОО.О.3.3. Препознајући штетност електронског отпада, одлажу га на еколошки исправан начин.

једноставног проблема помоћу алгоритма који садржи излистане улазне податке, дефинисан начин њихове обраде и приказан очекивани резултат (излаз).	– ИНФ.ОО.О.2.4. Препознају који од понуђених програма (визуелних и текстуалних) је креиран на основу датог алгоритма.	

Средњи ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1)
Имајући у виду предности одабраног окружења, ученици су у стању да одаберу одговарајући сервис или софтвер како би задатак решили на ефикасан начин. У стању су да организују податке у дигиталном окружењу на различитим медијумима како би обезбедили њихову адекватну доступност. Како би били у стању да донесу одлуке утемељене на подацима, оспособљени су да у програмима за табеларне прорачуне правилно користе операције и функције. Познајући концепт умрежавања дигиталних уређаја и појам и карактеристике интернета, ученици поседују информатичка знања и дигиталну писменост која им омогућава да из различитих извора проналазе информације уз свест да све оне нису нужно поуздане. Кроз препознавање и навођење ситуација из свакодневног живота, објашњавају појам и улогу вештачке интелигенције у савременом свету. Примењујући и развијајући апстрактно мишљење, аутоматизују алгоритамски осмишљено решење једноставног проблема креирајући програм применом основних елемената синтаксе и семантике одабраног програмског језика.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК2)
Ученици креирају или спроводе адаптацију текстуалних, графичких и мултимедијалних датотека у одговарајућем софтверу или сервису примењујући акције форматирања, уређивања и уметања различитих додатних елемената у циљу стварања дигиталних продуката за сопствене или потребе познате публике. Користећи одговарајуће опције одабраног програма, графички представљају табеларно записане податке чинећи их читљивијим широј публици. Критички се односе према подацима и информацијама које су пронашли на интернету, у оквиру различитих домаћих и иностраних извора. Дигиталне продукте и програме других аутора користе на етичан начин уз навођење извора и атрибуција, поштујући ауторска права и интелектуалну својину. Путем интернета остварују комуникацију са другим корисницима на безбедан начин, штитећи свој и туђи идентитет, уважавајући правила дигиталног правописа и нетикеције, показујући емпатију и доприносећи решавању конфликата у инклузивном, мултикултуралном и подржавајућем окружењу. Креирају и тестирају рачунарске програме у визуелном и текстуалном програмском језику, аутоматизујући решавања узрасту примерених проблема из школског и свакодневног живота, потенцијално доприносећи порасту квалитета живота у локалној заједници.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК3)
Проналажењем поузданих података и информација на интернету, ученици продубљују своја знања из свих наставних предмета. Поседују способност да своје закључке

презентују у дигиталном формату. Доприносе богатству интернет ресурса јавно делећи резултате свог или групног рада и промовишући националну културу, језик и писмо. У стању су да успоставе везу између отварања података и стварања услова за развој иновација.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај основног образовања:

Средњи ниво		
СПК 1	**СПК 2**	**СПК 3**
Ученици:	*Ученици:*	*Ученици:*

– ИНФ.ОО.С.1.1. Описују разлику између софтвера и сервиса. – ИНФ.ОО.С.1.2. Организују податке у дигиталном окружењу на различитим медијумима. – ИНФ.ОО.С.1.3. Правилно примењују аритметичке операторе и уграђене функције над табеларно записаним подацима. – ИНФ.ОО.С.1.4. Објашњавају концепт умрежавања рачунара и интернета. – ИНФ.ОО.С.1.5. Процењују валидност информација пронађених на интернету. – ИНФ.ОО.С.1.6. Кроз навођење примера примене својим речима објашњавају појам вештачке интелигенције. – ИНФ.ОО.С.1.7. Примењују основне елементе синтаксе и семантике одабраног визуалног или текстуалног програмског језика.	– ИНФ.ОО.С.2.1. Креирају или адаптирају датотеке у одговарајућем софтверу примењујући акције уметања елемената - слике, табеле, графиконе и друге садржаје. – ИНФ.ОО.С.2.2. Табеларно записане податке представљају графиконом користећи одговарајућу опцију програма за табеларне прорачуне. – ИНФ.ОО.С.2.3. Информацијама које проналазе на интернету приступају критички. – ИНФ.ОО.С.2.4. Информације пронађене на интернету користе у складу са ауторским правима, уз навођење извора и атрибуција. – ИНФ.ОО.С.2.5. На безбедан начин, штитећи лични идентитет, комуницирају путем интернета уважавајући правила дигиталног правописа и нетикеције. – ИНФ.ОО.С.2.6. Креирају и тестирају рачунарски програм, којим аутоматизују решавање проблема примереног узрасту.	– ИНФ.ОО.С.3.1. Постављају резултате свог или групног рада на интернет ради дељења са другима. – ИНФ.ОО.С.3.2. Успостављају везу између отварања података и стварања услова за развој. – ИНФ. ОО.С. 3.3. Препознају позитиван утицај вештачке интелигенције на савремен живот људи и умеју да наведу неколико примера.

Напредни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК1) Имајући свест о потенцијалу вештачке интелигенције да промени устројство света у коме живимо, ученици критички промишљају о утицају вештачке интелигенције на живот људи. У одабраном визуелном или текстуалном програмском језику смислено користе библиотеке, функције и сложеније типове података за стварање

програма који на ефикаснији начин аутоматизују проблеме из школског и свакодневног живота.
Специфична предметна компетенција 2 (СПК2) Самостално или у сарадњи са другима ученици креирају, деле и организују дигиталне садржаје у облаку свесни предности приступа информацијама са било ког места и у било ком тренутку. На основу анализе прикупљених података, ученици су у стању да самостално доносе одговарајуће закључке. Пре него што своје дигиталне продукте поделе јавно путем интернета, лиценцирају их применом Си-си (енгл. Creative Commons) лиценце и на тај начин доприносе етичком коришћењу отворених дигиталних ресурса.
Специфична предметна компетенција 3 (СПК3) Ученици поседују искуство рада у дигиталном окружењу, у хетерогеним тимовима у оквиру којих су развили вештине комуникације на јасан и ефикасан начин. У стању су да сараднички осмисле фазе групног рада, организују га и управљају његовим спровођењем, преиспитујући своје одлуке и постигнућа. Кроз групни рад, смисленим и одговорним коришћењем потенцијала дигиталне технологије у узрасту примереној мери, доприносе квалитету живота у локалној заједници.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај основног образовања

Напредни ниво		
СПК 1	**СПК 2**	**СПК 3**
Ученици:	*Ученици:*	*Ученици:*
– ИНФ.ОО.Н.1.1. Критички размишљају о утицају вештачке интелигенције на живот људи. – ИНФ.ОО.Н.1.2. Користе библиотеке, функције и сложеније типове података за креирање сложенијих рачунарских програма.	– ИНФ.ОО.Н.2.1. Самостално или у сарадњи са другим ученицима креирају, деле и организују дигиталне садржаје у облаку. – ИНФ.ОО.Н.2.2. Коришћењем одговарајућих програма анализирају прикупљене (отворене) податке и доносе одговарајуће закључке. – ИНФ.ОО.Н.2.3. Штите дигиталне продукте свог или тимског рада одговарајућом Сиси лиценцом.	– ИНФ.ОО.Н.3.1. Израђују дигитална решења узрасту примерених реалних проблема (еколошких, културолошких, здравствених итд.) и тиме унапређују квалитет живота у локалној заједници.

Разред	пети
Недељни фонд часова	1 час
Годишњи фонд часова	36 часова

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ТЕМА** и кључни појмови садржаја програма

– наведе примену информатике и рачунарства у савременом животу; – разликује хардвер, софтвер и сервисе; – креира, уређује и чува основне типове датотека; – организује датотеке у фасцикле; – претражује интернет, проналази информације и критички их процењује; – препозна ситуације у којима се нарушавају ауторска права; – разликује безбедно и пожељно понашање на интернету од непожељног и небезбедног и реагује на исправан начин; – образложи потребу за заштитом сопствених и туђих личних података и приватности у дигиталној комуникацији; – планира време које проводи испред екрана у циљу заштите менталног и физичког здравља; – доводи у везу значај правилног одлагања дигиталног отпада и заштиту животне средине; – наведе редослед корака у решавању једноставног логичког проблема; – креира једноставан рачунарски програм у визуелном окружењу са унапред задатим параметрима; – сврсисходно примени програмске структуре, логичке и математичке операторе и блокове наредби; – анализира програм и проналази и отклања грешке; – учествује активно и ефикасно у изради конкретног задатог пројектног задатка примењујући технологију.	**ИНФОРМАЦИОНО-КОМУНИКАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ** Информатика и рачунарство. Употреба ИКТ. Хардвер, софтвер и сервиси. Израда дигиталних садржаја. Организација датотека. **ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ** Интернет претрага и процена извора. Ауторска права и лиценце. Заштита личних података. Онлајн идентитет. Безбедна комуникација. Заштита здравља и животне средине. **РАЧУНАРСТВО** Алгоритам. Визуелно програмирање. Програмске структуре. Тестирање програма и отклањање грешака.

ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Смернице за остваривање овог програма дате су у два упутства која се допуњују и заједно чине целовиту слику о начину планирања, остваривања, праћења и вредновања наставе и учења – Општем упутству за остваривање програма наставе и учења за пети разред основне школе које се односи на све обавезне предмете и налази се на почетку документа Програм наставе и учења за пети разред основне школе и у овом дидактичко-методичком упутству које изражава његове специфичности.

Програм наставе и учења предмета информатика и рачунарство, у другом циклусу основног образовања и васпитања, организован је по спиралном моделу (енгл. Teaching Helix). То је иновативни концепт у образовању који се користи за структурирање процеса учења и подучавања на начин који је итеративан и прогресиван. У питању је идеја спиралног развоја знања – ученици се континуирано враћају на претходно научене теме, али сваки пут са дубљим разумевањем и ширим контекстом. Уместо да се теме обрађују

линеарно (једном и никада више), ученици се кроз различите нивое образовања враћају на исте концепте. Свако ново излагање теми додаје више сложености и омогућава боље повезивање са претходним знањем. Повратак на познате теме у новом светлу помаже ученицима да се
осећају сигурније и мотивисаније, а спирални приступ доприноси и трајнијем задржавању знања.
Програм наставе и учења предмета информатика и рачунарство оријентисан је на остваривање исхода и развој компетенција. Исходи говоре о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи овај предмет. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у три тематске целине: Информационо-комуникационе технологије, Дигитална писменост и Рачунарство.
Наведене исходе потребно је остварити са различитим нивоима расположивости дигиталних уређаја намењених за коришћење од стране ученика. Наставник
треба да реализује наставу у рачунарском кабинету и омогући ученицима да користе рачунаре на начин који директно доприноси остваривању дефинисаних исхода учења. Вероватно је да ученици имају искуства са коришћењем дигиталних уређаја. Од изузетног је значаја да та искуства наставник препозна и уважи. Ученици
могу бити вешти корисници технологије, али то не значи да су и компетентни у овој области. У том смислу, наставник има слободу да наставу организује у складу са техничким могућностима, предзнањима и потребама ученика.
Наставник у току петог разреда, ради стварања прилика да ученици практично примењују оно што су научили, те развијају међупредметне компетенције и
остварују корелације са другим предметима, реализује са ученицима два пројектна задатка, који прате наставне теме Информационо-комуникационе технологије и Дигитална писменост, односно Рачунарство.
Обрада тема из различитих области треба да садржи и мање задатке који ће се на крају спојити и чинити завршни рад у оквиру пројекта.
Наставник стога осмишљава фазе и планира динамику рада на сваком пројектном задатку како би ученици уочили сврсисходност стечених знања и вештина у оквиру овог предмета. Зато је значајно да се у фази планирања (за наставника је ово прва фаза) одреде приоритети пројектног задатка који доводе до остваривања предвиђених исхода, као и да се ученицима понуде конкретне теме пројектног задатка у договару са наставницима унутар одељењског, али и унутар других
стручних већа предметне наставе.
Настава се реализује у рачунарском кабинету/дигиталној учионици. Наставник треба да скрене пажњу на правила која важе при коришћењу рачунара и остале опреме у кабинету (правилно укључивање, пријављивање, коришћење, одјављивање и искључивање рачунара, уредност радног места), путем демонстрација и доследним праћењем поштовања ових правила.
Током реализације наставе рад наставника мора бити континуирано усмерен ка смањивању дигиталног јаза. Важно је да наставници помогну ученицима који
немају могућност приступа технологији од куће тако што ће их у рачунарском кабинету повезати са ученицима који су дигитално спретнији и радити на поспешивању вршњачког учења. Захтевање од ученика да користе наставне материјале за које им је потребан приступ интернету од куће неправедно је према онима који га немају. За такве ученике потребно је обезбедити алтернативу – могућност приступа школским дигиталним уређајима, пре или после наставе.
С обзиром на то да је настава информатике и рачунарства теоријско-практичног карактера, часове треба реализовати поделом одељења на 2 групе, уколико одељење има више од 20 ученика.

Информационо-комуникационе технологије

Реализацију ове тематске целине наставник треба да започне иницијалном проценом како би утврдио ниво предзнања ученика. Иницијална процена може да буде реализована у комбинованом формату – кроз самопроцену ученика и разговор о релевантним праксама и искуствима са којима долазе у пети разред.

Самопроцена не треба да траје дуже од десетак минута. На пример, на припремљена питања ученици могу да одговарају заокруживањем одговарајућег емотикона: Одлично знам; Знам донекле; Треба ми помоћ. Поред самопроцене, за наставника је драгоцено и да, кроз разговор са ученицима, стекне слику о њиховим праксама и навикама када је употреба дигиталне технологије у питању – које уређаје најчешће користе, шта на њима конкретно раде и у којој мери их употребљавају за учење, а у којој мери за забаву. Такође, наставник треба да сазна какве су навике ученика када је у питању правилно и безбедно коришћење дигиталних уређаја.

Након часа, а на основу анализе самопроцене ученика и увида у њихове рутине и искуства, наставник ће моћи да прилагоди план даљих активности.

Појмове информатика, рачунарство и информационо-комуникационе технологије наставник уводи једноставним језиком, кроз примере из реалног живота, на начин који одговара узрасној групи. Подстиче ученике да објасне начине на које се употребљавају дигитални уређаји у свакодневном животу (школа, здравство, трговина, пословање, интернет ствари – енгл. Internet of Things), као и да процене добробити или опасности које проистичу из такве употребе. На сличан начин наставник уводи појмове хардвер, софтвер и сервиси омогућавајући ученицима да промишљају о дигиталним уређајима као јединству ова три елемента.

Представљање хардвера као опипљивих делова рачунара од којих су неки сакривени у кућишту, неки видљиви (монитор, екран, тастатура, миш) треба да доведе
ученике и наставника у ситуацију да упоређују различите дигиталне уређаје (таблете, мобилне телефоне, лаптоп и десктоп рачунаре) и наводе њихове различитости (нпр. физичка тастатура и виртуална тастатура и сл.). Пожељно је представити ученицима на који начин се формира дигитална слика на екрану дигиталног уређаја уз увођење појмова пиксел и резолуција. Представљање софтвера треба да објасни сврху системских и апликативних програма на узрасту примерен начин
ослањајући се на искусво ученика да се за апликације наводи на ком оперативном систему раде (а онда оперативни систем даје упутства за рад хардверу).

Наставник може да представи појам сервиса кроз дискусију на тему – Какве могућности добијамо када је наш рачунар повезан на интернет? Закључак до кога треба доћи јесте да наше искуство и доживљај који имамо при коришћењу дигиталних уређаја заједно формирају хардвер, софтвер и сервиси. Правилна употреба и одговоран однос према свакоме од њих (нпр. заштита од прегревања или редовно ажурирање софтвера) јесу важне теме о којима треба разговарати са ученицима. Наставник треба да наведе ученике да размишљају и како би у будућности технологије могле да допринесу општем благостању и очувању природе. Дискусију би требало завршити закључком да је наша стварност дубоко дотакнута технологијом, те да је дигитална компетенција значајна за квалитет будућег живота људи.

Треба нагласити да нити један од уведених појмова не треба формално дефинисати, већ га треба повезати са искуством ученика и реалним животом. На исти начин треба проверавати ниво разумевања ученика.

Наставник наставља рад са ученицима осмишљавајући неколико тема од којих они бирају ону која им је најинтересантнија и доследно је обрађују кроз
стварање одговарајућих дигиталних садржаја (кратког текста, слике, звучног и видео-записа), а све у циљу креирања мултимедијалне презентације на завршетку.

Кроз рад ученика на креирању и чувању дигиталних садржаја наставник уводи и промовише потребу за организацијом датотека која је заснована на логици која омогућава њихово лакше проналажење. На тај начин ученици ће бити у прилици не само да организују датотеке у фасцикле по темама или типу (слика, текст…), већ и да образложе како им таква организација олакшава рад.

У петом разреду ученици треба да прошире своја знања о дигиталним сликама. Наставник уводи појмове растерска и векторска графика представљајући их као два начина записа дигиталних слика. У складу са инфомацијама добијеним након анализе резултата иницијалне процене знања, наставник прилагођава наставни садржај потребама конкретних ученика. Задатак наставника треба да буде представљање нових начина уређивања слика као што су промена величине и опсецање (енгл. *crop*), као и да демонстрира везу између квалитета слике и количине меморијског простора који она заузима. Међутим, уколико је потребно, наставник може да крене од представљања основних алата одабраног програма (четкице, гумице и сл.), а све у циљу креирања и адекватног чувања слике која ће ученицима послужити као један од ресурса за израду мултимедијалне презентације. Након чувања креиране слике у одговарајућој фасцикли, наставник треба да укаже ученицима на тип датотеке која садржи слику (нпр. jpg, png).

Ученици треба да прошире и своја знања о уређивању дигиталног текста – да се упознају са дигиталним правописом и у складу са тим доследно примењују правила како традиционалног, тако и дигиталног правописа и у ситуацијама када нису на часовима информатике. Наставник може да припреми текст који се тиче обрађиване теме тако да он садржи дигиталне и традиционалне правописне грешке и постави га у одговарајући фолдер. На ученицима је да текст пронађу, отворе, исправе и сачувају. У складу са инфомацијама добијеним након анализе резултата иницијалне процене знања, наставник може да стави пред ученике и захтеве који обухватају уређивање текста (додавање текста, брисање, копирање, селектовање, поравнање, промена фонта, боје, величине слова, курзив, подебљан текст, убацивање слике). Након чувања креиране слике у одговарајућој фасцикли, наставник треба да укаже ученицима на тип датотеке која садржи слику (нпр. docx, txt).

Снимање звука и видео-записа, сходно могућностима, започети демонстрацијом употребе уређаја који је на располагању (камера, микрофон, звучници, мобилни телефон итд.). Обухватити најосновније технике у процесу снимања (покрени, заустави, сачувај, обриши) и репродукције (покрени, паузирај, заустави, пусти од почетка, подеси јачину звука). У вежби чувања аудио/видео-записа скренути пажњу на различите типове датотека у конкретном програму (нпр. mp3, mp4, avi).

Избегавати снимање ученика ради очувања њихове приватности и безбедности.

Код израде мултимедијаних презентација треба узети у обзир да програм за израду презентација у значајној мери комбинује функционалности програма за обраду текста и програма за векторску графику, па се исти концепти не морају два пута уводити, већ тамо где је погоднije. На пример, неки аспекти форматирања текста не морају да се објасне у програму за обраду текста уколико ће се објаснити у програму за израду презентација. Такође, у програму за израду презентација користите раније креирани текстуални, графички, звучни и видео-садржаји. Кроз разговор са ученицима и кроз примере различито конципираних презентација доћи до појма квалитетна презентација. Нагласити да је особа која презентује значајнија од изгледа дигиталне мултимедијалне презентације. Презентер преноси поруку публици, док му мултимедијална презентација служи као подршка. У том смислу, наставник треба да промовише мултимедијалне презентације које не садрже

слајдове препуне текста, непотребна набрајања и одсуство фокуса. Поруке попут Добра слика вреди колико хиљаду речи! или Мање је често више! треба да буду водиље ученицима при изради мултимедијалних презентација. Увежбавање чувања и организовања датотека треба доследно да се практикује.
Приликом праћења напредовања и оцењивања при креирању и чувању дигиталних садржаја акценат треба ставити на познавање практичних вештина и квалитет продукта рада ученика, без инсистирања на формалном дефинисању појмова.

Дигитална писменост

Реализација ове наставне теме може да започне десетоминутном иницијалном самопроценом предзнања ученика спроведеном на исти начин као у области ИКТ.
Након тога, кроз разговор са ученицима, наставник треба да стекне слику о њиховим досадашњим искуствима када је коришћење интернета у питању – шта
најчешће раде када су на интернету, колико времена тамо проводе, како траже информације, како знају да ли је нешто тачно или нетачно, да ли комуницирају са другим људима на мрежи, да ли деле слике и слично. Дискусију наставник може да заврши постављањем питања попут: Шта вам се највише свиђа, а шта вас
највише брине у вези са коришћењем интернета?; Да можете нешто да промените у начину на који користите интернет, шта би то било? Након часа, а на основу анализе самопроцене ученика и закључака до којих је дошао током дискусије, наставник ће моћи да прилагоди план даљих активности.
Појмове интернет, веб-прегледач и веб-претраживач наставник уводи имплицитно повезујући их са искуством које ученици имају. Напомиње да квалитет информација које на интернету проналазимо зависи од мудрог избора кључних речи које уносимо у поље за претрагу и познавања напредних техника
претраживања. Наставник наглашава потребу за критичким односом према дигиталном садржају који се налази на интернету. Упућује ученике да се запитају да ли је

извор информација које су пронашли поуздан, да ли је име аутора видљиво, да ли је текст написан без правописних грешака и сл. Важно је да ученици разумеју да утврђивање поузданости извора на интернету није лак задатак. Наставник треба да посаветује ученике да, поред примене научених техника, потраже и помоћ
одраслих како би били сигурни да је извор веродостојан. Добро би било да наставник прикаже сајт који не задовољава параметре који га класификују као поузданог и да са ученицима пронађе доказе његове непоузданости.
Разговор о садржајима који се налазе на интернету наставник наставља наглашавањем да они имају свог власника. Уводи појмове аутор и ауторска права
правећи паралелу са власништвом над књигама, уметничким сликама, музиком. Представља ученицима C и CC лиценце информишући их да се дигитални садржаји који нису видно лиценцирани нити једном лиценцом не сматрају слободним за преузимање, већ напротив – заштићени лиценцом којом аутор садржаја задржава сва своја права. Наставник потцртава обавезу етичког коришћења туђих дела. Приказује ученицима неколико лиценцираних и нелиценцираних садржаја и препушта
ученицима да одреде на који начин могу да их користе.
Наставник упознаје ученике са правилима понашања на интернету (енгл. Netiquette) представљајући их као спој здравог разума, уобичајене љубазности и захтева дигиталне технологије и културе које су формулисали корисници интернета. За утврђивање ове теме пожељно је организовати квиз на тему безбедно – небезбедно и пожељно – непожељно понашање на интернету, као и представити ученицима неколико реалних ситуација, те кроз дискусију доћи до описа и
образложења примерених реакција оних који у тим ситуацијама учествују.

Кроз разговор, наставник указује ученицима на скуп који чини личне податке (име, презиме, адреса, број телефона, слика, локација) и објашњава важност њихове заштите и приватности у дигиталном окружењу. Важно је да ученици разумеју потенцијалне ризике који настају дељењем личних података, сопствених и туђих, са непознатим корисницима интернета, као и негативне последице које могу наступити. Наставник подстиче ученике да искажу своја запажања, али и
искуства у употреби интернета и комуникацији на интернету, користи прилику да истакне различите елементе који представљају онлајн идентитет. Разговара са
ученицима о томе како нас други виде на интернету. Једна од активности за ученике, ради повезивања знања, може бити израда текстуалних докумената на тему:
Сигурна и одговорна комуникација на интернету, Пет најважнијих правила за безбедан интернет, Како да интернет постане сигурнији за децу, Како препознати узнемиравање на интернету и сл.
Корелацију са другим предметима (нпр. физичко и здравствено васпитање, биологија) треба остварити упоређивањем већ усвојених знања о здравим животним навикама са навикама које ученици имају при свакодневном коришћењу дигиталних уређаја (рачунара, телефона, таблета...), а које могу лоше утицати на њихово здравље. Ученике треба усмерити ка разумевању ризика који проистичу из ситуација на које их родитељи и наставници свакодневно упозоравају (лоше држање, дуго гледање у екран, одвлачење пажње, губљење времена и сл.). Наставник може да припреми структуру документа за планирање времена проведеног испред
екрана у оквиру кога треба да издвоји део у којем ће ученици поставити своје досадашње дневне навике, затим део у коме ученици треба да испланирају време које ће у току дана провести уз употребу технологије и део у коме ће записати своја запажања при спровођењу свог плана. Ученицима треба нагласити да у свом дневном распореду издвоје добре и лоше стране употребе технологије, па да на основу тога направе план за рационално и сврсисходно коришћење технологије. На
ученицима је да овакав план покушају да спроведу (на пример у току од недељу дана) и да запишу, односно искажу своја запажања о томе колико им је било тешко или лако да га реализују. На овај начин ученици имају прилику да уоче и неке примере негативног утицаја који технологија има (на пример, план није спроведен у потпуности/ученик је морао додатно да користи технологију из различитих разлога/има или нема времена за друге (физичке или умне) активности у току дана и сл).
Наставник може да користи неки од дигиталних алата за прављење листе или облака речи како би са ученицима направио списак ИКТ уређаја које свакодневно користе. Са ученицима треба разговарати о искуствима употребе оваквих уређаја, количини оваквих уређаја у њиховом окружењу (породичном, школском…),
разлозима за престанак употребе неких уређаја, о томе шта се дешава са уређајима када се они више не користе. Различитим илустрацијама (слике, инфографици, скулптуре од електричног и електронског отпада као што је WEEE man, и сл), показати ученицима од којих се материјала ови уређаји састоје, истичући да неки од њих могу да садрже опасне материје које, ако се неправилно одлажу, угрожавају животну средину и здравље људи. Указати на ризике као што су загађење воде,
земљишта и ваздуха. Упутити ученике да се присете да ли су негде видели да се ови уређаји могу рециклирати, а ако нису, онда да истраже могућности на које све начине се ови уређаји могу одложити у циљу заштите животне средине. Наставник може поставити задатак ученицима да у групи или у пару израчунају колико
електричног и електронског отпада (кућни апарати, батерије, мишеви, тастатуре, даљински управљачи, мобилни телефони, рачунари, монитори…) једно домаћинство направи у неком временском периоду (годину дана, пет или десет година), да истраже

како се неправилно одлагање оваквог отпада може манифестовати у њиховој животној средини, а на који начин глобално, да размотре примере и решења за одлагање оваквог отпада која доприносе очувању животног окружења.

Рачунарство

Реализацију ове тематске целине наставник треба да започне иницијалном проценом за утврђивање нивоа знања ученика из области програмирања и
алгоритамског начина размишљања. Овај тест, у форми самопроцене, помоћи ће наставнику да прилагоди наставу потребама конкретних ученика и утврди основна знања која су ученици стекли у прва четири разреда, у оквиру предмета Дигитални свет. Тиме ће се направити веза између претходних активности ученика и нових концепата који укључују програмирање.

На основу утврђеног нивоа знања ученика, наставник наставља са увођењем основних појмова као што су програм и програмирање. Кроз овај процес, ученици ће разумети како се технологија коју користе може применити не само као алат, већ и као средство за стварање нове вредности, односно као средство за решавање проблема. Затим, наставник може да прикаже кратке мотивационе филмове са платформи као што су Code.org, TED-Ed или YouTube, који илуструју како
програмирање утиче на побољшање квалитета свакодневног живота и решавање проблема.

Демонстрација пажљиво одабраних анимација и рачунарских игрица такође ће помоћи ученицима да развију свест о томе да могу сами да креирају своје игрице. Примери едукативних игрица са портала као што су petlja.org (Карел робот из материјала за Дигитални свет) или сличних образовних извора могу се користити како би се ученицима омогућило да решавају једноставне проблеме кроз игролике активности, нпр. учешћем у манифестацији Hour of Code.

Током овог процеса наставник треба да уведе појам алгоритма као кључног концепта у решавању проблема. Наглашава и даје примере како се алгоритми могу описати на разне начине: дијаграмом тока, псеудокодом, препричано обичним језиком, као и кроз програм креиран у једном од визуелно оријентисаних
програмерских алата. Ученици ће искористити своје претходно знање као корисници технологије (рачунара, паметних телефона...) како би направили везу између
процеса програмирања и коначног производа – игрице или анимације. Учиће како да дефинишу проблем речима, разлажу задатке на мање кораке и користе блокове наредби у програмирању. Поред тога, објаснити како се наредбе попут покрени, понављај или ако-онда користе за решавање проблема, како би ученици могли
схватити основне принципе алгоритамског начина размишљања. Кроз овај процес, код ученика се развијају стратегије за решавање свакодневних проблема, јер сваки задатак који себи поставимо у животу решавамо корак по корак, алгоритамски.

Наставник може сам да одабере програмско окружење за визуелно програмирање (нпр. Scratch, MakeCode, Stencyl, AppInventor, Alice и сл.), у коме ће
ученицима омогућити да практикују алгоритамско решавање проблема и учити их основама програмирања. Програмско окружење треба да буде интуитивно и приступачно, тако да ученици могу одмах почети да раде на пројектима, без потребе за детаљним теоријским уводом или упознавањем са сложеним програмерским концептима.

У зависности од изабраног програмског окружења потребно је да наставник прилагоди сва следећа објашњења специфичностима тог алата.

Кроз активну наставу и укљученост у процес креирања програма од првих часова, ученици ће поступно усвојити предвиђене појмове, знања и вештине.

Погодан пример, приликом упознавања са радним окружењем је да ученици за конкретан лик и конкретну сцену, поређају блокове наредби тако да се кликом на лик појави нека порука (нпр.: „Здраво ја сам…”). Овај задатак ће им помоћи да разумеју основне принципе визуелног програмирања, као што су: избор објеката, слагање блокова налога методом превуци и пусти, и покретање програма. У овом процесу, научиће како да изаберу објекте из библиотеке, као и како да промене њихова
својства и особине, као што су величина, позиција и изглед. Током овог процеса, ученици ће се упознати са појмовима као што су наредба, алгоритам, пројекат и сценарио. Пример ће им омогућити и да схвате како да пишу програме ређајући блокове, што је први корак у разумевању концепта алгоритамског размишљања.
Подизати ниво сложености у складу са појмовима који се уводе: пројекат и сценарио и направити везу са појмовима задатак и писање приче. Довести у везу поступак решавања задатка са писањем програма, и повезати појмове сценарио и алгоритам. Увести појмове: Објекат–лик (библиотека објеката, подешавање
особина и својства за изабрани објекат), Објекат–позорница (библиотека позорница, подешавање позадине позорнице, координатни систем сцене), алати (умножи, исеци–обриши, увећај, умањи) и датотека програма (најчешће се користи термин – пројекат). За рад са програмским окружењем код куће пожељно је припремити кратко упутство за коришћење и, ако је потребно, упутство за преузимање и инсталирање изабраног алата. Уколико програмско окружење подржава онлајн верзију, ученицима треба објаснити како да користе и ту могућност. Када усвоје основне концепте, могу прећи на израду сопствених објеката и сцена, уместо да користе само предефинисане опције из библиотека. Овај приступ ће им омогућити да развијају креативност и самостално истражују алате и технике визуелног програмирања.
Демонстрирати на сваком примеру следеће технике: креирање пројекта (нови пројекат, изабрати објекат чије се активности дефинишу, као и објекте који дефинишу његову околину, дефинисати почетни положај објекта и својства објекта – у неким окружењима информација о објекту), једноставна подешавања
(употребу алата: увећај, умањи, умножи, исеци, окрени, промени боју...), задавање изабраног кретања или понашања (из палете блокова: управља догађајем, за задате акције одговарајући догађај...), чување пројекта (именовање, избор локације), поновно отварање (затварање, проналажење, покретање) и модификацију пројекта (измену неког елемента: оријентацију, боју, величину и сл., проналажење и исправљање грешака, чување измена у пројекту). Поред тога, треба
демонстрирати и указати на различите функционалности које су доступне у категоријама блокова, као што су блокови за кретање, изглед и активности које објекат треба да реализује према предвиђеном сценарију. Примери могу обухватити ситуације као што су избегавање препрека кретањем објекта, као и дијалог између два лика који разматрају појмове које су научили из овог и других предмета.
Упознати ученике са категоријама блокова и начином задавања параметара (трајање догађаја, број понављања, промену угла, промену положаја…). Унос података преко тастатуре користити за промену параметара у оквиру блок-наредбе. Применом различитих функционалности објеката ученици треба да уоче
информације о близини објеката, њиховој величини и просторним односима. На конкретном примеру демонстрирати утицај промене параметара на извршавање програма. Демонстрирати функције едитовања објеката, едитовања и управљања програмом (измене у редоследу блокова, обједињавање блокова који се понављају у петље или гранање), тестирање и праћење сваког корака приликом извршавања програма. Тестирање програма и отклањање грешака обухвата проверавање

исправности скрипти кроз различите сценарије, препознавање логичких грешака (нпр. погрешан редослед блокова) и њихово исправљање. Ученике треба подучити да идентификују ситуације у којима пројекат ради, али не постиже жељени ефекат, и да промене или додају блокове како би испунили задатак. Практичне
активности укључују тестирање кретања ликова, интеракција и анимација, уз постепено унапређивање пројеката кроз анализу и експериментисање.
Појам променљиве може се увести кроз пример који ученицима омогућава да на конкретан начин виде примену у свакодневном животу. Нпр. сходно узрасту и у корелацији са математиком за пети разред креирати програм који рачуна колико боје је потребно за фарбање зида у соби. У овом примеру, ученици ће користити
променљиве као што су дужина и ширина зида, а програм ће израчунати површину (дужина × ширина) и затим на основу те вредности одредити колико литара боје је потребно да се зид потпуно офарба (нпр. ако 1 литар покрива 10 квадратних метара). Ово ће ученицима помоћи да разумеју како променљиве раде, како се
додељују вредности, и како операције као што су множење и додела могу бити коришћене за решавање стварних проблема.
Поступно кроз примере увести појмове: линијска, циклична и разграната структура, као што су: промена позадине или лика у односу на догађај, креирање реченице од речи и слика, разврставање објеката у скупове (жива и нежива природа, планете, реке...), упоређивање вредности две променљиве, понављање

кретања и мелодије док се не додирне други објекат, одређивање просечне температуре на основу пет бројева који представљају измерене температуре од
понедељка до петка, налажење најлакшег ранца од дата три, одређивање просечне висине или тежине дечака и девојчица у групи (за напредније…) и слично.
Без обзира на конкретне примере који се користе, важно је да се обавезно обраде мале серије података, односно низови који се састоје од неколико елемената и да се изврше основне статистичке операције попут израчунавања броја елемената, збира, просека, минималне и максималне вредности.
Потребно је разговарати са ученицима о различитим типовима структура које се користе у програмирању и објаснити им када је најбоље користити сваку од њих. Структуре као што су линијска, циклична и разграната представљају основне начине организације програма. Линијска структура је најједноставнији облик програмирања, где се сви кораци извршавају један за другим, редом. На пример, ако желимо да направимо програм који израчунава обим и површину правоугаоника, у овом случају програм ће једноставно обавити све кораке у постављеном редоследу (дефинисање дужине, ширине, множење и сабирање).
Нагласити ученицима да линијску структуру користе када знају тачно који кораци треба да се изврше и када нема потребе за променом редоследа. Циклична
структура се користи када треба да поновимо одређени корак више пута. Ово је корисно на пример, када треба да се израчуна просек неких бројева, као што су
температуре у току недеље. У овом случају, можемо поновити операцију додавања док не саберемо све температуре, а затим операцију дељења настављамо након ове цикличне структуре. Напоменути ученицима да цикличну структуру користе када имају групу сличних операција које треба да се изврше више пута. Разграната структура је корисна када треба да направимо одлуке у програму, односно да одаберемо различите опције у зависности од неких услова. На пример, ако правимо
програм који проверава да ли је број паран или непаран, можемо користити разгранате структуре које ће одредити који ће се блок наредби извршити у зависности од тога да ли

је број дељив са 2. Нагласити ученицима да разгранату структуру користе када је потребно одлучивање, а од избора зависи која грана програма ће бити
извршена у даљем току програма.
Током разговора са ученицима, важно је размотрити конкретне примере за сваку од ових структура и упутити их да разумеју када је најпогодније користити сваку од њих. Ово ће им помоћи да разумеју како да изаберу одговарајућу структуру за решавање различитих проблема у програмирању.
Поступак корак по корак до решења проблема треба да послужи за систематизацију поступка израде пројекта. Она треба да обухвати разумевање појма пројекта, израду сценарија и алгоритма, рећање блок-наредби, тестирање рада програма, исправљање грешака, дељење са другима преко интернета. Демонстрирати поступак постављања пројекта на интернет. Указати на могућност преузимања готових пројеката са интернета ради проналажења најбољег решења за сопствени пројекат, уочавање туђих и својих грешака, као и за добијање нових идеја.
Појмове из теме Рачунарство ученик не треба да формално дефинише, већ треба да их препознаје у задатим програмима, али и употребљава у програмима које самостално ствара.

Пројектна настава

При реализацији првог пројектног задатка са ученицима, ставити нагласак на разраду пројектног задатка – од израде плана до представљања решења.
Наставник представља унапред испланиране фазе пројектног задатка и упознаје ученике са роком за завршетак имајући у виду време, сложеност теме, расположиве ресурсе (знања, вештине и ставови које су ученици усвојили након тематских целина ИКТ и Дигитална писменост, техничка опремљеност школе, други релевантни фактори). Ученици заједно са наставником пролазе кроз све фазе рада на пројектном задатку, при чему наставник координира процесом, објашњава, иницира
дискусију и предлаже решења за конкретне активности на реализацији задатка.
При представљању фаза пројекта ученицима, наставнику може послужити следећи пример:
– Фаза 1: представљање тема, формирање група и одабир теме;
– Фаза 2: Одабир материјала и средстава, разматрање додатне подршке предметног наставника у зависности од теме;
– Фаза 3: Планирање времена и избор стратегије за решавање задатка у складу са роком за предају рада;
– Фаза 4: Прикупљање и проучавање материјала, израда задатка и припрема за излагање;
– Фаза 5: Представљање резултата пројектног задатка, дискусија и процена/самопроцена урађеног (наставник обезбеђује услове за што успешније излагање, усмерава дискусију, ставља ученицима на располагање алат и/или табелу за самопроцену учешћа у изради пројекта и врши евалуацију урађеног са прецизном повратном информацијом).
Пројектни задаци се баве реалним темама из школског или свакодневног живота, а са добро испланираним активностима, може се очекивати да ученици успешно израде и представе решење пројектног задатка. Акценат је на подстицању иницијатива и креативности, успостављању сарадничких и вредносних ставова код ученика. Циљ је развијање и неговање: поступности, повезивања и изградње сопствених стратегија учења, вршњачког учења, вредновања и самовредновања постигнућа.
Пројектни задаци подразумевају корелацију и сарадњу са наставницима осталих предмета, која се може остварити на оваквим и сличним примерима:
– израда интервју-а или чланака за школски часопис или сајт школе (на теме: занимљивости из света спорта, уметности, науке...);

– израда упутства или туторијала за потребе вршњачког учења (како да подесите, како да измените, како да решите овај задатак, како да користите програм...);
– израда правила понашања (на теме: у спортској сали, у кабинету..., за безбеднији рад на интернету, за креирање сигурне лозинке, заштите рачунара од злонамерних програма, заштите здравља...).
Додатна мотивација за ученике може бити избор најбољих радова за: школски часопис, сајт школе, огласну таблу (одељење гласа – вредновање, самовредновање), а да остале радове постављају на пано у рачунарском кабинету…
Добар пример сумирања научених поступака је израда и чување документације пројектног задатка (у посебном фолдеру у виду датотека различитог типа, као што су: текстуални фајлови, слике, видео материјали и сл.)
Други пројектни задатак се реализује по фазама које су већ описане.
За пример могу послужити следеће теме: Направи калкулатор или Креирај програм за израчунавање...(математика), Прича из космоса, Испричај причу о месту у коме живиш или Туристички водич кроз… (географија), Интервјуиши другаре о будућим занимањима (у форми стрипа), Замеси хлеб (од њиве до трпезе)... Ученици такође, могу позајмити већ урађени пројекат, преузети га са интернета и прилагодити свом сценарију.
Идеја за пројектни задатак може бити и израда квиза и теста
за проверу знања, понављање, утврђивање, систематизацију градива из целог предмета.
Ученици пре прикупљања материјала израђују сценарио (причу или алгоритам за конкретан задатак), разрађују кораке и описују поступак решавања
пројектног задатка. Део задатка је и чување материјала употребљеног за решавање пројектног задатка. Очекивани продукт другог пројектног задатка је програм (једноставан или сложенији) који представља одговор на проблемску ситуацију коју решавају.

ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Циљ Циљ наставе и учења физичког и здравственог васпитања је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	– примени једноставне комплексе простих и општеприпремних вежби – изведе вежбе (разноврсна природна и изведена кретања) и користи их у спорту,	Обавезни садржаји Вежбе за развој снаге Вежбе за развој покретљивости Вежбе за развој аеробне издржљивости Вежбе за развој брзине Вежбе за развој координације Примена националне

		рекреацији и различитим животним ситуацијама – упореди резултате тестирања са вредностима за свој узраст и сагледа сопствени моторички напредак	батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности
МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ, СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ	Атлетика	– комбинује и користи достигнути ниво усвојене технике кретања у спорту и свакодневном животу – доводи у везу развој физичких способности са атлетским дисциплинама	Обавезни садржаји Техника истрајног трчања Истрајно трчање – припрема за крос Техника спринтерског трчања Техника високог и ниског старта Скок увис (прекорачна техника) Бацање лоптице (до 200 g) Препоручени садржаји Техника штафетног трчања Скок удаљ Бацања кугле 2 kg Бацање „вортекс-а” Тробој
	Спортска гимнастика	– одржава стабилну и динамичку равнотежу у различитим кретањима, изводи ротације тела – користи елементе гимнастике у свакодневним животним ситуацијама и игри – процени сопствене могућности за вежбање у гимнастици	Обавезни садржаји Вежбе на тлу Прескоци и скокови Вежбе у упору Вежбе у вису Ниска греда Гимнастички полигон Препоручени садржаји Вежбе на тлу (напредне варијанте) Висока греда Трамболина Прескок Коњ са хватаљкама Вежбе у упору (сложенији састав) Вежбе у вису (сложенији састав)
	Основе тимских и спортских игара	– користи елементе технике у игри – примењује основна правила рукомета у	Обавезни садржаји Рукомет/минирукомет: Основни елементи технике и правила;

		игри – учествује на унутар одељенским такмичењима	– вођење лопте, – хватања и додавања лопте, – шутирања на гол, – финтирање, – принципи индивидуалне одбране – основна правила рукомета/минирукомета Спортски полигон Препоручени садржаји Напредни елементи технике, тактике и правила игре: – хватања котрљајућих лопти, – дриблинг, – шутирања на гол, – финтирање, – основни принципи колективне одбране.
	Плес и ритмика	– изведе кретања, вежбе и кратке саставе уз музичку пратњу – игра народно коло – изведе кретања у различитом ритму – изведе основне кораке плеса из народне традиције других култура	Обавезни садржаји Покрети уз ритам и уз музичку пратњу Ритмичка вежба без реквизита Скокови кроз вијачу Народно коло „Моравац” Народно коло из краја у којем се школа налази Основни кораци друштвених плесова Препоручени садржаји Вежбе са обручем Вежбе са лоптом Сложенији скокови кроз вијачу
ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА (Реализује се кроз све наставне области и теме уз практичан рад)	Физичко вежбање и спорт	– објасни својим речима сврху и значај вежбања – користи основну терминологију вежбања – поштује правила понашања у и на просторима за вежбање у школи и ван ње, као и на спортским манифестацијама	Циљ и сврха вежбања у физичком и здравственом васпитању Основна правила Рукомета/минирукомета и Малог фудбала Понашање према осталим субјектима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе) Чување и одржавање материјалних добара која

		– примени мере безбедности током вежбања – одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање – примени и поштује правила тимске и спортске игре у складу са етичким нормама – навија и бодри учеснике на такмичењима и решава конфликте на социјално прихватљив начин – користи различите изворе информација за упознавање са разноврсним облицима физичких и спортско-рекреативних активности – прихвати сопствену победу и пораз у складу са „ферплејом” – примењује научено у физичком и здравственом васпитању у ванредним ситуацијама – препозна лепоту покрета и кретања у физичком вежбању и спорту – направи план дневних активности	се користе у физичком и здравственом васпитању Уредно постављање и склањање справа и реквизита неопходних за вежбање Упознавање ученика са најчешћим облицима насиља у физичком васпитању и спорту „Ферплеј” (навијање, победа, пораз решавање конфликтних ситуација) Писани и електронски извори информација из области физичког васпитања и спорта Значај развоја физичких способности за сналажење у ванредним ситуацијама (земљотрес, поплава, пожар...) Физичко вежбање и естетика (правилно обликовање тела) Планирање дневних активности
	Здравствено васпитање	– наведе примере утицаја физичког вежбања на здравље – разликује здраве и нездраве начине исхране	Физичка активност, вежбање и здравље Основни принципи вежбања и врсте физичке активности Одржавање личне опреме

		– направи недељни јеловник уравнотежене исхране уз помоћ наставника. – примењује здравствено-хигијенске мере пре, у току и након вежбања – препозна врсту повреде – правилно реагује у случају повреде – чува животну средину током вежбања	за вежбање и поштовање здравствено-хигијенских мера пре и после вежбања Лична и колективна хигијена пре и после вежбања Утицај правилне исхране на здравље и развој људи Исхрана пре и после вежбања Прва помоћ: – значај прве помоћи, – врсте повреда. Вежбање и играње на чистом ваздуху – чување околине приликом вежбања

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
Биологија Музичка култура Географија
Информатика Ликовна култура Математика Српски језик

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
Концепција физичког и здравственог васпитања заснива се на јединству часовних, ванчасовних и ваншколских организационих облика рада, као основне претпоставке за остваривање циља кроз достизање исхода и стандарда овог васпитно-образовног подручја.
Главна промена у савременој концепцији и пракси образовања и васпитања, па тако и у програму премета физичко и здравствено васпитање, је померање тежишта са наставних садржаја на јасно дефинисане исходе, односно са наставних садржаја на процес учења и његове резултате.
Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли у предмету физичко и здравствено васпитање, и учешћем у обавезним физичким активностима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у три предметне области:
– физичке способности,
– моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине и
– физичка и здравствена култура.
Они омогућавају да се циљ овог предмета достигне у складу са предметним и међупредметним компетенцијама и стандардима постигнућа. Исходи не прописују структуру, садржаје и организацију наставе, као ни критеријуме и начин вредновања ученичких постигнућа.

Циљ и исходи предмета се остварују кроз наставу физичког и здравственог васпитања (у трајању од 2 школска часа недељно) и обавезне физичке активности сваког ученика (у трајању од 1,5 школски час недељно). Програм петог разреда базиран је на континуитету усвојених знања, вештина, ставова и вредности из првог циклуса основног образовања и васпитања.
Настава физичког и здравственог васпитања усмерена је према индивидуалним разликама ученика, које се узимају као критеријум у диференцираном приступу, па

самим тим неопходно је упутити ученика или групу ученика, на олакшане или проширене садржаје у часовној, ванчасовној и ваншколској организацији рада.
Где је неопходно, програмске садржаје потребно је реализовати према полу.

Обавезни организациони облици рада:
А. часови физичког и здравственог васпитања;
A_1. обавезне физичке активности ученика;

Остали облици рада (ванчасовне и ваншколске активности):
Б. слободне активности – секције,
В. недеља школског спорта,
Г. активности у природи (кросеви, зимовање, летовање – камповање...),
Д. школска и ваншколска такмичења
Ђ. корективно-педагошки рад.

ВЕРСКА НАСТАВА

Назив предмета:	**ВЕРСКА НАСТАВА – ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС**
Годишњи фонд часова:	**36**
Разред:	**Пети**

ТЕМА (наставне јединице)	**ЦИЉ**	**ИСХОДИ** По завршетку теме ученик ће:	**ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА**	**НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА**
I – УВОД **1. Упознавање садржаја програма и начина рада**	• Упознавање ученика са садржајем предмета, планом и програмом и начином реализације наставе Православног катихизиса; • Установити каква су знања стекли и какве ставове усвојили ученици у претходном школовању.	• моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у току 5. разреда основне школе; • моћи да уочи какво је његово предзнање из градива Православног катихизиса обрађеног у претходном циклусу школовања.	• Упознавање са садржајем програма и начином рада • Прелиминарна систематизација	Катихизација као литургијска делатност- заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација („знања о вери“), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као
II - РЕЛИГИЈА И КУЛТУРА СТАРОГ СВЕТА **2. Религија и култура старог света**	• Упознати ученике са основним елементима религије и културе старог века. • Упознати ученике са паганским митовима и легендама о вечном животу.	• моћи да именује неке политеистичке религије. • моћи да наведе неке од карактеристика политеистичких религија и културе старог века	• Религија и култура старог света • Човекова жеђ за Богом и вечним животом • Митови и легенде	

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Циљ Циљ наставе и учења грађанског васпитања је да ученик изучавањем основних принципа, вредности и процедура грађанског друштва постане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе појединаца и заједнице и спреман да активно делује у заједници уважавајући демократске вредности.

ОБЛАСТ/ТЕМА	**ИСХОДИ** **По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:**	**САДРЖАЈИ**
ЉУДСКА ПРАВА **Права детета**	– разликује жеље од потреба и наведе примере везе између потреба и људских права; – препозна своје потребе, као и потребе других и да их уважава; – штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; – учествује у доношењу правила рада групе и поштује их; – аргументује потребу посебне заштите права детета; – на примеру препозна уграђеност права деце у основним документима која уређују рад школе; – наводи примере и показатеље остварености и кршења дечијих права; – наводи чиниоце који утичу на остварење дечијих права; – поштује права и потребе ученика који су у инклузији у његовом одељењу/школи; – препозна ситуације кршења својих права и права других; – идентификује кршење људских права на примеру неког историјског догађаја;	Потребе и права Потребе и жеље. Потребе и права. Права и правила у учионици. Правила рада у учионици, доношење групних правила. Права детета у документима о заштити права Посебност права детета и људска права. Конвенција о правима детета. Врсте права. Показатељи остварености и кршења дечијих права . Конвенција о правима детета у документима која се односе на школу.

ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО **Школа као заједница**	– поштује правила одељенске заједнице и правила на нивоу школе; – поступа у складу са моралним вредностима грађанског друштва; – искаже свој став о значају правила у функционисању заједнице; – понаша се у складу са правилима и дужностима у школи; – наводи начине демократског одлучивања; – препозна одговорност одраслих у заштити права деце; – објасни улогу појединца и група у заштити дечијих права; – реално процени сопствену одговорност у ситуацији кршења нечијих права и зна коме да се обрати за помоћ;	Права и функционисање заједнице Моје заједнице. Школа као заједница. Одлучивање у учионици и школи. Гласање и консензус као демократски начини одлучивања. Одговорности и обавезе у заједници Одговорност деце. Одговорности одраслих (родитеља, наставника). Кршење и заштита права Шта могу и коме да се обратим у ситуацијама насиља.
ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ **Сукоби и насиље**	– препозна и анализира сличности и разлике између ученика у групи; – прихвата друге ученике и уважава њихову различитост; – проналази примере моралних поступака у књижевним делима које чита, у медијима и у свакодневном животу; – наводи примере из свакодневног живота предрасуда, стереотипа, дискриминације, нетолеранције по различитим основама; – проналази примере нетолеранције и дискриминације у књижевним делима која чита; – у медијима проналази примере предрасуда, стереотипа, дискриминације, нетолеранције по различитим основама и критички их анализира; – препозна и објасни врсте насиља; – прави разлику између безбедног и небезбедног понашања на друштвеним мрежама; – заштити од дигиталног насиља; – анализира сукоб из различитих углова (препознаје потребе учесника сукоба) и налази конструктивна решења прихватљива за све стране у сукобу; – аргументује предности конструктивног начина решавања сукоба;	Наши идентитети Наше сличности и разлике (раса, пол, национална припадност, друштвено порекло, вероисповест, политичка или друга уверења, имовно стање, култура, језик, старост и инвалидитет). Стереотипи и предрасуде. Дискриминација. Толеранција. Сукоби и насиље Сукоби и начини решавања сукоба. Предности конструктивног решавања сукоба. Врсте насиља: физичко, активно и пасивно, емоционално, социјално, сексуално, дигитално. Реаговање на насиље. Начини заштите од насиља.

ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ	– препознаје примере грађанског активизма у својој школи и исказује позитиван став према томе; – идентификује проблеме у својој школи; – прикупља податке о проблему користећи различите изворе и технике; – осмишљава акције, процењује њихову изводљивост и предвиђа могуће ефекте; – активно учествује у тиму, поштујући правила тимског рада (у групној дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на неугрожавајући начин); – учествује у доношењу одлука у тиму/групи поштујући договорене процедуре и правила; – учествује у извођењу акције; – процењује ефекте спроведене акције и идентификује пропусте и грешке; – презентује, образлаже и аргументује изабрану акцију и добијене резултате за унапређивање живота у школи.	Планирање и извођење акција у школи у корист права детета Учешће ученика у школи. Избор проблема. Тражење решења проблема. Израда плана акције. Анализа могућих ефеката акције. Планирање и извођење акције. Завршна анализа акције и вредновање ефеката. Приказ и анализа групних радова.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ (опште имеђупредметн)	**АКТИВНОСТИ**		**КОРЕЛАЦИЈА**
	а) наставника	**б) ученика**	
Дигитална компентенција Учење учења Друштвене и грађанске компетенције Осећај за иницијативу и предузетништво Културолошка освешћеност и изражавање Комуникација	даје пример својим понашањем доприноси стварању демократске атмосфере - подржава размену мишљења и аргументовање идеја - даје повратне информације - обезбеђује равноправну укљученост сваког ученика - припрема актуелне материјале - подстиче код ученика способност да разумеју сопствену одговорност у ситуацијама насиља и дискриминације.	- ученици исказују своја мишљења, осећања и ставова - препознају проблеме и активно траже решење. - процењују самостално свој напредак	Српски језик и књижевност Историја Ликовна култура Музичка култура Информатика и рачунарство

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Програм наставног предмета *грађанско васпитање,* у другом циклусу основног образовања и васпитања, организован је по моделу спирале и оријентисан је на остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу онога што су стекли учећи овај предмет. Они представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у четири области (*Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету* и *Грађански активизам)* које се налазе у свим програмима другог циклуса. Теме по областима се спирално развијају што значи да се постојећи садржаји из разреда у разред проширују и продубљују, а многи исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, унапређују. Типичан пример таквог исхода су они који се односе на комуникацију. Активно слушање и конструктивно реаговање су исходи који се постепено унапређују кроз бројне активности и садржаје. Слично је и са јачањем осетљивости за потребе и права других, препознавање дискриминације и многе друге исходе који се не могу брзо и лако остварити обрадом само једног програмског садржаја. Све четири области су једнако важне, а наставник их, у непосредном раду са ученицима, интегрише јер између њих постоји природна веза.

У програму су наведени садржаји које наставник може да допуњује, проширује и мења према конкретним потребама и плану сопственог рада али увек имајући у виду исходе које треба остварити. Редослед наведених исхода не исказује њихову важност јер су сви од значаја за постизање општег циља предмета. Између исхода, како у оквиру једне, тако и више области, постоји повезаност. Остваривање једног исхода доприноси остваривању других исхода. Многи исходи су процесни и представљају резултат кумулативног дејства образовно-васпитног рада, током дужег временског периода. Посебност грађанског васпитања је у томе што је оно део ширег концепта образовања за демократију и грађанско друштво и у том смислу је тесно повезано са другим предметима, ваннаставним активностима и уопште етосом школе.

По врсти, исходи могу бити:

а) сазнајни (нпр. објасни улогу појединца и група у заштити дечијих права);

б) емоционални (нпр. препозна своје потребе, као и потребе других);

в) вољни (нпр. учествује у извођењу акције);

г) комбиновани (нпр. препознаје примере грађанског активизма у својој школии исказује позитиван став према томе јер ставови садрже сазнајну, емоционалну и вољну компоненту).

Сазнајни исходи се најлакше остварују, али тек кад су исходи све три врсте остварени општи циљ предмета је достигнут у потпуности.. У овом програму постоје многи исходи који су вољни и манифестују се у понашању ученика али треба имати у виду да је за њихово остварење потребно више времена и више прилика да се научено непосредно практикује. Образовање за демократију није исто што и образовање о демократији. Зато овај програм тежиште не ставља на знања, већ на вештине применљиве у свакодневном животу у демократској заједници, на демократске ставове и вредности о универзалности права, једнакости, слободи и одговорности, социјалној осетљивости и припадности заједници, уз спремност да се активно делује за сопствену добит као и добит других.

Остваривање овако постављених исхода захтева примену различитих интерактивних облика рада као и одабир и коришћење одговарајућих метода и техника рада са ученицима. Наставници су у прилици да бирају: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дебате, дискусије, пројекте, истраживања, промоције, покретање акција као и да сами осмисле неке друге активности. За ученике петог разреда неке од ових метода рада су новина те их треба постепено навикавати на начин рада где су и они активни креатори наставе.

Смернице за остваривање овог програма дате су у Општем упутству за остваривање програма наставе и учења за пети разред основне школе и у овом дидактичко-методичком упутству које изражава његове специфичности. Ова два упутства се допуњују и заједно дају наставнику целовиту слику о овом програму, начину планирања и остваривања, као и о праћењу и вредновању напредовања ученика. Осим тога, додатну помоћ наставници могу добити консултујући следеће материјале који су доступни у електронској форми. Сет од 3 књиге Савета Европе Референтни оквир компетенција за демократску културу (РОКДК). На сајту Завода за унапређивање образовања и васпитања доступан је Приручник за наставнике грађанског васпитања у другом циклусу основног образовања и васпитања који даје шири увид у област из којих су теме програма, појашњење кључних појмова садржаја, речник, примере подстицаја и активности, листу ресурса; материјали за реализацију грађанског васпитања разврстани по врстама права, као и Приручник за наставнике Наши ученици у свету критичког мишљења и медијске писмености. Садржај програма за 5. разред је подељен на четири области (Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам) које се налазе у свим програмима грађанског васпитања за други циклус основног образовања и васпитања, јер се ради о концепту спиралног програма. Теме по областима се спирално развијају, што значи да се постојећи садржаји из разреда у разред проширују и продубљују, а многи исходи се надграђују или се, ако су у питању вештине, унапређују. Типични примери таквих исхода су они који се односе на комуникацију. Активно слушање и конструктивно реаговање су исходи који се постепено унапређују кроз бројне активности и садржаје. Слично је и са јачањем осетљивости за потребе и права других, препознавање дискриминације, одговорно понашање у дигиталном окружењу и других исхода који се не могу брзо и лако остварити обрадом само једног програмског садржаја и најчешће се тичу вештина. Све четири области су једнако важне, а наставник их, у непосредном раду са ученицима, интегрише јер између њих постоји јака повезаност. У програму су наведени садржаји које наставник може да допуњује, проширује и мења према конкретним потребама и плану сопственог рада, али увек имајући у виду исходе које треба остварити. Сазнајни исходи се најлакше достижу (нпр. наведе начине демократског одлучивања), али тек кад су остварени исходи који се односе и на ставове и вештине, општи циљ програма може се достићи у потпуности. Зато није довољно познавати принципе конструктивне комуникације, већ треба и комуницирати на такав начин. У овом програму постоје многи исходи који су вештине и манифестују се у понашању ученика, али треба имати у виду да је за њихово остварење потребно више времена и више прилика да се научено непосредно практикује. Образовање за демократију није исто што и образовање о демократији. Зато овај програм тежиште не ставља на знања, већ на вештине применљиве у свакодневном животу у демократској заједници, на демократске ставове и вредности о универзалности права, једнакости, слободи и одговорности, социјалној осетљивости и припадности заједници, уз спремност да се активно делује за сопствену добит, као и добит других. Пуно простора у програму добили су садржаји који се односе на дигитално окружење из разлога што пракса показује да се код ученика у петом разредуповећава интересовање за нове дигиталне технологије; важно је да се у том периоду поставе темељи одговорног односа према њиховом коришћењу, способност да се разликује безбедно од небезбедног дигиталног окружења, као и да се повеже њихова злоупупотреба са кршењем људских/дечијих права. Прегледом исхода може се видети да међу њима има и оних који нису лако проверљиви у условима учионице. Примери таквих исхода су: штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; одговорно се понаша у дигиталном окружењу; у ситуацији кршења сопствених или туђих права или неког вида насиља тражи помоћ. Они

су нашли своје место у програму јер су значајни за циљ Грађанског васпитања, али за проверу њихове остварености потребне су одређене ситуације. Зато наставник при планирању часова треба да осмисли активности у којима ће се симулирати ситуације кршења права или насиља и у којима ће ученици имати прилику да демонстрирају вештину којом штите своја права на начин који не угрожава друге и њихова права или да препознају насиље и наведу коме би се обратили за помоћ. Остваривање овако постављених исхода захтева примену различитих интерактивних облика рада, као и одабир и коришћење одговарајућих техника рада са ученицима. Наставници су у прилици да бирају: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дебате, дискусије, пројекте, истраживања, промоције, покретање акција, као и да сами осмисле неке друге активности. За ученике петог разреда, посебно оне који по први пут похађају грађанско васпитање, неке од ових техника рада могу бити новина те их треба постепено навикавати да и они имају улогу активних креатора наставе. Садржај грађанског васпитања има природну везу са другим предметима као што су српски/матерњи језик, историја и информатика и рачунарство, што даје могућност за међупредметно планирање. То се види у исходима који се односе на препознавање поштовања/кршења људских права у неким историјским догађајима и књижевним делима које ученици читају. Посебно је јака корелација са садржајима тематске целине Дигитална писменост (кључни појмови: интернет претрага и процена извора, ауторска права и лиценце, заштита личних података, онлајн идентитет, безбедна комуникација заштита здравља и животне средине) која се налази у програму предмета информатика и рачунарство. Посебну пажњу треба обратити на последњу област програма где се претходно стечена знања и вештине интегришу и практикују. Акције треба да буду мале и изводљиве, али да имају све неопходне кораке. Ученике треба охрабривати када наиђу на тешкоће и јасно указивати да су и неуспешне акције такође добре, јер њиховом анализом долазимо до увида који су кораци били погрешни. Бројни су примери тема у оквиру којих се могу осмислити акције у школи у корист права детета. На пример, вршњачка подршка је важан сегмент укупне подршке инклузивног образовања, тако да је укљученост ученика у овај сегмент живота и рада школе веома значајан. Он се огледа управо у заједничком промишљању наставника и ученика на тему како осмислити план подршке, како га најуспешније реализовати водећи рачуна о потребама конкретног ученика обухваћеног инклузивним образовањем. Не треба заборавити на инклузију у дигиталном свету која се односи на приступ дигиталном окружењу а тичу се не само превазилажења различитих облика дигиталне искључености, него и вештина које су потребне будућим грађанима да би могли да учествују у дигиталним просторима. У програму грађанског васпитања продукти ученичких активности имају посебан значај. Они могу бити различите врсте као што су: постери, аудио-визуелни записи, презентације, прикази резултата истраживања, представе и друго. Могу се користити при интеграцији или рекапитулацији обрађених садржаја, процени напредовања ученика, као и самопроцени наставника колико успешно ради са ученицима. Продукти се могу користити и ван групе, на пример: за потребе изложбе у холу школе, школских новина, сајта школе, у раду ученичког парламента, у локалној заједници или локалним медијима. За реализацију наставе овог програма и остваривање дефинисаних исхода, врло је важна улога наставника. Он је модел који својим понашањем даје пример и доприноси стварању демократске атмосфере која је погодна за размену и аргументовање идеја и мишљења међу ученицима, он је тај који даје повратне информације и подстиче ученике на разумевање односа у групи. Конструктивна комуникација и демократске процедуре нису само циљ, већ и начин да се остваре жељени исходи. Наставник треба да обезбеди да се на часу сваки ученик осећа уважено, прихваћено и добродошло у својој различитости, уз обавезу да поштује и уважи друге и другачије погледе и мишљења. Реализација програма

треба да се одвија у складу са принципима интерактивних односа (активне, проблемске и истраживачке наставе), са сталним рефлексијама на одговарајуће појаве из друштвеног контекста (прошлости и још више садашњости). Наставник треба да подстиче код ученика способност да разумеју сопствену одговорност у ситуацијама дискриминације и насиља, као и да бирају конструктивне начине реаговања на њих. Конвенција о Правима детета учинила је децу субјектима права, уместо објектима заштите. То у пракси значи да дете има право да захтева да му држава обезбеди остваривање свих гарантованих права и то се у почетку реализује преко одраслих, а касније самостално, у односу на године и зрелост детета. Планирање наставе грађанског васпитања захтева извесну флексибилности и промишљање могућих токова активности на часу у зависности од ученичких интересовања. У условима у којима нема класичних предавања наставника и контролних задатака, динамика часа у већој мери зависи од ученика и њихових реакција, што није увек могуће у потпуности предвидети. Уколико ученици покажу посебно интересовање за неки садржај (на пример, активност о опасностима на интернету), наставник их свакако неће прекидати како би прешао на следећи садржај. То се исто односи и на сваку дискусију у којој ученици имају потребу да још нешто кажу, изнесу своје мишљење или се супротставе туђем. Подразумева се да наставник води рачуна о динамици активности, али истовремено се стара да не угрози учешће ученика својим претерано директивним приступом, јер у грађанском васпитању сам процес учења директно је повезан са остваривањем исхода. Да би се то постигло, ученике треба пажљиво уводити у садржаје програма и мотивисати их да раде на њима. За те потребе користе се подстицаји. У горе наведеном Приручнику за наставнике грађанског васпитања постоји избор подстицаја за сваку област програма, али наставник их може и самостално припремити. Они се могу наћи у различитим изворима (текстови, фотографије, статистички подаци, карикатуре...). За реализацију појединих тема могу се користити филмови јер активирају когнитивну и афективну страну личности и подстицајно делују на ученике да искажу мисли, осећања и ставове. Не треба занемарити ни интернет и различите социјалне мреже, јер су то облици комуникације који су блиски младима и на којима се могу препознати и анализирати многи проблеми живота у савременом свету, али и разговарати о говору мржње, нетолеранцији, другим облицима кршења права, као и дигиталном насиљу. Најбољи су они подстицаји који код ученика изазивају когнитивни несклад, потребу да пронађу информације, уђу у расправу и уколико су неки аргументи јаки, промене мишљење. У том узрасту ученици нису још увек довољно оснажени да аргументују своје мишљење, али то је управо оно што треба да вежбају и у чему треба да напредују. Зато је важно да наставник ученицима често постави питање: „Зашто тако мислиш?”. Независно који садржај је у питању, наставник треба што чешће да поставља питања која је унапред припремио, као на пример: Ко доноси одлуку о томе? Шта су предности, а шта недостаци такве одлуке? Где се све таква одлука примењује? Када је то применљиво, а када није? Зашто није дозвољено да свако доноси самостално одлуку о томе? Како се могу проверити последице такве одлуке? Због статуса изборности сасвим је извесно да ће групе у петом разреду бити хетерогене по искуству у области грађанског васпитања. Пракса показује да се најчешћа промена изборног програма дешава на преласку из првог у други циклус основног образовања и васпитања. Неколико првих часова су прилика да се ученици међусобно боље упознају, размене знања, ставове, вредности и вештине о демократском функционисању неке заједнице, као и да се уведу у садржаје којима ће се бавити током петог разреда. Посебну пажњу треба обратити на ученике који се по први пут сусрећу са грађанским васпитањем. На основу утврђених потреба ученика, наставник планира реализацију наставе за сваку конкретну групу. Таква ситуација неуједначеног предзнања је прилика за вршњачко учење, јер током часа грађанског васпитања ученици уче једни од других и доприносе

настави својим школским и ваншколским искуством, знањима и вештинама. Исходи грађанског васпитања доприносе развоју више међупредметних компетенција, као што је нпр. комуникација, јер се при раду на свим садржајима инсистира на исказивању сопственог мишљења, осећања, ставова, и то на начин који не угрожава друге. Такође, постоји и допринос развоју међупредметних компетенција решавање проблема и баратање подацима, што се посебно препознаје у последњој области програма, у којој је предвиђено да ученици реализују акцију по избору. Ученици се оснажују да препознају проблеме у свом окружењу, као да и активно траже решења. Приликом учења о универзалним вредностима не смемо заборавити колико у данашње време дигитални свет обухвата друштвену стварност. Модернизација дигиталне технологије ће довести да грађанско васпитање, као изучавање вредности, буде део дигиталног грађанског васпитања. Исходи који су били пре ове теме треба доводити у везу и са понашањем на интернету, као што то треба чинити и са осталим предметима, где је могуће. Дигитално грађанско васпитање има своје области и исходе који кореспондирају са грађанским васпитањем, али и указују на одређене специфичне појаве у дигиталном свету, три области (Бити онлајн / Добробит оналајн / Права онлајн) разгранати у 10 домена који се ослањају на компетенције за демократску културу. Извори Министарство просвете (https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2022/04/D-8-Savet-Evrope-Prirucnik-Obrazovanje-za-digitalno-gradjanstvo.pdf) Savet Evrope (https://rm.coe.int/16809382f9, www.digitalcitizenship.net), Australia Vlada Novog Južnog Velsa (www.digitalcitizenship.nsw.edu.au), Global Citizen (https:// globaldigitalcitizen.org), Media Smarts (http://mediasmarts.ca/digital-media-literacy) Чињеница да се програм описно оцењује не умањује потребу наставника да континуирано прати напредовање ученика у достизању исхода које започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Ту се не мисли ни на какво писмено или усмено пропитивање, довољан је разговор у групи. У односу на ту почетну процену, наставник прати даље напредовање ученика. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак, као и напредак других ученика у групи. грађанско васпитање пружа могућност за неговање саморефлексије (промишљање ученика о томе шта зна, уме, може) и подстицање саморегулације процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања и планирања како да се остваре, што доприноси развоју кључне компетенције за целоживотно учење. У наставку се налази списак могућих показатеља напредовања ученика: начин на који ученик учествује у активностима; како прикупља податке; како образлаже и брани своје ставове; какав је квалитет постављених питања; способност да се нађе веза међу појавама; навођење примера; промена мишљења у контакту са аргументима; разликовање чињеница од интерпретације; извођење закључака; прихватање другачијег мишљења; примена наученог; предвиђање последица; креативност решења; како ученици међусобно сарађују; како решавају сукобе мишљења; како једни другима помажу; испољавање иницијативе; начин превазилажења тешкоћа; присуство критичког, а не критизерског мишљењаglobaldigitalcitizen.org), Media Smarts (http://mediasmarts.ca/digital-media-literacy)

Чињеница да се програм описно оцењује не умањује потребу наставника да континуирано прати напредовање ученика у достизању исхода које започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Ту се не мисли ни на какво писмено или усмено пропитивање, довољан је разговор у групи. У односу на ту почетну процену, наставник прати даље напредовање ученика. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак, као и напредак других ученика у групи. грађанско васпитање пружа могућност за

неговање саморефлексије (промишљање ученика о томе шта зна, уме, може) и подстицање саморегулације процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања и планирања како да се остваре, што доприноси развоју кључне компетенције за целоживотно учење. У наставку се налази списак могућих показатеља напредовања ученика: начин на који ученик учествује у активностима; како прикупља податке; како образлаже и брани своје ставове; какав је квалитет постављених питања; способност да се нађе веза међу појавама; навођење примера; промена мишљења у контакту са аргументима; разликовање чињеница од интерпретације; извођење закључака; прихватање другачијег мишљења; примена наученог; предвиђање последица; креативност решења; како ученици међусобно сарађују; како решавају сукобе мишљења; како једни другима помажу; испољавање иницијативе; начин превазилажења тешкоћа; присуство критичког, а не критизерског мишљења

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Циљ

Циљ наставе и учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

План реализације је подељен на два модула, и то: 1. Модул 1. - „Мој профил" - 36 часова (11 часова обраде и 25 часова утврђивања), и 2. Модул 2. „Моја школа" - 36 часова (11 часова обраде и 25 часова утврђивања).

ОБЛАСТ/ТЕМА **Комуникативне функције**	**ИСХОДИ** **По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да у усменој и писаној комуникацији:**	**САДРЖАЈИ**
Поздрављање, **место становања,** **активности у омладинском клубу,**	-поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства; - ученици разумеју текст на тему -Ученици разумеју дијалоге који се односе на поздрављање; поздрављају и отпоздрављају -Ученици знају да кажу шта воле	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака, и слично) и иницирање упознавања; успостављања контакта (нпр. при сусрету, на разгледници, у имејлу, СМС-у). Садржаји *Guten Morgen/Guten Tag/Guten Abend/Hallo!* *Gute Nacht/Auf Wiedersehen/Auf Wiederschauen/Tschüs!* *Bis dann. Bis später.* *Wie geht`s? Wie geht es Ihnen?*

		Danke, gut. Und dir?/Und Ihnen?/Und selbst/selber? (Интер)културни садржаји: формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости, име и презиме, надимци.
Представљање себе и других; давање основних информација о себи; давање и и тражење основних информација о другима	– представи себе и другог; – разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих; Ученци разговарају о хобију и слободном времену	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Иницирање упознавања, посредовање у упознавању и представљање других особа, присутних и одсутних, усмено и писано; слушање и читање кратких и једноставних текстова којим се неко представља; попуњавање формулара основним личним подацима (пријава на курс, претплата на дечји часопис, налепница за пртљаг, чланска карта и слично). Садржаји *Mein Name ist Petra Novak. Ich heiße Petra (Novak). Ich bin Petra (Novak).* *Wie heißt du? Wie heißen Sie? Wie heißt ihr? Wer ist das? Das ist Markus. Das ist meine Lehrerin, Frau Simin./Freut mich.* *Meine Eltern heißen Zorica und Drago.* *Woher kommst du? Woher kommt ihr? Woher kommen Sie? Ich komme aus Serbien.* *Ich wohne in Smederevo. Wo wohnst du?* *Wie ist deine Adresse/Telefonnummer?* Презент слабих глагола и најфреквентнијих јаких глагола (*schlafen, fahren, essen, lesen, geben, nehmen, sprechen*). Употреба одређеног, неодређеног, негационог, присвојног члана у номинативу и акузативу. Употреба нултог члана. Употреба упитних заменица и прилога (*wer, was; wo, wie, wann*). Употреба показне заменице *das*. Исказна и упитна реченица – положај глагола/ред речи. (Интер)културни садржаји: формално и неформално представљање, именовање сродства, име и презиме,

		земље немачког говорног подручја.
Разумевање и давање једноставних упутстава и налога	– разуме упутства и налоге и реагује на њих;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање налога и упутстава и реаговање на њих (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично). Садржаји *Komm her! Kommt an die Tafel!* *Setz dich! Setzt euch!* *Mach(t) das Buch auf/zu!* *Lies/Lest vor! Hör(t) zu! Sing(t) mit! Sprich/Sprecht nach!* *Hör/Hört zu!* *Steh(t) auf! Pass(t) auf!* *Gib dein Buch an Petra!* *Gebt mir eure Hausaufgaben!* *Kannst du mir dein Heft geben?* *Kann ich dein Heft bekommen?* Императив – потврдни и одрични облици 2. лица једнине и множине. Употреба негационе партикуле *nicht*. Императив глагола са наглашеним префиксом (рецептивно). Модални глаголи у љубазно формулисаним молбама, упутствима и предлозима (рецептивно). Ред речи у реченицама са императивом. (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости, песме.
Исказивање правила понашања	– разуме једноставна и пажљиво исказана правила понашања (сугестије, препоруке, забране) и реагује на њих, уз визуелну подршку (знакови, симболи и слично) и без ње;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа у вези са правилима понашања. Садржаји *Kann ich mich hier hinsetzen?* *Leider nicht, es sit besetzt.* *Hier darf man nicht sprechen.* *Du musst dein Handy ausschalten. Die Teire darf man nicht füttern.* Неодређена заменица *man* у номинативу и акузативу. Презент модалних глаголи у формулисаним молбама, упутствима и предлозима (рецептивно). Ред речи у реченицама са императивом.

		(Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима, значење симбола.
Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	– разуме позив и реагује на њега; – упути позив на заједничку активност;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких једноставних позива на заједничку активност и реаговање на њих, усмено или писано (позив на рођендан, журку, на игру, у биоскоп...); упућивање и прихватање/одбијање позива на заједничку активност, усмено или писано, користећи најједноставније изразе молби, захвалности, извињења. Садржаји *Spielen wir Fußball/Tischtennis/ Monopoly? Komm, wir spielen Schach!* *Wir spielen Basketball. Spielst du mit?* *Möchtest du zu meiner Party kommen?* *Komm zu mir! Gehen wir ins Kino?* *Ja, gerne./Leider kann ich nicht. Ich muss lernen./Nien, ich habe keine Lust.* Употреба глагола кретања са акузативом. Употреба предлога (*an, in, auf*). (Интер)културни садржаји: прикладно прихватање и одбијање позива, рођендани, прослава рођендана, игре.
Исказивање молбе, захтева и захвалности	– разуме кратке и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; – упути кратке и једноставне молбе и захтеве; – искаже и прихвати захвалност на једноставан начин;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа којима се тражи помоћ, услуга или обавештење; давање једноставног, усменог и писаног одговора на исказану молбу или захтев; изражавање и прихватање захвалности у усменом и писаном облику. Садржаји *Kann ich dir/Ihnen helfen?/Ich habe eine Bitte.* *Möchtest du eine Orange? Kannst du mir bitte eine Orange geben? Ich möchte eine Tasse Tee.Kannst du mir ein Stück Torte geben?Danke. Vielen Dank. Ich danke dir./Bitte.*

		Nichts zu danken./Gern geschehen. Употреба неодређеног члана у номинативу и акузативу. Употреба модалних глагола у презенту. (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације.
Честитање	– разуме једноставно исказане честитке и одговара на њих; – упути једноставне честитке;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких и једноставних устаљених израза којима се честита празник, рођендан или неки други значајан догађај; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање кратких пригодних честитки у усменом и писаном облику. Садржаји *Alles Gute zum Geburtstag!* *Liebe Lina, zum Geburtstag Viel Glück ...* *Ich gratuiere dir/Ihnen zum Jubileum. Frohe Weihnachten/Ostern.* Употреба личних заменица у номинативу, дативу и акузативу. (Интер)културни садржаји: најзначајнији празници и начин обележавања/прославе.
Описивање живих бића, предмета, места и појава	– разуме једноставан опис живих бића, предмета, места и појава; – опише жива бића, предмете и места и појаве једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих једноставних описа живих бића, предмета, места и појава у којима се појављују информације о спољном изгледу, појавним облицима, димензијама и осталим најједноставнијим карактеристикама; давање кратких усмених и писаних описа живих бића, предмета, места и појава. Садржаји *Meine Schwester ist groß und schlank.* *Wie sind deine Augen?Blau oder grün* *Ihr Hund ist 2 Jahre alt, klein und schwarz. Er frisst gern Kekse.* *Das ist mein Zimmer. Es ist klein aber schön. Es gefällt mir sehr.*

		Anna ist meine beste Freundin. Sie ist nett und freundlich. Sie hilft mir gern. *Ich wohne in Bonn. Bonn ist eine schöne Stadt am Rhein.* Употреба придева и прилога као именског дела предиката уз глагол *sein*. Присвојни детерминативи у номинативу, дативу и акузативу. Ред речи у исказаној и упитној реченици. Предлози уз глаголе мировања. (Интер)културни садржаји:култура становања, однос према живој и неживој природи.
Описивање уобичајених и тренутних активности, планова и способности	– разуме једноставне исказе о уобичајеним и тренутним активностима и способностима и реагује на њих; – опише и планира уобичајене и тренутне активности кратким једноставним језичким средствима; – опише шта уме/не уме да (у)ради;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа у вези са уобичајеним и тренутним активностима, плановима и способностима у породичној и школској средини; састављање порука и спискова у вези са уобичајеним и тренутним активностима, плановима и способностима. Садржаји *Was machst du jetzt/heute Nachmittag?* *Ich mache meine Hausaufgaben.* *Ich wohne ganz oben im Haus/im fünften Stock.* *Hast du eine Wohnung oder ein Haus? Wann gehst du schlafen?* *Hast du freitags immer Deutsch.* *Ich gehe dreimal der Woche zum Training.* Употреба прилога за време и место (*donnerstags/da, dort, hier*). Ред речи у исказној, упитној и узвичној реченици. (Интер)културни садржаји: радно време, разонода, живот породице.
Исказивање потреба, осета и осећања	– разуме свакодневне исказе у вези с непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; – изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима, осећањима; саопштавање потреба и осета и предлагање решења у вези с њима; усмено и писано исказивање својих осећања и (емпатично) реаговање на туђа.

		Садржаји *Ich bin durstig. Ich habe Hunger. Mir ist kalt/heiß. Ich bin müde/tautrig/froh. Möchtest du schlafen? Etwas Wasser trinken? Möchtest du ein Käsebrot?* Личне заменице у номинативу, дативу и акузативу. (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; употреба емотикона.
Исказивање просторних односа и величина	– разуме једноставна обавештења о простору и оријентацији у простору и реагује на њих; – тражи и пружи кратка и једноставна обавештења о оријентацији у простору; – опише непосредни простор у којем се креће;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у којима се на једноставан начин описују просторни односи и оријентација у простору; усмено и писано тражење и давање информација о сналажењу/оријентацији у простору; усмено и писано описивање просторних односа у приватном и јавном простору (соба, стан, кућа, учионица, школа, музеј, биоскоп). Садржаји *Wo ist dein Sportzeug? Wo liegt die Schweiz auf der Landkarte? Wo ist die Bank?* *Ich bin vor/neben/hinter der Garage. Meine Mutter ist auf dem Markt/im Supermarkt/bei ihrer Frisörin. Die Bäckerei ist neben der Schule. Meine Stadt ist in Nordserbien.* *Enschuldigung, wie kommen ich zum Theater? – Gehen Sie nur geradeaus, etwa 50 m.* Употреба датива и акузатива уз глаголе мировања и кретања у простору. Прилози за место: *geradeaus, links, rechts.* (Интер)културни садржаји: јавни простор, култура становања.
Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)	– разуме једноставна обавештења о хронолошком/метеоролошком времену и реагује на њих; – тражи и даје кратка и једноставна обавештења о хронолошком/метеоролошком времену;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких текстова који се односе на тачно време, дан, месец или део дана (разглас/план вожње на аутобуској/железничког станици, аеродрому; биоскопски програм, договор за неку активност) или на

		метеоролошко време (тренутне или уобичајене временске прилике); усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности или метеоролошким приликама. Садржаји *Wie spät ist es? Es ist Viertel nach neun. Es ist einundzwanzig Uhr fünfzehn. Wann beginnt die Schule? Am ersten September. Am Donnerstag. Um 8 Uhr.* *Wie ist das Wetter? Es regnet/scheit.* *Die Sonne scheint. Es ist kalt/warm/heiß.* Употреба фраза за званично и незванично исказивање сатнице. Употреба предлога (am, um, nach, vor). Безлични глаголи (рецептивно). (Интер)културни садржаји: клима, разговор о времену, географске дестинације.
Изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања	– разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих; – тражи и да једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања и реаговање на њих; усмено и писано, исказивање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања. Садржаји *Ist das deine Katze? Nein, das ist Marias Katze. Mein Hund ist nicht da.* *Das ist das Haus von meinen Eltern.* *Mimi ist die Katze von Barbara.* *Hast du einen Kugelschreiber? Ich brauche einen Regenschirm. – Hier ist mein Kugelschreiber.* Употреба присвојних чланова. Изражавање припадности предлогом von + датив. (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи, однос према животињама, кућни љубимци.
Изражавање допадања/недопадања	– разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања, слагања/неслагања и реагује на њих;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање

	– тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима;	допадања/недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање слагања/неслагања, допадања/недопадања. Садржаји *Ich mag Rockmusik. Ich liebe meine Familie und meine Freunde.* *Ich schwimme gern.* *Mein Lieblingssport ist Volleyball. Skifahren finde ich doof.* *Wie findest du die neue Mathelehrerin? Ich finde sie nett.* Презент модалног глагола *mögen.* Сложенице – род и грађење: (рецептивно). Глагол *finden* за изражавање допадања/недопадања. (Интер)културни садржаји: уметност (књижевност за младе, стрип, филм, музика...), храна, спорт.
Изражавање количине и бројева	– разуме једноставне изразе који се односе на количину (број особа, животиња и предмета количина приликом куповине и сл.) и реагује на њих; – тражи и пружи основне информације у вези са количинама и бројевима; – изрази присуство и одсуство некога или нечега;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа које садрже информације у вези са количином и бројевима (новчани износ, узраст, време, број телефона и слично); усмено и писано коришћење једноставних исказа са бројевима до 100. Садржаји *Wie viele Menschen stehen da?* *Wieviel Butter brauchst du für den Kuchen? 200 Gramm.* *Gibt es etwas Butter im Kühlschrank?Nein, wir brauchen Butter.* *Ich kaufe vier Flaschen Öl, eine Packung Salz, einen Becher Joghurt, zwei Schachteln Pralinen.* *Was kostet das? Das macht 15,50 Euro. Meine Einkaufsliste: zwei Kilo Äpfel, drei Liter Milch, ein Pfund Kaffee.* Употреба језичких средстава квантификације. Употреба лексике којом се именује амбалажа. Исказивање количине и цене. Бројеви до 100.

		(Интер)културни садржаји: друштвено окружење, путовања.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ (опште и међупредметне)	АКТИВНОСТИ		КОРЕЛАЦИЈА
	а) наставника	б) ученика	
Дигитална компентенција Учење учења Друштвене и грађанске компетенције Осећај за иницијативу и предузетништво Културолошка освешћеност и изражавање Комуникација	-организује наставни процес (усклађује циљеве и задатке, планира садржаје, средства, методе рада и друго што же увести у наставни процес у одређеном сегменту времена), -реализује наставни процес у свим његовим сегментима (ствара прилике за учење, излаже садржаје, води циљани разговор, омогућује примену стечених вештина, даје повратне информације...), -партнер је у педагошкој комуникацији (одговара на ученичка питања, поставља питања, помаже ученику да организује своја размишљања и да прецизира своје исказе...), -партнер је у афективној комуникацији са децом (помаже им да упознају своје и емоције других, разговара са децом када им је потребна помоћ, сарађује са родитељима, психологом и другим релевантним особама	У образовном процесу ученици треба да буду: - мислиоци (размишљају о својим поступцима, повезују претходно стечена знања са новим), - решаваоци проблема (изналазе алтернативна решења за препреке на које наилазе, на проблеме гледају као на истраживачки изазов), - активни посматрачи (развијају способности и вештине да опажају и јасно саопштавају и преносе своја опажања и идеје), - активни слушаоци (знају да усмере своју пажњу, да буду активни, емпатични слушаоци), - активни учесници у комуникацији (формулишу и размењују своје идеје и мишљења са другима и преузимају одговорност за одлуке које доносе), - организатори (организују свој рад и рад у учионици, организују и простор	Први страни језик Српски језик и књижевност Географија Биологија Музичка култура Верска настава

	када је то у интересу детета), -мотивише ученике, подржава и подстиче развој њихових интересовања, -прати напредовање сваког ученика и оцењује постигнуће, -учествује у регулисању социјалних односа у одељењу, -прати ефекте сопственог рада, истражује нове могућности унапређења сопственог рада, -има и друге улоге и активности.	и време и преузимају одговорност за одлуке које доносе), - планери (планирају своје учење и преузимају одговорност за одлуке које доносе), - самопроцењивачи (прате свој рад и напредак, процењују чиме су задовољни, чиме не – и доносе одлуке шта би волели да промене), - партнери (знају да сарађују и са одраслима и са вршњацима, узимају у обзир и туђе мишљење), - пријатељи (верују једни другима, воде рачуна једни о другима, свесни су повезаности са својим вршњацима и наставницима).	

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

План реализације је подељен на два модула, и то: 1. Модул 1. - „Мој профил" - 36 часова (11 часова обраде и 25 часова утврђивања), и 2. Модул 2. „Моја школа" - 36 часова (11 часова обраде и 25 часова утврђивања),

Комуникативна настава **језик** сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;

– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;

– наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;

– битно је значење језичке поруке;

– знања ученика мере се јасно одређеним **релативним** критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;

– са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;
– наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;
– сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.
Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:
– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
– поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;
– наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;
– ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;
– уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;
– учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;
– рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;
– за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.
Технике/активности
Током часа се препоручује динамично смењивање техника/активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.
Слушање и реаговање на команде наставника на страном језику или са аудио записа (слушај, пиши, повежи, одреди али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.).
Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.).
Мануелне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера и сл.).
Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.).
Игре примерене узрасту
Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...).
Решавање „текућих проблема” у разреду, тј. договори и мини-пројекти.
„Превођење” исказа у гест и геста у исказ.
Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова са текстом или, пак, именовање наслова.
Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала (планирање различитих активности, извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).

Разумевање писаног језика:
– уочавање дистинктивних обележја која указују на граматичке специфичности (род, број, глаголско време, лице...);
– препознавање везе између група слова и гласова;
– одговарање на једноставна питања у вези са текстом, тачно/нетачно, вишеструки избор;
– извршавање прочитаних упутстава и наредби.
– Писмено изражавање:
– повезивање гласова и групе слова;
– замењивање речи цртежом или сликом;
– проналажење недостајуће речи (употпуњавање низа, проналажење „уљеза", осмосмерке, укрштене речи, и слично);
– повезивање краћег текста и реченица са сликама/илустрацијама;
– попуњавање формулара (пријава за курс, налепнице нпр. за прtљаг);
– писање честитки и разгледница;
– писање краћих текстова.
– Увођење дечије књижевности и транспоновање у друге медије: игру, песму, драмски израз, ликовни израз.
Предвиђена је израда **једног** писменог задатка у току школске године.

СТРАТЕГИЈЕ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ И УВЕЖБАВАЊЕ ЈЕЗИЧКИХ ВЕШТИНА
С обзиром на то да се исходи операционализују преко језичких вештина, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само тако ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем.
Стога је важно развијати стратегије за унапређивање и увежбавање језичких вештина.
Слушање
Разумевање говора је језичка активност декодирања дословног и имплицитног значења усменог текста; поред способности да разазнаје фонолошке и лексичке јединице и смисаоне целине на језику који учи, да би успешно остварио разумевање ученик треба да поседује и следеће компетенције:
– дискурзивну (о врстама и карактеристикама текстова и канала преношења порука),
– референцијалну (о темама о којима је реч) и
– социокултурну (у вези са комуникативним ситуацијама, различитим начинима формулисања одређених говорних функција и др.).
Тежина задатака у вези са разумевањем говора зависи од више чинилаца:
– од личних особина и способности онога ко слуша, укључујући и његов капацитет когнитивне обраде,
– од његове мотивације и разлога због којих слуша дати усмени текст,
– од особина онога ко говори,
– од намера с којима говори,
– од контекста и околности – повољних и неповољних – у којима се слушање и разумевање остварују,
– од карактеристика и врсте текста који се слуша, итд.
Прогресија (од лакшег ка тежем, од простијег ка сложенијем) за ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је, стога, на више равни. Посебно су релевантне следеће:
– присуство/одсуство визуелних елемената (на пример, лакшим за разумевање сматрају се они усмени текстови који су праћени визуелним елементима због обиља контекстуалних информација које се аутоматски уписују у дуготрајну меморију, остављајући пажњи могућност да се усредсреди на друге појединости);
– дужина усменог текста;
– брзина говора;

– јасност изговора и евентуална одступања од стандардног говора;
– познавање теме;
– могућност/немогућност поновног слушања и друго.

Читање

Читање или разумевање писаног текста спада у тзв. визуелне рецептивне језичке вештине. Том приликом читалац прима и обрађује тј. декодира писани текст једног или више аутора и проналази његово значење. Током читања неопходно је узети у обзир одређене факторе који утичу на процес читања, а то су карактеристике читалаца, њихови интереси и мотивација као и намере, карактеристике текста који се чита, стратегије које читаоци користе, као и захтеви ситуације у којој се чита.

На основу намере читаоца разликујемо следеће врсте читања:
– читање ради усмеравања;
– читање ради информисаности;
– читање ради праћења упутстава;
– читање ради задовољства.

Током читања разликујемо и ниво степена разумевања, тако да читамо да бисмо разумели:
– глобалну информацију;
– посебну информацију,
– потпуну информацију;
– скривено значење одређене поруке.

Писање

Писана продукција подразумева способност ученика да у писаном облику опише догађаје, осећања и реакције, пренесе поруке и изрази ставове, као и да резимира садржај различитих порука (из медија, књижевних и уметничких текстова итд.), води белешке, сачини презентације и слично.

Тежина задатака у вези са писаном продукцијом зависи од следећих чинилаца: познавања лексике и нивоа комуникативне компетенције, капацитета когнитивне обраде, мотивације, способности преношења поруке у кохерентне и повезане целине текста.

Прогресија означава процес који подразумева усвајање стратегија и језичких структура од лакшег ка тежем и од простијег ка сложенијем. Сваки виши језички ниво подразумева циклично понављање претходно усвојених елемената, уз надоградњу која садржи сложеније језичке структуре, лексику и комуникативне способности. За ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је прогресија на више равни. Посебно су релевантне следеће:
– теме (ученикова свакодневница и окружење, лично интересовање, актуелни догађаји и разни аспекти из друштвено-културног контекста, као и теме у вези са различитим наставним предметима);
– текстуалне врсте и дужина текста (формални и неформални текстови, резимирање, личне белешке);
– лексика и комуникативне функције (способност ученика да оствари различите функционалне аспекте као што су описивање људи и догађаја у различитим временским контекстима, да изрази претпоставке, сумњу, захвалност и слично у приватном, јавном и образовном домен);
– степен самосталности ученика (од вођеног/усмераваног писања, у коме се ученицима олакшава писање конкретним задацима и упутствима, до самосталног писања).

Говор

Говор као продуктивна вештина посматра се са два аспекта, и то у зависности од тога да ли је у функцији *монолошкогизлагања*, при чему говорник саопштава, обавештава, презентује или држи предавање једној или више особа, или је у функцији *интеракције*,

када се размењују информације између два или више саговорника са одређеним циљем, поштујући принцип сарадње током дијалога.
Активности монолошке говорне продукције су:
– јавно обраћање (саопштења, давање упутстава и информација);
– излагање пред публиком (предавања, презентације, репортаже, извештавање и коментари о неким догађајима и сл.);
– Ове активности се могу реализовати на различите начине и то:
– читањем писаног текста пред публиком;
– спонтаним излагањем или излагањем уз помоћ визуелне подршке у виду табела, дијаграма, цртежа и др.;
– реализацијом увежбане улоге или певањем.
Интеракција подразумева сталну примену и смењивање рецептивних и продуктивних стратегија, као и когнитивних и дискурзивних стратегија (узимање и давање речи, договарање, усаглашавање, предлагање решења, резимирање, ублажавање или заобилажење неспоразума или посредовање у неспоразуму) које су у функцији што успешнијег остваривања интеракције. Интеракција се може реализовати кроз низ активности, на пример:
– размену информација,
– спонтану конверзацију,
– неформалну или формалну дискусију, дебату,
– интервју или преговарање, заједничко планирање и сарадњу.
Социокултурна компетенција и медијација
Социокултурна компетенција и медијација представљају скуп теоријских знања (компетенција) која се примењују у низу језичких активности у два основна језичка медијума (писаном и усменом) и уз примену свих других језичких активности (разумевање говора, говор и интеракција, писање и разумевање писаног текста). Дакле, представљају веома сложене категорије које су присутне у свим аспектима наставног процеса и процеса учења.
Социокултурна компетенција представља скуп знања о свету уопште, као и о сличностима и разликама између културних и комуникативних модела сопствене говорне заједнице и заједнице/заједница чији језик учи. Та знања се, у зависности од нивоа општих језичких компетенција, крећу од познавања основних комуникативних принципа у свакодневној комуникацији (основни функционални стилови и регистри), до познавања карактеристика различитих домена језичке употребе (приватни, јавни и образовни), паралингвистичких елемената, и елемената културе/култура заједница чији језик учи. Наведена знања потребна су за компетентну, успешну комуникацију у конкретним комуникативним активностима на циљном језику.
Посебан аспект социокултурне компетенције представља *интеркултурна компетенција*, која подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између светова, односно говорних заједница, у којима се ученик креће. Интеркултурна компетенција такође подразумева и развијање толеранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од његове сопствене, то јест, развој интеркултурне личности, кроз јачање свести о вредности различитих култура и развијање способности за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.
Медијација представља активност у оквиру које ученик не изражава сопствено мишљење, већ функционише као посредник између особа које нису у стању да се директно споразумевају. Медијација може бити усмена и писана, и укључује сажимање и резимирање текста и превођење. Превођење се у овом програму третира као посебна

језичка активност која никако не треба да се користи као техника за усвајање било ког аспекта циљног језика предвиђеног комуникативном наставом. Превођење подразумева развој знања и вештина коришћења помоћних средстава (речника, приручника, информационих технологија, итд.) и способност изналажења структуралних и језичких еквивалената између језика са кога се преводи и језика на који се преводи.

Упутство за тумачење граматичких садржаја

Настава граматике, с наставом и усвајањем лексике и других аспеката страног језика, представља један од предуслова овладавања страним језиком. Усвајање граматике подразумева формирање граматичких појмова и граматичке структуре говора код ученика, изучавање граматичких појава, формирање навика и умења у области граматичке анализе и примене граматичких знања, као прилог изграђивању и унапређивању културе говора.

Граматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта (функционални приступ). У процесу наставе страног језика у што већој мери треба укључивати оне граматичке категорије које су типичне и неопходне за свакодневни говор и комуникацију, и то кроз разноврсне моделе, применом основних правила и њиховим комбиновањем. Треба тежити томе да се граматика усваја и рецептивно и продуктивно, кроз све видове говорних активности (слушање, читање, говор и писање, као и превођење), на свим нивоима учења страног језика, према јасно утврђеним циљевима, стандардима и исходима наставе страних језика.

Граматичке категорије су разврстане у складу са Европским референтним оквиром за живе језике за сваки језички ниво који подразумева прогресију језичких структура према комуникативним циљевима: од простијег ка сложенијем и од рецептивног ка продуктивном. Сваки виши језички ниво подразумева граматичке садржаје претходних језичких нивоа. Цикличним понављањем претходно усвојених елемената надограђују се сложеније граматичке структуре. Наставник има слободу да издвоји граматичке структуре које ће циклично понављати у складу са постигнућима ученика, као и потребама наставног контекста.

Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције на одређеном језичком нивоу, у складу са статусом језика и годином учења. С тим у вези, уз одређене граматичке категорије стоји напомена да се усвајају рецептивно, док се друге усвајају продуктивно

ТЕХНИКЕ

Током часа се препоручује динамично смењивање техника/ активности које не би требало да трају дуже од 15 минута. Слушање, писање, повезивање, цртање, бојење спадају у тај домен. То се постиже:

- радом у паровима, малим и великим групама
- мануелним активностима
- вежбама слушања
- играма примењеним узрасту
- певањем у групи
- превођењем
- заједничким прављењем илустрованих плаката
- одговарањем на једноставна питања у вези са текстом

Писменим изражавањем треба постићи следеће:

- повезивање гласова и групе слова
- замењивање речи цртежом или сликом

- проналажење недостајуће речи (попуњавање низа, проналажење „уљеза“, укрштене речи)
- повезивање краћег текста са сликама
- попуњавање формулара (пријава)
- писање честитки и разгледница
- писање краћих текстова

Важно је да се у настави страног језика перманентно и истовремено увежбавају све језичке вештине.

ТЕМЕ И СИТУАЦИЈЕ УПОТРЕБЕ ЈЕЗИКА

Теме, које се обрађују на том језичком нивоу су:
1) Личниидентитет
2) Породицаиужедруштвеноокружење (пријатељи, комшије, наставниciитд.)
3) Географскеособености
4) Становање–форме, навике
5) Живисвет–природа, љубимци, очувањеживотнесредине, еколошкасвест
6) Историја, временскоискуствоидоживљајвремена (прошлост–садашњост–будућност)
7) Школа, школскиживот, школскисистем, образовањеиваспитање
8) Професионалниживот (изабрана–будућаструка), плановивезанизабудућезанимање
9) Млади–децаиомладина
10) Животниципклуси
11) Здравље, хигијена, превентиваболести, лечење
12) Емоције, љубав, партнерскиидругимеђуљудскиодноси
13) Транспортипревознасредства
14) Климаивременскеприлике
15) Наукаиистраживања
16) Уметност (нарочитомодернакњижевностзамладе; савременамузика)
17) Духовниживот; нормеивредности (етичкииверскипринципи); ставови, стереотипи, предрасуде,
толеранцијаиемпатија; бригаодругоме
18) Обичајиитрадиција,фолклор, прославе (рођендани, празници)
19) Слободновреме–забава, разонода, хобији
20) Исхранаигастрономскенавике
21) Путовања
22) Модаиоблачење
23) Спорт
24) Вербалнаиневербалнакомуникација, конвенцијепонашањаиопхођења
25) Медији, масмедији, интернетидруштвенемреже
26) Животуиностранству, контактисастранцима, ксенофобија

ПРОГРАМ РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

ИСХОДИ: План допунске наставе је у корелацији са месечним плановима и наставним јединицама. Он се заснива на могућностима и потребама ученика, појашњењу и стицању основног знања, са циљем да ученицима омогући даљу надоградњу знања.

Исходи допунске наставе немачког језика су да ученик развије основни ниво знања и постигнућа у следећим областима:

- РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА – ученик разуме основне инструкције наставника и адекватно реагује на њих, разуме основне форме учтивог обраћања и разуме основне фразе и најфреквентније речи предвиђене наставним планом и програмом.
- ГРАМАТИКА И ЛЕКСИКА –ученик поседује одређени фонд речи за 5. разред, препознаје врсте речи и препознаје различита глаголска времена.
- РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА – ученик разуме кратке текстове који садрже познате језичке елементе и може у тексту да разликује битно од небитног.
- ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ – ученик саставља једноставну, разумљиву, граматички исправну реченицу предвиђену за узраст 5. разреда.

Исход је да су ученици су мотивисани да савладају тешкоће у напредовању и савладавању градива; развијају радне навике; стичу самосталност, сигурност и одговорност у раду; постижу обавезан минимум елементарних знања.

Начин и поступак остваривања програма:
Главни облик рада у допунској настави је индивидуални рад (по потреби се могу користити и други облици рада. Примери у којима се примењује учени садржај морају бити пажљиво одабрани и обезбеђено довољно времена за вежбање и понављање.
План и програм реализације допунске наставе

Редни број наставне теме	**ПЕТИ РАЗРЕД** Назив наставне теме	Број часова по теми
1.	Buchstaben, Vokale Laute (гласови и слова)	**2**
2.	Lektion 1: „Wer bist du? - Tag Jan” - Mündliche Übungen (усмене вежбе)	**2**
3.	Bekannte Wörter, die Gegenüberstellung und Aussprache (познате речи - интернационализми)	**2**
4.	Die Zahlen von 1. / eins / bis 12. zwölf - (бројеви до 12.)	**2**
5.	Lektion 2.: „Wer ist das” – Mündliche Übungen (усмене вежбе)	**2**
6.	Lektion 3.: „Wie findest du den Globus?” – Mündliche Übungen - (усмене вежбе)	**2**
7.	Lektion 4.: „Was hast du am Montag?” – Mündliche Übungen - (усмене вежбе)	**2**
8.	Lektion 5.: „Jan, wie ist die Schule?” – Mündliche Übungen - (усмене вежбе)	**2**
9.	Lektion 6.: „Schon wieder Eintopf!” – Mündliche Übungen - (усмене вежбе)	**2**
УКУПНО		**18**

Уџбеник за реализацију програма „Magnet 1 (Neu)”,. Klett, 2021.

РУСКИ ЈЕЗИК

Циљ Циљ наставе и учења страног језика јесте да ученик усвајањем функционалних вештина и знања о језичком систему и култури развије комуникативну компетенцију и општу, функционалну и дигиталну писменост и оспособи се за усмену, писану и мултимодалну комуникацију; изгради свест о поштовању културних и индивидуалних различитости, формира критичко мишљење и вредносне ставове, унапређује креативност и стратегије учења и рада у контексту целоживотног учења.

ОБЛАСТ/ ТЕМА Комуникативне функције	ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да у усменој и писаној комуникацији:	САДРЖАЈИ
Поздрављање и отпоздрављање	– поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства; – разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и размену основних личних података;– упути поздрав и отпоздрави поштујући основна правила учтивости;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака, и слично) и иницирање упознавања; успостављања контакта (нпр. при сусрету, на разгледници, у имејлу, СМС-у). Садржаји Привет, Ира! Здравствуй, Витя Здравствуйте, Анна Ивановна! Добрый день, Виктор Павлович! Доброе утро! Добрый вечер! До завтра! До свидания! Как дела? Хорошо, спасибо. Нормально. Так себе. Ничего. Пока! Пока-пока! (Интер)културни садржаји: формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости; лична имена и имена по оцу (патроними), надимци.
Представљање себе и других; Тражење основних личних података (о саговорницима; о трећим лицима) Пружање и размена основних личних података о себи и другима	– представи себе и друге у неколико везаних исказа користећи једноставна језичка средства; – размени основне личне податке; – примени прикладне облике ословљавања у основној формалној и неформалној интеракцији уважавајући сличности и разлике у културама свог и циљног језика;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Иницирање упознавања, посредовање у упознавању и представљање других особа, присутних и одсутних, усмено и писано; слушање и читање кратких и једноставних текстова којим се неко представља; попуњавање формулара основним личним подацима (пријава на курс, претплата на

	– разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих;	дечји часопис, налепница за пртљаг, чланска карта и слично). Садржаји Как тебя зовут? Меня зовут Ирина. Я Ирина. Кто это? Это Марина? Я Ирина, привет! Его зовут Виктор. Сколько ему лет? Ему 12 лет. Её зовут Анна. Очень приятно. Мне тоже. Это мой друг. Это моя подруга Лена, одноклассница. А это Зина. Она соседка. Это Анна Ивановна Иванова, учительница. Это мой двоюродный брат. Он из Белграда. Он из Сербии. Наташа из Москвы. Личне заменице: я, ты, он/она, они (номинатив, генитив и датив), Упитне заменице и прилози: кто, как, сколько. Показни прилог: это, Генитив именица с предлогом из. (Интер)културни садржаји: формално и неформално представљање; имена; имена по оцу, презимена и надимци; именовање сродства; именовање градова, земаља.
Тражење и давање упутстава Тражење и пружање појашњења за упутства	– разуме и следи једноставнија упутства у вези са уобичајеним свакодневним ситуацијама из усмених, писаних и електронских извора; – затражи упутства и додатна појашњења користећи једноставна језичка средства; – пружи једноставна упутства и појашњења у вези са уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање налога и упутстава и реаговање на њих (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично). Садржаји Кто дежурный? Кого нет на уроке? Кто отсутствует? Открой(те) учебник/рабочую тетрадь/тетрадь. Слушай(те) и повторяй(те)! Не кричите! Тихо! Выйди(те) к доске! Сотри(те) с доски! Открой(те) окно/дверь. Прослушай(те) песню! Прочитай(те) текст. Мы читали текст? Встань(те)! Садись! Садитесь! Мы на прошлом уроке прослушали песню?

		Заповедни начин фреквентних глагола (слушать/прослушать, читать/прочитать, писать/написать, повторять/повторить, встать, сесть...), Прошло време фреквентних глагола. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости, песме.
Саопштавање упозорења, правила понашања, права, обавеза	– разуме једноставна и пажљиво исказана правила понашања (сугестије, препоруке, забране) и реагује на њих, уз визуелну подршку (знакови, симболи и слично) и без ње; -разуме једноставније формулисане информације које се односе на упозорења, правила понашања, права и обавезе у школи и ван ње; – саопшти и размени једноставно формулисане информације које се односе на упозорења, правила понашања, права и обавезе у школи и ван ње; – уочи и, уз евентуалну повремену употребу полазног језика, објасни сличности и разлике у правилима понашања, правима и обавезама деце у својој земљи и у другим земљама;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа у вези са правилима понашања. Садржаји Извините, можно сесть? Садитесь. Не шумите! Можно войти? Да, конечно. Нет. Можно взять твою ручку? Да, конечно. Нет, к сожалению. Она мне нужна. Извините за опоздание. Заповедни начин фреквентних глагола. Предикатив можно. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима, значење симбола.
Упућивање позива за учешће у заједничкој активности, предлога, савета Прихватање и/или одбијање позива за учешће	– разуме једноставније позиве на заједничке активности, предлоге и савете и реагује на њих уз адекватно образложење и исказ захвалности;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких једноставних позива на заједничку активност и реаговање на њих, усмено или писано (позив на рођендан, журку, на игру, у биоскоп...);

у заједничкој активности, предлога, савета Захваљивање на позивима за учешће у заједничкој активности, предлозима, саветима	– упути позиве на заједничке активности, предлоге и искуствене савете користећи основне функционално прикладне моделе и основна правила учтивости.	упућивање и прихватање/одбијање позива на заједничку активност, усмено или писано, користећи најједноставније изразе молби, захвалности, извињења. Садржаји Давай играть в футбол/баскетбол! Поиграем вместе? Приглашаю тебя ко мне на день рождения/вечеринку. Приходи ко мне на вечеринку! Ты сможешь прийти ко мне на день рождения завтра в семь? Вечеринка у меня дома/в кафе. Спасибо за приглашение, я обязательно приду. К сожалению, я не смогу прийти. Извини, но я не смогу прийти. Вечеринка/день рождения, к сожалению, без меня. Садашње време фреквентних глагола. Прва и друга конјугација. Заповедни начин фреквентних глагола. Акузатив и локатив именица с предлозима в/на. Датив именица с предлогом к. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: прикладно прихватање и одбијање позива, рођендани, прослава рођендана, игре.
Упућивање молби, захтева, обавештења Упућивање израза захвалности, извињења, жаљења, саосећања	– разуме конвенционалне молбе, захтеве, изразе захвалности, извињења, жаљења и саосећања, исказане једноставнијим језичким средствима и реагује на њих; – упути конвенционалне молбе, захтеве, изразе захвалности, извињења, жаљења и саосећања, користећи једноставна језичка средства, у складу са	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа којима се тражи помоћ, услуга или обавештење; давање једноставног, усменог и писаног одговора на исказану молбу или захтев; изражавање и прихватање захвалности у усменом и писаном облику. Садржаји Дай мне, пожалуйста, ручку. Можно? Конечно, пожалуйста, вот она. Спасибо! Не за что. Ничего. Нет, к сожалению, ручка

	основним друштвеним конвенцијама; – разуме једноставније формулисана обавештења у познатим комуникативним ситуацијама; – пружи једноставно формулисана обавештења у познатим комуникативним ситуацијама; – затражи у познатим комуникативним ситуацијама потребно обавештење, користећи једноставна језичка средства;	мне нужна. Извини(те), можно вопрос? Заповедни начин фреквентних глагола. Предикатив можно. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације.
Честитање празника и значајних догађаја, честитање на успеху Упућивање лепих жеља и узвраћање Захваљивање на честиткама и узвраћање	– разуме једноставније честитке и позивнице и одговори на њих уз кратак исказ захвалности водећи рачуна о конвенцијама култура циљног језика; – упути једноставне пригодне честитке водећи рачуна о конвенцијама култура циљног језика; – уочи основне сличности и разлике у начину прославе празника, рођендана и значајних догађаја у културама свог и циљног језика;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких и једноставних устаљених израза којима се честита празник, рођендан или неки други значајан догађај; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање кратких пригодних честитки у усменом и писаном облику. Садржаји С днём рождения! Поздравляю тебя с днём рождения! С Новым годом! С Рождеством! С Днём защитника Отечества! С Восьмым марта! Счастливо! Желаю тебе/вам всего хорошего: здоровья, счастья, успеха. Тебе/вам тоже всего хорошего. Поздравляю с успехом! С приездом! Добро пожаловать! Садашње време фреквентних глагола. Инструментал именица с предлогом с. (Интер)културни садржаји: најзначајнији празници и начин обележавања/прославе.
Описивање живог света,	– разуме једноставније текстове који се односе на	Језичке активности у комуникативним ситуацијама

појава, предмета, места, догађаја, доживљаја, стања Поређење елемената живог и неживог света	опис живог света, појава, предмета, места, догађаја, доживљаја, стања; – опише живи свет, појаве, предмете, места, догађаје, доживљаје и стања користећи једноставна језичка средства; – упореди карактеристике живог и неживог света користећи једноставна језичка средства; – издвоји кључне појмове у једноставним текстовима у вези с базичним садржајима других наставних предмета; – разуме и тумачи основне информације из узрасно примерених инфографикона и других једноставних текстуалних приказа (табеле, дијаграми, мапе, формулари и сл.).	Слушање и читање краћих једноставних описа живих бића, предмета, места и појава у којима се појављују информације о спољном изгледу, појавним облицима, димензијама и осталим најједноставнијим карактеристикама; давање кратких усмених и писаних описа живих бића, предмета, места и појава. Садржаји Она высокая и стройная. У неё голубые глаза и длинные светлые волосы. Какие у тебя глаза? Какого цвета у тебя футболка? Она в красной рубашке. У меня есть кошка. Её зовут Мурка. Она маленькая, белая. На столе ручка. Она зелёная. У неё большой дом. Он красивый. На картинке – Москва, столица России. Это мой дом. Он большой и красивый. Придеви. Род, број и слагање с именицама. Конструкције за изражавање посесивности: у+ ген. личних заменица и именица (у меня, у тебя, у неё, у него у нас, у вас, у них; у Ивана, у Ирины). Присвојне заменице: мой, твой, наш, ваш, их. (Интер)културни садржаји: култура становања, однос према живој и неживој природи.
Описивање способности, умећа, радњи, ситуација у садашњости	- разуме једноставније текстове који садрже основне информације о способностима, умећима, радњама и ситуацијама у садашњости; – опише способности и умећа, радње и ситуације у садашњости у неколико везаних једноставних исказа; – размени појединачне информације или неколико информација у низу које се	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа у вези са уобичајеним и тренутним активностима, плановима и спсособностима у породичној и школској средини; састављање порука и спискова у вези са уобичајеним и тренутним активностима, плановима и способностима. Садржаји Что делает Витя? Он делает уроки. Ира читает газету/журнал. Сетрёнка ходит в садик. Саша по

	односе на способности, умећа, радње и ситуације у садашњости;	понедельникам ездит на тренировки по футболу. Вика и Макс помогают маме по дому. Ира встаёт обычно в восемь утра. Уроки начинаются в девять. Каждый день Миша гуляет с собакой. Утром мы вместе завтракаем. Папа возвращется с работы. Он стоит в пробке. Глаголи кретања (садашње време): идти/ходить, ехать/ездить, лететь/летать. Садашње време фреквентних глагола. Прилози за време: утром, днём, вечером. (Интер)културни садржаји: радно време, разонода, живот породице.
Описивање способности, умећа, радњи, ситуација у прошлости	– разуме једноставније текстове који садрже основне информације о способностима, умећима, радњама и ситуацијама у прошлости; – опише способности, умећа, радње и ситуације у прошлости у неколико везаних једноставних исказа; – размени појединачне информације или неколико информација у низу које се односе на способности, умећа, радње и ситуације у прошлости; – опише историјске догађаје и личности различитих култура користећи једноставна и претходно увежбана језичка средства; – уочи на елементарном нивоу утицај културно-историјских догађаја и појава на лексичке и културолошке елементе матерњег и циљног језика, као и других језика;	

Исказивање потреба, осета, емоција	-разуме једноставније формулисане свакодневне исказе у вези с непосредним и конкретним потребама, осетима и емоцијама и реагује на њих ;– искаже своје и туђе потребе, осете и емоције једноставним језичким средствима; – размени информације у вези са основним потребама, осетима и емоцијама једноставним језичким средствима, показујући толеранцију и саосећајност;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима осећањима; саопштавање потреба и осета и предлагање решења у вези с њима; усмено и писано исказивање својих осећања и (емпатично) реаговање на туђа. Садржаји Мне хочется есть. Брату хочется пить. Мне холодно. Тебе сделать бутерброд? Налить сестре воды? У меня болит зуб. Хочешь кушать? Нет, спасибо, не хочу. Безличне реченице. Глагол хотеть. Датив личних заменица и именица. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; употреба емотикона.
Описивање положаја у простору и просторних односа Размена информација у вези са оријентацијом у простору Исказивање правца и смера кретања	-разуме једноставније формулисане информације и питања која се односе на оријентацију/положај предмета, објеката и бића у простору, правац и смер кретања и одговори на њих; – опише положај предмета, објеката и бића у простору, правац и смер кретања једноставним, по потреби везаним исказима; – размени основне информације о оријентацији/положају предмета, објеката и бића у простору, правцу и смеру кретања;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у којима се на једноставан начин описују просторни односи и оријентација у простору; усмено и писано тражење и давање информација о сналажењу/оријентацији у простору; усмено и писано описивање просторних односа у приватном и јавном простору (соба, стан, кућа, учионица, школа, музеј, биоскоп). Садржаји Где окно? На стене. Где рюкзак? Под столом. Где картина? Над доской. Скажите, пожалуйста, как дойти до Большого театра? Театр недалеко. Идите сначала прямо, а потом налево. Слева театр. Генитив, инструментал и локатив с предлозима.

		Прилози за правац и место: прямо, налево, направо, слева, справа, недалеко, напротив. (Интер)културни садржаји: јавни простор, култура становања.
Исказивање времена и сатнице	-разуме једноставнија обавештења о хронолошком времену; – затражи и пружи једноставнија обавештења о хронолошком времену; – опише дневни/недељни распоред активности користећи једноставна језичка средства; – уочи сличности и разлике у исказивању хронолошког времена у културама свог и циљног језика;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких текстова који се односе на тачно време, дан, месец или део дана (разглас/план вожње на аутобуској/железничког станици, аеродрому; биоскопски програм, договор за неку активност) или на метеоролошко време (тренутне или уобичајене временске прилике); усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности или метеоролошким приликама. Садржаји Который час? Пять часов. Когда ты встаёшь? Я встаю в восемь часов. Во сколько начинается первый урок? Первый урок начинается в девять. Какая погода сегодня? Идёт дождь. Какое сегодня число? Второе мая. Какая погода на улице? Холодно? Когда ты едешь в Россию? Садашње време најфрекевнтнијих глагола. Садашње време у значењу будућег. Глаголи кретања: идти/ходить; ехать/ездить. Бројеви 1−20. Облици час, часа, часов уз бројеве до 12. Интонација упитних исказа без упитне речи). (Интер)културни садржаји: клима, разговор о времену, географске дестинације.
Изражавање припадања и поседовања	-разуме једноставније формулисане информације које се односе на припадање и поседовање;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова с једноставним

	– затражи информације у вези са припадањем и поседовањем користећи једноставна језичка средства; – саопшти и размени једноставно формулисане информације у вези с припадањем и поседовањем;	исказима за изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања и реаговање на њих; усмено и писано, исказивање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања. Садржаји У меня есть собака. Мою собаку зовут Бобик. У меня нет мобильника. У кого есть сестра/брат? Это твоя собака? Нет. Да, моя. У них в голове только компьютеры. Это дом бабушки. Конструкције за изражавање посесивности: у+ ген. личних заменица и именица (у меня, у мамы); именица + именица у генитиву (дом папы). Општа негација (нет). Присвојне заменице. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи, однос према животињама, кућни љубимци.
Изражавање допадања, недопадања, интересовања Образлагање допадања, недопадања, интересовања	-разуме једноставније исказе којима се изражава допадање и недопадање; – саопшти и размени једноставно формулисане исказе којима се изражава допадање и недопадање уз кратко образложење; – разуме једноставније исказе којима се изражавају интересовања; – саопшти и размени једноставно формулисане исказе о својим и туђим интересовањима уз кратко и једноставно образложење; – саопшти своја интересовања о неким	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање допадања/недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање слагања/неслагања, допадања/недопадања. Садржаји Ира, ты любишь футбол? Нет, не люблю. Мне нравится баскетбол. Макс любит заниматься теннисом. Какой твой любимый спорт? Я люблю читать. Мне этот комикс не нравится. Петя любит музыку. Он гитарист. Виктору не нравится бутерброд. Глагол любить. Безлична употреба глагола нравиться.

	елементима култура циљног језика (у сфери уметности, спорта, слободних активности, свакодневног живота) користећи једноставна језичка средства; – разуме једноставније формулисане садржаје из текстуалних, визуелно-текстуалних и мултимедијалних извора у вези с предметом својих интересовања и селективно их користи у складу с проценом њиховог значаја за потребе информисања, естетског доживљаја, забаве и решавања проблема;	Општа негација (не). Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: уметност (књижевност за младе, стрип, филм, музика...), храна, спорт.
Изражавање мишљења, слагања и неслагања Образлагање мишљења, слагања и неслагања Тражење мишљења и додатног појашњења	– разуме једноставно формулисане исказе којима се изражава мишљење, слагање и неслагање и уочи основне принципе учтиве комуникације и међусобног уважавања; – изрази и размени мишљење, слагање и неслагање, уз евентуално кратко образложење, користећи најједноставнија језичка средства, поштујући принципе учтивости и међусобног уважавања; – затражи додатно појашњење о изнетом мишљењу користећи једноставна језичка средства; – уочи најчешће стереотипе у вези с културама свог и циљног језика;– разуме и размени уобичајене гестове и графичке симболе којима се поткрепљује (не)слагање и (не)допадање у једноставној комуникацији у мултимодалном контексту;	

	– разуме најједноставнија пропратна невербална и паравербална средства за исказивање и поткрепљивање мишљења;	
Изражавање количине (мерних јединица и амбалаже), димензија и цена	– разуме једноставније формулисане информације које се односе на количину (основне мерне јединице и амбалажу), димензије и цену; – саопшти и размени информације које се односе на количину (основне мерне јединице и амбалажу), димензије и цену користећи једноставна језичка средства у складу са конвенцијама циљног језика.	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа које садрже информације у вези са количином и бројевима (новчани износ, узраст, време, број телефона и слично); усмено и писано коришћење једноставних исказа са бројевима до 100. Садржаји Сколько мальчиков, сколько девочек в классе? В классе 12 мальчиков и 15 девочек. Сколько тебе лет? Мне 15 лет. Который час? Пять часове две минуты У нас в школе есть гардероб. У Виктора нет собаки. Упитне заменице. Основни бројеви (1−100). (Интер)културни садржаји: друштвено окружење, путовања.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ (опште и међупредметне)	АКТИВНОСТИ		КОРЕЛАЦИЈА
	а) наставника	б) ученика	
Дигитална компентенција Учење учења Друштвене и грађанске компетенције Осећај за иницијативу и предузетништво Културолошка освешћеност и изражавање Комуникација	-организује наставни процес (усклађује циљеве и задатке, планира садржаје, средства, методе рада и друго што же увести у наставни процес у одређеном сегменту времена), -реализује наставни процес у свим његовим сегментима (ствара прилике за учење, излаже садржаје, води циљани разговор, омогућује примену	У образовном процесу ученици треба да буду: - мислиоци (размишљају о својим поступцима, повезују претходно стечена знања са новим), - решаваоци проблема (изналазе алтернативна решења за препреке на које наилазе, на проблеме гледају као на истраживачки изазов),	Први страни језик Српски језик и књижевност Географија Биологија Музичка култура Верска настава Ликовна култура

	стечених вештина, даје повратне информације...), -партнер је у педагошкој комуникацији (одговара на ученичка питања, поставља питања, помаже ученику да организује своја размишљања и да прецизира своје исказе...), -партнер је у афективној комуникацији са децом (помаже им да упознају своје и емоције других, разговара са децом када им је потребна помоћ, сарађује са родитељима, психологом и другим релевантним особама када је то у интересу детета), -мотивише ученике, подржава и подстиче развој њихових интересовања, -прати напредовање сваког ученика и оцењује постигнуће, -учествује у регулисању социјалних односа у одељењу, -прати ефекте сопственог рада, истражује нове могућности унапређења сопственог рада, -има и друге улоге и активности.	- активни посматрачи (развијају способности и вештине да опажају и јасно саопштавају и преносе своја опажања и идеје), - активни слушаоци (знају да усмере своју пажњу, да буду активни, емпатични слушаоци), - активни учесници у комуникацији (формулишу и размењују своје идеје и мишљења са другима и преузимају одговорност за одлуке које доносе), - организатори (организују свој рад и рад у учионици, организују и простор и време и преузимају одговорност за одлуке које доносе), - планери (планирају своје учење и преузимају одговорност за одлуке које доносе), - самопроцењивачи (прате свој рад и напредак, процењују чиме су задовољни, чиме не – и доносе одлуке шта би волели да промене), - партнери (знају да сарађују и са одраслима и са вршњацима, узимају у обзир и туђе мишљење), - пријатељи (верују једни другима, воде рачуна једни о другима, свесни су	Историја

		повезаности са својим вршњацима и наставницима).	

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Савремена настава страних језика подразумева остваривање исхода уз појачану мисаону активност ученика, као и примену дидактичких принципа којима се развија комуникативна компетенција на страном језику. Полазећи од датих исхода, дефинисаних тако да остварују јасну везу са стандардима, општим и међупредметним компетенцијама, садржаја и језичких активности у комуникативним ситуацијама, наставник креира свој годишњи (глобални) план рада на основу кога касније развија и оперативне планове. У настави страних језика значај планирања условљен је и самом природом предмета: језик је целина састављена од великог броја разнородних, али тесно испреплетаних појава, у чијем је усвајању неопходно обезбедити најрационалније коришћење расположивог времена.
Планирању се може приступити аналитички и синтетички. Аналитичка метода подразумева рашчлањавање програма до нивоа наставних јединица које се затим распоређују у плану за одређени временски период. Синтетичка метода препоручује обрађивање наставне грађе по ширим целинама. Уместо фокуса на мале и изоловане јединице, наставник интегрише различите аспекте језика у оквиру ширих контекста и тема, чиме се омогућава дубље повезивање знања и развој комуникативних компетенција на природан и спонтан начин. Да би планирање (глобално, оперативно) било функционално и квалитетно, треба водити рачуна о предвиђеном годишњем фонду часова, контексту у коме се реализује настава и образовним захтевима предмета.

ПРЕПОРУКЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ НАСТАВЕ

Савремена настава страног језика почива на два постулата: језик је средство комуникације, а језичка знања се развијају учешћем у језичким активностима . Самим тим, наставне активности морају бити осмишљене на начин који од ученика захтева употребу страног језика, у складу с њиховим степеном компетенције, когнитивним и афективним потребама. Језичка знања се развијају активним учешћем у комуникативном чину, због чега наставне активности увек полазе од специфичне комуникативне функције, односно теме (наведене у десној колони горње табеле – Теме и кључни појмови садржаја). Окосницу часа чини одабрана комуникативна функција која се обрађује и увежбава комбинацијом различитих наставних активности, а чија реализација води остваривању предвиђених исхода.
На принципима комуникативног приступа почива и „настава језика заснована на задацима” (енгл. task-based language teaching), дидактички модел према коме ученици решавају задатке чија успешна реализација захтева употребу страног језика. Циљеви задатака су увек јасно формулисани и с конкретним исходом који је резултат активног учешћа ученика у наставној активности; задаци симулирају реалне ситуације у којима ће ученици користити језик; примарни циљ је комуникација (а не усвајање граматичких садржаја).

Препорука је да се у спровођењу задатака прати тројака структура:

1. уводни део часа током којег се спроводи краћа активност загревања, а чији је примарни циљ активација претходних знања и усмеравање пажње ученика на тему и циљ часа;
2. централни део часа током којег ученици раде на задацима, индивидуално, у пару, групи или тиму (три до четири особе); у овој фази се дају смернице за израду задатка, потом се организује и модерира рад ученика на задатку, да би се на крају представили резултати рада;
3. завршни део часа током којег се усмерава пажња ученика на кључне аспекте задатака; у овој фази је важно указати на језичке садржаје који су коришћени током часа, увести активност за њихово додатно утврђивање и, свеукупно, подстаћи промишљање о језику анализом његових карактеристика, истицањем сличности и разлика у језичким структурама и комуникативним праксама језика којима се ученици служе. Наставник проверава оствареност исхода помоћу планираних алата, а ученик вреднује сопствено напредовање.

С обзиром на то да се страни језик најчешће усваја у учионици, препоручује се осмишљавање активности које симулирају реалне ситуације и омогућавају ученицима практичну примену језика у контекстима блиским стварном животу. У наставку следе могуће наставне активности, тј. задаци.

Препоручене наставне активности

1. Попуњавање штампаних и дигиталних формулара, писање и слање имејлова и порука, размена информација путем различитих апликација за дописивање и друштвених мрежа под надзором наставника – администратора групе.
2. Креирање материјала различитог садржаја у складу с тематским областима, односно комуникативним ситуацијама (израда писаних или видео-упутстава за нпр. припремање хране, упутстава за употребу апарата итд.).
3. Осмишљавање и креирање позивница, честитки, порука захвалности и/или подршке, кратких објава итд.
4. Израда постера, плаката, промотивних видео-материјала (анимација, видео-записа) са обавештењима о предстојећим догађајима у школи или локалној заједници.
5. Истраживачке пројектне активности и представљање резултата у усменом или писаном облику, кроз различите медијске форме као што су презентације, аудио и видео-записи, папирни и дигитални постери, плакати, стрипови, кратки (документарни) филмови или анимације, уз повремену и сврсисходну примену вештачке интелигенције на креативан и критички промишљен начин.
6. Писање краћих текстова (слогани, краће песничке форме као што су акростих и калиграм, графити, римоване поруке, једноставни огласи, плакати итд.).
7. Израда једноставних акционих планова за решавање проблема у школи и ван школе (нпр. загађеност ваздуха, воде и тла, рециклажа, очување културне баштине и историјских споменика, вршњачко насиље, безбедност на интернету).
8. Израда подсетника или недељних и месечних планова активности са циљевима и конкретним задацима.
9. Писање извештаја или креирање кратких филмова (видео-записа) о актуелним догађајима (нпр. ученици истражују актуелни догађај у школи/локалној заједници, пишу кратак, једноставан извештај или снимају видео-записе као новинари и репортери).
10. Писање „историјских” извештаја (нпр. ученици пишу извештаје о прошлости из перспективе неке историјске личности).

11. Осмишљавање разговора у вези са свакодневним животом деце у прошлости и садашњости (нпр. ученици истражују свакодневни живот деце из неког периода у прошлости – начин забаве, свакодневне обавезе, породични односи и слично – затим симулирају разговор истичући сличности и разлике).
12. Замишљена путовања у прошлост (нпр. уз помоћ књига, слика, дигиталних мапа или виртуелних музеја и галерија, ученици „путују" кроз време, истражују историјски значајна места, утицај стародревних култура и цивилизација на савремени живот у својој и култури циљног језика, затим израђују презентације, кратке документарне филмове).
13. Израда класичних квизова на различите теме или квизова помоћу веб-алата.
14. Израда мапа за оријентацију у простору (нпр. карта за оријентиринг) и употреба дигиталних мапа.
15. Израда путање кретања од тачке А до тачке Б (нпр. ученици на мапи града обележе путању кретања и у пару једни другима говоре куда да се крећу).
16. Драмске активности (играње улога, симулација, импровизација, пантомима, замрзнуте слике и сл.).
17. Кинестетичке активности различитог типа (превођење песме/текста у покрет, осмишљавање кореографије уз рецитовање, певање итд.).
18. Размена мишљења и дискусија о одређеној теми уживо или помоћу сарадничких веб-алата (нпр. наставник пита ученике како се осећају када они или неко у одељењу добије добру или лошу оцену, шта раде када су срећни или тужни, како реагују када је неко у невољи или се лоше осећа).
19. Креирање кратких видео-записа помоћу веб-алата, у којима ученици износе своја мишљења о одређеној теми, а затим их упоређују са туђим и анализирају сличности и разлике.
20. Писање дневника у којем ученици бележе своја свакодневна осећања, размишљања, догађаје, утиске и слично, користећи речи и изразе које су усвојили.
Наставници препуштају ученицима одлуку да ли ће садржај дневника поделити само са наставником или са свима у одељењу.
21. Креирање постера на тему осећања и значаја саосећања, при чему ученици, на пример, у горњем делу постера напишу наслов попут „Моја осећања и саосећања", у средишњем делу илуструју различита осећања уз кратке описе, а у доњем делу формулишу поруку која истиче важност разумевања и емпатије.
22. Тумачење временске прогнозе и анализирање климатских трендова уз помоћ различитих интернет извора, као и израда папирних или дигиталних постера о метеоролошким приликама одређеног подручја. Ученици могу усмено или писаним путем да представе извештаје о временским условима за различите дане или периоде, користећи визуелне приказе као што су табеле, симболи или графикони.
23. Креирање анкета о различитим темама, анализа и представљање резултата путем табела, графикона и дијаграма.
24. Писање једноставних чланака, блогова, коментара на различите писане и дигиталне објаве; креирање влогова.
25. Симулиране ситуације из свакодневног живота у учионици или виртуелном простору, као што су куповина (нпр. ученици претражују веб-сајтове, праве спискове куповине у оквиру ограниченог буџета, читају их и образлажу своје изборе), посета лекару или зубару (описују симптоме, траже савете, добијају упутства), или одлазак у ресторан (наручују храну, реагују на понуђене опције, плаћају рачун) и сл.

Препоручене технике

Слушање и реаговање на налоге наставника на страном језику или са аудио-записа (слушај, пиши, повежи, одреди, пронађи, али и активности у вези с радом у учионици: нацртај, исеци, обој, отвори/затвори свеску итд.).
Разумевање говора: према упутствима наставника или са аудио-записа, повезивање појмова, повезивање делова слике, допуњавање информација недостајућим речима или изразима, селектовање тачних и нетачних тврдњи, утврђивање хронолошког редоследа догађаја, повезивање звучног записа са одговарајућим илустрацијама или текстовима, предлагање одговарајућег наслова за садржај који чују, као и препознавање и издвајање кључних идеја.
Усмено изражавање: размена информација, тражење појашњења и провера разумевања, парафразирање, комбиновање циљног и полазног језика у комуникацији (мешање кодова), као и коришћење невербалних средстава попут мимике и гестикулације; преношење и објашњавање садржаја између саговорника (медијација).
Разумевање прочитаног текста: уочавање дистинктивних обележја која указују на граматичке специфичности (род, број, лице, глаголско време итд.); препознавање везе између група слова и гласова; проналажење кључних речи у реченици (реч–фраза–реченица); одговарање на једноставна питања у вези с текстом (тачно/нетачно, вишеструки избор, питања отвореног типа, сажимање помоћу и без кључних речи и сл.); уочавање обележја различитих писаних докумената (новински чланак, чланак са интернета, књижевни текст и сл.); проналажење једноставне информације у писаним документима различитог типа (сликовни речник, садржај књиге, брошура итд.); извршавање прочитаних упутстава и налога.
Писано изражавање: писање по моделу и са смерницама, замена речи цртежом или сликом; проналажење недостајуће речи (употпуњавање низа, проналажење „уљеза”, осмосмерке, укрштене речи и слично); повезивање краћег текста и реченица са сликама/илустрацијама; одговори на отворена питања.
Технике које подстичу критичко мишљење: „олуја идеја” (brainstorming), мапа ума, „визуелно размишљање”, „скицирај да би разумео”; кооперативне технике рада (нпр. размисли–размени у пару–подели са осталима, експертске групе, ротационе станице).
Технике аналитичког размишљања: класификовање и упоређивање; попуњавање табела (по количини, облику, боји, годишњим добима, допадању/недопадању, умем/не умем да урадим итд.), израда графикона.
Кинестетичке и мануелне технике: транспоновање текста у други медиј, на пример, исказа у гест и геста у исказ, текста у песму, игру, драмски израз, ликовни израз; техника потпуног физичког одговора; игре примерене узрасту.
Различите форме рада: индивидуални рад, рад у паровима, рад у мањим групама и тимовима; подела улога у пројектним задацима итд.
Међупредметно повезивање: изучавање страног језика тесно је повезано са свим наставним областима; коришћење постојећих знања из различитих предмета у вези са одређеном темом подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад, пружа већу динамичност и подстиче интердисциплинарни приступ одређеној проблематици.
Технике исправљања језичког изражавања: у усменом изражавању ученика – отварање могућности за самокорекцију, постављање питања и потпитања, понављање реченог на исправан начин, похваљивање труда да се учествује у комуникацији итд; у писаном изражавању ученика – појашњење различитих врста

грешака и усмеравање ученика на самокорекцију, израда истог текста у различитим верзијама, давање коментара са смерницама за унапређивање итд.
Препоручени извори:
Класични, штампани извори: узрасно примерене енциклопедије, књиге, часописи за децу и младе, приче, легенде; кувари с рецептима; формулари; упутства за употребу; фото-албуми; планери; буклети; географске карте, атласи и мапе итд.
Дигитални извори: аудио/видео-записи, трејлери, пригодне рекламе, кратки филмови, анимирани филмови; интернет странице; дигитални формулари; друштвене мреже; електронске поруке; дигиталне енциклопедије; видео-туторијали; блогови; виртуелни музеји и галерије; дигиталне мапе итд.
Улога уџбеника у реализацији програма наставе и учења
Основна полазишна тачка и примарна смерница у планирању и извођењу наставе јесте програм наставе и учења, а не садржај уџбеника. Уџбеник је у функцији реализације програма наставе и учења те наставници, пре свега, прате захтеве програма, а не садржај уџбеника, и наставу заснивају на програмом дефинисаним исходима учења. Садржајима у уџбенику се приступа селективно и у складу с предвиђеним исходима. Уџбеник служи као подршка у остваривању исхода, али се процес наставе темељи на ширем спектру наставних активности и ресурса. Наставни материјал је разноврстан и подразумева аутентичне и прилагођене материјале из различитих текстуалних, дигиталних, аудио и аудио-визуелних извора (компјутерске презентације, слике, графикони, музичка остварења, филмови, поезија, вести, рекламе, блогови, влогови итд.) у вези с различитим темама. Уџбеник је, стога, само једно наставно средство које се прилагођава процесу наставе и учења. У том контексту, разноврсни додатни материјали, аутентични текстови, дигитални ресурси и активности засноване на реалним комуникативним ситуацијама треба да имају равноправно место у наставном процесу. Овакво схватање улоге уџбеника подстиче наставнике на креативност, прилагођавање наставе конкретном контексту и ученицима, као и на активно учешће у процесу осмишљавања и реализације наставе.
Садржаји који нису предвиђени програмом могу се такође обрађивати, али се они не оцењују, већ служе за проширивање и продубљивање знања у складу са мотивацијом, предзнањима, интересовањима и могућностима ученика.

РАЗВОЈ КОМУНИКАТИВНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

С обзиром на то да се исходи операционализују преко језичких активности, важно је да се оне перманентно и истовремено унапређују у настави страних језика.
Усмене и писане активности које могу бити рецептивне, продуктивне и интерактивне, комбинују се на истом часу у циљу развоја одговарајуће комуникативне функције.

ОПШТЕ СМЕРНИЦЕ ЗА ОБРАДУ И УВЕЖБАВАЊЕ ГРАМАТИЧКИХ САДРЖАЈА

Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције тако да граматичке појаве треба посматрати с функционалног аспекта (тј.
Примењивати функционални приступ), што подразумева да у наставу страног језика у што већој мери треба укључивати оне граматичке категорије које су типичне и

неопходне за свакодневни говор и друге облике комуникације, и то путем разноврсних језичких модела, применом и комбиновањем одговарајућих правила.
Граматичке категорије организоване су на начин који обезбеђује постепену прогресију језичких структура у складу с комуникативним циљевима: од једноставнијих ка сложенијим и од рецептивних ка продуктивним (према Заједничком европском оквиру за живе језике, од почетног нивоа учења А1 до нивоа А2, који се очекује по завршетку основношколског образовања). Сваки виши језички ниво подразумева граматичке садржаје претходних језичких нивоа. Цикличним понављањем претходно усвојених елемената надграђују се сложеније граматичке структуре. Наставник има слободу да издвоји граматичке структуре које ће циклично понављати у складу с постигнућима ученика, као и потребама наставног контекста. Треба, дакле, тежити томе да се граматика усваја и рецептивно и продуктивно, кроз све видове говорних и писаних активности, на свим нивоима учења страног језика, према јасно утврђеним циљевима и задацима, стандардима и исходима наставе страних језика. С тим у вези, уз одређене граматичке категорије стоји напомена да се усвајају рецептивно, док се друге усвајају продуктивно.
Подстицањем ученика на континуирану међусобну комуникацију на циљном језику, ученици експериментишу с различитим језичким средствима и постепено развијају самопоуздање и аутоматизам који су неопходни за њихову правилну и природну употребу. Предложене наставне активности (које обилују елементима игре) ослобађају ученике притиска формалних оквира учионице и, ослањајући се на машту и креативност својствене деци, додатно доприносе спонтаности и разноврсности наставног процеса, што је предуслов за потпуне и трајне резултате.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ РАЗВОЈА ЈЕЗИЧКИХ КОМПЕТЕНЦИЈА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика остварује се у складу с Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању.
Развој предметних и међупредметних компетенција прати се и вреднује континуирано, од почетка до краја образовног циклуса. Сврха континуиране евалуације је да омогући ученицима да лакше уоче у којим областима успешно напредују, а где је пак потребно уложити више труда. Бројчана оцена је само квантитативно (и недовољно информативно) мерило ученикових компетенција, те је важно да буде пропраћена коментарима и смерницама који ће указати на даља места развоја. У том смислу, кључна је улога формативне евалуације која садржи корисне повратне информације, како за ученика тако и за наставника, и то: а) информативну (о јаче/слабије развијеним компетенцијама); б) евалуативну (према унапред утврђеном објективном критеријуму); в) инструктивну (предлози за даље унапређивање компетенција) и г) мотивациону (охрабривање и подстицање). Квалитетна формативна евалуација помаже ученицима да развију своје стратегије учења и подстиче их да самостално планирају, прате и процењују сопствени напредак.
Како би успешно усвајали језичка знања на циљном језику, потребно је ученике подржати да страни језик користе у свим наставним активностима, без бојазни да ће направити грешку. У процесу овладавања језичким знањима очекивано је да ученици праве грешке, јер њихов језички систем још није стабилизован. Управо те грешке често представљају показатељ нове развојне фазе у језичкој продукцији будући да ученици испробавају нове обрасце и структуре које су им до тада можда биле познате само на рецептивном нивоу. Њих треба прихватати као део развојног процеса и деликатно их кориговати, односно проценити у којим ситуацијама

наставник може пажљиво да исправи ученика када погреши. С друге стране, треба избегавати свако исправљање грешака које може да утиче на прекид комуникацијског тока и опадање мотивације и самопоуздања; такве грешке је потребно прибележити како би се ученику пружила одговарајућа, позитивно интонирана и правовремена повратна информација. Истовремено, ученицима треба пружити прилику за самокорекцију кроз пажљиво усмеравање или постављање питања која ће их подстаћи да самостално препознају и исправе грешку.

Развој компетенција наставници прате заједно са својим ученицима те је неопходно да ученици познају критеријум за процену квалитета комуникативног задатка којим се баве, како би на одговарајући начин могли да усмере своје активности. Неопходно је да ученици разумеју да различити задаци захтевају примену различитих критеријума. Тако на пример, уколико је сврха задатка развој креативности (на пример, у почетним фазама креативног писања), потребно је фокус ставити на разраду теме, квалитет идеја и њихову кохеренцију, док је језичка тачност у другом плану. У другачије постављеним задацима пак језичка тачност (лексичка и граматичка) имаће већи значај (на пример, у неформалној или формалној преписци, у вођеним саставима и сл.). Стога је потребно анализирати критеријуме за вредновање задатака – заједно са ученицима – и прилагођавати их непосредним образовним потребама и циљевима.

Приликом праћења и вредновања, узимају се у обзир разноврсне активности које одражавају степен развијености компетенције. Формативна евалуација обухвата континуирано праћење рада и ангажованости ученика у различитим облицима активности, од задатака и обавеза који се реализују на часу и код куће, до пројектних активности и других облика наставног рада, који сви заједно чине основу за праћење и вредновање развоја компетенција.

У оквиру сумативног оцењивања, типични тест за проверу знања требало би да укључи задатке за проверу разумевања усменог и писаног текста (вишеструки одговори, тачно/нетачно, повезивање и сл.), функционалне и контекстуализоване употребе лексичких и граматичких садржаја (задаци као што су текстови с празнинама, вишеструки одговори, допуњавање и сл.), као и задатак писане продукције. Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика у усменој продукцији врши се путем активности монолошког излагања, дијалога и разговора у групи са вршњацима.

Укључивање свих ученика у процес вредновања доприноси развоју предметних компетенција и вештина за целоживотно учење. Ученици се подстичу да износе своје мишљење у виду конструктивних коментара, што истовремено развија њихову општу комуникативну компетенцију. Посебно значајни облици вредновања у настави страних језика су самооцењивање и вршњачка процена, који имају васпитно-образовну и мотивацијску улогу, јер омогућавају развој важних личних особина које су корисне не само у школском окружењу већ и у свакодневном животу. Ови облици процењивања подржавају развој ученика као целовитих личности обухватајући когнитивне, емоционалне, психосоцијалне и моралне аспекте. Треба, међутим, имати у виду да се активности самооцењивања и вршњачке процене поступно и контролисано уводе у процес наставе и учења, чиме се ученицима омогућава да постепено развију навику континуираног промишљања о сопственом и туђем учењу и напредовању.

Током процеса самооцењивања ученик развија метакогнитивне вештине: самосталност, самоконтролу и самоиницијативу, тј. вештине самосталног планирања, праћења и управљања процесом учења. Ученици су активни и ангажовани критички процењивачи, свесни својих способности и изазова са којима се суочавају. Знају

које методе учења им највише одговарају, као и у којим условима и контекстима остварују најбоље резултате.
У наставку, дато је неколико предлога организационих модела у настави и учењу страних језика, који могу побољшати процес самооцењивања, развијати свест
о учењу и охрабривати ученике да преузму активнију улогу у свом напредовању:
1. Коришћење скала за самооцењивање: Наставници могу понудити скале на основу којих ученици процењују своја знања и вештине (на пример:
нумеричке скале од 1 до 5 или ненумеричке скале, као што су: „у потпуности сам савладао/ла – већином сам савладао/ла – углавном сам савладао/ла – делимично
сам савладао/ла – нисам уопште савладао/ла") за одређене језичке компетенције. Ово може обухватити конкретне задатке, попут: „Колико добро разумем текст?"
или „Колико се самоуверено осећам када говорим о одређеним темама?" и сл.
2. Дневник учења:
Ученици могу да креирају свој дневник учења где ће чувати своје писане саставе и друге домаће задатке, као и водити евиденцију о
процесу учења и напретку. Редовним прегледом овог материјала имаће прилику да прате свој развој, анализирају сопствене успехе и области које захтевају
побољшање и/или већу пажњу. Дневник учења не само да пружа јасан увид у индивидуални напредак ученика већ их подстиче и на саморефлексију, постављање
нових циљева и активно учешће у процесу учења.
3. Самоанализа након активности:
Након завршених активности, као што су усмене или писане вежбе и задаци, ученици могу попуњавати кратке упитнике
за самоевалуацију у којима ће промишљати о свом учењу. На пример, могу одговарати на питања попут: шта им је било најлакше, шта је најизазовније, шта би могли
или су могли даураде боље, шта захтева додатну пажњу и труд итд. Овај процес развија свест о сопственом напредовању и учењу, подстиче критичко мишљење,
помаже ученицима да идентификују области које је потребно унапредити и омогућава им да развијају сопствене стратегије учења.
4. Упитници о учењу: Наставник може поделити упитнике који помажу ученицима да размисле о својим навикама и стратегијама учења. Ови упитници могу
укључивати питања као што су: „Које поступке примењујем да бих запамтио нове речи? / Како учим нове речи?" или „Како могу боље планирати своје време за
учење?" и сл.
5. Видео или аудио-записи: Ученици могу снимати себе док говоре на страном језику, а затим преслушавати те снимке како би оценили свој изговор, течност
говора и поштовање граматичких правила током говора. Овај процес им омогућава да објективно сагледају свој напредак, уоче своје јаче стране и идентификују
аспекте на којима треба додатно да раде. Самоанализа путем оваквих снимака подстиче ученика на усмерену вежбу и циљно побољшање специфичних језичких
активности.
6. Циљеви за сваку наставну тему: На почетку сваке наставне теме ученици могу поставити личне циљеве, нпр. З–Ж–Н табела (Знам–Желим да знам
Научио/ла сам): ученици у првој колони запишу шта већ знају о одређеној теми, у другој шта би желели да науче, а у трећој шта су заиста научили. Приликом
анализе садржаја треће колоне, ученици разматрају да ли су и у којој мери успели да постигну своје циљеве учења. Ако нису успели да науче све што су планирали,
наводе разлоге за то. Овим приступом подстиче се самосталност ученика и преузимање одговорности за сопствени процес учења, а наставнику омогућава боље
планирање будућих наставних активности.

Још један од сегмената вредновања постигнућа и учења јесте вршњачка процена, тј. прооцењивање у оквиру групе, које не служи као основ за давање бројчане оцене. Овај приступ подстиче критичко мишљење и развија осећај одговорности према објективној процени рада вршњака. Кроз процес вршњачке процене ученици се упознају с критеријумима процене, уче како да формулишу конструктивну повратну информацију, помажу вршњацима у саморегулацији процеса учења итд. Важно је да ученици од првог тренутка разумеју да сваки коментар мора бити образложен и аргументован, а не увредљив или усмерен на личност. Фокусирајући се на учинак, они уче како да подстакну вршњаке да побољшају своја знања и вештине. Вршњачка процена најчешће се користи за вредновање пројектних задатака, а критеријуми за процену дефинишу се договором између наставника и ученика. У том процесу, наставник активно укључује ученике у одлучивање о томе који аспекти рада ће се процењивати (нпр. поштовање налога, релевантност информација, разумљивост изложених података, занимљивост презентације и сл.).

Следи неколико начина како се може применити вршњачка процена у настави страних језика.

1. Процењивање писаних радова: Ученици могу размењивати писане радове и давати једни другима повратне информације на основу унапред утврђених критеријума. Важно је да наставник обезбеди јасне смернице и примере како би повратне информације биле корисне, подржавајуће и усмерене ка унапређивању знања. На тај се начин подстиче сарадња и омогућава ученицима да уче једни од других. Посебно се препоручују у завршним разредима основне школе.

2. Процењивање усмених вежби: Након дијалога или говорних активности, ученици могу међусобно процењивати свој учинак, фокусирајући се на аспекте као што су јасноћа изговора, течност говора, употреба нових речи или граматичких структура. Вршњачка процена може бити конципирана као сугестија за побољшање, уз нагласак на похвале за успешно примењена језичка знања и конструктивне предлоге који ће помоћи у даљем развоју. Осим тога што подстиче ученике да усмере пажњу на језичке аспекте у продукцији других ученика, овај начин процењивања подстиче позитивну интеракцију и развија критичко мишљење код ученика.

3. Групне дискусије и презентације: Након групних активности, свака група може дати повратне информације другим групама. Ова пракса помаже ученицима да развију способност објективнијег сагледавања квалитета рада, подстиче их да посматрају рад из различитих углова и мотивише да примењују различите приступе у решавању задатака. Такође, дата активност побољшава вештине комуникације и вештине презентовања (јавни наступ), подстиче ученике да јасно и аргументовано изнесу своје примедбе, сугестије и похвале.

4. Водич (упутство) за вршњачко процењивање: Наставници, у договору са ученицима, могу креирати кратке водиче (или упутства) са питањима која ученици користе приликом вршњачког процењивања. Ови водичи треба да буду једноставни и јасни, а могу укључивати питања као што су: „Да ли је твој друг/твоја другарица јасно и разумљиво говорио/говорила?"; „Да ли је користио/користила нове речи које смо учили?" или „Који део његовог/њеног излагања може бити побољшан? На који начин?". Оваква питања могу помоћи ученицима да се фокусирају на конкретне аспекте учења и да дају конструктивне повратне информације.

5. Игре и квизови: Вршњачко процењивање може бити интегрисано у такмичарске активности, као што су квизови и друге лудичке активности. Овакво процењивање подстиче развој критичког размишљања, помаже ученицима да побољшају вештине комуникације на страном језику и способности анализе и

аргументације.
6. Ротација улога: Наставник може организовати да ученици наизменично преузимају различите улоге у процесу процене. На пример, једном недељно један пар ученика може имати улогу „модератора" вршњачког процењивања, што подразумева координирање дискусије, усмеравање пажње на важне аспекте и подстицање смислене и садржајне расправе која води ка оснаживању сарадње и активном учешћу свих ученика. Овај процес помаже ученицима да развију не само језичка знања већ и вештине као што су: преузимање одговорности за групу, комуникација, објективност.
7. Међусобна подршка: Вршњачко процењивање не мора се односити само на процењивање учинка већ може укључивати и међусобну подршку током процеса учења. На пример, ученици у паровима или у малим групама размењују савете и помажу једни другима у усвајању наставних садржаја. На тај се начин подстиче сарадња, јача поверење и развија солидарност и способност ученика да размењују информације на конструктиван начин.
Приликом оцењивања као процеса учења, одговорност за учење подељена је између наставника и ученика, али бројчану оцену изводи наставник на основу јасно утврђеног критеријума, у складу с карактеристикама задатка.
Типични тест за проверу знања требало би да укључи задатке за проверу разумевања усменог и писаног текста (вишеструки одговори, тачно/нетачно, повезивање и сл.), функционалне и контекстуализоване употребе лексичких и граматичких садржаја (задаци као што су текстови с празнинама, вишеструки одговори, допуњавање и сл.), као и задатак писане продукције. Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика у усменој продукцији врши се путем активности монолошког излагања, дијалога и разговора у групи са вршњацима.
У оквиру процене вредновања наставе и учења предвиђена је израда два писмена задатка у току школске године.

Комуникативна настава **језик** сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:
– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;
– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
– наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;
– битно је значење језичке поруке;
– знања ученика мере се јасно одређеним **релативним** критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;
– са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;

– наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;
– сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.
Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:
– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
– поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;
– наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;
– ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;
– уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;
– учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;
– рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;
– за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.
Технике/активности
Током часа се препоручује динамично смењивање техника/активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.
Слушање и реаговање на команде наставника на страном језику или са аудио записа (слушај, пиши, повежи, одреди али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, бој, отвори/затвори свеску, итд.).
Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.).
Мануелне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера и сл.).
Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.).
Игре примерене узрасту
Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...).
Решавање „текућих проблема” у разреду, тј. договори и мини-пројекти.
„Превођење” исказа у гест и геста у исказ.
Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова са текстом или, пак, именовање наслова.
Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала (планирање различитих активности, извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).
Разумевање писаног језика:
– уочавање дистинктивних обележја која указују на граматичке специфичности (род, број, глаголско време, лице...);
– препознавање везе између група слова и гласова;
– одговарање на једноставна питања у вези са текстом, тачно/нетачно, вишеструки избор;
– извршавање прочитаних упутстава и наредби.

– Писмено изражавање:
– повезивање гласова и групе слова;
– замењивање речи цртежом или сликом;
– проналажење недостајуће речи (употпуњавање низа, проналажење „уљеза”, осмосмерке, укрштене речи, и слично);
– повезивање краћег текста и реченица са сликама/илустрацијама;
– попуњавање формулара (пријава за курс, налепнице нпр. за пртљаг);
– писање честитки и разгледница;
– писање краћих текстова.
– Увођење дечије књижевности и транспоновање у друге медије: игру, песму, драмски израз, ликовни израз.
Предвиђена је израда **једног** писменог задатка у току школске године.
СТРАТЕГИЈЕ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ И УВЕЖБАВАЊЕ ЈЕЗИЧКИХ ВЕШТИНА
С обзиром на то да се исходи операционализују преко језичких вештина, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само тако ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем.
Стога је важно развијати стратегије за унапређивање и увежбавање језичких вештина.

Слушање
Разумевање говора је језичка активност декодирања дословног и имплицитног значења усменог текста; поред способности да разазнаје фонолошке и лексичке јединице и смисаоне целине на језику који учи, да би успешно разумео говор, ученик треба да поседује и следеће компетенције:
– дискурзивну (о врстама и карактеристикама текстова и канала преношења порука),
– референцијалну (о темама о којима је реч) и
– социокултурну (у вези са комуникативним ситуацијама, различитим начинима формулисања одређених говорних функција и др.).

Тежина задатака у вези са провером разумевања говора зависи од више чинилаца:
– од личних особина и способности онога ко слуша, укључујући и његов капацитет когнитивне обраде,
– од његове мотивације и разлога због којих слуша дати усмени текст,
– од особина онога ко говори,
– од намера с којима говори,
– од контекста и околности – повољних и неповољних – у којима се слушање и разумевање остварују,
– од карактеристика и врсте текста који се слуша, итд.
Прогресија (од лакшег ка тежем, од простијег ка сложенијем) за ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је, стога, на више равни. Посебно су релевантне следеће:
– присуство/одсуство визуелних елемената на пример, лакшим за разумевање сматрају се они усмени текстови који су праћени визуелним елементима због обиља контекстуалних информација које се аутоматски процесуирају, остављајући пажњи могућност да се усредсреди на друге појединости);
– дужина усменог текста;
– брзина говора;
- број говорника и смена њихових секвенци;
– јасност изговора и евентуална одступања од стандардног говора;
– познавање теме;
– могућност/немогућност поновног слушања и друго.

Уопштено говорећи, без обзира на врсту текста који се слуша на страном језику, текст се лакше разуме ако поседује следеће карактеристике:

- ограничен број говорника и тема;
- једноставне просторне релације (нпр. једна улица, један град) уместо неодређених формулација („мало даље” и слично);
- хронолошки след;
- логичке везе између различитих исказа (нпр. узрок/последица);
- могућност да се нова информација лако повеже са претходно усвојеним знањима.

Читање

Током читања или разумевања писаног текста ученик прима и обрађује, тј. декодира писани текст и схвата његово значење. Приликом избора текстова за
читање неопходно је узети у обзир одређене факторе који утичу на процес читања, а то су карактеристике читалаца, њихова интересовања и мотивација и намере,
карактеристике текста, стратегије које читаоци користе, као и захтеви ситуације у којој се чита.

На основу намере читаоца разликујемо следеће врсте читања:

– читање ради усмеравања;
– читање ради информисаности;
– читање ради праћења упутстава;
– читање ради задовољства.

Током читања разликујемо и степен разумевања, тако да читамо да бисмо разумели:

– опште информације;
– посебне информације,
– потпуне информације;
– скривено значење одређене поруке.

Писање

Писана продукција подразумева способност ученика да у писаном облику опише догађаје, осећања и реакције, пренесе поруке и изрази ставове, као и да резимира садржај различитих порука (из медија, књижевних и уметничких текстова итд.), води белешке, сачини презентације и сл.

Тежина задатака у вези са писаном продукцијом зависи од следећих чинилаца:

- познавања лексике и нивоа комуникативне компетенције,
- капацитета когнитивне обраде,
- мотивације,
- способности преношења поруке у кохерентне и повезане целине текста.

Прогресија означава процес који подразумева усвајање стратегија и језичких структура од лакшег ка тежем и од простијег ка сложенијем. Сваки виши језички ниво подразумева циклично понављање претходно усвојених елемената, уз надоградњу која садржи сложеније језичке структуре, лексику и комуникативне способности. За ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је прогресија на више равни. Посебно су релевантне следеће:

– теме (ученикова свакодневница и окружење, лично интересовање, актуелни догађаји и разни аспекти из друштвено-културног контекста, као и теме у вези са различитим наставним предметима);
– писање личних порука и одговори на поруке;
– текстуалне врсте и дужина текста (формални и неформални текстови, резимирање, личне белешке);

– лексика и комуникативне функције (способност ученика да оствари различите функционалне аспекте као што су описивање људи и догађаја у различитим временским контекстима, да изрази претпоставке, сумњу, захвалност и слично у приватном, јавном и образовном домен);
– степен самосталности ученика (од вођеног/усмераваног писања, у коме се ученицима олакшава писање конкретним задацима и упутствима, до самосталног писања).

Говор
Говор као продуктивна вештина посматра се са два аспекта, и то у зависности од тога да ли је у функцији *монолошког излагања*, при чему говорник саопштава, обавештава, презентује или држи предавање једној или више особа, или је у функцији *интеракције*, када се размењују информације између два или више саговорника са одређеним циљем, поштујући принцип сарадње током дијалога.
Активности монолошке говорне продукције су:
– јавно обраћање (саопштења, давање упутстава и информација);
– излагање пред публиком (предавања, презентације, репортаже, извештавање и коментари о неким догађајима и сл.);
– Ове активности се могу реализовати на различите начине и то:
– читањем писаног текста пред публиком;
– спонтаним излагањем или излагањем уз помоћ визуелне подршке у виду табела, дијаграма, цртежа и др.;
– реализацијом увежбане улоге или певањем.
Интеракција подразумева сталну примену и смењивање рецептивних и продуктивних стратегија, као и когнитивних и дискурзивних стратегија (узимање и давање речи, договарање, усаглашавање, предлагање решења, резимирање, ублажавање или заобилажење неспоразума или посредовање приликом неспоразума) које су у функцији што успешнијег остваривања интеракције. Интеракција се може реализовати низом активности, као што су:
– размена информација,
– спонтана конверзација,
– неформална или формална дискусија, дебата, полемика,
– интервју или преговарање, заједничко планирање и сарадња.
Социокултурна компетенција и медијација
Социокултурна компетенција и медијација представљају скуп теоријских знања (компетенција) која се примењују у низу језичких активности у два основна језичка медијума (писаном и усменом) и уз примену свих других језичких активности (разумевање говора, говор и интеракција, писање и разумевање писаног текста). Дакле, представљају веома сложене категорије које су присутне у свим аспектима наставног процеса и процеса учења.

Социокултурна компетенција представља скуп знања о свету уопште, као и о сличностима и разликама између културних и комуникативних модела сопствене говорне заједнице и заједнице/заједница циљног језика. Та знања се, у зависности од нивоа општих језичких компетенција, крећу од познавања основних комуникативних принципа у свакодневној комуникацији (основни функционални стилови и регистри), до познавања карактеристика различитих домена језичке употребе (приватни, јавни и образовни), степена формалности, паралингвистичких елемената, и елемената културе/култура заједница чији језик учи. Наведена знања потребна су за успешну комуникацију у активностима на циљном језику.

Интеркултурна компетенција, која је у тесној вези са социокултурном компетенцијом, подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између светова, односно говорних заједница, у којима се ученик креће. Интеркултурна компетенција односи се и на развијање толеранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од његове сопствене, то јест, развој интеркултурне личности јачањем свести о вредности различитих култура и развијање способности за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.

Медијација је активност у којој ученик не исказује сопствена мишљења или осећања, већ језички посредује између учесника у комуникацији који не могу непосредно да се споразумеју. Такође, медијацијом се садржај поруке преноси онима који немају приступ изворном тексту. Ова активност може бити усмена и писана, и укључује сажимање и преформулисање исказа и превођење. Што се тиче дословног превођења текстова, оно се не поставља ни као циљ ни као препоручена техника рада. Превођење подразумева развој знања и вештина коришћења помоћних средстава (речника, приручника, информационих технологија итд.) и способност изналажења структуралних и језичких еквивалената између језика с којег се преводи и језика на који се преводи. У овом програму с медијацијом су повезани поједини исходи који подразумевају језичку рецепцију, продукцију и интеракцију, а посебно примену социокултурне и интеркултурне компетенције.

Лингвистичка компетенција подразумева усвајање и учење граматике, лексике, фонетских и правописних карактеристика страног језика и представља један од предуслова овладавања страним језиком. Њихово усвајање подразумева формирање језичких навика, разумевање језичких појмова, анализу и развој метакогнитивне свести која води унапређењу комуникативне компетенције и опште писмености.

Упутство за тумачење граматичких садржаја

Настава граматике, с наставом и усвајањем лексике и других аспеката страног језика, представља један од предуслова овладавања страним језиком. Усвајање граматике подразумева формирање граматичких појмова и граматичке структуре говора код ученика, изучавање граматичких појава, формирање навика и умења у области граматичке анализе и примене граматичких знања, као прилог изграђивању и унапређивању културе говора.

Граматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта (функционални приступ). У процесу наставе страног језика у што већој мери треба укључивати оне граматичке категорије које су типичне и неопходне за свакодневни говор и комуникацију, и то кроз разноврсне моделе, применом основних правила и њиховим комбиновањем. Треба тежити томе да се граматика усваја и рецептивно и продуктивно, кроз све видове говорних активности (слушање, читање, говор и писање, као и превођење), на свим нивоима учења страног језика, према јасно утврђеним циљевима, стандардима и исходима наставе страних језика.

Граматичке категорије су разврстане у складу са Европским референтним оквиром за живе језике за сваки језички ниво који подразумева прогресију језичких структура према комуникативним циљевима: од простијег ка сложенијем и од рецептивног ка продуктивном. Сваки виши језички ниво подразумева граматичке садржаје претходних

језичких нивоа. Цикличним понављањем претходно усвојених елемената надограђују се сложеније граматичке структуре. Наставник има слободу да издвоји граматичке структуре које ће циклично понављати у складу са постигнућима ученика, као и потребама наставног контекста.

Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције на одређеном језичком нивоу, у складу са статусом језика и годином учења. С тим у вези, уз одређене граматичке категорије стоји напомена да се усвајају рецептивно, док се друге усвајају продуктивно.

Начин праћења и оцењивања: усмено изражавање, контролни и писмени задаци, диктат, провера домаћих задатака, ангажовање на часу, презентације ученика / презентовање пројеката , кратке усмене провере знања и посебно ангажовање на секцији руског језика.

ТЕХНИКЕ (АКТИВНОСТИ)

Током часа се препоручује динамично смењивање техника које не би требало да трају дуже од петнаест минута:

1. Слушање и реаговање на команде наставника или са траке (слушај, пиши, повежи, одредои, цртај, сеци, боји, отвори, затвори...)
2. Рад у паровима, малим и великим групама (мини диалози, игра по улогама, симулације)
3. Манужелне активности (израда паноа, презентавција зидних новина, постера за учионицу)
4. Вежбе слушања
5. Игре примерене узрасту
6. Певање у групи
7. Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим, не волим, компарација....)
8. Решавање «Текућих проблема» у разреду тј. Договори и мини пројекти
9. Цртање по диктату, израда сликовног речника
10. «Превођење» исказа у гест и геста у исказ
11. Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом
12. Разумевање писаног језика
    - Уочавање дистиктивних обележја која указују на граматичке специфичности (род, број, глаголско време, лице)
    - Препознавање везе између група слова и гласова
    - Одговарање на једноставна питања у вези са текстом (тачно, нетачно)
13. Писмено изражавање

- Повезивање гласова и групе слова
- Замењивање речи цртежом или сликом
- Проналажење недостајуће речи (употпуњавање низа, проналажење «уљеза», укрштене речи)
- Повезивање краћег текста и реченица са сликама
- Попуњавање формулара (пријава за курс, претплату за дечији часопис, налепница за кофер....)
- Писање честитки и разгледница
- Писање краћих текстова

ПРОГРАМ РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

ЦИЉЕВИ: Допунска настава из руског језика у 5. раз. организује се са циљем да се помогне ученицима који имају потешкоћа у праћењу часова редовне наставе, који остварују слабије резултате на проверама знања, као и ученицима који из здравствених или неких других разлога дуже време изостају са часова редовне наставе. Циљеви су да се уоче, савладају и отклоне узроци који су довели до повременог или сталног заостајања ученика у стицању знања.

ИСХОДИ: Исходи допунске наставе руског језика су да ученик развије основни ниво знања и постигнућа у следећим областима:

- РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА – ученик разуме основне инструкције наставника и адекватно реагује на њих, разуме основне форме учтивог обраћања и разуме основне фразе и најфреквентније речи предвиђене наставним планом и програмом.
- ГРАМАТИКА И ЛЕКСИКА –ученик поседује одређени фонд речи за 5. разред, препознаје врсте речи и препознаје различита глаголска времена.
- РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА – ученик разуме кратке текстове који садрже познате језичке елементе и може у тексту да разликује битно од небитног.
- ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ – ученик зна и примењује руску ћирилицу исаставља једноставну, разумљиву, граматички исправну реченицу предвиђену за узраст 5. разреда.

Исход је да су ученици су мотивисани да савладају тешкоће у напредовању и савладавању градива; развијају радне навике; стичу самосталност, сигурност и одговорност у раду; постижу обавезан минимум елементарних знања.

Начин и поступак остваривања програма:

Главни облик рада у допунској настави је индивидуални рад (по потреби се могу користити и други облици рад. Примери у којима се примењује учени садржај морају бити пажљиво одабрани и обезбеђено довољно времена за вежбање и понављање. Допунска настава остваривање се у међусмени или по завршетку редовне наставе поподне. За 5. разред биће реализована допунска настава у кабинету за руски језик, са варирањем броја часова по темама, по потреби.

ТЕМЕ - током другог циклуса, од 5-8. разреда обрађују се следеће теме:

1) Лични идентитет
2) Породица и уже друштвено окружење (пријатељи, комшије, наставници итд.)
3) Географске особености
4) Становање–форме, навике
5) Живи свет–природа, љубимци, очување животне средине, еколошка свест
6) Историја, временско искуство и доживљај времена (прошлост–садашњост–будућност)
7) Школа, школски живот, школски систем, образовање и васпитање
8) Професионални живот (изабрана–будућ аструка), планови везани за будуће занимање
9) Млади–деца и омладина
10) Животни циклуси
11) Здравље, хигијена, превентива, болести, лечење
12) Емоције, љубав, партнерски и други међуљудски односи
13) Транспорт и превозна средства
14) Клима и временске прилике

15) Наука и истраживања
16) Уметност (нарочито модерна књижевност за младе; савремена музика)
17) Духовни живот; норме и вредности (етички и верски принципи); ставови, стереотипи, предрасуде,
толеранција и емпатија; брига о другоме
18) Обичаји и традиција,фолклор, прославе (рођендани, празници)
19) Слободно време–забава, разонода, хобији
20) Исхрана и гастрономске навике
21) Путовања
22) Мода и облачење
23) Спорт
24) Вербална и невербална комуникација, конвенције понашања и опхођења
25) Медији, масмедији, интернет и друштвене мреже
26) Живот у иностранству, контакти са странцима, ксенофобија

ТЕМЕ би се у петом разреду могле груписати на три основне:
1) ШКОЛА
(заједничке активности и интересовања у школи и ван ње; школски прибор)
Граматички садржаји: глаголи у функцији простог глаголског предиката – презент глагола прве и друге конјугације и перфекат; слагање именица и придевских речи; облици личних заменица у функцији субјекта; исказивање посесивности.
Корелација: српски језик, математика, историја, географија, грађанско васпитање, музичка култура, ликовна култура
2) ЈА И МОЈЕ ОКРУЖЕЊЕ
(односи међу члановима породице; приватне прославе-рођендан, годишњице и др. ; послови у кући; место и улица у којој станујем; куповина одеће-величина, боје, мода, стилови и трендови)
Граматички садржаји: основна обележја сугласничког и самогласн. система руског језика; слагање субјекта и простог глаголског предиката; именице у функцији именског дела предиката; идентификација бића и предмета и исказивање питања: Ко је то? Шта је то?
Корелација: српски језик, историја, географија, грађанско васпитање, музичка култура, ликовна култура
3) СВЕТ ОКО МЕНЕ
(традиција и обичаји у културама земаља чији се језик учи и упознавање са главним градом земље; оброци- сличности и разлике са исхраном у земљама чији се језик учи)
Граматички садржаји: исказивање просторних и временских односа; императив – друго лице једнине и множине основних глагола; употреба основних глагола кретања.
Корелација: српски језик, биологија, географија, историја, грађанско васпитање, музичка култура, ликовна култура

Начин остваривања програма: Допунска настава остваривање се у међусмени или по завршетку редовне наставе поподне. За 5. разред биће реализовано најмање 12 часова у кабинету за руски језик.
Начин праћења и оцењивања: усмено изражавање, контролни и писмени задаци, диктат, провера домаћих задатака, ангажовање на часу, презентације ученика / презентовање пројеката , кратке усмене провере знања и посебно ангажовање на секцији руског језика.

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА ШЕСТИ РАЗРЕД

НАСТАВНИ ПЛАН

Ред. број	А. ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ	ШЕСТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.
1.	Српски језик	5	180
2.	Страни језик	2	72
3.	Историја	2	72
4.	Географија	2	72
5.	Биологија	2	72
6.	Математика	4	144
7.	Информатика и рачунарство	1	36
8.	Техника и технологија	2	72
9.	Ликовна култура	2	72
10.	Музичка култура	2	72
11.	Физичко и здравствено васпитање	2	72+54
12.	Физика	2	72
У К У П Н О: А		24–27	918-1026
Ред. број	Б. ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ		
1	Верска настава/ Грађанско васпитање	1	36
2.	Други страни језик	2	72
У К У П Н О: Б		3–5	108–180
У К У П Н О: А + Б		27–30	1026-1134

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни и изборни наставни предмети

Ред. број	ОБЛИК ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ШЕСТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.
1.	Редовна настава	27–30	1026-1134
2.	Слободне наставне активности*	1	36
3.	Допунска настава	1	36
4.	Додатна настава	1	36
Ред. број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ШЕСТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.
1.	Час одељењског старешине	1	36
2.	Обавезне слободне активности	1	36
3.	Екскурзија	До 2 дана годишње	

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Циљеви учења српског језика и књижевности јесу да се ученик оспособи да правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању; да кроз читање и тумачење књижевних дела развија читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање; подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно повезивање; да се одговарајућим врстама читања оспособљава да усмерено приступа делу и приликом тумачења открива различите слојеве и значења; да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у култури, као и о медијској писмености; да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области.

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**

• повеже књижевне термине и појмове обрађиване у претходним разредима са новим делима која чита; • чита са разумевањем; парафразира прочитано и описује свој доживљај различитих врста књижевних дела и научно-популарних текстова; • одреди род књижевног дела и књижевну врсту; • прави разлику између дела лирског, епског и драмског карактера; • разликује ауторску приповетку од романа; • анализира структуру лирске песме (строфа, стих, рима); • уочава основне елементе структуре књижевноуметничког дела: тема, мотив; радња, време и место радње; • разликује заплет и расплет као етапе драмске радње; • разликује појам песника и појам лирског субјекта; појам приповедача у односу на писца; • разликује облике казивања; • увиђа звучне, визуелне, тактилне, олфакторне елементе песничке слике; • одреди стилске фигуре и разуме њихову улогу у књижевноуметничком тексту; • анализира узрочно-последичне односе у тексту и вреднује истакнуте идеје које текст нуди; • анализира поступке ликова у књижевноуметничком делу, служећи се аргументима из текста; • уочава хумор у књижевном делу; • разликује хумористички и дитирамбски тон од елегичног тона; • илуструје веровања, обичаје, начин живота и догађаје у прошлости описане у књижевним делима; • уважава националне вредности и негује културноисторијску баштину; • препоручи књижевно дело уз кратко образложење; • упореди књижевно и филмско дело, позоришну представу и драмски текст; • повеже граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима; • препозна делове речи у вези са њиховим грађењем; • разликује гласове српског језика по звучности и месту изговора;	**КЊИЖЕВНОСТ**	**ЛИРИКА** **Лектира** 9. Обредне лирске народне песме (избор) *10.* Ђура Јакшић: *Вече* *11.* Јован Дучић: *Село* *12.* Мирослав Антић: *Плава звезда* *13.* Вељко Петровић: *Ратар* / Алекса Шантић: *О, класје моје* *14.* Десанка Максимовић: *Грачаница* / Војислав Илић: *Свети Сава* *15.* Стеван Раичковић: *Хвала суницу, земљи, трави* *16.* Милован Данојлић: *Овај дечак зове се Пепо Крста* *17.* Сергеј Јесењин: *Песма о керуши* **Књижевни термини и појмови** Врста строфе према броју стихова у лирској песми: дистих; терцет; врста стиха по броју слогова (лирски и епски десетерац). Одлике лирске поезије: нагласак речи и ритам; рима – парна, укрште- на, обгрљена; улога риме у обликовању стиха. Стилске фигуре: контраст, хипербола. Врсте ауторске и народне лирске песме: социјалне песме, дитирамб, елегија; обредне песме (коледарске, краљичке, додолске, божићне). **ЕПИКА** **Лектира** 12. Народна песма: Смрт Мајке Југовића 13. Народна песма: Марко Краљевић укида свадбарину 14. Петар Кочић: Јаблан 15. Исидора Секулић: Буре (одломак)/Бранко Ћопић: Чудесна справа 16. Иво Андрић: Аска и вук 17. Антон Павлович Чехов: Ванька/Итало Калвино: Шума на ауто-пу- т*у* (из збирке прича Марковалдо или годишња доба у граду) 18. Светлана Велмар Јанковић: Сирото ждребе (из Књиге за Марка) **Књижевни термини и појмови**

• разликује врсте гласовних прмена у једноставним примерима и примењује књижевнојезичку норму; • одреди врсте и подврсте заменица, као и њихов облик; • препознаје глаголска времена и употребљава их у складу са нормом; • разликује реченице по комуникативној функцији; • доследно примењује правописну норму; • користи правопис (школско издање); разликује дуги и кратки акценат у изговореној речи; • употребљава различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање различитих типова текстова, без сажимања и са сажимањем, причање (о догађајима и доживљајима) и описивање; • разликује и гради аугментативе и деминутиве; • саставља обавештење, вест и кратак извештај; • разуме основна значења књижевног и неуметничког текста; • проналази, повезује и тумачи експлицитно и имлицитно садржане информације у краћем, једноставнијем књижевном и неуметничком тексту; • драматизује одломак одабраног књижевноуметничког текста; • говори јасно, поштујући стандарднојезичку норму; • изражајно чита обрађене књижевне текстове.		Основна тема и кључни мотиви. Облици казивања: нарација (хронолошко приповедање), описивање, дијалог, монолог. Фабула/радња, редослед догађаја. Врсте епских дела: приповетка, роман. Културно-историјско предање (нпр. Смрт Марка Краљевића) **ДРАМА** **Лектира** 6. Коста Трифковић: Избирачица (одломак) 7. Миодраг Станисављевић: И ми трку за коња имамо (одломак) 8. Бранислав Нушић: Аналфабета (одломак) **Књижевни термини и појмови** Драмске врсте: комедија – основне одлике. Монолог и дијалог у драми. Дидаскалије, реплика. Етапе драмске радње (заплет и расплет). **НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ** (бирати 2 дела) 1. Вук Караџић: Живот и обичаји народа српскога: Божић (одломак); Ђурђевдан (одломак); Додоле, прпоруше и чароице (одломци) 2. Владимир Хулпах: Легенде о европским градовима (избор) 3. Никола Тесла: Моји изуми (поглавље по избору) 4. Жан-Бернар Пиј, Серж Блок, Ан Бланшар: Енциклопедија лоших ђака, бунтовника и осталих генијалаца (избор) Гроздана Олујић: Били су деца као и ти (избор) **ДОМАЋА ЛЕКТИРА** 1.Епске народне песме о Косовском бој (избор) 2. Епске народне песме о Марку Краљевићу (избор) 3. Бранислав Нушић: Аутобиографија 4. Анђела Нанети: Мој дека је био трешња 5. Весна Алексић: Каљави коњ (Прича о богињи Лади – Звездана

		вода; Прича о богу Сварогу – Небески ковач и Прича о богу Стрибору – Сеченско светло) 6. Бранко Ћопић: Орлови рано лете 7. Ференц Молнар: Дечаци Павлове улице

			Допунски избор лектире (бирати 3 дела) 1. Добрица Ерић: Месечеви миљеници (песме о свицима) (избор) 2. Бранислав Петровић: избор из антологија песама за децу (Морава, Влашићи, Дунав, Говор дрвећа, Грађење куће, Па шта, па шта и друге) 3. Владимир Стојиљковић: Писмописац (Писмо Бранку Ћопићу) 4. Владимир Андрић: Пустолов 5. Тиодор Росић: Приче старог чаробњака (једна прича по избору) 6. Борислав Пекић: Сентиментална повест Британског царства („Велика повеља слободе у земљи без устава” – одломци) 7. Вилијем Саројан: Зовем се Арам 8. Хенрик Сјенкијевич: Кроз пустињу и прашуму 9. Џејмс Крис: Тим Талир или Продати смех 10. Џек Лондон: Зов дивљине/Бели очњак 11. Реј Бредбери: Маслачково вино (избор) 12. Ивана Брлић Мажуранић: Приче из давнина (избор) 13. Владислава Војновић: Приче из главе (прича Позориште – од- ломци) 14. Јасминка Петровић: Ово је најстрашнији дан у мом животу 15. Александар Поповић: Снежана и седам па 16. туљака, драмска бајка
		Граматика **Грама-тика**	Подела речи по настанку: просте речи и творенице; породица речи, уочавање корена речи. Саставни делови твореница (творбене основе, префикси и суфикси). Граматичка основа и граматички наставци у поређењу са творбеном основом и суфиксима. Настанак гласова и говорни органи; подела гласова: самогласници и сугласници (прави сугласници и сонанти); Подела сугласника по звучности и по месту изговора. Подела речи на слогове; слоготворно *р***.** Гласовне промене – уочавање у грађењу и промени речи: непостојано *а***;** промена *л* у *о*; палатализа- ција; сибиларизација; јотовање;

	ЈЕЗИК		једначење сугласника по звучности; једначење сугласника по месту изговора; губљење сугласника. Заменице: неличне именичке заменице (односно-упитне, неодређене, опште, одричне); придевске заменице: присвојне (с нагласком на употребу заменице *свој*, показне, односно-упитне, неодређене, опште, одричне). Граматичке категорије заменица: род, број, падеж и лице. Грађење и основна значења глаголских времена: аорист, имперфекат (само на нивоу препознавања; имперфекат глагола *бити*)*;* плусквам- перфекат. Независне предикатске реченице – појам комуникативне функције; подела на обавештајне, упитне, заповедне, жељне и узвичне реченице.
		Правопис	Писање имена васионских тела. Растављање речи на крају реда (основна правила). Правописна решења у вези са гласовним променама. Писање именичких и придевских одричних заменица са предлозима. Писање заменице *Ваш* великим почетним словом. Правописна решења у вези са писањем обрађених глаголских облика.
		Ортоепија	Правилан изговор гласова ч, ћ, џ, ч, р. Дуги и кратки акценти.
	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА		Текстови у функцији унапређивања језичке културе. Анализирање снимљених казивања и читања (звучна читанка). Говорне вежбе на унапред одређену тему. Учтиве форме обраћања. Лексикологија: аугментативи (са пејоративима), деминутиви (са хипокористицима). Правописне вежбе: диктат; допуњавање текста; уочавање и објашња- вање научених правописних правила у тексту. Богаћење речника: лексичко-семантичке вежбе (нпр. избегавање сувишних речи и туђица; фигуративна значења речи; проналажење изостављених реченичних делова); *стилске* вежбе: (нпр. текст као подстицај за сликовито казивање; ситуациони предложак за тражење погодног израза). Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту (један час за израду задатка и два за анализу и писање унапређене верзије састава).

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ: Комуникативна компетенција, компетенција за учење, компетенција за сарадњу, естетичка компетенција, дигитална компетенција, решавање проблема, одговорно учешће у демократском друштву, одговоран однос према околини, рад са подацима и информацијама, одговоран однос према здрављу.

Кључни појмови садржаја: књижевност, језик, језичка култура.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА:

ЈЕЗИК: граматика, правопис и ортоепија
- ученици се оспособљавају за правилну усмену и писмену комуникацију стандардним српским језиком;
- језик као систем;
- поступност у избору садржаја;
- селективност;
- систематска вежбања до нивоа практичне примене

КЊИЖЕВНОСТ:
- тумачење текста (читање, доживљавање и разумевање);
- синтеза књижевних појмова

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА:
- лексичке и морфолошке вежбе;
- семантичке вежбе;
- синтаксичке вежбе;
- подстицање ученика на литерарно стваралаштво;
- осам домаћих писмених задатака;
- четири школска писмена задатка

ИНОВАЦИЈЕ И УНАПРЕЂИВАЊЕ НАСТАВЕ

Учествовање на Зимском семинару, као и на другим стручним семинарима у току школске године. Организовање и реализација интердисциплинарне наставе и угледних часова. Активно учествовање у раду Стручног већа сродних предмета и Актива наставника српског језика на подручју Чукарице.

ПИСМЕНИ И КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, ВЕЖБЕ, ТЕСТОВИ

Обавезна четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту (један час за израду задатка и два за анализу и писање побољшане верзије састава). Два писмена задатак су писани састави у октобру и мају, један писмени задатак провера правописа у децембру и један писмени задатак провера вештине читања и разумевања прочитаног у марту. Четири контролна задатка (по два у сваком полугодишту и један од тога мора бити тест из књижевности).

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ

Осам домаћих писмених задатака (по четири у сваком полугодишту) и њихова анализа на часу. После сваке пређене обрађене лекције, одговарајуће презентације и задаци из Радне свеске или Читанке.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Корелација са историјом, географијом, биологијом, музичком културом, страним језицима, информатиком и ликовном културом и др.

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ

Између предмета:
Историја - друштвено-историјска локализација књижевних текстова и ликова који се у њима појављују, историјски оквири језичког развоја.
Географија-географско-демографске одлике средине за које се везују радње књижевних текстова, легенде.
Биологија - настанак гласова.
Ликовна култура - илустрације књижевних текстова.
Музичка култура- ритам поезије.

Страни језици- тумачење непознатих речи, порекло речи у нашем језику, поређење граматичких особина.
Математика- математички модели у служби сликовитости, рад са табелама.
Посете Градској галерији, Народном музеју, Сајму књига, праћење позоришних представа, биоскопских пројекција, књижевних вечери и свих других културних дешавања у локалној средини.

ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ И ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

Допунска настава се организује за ученике који − из објективних разлога − у редовној настави матерњег језика не постижу задовољавајуће резултате у неком од програмско-тематских подручја, и за ученике који су – из објективних разлога – изостајали са редовне наставе приликом обраде новог градива.

Зависно од утврђених недостатака у знањима и умењима ученика, као и узрока заостајања, наставник формира одговарајуће групе с којима организује допунски рад (на пример: група ученика с недовољним знањем одређених садржаја из граматике или правописа; група ученика који нису савладали неки од предвиђених елемената књижевне анализе или облика усменог и писменог изражавања; група ученика са артикулационим проблемима, итд.). На основу претходног испитивања тешкоћа и узрока, за сваку групу се ствара посебан, одговарајући план рада, чијим ће се савладавањем отклонити испољени недостаци у знању, умењу и вештини ученика. Допунски рад представља и специфичне облике у савладавању одређених програмских садржаја (индивидуализација наставе- полупрограмираним и програмираним секвенцама, наставним листићима; предавањима с друкчијим – очигледнијим примерима; посебни групни и индивидуални задаци и др.). Нарочито треба водити рачуна о одмерености захтева, као и о стимулисању ученика за показане резултате (похвале, награде, позитивна оцена).
Допунски рад организује се током целе наставне године, односно одмах чим се уоче тешкоће појединих ученика у усвајању програмских садржаја. Чим савлада одређену тешкоћу или отклони недостатак, ученик престаје с допунским радом ван редовне наставе.Током даље редовне наставе такве ученике не треба испуштати из вида, односно – диференцирањем редовне наставе – омогућити ученицима да градиво савладају на редовним часовима.

ЦИЉЕВИ:

-проширивање знања о сложеној реченици;
-препознавање и уочавање гласовних промена у творби и промени речи;
-упознавање творбе и функције глаголских облика;
-утврђивање знања о значају и функцији придевских заменица;
-постепено упознавање структуре основних облика усменог и писменог изражавања;
-оспособљавање ученика за стваралачку употребу језика, тј.за сликовито и оригинално казивање;

ТЕМЕ:

ЈЕЗИК

Граматика

-Обнављање, проверавање и систематизовање знања која се у овом и старијим разредима проширују и продубљују, до нивоа њихове примене и аутоматизације у изговору и писању у складу са књижевнојезичком нормом и правописом.
-Подела речи по настанку: просте, изведене и сложене.

-Сложенице, примери сложених речи насталих срастањем двеју или више речи, односно њихових творбених основа. Префикси; примери именица, придева и глагола насталих префиксацијом (праунук, превелик, научити).
-Самогласници и сугласници, подела речи на слогове, подела сугласника по месту изговора и по звучности.
- Гласовне промене и алтернације- уочавање у грађењу и промени речи: палатализација и сибиларизација, неостојано а, промена л у о, једначење сугласника по звучности, једначење сугласника по месту изговора, јотовање, губљење сугласника.
-Придевске заменице: разликовање по значењу и функцији- присвојне, показне, односно-упитне, неодређене, опште, одричне.
-Грађење и значење глаголских облика: аорист, имперфекат, плусквамперфекат.
-Реченица- комуникативна и предикатска.
-Независне предикатске реченице.
-Комуникативне реченице које се састоје од једне независне предикатске реченице и од више њих.
Правопис
-Понављање и увежбавање правописних правила обрађених у претходним разредима (писање речце ли уз глаголе, не уз глаголе, именице и придеве, нај уз придеве, употреба великог слова...).
-Писање заменица у обраћању: Ви, Ваш.
-Писање имена васионских тела.
-Интрепункција после узвика.
-Растављање речи на крају реда.
-Писање глаголских облика које ученици често погрешно пишу(радни глаголски придев,аорист,перфекат,футур 1.)
-Навикавање ученика на коришћење правописа(школско издање).
ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА
-Основни облици усменог и писменог изражавања: препричавање, причање са коришћењем елемената композиционе форме, описивање спољашњег и унутрашњег простора, извештавање.
-Усмена и писмена вежбања: слушање звучних записа, казивање напамет научених лирских текстова; некњижевне речи и туђице; сажимање текста уз појачање информативности.портретисање особе из непосредне околине по самосталном сачињеном плану; увежбавање технике у изради писменог састава (избор грађе, њено компоновање, коришћење пасуса, обједињавање описивања и приповедања).
КЊИЖЕВНОСТ
-Тумачење условљености догађаја и ситуација, осећања, сукоба, поступака, нарави и карактерних особина ликова (у епским и драмским делима). Откривање главног осећања и других емоција у лирским песмама. Уочавање мотивске структуре песме.
-Овладавање књижевнотеоријским појмовима: врсте строфа, стихова, риме. Препознавање језичкостилских изражајних средстава (контраст, хипербола, градација). Родови и врсте.
-Увежбавање читања (у себи, наглас).

ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ:

Ученик ће моћи да:
-уочава просте реченице у сложеној
-разликује сугласнике по месту изговора и звучности;
-уочава и разликује гласовне промене и објашњава њихово значење на конкретним примерима.
- препознаје врсте придевских заменица;

- препознаје глаголске облике, објасни њихову творбу и функцију.
- исправно писати имена васионских тела и друга властита имена
-препознаје карактерне особине ликова у епском делу;
-илуструје властите судове и закључке примерима из текста;
- објашњава доживљај који изазива лирско дело
- изражајно чита обрађени текст

Додатни рад

За додатни рад опредељују се ученици од 4. До 8. разреда изнадпросечних способности и посебних интересовања за наставу српског језика, односно за продубљивање и проширивање знања из свих или само појединих програмско-тематских подручја редовне наставе (књижевност, језик, култура изражавања, филмска и сценска уметност). То су ученици чија се знања, интересовања и даровитост изразитије испољавају већ у 1,2. И 3. разреду. Такве ученике уочавају, прате и подстичу наставници разредне наставе и педагошко-психолошка служба школе све до 4. разреда када се први пут организује додатни рад (изводи се све до завршног разреда).

Додатни рад се организује и изводи за ученике од 4. до 8. разреда, један час недељно током целе нставне године. Изузетно је важно да се започета динамика додатног рада одржи док се не реализује утврђени програм. Уколико се, изузетно, додатни рад организуеј само у једном делу наставне године, пожељно је да се интересовање даровитих ученика за овај рад доцније не гаси, односно да се они подстичу на самостални рад другим формама рада (нпр. појачаном индивидуализацијом рада у редовној настави, давањем посебних задатака, ангажовањем у одговарајућим слободним активностима и др.).

Додатни рад- заснован на интересовању ученика за проширивање и продубљивање знања, умења и вештина- непосредније активира ученике и оспособљава их за самообразовање, развија њихову машту, подстиче их на стваралачки рад и упућује на самостално коришћење различитих извора сазнања. Под руководством наставника ученици се у додатном раду самостално служе књижевном и некњижевном грађом (у учењу и истраживању), те припремају и излажу своје радове (усмене, писмене, практичне) пред својом групом, разредом или целом школом. Знања, умења и вештине које су стекли истраживачким, индивидуалним и групним радом ученици користе у редовној настави, слободним активностима и у другим приликама (конкурси, такмичења, школске и друге приредбе). Ученике који се посебно истичу у додатном раду треба посебно стимулисти.

ЦИЉЕВИ:

-проширивање знања о језику;
-оспособљавање ученика за стваралачку употребу језика, тј.за сликовито и оригинално казивање;
-развијање маште и креативност надарених ученика.

ТЕМЕ:

ЈЕЗИК И ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писмену комуникацију стандардним српским језиком. Основни програмски захтев у настави граматике јесте да се ученицима језик представи и тумачи као систем.
-Говорне вежбе о слободно изабраним темама (јасност, прецизност, језгровитост, лични тон у излагању).

-Значење и употреба падежа (номинатив- предикатив; генитив- квалификативни, темпорални;датив- циљ, етички датив; акузатив- правац, место, мера, количина; инструментал- место, начин; локатив- време, даљи објекат).
-Прости и сложени глаголски облици – значење и употреба.
-Вежбе у говору с правилним акцентовањем. Акценат у савременом књижевном језику и локалном говору.
-Проучавање локалног говора. Бележење локализама и позајмљеница и утврђивање њиховог порекла. Замењивање локализама и позајмљеница речима и изразима стандардног књижевног језика.

КЊИЖЕВНОСТ
-Анализа самостално одабраног прозног дела из лектире (фабула, композиција, ликови, теме, идеје, изразита психолошка и дескриптивна места).
-Анализа лирске песме (основно осећање, мотиви, песничке слике, особености песничког језика).
-Анализа књ.дела из текуће српске књижевности (по избору ученика).

ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ:
Ученик ће моћи да:
-Прошири и продуби знања, умења и вештине и оспособи се за самообразовање,
-Развије машту,
-бави се стваралачким радом и самостално користи различите изворе сазнања.књижевног језика на којем ће се усмено и писмено изражавати, да упознају, доживе и оспособе се да тумаче одређена књижевна дела, позоришна, филмска и друга уметничка остварења из српске и светске

Уџбеници:

1. Валентина Хамовић, Марија Слобода. *С речи на дела – Читанка, српски језик и књижевност за шести разред основне школе*. Београд: БИГЗ школство, 2019.
2. Јасмина Станковић, Светлана Стевановић, Јоле Булатовић. *С речи на дела – Граматика, српски језик и књижевност за шести разред основне школе.* Београд: БИГЗ школство, 2019.
3. Јасмина Станковић, Светлана Стевановић, Јоле Булатовић, Марија Слобода. *С речи на дела – Радна свеска, српски језик и књижевност за шести разред основне школе.* Београд: БИГЗ школство, 2019.
4. Марија Запутил. *Контролне вежбе, српски језик и књижевност за шести разред основне школе.* Београд: БИГЗ школство, 2

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Циљ Циљ наставе и учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

ОБЛАСТ/ТЕМА **Комуникативне функције**	**ИСХОДИ** **По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да у усменој и писаној комуникацији:**	**САДРЖАЈИ**
<u>Поздрављање и представљање себе и других и тражење/давање основних информација о себи и другима у ширем друштвеном контексту</u>	– разуме краће текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; – поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставна језичка средства; – постави и одговори на једноставнија питања личне природе; – у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих, једноставнијих текстова који се односе на дате комуникативне ситуације (дијалози, наративни текстови, формулари и сл.); реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима (СМС, имејл, формулари, чланске карте, опис фотографије и сл.). Садржаји *Hello. Hi. I'm Maria. What's your name? I'm/My name is… Tony is 11. How old are you? I live in (town, city, village). Where do you live? I live at number 46 Black Street. My best friend lives next door. What's your address? What's your phone number? Have you got/Do you have an email address? These are my parents. Their names are … I can't play tennis, but I can do karate. Can you play the guitar?My birthday is on the 21st of May. When is your birthday? This is Miss May. She's my teacher. This is Mr Crisp. He's my tennis coach.* *The Present Simple Tense* за изражавање сталних радњи. *Have got/Have* за изражавање поседовања. Личне заменице у функцији субјекта – *I, you …* Присвојни придеви – *my, your…* Показне заменице – *this/these, that/those* Питања са *Who/What/Where/When/How(old)…* Основни бројеви (1–1000).

		Предлози за изражавање места – *in, at…* Предлози за изражавање времена – *in, on, at...* Употреба неодређеног члана са именицама у једнини. Изостављање члана испред назива спортова. Употреба одређеног члана уз називе музичких инструмената. (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтивости; титуле уз презимена особа *(Mr, Miss, Mrs, Ms, Sir)*; имена и надимци; начин писања адресе.
Описивање карактеристика живих бића, предмета, појава и места	– разуме једноставнији опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; – упореди и опише карактеристике живих бића, предмета, појава и места, користећи једноставнија језичка средства;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих описа живих бића, предмета, појава и места и њиховог поређења; усмено и писано описивање/поређење живих бића, предмета, појава и места; израда и презентација пројеката (постера, стрипова, ППТ-а, кратких аудио/видео записа, радио емисија и слично). Садржаји *Who's the boy with short fair hair and a black jacket? What's Maria wearing? She's wearing a nice white T-shirt and dark blue jeans. My brother is clever, but lazy. My best friend is kind and fiendly. There is/isn't a cinema/hospital in my town. There are two big bookshops in my town. What's this/that over there? It's a sports centre. How far is it? Zebras are white wild animals with black and white stripes. A cheetah is a fast, dangerous animal. How deep is the Adriatic Sea/the Pacific Ocean? How long is the Danube/the Thames River? Layla is prettier than Susan. Who's the best student in your class? This car is more expensive than that one. London is larger than Belgrade. About eight million people live there. Belgrade is much smaller, but…*
		The Present Simple Tense и *The Present Continuous Tense* за изражавање радњи и стања у садашњости

		Глаголи *have got, to be* за давање описа Питања са *Who/What/Where/When/Which/How (old, far, deep, long…)* Егзистенцијално *There is/are…* Употреба одређеног члана са именицама које означавају лица и предмете који су познати саговорнику, као и уз имена река, мора и океана. Употреба/изостављање одређеног члана уз имена градова и држава. Поређење придева (правилно и неправилно поређење). (Интер)културни садржаји: географске карактеристике Велике Британије; биљни и животињски свет.
Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	– разуме једноставније предлоге и одговори на њих; – упути једноставан предлог; – пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге; усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу/журку или имејла/СМС-а којим се уговара заједничка активност; прихватање/одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања/изговора. Садржаји *I think we can go out this afternoon. Why not? Let's do it. Sorry. I can't. I must do my homework. Sorry, I think that's boring. Let's do something else. How about going to the cinema? Great. What time? See you then.* *Let's make pancakes. That's a good idea. What shall we do? Let's play Monopoly. Why don't we meet at the sports centre? What time? Half past two. Fine. I'll see you at the sports centre at half past two.* *Would you like to come to my birthday party on Sunday? I'm sorry, but I can't make it. I'd love to, thanks.* Императив *How about* + глаголска именица

		Why don't we + инфинитивна основа глагола *Would you like* + инфинитив глагола Модални глаголи за изражавање предлога – *can/could/shall* Глагол *will* за изражавање одлука (Интер)културни садржаји: прикладно позивање и прихватање/одбијање позива.
Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, и захвалности	– разуме и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; – упути једноставне молбе и захтеве; – затражи и пружи кратко обавештење; – захвали и извине се на једноставан начин; – саопшти кратку поруку (телефонски разговор, дијалог уживо, СМС, писмо, имејл) којом се захваљује;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих исказа којима се тражи/нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава жеља, извињење, захвалност; усмено и писано тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ/услугу и реаговање на њу, изражавање жеља, извињења и захвалности. Садржаји *Can I help you? It's OK, I can do it. May I ask a question? Sure. What do you want? Do you want an orange? Yes, please. No, thank you. Can you pass me an orange, please? Of course, here you are. Thank you very much/so much. I want an apple. Can I have this one? Anything else? Can I borrow your pen? Sorry, you can't. I want to go home. Can we buy lemonade there? No, we can't. Oh no. I'm sorry. When does the movie start? It starts at 8.* Модални глаголи за изражавање молбе и захтева – *can/could/may.* (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације.
Разумевање и давање упутстава	– разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота (правила игре, рецепт за припремање неког јела и сл.) са визуелном подршком без ње; – да једноставна упутства (нпр. може да опише како се нешто	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за компјутерску или обичну игру, употребу апарата, рецепт за прављење јела и сл.) са визуелном подршком и без ње; усмено и писано давање упутстава. Садржаји *Drag (the word) and drop it in the correct place. Throw the dice. Move your token… Press the button and wait.*

	користи/прави, напише рецепт и сл.);	*Insert the coin in the slot. Peel the onions and chop them. Put the saucepan on the stove.* Императив Личне заменице у функцији објекта – *me, her, him…* (Интер)културни садржаји: традиционалне/омиљене врсте јела.
Описивање и честитање празника, рођендана и значајних догађаја, честитање на успеху и изражавање жаљења	– разуме честитку и одговори на њу; – упути пригодну честитку; – разуме и, примењујући једноставнија језичка средства, опише начин прославе рођендана, празника и важних догађаја;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се описују и честитају празници, рођендани и значајни догађаји; описивање празника, рођендана и значајних догађаја; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање пригодних честитки у усменом и писаном облику; израда и презентација пројеката у вези са прославом празника, рођендана и значајних догађаја. Садржаји *Children in Britain usually have their birthday parties at home. Everybody sings Happy Birthday! In Britain, people open their presents on Christmas Day. On Easter Sunday children often hunt for eggs. Happy Valentine's Day! Same to you! Roses are red, violets are blue, my heart is full of love for you. In my country we celebrate a lot of different festivals, but my favourite is... Good luck! Congratulations! Well done! Lucky you! I'm so happy for you! I'm sorry to hear that/about that! It's a pity!* *The Present Simple Tense* за изражавање уобичајених радњи. Изостављање члана испред назива празника. Изостављање члана испред именица употребљених у општем смислу. (Интер)културни садржаји: значајни празници и догађаји и начин обележавања/прославе; честитање.
Описивање догађаја и способности у садашњости	– разуме једноставније текстове у којима се описују сталне,	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа и размењивање исказа у вези са

	уобичајене и тренутне радње и способности; – размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; – опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје/активности и способности користећи неколико везаних исказа;	сталним, уобичајеним и тренутним догађајима/активностима и способностима; усмено и писано описивање сталних, уобичајених и тренутних догађаја/активности и способности (разговор уживо или путем телефона, разгледница, СМС порука, имејл и сл.). Садржаји *I live in a flat on the first floor. What do you usually do on Sundays? Do you live in a house or in a flat? My sister doesn't go to school. What time do you go to bed/does she get up? He never tidies his room. I can clean my dad's car. When do Americans celebrate Halloween? When does winter start? Where do penguins live? What are you doing at the moment? I'm feeding my cat. We're going on a school trip today. They're having dinner now. I normally go to school by bus, but today I'm going on foot. I'm doing my homework. I always do it after dinner. I can speak three languages, but now I'm speaking English. I am good at maths.* *The Present Simple Tense* за изражавање уобичајених и сталних радњи *The Present Continuous Tense* за изражавање тренутних и привремених радњи Модални глагол *can* за изражавање способности Прилози за учесталост – *usually, often…* Предлози за изражавање правца кретања – *to, from...* Предлози за описивање начина кретања – *by (car), on (foot)...* (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања.
<u>Описивање догађаја и способности у прошлости</u>	– разуме краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање исказа у вези са догађајима/активностима и способностима у прошлости;

	– размени информације у вези са догађајима и способностима у прошлости; – опише у неколико краћих, везаних исказа догађај у прошлости; – опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.;	усмено и писано описивање догађаја/активности и способности у прошлости; израда и презентација пројеката о историјским догађајима, личностима и сл. Садржаји *Where were you at eight o'clock last Saturday? I was at home. What was on TV last night? What time was it on? I watched/didn't watch TV last night. I played volleyball on Monday. What did you do? We went to Paris in July. We travelled by plane. Where did you spend your summer holiday? How did you travel? I lost my passport yesterday. Did you have a good time on holiday? Yes, we did./No, we didn't. I could swim when I was five. I couldn't ski last year.* *The Past Simple Tense* правилних и најчешћих неправилних глагола Модални глагол *could* за изражавање способности у прошлости (Интер)културни садржаји: историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости (историјска личност, писац,
Исказивање жеља, планова и намера	– разуме жеље планове и намере и реагује на њих; – размени једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама; – саопшти шта он/она или неко други жели, планира, намерава;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у вези са жељама, плановима и намерама; усмено и писано договарање о жељама, плановима и намерама (телефонски разговор, разговор уживо, СМС, имејл и сл.). Садржаји *I would like/want to be a doctor when I grow up. He would like a new mobile phone/to go out with his friends. I'm going to do my homework in the afternoon. What are you going to do this afternoon? My parents are going to visit their friends this evening, so I'm going to play all my favourite computer games. Oh! Are you?* *The Present Simple Tense (want)* *Would like* + именица/инфинитив глагола. *Going to* за изражавање будућих планова.

		Употреба неодређеног члана уз називе занимања. (Интер)културни садржаји: свакодневни живот и разонода; породични односи.
Исказивање потреба, осета и осећања	– разуме и реагује на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; – изрази, основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем потреба; предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано исказивање, својих осећања и реаговање на туђа. Садржаји *I'm hot/cold/hungry/thirsty… Take off/Put on your coat. Why don't you take a sndwich/a glass of water? Do you want some juice/biscuits too? Yes, please. Would you like some fruit? I'm tired. What shall we do? Why don't we stop and take some rest? How about going home? I'm happy to see you. I'm glad/sorry to hear that. Oh dear! It's a pity!* *The Present Simple Tense (be, want)* Императив *Why don't we/you* + инфинитивна основа глагола *How about* + глаголска именица *Would like* + именица/инфинитив глагола (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; употреба емотикона.
Исказивање просторних односа и величина	– разуме једноставнија питања и одговори на њих; – разуме обавештења о простору и величинама; – опише специфичније просторне односе и величине једноставним, везаним исказима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у вези са специфичнијим просторним односима и величинама; усмено и писано размењивање информација у вези са просторним односима и величинама; усмено и писано описивање просторних односа и величина. Садржаји *Which room is it in? Where's the library?* *It's on the left/right. Is the sofa by the door? What's next to/near the table?*

		Where are the (books)? They're on the top/bottom shelf. It's in front of/behind the wardrobe. Where do you do your homework? Where is she? She's at the supermarket/in/at the park… The bakery is between the school and the supermarket. How wide/long/deep is the river? It's 45 metres wide/2 kilometres long. An elephant is bigger than a hippo. The Blue whale is the biggest animal in the world. What is the largest room in your house/flat? The room above/below. My town is in the north-east of Serbia. Предлози за изражавање положаја и просторних односа – *in front of, behind, between, opposite...* Питања са *What/Where/Which/How (far, deep, long…)* Поређење придева (правилно и неправилно поређење). Употреба одређеног члана са суперлативом придева. (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед школског и стамбеног простора; локалне мерне јединице (инч, стопа…); природа.
<u>Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)</u>	– разуме, тражи и даје једноставнија обавештења о хронолошком времену и метеоролошким приликама у ширем комуникативном контексту; – опише дневни/недељни распоред активности; – опише метеоролошке прилике и климатске услове у својој земљи и једној од земаља циљне културе једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са хронолошким временом, метеоролошким приликама и климатским условима; усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности, метеоролошким приликама и климатским условима у ширем комуникативном контексту; израда и презентација пројеката (нпр. о часовним зонама, упоређивање климатских услова у својој земљи са климатским условима једне од земаља циљне културе и сл.). Садржаји *What time is it? It's five o'clock. It is half past six. It's (a) quarter to/past seven. It's ten past/to eleven. When do your lessons start? At (a) quarter to nine. When do you have your dance classes? On Monday and Wednesday. I was born in January/on the first of*

		January/January the first.. …on Christmas/Easter Day… Columbus discovered America in 1492/in the 15th century. What is the weather like? It's cold/sunny... The wind is blowing. What was the weather like yesterday? It was foggy/cloudy/windy… It didn't rain, it snowed. It is usually warm in spring/hot in summer/freezing in winter. It's wetter in the west than in the east. It is much drier in Australia than in Serbia. *The Present Simple Tense* за изражавање утврђених програма, планова и распореда (ред вожње, ТВ/биоскопски програм и сл.) и уобичајених радњи. *The Present Continuous Tense* за изражавање тренутних и привремених радњи *The Past Simple Tense* Предлози за изражавање времена – *in, on, at, to, past, after...* Питања са *When, What (time/day)…* Редни бројеви до 100. (Интер)културни садржаји: климатски услови у Великој Британији; разлика у часовној зони (Београд–Лондон).
Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	– разуме и реагује на једноставније забране, своје и туђе обавезе; – размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту (у превозном средству, спортском центру, биоскопу, зоолошком врту и сл.) као и на своје и туђе обавезе; – представи правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са забранама, правилима понашања и обавезама; постављање питања у вези са забранама, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, правила понашања и обавеза (нпр. креирање постера са правилима понашања, списка обавеза и сл.). Садржаји *Remember to bring your membership card. You can't sit here, the seat isn't free. Can you use your phone in class? No, we can't. You mustn't use your phone in class. You must write in ink. Do you have to wear uniforms at school? They have to/don't have to wear uniforms at school. I must study today. I have to feed our dog every morning. I must/have to go now.*

		Модални глаголи за изражавање дозволе, забране, правила понашања и обавезе – *can/can't, must/mustn't* *(Not) Have to* за изражавање обавезе и одсуства обавезе (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима; значење знакова и симбола.
Изражавање припадања и поседовања	– разуме и формулише једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; – пита и каже шта неко има/нема и чије је нешто;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова с исказима у којима се говори шта неко има/нема или чије је нешто; постављање питања у вези са датом комуникативном ситуацијом и одговарање на њих. *Is this your dog? No, it's Steve's dog. Whose house is this? It's Jane and Sally's house. They're Jane's and Sally's bags. These are the children's toys. That's my parents' car. This is my blanket. This blanket is mine. This isn't your card. It's hers. I've got/I have a ruler. Have you got/Do you have a pen? Sally hasn't got/doesn't have an umbrella.* Садржаји Саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина) – *my friend's/friends'/children's books* Присвојни придеви *my, your…* Присвојне заменице *mine, yours…* *Have got/Have* за изражавање поседовања Питања са *Whose* (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини.
Изражавање интересовања, допадања и недопадања	– разуме и реагује на једноставније исказе који се односе на описивање интересовања, хобија и изражавање допадања и недопадања; – опише своја и туђа интересовања и хобије и изрази допадање и	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са нечијим интересовањима, хобијима и стварима које воли/не воли, које му/јој се свиђају/не свиђају; размена информација о својим и туђим интересовањима, хобијима, допадању и недопадању (телефонски

	недопадање уз једноставно образложење;	разговор, интервју, обичан разговор са пријатељима у школи и сл.); усмено и писано описивање интересовања, допадања и недопадања (писање имејла о личним интересовањима, хобијима, допадању и недопадању, листе ствари које му/јој се свиђају/не свиђају и сл.); истраживачке пројектне активности (нпр. колики број ученика у одељењу воли/не воли пливање, скијање, тенис и сл.) графичко приказивање и тумачење резултата. Садржаји *I'm interested in (swimming). What (sports) are you interested in? My hobby is (collecting bagdes). What's your hobby?I love swimming because I'm good at it. I don't like skiing. I'm bad at it. What do you like doing? Peter dosen't like football. Sally is crazy about dancing. My favourite sport is tennis. What's your favourite sport? What are your hobbies and interests? Fifteen out of thirty people like tennis – eight boys and seven girls.* Придевско-предлошке фразе – *interested in, good/bad at, crazy about…* Глаголи *like/love/hate* + глаголска именица Питања са *What, Who, Why …* (Интер)културни садржаји: интересовања, хобији, забава, разонода, спорт и рекреација; уметност (књижевност за младе, стрип, музика, филм).
<u>Изражавање мишљења (слагања и неслагања)</u>	– разуме и формулише једноставније исказе којима се тражи мишљење, изражава слагање/неслагање;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са тражењем мишљења и изражавањем слагања/неслагања; усмено и писано тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања. Садржаји *What do you think of/about…? How do you like it? Please tell me about… Do you agree with (me)? I think/feel it's OK/Okay. You're right/wrong! That's true. Exactly. Tht's not true. I'm not*

		sure. I like/don't like it because it's boring. *The Present Simple Tense (think, like, agree…)* Питања са *What, Why, How …* (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.
<u>Изражавање количине, бројева и цена</u>	– разуме једноставније изразе који се односе на количину нечега; – пита и каже колико нечега има/нема, користећи једноставнија језичка средства; – на једноставан начин затражи артикле у продавници једноставним изразима за количину, наручи јело и/или пиће у ресторану и пита/каже/израчуна колико нешто кошта; – састави списак за куповину – намирнице и количина намирница (две векне хлеба, пакет тестенине, три конзерве туњевине и сл.); – изрази количину у мерама – 100 gr шећера, 300 gr брашна и сл.	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова који говоре о количини нечега; постављање питања у вези с количином и одговарање на њих, усмено и писано; слушање и читање текстова на теме поруџбине у ресторану, куповине, играње улога (у ресторану, у продавници, у кухињи…); писање списка за куповину; записивање и рачунање цена. Садржаји *How many people are there in the park? There are two men/women and three children in the park. How much milk does he need? Is there any butter in the fridge? No, there isn't any butter, but there's some margarine. I haven't got any food for you. I've got some lemonade/strawberries. There isn't much fruitin the bowl. There aren't many biscuits left in the cupboard. There are a lot of spoons and forks and some/six knives on the table. I need a hundred grams of sugar (100 g)/a bottle of (fizzy) water/2 kilos of potatoes. Can I have a sandwich and a glass of juice please? That's £7.80. Shopping list: a packet of butter, two loaves of bread, three pots of yoghurt, a bunch of bananas…* Основни бројеви до 1000. Правилна множина именица. Множина именица које се завршавају на -y, -f/fe: *strawberries, shelves, knives...* Множина именица које се завршавају на -o: *kilos, potatoes…*

		Синкретизам једнине и множине: *sheep, fish...* Најчешћи облици неправилне множине *(men, women, children, people, feet, teeth, mice....)* Бројиве и небројиве именице – pounds, money... Детерминатори – *some, any, no.* Квантификатори – *much, many, a lot of.* Питања са *How much/many.* (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; локална мерна јединица за тежину (фунта); валута, намирнице и производи специфични за циљну културу.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ (опште и међупредметне)	АКТИВНОСТИ		КОРЕЛАЦИЈА
	а) наставника	б) ученика	
Дигитална компентенција Учење учења Друштвене и грађанске компетенције Осећај за иницијативу и предузетништво Културолошка освешћеност и изражавање Комуникација	-организује наставни процес (усклађује циљеве и задатке, планира садржаје, средства, методе рада и друго што же увести у наставни процес у одређеном сегменту времена), -реализује наставни процес у свим његовим сегментима (ствара прилике за учење, излаже садржаје, води циљани разговор, омогућује примену стечених вештина, даје повратне информације...), -партнер је у педагошкој комуникацији (одговара на ученичка питања, поставља питања, помаже ученику да организује своја размишљања и	У образовном процесу ученици треба да буду: - мислиоци (размишљају о својим поступцима, повезују претходно стечена знања са новим), - решаваоци проблема (изналазе алтернативна решења за препреке на које наилазе, на проблеме гледају као на истраживачки изазов), - активни посматрачи (развијају способности и вештине да опажају и јасно саопштавају и преносе своја опажања и идеје), - активни слушаоци (знају да усмере своју пажњу, да буду активни, емпатични слушаоци),	Други страни језик Српски језик и књижевност

	да прецизира своје исказе...), -партнер је у афективној комуникацији са децом (помаже им да упознају своје и емоције других, разговара са децом када им је потребна помоћ, сарађује са родитељима, психологом и другим релевантним особама када је то у интересу детета), -мотивише ученике, подржава и подстиче развој њихових интересовања, -прати напредовање сваког ученика и оцењује постигнуће, -учествује у регулисању социјалних односа у одељењу, -прати ефекте сопственог рада, истражује нове могућности унапређења сопственог рада, -има и друге улоге и активности.	- активни учесници у комуникацији (формулишу и размењују своје идеје и мишљења са другима и преузимају одговорност за одлуке које доносе), - организатори (организују свој рад и рад у учионици, организују и простор и време и преузимају одговорност за одлуке које доносе), - планери (планирају своје учење и преузимају одговорност за одлуке које доносе), - самопроцењивачи (прате свој рад и напредак, процењују чиме су задовољни, чиме не – и доносе одлуке шта би волели да промене), - партнери (знају да сарађују и са одраслима и са вршњацима, узимају у обзир и туђе мишљење), - пријатељи (верују једни другима, воде рачуна једни о другима, свесни су повезаности са својим вршњацима и наставницима).	

ТЕМАТСКЕ ОБЛАСТИ У НАСТАВИ СТРАНИХ ЈЕЗИКА ЗА ОСНОВНУ ШКОЛУ

Напомена: Тематске области се прожимају и исте су у сва четири разреда другог циклуса основне школе. Аутори уџбеника и наставници обрађују их у складу са интересовањима ученика и актуелним збивањима у свету.

1) Лични идентитет
2) Породица и уже друштвено окружење (пријатељи, комшије, наставници итд.)
3) Географске особености

4) Становање – форме, навике
5) Живи свет – природа, љубимци, очување животне средине, еколошка свест
6) Историја, временско искуство и доживљај времена (прошлост – садашњост – будућност)
7) Школа, школски живот, школски систем, образовање и васпитање
8) Професионални живот (изабрана – будућа струка), планови везани за будуће занимање
9) Млади – деца и омладина
10) Животни циклуси
11) Здравље, хигијена, превентива болести, лечење
12) Емоције, љубав, партнерски и други међуљудски односи
13) Транспорт и превозна средства
14) Клима и временске прилике
15) Наука и истраживања
16) Уметност (нарочито модерна књижевност за младе; савремена музика)
17) Духовни живот; норме и вредности (етички и верски принципи); ставови, стереотипи, предрасуде, толеранција и емпатија; брига о другоме
18) Обичаји и традиција, фолклор, прославе (рођендани, празници)
19) Слободно време – забава, разонода, хобији
20) Исхрана и гастрономске навике
21) Путовања
22) Мода и облачење
23) Спорт
24) Вербална и невербална комуникација, конвенције понашања и опхођења
25) Медији, масмедији, интернет и друштвене мреже
26) Живот у иностранству, контакти са странцима, ксенофобија

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Комуникативна настава **језик** сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:
– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;
– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
– наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;
– битно је значење језичке поруке;
– знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;
– са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;

– наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;
– сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.
Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:
– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
– поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;
– наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;
– ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;
– уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;
– учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;
– рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;
– за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

Технике/активности
Током часа се препоручује динамично смењивање техника/активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.
Слушање и реаговање на команде наставника на страном језику или са аудио записа (слушај, пиши, повежи, одреди али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.).
Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.).
Мануелне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера и сл.).
Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.).
Игре примерене узрасту.
Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...).
Решавање „текућих проблема” у разреду, тј. договори и мини-пројекти.
„Превођење” исказа у гест и геста у исказ.
Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова са текстом или, пак, именовање наслова.
Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала (планирање различитих активности, извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).

Разумевање писаног језика:
– уочавање дистинктивних обележја која указују на граматичке специфичности (род, број, глаголско време, лице...);
– препознавање везе између група слова и гласова;

– одговарање на једноставна питања у вези са текстом, тачно/нетачно, вишеструки избор;
– извршавање прочитаних упутстава и наредби.
Писмено изражавање:
– повезивање гласова и групе слова;
– замењивање речи цртежом или сликом;
– проналажење недостајуће речи (употпуњавање низа, проналажење „уљеза”, осмосмерке, укрштене речи, и слично);
– повезивање краћег текста и реченица са сликама/илустрацијама;
– попуњавање формулара (пријава за курс, налепнице нпр. за пртљаг);
– писање честитки и разгледница;
– писање краћих текстова.
Увођење дечије књижевности и транспоновање у друге медије: игру, песму, драмски израз, ликовни израз.
Предвиђена је израда два писмена задатка у току школске године.

СТРАТЕГИЈЕ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ И УВЕЖБАВАЊЕ ЈЕЗИЧКИХ ВЕШТИНА

С обзиром на то да се исходи операционализују преко језичких вештина, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само тако ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем. Стога је важно развијати стратегије за унапређивање и увежбавање језичких вештина.
Слушање
Разумевање говора је језичка активност декодирања дословног и имплицитног значења усменог текста; поред способности да разазнаје фонолошке и лексичке јединице и смисаоне целине на језику који учи, да би успешно остварио разумевање ученик треба да поседује и следеће компетенције:
– дискурзивну (о врстама и карактеристикама текстова и канала преношења порука),
– референцијалну (о темама о којима је реч) и
– социокултурну (у вези са комуникативним ситуацијама, различитим начинима формулисања одређених говорних функција и др.).
Тежина задатака у вези са разумевањем говора зависи од више чинилаца:
– од личних особина и способности онога ко слуша, укључујући и његов капацитет когнитивне обраде,
– од његове мотивације и разлога због којих слуша дати усмени текст,
– од особина онога ко говори,
– од намера с којима говори,
– од контекста и околности – повољних и неповољних – у којима се слушање и разумевање остварују,
– од карактеристика и врсте текста који се слуша, итд.
Прогресија (од лакшег ка тежем, од простијег ка сложенијем) за ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је, стога, на више равни. Посебно су релевантне следеће:
– присуство/одсуство визуелних елемената (на пример, лакшим за разумевање сматрају се они усмени текстови који су праћени визуелним елементима због обиља контекстуалних информација које се аутоматски уписују у дуготрајну меморију, остављајући пажњи могућност да се усредсреди на друге појединости);
– дужина усменог текста;
– брзина говора;
– јасност изговора и евентуална одступања од стандардног говора;
– познавање теме;
– могућност/немогућност поновног слушања и друго.

Читање

Читање или разумевање писаног текста спада у тзв. визуелне рецептивне језичке вештине. Том приликом читалац прима и обрађује тј. декодира писани текст једног или више аутора и проналази његово значење. Током читања неопходно је узети у обзир одређене факторе који утичу на процес читања, а то су карактеристике читалаца, њихови интереси и мотивација као и намере, карактеристике текста који се чита, стратегије које читаоци користе, као и захтеви ситуације у којој се чита.

На основу намере читаоца разликујемо следеће врсте читања:

– читање ради усмеравања;
– читање ради информисаности;
– читање ради праћења упутстава;
– читање ради задовољства.

Током читања разликујемо и ниво степена разумевања, тако да читамо да бисмо разумели:

– глобалну информацију;
– посебну информацију,
– потпуну информацију;
– скривено значење одређене поруке.

Писање

Писана продукција подразумева способност ученика да у писаном облику опише догађаје, осећања и реакције, пренесе поруке и изрази ставове, као и да резимира садржај различитих порука (из медија, књижевних и уметничких текстова итд.), води белешке, сачини презентације и слично.

Тежина задатака у вези са писаном продукцијом зависи од следећих чинилаца: познавања лексике и нивоа комуникативне компетенције, капацитета когнитивне обраде, мотивације, способности преношења поруке у кохерентне и повезане целине текста.

Прогресија означава процес који подразумева усвајање стратегија и језичких структура од лакшег ка тежем и од простијег ка сложенијем. Сваки виши језички ниво подразумева циклично понављање претходно усвојених елемената, уз надоградњу која садржи сложеније језичке структуре, лексику и комуникативне способности. За ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је прогресија на више равни. Посебно су релевантне следеће:

– теме (ученикова свакодневница и окружење, лично интересовање, актуелни догађаји и разни аспекти из друштвено-културног контекста, као и теме у вези са различитим наставним предметима);
– текстуалне врсте и дужина текста (формални и неформални текстови, резимирање, личне белешке);
– лексика и комуникативне функције (способност ученика да оствари различите функционалне аспекте као што су описивање људи и догађаја у различитим временским контекстима, да изрази претпоставке, сумњу, захвалност и слично у приватном, јавном и образовном домен);
– степен самосталности ученика (од вођеног/усмераваног писања, у коме се ученицима олакшава писање конкретним задацима и упутствима, до самосталног писања).

Говор

Говор као продуктивна вештина посматра се са два аспекта, и то у зависности од тога да ли је у функцији *монолошкогизлагања*, при чему говорник саопштава, обавештава, презентује или држи предавање једној или више особа, или је у функцији *интеракције*,

када се размењују информације између два или више саговорника са одређеним циљем, поштујући принцип сарадње током дијалога.
Активности монолошке говорне продукције су:
– јавно обраћање (саопштења, давање упутстава и информација);
– излагање пред публиком (предавања, презентације, репортаже, извештавање и коментари о неким догађајима и сл.)
– Ове активности се могу реализовати на различите начине и то:
– читањем писаног текста пред публиком;
– спонтаним излагањем или излагањем уз помоћ визуелне подршке у виду табела, дијаграма, цртежа и др.
– реализацијом увежбане улоге или певањем.
Интеракција подразумева сталну примену и смењивање рецептивних и продуктивних стратегија, као и когнитивних и дискурзивних стратегија (узимање и давање речи, договарање, усаглашавање, предлагање решења, резимирање, ублажавање или заобилажење неспоразума или посредовање у неспоразуму) које су у функцији што успешнијег остваривања интеракције. Интеракција се може реализовати кроз низ активности, на пример:
– размену информација,
– спонтану конверзацију,
– неформалну или формалну дискусију, дебату,
– интервју или преговарање, заједничко планирање и сарадњу.
Социокултурна компетенција и медијација
Социокултурна компетенција и медијација представљају скуп теоријских знања (компетенција) која се примењују у низу језичких активности у два основна језичка медијума (писаном и усменом) и уз примену свих других језичких активности (разумевање говора, говор и интеракција, писање и разумевање писаног текста). Дакле, представљају веома сложене категорије које су присутне у свим аспектима наставног процеса и процеса учења.
Социокултурна компетенција представља скуп знања о свету уопште, као и о сличностима и разликама између културних и комуникативних модела сопствене говорне заједнице и заједнице/заједница чији језик учи. Та знања се, у зависности од нивоа општих језичких компетенција, крећу од познавања основних комуникативних принципа у свакодневној комуникацији (основни функционални стилови и регистри), до познавања карактеристика различитих домена језичке употребе (приватни, јавни и образовни), паралингвистичких елемената, и елемената културе/култура заједница чији језик учи. Наведена знања потребна су за компетентну, успешну комуникацију у конкретним комуникативним активностима на циљном језику.
Посебан аспект социокултурне компетенције представља *интеркултурна компетенција*, која подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између светова, односно говорних заједница, у којима се ученик креће. Интеркултурна компетенција такође подразумева и развијање толеранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од његове сопствене, то јест, развој интеркултурне личности, кроз јачање свести о вредности различитих култура и развијање способности за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.
Медијација представља активност у оквиру које ученик не изражава сопствено мишљење, већ функционише као посредник између особа које нису у стању да се директно споразумевају. Медијација може бити усмена и писана, и укључује сажимање

и резимирање текста и превођење. Превођење се у овом програму третира као посебна језичка активност која никако не треба да се користи као техника за усвајање било ког аспекта циљног језика предвиђеног комуникативном наставом. Превођење подразумева развој знања и вештина коришћења помоћних средстава (речника, приручника, информационих технологија, итд.) и способност изналажења структуралних и језичких еквивалената између језика са кога се преводи и језика на који се преводи.
Упутство за тумачење граматичких садржаја
Настава граматике, с наставом и усвајањем лексике и других аспеката страног језика, представља један од предуслова овладавања страним језиком. Усвајање граматике подразумева формирање граматичких појмова и граматичке структуре говора код ученика, изучавање граматичких појава, формирање навика и умења у области граматичке анализе и примене граматичких знања, као прилог изграђивању и унапређивању културе говора.
Граматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта (функционални приступ). У процесу наставе страног језика у што већој мери треба укључивати оне граматичке категорије које су типичне и неопходне за свакодневни говор и комуникацију, и то кроз разноврсне моделе, применом основних правила и њиховим комбиновањем. Треба тежити томе да се граматика усваја и рецептивно и продуктивно, кроз све видове говорних активности (слушање, читање, говор и писање, као и превођење), на свим нивоима учења страног језика, према јасно утврђеним циљевима, стандардима и исходима наставе страних језика.
Граматичке категорије су разврстане у складу са Европским референтним оквиром за живе језике за сваки језички ниво који подразумева прогресију језичких структура према комуникативним циљевима: од простијег ка сложенијем и од рецептивног ка продуктивном. Сваки виши језички ниво подразумева граматичке садржаје претходних језичких нивоа. Цикличним понављањем претходно усвојених елемената надограђују се сложеније граматичке структуре. Наставник има слободу да издвоји граматичке структуре које ће циклично понављати у складу са постигнућима ученика, као и потребама наставног контекста.
Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције на одређеном језичком нивоу, у складу са статусом језика и годином учења. С тим у вези, уз одређене граматичке категорије стоји напомена да се усвајају рецептивно, док се друге усвајају продуктивно.

Корелација са другим предметима
Када су у питању теме које се обрађују, најснажнија корелација се остварује са другим страним језицима (немачки и руски језик), затим са предметима историја, географија, биологија. Када је реч о начину усвајања предвиђених садржаја, техникама и активностима, корелација се остварује са предметима ликовна култура, музичка култура, а у неким ситуацијама и физичко васпитање.

ПРОГРАМ РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

ЦИЉЕВИ: Допунска настава у 5. разреду организује се са циљем да се помогне ученицима који имају потешкоћа у праћењу часова редовне наставе, који остварују слабије резултате на проверама знања, као и ученицима који из здравствених или неких других разлога дуже време изостају са часова редовне наставе.

ИСХОДИ:Исходи допунске наставе енглеског језика су да ученика развија основни ниво знања и постигнућа у следећим областима:

- РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА –ученика разуме основне инструкције наставника и адекватно реагује на њих, разуме основне форме учтивог обраћања и разуме основне фразе и најфреквентније речи предвиђене наставним планом и програмом за 5. разред.
- ГРАМАТИКА И ЛЕКСИКА – ученикапоседује одређени фонд речи за узраст 5. разред, препознаје врсте речи и препознаје различита глаголска времена.
- РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА – ученик разуме кратке текстове који садрже познате језичке елементе и може у тексту да разликује битно од небитног.
- ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ – ученик зна и примењује енглески алфабет и саставља једноставну, разумљиву, граматички исправну реченицу предвиђену за узраст 5. разреда.

ПРОГРАМ РАДА ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

ЦИЉЕВИ: Додатна настава у 5. разреду организује за ученике који брже напредују и са лакоћом савладавају све теме и садржаје предвиђене наставним планом и програмом за 5. разред.

ИСХОДИ:Исходи додатне наставе енглеског језика су да ученик развија напредни ниво знања и постигнућа у следећим областима:

- РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА – ученик разуме дуже дијалоге, приче и песме о темама предвиђеним наставним програмом за 5. разред. Разуме и користи начела вођења разговора.
- ГРАМАТИКА И ЛЕКСИКА – ученик зна и у свом говору примењује научена граматичка правила (уме да их објасни и зна терминологију у вези са њима); уме да одреди значење непознатих речи и израза на основу њиховог састава, контекста или порекла; зна значење речи и фраза из школских текстова предвиђених за 5. разред и правилно их употребљава.
- РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА – ученик адекватно интерпретира садржаје писаних текстова предвиђених за узраст 5. разреда, изводи закључке засноване на датом тексту, издваја кључне речи и резимира текст.
- ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ – ученик издваја кључне информације и пише самостално текстове од 50 речи.

САДРЖАЈ: За 5. разред планиране су следеће теме:

- Заједничке активности и интересовања у школи и ван ње
- Животна средина
- Планирање, организација и подела послова
- Развијање позитивног односа према животној средини и другим живим бићима
- Изласци и забава
- Живот људи у прошлости

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА: Додатна настава оствариваће се најчешће у међусмени или по завршетку редовне наставе поподне. За 5. разред биће реализовано најмање 18 часова у кабинету за енглески језик у групама од 10 ученика,

ЛИКОВНА КУЛТУРА

Циљ наставе ликовне културе је да се ученик развијајући стваралачко и креативно мишљење и естетичке критеријуме кроз практичан рад, оспособљава за комуникацију и решавање проблема и да изграђује позитиван однос према уметничком наслеђу и културној баштини свог и других народа.

ОБЛАСТ/ТЕМА	**ИСХОДИ** **По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:**	**САДРЖАЈИ**
БОЈА КОМУНИКАЦИЈА ТЕКСТУРА УОБРАЗИЉА ПРОСТОР НАСЛЕЂЕ НАУЧИЛИ СМО	По завршетку активности ученик ће бити у стању да: - користи одабране информације као подстицај за стваралачки рад; - користи изражајна својства боја у ликовном раду; - користи изражајна својства комплементарних боја у ликовном раду; - разматра сам и са другима шта и како је учио и где та знања може применити; - изражава своје замисли одабраном ликовном техником; - примени стечена знања и доживљена искуства на новим задацима; - истражује односе ликовних елемената; - разуме улогу боја у свакодневном животу и њихово деловање на човека; - експериментише и користи ликовна својства различитих тонова боја; - разуме утицај светлости на изглед предмета; - опише естетски доживљај простора и дизајна употребних предмета; - повезује карактеристичан експонат и одговарајући музеј; - разуме садржај визуелних порука и улогу визуелне комуникације у свакодневном животу; - изражава своје замисли и позитивне порука одабраном ликовном техником;	Светлост и опажање боја Хроматске и ахроматске боје Тон, валер, интензитет Комплементарни парови Музеји и експонати Културна добра Садржај уметничких дела Врсте текстура Текстура у сликарству и вајарству Знаменити уметници и њихова дела Знамените грађевине и паркови у Србији Знаменити споменици у Србији Машта, снови и митови у уметности Необична уметничка остварења

	- разликује врсте визуелних порука и њихове намене; уочава веб дизајн у окружењу и тумачи; - развија перцепцију за поруке које се преносе визуелним путем; - кодирање и декодирање визуелне информације; - идентификује теме у одабраним уметничким делима и уочава циљева једноставних визуелних порука; - уочава и разликује површине и текстуре; - описује тактилни доживљај; - уочава различите текстуре у делима природе и човека; - користи одабране информације као подстицај за стваралачки рад; - прави разноврсне текстуре на различитим подлогама или облицима; - прави разноврсне текстуре линијама материјалом по избору или у апликативном програму; - користи изражајна средства боје у изради текстуре; - прави различите текстуре на тродимензионалном облику; - користи усвојене информације у стварању ликовног дела; - разматра са другима шта је учио и како то да представи визуелном поруком; - идентификује теме у одабраним уметничким делима и разуме значај маште и способности имагинације; - изрази своје замисли одабраном ликовном техником.	

- КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА - Сви предмети

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА НАСТАВЕ

Часови се одржавају у специјализованој учионици (кабинету намењеном настави предмета *ликовна култура,* предмета, а у зависности од опреме која је потребна за реализацију часа), учионици опште намене, простору школе, установама културе, локалном окружењу... Место реализације часова одређује се у складу са могућностима и потребама школе и локалне заједнице, као и са планираним начином реализације часа или наставне јединице.

У току школске године одржавају се и часови - тематски дани, часови интегративне наставе, ученици у улози наставника, ученици бирају тему часа (Питам се, питам; Желим да знам, Причајте нам о...)
Наставне методе:
Вербалне методе:
- монолошка (усмено излагање, предавање, описивање, образлагање, објашњавање);
- дијалошка (слободан разговор, дискусија - дебата, постављање питања и супростављање мишљења аргументима);
- хеуристички приступ - решавање проблема;
- демонстративна метода;
- практични рад и радионица;
- учење по моделу;
- игровне активности
- истраживачки рад ученика;
- комбинован метод (истовремено коришћење различитих метода).

Наставни облици: Фронтални, индивидуални, у пару, групни.
Рад ученика се прати и вреднује редовно током наставне године, кроз ликовне радове, квизове, асоцијације, естетске анализе ликовних дела, разговоре и дискусије.
Кроз повећану одговорност и заинтересованост ученика за самостални и групни рад, кроз освојене награде и признања на такмичењима, кроз изложбе, паное.

ЛИТЕРАТУРА

- Уџбеник, аутори Рајка Бошковић, Коста Богдановић, АрхиКњига

КОМПЕТЕНЦИЈЕ (опште и међупредметне)	АКТИВНОСТИ		САРАДНИЦИ
	а) ученика	б) наставника	
Дигитална компентенција Учење учења Друштвене и грађанске компетенције Осећај за иницијативу и предузетништво Културолошка освешћеност и изражавање Компетенција за учење Естетичка компетенција Комуникација Одговоран однос према околини Решавање проблема Сарадња Дигитална компетенција	-Индивидуални рад, -Групни рад, -Рад у пару -Посматрање -Слушање -Праћење -Причање -Описивање -Процењивање - Решавање проблема -Практиковање -Сакупљање -Уочавање и откривање -Истраживање -Проверавање -Повезивање -Експерименти сање -Цртање -Сликање -Вајање	- Подршка ученицима у самосталном стварању -Планирање -Организовање -Реализовање -Презентовање -Показивање -Избор садржаја, метода и техника , наставних објеката и средстава -Објашњавање -Усмеравање ученика -Мотивисање ученика -Преношење информација -Обезбеђивање ресурса -Упућивање ученика на самостално проналажење информација -Упознавање и	Наставници предметне и разредне наставе, педагог, психолог, директор, помоћник директора.

	-Моделовање -Презентовање -Стварање -Игре	праћење индивидуалних способности ученика -Вредновање и самовредновање рада -Израда дидактичког материјала -Процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика	

МУЗИЧКА КУЛТУРА

Циљ Циљ наставе и учења музичке културе је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, естетске критеријуме, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ У оквиру области/теме ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ЧОВЕК И МУЗИКА	– . Ученик уме на основу слушања музичких примера да именује музичке изражајне елементе. - Ученик уме на основу слушања музичких примера да именује извођачки састав - Ученик уме на основу слушања музичких примера да именује српски музички фолклор –	Музика средњег века и ренесансе – наведе изражајна средстава музичке уметности карактеристична за период средњег века; – наведе начине и средства музичког изражавања у средњем веку у Европи и Србији; -разликује вокално-инструменталне и инструменталне облике музике средњег века; –уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у средњем веку; -идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника средњег века;
МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	– Ученик уме на основу слушања музичких примера да именује извођачки састав. -Ученик уме на основу слушања музичких примера да именује музичке жанрове. - Ученик уме да опише и анализира карактеристике	— класификује инструменте по начину настанка звука; -опише основне карактеристике инструмената с диркама; – опише основне карактеристике клавира и чембала;

		звучног примера кроз садејство опажених музичких елемената.	– користи могућности ИКТ-а у примени знања о музичким инструментима (коришћење доступних апликација).
СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ		– изражава се покретима за време слушања музике; – вербализује свој доживљај музике; – идентификује ефекте којима различити елементи музичке изражајности (мелодија, ритами, темпо, динамика) утичу на тело и осећања; – анализира слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте; – илуструје примере коришћења плесова и музике према намени у свакодневном животу (војна музика, обредна музика, музика за забаву...); – критички просуђује лош утицај прегласне музике на здравље; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона; – користи могућности ИКТ-а за слушање музике;	Елементи музичке изражајности – темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената; Слушање вокалних, вокално-инструменталних и кратких инструменталних композиција, домаћих и страних композитора; Слушање дела најстарије фолклорне традиције српског и других народа; Слушање народних и уметничких дела инспирисаних фолклором народа и народности, различитог садржаја, облика и расположења, као и музичких прича;
ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Певање	– пева и свира самостално и у групи; – примењује правилну технику певања (правилно дисање, држање тела, артикулација); – кроз свирање и покрет развија сопствену координацију и моторику; – користи различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције; – искаже своја осећања у току извођења музике; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – користи могућности ИКТ-а у извођењу музике (коришћење матрица, караоке програма, аудио снимака...);	Певање песама по слуху самостално и у групи; Певање песама из нотног текста солмизацијом; Извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих цивилизација певањем; Певање песама у комбинацији са покретом;
	Свирање		Свирање песама и лакших инструменталних дела по слуху на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима; Свирање дечјих, народних и уметничких композиција из нотног текста; Извођење дечијих, народних и уметничких игара; Извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих цивилизација на инструментима или покретом;

МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	– користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; – изражава своје емоције осмишљавањем мањих музичких целина; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; – учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; – користи могућности ИКТ-а за музичко стваралаштво.	Креирање пратње за песме ритмичким и звучним ефектима, користећи притом различите изворе звука; Креирање покрета уз музику коју ученици изводе; Осмишљавање музичких питања и одговора, ритмичка допуњалка, мелодијска допуњалка са потписаним текстом, састављање мелодије од понуђених мотива; Импровизација мелодије на задати текст; Импровизација дијалога на инструментима Орфовог инструментарија и другим инструментима; Израда једноставних музичких инструмената; Реконструкција музичких догађаја у стилу старих цивилизација.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Српски језик и књижевност,историја, страни језици,математика, биологија, географија, ликовна култура, физичко и здравствено васпитање, информатика и рачунарство, верска настава, грађанско васпитање

- Уџбеник који се користи у предмету музичка култура је Музичка култура: Нови Логос

НАЧИНИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Природа саме музике, па и предмета музичка култура указује на стално прожимање и садејство свих области и тема које су предвиђене наставним програмом. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без са дејства са другим областима.

Настава је усмерена на остваривање исхода и даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике, лично музичко изражавање ученика и музичко стваралаштво у оквиру којих ученик користи теоријска знања као средства за партиципацију у музици. У том смислу основни методски приступ је *од звука ка теорији*.

Исходи по холистичком принципу обухватају различите сфере феномена музике и заједно рефлектују музичко биће у нама, те као такви јесу остварљиви за сваког ученика. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Да би постигао очекиване исходе васпитно-образовног процеса, наставник остварује наставу и учење користећи глас и покрет, музичке инструменте, елементе информационих технологија као и развијених модела мултимедијалне наставе.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне пројектне предлоге у којим ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика

треба развијати вештине приступања и коришћења информација (интернет, књиге...), сарадnички рад у групама, као и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Рад у групама и радионицама је користан у комбинацији са осталим начинима рада, поготово када постоји изазов значајнијег (нпр. емотивног) експонирања ученика, као вид премошћавања стидљивости или анксиозности.

ИСТОРИЈА

ЦИЉЕВИ наставе Историје**:**
- допринос разумевању прошлости људског друштва у средњем веку
- разумевање времен. и просторних одредница средњег века
- познавање народа и држава у средњем веку
- познавање типова производње у средњем веку
- разумевање постојања различитих друштвених група и њихове карактеристике
- упознавање са религијама на простору Медитерана, Балкана и Европе
- упознавање са културним достигнућима
- познавање значајних личности и њихов допринос у општој и нац. историји

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
образложи узроке и последице историјских догађаја на конкретним примерима; пореди историјске појаве; наведе најзначајније последице настанка и развоја држава у Европи и Средоземљу у средњем и раном новом веку; на основу датих примера, изводи закључак о повезаности нацио-налне историје са регионалном и европском (на плану политике, економских прилика, друштвених и културних појава); сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена;	**ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ**	Основне одлике периода средњег века и новог века (појмови *средњи век*, *нови век*, *прединдустријско доба*, хронолошки и просторни оквири). Историјски извори за историју средњег века и раног новог века и њихова сазнајна вредност (писани и материјални).
	ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ	Велика сеоба народа и стварање нових држава у Европи (германска и словенска племена, Бугари, Мађари, Викинзи). Најзначајније државе раног средњег века (Франачка држава, Визан- тијско царство, Арабљани). Религија у раном средњем веку (христијанизација и хришћанска црква, Велики раскол, ислам). Феудално друштво (структура, друштвене категорије, вазални односи). Српске земље и Балканско полуострво (досељавање Срба и Хрвата, односи са староседеоцима и суседима, формирање српских земаља,

на историјској карти лоцира правце миграција и простор насељен Србима и њиховим суседима у средњем и раном новом веку; идентификује разлике између типова државног уређења у периоду средњег и раног новог века; изводи закључак о значају српске средњовековне државности и издваја најистакнутије владарске породице; пореди положај и начин живота жена и мушкараца, различитих жи- вотних доби, припадника постојећих друштвених слојева, у средњем и раном новом веку; разликује основна обележја и идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења у средњем и раном новом веку; на понуђеним примерима, разликује легенде и митове од историј- ских чињеница, као и историјске од легендарних личности; образлаже најважније последице научно-техничких открића у перио- ду средњег и раног новог века; идентификује основне одлике и промене у начину производње у средњем и раном новом веку; илуструје примерима значај прожимања различитих цивилизација; разликује споменике различитих епоха, са		христијанизација, ширење писмености). Истакнуте личности: Јустинијан, Карло Велики, кнез Властимир, цар Симеон, Јован Владимир, Василије II, краљ Михаило, Ћирило и Методије.
	ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У ПОЗНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ	Државно уређење (типови европских монархија; република). Сусрети и прожимања цивилизација и народа (хришћанство, ислам, јудаизам, Крсташки ратови, најзначајнији путописци и њихова путо- вања – Марко Поло, Ибн Батута и др). Српске земље и суседи (краљевина и царство, деспотовина, аутоке- фална црква, односи са Византијом, Угарском, Бугарском, Венецијом, османска освајања у југоисточној Европи). Свакодневни живот у Европи и српским земљама (двор и дворски живот, живот на селу и граду – занимања, родни односи, правоверје и јереси, куга). Опште одлике средњовековне културе (верски карактер културе, ви- тешка култура, културне области, школе и универзитети, проналасци; писана и визуелна култура код Срба, легенде – Косовска, о краљу Артуру...). Истакнуте личности: Фридрих Барбароса, Ричард Лавље Срце, Саладин, Стефан Немања, Стефан Првовенчани, Сава Немањић, краљ Милутин, Стефан Душан, кнез Лазар и кнегиња Милица, Твртко I Ко-троманић, Стефан Лазаревић, деспот Ђурађ, султанија Мара, Ђурађ Кастриот Скендербег, Балшићи, Црнојевићи, Мехмед II Освајач.
		Прединдустријско доба (хронолошки оквири, научна и техничка открића, штампа, промене у начину производње, банкарство, успон градова – примери Фиренце, Венеције, Антверпена...).
		Велика географска открића и колонизација (истакнути морепловци и њихова путовања, сусрет са

посебним освртом на оне у локалној средини; илуструје примерима важност утицаја политичких, привредних, на- учних и културних тековина средњег и раног новог века у савременом друштву; користећи ИКТ, самостално или у групи, презентује резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе; повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим исто- ријским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања.		ваневропским цивилизацијама – Северна и Јужна Америка, Индија, Африка, Кина, Јапан, Аустралија; после- дице).
		Опште одлике културе раног новог века (основна обележја хуманизма и ренесансе; књижевност, политичка мисао, промене у свакодневном животу, обичаји и веровања – прогон „вештица"...).
	ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ НОВОМ ВЕКУ (Прединдустријско доба)	Реформација и противреформација (узроци, протестантизам, католич- ка реакција – улога језуита; верски сукоби и ратови). Појава апсолутистичких монархија (промене у државном уређењу, централизација државе, положај владара).
		Врхунац моћи Османског царства (освајања, држава и друштво).
		Живот Срба под османском, хабзбуршком и млетачком влашћу (обнова Пећке патријаршије; мењање верског и културног идентитета – исламизација, покатоличавање, унијаћење; учешће у ратовима, отпори и сеобе, положај и привилегије, Војна крајина).
		Истакнуте личности: Јохан Гутенберг, Изабела Кастиљска, Кри- стифор Колумбо, Фернандо Магелан, Леонардо да Винчи, Мике- ланђело Буонароти, Николо Макијавели, Никола Коперник, Исак Њутн, Мартин Лутер, Карло V и Филип II Хабзбуршки, Елизабета I, Вилијам Шекспир, Луј XIV, Сулејман Величанствени, Мехмед-паша Соколовић, Арсеније III Црнојевић, Арсеније IV Јовановић.

Кључни појмови садржаја: феудализам, прединдустријско доба, монархија, градска комуна, Црква, религија, хуманизам и ренесан- са, географска

Начин остваривања програма

Да би се избегла, или барем умањила стара бољка историје као наставног предмета да се подаци уче напамет и без разумевања, има се обратити пажња на самостални рад ученика у коме се наставник јавља као онај који усмерава рад. Тиме се постижу далеко бољи резултати а ученик градиво савлађује са разумевањем.

Важно је истројиске теме предочити као „причу" засновану на чињеницама али не монотону већ довољно динамичну да заинтересује ученика. У ту сврху треба користити и помоћна наставна средства (карте, слике, родословне таблице...). Основно

остаје да се постигне разумевање узрочно-последичних веза код ученика, што се остварује питањима наставника или ученика. Дискусија треба да буде честа и припремљена да би водила продубљивању размевања процеса код ученика.

Корелацију са осталим предметима, пре свих са географијом али и српским језиком, ликовном и музичком културом, треба остварити у договору са колегама.

Поред фронталног облика рада, као најчешћег у настави историје има се користити и групни и индувидуални облик рада, који мора бити посебно добро испланиран. Ово је посебно важно услед малог фонда часова. Монолошка и дијалошка метода треба да су најзаступљеније али треба, према потреби, користити
и друге методе. Посебно је важно користи историјске карте, јер се њиме постиже лакше, потпуније усвајање знања и подстиче разумевање код ученика. Рад са изворним текстовима може послужити као илустрација приликом излагања новог градива и као увод у самостални рад ученика, или дискусију.

Од наставних средстава треба користити историјске и географске карте, илустрације, музејске експонате, културно историјске споменике и друга средства која се покажу доступним

ГЕОГРАФИЈА

Циљеви наставе географије су да ученици треба да:
- упознају основне појаве, процесе и феномене у хидросфери и географски размештај хидрографских објеката, као и њихове одлике;
- схвате значај вода за живот на Земљи;
- схвате неопходност заштите атмосфере и осталих сфера и комплексне географске средине у којој егзистира и човек;
- стекну знања о утицају спољашњих (егзогених) сила у обликовању Земљине површине (ерозија и акумулација);
- препознају облике рељефа који настају радом спољашњих сила;
- схвате како настаје земљиште, како се мења под утицајем споль. сила и човека, да знају основне типове земљишта и њихов значај;
- упознају основне појмове из географије становништва и насеља; схвате значај и улогу природних и друштвених и привредних чинилаца и њихово јединство;
- стекну основна знања о привреди, њеној подели и факторима развоја;
- схвате појам привреде, природне и географске средине и појам географске регије;
- прошире знања из картографије и оспособе се за коришћење географске карте у стицању нових знања и за оријентацију у простору;
- упознају најважније природногеографске одлике Европе, њених регија и држава;
- упознају најважније економскогеографске одлике Европе, њених регија и држава;
- се оспособе за коришћење географске литературе и раз. илустративног материјала у сврху лакшег савлађивања наставног градива и осамостаљивање.

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА	САДРЖАЈ
– успоставља везе између физичко-географских и	ДРУШТВО И ГЕОГРАФИЈА	Друштвена географија, предмет проучавања и подела.

друштвено-географ- ских објеката, појава и процеса; – одређује математичко географски положај на Земљи; – анализира, чита и тумачи општегеографске и тематске карте; – оријентише се у простору користећи компас, географску карту и сателитске навигационе системе; – доводи у везу размештај светског становништва са природним карак- теристикама простора; – анализира компоненте популационе динамике и њихов утицај на формирање укупних демографских потенцијала на примерима Србије, Европе и света; – анализира различита обележја светског становништва и развија свест о солидарности између припадника различитих социјалних, етничких и културних група; – анализира географски положај насеља; – објашњава континуиране процесе у развоју насеља и даје примере у Србији, Европи и свету; – доводи у везу типове насеља и урбане и руралне процесе са структу- рама становништва, миграцијама, економским и глобалним појавама и процесима; – уз помоћ географске карте анализира утицај природних и друштве- них фактора на развој и размештај привредних делатности; – доводи у везу размештај привредних објеката и квалитет животне средине; – вреднује алтернативе за одрживи развој у својој локалној средини, Србији, Европи и свету; – објасни политичко-географску структуру државе;	ГЕОГРАФСКА КАРТА	Географска/картографска мрежа. Географска ширина и географска дужина, часовне зоне. Појам карте и њен развој кроз историју. Елементи карте (математички, географски и допунски). Картографски знаци и методе за представљање рељефа на карти. Подела карата према садржају и величини размера. Оријентација у простору и оријентација карте, мерење на карти, сателитски навигациони системи.
	СТАНОВНИШТВО	Основни појмови о становништву: демографски развитак и извори података о становништву. Број и распоред становништва на Земљи. Природно кретање становништва. Миграције становништва. Структуре становништва: биолошке и друштвено-економске. Савремени демографски процеси у Србији, Европи и свету.
	НАСЕЉА	Појам и настанак првих насеља. Положај и географски размештај насеља. Величина и функције насеља. Типови насеља Урбанизација Град − унутрашња структура и односи са околним простором. Село и рурални процеси.
	ПРИВРЕДА	Привреда, привредне делатности и сектори привреде. Пољопривреда и географски простор. Индустрија и географски простор. Саобраћај, туризам и географски простор. Ванпривредне делатности. Развијени и неразвијени региони и државе и савремени геоекономски односи у свету. Концепт одрживог развоја.

– представи процесе који су довели до формирања савремене политич- ко-географске карте света; – објасни како се издвајају географске регије; – илуструје уз помоћ карте најважније географске објекте, појаве и процесе на простору Европе.		
објасни политичкогеографску структуру државе; представи процесе који су довели до формирања савремене политичкогеографске карте света;	ДРЖДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ	Појам и настанак првих држава. географски положај државе. Величина и компактност територије државе. Појам и функција државних граница . Главни град. Облик владавине. Политичко-географска карта Европе после Другог светског рата. Политичко-географска карта света после Другог светскограта. Територијални интегритет и спорови. Интеграциони процеси.
објасни како се издвајају географске регије; илуструје уз помоћ карте најважније географске објекте, појаве и процесе на простору Европе.	ГЕОГРАФЈА ЕВРОПЕ	Гографске регије и регионална географија Положај и границе Европе Природне карактеристике Европе Становништво Европе Насеља Европе. Привреда Европе Географске регије Европе

Кључни појмови садржаја: географска карта, становништво, насеља, привреда, држава, регије, Европа, открића, научна открића и технички проналасци, сеобе, прожимање цивилизација, индивидуални и колективни идентитет
Опште међупредметне компетенције: компетенцијаза учење, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција, комуникација, одговоран однос према околини, одговоран однос према здрављу ,предузимљивост и оријентација ка предузетништву, рад с подацима иинформацијама, решавање проблема, сарадња, дигитална компетенција.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА НАСТАВЕ

1. **Друштво и географија**

Циљ је да упознамо ученике са општим предметом проучавања друштвене географије. Упознавање ученике са друштвеногеографским дисциплинама и њиховим предметима

проучавања, као и са њиховим везама са другим географским дисциплинама и другим наукама. Помоћи ученицима да повежу постојећа знања у друштву са географијом као науком.

2. **Географска карта**

Оспособљавање ученика да усвоје и разумеју појам географска карта, меридијан, паралела, појам екватор и Гринич (при обради користити глобус, карту света) Оспособљавање ученике да самостално одређују географску ширину и дужину карти и глобусу (указати на корелацију са математиком). Оспособљавање ученика да тумаче различите картографске знаке, да читају и анализирају општегеографске и тематске карте, објаснити начине представљања рељефа на картама. Оспособљавање ученике за орјентацију у простору и повезивањем већ постојећих знања о начинима орјентације помоћу Сунца,маховине...а такође оспособљавање ученике за орјентацију помоћу компаса и ГПС уређаја

3. **Становништво**

Упознавање ученике са одликама и факторима демографског развитка, распоредом становништва на Земљи као и његовим структурним обележијима (нагласак да буде на обради основних појмова о становништву, значају његовог проучавања, као и основним изворима података) Код ученика развијати свест о значају улоге човека у простору у коме живи. Указати на значај миграционих кретања за савремени демографски развитак Указати на различите социјалне, етничке и културне групе као важан корак у подстицању толеранције и солидарности. Приликом обраде садржаја користити географске крте, различите тематске карте, дијаграме, графиконе.

4. **Насеља**

Упознавање ученике са основним појавама и процесима у развоју насеља у Србији, Европи и свету (нагласити корелацију са историјом). Помоћи ученицима да се упознају са основним кавантитативним показатељима (нпр:популациона величина градова) . Објаснити најосновнију поделу насеља и указати на функције насеља. -Акценат ставити на процесе у развоју насеља (урбанизација, депопулација, деаграризација)

5. **Привреда**

Упознати ученике са основним појмовима о привреди, факторима развоја привреде и појединих делатности као и утицајем привреде на географски простор. – Оспособљавање ученике да анализирају утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности. Указати на то како развој утиче на квалитет животне средине, шта је одрживи развој и због чега је значајан.

6. **Држава и интеграциони процеси**

У оквиру ове теме ученике треба упознати са политичкогеографским карактеристикама државе, дефинисати појам државе, њене елементе и указати на време и место настанка првих држава у свету. Ставити акценат на мотиве (интересе) интеграционих процеса. Указати на значајне међународне организације (ЕУ,УН,НАТО пакт...)

7. **Географија Европе**

Указати ученицима на могућност примене знања из опште (физичке и друштвене) географије у регионалној географији. -Упознати ученике са основним појмовима о

континенту (географски положај, границе и величина, природне и друштвене одлике,регије)

Корелација У зависности од садржаја наставе и учења посебно ће се реализовати међупредметно повезивање са следећим предметима: - Биологија (Порекло и разноврсност живота) - Историја (Основи проучавања прошлости) - Математика (Природни бројеви и дељивост) - Информатика и рачунарство(Дигитална писменост) - Ликовна култура (Облик и Визуелно споразумевање, Простор) - Физика (Кретање) - Музичка култура (Слушање музике)

Начин провере остварености исхода
На почетку наставне године врши се иницијално тестирање. Оно се не оцењује. Формативне оцене – бележење активности на часу, усмена и писмена провера знања. Сналажење на карти и могући рад у пару.

МАТЕМАТИКА

Циљеви наставе математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– прочита, запише, упореди и представи на бројевној правој целе и рационалне бројеве (записане у облику разломка или у децималном запису); – одреди супротан број, апсолутну вредност и реципрочну вредност рационалног броја;	**ЦЕЛИ БРОЈЕВИ**	Скуп целих бројева (Z). Супротан број. Апсолутна вредност целог броја. Приказ целих бројева на бројевној правој. Упоређивање целих бројева. Основне рачунске операције у скупу Z и њихова својства. Изрази са целим бројевима.
– израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину у скупу рационалних бројева; – реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бро- јевни израз, линеарну једначину или неједначину; – примени пропорцију и проценат у реалним ситуацијама;	**РАЦИОНАЛНИ БРОЈЕВИ**	Први део Скуп рационалних бројева. Супротан број. Апсолутна вредност рационалног броја. Приказ рационалних бројева на бројевној правој. Упоређивање рационалних бројева. Основне рачунске операције у скупу Q и њихова својства. Изрази са рационалним бројевима. Једначине и неједначине: $ax + b = c$; $ax + b \leq c$; $ax + b < c$; $ax + b \geq c$; $ax + b > c$ ($a, b, c \in Q, a \neq 0$).

– конструише углове од 90° и 60° и користи њихове делове за конструкције других углова; – уочи одговарајуће елементе подударних троуглова; - утврди да ли су два троугла подударна на основу ставова подудар ности;		Други део Координатни систем. Приказ података у координатном систему. Приказ зависности међу величинама. Размере, пропорције и проценти. Директна пропорционалност. Обрнута пропорционалност.
– конструише троугао, паралелограм и трапез на основу задатих елемената (странице и углови троуглова и четвороуглова и дијагонала четвороугла); – примени својства троуглова и четвороуглова у једноставнијим проблемским задацима; – сабира и одузима векторе и користи их у реалним ситуацијама; – одреди центар описане и уписане кружнице троугла; – примењује особине централне и осне симетрије и транслације у једноставним задацима	**ТРОУГАО**	Први део Појам троугла. Обим троугла. Једнакокраки и једнакостранични троуглови. Висина троугла. Углови троугла. Збир углова троуглова. Врсте троуглова према угловима. Однос између страница и углова троугла. Неједнакост троугла. Конструкције неких углова (60°, 120°, 30°, 45°, 75°, 135°) Други део Основне конструкције троуглова. Појам подударности и ставови подударности. Централна симетрија и подударност. Осна симетрија и подударност. Центар описане и уписане кружнице троугла.
	ЧЕТВОРОУГАО	Четвороугао. Углови четвороугла. Збир углова четвороугла. Паралелограм. Особине паралелограма. Услови да четвороугао буде паралелограм. Ромб, правоугаоник и квадрат. Конструкција паралелограма. Сабирање и одузимање вектора. Множење вектора бројем. Трапез. Особине трапеза. Средња линија троугла и трапеза. Конструкције трапеза. Делтоид.
– израчуна површину троугла и четвороугла користећи обрасце или разложиву једнакост.	**ПОВРШИНА ЧЕТВОРОУГЛА И ТРОУГЛА**	Појам површине фигуре, површина правоугаоника и квадрата. Једнакост површина подударних фигура. Површина паралелограма, троугла, трапеза. Површина четвороугла с нормалним дијагоналама.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
Информатика и рачунарство
Техника и технологија
Географија
Физика

Уџбеник који се користи у настави је Математика –уџбеник и збирка задатака , издавач Клетт.

Кључни појмови садржаја: цео број, апсолутна вредност, рационалан број, изрази, једначине и неједначине, координатни систем, пропорција, конструкције углова, троуглова и четвороуглова, паралелограм, ромб, трапез, делтоид, центар описаног и уписаног круга, површине троуглова и четвороуглова.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Цели бројеви

Проширивањем система N_0, природних бројева са нулом, настаје систем целих бројева Z, као скуп који је допуњен негативним целим бројевима и на који се, са N_0, такође проширује значење операција и релација..

Први корак у овом проширењу чини додавање негативних целих бројева скупу N_0, а природни бројеви у том ширем скупу слове као позитивни цели бројеви. Уз то треба истаћи значење тих бројева које они имају на разним скалама (термометарској, табли лифта, приказивању прихода и расхода...). Указати на температуре – 5°C, тастер лифта који носи ознаку – 1, стање на личном рачуну које има ознаку 40 000 динара и – 40 000 динара. У том смислу, пожељно је, на конкретним примерима, на разним скалама приказати неке позитивне и негативне температуре, нека позитивна и негативна финансијска стања, надморску висину...

Ако је n ознака за природне бројеве, онда ће $–n$ бити ознака за негативне целе бројеве и при том:

– n и – n чине пар супротних бројева,

– n је апсолутна вредност за оба броја: n и –n.

– броју – n супротан је број n, тј. – (–n) = n.

Поређење целих бројева ослања се интуитивно на њиховом представљању тачкама на бројевној правој и прати представу о распореду тих тачака. Уз ту представу иде и она о усмереној дужи као „ходу” од тачке нула до тачке која представља тај број. Треба нагластити да, када се бројевна права позитивно оријентише, кретање у супротном правцу генерише негативне бројеве. У том контексту треба указати и на геометријско тумачење апсолутне вредности целог броја и потенцирати апсолутну вредност целог броја као одстојање тачке од (координатне) нуле, истичући да цео број и њему супротан број имају једнаке апсолутне вредности, тј. једнака одстојања од (координатне) нуле.

Сабирање у скупу Z интерпретира се као настављање „ходова” тј. надовезивање усмерених дужи, у смислу да 3 + 5 представљање наставак „кретања” у истом смеру, а да 3 + (–5) представља кретање за 3 јединице у позитивном смеру и потом 5 јединица у негативном смеру. После рада са конкретним примерима (који би били систематски груписани и записивани, као на пример, 7 + 5, 7 + (–5), (–7) + 5, (–7) + (–5)) треба прећи на формалну дефиницију збира целих бројева. Та формализација може уследити и касније, када ученици у потпуности овладају сабирањем целих бројева. Много је важније да ученици суштински схвате алгоритам сабирања и да тачно извршавају сабирање, него да знају да искажу дефиницију, а не знају да је примене.

Особине сабирања целих бројева (комутативност и асоцијативност) такође треба приказати кроз конкретне примере. Једноставно треба показати да 7 + (–5) има једнаку вредност као и (–5) + 7, тј. да је потпуно свеједно да ли се „крећемо” прво у позитивном смеру за 7 јединичних дужи или у негативном смеру за 5 јединичних дужи.

Одузимање у скупу Z дефинише се као сабирање са супротним бројем, па је потребно истаћи да је у скупу Z та операција увек изводљива, тј. да више није неопходно да умањеник буде већи или једнак од умањиоца.

Приликом увођења множења у скупу Z, први корак је опет интуитиван. То, на пример, значи да проблем множења 3×2 поново сводимо на продужено сабирање, тј. на релацију $3 \times 2 = 2 + 2 + 2$. Аналогно и проблем $3 \times (–2)$ сводимо на релацију $3 \times (–2) = (–2) + (–2) + (–2)$ и кроз низ сличних примера долазимо до правила за множење позитивног и негативног целог броја.

Али и до важних последица, а то је да је $n \times (–1) = (–1) \times n = 1 \times (–n) = (–n) \times 1 = – n.$ тј. да је $n \times (–m) = n \times (–1) \times m = – n \times m$.

Остаје да се објасни случај множења два негативна цела броја па производ $(–3) \times (–2)$ записујемо као $(–3) \times (–2) = –3 \times (–2) = – (–6) = 6$ (на основу већ познате једнакости $– (–n) = n$). Уопштење $(–n) \times (–m) = –n \times (–m) = – (–n \times m) = n \times m$.

Свуда прво долазе конкретни примери множења, па се после њих дају опште формулације. Својства комутативности и асоцијативности множења илуструју се прво на конкретним примерима, а тек потом се и формално изводе на основу дефиниције множења. На сличан начин, преко примера и кроз задатке, треба илустровати и својство дистрибутивности. Кроз примере треба и показати да скуп Z није затворен за дељење, тј. да количник два цела броја није увек цео број.

Уврстимо и ову важну напомену: наративно изражавање дефиниција и својстава је дидактички врло оправдано, али тек када ученици стекну искуство кроз примере и задатке треба дати прецизну математичку формулацију (а не да се прво искажу правила, а потом да се на основу датих правила решавају задаци).

На крају ове теме треба дати преглед основних својстава операција у скупу Z користећи a, b, c итд. као ознаке за променљиве (а не оне којима се истиче знак целог броја).

Рационални бројеви

Проширивање скупа ненегативних рационалних бројева тече на потпуно аналоган начин као и проширивање скупа N_0, при чему се треба позивати на одговарајуће поступке примењене у случају конструкције система Z и тиме скраћивати излагање. Када је $r \in Q^+$, негативне рационалне бројеве треба означавати пишући $–r$ и избегавати непотребно нагомилавање заграда. Дељење у систему рационалних бројева Q осмишљава се као множење реципрочним бројем, па треба истаћи да је сад та операција увек изводљива (сем дељења нулом, кад треба рећи да такво дељење нема смисла). На крају, систематизују се основна својства операција у скупу Q.

Решавање линеарних једначина и неједначина обрађивати после проширења бројевних система до скупа Q рационалних бројева. Тек у овом скупу је то решавање изводљиво без познатих ограничења. Позната правила решавања једначина и неједначина наведеног облика треба повезати и објаснити одговарајућим особинама операција у скупу Q: ако је $a = b$, онда је $a + c = b + c$, ако је $a < b$ онда је $a + c < b + c$ итд. На пример, неједначина $5 – 3x < 6$ се може решавати следећим корацима: $5 < 6 + 3x$ (обема странама додато $3x$), $–1 < 3x$ (обема странама додато $–6$), $3x > –1$, $x > –⅓$ (обе стране помножене са ⅓). Пожељно је приликом објашњавања користити модел теразија. Кад се бирају нешто сложенији примери једначина и неједначина, непозната треба да фигурише само једанпут (на пример, $3 \cdot (7x – 4) = 25$). Решавајући текстуалне проблеме састављањем и решавањем одговарајућих једначина и неједначина, утврђују се научени поступци и сагледава њихова примена.

У делу који се односи на примену, најпре увести појам координатног система (апсцисна и ординатна оса, јединична дуж, квадранти), као и појам координата као уређеног пара који одређује положај тачке у координатној равни. У овом делу постоји могућност за понављање појмова из претходне године, одређивање осно и централно симетричних тачака и објеката у координатном систему у односу на координатне осе и координатни почетак, као и транслације тачака или познатих геометријских објеката за задати вектор. Обрадити одређивање растојања између две тачке само када оне имају једнаке вредности

апсциса или ордината, а одређивање средишта дате дужи у координатном систему повезати са појмом аритметичке средине из петог разреда.
Након усвајања основних појмова, ученици могу да прошире знања из петог разреда и приказују податке о зависним величинама табелама, тачкастим, линијским или стубичастим дијаграмима (и са вишеструким стубићима). Важно је да се ученици оспособе да „читају" графиконе и уочавају зависности међу величинама и у случајевима када оне нису приказане директно на графикону или табели (пређени пут – брзина, број килограма – цена и сл.). У овом делу ученици би на једном делу часова, када савладају основне појмове, могли да се оспособе за елементарно коришћење неког од бесплатних динамичких софтвера за приказивање објеката у координатном систему и за цртање дијаграма.
Након понављања о појму размере из претходног разреда, увести појам пропорције и коефицијента пропорционалности. Обраду овог градива подредити практичном циљу, уз повезивање са већ познатим садржајима Математике (проценти) и других предмета (Физика, Географија, Биологија, Информатика) у циљу израчунавања непознатог члана пропорције.
Кроз практичне примере, увести појам директне и обрнуте пропорционалности уз приказ зависности директне пропорционалности у координатном систему. Директну пропорционалност приказивати графички у координатном систему и условом $y = kx$, при чему се не уводи општи појам функције, а може се поменути назив график линеарне функције. График линеарне функције повезати са практичним примерима из свакодневног живота и других предмета.

Троугао

Основни циљ наставе геометрије је да се настави прелаз, започет у петом разреду, са нивоа визуелизације на ниво анализирања и апстракције са првим корацима према дедукцији. Због тога треба инсистирати на правилним формулацијама, закључивању, коришћењу логичких везника (и, или, ако...онда), али не треба претеривати у строгости код појединих дефиниција и доказа. Изузетно је значајно да се садржаји повезују са познатим појмовима и тврђењима из претходних разреда. У неким једноставнијим ситуацијама дати потпуне доказе тврђења.
Појам троугла повезати са познатим појмом затворене изломљене линије, а обим троугла повезати са збиром дужина дужи.
Повезати тврђење о збиру унутрашњих углова троугла са познатим својствима трансверзалних углова и анализирати својства спољашњих углова троугла. Ученике навикавати да систематски и прецизно користе одговарајуће ознаке при обележавању страница, темена и углова троугла. Инсистирати да класификацију троуглова на оштроугле, правоугле и тупоугле усвоје сви ученици.
Појмове једнакокраког и једнакостраничног троугла повезати са осном симетријом и инсистирати да ученици прихвате да се наспрам једнаких углова у троуглу налазе једнаке странице и обрнуто.
Објаснити чињеницу да се наспрам дуже странице у троуглу налази већи угао и обрнуто, као и теорему о неједнакости троугла.
Увести висину троугла као дуж која садржи теме троугла и нормална је на праву одређену наспрамном страницом, али не помињати ортоцентар, који је предвиђен за седми разред. Конструкције висине лењиром и шестаром повезати са знањима из петог разреда – конструкцијом нормале из тачке на праву.
Објаснити најпре конструкције углова од 90° и 60°, а затим увежбати конструкцију симетрале угла лењиром и шестаром и подсетити ученике на конструктивно сабирање и одузимање углова. На овај начин конструисати углове од 30°, 15°, 7°30', 75°, 22°30',

52°30’ и друге углове. Указати на разлику између конструкције неког угла и цртања помоћу угломера.
Јасно истаћи да је у (геометријским) конструкцијама дозвољена употреба само обичног лењира и шестара. Важно је са ученицима поновити конструкције нормале на праву из дате тачке и паралеле дате праве кроз тачку која не припада тој правој.
Након претходних уводних садржаја о троуглу, обрадити основне конструкције троуглова: (СУС) конструкција троугла када су дате дужине две странице и величина угла између њих; (УСУ) конструкција троугла када је дата дужина једне странице и мера углова који на њу належу; (ССС) конструкција троугла када су дате дужине све три странице; (ССУ) конструкција троугла када су дате дужине две странице и величина угла наспрам веће од њих. Сваку од основних конструкција треба да прати одговарајуће тврђење о одређености страница и углова троугла. Нпр. тврђење за СУС конструкцију треба да гласи: ако су дате две странице троугла и угао између њих, онда су одређене величине свих углова и свих страница тог троугла. На примерима илустровати ситуације када није могуће конструисати одговарајући троугао: у случају УСУ ако је збир датих углова већи од 180°; у случају ССС ако дате дужи не задовољавају неједнакости троугла. На примерима показати да у случају када су задате две странице и угао наспрам краће од њих постоје три могућности (задатак има два решења, једно решење или нема решења), али не инсистирати на оваквим задацима. На часовима вежбања, кроз задатке истицати специфичности у вези са конструкцијама једнакокраких, једнакостраничних и правоуглих троуглова. (Сложеније конструкције троуглова планиране су за седми разред.)
Обрада појма подударности међу троугловима природно се дели на три фазе. У првој фази увести појам подударности ослањајући се на визуелну перцепцију и геометријску интуицију ученика. Два троугла сматрамо подударним ако се један од њих може пренети тако да потпуно поклопи други, односно ако се ти троуглови разликују само по свом положају (у равни) и осим тога не постоји било каква друга разлика међу њима (по облику и димензијама). У овој фази, најважније је да ученици уочавају парове одговарајућих страница и парове одговарајућих углова два подударна троугла. Друга фаза је упознавање са ставовима подударности. Тврђења СУС, УСУ, ССС, ССУ, раније формулисана у вези са основним конструкцијама, треба да послуже за формулацију одговарајућих ставова. Нпр. тврђење СУС треба да буде преформулисано у став СУС: Ако су две странице и њима захваћени угао једнаки двема страницама и њима захваћеним углом другог троугла, онда су ти троуглови подударни. У другој фази од ученика захтевати примену ставова само у најједноставнијим случајевима. Прецизније, треба се ограничити искључиво на задатке:
– у којима су дата (нацртана или описана) два троугла за које се непосредно (са слике или из текста) могу уочити једнакости из услова неког става;
– у којима се захтева од ученика да уочи који став се може применити и да одреди једнакост осталих парова одговарајућих страница, односно углова.
Кроз задатке наведеног типа истицати специфичности у случајевима када треба утврдити подударност једнакокраких, једнакостраничних, односно правоуглих троуглова. У трећој фази обраде подударности, применом ставова треба извести особине централне и осне симетрије које су ученицима познате из петог разреда. Оваква примена ставова подударности пре свега се односи на детаљна објашњења наставника, кроз која ће ученици постепено усвајати дедуктивни начин закључивања. Доказати најважнија тврђења о симетрали дужи и симетрали угла и из њих касније извести одговарајуће закључке о центру описане и уписане кружнице троугла. (У седмом разреду биће обрађени појмови *ортоцентар*, *тежишна дуж* и *тежиште*, особине у вези са њима, као и сложеније примене ставова подударности.)

Четвороугао

У овој области треба обрадити дефиниције и основна својства четвороуглова: паралелограма, квадрата, правоугаоника, ромба, трапеза и делтоида. Истицати и логичку повезаност ових фигура (квадрат је правоугаоник, правоугаоник је паралелограм, ромб је паралелограм). Посебно је важно нагласити да све особине паралелограма задовољавају и квадрат, правоугаоник и ромб, али да и сваки од њих има своје специфичне особине. Велики број особина троуглова треба поновити и искористити приликом откривања особина четвороуглова.

Запазити да се четвороугао разлаже на два троугла (дијагоналом), ослањајући се на теореме о угловима троуглова доћи до одговарајуће теореме о угловима четвороуглова. Паралелограму посветити највећу пажњу и пре свега обновити научено о паралелограму у петом разреду. На основу наученог о паралелограму у петом разреду као и наученог о подударности троуглова и централној симетрији, осној симетрији и транслацији у шестом разреду, изводе се особине паралелограма и услови да четвороугао буде паралелограм. Важно је доказати својства паралелограма. Нагласити да су тачни и обрати неких теорема у вези са паралелограмом.

Треба се ослањати на карактеристична (и изведена) својства при извођењу једноставнијих конструкција поменутих геометријских фигура и конструкције са њима повезаним елементима (дужима, угловима и дијагоналама). Сваки задатак са конструкцијом искористити за обнављање основних особина четвороугла који се конструише.

Обновити појам усмерених дужи и вектора (интезитет, правац, смер, једнакост вектора). Увести појам супротног вектора и множења вектора бројем. Објаснити поступак сабирања вектора надовезивањем вектора. Повезати сабирање вектора са паралелограмом, дијагоналом паралелограма. Одузимање вектора увести као сабирање вектора при чему се +један вектор сабира са супротним вектором другог вектора.

Трапез дефинисати као четвороугао који има тачно један пар паралелних страница. Разлагањем трапеза на паралелограм и троугао или паралелограм и два троугла проучити његова својства. Такође, иста разлагања применити приликом конструкције трапеза и тако извођење конструкције трапеза свести на оне конструкције које су ученицима већ познате. Код увођења појма средње линије троугла и трапеза и њихових својстава треба се ослонити на знања о векторима.

Увести појам и особине делтоида. Није предвиђена конструкција делтоида.

Површина четвороугла и троугла

Појам површине, којој је посвећено доста пажње, ученици су упознали у првом циклусу. Важно је обновити јединице које се користе за мерење површине. Показати и израчунавање површине неких једноставнијих фигура нацртаних у квадратној мрежи, при чему је један квадрат те мреже изабран за јединицу мере. Једначење површина геометријских фигура осмишљава се на класични начин, ослањајући се на појмове разложиве једнакости. При томе се узима да су површине подударних троуглова једнаке. Полазећи од формуле за површину правоугаоника, допуњавањем и разлагањем, изводе се формуле за површину паралелограма, троугла и трапеза. Обрадити израчунавање површине четвороуглова са нормалним дијагоналама: квадрат, ромб, делтоид, као и израчунавање површине произвољног четвороугла разлагањем на познате геометријске фигуре. Укључити практичне примене рачунања површина реалних објеката, и кроз ту примену константно обнављати јединице за мерење дужине и површине. Осим тога, важно је обрадити и ситуације у којима се рачуна површина фигура задатих у координатном систему.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Саставни део процеса развоја математичких знања у свим фазама наставе је и праћење и процењивање степена остварености исхода, које треба да обезбеди што поузданије сагледавање развоја и напредовања ученика. Тај процес започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Прикупљање информација из различитих извора (свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови) помаже наставнику да сагледа постигнућа (развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а важно је ученике оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у учењу.

ДОПУНСКА НАСТАВА

Ученика треба оспособити да:
- прочита и запише различите врсте бројева (природне, целе, рационалне)
  преведе децимални запис у разломак и обрнуто
- упореди по величини бројеве истог записа
- изврши једну основну рачунску операцију са бројевима истог записа
- дели са остатком једноцифреним бројем и да зна правила дељивости
- користи целе бројеве и решава једноставне изразе са њима помажући се визуелним средствима
- реши линеарне једначине у којима се непозната појављује само у једном члану
- влада појмовим права, дуж, тачка, раван и угао (уме да их нацрта и препознаје у реалним ситуацијама, разликује неке врсте углова и паралелне и нормалне праве)
- влада појмовима троугао, квадрат, правоугаоник, четвороугао(уочава њихове моделе у реалним ситуацијам и уме да их нацрта уз помоћ прибора)
- разликује различите врсте троуглова, зна основне елементе и уме да израчуна обим и површину троугла, квадрата и правоугаоника на основу основних елемената
- интуитивно схвата појам подударности фигура
- користи одговарајуће јединице за мерење дужине, површине и углова
- претвара веће јединице дужине у мање
- при мерењу користи одговарајућу мерну јединицу, заокругљује величине исказане датом јединицом

План рада допунске наставе за шести разред по темама (36 часова):
1. Цели бројеви- 6 часова
2. Троугао - 7 часова
3. Рационални бројеви- 10 часова
4. Четвороугао -7 часа
5. Површина троугла и четвороугла -6 часова

ДОДАТНА НАСТАВА

Ученика треба оспособити да:
- одреди вредност сложенијег бројевног израза
- користи бројеве и бројевне изразе у реалним ситуацијама
- саставља и решава линеарне једначине
-користи линеарне једначине за решавање сложенијих текстуалних задатака

- рачуна са угловима и претвара угаоне мере
- по потреби претвара јединице мере, рачунајући са њима
-користи основна својства троугла и четвороугла, израчунава њихове обиме и површине , уме да их конструише
- примени подударност троуглова повезујући тако разне геометријске објекте
- примени разложивост фигура

План рада додатне наставе за шести разред по темама:
1. Цели бројеви- 4/6 часова
2. Троугао - 3/6 часова
3. Рационални бројеви- 3/7 часова
4. Четвороугао -3/7 часа
5. Површина троугла и четвороугла -3/6 часова
6. Задаци логичко комбинаторне природе- 2/4 часа

БИОЛОГИЈА

Циљ | Циљ наставе и учења биологије је да ученик изучавањем живих бића у интеракцији са животном средином и биолошких процеса развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем.

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ ПРЕПОРУЧЕНИ
ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	– упореди грађу животиња, биљака и бактерија на нивоу ћелија и на нивоу организама; – повеже грађу и животне процесе на нивоу ћелије и нивоу организама; – одреди положај органа човека и њихову улогу; – цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама; – користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање готових – истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада;	Жива бића, нежива природа и биологија. Особине живих бића: ћелијска грађа, исхрана, дисање, излучивање, надражљивост, покретљивост, размножавање, раст и развиће. Једноћелијски и вишећелијски организми. Основе класификације: главни (морфолошки) карактери и особине важне за класификацију. Формирање скупова карактера који се уклапају једни у друге (груписање живих бића). Исхрана. Храна као извор енергије и градивних супстанци потребних за обављање свих животних процеса. Дисање као размена гасова у различитим срединама. Излучивање. Надражљивост. Покретљивост – кретање. Размножавање: бесполно и полно.

	– групише жива бића према њиховим заједничким особинама; – одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића;	Раст и развиће. Дужина живота. Промене које човек пролази током развића; пубертет и полна зрелост Грађа живих бића- спољашња и унутрашња. Грађа људског тела: хијерархијски низ од организма до ћелије. Једноћелијски организми- бактерија, амеба, ћелија квасца. Удруживање ћелија у колоније. Вишећелијски организми- одабрани примери гљива, биљака и животиња. Основне животне функције на нивоу организама: исхрана, дисање, транспорт и елиминација штетних супстанци, размножавање. Разлика у грађи гљива, биљака и животиња и начину функционисања, као и сличности и разлке у обављању основних животних процеса. Откриће ћелије и микроскопа. Основа грађа ћелије(мембрана, цитоплазма, једро, митохондрије и хлоропласти) Разлике између бактеријске, биљне и животињске ћелије. Ћелијско дисање, стварање енергије, основне чињенице о фотосинтези.
ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	– направи разлику између животне средине, станишта, популације, екосистема и еколошке нише; – размотри односе међу члановима једне популације, као и односе између различитих популација на конкретним примерима; – илуструје примерима међусобни утицај живих бића и узајамни однос са животном средином; – предлаже акције бриге о биљкама и животињама у непосредном окружењу, учествује у њима, сарађује са осталим учесницима и решава конфликте на ненасилан начин; – илуструје примерима деловање људи на животну средину и процењује последице таквих дејстава;	Жива бића из непосредног окружења. Позитиван и негативан утицај људи на жива бића и животну средину.. Заштита живих бића и животне средине. Пројекат очувања природе у мом крају. Дивље животиње као кућни љубимци – да или не. Значај врста за човека (самоникло јестиво, лековито, отровно биље; животиње као храна и могући преносиоци болести, отровне животиње). Популација, станиште, екосистем, еколошке нише, адаптације, животне форме, трофички односи- ланци исхране. Абиотички и биотички фактори. Значај абиотичких и биотичкиг фактора. Антропогени фактор и облици загађења. Угрожавање живих бића и њихова заштита.

НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	– истражи утицај средине на испољавање особина, поштујући принцип научног метода; – идентификује примере примере природне и вештачке селекције у окружењу и у задатом тексту; – повеже еволутивне промене са наследном варијабилношћу и природном селекцијом; – прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке; – разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине, на моделима из свакодневног живота; – поставља једноставне претпоставке, огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне особине живих бића и критички сагледава резултате; – користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата;	Преношење особина са родитеља на потомке. Разлике родитеља и потомака. Разлике полног и бесполног размножавања у настанку варијабилности. Јединке унутар једне врсте се међусобно разликују (варијабилност) – узроци варијабилности: наслеђивање и утицај средине на развиће сваке јединке. Варијабилност организама унутар врсте је предуслов за еволуцију. Наследни материјал(ДНК, гени). Телесне и полне ћелије. Пренос наследног материјала. Наследне особине(веза између гена и особина, утицај спољашње средине). Индивидуална варијабилност. Природна селекција на одабраним примерима. Вештачка селекција. Значај гајених биљака и припитомљених животиња за човека.
ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА	– групише организме према особинама које указују на заједничко порекло живота на Земљи;; – одреди положај непознате врсте на “ дрвету живота”, на основу познавања општих карактеристика једноћелијских и вишећелијских организама;;	Постанак живота на Земљи(прве ћелије без једра, постанак ћелија са једром и појава вишећелијских организама). Дрво живота(заједничко порекло и основни принципи филогеније, сродности и сличности). Организми без једра. Организми са једром. Положај основних група једноћелијских и вишећелијских организама на дрвету живота.
ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	–прикупи податке о радовима научника који су допринели изучавању људског здравља и изнесе	Здрава исхрана и унос воде. Енергетски напици. Штетност дуванског дима и психоактивних супстанци. Физичка активност и здравље.

	свој став о значају њихових истраживања; –одржава личну хигијену и хигијену простора у циљу спречавања инфекција; –доведе у везу иумењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; –збрине површинске озледе коже, укаже прву помоћ у случају убода инсекта, сунчанице и топлотног удара и затражи лекарску помоћ кад процени да је потребна; –повеже узроке нарушавања животне средине са последицама по животну средину и људско здравље и делује личним примером у циљу заштите животне средине; –користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; –табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; –разматра, у групи, шта и како је учио и где то знање може да примени; – идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да процени сопствене животне навике и избегава ризична понашања.	Промене у пубертету и последице прераног ступања у сексуалне односе. Обољења која изазивају и преносе бактерије и животиње. Бактерије и антибиотици. Путеви преношења заразних болести. Повреде и прва помоћ: повреде коже, убоди инсеката и других бескичмењака, тровање храном, сунчаница, топлотни удар. Превенција и понашање у складу са климатским параметрима. Последице болести зависности.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА:
- Географија (распрострањеност биљака на Земљи)
- Хемија (лековита својства биљака, хемијски састав подлоге на којој успевају биљке, угљен-диоксид, фотосинтеза, транспирација, вода, минералне материје, боје, парфеми-етерична уља)
- Математика (израчунавање висине, обима стабла, облик крошње, облик листа)
- Историја (развој биљака кроз историјске епохе)
- Физика (светлост, фотосинтеза, корен и стабло-сила Земљине теже)

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Током остваривања програма у настави потребно је користити задатке који

захтевају примену наученог у разумевању и решавању свакодневних проблемских ситуација.
Наставне теме су логички распоређене а обухватају садржаје грађе и начин живота биљака од најпростијих до најсложенијих.
Избор и систематизација програмских садржаја резултат су захтева времена и најновијих достигнућа у биологији, а примерени су узрасту ученика и њиховом психо-физичком развоју.
Концепција програма пружа широке могућности за примену различитих наставних метода и употребу расположивих наставних средстава и информационих технологија на часовима обраде, вежби и систематизације градива.

ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

-Помоћ у учењу и успешном савладавању редовног градива
-Помоћ у учењу и надокнађивању знања из редовне наставе
РЕАЛИЗАЦИЈА: један час недељно
НАЧИН РЕАЛИЗАЦИЈЕ:
-Учење кроз игру, индивидуализовани приступ
НАЧИН ВРЕДНОВАЊА:
-Праћење успешности усвајања градива
НАЧИН КОРИШЋЕЊА РЕЗУЛТАТА ВРЕДНОВАЊА
-Подстицање за даљи рад и информисање родитеља

САДРЖАЈ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ
- Поглед у микросвет
- Јединство грађе и функције на нивоу ћелије
- Једноћелијски и вишећелијски организми
- Грађа гљива, биљака, животиња и човека
- Особине живих бића(гљива, биљака, животиња)
- Екосисте, популација, еколошки фактори, антропогени фактор
- ДНК, наследне и стечене особине, природна и вештачка селекција
-Класификација организама, дрво живота
- Заразне болести које преносе бактерије и животиње
- Царство биљака, грађа и животни процеси биљака
- Разноврсност биљака, значај и заштита
- Царство гљива

ПРОГРАМ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

-Мотивација ученика да се баве биологијом и знање примене у свакодневном животу
-Стицање шире образовне основе
-Проширивање и продубљивање знања из редовне наставе, усвајање додатних садржаја у складу са интересима ученика и подстицање укључивања ученика за учествовање на такмичењима
-Развијање смисла и потребе за самосталним радом
-Омогућавање приступа различитим изворима знања
НАМЕНА:

-За ученике који са лакоћом савладавају редовни програм
РЕАЛИЗАЦИЈА: један час недељно

САДРЖАЈ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ **:**
- Поглед у микросвет
- Јединство грађе и функције на нивоу ћелије
- Једноћелијски и вишећелијски организми
- Грађа гљива, биљака, животиња и човека
- Особине живих бића(гљива, биљака, животиња)
- Екосисте, популација, еколошки фактори, антропогени фактор
- ДНК, наследне и стечене особине, природна и вештачка селекција
-Класификација организама, дрво живота
- Заразне болести које преносе бактерије и животиње; повреде и указивање прве помоћи
- Увод у биологију
- Особине живих бића и разноврсностивог света
- Царство биљака, грађа и животни процеси биљака
- Разноврсност биљака, значај и заштита
- Царство гљива

ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

Циљ Циљ наставе и учења технике и технологије је да ученик развије техничко-технолошку писменост, да изгради одговоран однос према раду и производњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно.

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	– описује улогу технике, технологије и иновација у развоју заједнице и њихово повезивање – разликује основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничко-технолошком подручју – наводи занимања у области технике и технологије – процењује сопствена интересовања у области технике и технологије – организује радно окружење у кабинету	Појам, улога и значај технике и технологије на развој друштва и животног окружења. Подручја човековог рада и производње, занимања и послови у области технике и технологије. Правила понашања и рада у кабинету. Организација радног места у кабинету и примена мера заштите на раду. Коришћење техничких апарата и ИКТ уређаја у животном и радном окружењу.

	– правилно и безбедно користи техничке апарате и ИКТ уређаје у животном и радном окружењу	
САОБРАЋАЈ	– процени како би изгледао живот људи без саобраћаја – класификује врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени – наводи професије у подручју рада саобраћај – направи везу између савременог саобраћаја и коришћења информационих технологија – разликује безбедно од небезбедног понашања пешака, возача бицикла и дечијих возила – правилно се понаша као пешак, возач бицикла и дечијих возила у саобраћају – користи заштитну опрему за управљање бициклом и дечијим возилима – аргументује неопходност коришћења сигурносних појасева на предњем и задњем седишту аутомобила и увек их користи као путник – повеже место седења у аутомобилу са узрастом ученика – одговорно се понаша као путник у возилу – показује поштовање према другим учесницима у саобраћају – анализира симулирану саобраћајну незгоду на рачунару и идентификује ризично понашање пешака и возача бицикла	Улога, значај и историјски развој саобраћаја. Врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени. Професије у подручју рада саобраћај. Употреба информационих технологија у савременом саобраћају Саобраћајна сигнализација – изглед и правила поступања. Правила и прописи кретања пешака, возача бицикла и дечијих возила (ролери, скејт, тротинет) у саобраћају – рачунарска симулација и саобраћајни полигон. Обавезе и одговорност деце као учесника у саобраћају. Заштитна опрема потребна за безбедно управљање бициклом и дечијим возилима.
ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	– самостално црта скицом и техничким цртежом једноставан предмет – правилно чита технички цртеж – преноси податке између ИКТ уређаја – примењује основне поступке обраде дигиталне слике на рачунару – користи програм за обраду	Прибор за техничко цртање (оловка, гумица, лењир, троугаоници, шестар). Формати цртежа (А3, А4). Размера. Типови и дебљине линија (пуна дебела линија; пуна танка линија; пуна танка линија извучена слободном руком; испрекидана танка линија; црта-тачка-црта танка линија). Геометријско цртање (цртање

	текста за креирање документа са графичким елементима – користи Интернет сервисе за претрагу и приступање online ресурсима – преузима одговорност за рад – представи идеје и планове за акције које предузима користећи савремену информационо-комуникациону технологију и софтвер	паралелних правих, цртање нормале на дату праву, цртање углова помоћу лењира и троугаоника). Елементи котирања (помоћна котна линија, котна линија, показна линија, котни завршетак, котни број – вредност). Цртање техничког цртежа са елементима (типови линија, размера и котирање). Пренос података између ИКТ уређаја (рачунар, таблет, smartphone, дигитални фотоапарат). Апликација за дигиталну обраду слике. Операције подешавања осветљености и контраста слике. Промена величине/резолуције слике, издвајање дела слике. Креирање документа у програму за обраду текста. Форматирање текста, уметање слике и графике. Интернет претрага и приступ online ресурсима.
РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	– повезује својства природних материјала са применом – објасни технологије прераде и обраде дрвета, производњу папира, текстила и коже – сече, спаја и врши заштиту папира, текстила, коже и дрвета – правилно и безбедно користи алате и прибор за ручну механичку обраду (маказе, моделарска тестера, брусни папир, стега) – направи план израде једноставног производа и план управљања отпадом – самостално израђује једноставан модел	Природни ресурси на Земљи: енергија и материјали. Управљање отпадом (рециклажа; заштита животне средине). Врсте, својства и примена природних материјала. Технологија прераде и обраде дрвета. Технологија прераде и обраде коже. Текстилна технологија. Технологија производње папира. Поступци ручне обраде и спајања папира, текстила, коже и дрвета – сечење/резање, спајање (лепљење) и заштита (лакирање). Коришћење алата и прибора за ручну обраду и спајање наведених материјала – маказе, моделарска тестера, брусни папир, стега.
КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	– самостално проналази информације потребне за израду предмета/модела користећи ИКТ и Интернет сервисе – одабира материјале и алате за израду предмета/модела – мери и обележава предмет/модел	Израда предмета/модела ручном обрадом и спајањем папира и/или дрвета, текстила, коже коришћењем одговарајућих техника, поступака и алата. Приказивање идеје, поступка израде и решења/производа. Тимски рад и подела задужења у тиму.

	– ручно израђује једноставан предмет/модел користећи папир и/или дрво, текстил, кожу и одговарајуће технике, поступке и алате – користи програм за обраду текста за креирање документа реализованог решења – самостално представља пројектну идеју, поступак израде и решење/производ – показује иницијативу и јасну оријентацију ка остваривању циљева и постизању успеха – планира активности које доводе до остваривања циљева укључујући оквирну процену трошкова – активно учествује у раду пара или мале групе у складу са улогом и показује поштовање према сарадницима – пружи помоћ у раду другим ученицима – процењује остварен резултат и развија предлог унапређења	

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Информатика и рачунарство, математика, биологија, географија, ликовна култура

- Литература која се користи је Технички и технологија –уџбеник, Алекса Вучићевић,

Ненад Стаменовић, Клетт

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Наставни предмет *техника и технологија* намењен је развоју основних техничких компетенција ученика ради његовог оспособљавања за живот и рад у свету који се технички и технолошки брзо мења. Један од најважнијих задатака је да код ученика развија свест о томе да примена стечених знања и вештина у реалном окружењу подразумева стално стручно усавршавање и целоживотно учење, као и да је развијање предузимљивости један од важних предуслова личног и професионалног развоја.

Наставни програм за пети разред оријентисан је на остваривање исхода.

Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет техника и технологија. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у пет наставних тема: *животно и радно окружење, саобраћај, техничка и дигитална писменост, ресурси и производња и конструкторско моделовање*.

ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

Циљ	Циљ наставе и учења информатике и рачунарства је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, производњу дигиталних садржаја и креирање рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења. • Оспособљавање ученика за учење, живот и рад у друштву које се, развојем дигиталних технологија, брзо мења • Развијање информатичких знања, вештина и ставова неопходних за самосталну, одговорну и примерену употребу рачунара у решавању свакодневних задатака у процесу учења, рада и комуникације • Оспособљавање ученика да одаберу и употребе одговарајућу технологију сходно задатку, области у којој је примењују или проблему који решавају • Развијање креаивности и оспособљавање за креативно изражавање применом рачунарске, информационе и комуникационе технологије • Оспособљавање ученика да препознају проблем, реше и по потреби рашчлане проблем на делове и решење представе у виду текста, алгоритамског дијаграма или програма • Оспособљавање ученика да планирају стратегију решавања проблема (претпоставе решења, планирају редослед активности, изаберу извор информација, средстава/опрему коју ће користити, са ким ће сарађивати, кога ће се консултовати) • Оспособљавање ученика за одговорну примену препорука заштите здравља, безбедности, личне и приватности других у свакодневном раду у дигиталном окружењу	
ОБЛАСТ / ТЕМА	ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ИКТ	– наведе примену информатике и рачунарства у савременом животу – правилно користи ИКТ уређаје – именује основне врсте и компоненте ИКТ уређаја – прави разлику између хардвера, софтвера и сервиса – прилагоди радно окружење кроз основна подешавања – креира дигитални слику и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сарадднички)	Предмет изучавања информатике и рачунарства. ИКТ уређаји, јединство хардвера и софтвера. Подешавање радног окружења. Организација података. Рад са сликама. Рад са текстом. Рад са мултимедијом. Рад са презентацијама.

	– креира текстуални документ и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сарадднички) – примени алате за снимање и репродукцију аудио и видео записа – креира мултимедијалну презентацију и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сарадднички) – сачува и организује податке – разликује основне типове датотека	
ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	– реагује исправно када дође у потенцијално небезбедну ситуацију у коришћењу ИКТ уређаја; – доводи у везу значај правилног одлагања дигиталног отпада и заштиту животне средине – разликује безбедно од небезбедног, пожељно од непожељног понашања на интернету – реагује исправно када дођу у контакт са непримереним садржајем или са непознатим особама путем интернета – приступа интернету, самостално претражује, проналази информације у дигиталном окружењу и преузима их на свој уређај – информацијама на интернету приступи критички – спроводи поступке за заштиту личних података и приватности на интернету – разуме значај ауторских права – препознаје ризик зависности од технологије и доводи га у везу са својим здрављем – рационално управља временом које проводи у раду са технологијом и на интернету	
РАЧУНАРСТВО	– изводи скуповне операције уније, пресека, разлике и правилно употребљава одговарајуће скуповне ознаке – схвати математичко-логички смисао речи „и”, „или”, „не”, „сваки”, „неки”, израза „ако...онда” – зна алгоритме аритметике (сабирања, множења, дељења с остатком, Еуклидов алгоритам) и интерпретира их алгоритамски – наведе редослед корака у решавању једноставног логичког проблема	Увод у логику и скупове: унија, пресек, разлика; речи „и”, „или”, „не”, „сваки”, „неки”, „ако...онда”. Увод у алгоритме аритметике: писмено сабирање, множење, дељење с остатком, Еуклидов алгоритам. Увод у тему програмирања. Радно окружење изабраног софтвера за визуелно програмирање.

	– креира једноставан рачунарски програм у визуелном окружењу – сврсисходно примењује програмске структуре и блокове наредби – користи математичке операторе за израчунавања – објасни сценарио и алгоритам пројекта – анализира и дискутује програм – проналази и отклања грешке у програму	Алати за рад са графичким објектима, текстом, звуком и видеом. Програм – категорије, блокови наредби, инструкције. Програмске структуре (линијска, циклична, разграната).
	– сарађује са осталим члановима групе у одабиру теме, прикупљању и обради материјала у вези са темом, формулацији и представљању резултата и закључака – одабира и примењује технике и алате у складу са фазама реализације пројекта – наведе кораке и опише поступак решавања пројектног задатка – вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности за које је био задужен – поставља резултат свог рада на интернет, ради дељења са другима, уз помоћ наставника	Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења. Израда пројектног задатка у групи у корелацији са другим предметима. Представљање резултата пројектног задатка.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Програм наставног предмета информатика и рачунарство, у другом циклусу основног образовања и васпитања, организован је по спиралном моделу и оријентисан је на остваривање исхода. Исходи говоре о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи овај предмет. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у три тематске целине: ИКТ, Дигитална писменост и Рачунарство.

У настави оријентисаној на постизање исхода потребно је уважити стечене дигиталне вештине ученика. У планирању и припремању наставе, наставник полази од исхода које треба остварити и планира, не само своје, већ, превасходно активности ученика на часу. Наставник треба да буде више оријентисан ка менторској улози, а мање ка предавачкој. Потребно је да наставник програмске исходе, који треба да се достигну до краја петог разреда, разложи на исходе – кораке за сваки час, било да се ради о часовима обраде или утврђивања, а које треба да оствари сваки ученик. Такође, треба да за сваки час планира и припреми средства и начине провере остварености пројектованих исхода. Препорука је да наставник планира и припрема наставу самостално и у сарадњи са колегама из разредног већа због успостављања корелација међу предметима.

Потребно је радити на развоју алгоритамског начина мишљења у поступку решавања проблема и задатака, развоју логичког мишљења и изградњи личних стратегија за учење уз примену ИКТ-а.

Да би сви ученици достигли предвиђене исходе, потребно је активности осмислити тако да укључују практичан рад, уз примену ИКТ-а, повезивање различитих садржаја из других тема унутар самог предмета, као и са другим предметима. Пожељно је да планиране активности на часу прати сажето и јасно упутство ученику за реализацију

задатка, уз демонстрацију поступка. Оставити простор за ученичку иницијативу и креативност, односно да се кроз дискусију са ученицима одаберу најадекватнији алати, концепти и стратегије за реализацију одређених активности. У току реализације планираних активности радити на успостављању и неговању навика и понашања као што су поступност, истрајност, аналитичност, самосталност у раду и спремност на сарадњу.
Достизање дефинисаних исхода може се остварити уз одређени степен слободе наставника како у избору метода рада, програмских алата и технологија (рачунар, дигитални уређај...), тако и у редоследу и динамици реализације елемената различитих тематских области. На интернету се могу се наћи примери добре праксе који се, уз прилагођавање условима рада и поштовањем ауторских права, могу користити.
С обзиром да је настава овог предмета теоријско-практичног карактера изводи се са половином одељења, један час недељно, у рачунарском кабинету/дигиталној учионици.
Информационо-комуникационе технологије (9)
Реализацију ове тематске целине започети навођењем примера примене ИКТ-а. Мотивисати ученике да дискутују о могућности примене ИКТ-а из њихове перспективе, да опишу искуства у коришћењу дигиталних уређаја и наведу оно шта је њима важно код дигиталних уређаја: добар звук, боља фотографија, интернет, игрице, запажања како њихови родитељи користе ИКТ уређаје и слично.
Ученике информативно упознати са предметом изучавања информатике и рачунарства и то навођењем примера који би њима били познати. Објаснити појам информационо-комуникационе технологије (ИКТ). Увести појмове хардвер и софтвер.
Навести врсте рачунара и дигиталних уређаја које ученици користе, делове из којих се састоје: тастатура, миш, екран, екран осетљив на додир, кућиште, звучници и сл., наводећи њихову функцију. Дискутовати са ученицима о њиховом искуству са хардвером и ИКТ уређајима. Циљ је да ученици буду у стању да разумеју намену основних делова дигиталних уређаја које користе. Напоменути да у рачунару постоји меморија у којој се памте бројеви којима су описани текст, слика, звук… Показати на примеру како би се нека слика кодирала бројевима. Скренути пажњу на правилно руковање ИКТ уређајима.
Појам оперативни систем увести кроз повезивање претходног искуства ученика у коришћењу различитих дигиталних уређаја (кроз дискусију: нпр. који ОС користи мобилни телефон, навести примере: Android, Windows...). Нагласити који оперативни систем користе рачунари на којима ће радити у школи. Описати укратко улогу ОС, нагласити да препознаје и повезује делове рачунара и омогућава да користимо рачунар и друге дигиталне уређаје. На сличан начин увести и појам кориснички програми.
Кроз демонстрацију и личну активност ученика, скренути пажњу на правила која важе у кабинету и у раду са рачунарима и опремом (правилно укључивање, пријављивање, коришћење, одјављивање и искључивање рачунара). Увести појам „радна површина" оперативног система (направити паралелу код рачунара и других дигиталних уређаја). Објаснити појмове икона, пречица, трака са задацима (навести елементе и њихову намену).
Увести појам „Контролна табла", појаснити намену и начин покретања. Без улажења у све детаље контролне табле, са ученицима у овом разреду урадити само најосновнија подешавања уређаја (миша, монитора...) и радног окружења (регионална језичка подешавања ОС-а, језик тастатуре СР ћирилица и латиница, јачина звука…). Овде паралелно урадити све активности, према могућностима, и кроз основна подешавања на телефону јер су такви уређају ученицима блиски.
Кроз конкретне примере објаснити појам датотеке и неопходност организације датотека у рачунару: чување и проналажење, премештање или брисање (поменути „Корпу за

отпатке"). Дискутовати са ученицима о врстама датотека (текст, бројеви, слике, звук, видео и мултимедија).
За креирање, измене, чување и приказивање резултата рада у форми датотека, одабрати доступне корисничке програме (лиценциране или бесплатне), као што су програми за: цртање, обраду текста, израду мултимедијалних презентација, снимање звука и видео-записа помоћу других уређаја (мобилни телефон, камера, микрофон…), репродукцију звука и видео материјала који могу бити инсталирани у рачунару или на „облаку". Наставник може по својој процени одабрати и друге програме који ће такође утицати на стицање жељеног, функционалног ИКТ знања и вештина у раду са наведени мултимедијалним елементима.
У петом разреду ученик треба да креира и уреди дигиталне слике/цртеже коришћењем расположивих алата изабраног програма (селектовање, копирање, лепљење, промену величине слике, додавање и брисање облика, одсецање дела слике, чување, затварање, проналажење, дораду и чување продукта, као и алате за зумирање, унос текста, употребу „четкице", „гумице" и сл.).
При раду са текстом применити основне алате за уређивање и обликовање текста (унос текста, додавање, брисање, копирање, селектовање, поравнање, промена фонта, боје, величине слова, уметање слика...). Наглашавати потребу одабира одговарајућег писма (кодног распореда: ћирилица, латиница...) и инсистирати на примени правописа. Увежбати чување и штампање документа. Рад са табелама и сложенијим алатима обрадити у старијим разредима.
Паралелно са српском терминологијом поменути и изворне енглеске термине.
Снимање звука и видео-записа, сходно могућностима, започети демонстрацијом употребе уређаја: камера, микрофон, звучници, мобилни телефони, итд. Обухватити најосновније технике у процесу снимања (покрени, заустави, сачувај, обриши) и репродукције (покрени, паузирај, заустави, пусти од почетка, подеси јачину звука). У вежби чувања аудио/видео записа скренути пажњу на различите типове датотека у конкретном програму (нпр. mp3, mp4, avi, midi…).
При изради мултимедијалних презентација применити основне алате за уређивање и обликовање садржаја. У програму за израду мултимедијалних презентација користити раније креиране звучне и видео записе. Прилагодити тип датотеке изабраном програму (користити неки од расположивих програма за конверзију података). Кроз разговор са ученицима и кроз примере развити појам добре презентације и начине представљања (колико је битан садржај а не само форма).

Дигитална писменост (5)

При реализацији тематске целине Дигитална писменост појаснити ученицима шта значи коришћење ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин, и нагласити да то није обавеза само ИТ стручњака већ свих корисника. Демонстрирати функције антивирусног програма и заштитног зида. Анализирати са ученицима од каквог су материјала направљени ИКТ уређаји, да ли се такви материјали могу рециклирати и на које све начине се могу одлагати дигитални уређаји који нису у употреби, у циљу заштите животне средине.
Проверити са ученицима њихова досадашња искуства у коришћењу веб-прегледача (читача, браузера). Разговарати о сајтовима претраживачима и начинима претраге, увести појмове аутор и ауторска права и навести основне лиценце. Претрагу интернета и одабир релевантних страница из приказаних резултата претраге. (Како проналазимо, бирамо и преузимамо информације? Како стварамо (онлајн апликације)? Како размењујемо информације и сарађујемо на интернету?)
На унапред припремљеном скупу веб-страна кроз дискусију о процени информација пронађених на интернету (публика којој је сајт намењен, аутор, тачност/прецизност,

објективност, актуелност и интернет адреса) подстицати развој критичког мишљења ученика.
Упознати ученике са правилима понашања на интернету (енг. Netiquette). За утврђивање и појашњавање ове теме, организовати квизове и радионице (на теме безбедно – небезбедно, пожељно – непожељно понашање на интернету) као и симулације небезбедних ситуација са акцентом на то како је пожељно реаговати у датим ситуацијама (кроз играње улога и сл.). Једна од активности за ученике, ради повезивања знања, може бити израда текстуалних докумената на тему: Моја правила понашања на интернету, Пет најважнијих правила за безбедан интернет, Како да интернет постане сигурнији за децу, и сл.
У корелацији са другим предметима (физичко и здравствено васпитање) велику пажњу посветити томе како уређаји које свакодневно користе (рачунар, телефон, таблет...) могу лоше да утичу на њихово здравље при чему их треба водити ка ситуацијама на које их родитељи свакодневно подсећају (лоше држање, дуго гледање у екран,…..). Посебну пажњу посветити развоју свести код ученика о времену у току дана, утрошеном на рад са технологијом и могућим развојем зависности од технологије.

Рачунарство (16)

Реализација теме може се започети приказивањем мотивационих филмова о програмирању. Увести појмове: програм и програмирање. Демонстрирати готове анимације и рачунарске игре ради развијања свести и побуђивања мотивације да ученици сами могу да креирају своје игрице. Одабрати пример игрице за анализу (на пример са портала www.code.org), као и друге мотивационе материјале из сличних образовних извора) са циљем упознавања ученика са корацима у решавању једноставних проблемских задатака. Увести појам алгоритма при решавању најједноставнијег проблема. Искористити искуство које ученици имају као корисници технологије (рачунара, паметних телефона...) да би се направила јасна веза између процеса програмирања и коначног производа, игрица или анимација. Поред тога, истицати да се кроз учење програмирања и алгоритама, развијају стратегије за решавања животних проблема, сваки задатак који себи постављамо у свакодневном животу се решава корак по корак, тј. алгоритамски.
У међупредметној координацији са предметом математика, увести математичко-логичке појмове које леже у основи информатике и рачунарства: скуп, елементи, подскуп, једнакост скупова, празан скуп (са одговарајућим знацима); Венови дијаграми; скуповне операције: унија, пресек, разлика и одговарајуће ознаке; речи: „и”, „или”, „не”, „сваки”, „неки”; одговарајуће логичке везнике и њихову интерпретацију скуповним операцијама и релацијама. Коришћењем примера из текућих садржаја, даље се осмишљава појам скупа, изграђује математичко-информатички језик и уноси прецизност у изражавању. Потребно је на разноврсним примерима користити одговарајуће симболе (знаке) и уочавати законитости скуповних и логичких операција. На подесним примерима илустровати математичко-логичку употребу речи: сваки, неки, или, и, не, следи (ако...онда). Ученици усвајају елементе дедуктивног закључивања (правилно формулисање тврђења; правилно закључивање, правилно коришћење везника „и”, „или”, а нарочито „ако...онда”). Наставити са даљим изграђивањем појмова: бројевни израз, променљива, израз с променљивом и придруживање, користећи при томе и термине израз, формула, исказ, алгоритам. Уочавати примере једноставнијих (функцијских) зависности у разним областима (придруживање по датом правилу бројева – бројевима, бројева – дужима, бројева – површинама и др.), као и једноставнијих алгоритамских процедура (основни алгоритми за извођење рачунских операција сабирања, множења, дељења с остатком, Еуклидовог алгоритма). При томе је важно коришћење дијаграма и табела (дијаграм тока алгоритма, табела резултата неког пребројавања или мерења и др).

Објаснити проблем речима, дефинисати сваку појединачну инструкцију (корак) и поступак ређања блокова, представити дејство наредбе „покрени" и описати какво дејство има на понашање објекта. Напоменути да се једном поређани блокови инструкција могу више пута покренути. Преласком на наредне нивое сложености објаснити зашто је погодно заменити кораке који се понављају одговарајућом блок наредбом (петља–блок „понављај") или ако проблемски задатак садржи неки задати услов, објаснити потребу раздвајања (гранање–блок „ако је") на наредбе које ће се извршити ако је испуњен услов.

Изабрати програмско окружење за визуелно програмирање (Scratch, Stencyl, AppInventor, Alice, …) које треба да омогући алгоритамско решавање проблема и основе програмирања. Програмско окружење бирати тако да омогућава једноставну анимацију објеката, односно, да алати омогућавају ученицима да се одмах, без много теоријског увода и објашњења сложених програмерских концепата, активно укључе у програмирање.

У зависности од изабраног програмског окружења прилагодити сва следећа објашњења специфичностима тог алата.

Кроз активну наставу и укљученост у процес креирања програма од првих часова, ученици ће поступно усвојити потребне појмове, знања и вештине. Указати на сличности и разлике са примерима и радним окружењем приказаним на првом часу, као што су ограничења у избору објеката, ограничења у инструкцијама у задатку и навести које могућности нуди изабрано програмско окружење.

Погодан пример, приликом упознавања са радним окружењем, је да ученици за конкретан лик и конкретну сцену, поређају блокове наредби тако да се кликом на лик појави нека порука (нпр. „Здраво ја сам…"). Демонстрирати поступке: избор објеката (нагласак на библиотеке), слагање блокова по принципу „превуци–и–пусти" и покретање програма. Указати ученицима на могућност измене појединачних особина објеката који су доступни у библиотекама и галеријама одабраног софтвера у форми 2Д односно 3Д модела. Упознати ученике кроз овај једноставни пример са појмом наредбе и концептом писања програма кроз ређање блок-наредби. Подизати ниво сложености у складу са појмовима који се уводе: пројекат и сценарио и направити везу са појмовима задатак и писање приче. Довести у везу поступак решавања задатка са писањем програма, и повезати појмове сценарио и алгоритам. Увести појмове: Објекат – лик (библиотека објеката, подешавање особина и својства за изабрани објекат), Објекат – позорница (библиотека позорница, подешавање позадине позорнице, координатни систем сцене), алати (умножи, исеци–обриши, увећај, умањи) и датотека програма (најчешће се користи термин – пројекат). За изабрано радно окружење за визуелно програмирање (за рад код куће) пожељно је припремити кратко писано упутство (проналажење, преузимање, инсталирање…), демонстрирати и појаснити (поступак: преузимања, чувања и инсталирања изабраног програмског окружења, напоменути могућност коришћења онлајн апликације, уколико таква могућност постоји). Сваки од објеката ученик може креирати самостално, уместо да користи предефинисане објекте из библиотека.

Демонстрирати на сваком примеру следеће технике: креирање пројекта (нови пројекат, изабрати објекат чије се активности дефинишу, као и објекте који дефинишу његову околину, дефинисати почетни положај објекта и својства објекта – у неким окружењима информација о објекту), једноставна подешавања (употребу алата: увећај, умањи, умножи, исеци, окрени, промени боју...), задавање изабраног кретања или понашања (из палете блокова: управља догађајем, за задате акције одговарајући догађај...), чување пројекта (именовање, избор локације), поновно отварање (затварање, проналажење, покретање) и модификацију пројекта (измену неког елемента: оријентацију, боју,

величину и сл., проналажење и исправљање грешака, чување измена у пројекту). Демонстрирати и указивати на разноврсне функционалности доступне у палетама блокова, за: кретања, изглед и активности коју објекат треба да реализује (предвиђених сценаријом) преко примера као што су: кретање објеката да се избегну препреке, разговор два лика о појмовима које су учили у претходној лекцији и сл.

Упознати ученике са категоријама блокова и начином задавања параметара (трајање догађаја, број понављања, промену угла, промену положаја…). Унос података преко тастатуре користити за промену параметара у оквиру блок-наредбе. Применом различитих функционалности објеката ученици треба да уоче информације о близини објеката, њиховој величини и просторним односима. На конкретном примеру демонстрирати утицај промене параметара на извршавање програма. Демонстрирати функције едитовања објеката, едитовања и управљања програмом (измене у редоследу блокова, обједињавање блокова који се понављају у петље или гранање), тестирање и праћење сваког корака приликом извршавања програма.

Појам променљиве увести на конкретном примеру који једноставним рачунским операцијама и њиховим извршавањем доводи до решавања конкретног проблема. Обухватити појмове и поступке за креирање променљивих, доделу вредности и коришћење оператора. Нпр. сходно узрасту и у корелацији са математиком за пети разред креирати програм за израчунавање обима и површине правоугаоника. При томе креирати променљиве:дужина, ширина, обим и површина и скренути пажњу да су оператори који се користе у овом примеру основне рачунске операције (сабирање, множење).

Поступно кроз примере увести појмове: линијска, циклична и разграната структура, као што су: промена позадине или лика у односу на догађај, креирање реченице од речи и слика, разврставање објеката у скупове (жива и нежива природа, планете, реке...), упоређивање вредности две променљиве, понављање кретања и мелодије док се не додирне други објекат, одређивање просечне температуре на основу пет бројева који представљају измерене температуре од понедељка до петка, налажење најлакшег ранца од дата три, одређивање просечне висине или тежине дечака и девојчица у групи (за напредније…) и слично.

Без обзира на примере који се одаберу требало би свакако обавезно обрадити мале серије од коначно много елемената и за њих израчунати: број, збир, просек, минимум, максимум.

Анализирати са ученицима карактеристике појединих структура и оправданост примене у појединим ситуацијама.

Поступак корак по корак до решења проблема, треба да послужи за систематизацију поступка израде пројекта. Она треба да обухвати разумевање појма пројекта, израду сценарија и алгоритма, рећање блок-наредби, проверу грешака, исправљање програма, дељење са другима преко Интернета. Нагласити да се алгоритми могу описати на разне начине: дијаграмом тока, псеудокодом, препричано обичним језиком, као и кроз програм креиран у једном од визуелно оријентисаних програмерских алата. Демонстрирати поступак постављања пројекта на Интернет. Указати на могућност преузимања готових пројеката са Интернета, ради проналажења најбољег решења за сопствени пројекат, уочавање туђих и својих грешака, као и за добијање идеја и развијања креативности.

Пројектна настава (6)

Наставницима се препоручује да у току петог разреда, ради развијања међупредметних компетенција и остваривања корелације са другим предметима, реализују са ученицима најмање два пројектна задатка. Време реализације пројектних задатака од којих је један из области ИКТ и Дигитална писменост и други из области Рачунарство одређује наставник у договору са ученицима и са наставницима других предмета, који покривају

област изабране теме. При избору тема, сходно интересовањима извршити поделу ученика на групе/парове.
При реализацији првог пројектног задатка ставити нагласак на разради пројектног задатка – од израде плана до представљања решења. Наставник планира фазе пројектног задатка у складу са временом, сложеношћу теме, расположивим ресурсима (знања, вештине и ставови које су ученици усвојили након тематских целина ИКТ и Дигитална писменост, техничке опремљености школе и других релевантних фактора). Ученици заједно са наставником пролазе кроз све фазе рада на пројектном задатку, при чему наставник наглашава сваки корак, објашњава, иницира дискусију и предлаже решења.
При представљању фаза пројекта може послужити следећи пример: Фаза 1: представљање тема, формирање група и одабир теме; Фаза 2: Одабир материјала и средстава, разматрање додатне подршке предметног наставника у зависности од теме; Фаза 3: Планирање времена и избор стратегије за решавање задатка у складу са роком за предају рада; Фаза 4:Прикупљање и проучавање материјала, израда задатка и припрема за излагање; Фаза 5: Представљање резултата пројектног задатка, дискусија и процена/самопроцена урађеног (наставник обезбеђује услове за што успешније излагање, усмерава дискусију и врши евалуацију урађеног са прецизном повратном информацијом).
Пројектни задаци се баве реалним темама из школског или свакодневног живота. За предвиђени број часова ове тематске целине и са добро испланираним активностима, може се очекивати да ученици успешно израде и представе решење пројектног задатка. Акценат је на подстицању иницијатива и креативности, успостављању сарадничких и вредносних ставова код ученика. Циљ је развијање и неговање: поступности, повезивања и изградње сопствених стратегија учења, вршњачког учења, вредновања и самовредновања постигнућа.
Пројектни задаци подразумевају корелацију и сарадњу са наставницима осталих предмета, која се може остварити на оваквим и сличним примерима:
– израда интервју-а или чланака (на теме: занимљивости из света спорта, уметности,науке)
– израда упутства или туторијала (типа: „како да подесите”, „како да измените”, „како да решите овај задатак”‘, „како да користите програм ... ”);
– израда правила понашања (на теме: у спортској сали, у кабинету..., за безбеднији рад на интернету, за креирање сигурне лозинке, заштите рачунара од злонамерних програма, заштите здравља).
Додатна мотивација за ученике може бити избор најбољих радова за: школски часопис, сајт школе, огласну таблу (одељење гласа – вредновање, самовредновање) а да остале радове постављају на пано у кабинету информатике и рачунарства…
Добар пример сумирања научених поступака је израда пратеће документације у виду фајлова различитог типа, као што су: текстуални фајлови, слике, видео материјали и сл.
Други пројектни задатак се реализује по фазама које су већ описане.
За пример могу послужити следеће теме: Направи калкулатор или Креирај програм за израчунавање...(математика), Прича из космоса, Испричај причу о месту у коме живиш или Туристички водич кроз… (географија), Интервјуиши другаре о будућим занимањима (у форми стрипа), Замеси хлеб (од њиве до трпезе)... Ученици такође, могу позајмити већ урађени пројекат, преузети га са интернета и прилагодити свом сценарију.
Идеја за пројектни задатак може бити и израда квиза и теста за проверу знања, понављање, утврђивање, систематизацију градива из целог предмета.
Ученици пре прикупљања материјала израђују сценарио (причу или алгоритам за конкретан задатак), разрађују кораке и описују поступак решавања пројектног задатка. Део задатка је и чување материјала употребљеног за решавање пројектног задатка.

Очекивани продукт пројектног задатка је мултимедијални садржај у форми: стрипа, анимације, игрице и сл., а напреднији ученици могу израдити алгоритам и програм за решавање конкретног проблемског задатка.

ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Циљ наставе и учења физичког и здравственог васпитања је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

ОБЛАСТ/ТЕМА		ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ ФЗВ ОФА		– примени комплексе простих и општеприпремних вежби у већем обиму и интензитету у самосталном вежбању; – користи научене вежбе у спорту, рекреацији и различит животним ситуацијама; – упоређује резултате тестирањ са вредностима за свој узраст	Основни садржаји Вежбе за развој снаге. Вежбе за развој покретљивости. Вежбе за развој аеробне издржљивости. Вежбе за развој брзине. Вежбе за развој координације. Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности.
ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА (реализује се кроз све наставне области и теме уз практичан рад)	Физичко вежбање и спорт	– препозна могуће последице недовољне физичке активности; – правилно се понаша на вежбалиштима као и на спортским манифестацијама; – примени мере безбедности у вежбању у школи и ван ње; – одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима;	Основни садржаји Основна правила вежбања. Основна правила Кошарке и правила Рукомета. Понашање према осталим субјектима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе). Чување и одржавање материјалних добара која се користе у вежбању. Уредно постављање и склањање справа и

		– примени и поштује правила игара у складу са етичким нормама; – примерено се понаша као посматрач на такмичењима; – решава конфликте на друштвено прихватљив начин; – пронађе и користи различите изворе информација за упознавање са разноврсним облицима физичких и спортско-рекреативних активности; – прихвати победу и пораз; – вреднује спортове без обзира на лично интересовање; – примени усвојене моторичке вештине у ванредним ситуацијама; – процени лепоту покрета у физичком вежбању и спорту; – подстиче породицу на потребу примене редовне физичке активности;	реквизита неопходних за вежбање. Облици насиља у физичком васпитању и спорту. „Ферплеј” (навијање, победа, пораз решавање конфликтних ситуација). Писани и електронски извори информација из области физичког васпитања и спорта. Развој физичких способности у функцији сналажења у ванредним ситуацијама (земљотрес, поплава, пожар...). Повезаност физичког вежбања и естетике. Значај вежбања у породици. Планирање вежбања у оквиру дневних активности.
	Здравствено васпитање	- примени препоручени дневни ритам рада, исхране и одмора; – користи здраве намирнице у исхрани; – користи само препоручене додатке исхрани; – примењује здравствено-хигијенске мере у вежбању;	Основни садржаји Значај физичке активности за здравље. Поштовање здравствено-хигијенских мера пре и после вежбања. Последице неодржавања хигијене – хигијена пре и после вежбања. Значај употребе воћа и поврћа у исхрани . Последице неправилне исхране и прекомерног

		– правилно реагује након повреда; – чува животну средину током вежбања; – препозна последице конзумирања дувана.	уношења енергетских напитака. Поступци ученика након повреда (тражење помоћи). Вежбање и играње у различитим временским условима (упутства за игру и вежбање на отвореном простору). Чување околине на отвореним просторима изабраним за вежбање. Последице конзумирања дувана.
МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ, СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ ФЗВ ОФА	Атлетика ФЗВ ОФА	– примени досегнути ниво усвојене технике кретања у игри, спорту и свакодневном животу; – разликује атлетске дисциплине; – развија своје моторичке способности применом вежбања из атлетике;	Обавезни садржаји Техника штафетног трчања. Скок удаљ. Бацања кугле 2 кг. Истрајно трчање – припрема за крос. Проширени садржаји Тробој.
	Спортска гимнастика ФЗВ ОФА	– одржава равнотежу у различитим кретањима, изводи ротације тела; – схвати вредност спортске гимнастике за сопствени развој;	Основни садржаји Вежбе на тлу. Вежбе у упору. Гимнастички полигон. Проширени садржаји Вежбе на тлу (напредне варијанте). Вежбе у упору(сложенији састав).
	Основе тимских и спортских игара ФЗВ ОФА	– изведе елементе кошаркашке технике; – примени основна правила кошарке; – користи елементе кошарке у игри; – примени основне елементе тактике у одбрани и нападу; – учествује на унутар одељенским такмичењима;	Основи садржаји Кошарка: Основни елементи технике и правила: – кретање у основном ставу у одбрани, – контрола лопте у месту и кретању, – вођење лопте, – дриблинг, – хватања и додавања лопте, – шутирања,

			– принципи индивидуалне одбране, – откривање и покривање (сарадња играча), – основна правила кошарке. Проширени садржаји Напредни елементи технике, тактике и правила игре: – дриблинг (сложеније варијанте), – финтирање. Основни принципи колективне одбране и напада.
	Полигон ФЗВ	– објасни својим речима значај примењених вежби; – процени ниво сопствене дневне физичке активности; – препозна начине за побољшање својих физичких способности;	Полигон у складу са реализованим моторичким садржајима.
	Рукомет / мини рукомет ОФА	– изведе елементе рукометне технике; – примени основна правила рукомета; – користи елементе рукомета у игри; – примени основне елементе тактике у одбрани и нападу; – учествује на унутар одељенским такмичењима;	Рукомет: Напредни елементи технике и правила: -хватање котрљајућих лопти -дриблинг -шутирање на гол(бочни шут са отклоном,шутирање пивотмена,шут са крила) -додавање лопте,варијанте -финтирање:једнострука финта у слабију страну -хватање лопте једном руком -вежба са два и три играча у нападу -основни принцип колективне одбране -техника игре голмана -игра са применом правила

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Биологија, Географија, Музичка култура, Ликовна култура, Информатика, Математика, Српски језик

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Концепција физичког и здравственог васпитања заснива се на јединству часовних, ванчасовних и ваншколских организационих облика рада, као основне претпоставке за остваривање циља кроз достизање исхода и стандарда овог васпитно-образовног подручја.

Главна промена у савременој концепцији и пракси образовања и васпитања, па тако и у програму премета физичко и здравствено васпитање, је померање тежишта са наставних садржаја на јасно дефинисане исходе, односно са наставних садржаја на процес учења и његове резултате.

Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли у предмету физичко и здравствено васпитање, и учешћем у обавезним физичким активностима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у три предметне области:

– физичке способности,

– моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине и

– физичка и здравствена култура.

Они омогућавају да се циљ овог предмета достигне у складу са предметним и међупредметним компетенцијама и стандардима постигнућа. Исходи не прописују структуру, садржаје и организацију наставе, као ни критеријуме и начин вредновања ученичких постигнућа.

Циљ и исходи предмета се остварују кроз наставу физичког и здравственог васпитања (у трајању од 2 школска часа недељно) и обавезне физичке активности сваког ученика (у трајању од 1,5 школски час недељно). Програм петог разреда базиран је на континуитету усвојених знања, вештина, ставова и вредности из првог циклуса основног образовања и васпитања.

Настава физичког и здравственог васпитања усмерена је према индивидуалним разликама ученика, које се узимају као критеријум у диференцираном приступу, па самим тим неопходно је упутити ученика или групу ученика, на олакшане или проширене садржаје у часовној, ванчасовној и ваншколској организацији рада.

Где је неопходно, програмске садржаје потребно је реализовати према полу.

Обавезни организациони облици рада:

А. часови физичког и здравственог васпитања;

A_1. обавезне физичке активности ученика;

Остали облици рада (ванчасовне и ваншколске активности):

Б. слободне активности – секције,

В. недеља школског спорта,

Г. активности у природи (кросеви, зимовање, летовање – камповање...),

Д. школска и ваншколска такмичења

Ђ. корективно-педагошки рад.

ВЕРСКА НАСТАВА – ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС

ТЕМА (наставне јединице)	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће:	САДРЖАЈИ
I – УВОД 1. Упознавање садржаја програма и начина рада	Упознавање ученика са садржајем предмета, планом и програмом и начином реализације наставе Православног катихизиса; Установити каква су знања стекли и какве ставове усвојили ученици у претходном разреду школовања.	моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у току 6. разреда основне школе; моћи да уочи какво је његово предзнање из градива Православног катихизиса обрађеног у претходном разреду школовања. бити мотивисан да похађа часове Православног катихизиса.	Упознавање са садржајем програма и начином рада
II - ПРИПРЕМА СВЕТА ЗА ДОЛАЗАК СИНА БОЖИЈЕГ 2. Историјске околности пред долазак Христов 3.Јеврејско ишчекивање Месије 4. Свети Јован Претеча	Упознати ученике са културно-историјским приликама у Палестини пред Христово рођење; Указати ученицима на старозаветна пророштва везана за долазак Спаситеља – Месије; Објаснити ученицима улогу и значај Светог Јована Претече; Развити свест код ученика о значају покајања и врлинског живота;	моћи да каже да су Јевреји пред долазак Месије били под Римском окупацијом и да су међу њима постојале поделе моћи да препозна да су Јевреји очекивали Месију на основу старозаветних пророштава моћи да преприча живот Светог Јована Претече и Крститеља Господњег и каже да је он припремао народ за долазак Христа моћи да доживи врлински живот и покајање као припрему за сусрет са Христом;	Историјске околности пред долазак Христов Старозаветна пророштва о доласку Месије Свети Јован Претеча
III - УВОД У НОВИ ЗАВЕТ 5.Нови Завет је испуњење Старог Завета	Упознати ученике са настанком новозаветних књига; Објаснити ученицима кључне	моћи да закључи да је доласком Исуса Христа Бог склопио Нови Завет са људима. моћи да наведе неке од новозаветних књига и	

6. Новозаветни списи 7. Јеванђелисти	новозаветне појмове; Пружити ученицима основ за разумевање смисла новозаветних догађаја; Подстаћи ученике да самостално читају Свето Писмо.	околности њиховог настанка; моћи да пронађе одређени библијски одељак; моћи да каже да се Библија користи на богослужењима; моћи да именује Јеванђелисте и препозна њихове иконографске симболе; бити подстакнут на читање Светог Писма.	
IV - БОГОЧОВЕК – ИСУС ХРИСТОС 8. Пресвета Богородица – Благовести 9. Богородичини празници 10. Рођење Христово 11. Христос је Богочовек 12. Крштење Христово 13. Христова чуда 14. Новозаветне заповести и Беседа на гори	Пружити ученицима основно знање о личности Пресвете Богородице; Објаснити ученицима хришћанско поимање слободе; Пружити ученицима основно знање о јеванђељским казивањима о Господу Исусу Христу; Објаснити ученицима разлог оваплоћења Сина Божијег; Подстаћи ученике да у описима Христових чуда увиде љубав Божију	моћи да преприча догађај Благовести и да препозна да је то „почетак спасења“; моћи да препозна службу анђела као гласника и служитеља Божијих; моћи да препозна Богородичино прихватање воље Божије као израз слободе; моћи да уочи да је за разлику од Еве, Богородица послушала Бога моћи да преприча неке од догађаја из живота Пресвете Богородице и повеже их са Богородичиним празницима; моћи да преприча библијски опис Рођења Христовог;	
15. Христос – „пут, истина и живот“ 16. Лазарева Субота и Цвети 17. Тајна Вечера – прва Литургија 18. Страдање Христово	Кроз Христове заповести о љубави и тумачење појединих одељака из Беседе на гори указати ученицима на значај љубави према Богу и ближњима. Подстаћи ученике да живе по Јеванђељу;	моћи да препозна да је Христос дошао на свет да сједини Бога и човека моћи да преприча библијски опис Христовог Крштења, поста и кушања; моћи да препозна да су Христова чуда израз Његове љубави према људима;	Лазарева Субота и Цвети Тајна Вечера – прва Литургија Страдање Христово Васкрсење Христово

19. Васкрсење Христово	Указати ученицима на повезаност Тајне Вечере и Свете Литургије; Представити ученицма догађаје Страдања и Васкрсења Христовог као кључне за спасење света и човека.	моћи да увиди разлику између старозаветног закона и новозаветних заповести о љубави; бити подстакнут да прихвати Христа за свој животни узор; моћи да преприча догађаје Васкрсења Лазаревог и Уласка у Јерусалим; моћи да увиди контрадикторност између очекивања јеврејског народа спрам Христове личности; моћи да хронолошки наведе догађаје Страсне седмице; моћи да преприча библијски опис Тајне Вечере и у приносу хлеба и вина препозна Свету Литургију;	

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Катихизација као литургијска делатност- заједничко је дело
катихете (вероучитеља) и његових ученика.

Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација („знања о вери“), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином
остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада.

Врсте наставе

Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава (35 часова) практична настава (1 час)

Место реализације наставе

Теоријска настава се реализује у учионици;

Практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању;

Уводне часове требало би осмислити тако да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквимпредзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса, група располаже.Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике наистраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно информативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременимпедагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Имаући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног
садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе – узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика.

У остваривању савремене наставе наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу.
Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и
Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота.

Евалуација наставе

Евалуацију наставе (процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе) наставник ће остварити на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова;

Оцењивање

Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз:
усмено испитивање;
писмено испитивање;
посматрање понашања ученика;

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

ЦИЉ: подстицање развоја личности и социјалног сазнања код ученика основне школе. Овај наставни предмет треба да пружи могућност ученицима да постану активни учесници у процесу образовања и васпитања, и да изграде сазнања, умења, способности и вредности неопходне за формирање аутономне, компонентне, одговорне и креативне личности, отворене за договор и сарадњу, која поштује себе и друге. Програм пружа ученицима могућност за активно учешће у животу локалне заједнице, проширивање знања о демократији, њеним принципима и вредностима кроз практично деловање

ОБЛАСТ	ИСХОДИ	САДРЖАЈ
УВОДНИ ДЕО		Упознавање ученика са планом и програмом наставе грађанског васпитања и начин реализације
ЉУДСКА ПРАВА	Ученик наводи опште и основне карактеристике људских права Својим речима описује везу између права појединаца и општег добра Дискутује о односу права и правде и о сукобу права Образлаже личну одговрност и заштиту здравља Штити своја права на начин на који не угрожава права других	Карактерише људска пава, урођеност, универзалност, неотуђивост и недељивост Опште добро Права појединаца и опште добро Сукоб појединачних права Право и правда Социјална правда
ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО		Политичке странке ивишепартијски систем Власт и опозиција Народна скупштина сврха и надлежност

	Образлаже сврху постојања политичких станака Аргументује потребе ограничавања права власти Наводи кораке од предлагања до усвајања закона Образлаже на примеру могућност утицаја грађана на одлуке Препознаје и одупире се различитим облицима вршњачког притиска Учествује у организацији симулације народне скупштине Препознаје опасност када се нађе у већој групи људи и уме да се заштити У дискусији показује велику активност раду и способнос слушања других Користи информације из различитих извора	Народни посланици и посланичке групе Процедура рада Народне скупштине Скупштинске дебате Предлагање и доношење закона
ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ		Припадност групи Групни идентитет као део идентитета младих Односи у врђњачким групама и њхов утицај на појединце Вршњачки притисак Конформизам Приватност- обим и границе Понашање људи у маси и угроженост права појединаца
ГРАЂАНСКИ АНКТИВИЗАМ		Симулација народне скупштине Одређивање улога и процедуре у скупштини Формирање посланичких група Избор председника скупштине Формирање предлога закона Скупштинска дебата Гласање Евалуација симулације

ПРОГРАМИ ОРИЈЕНТИСАНИ НА ИСХОДЕ И ПРОЦЕС УЧЕЊА

Структура програма свих наставних предмета је конципирана на исти начин. На почетку се налази циљ наставе и учења предмета за други циклус образовања и васпитања. У табели, у другој колони, дефинисани су предметни исходи за крај седмог разреда, у првој колони дате су области и/или теме, а у трећој се налазе предметни садржаји. Иза табеле налазе се кључни појмови садржаја програма и препоруке за остваривања наставе и учења конкретног предмета под насловом. Међутим оно што разликује наставу грађанског васпитања од осталих наставних предмета је врло активан рад ученика у само процесу наставе, слобода мишљења и ставова. Ученик у овом предмету учи да формира објективно и критичко мишљење према себи и другима и да уме да реагује у непријатним ситуацијама. Ученик треба да научи да је вршњачко насиље најприсутније данас преко интернета и како да се заштити од њега.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Исходи су дати на нивоу примене што значи да градиво ученици морају разумети да би могли и применити. Ученици код грађанског развијају способност комуникације, сарадњу и њихово понашање долази до изражаја. Многи исходи ће се препознати у току дужег временског периода. Часови грађанског васпитања су повезани са многим предметима историјом, биологијом, географијом, језицима, и наставник смишља различите активности ученика које ће довести до усвајања знања и критичког мишљења.

ФИЗИКА

ЦИЉЕВИ наставе физике су да ученици упознају природне појаве и основне природне законе, да стекну основну научну писменост, да се оспособе за уочавање и распознавање физичких појава у свакодневном животу и за активно стицање знања о физичким појавама кроз истраживање, оформе основу научног метода и да се усмере према примени физичких закона у свакодневном животу и раду.

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
• разликује врсте кретања према облику путање и према промени брзине и одређује средњу брзину; • објашњава узајамно деловање тела у непосредном додиру (промена брзине, правца и смера кретања, деформација тела) и узајамно делова- ње тела која нису у непосредном додиру (гравитационо, електрично и магнетно деловање); • разликује деловање силе Земљине теже од тежине тела; • повезује масу и инерцију, разликује масу и тежину тела, препознаје их у свакодневном животу и решава различите проблемске задатке (проблем ситуације); • демонстрира утицај трења и отпора средине на кретање тела и при-мењује добре и лоше стране ових појава у свакодневном животу; • демонстрира појаву инерције тела, деформације тела под дејством силе, узајамно деловање наелектрисаних тела и узајамно деловање магнета, притисак чврстих тела и течности;	УВОД У ФИЗИКУ	Физика као природна наука. Физика и математика. Физика и техника. Физика и медицина. Методе истраживања у физици (посматрање, мерење, оглед...). Огледи који илуструју различите физичке појаве (из свакодневног живота). *Демонстрациони огледи:* • Како савити млаз воде? • Мехури од сапунице имају облик сфере, зашто? • Када настаје електрично пражњење? • Направи дугу. • Опишимо лик предмета у равном и сферном огледалу. Улога мерења у физици и у свакодневном животу (мерење времена, дужине, површине и запремине...).
	КРЕТАЊЕ	Кретање у свакодневном животу. Релативност кретања. Појмови и величине којима се описује кретање (путања, пут, време, брзина, правац и смер кретања). Векторски карактер брзине. Подела кретања према облику путање и брзини тела. Зависност пређеног пута и брзине од времена код равномерног праволинијског кретања. Променљиво праволинијско кретање. Средња брзина. *Демонстрациони огледи:* • Кретање куглице по Галилејевом жљебу.

• разликује преношење силе притиска кроз чврста тела и течности и наводи примере примене (хидраулична преса, кочнице аутомобила, ходање по снегу...); • познаје примену хидростатичког притисака (принцип рада водовода, фонтане); • изражава физичке величине у одговарајућим мерним јединицама међународног система (SI) и разликује основне и изведене физичке величине, претвара веће јединице у мање и обрнуто (користи префиксе микро, мили, кило, мега); • процењује вредност најмањег подеока код мерних инструмената (односно, тачност мерења); • мери тежину, дужину, време, запремин у и масу и на основу мерених вредности одређује густину и притисак; • одређује средњу вредност мерене величине и грешку мерења; • решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (брзина, тежина, густина, притисак чврстих тела и течности...).		• Кретање мехура ваздуха (или куглице) кроз вертикално постављену дугу провидну цев са течношћу. *Лабораторијска вежбе* 1. Одређивање средње брзине променљивог кретања тела и сталне брзине равномерног кретања помоћу стаклене цеви са мехуром (или куглицом).
	СИЛА	Узајамно деловање два тела у непосредном додиру и последице таквог деловања: покретање, заустављање и промена брзине тела, деформација тела (истезање, сабијање, савијање), трење при кретању тела по хоризонталној подлози и отпор при кретању тела кроз воду и ваздух. Узајамно деловање два тела која нису у непосредном додиру (грави- тационо, електрично, магнетно). Сила као мера узајамног деловања два тела, правац и смер деловања. Векторски карактер силе. Слагање сила истог правца. Процена интензитета силе демонстрационим динамометром. Сила Земљине теже. Тежина тела као последица деловања силе Земљине теже. *Демонстрациони огледи.* • Истезање и сабијање еластичне опруге. Трење при клизању и котр- љању. Слободно падање. • Привлачење и одбијање наелектрисаних тела. • Привлачење и одбијање магнета.
	МЕРЕЊЕ	Основне и изведене физичке величине и њихове јединице (префикси микро, мили, кило, мега). Међународни систем мера. Мерила и мерни инструменти (опсег и тачност). Директно и инди- ректно мерење.

		Појам средње вредности мерене величине и грешке мерења при директним мерењима. *Демонстрациони огледи.* • Мерење дужине (метарска трака, лењир), запремине (мензура) и времена (часовник, хронометар). • Приказивање неких мерних инструмената (вага, термометри, елек- трични инструменти). *Лабораторијске вежбе* 1. Мерење димензија тела лењиром са милиметарском поделом. 2. Мерење запремине чврстих тела неправилног облика помоћу мензуре. 3. Мерење еластичне силе при истезању и сабијању опруге. 4. Мерење силе трења при клизању или котрљању тела по равној подлози.
	МАСА И ГУСТИНА	Инертност тела. Закон инерције (Први Њутнов закон механике). Маса тела на основу појма о инертности и о узајамном деловању тела. Маса и тежина као различити појмови. Мерење масе тела вагом. Густина тела. Средња густина тела. Одређивање густине чврстих тела. Одређивање густине течности мерењем њене масе и запремине. *Демонстрациони огледи.* • Илустровање инертности тела. • Судари двеју кугли (а) исте величине, истог материјала, (б) ра- зличите величине, истог материјала, (в) исте величине, различитог материјала. • Мерење масе вагом. • Течности различитих густина у истом суду – „течни сендвич”

		• Суво грожђе у газираној води. • Мандарина са кором и без коре у води. *Лабораторијске вежбе* 1. Одређивање густине чврстих тела правилног и неправилног облика. 2. Одређивање густине течности мерењем њене масе и запремине. 3. Калибрисање еластичне опруге и мерење тежине тела динамоме- тром.
	ПРИТИСАК	Притисак чврстих тела. Притисак у мирној течности. Хидростатички притисак. Спојени судови. Атмосферски притисак. Торичелијев оглед. Зависност атмосферског притиска од надморске висине. Барометри. Преношење спољњег притиска кроз течности и гасове у затвореним судовима. Паскалов закон и његова примена. *Демонстрациони огледи.* • Зависност притиска чврстих тела од величине додирне површине и од тежине тела. • Стаклена цев са покретним дном за демонстрацију хидростатичког притиска. • Преношење притиска кроз течност (стаклена цев с мембраном, Херонова боца, спојени судови). • Хидраулична преса (нпр. два медицинска инјекциона шприца различитих попречних пресека спојена силиконским цревом). • Огледи који илуструју разлику притисака ваздуха (како се ваздух може „видети”, како свећа може да гори под водом).

		• Огледи који илуструју деловање атмосферског притиска. *Лабораторијска вежба* 1. Одређивање зависности хидростатичког притиска од дубине воде

Кључни појмови садржаја: кретање, мерење, сила, маса, густина, притисак.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Избор програмских садржаја

Из физике као научне дисциплине одабрани су само они садржаји које на одређеном нивоу могу да усвоје сви ученици. Обим одабраних садржаја прилагођен је годишњем фонду часова физике у основној школи.

Оне се могу сажети у следећем:

· прилагодити програм психофизичким могућностима ученика,
· „вратити“ експеримент у наставу физике,
· методички унапредити излагање програмских садржаја,
· извршити бољу корелацију редоследа излагања садржаја физике са садржајима из математике и осталих природних наука.

Значајни део се односи на експеримент у настави, тако да у оквиру оних садржаја где постоје потешкоће у извођењу демонстрационих експеримента или их је немогуће извести (услед недостатка наставних средстава, услова или потенцијалне опасности...), потребно је на други начин приказати исте, најчешће путем мултимедијалних садржаја.

Избор метода логичког закључивања

Од свих метода логичног закључивања у физици као научној дисциплини (индуктивни, дедуктивни, закључивање по аналогији, итд.), ученицима основне школе најприступачнији је индуктивни метод (од појединачног ка општем) при проналажењу и формулисању основних закона физике.

Програм предвиђа да се унутар сваке веће тематске целине, после поступног и аналитичног излагања појединачних наставних садржаја, кроз систематизацију и обнављање изложеног градива, изврши синтеза битних чињеница и закључака и да се кроз њихово обнављање омогући да их ученици у потпуности разумеју и трајно усвоје.

Једноставни експерименти

Увођење једноставних експеримената за демонстрирање физичких појава има за циљ развијање радозналости и интересовања за физику и истраживачки приступ природним наукама. Потребно је садржаје обогатити једноставним и очигледним експериментима, тзв. „малих огледа“, који не захтевају скупу и сложену опрему за демонстрирање физичких појава.

Експеримент у настави може се применити у више облика:

· демонстрациони експерименти
· лабораторијске вежбе
· лабораторијски експериментални задаци
· домаћи експериментални задаци
· израда учила и апарата
· посматрање и анализа видео записа (или симулације) експеримента

Начин презентовања програма

Програмски садржаји доследно су приказани у форми која задовољава основне методске захтеве наставе физике:

· Поступност (од једноставнијег ка сложеном) при упознавању нових појмова и формулисању закона.

· Очигледност при излагању наставних садржаја (уз сваку тематску целину побројано је више демонстрационих огледа).

· Индуктивни приступ (од појединачног ка општем) при увођењу основних физичких појмова и закона.

· Дедуктивни приступ (од општег ка појединачном) при увођењу основних физичких појмова и закона.

· Повезаност наставних садржаја (хоризонтална и вертикална).

Систематичност наставе претпоставља прегледно и логично излагање градива, истицање оног што је у томе битно, дидактичко-методичко структурирање наставног процеса, логичку повезаност елеменатаградива, док поступност подразумева обраду градива од лакшег ка тежем, од познатог ка непознатом, од једноставног ка сложеном и од конкретног ка апстрактном.

Градиво физике је веома обимно, комплексно и разноврсно, те је за усвајање тог градива неопходно да ученици активно учествују. Потребно је настојати да ученици у току наставе схвате суштину изучаваног градива, а наставу организовати тако да ученици буду што је могуће више активни (да размишљају, дискутују, питају, вежбају, рачунају...).

Облици наставе

Циљеви и задаци наставе физике остварују се кроз следеће облике наставе:

· излагање садржаја теме уз одговарајуће демонстрационе огледе,

· решавање квалитативних и квантитативних задатака,

· лабораторијске вежбе,

· коришћење других начина рада који доприносе бољем разумевању садржаја теме (домаћи задаци, читање популарне литературе и сл.),

· систематско праћење рада сваког ученика посебно.

Како уз сваку тематску целину иду демонстрациони игледи, ученици ће спонтано пратити ток посматране појаве, а на наставнику је да наведе ученика да својим речима опише појаву коју посматра, затим следи прецизан језик физике којим наставник дефинише појмове и законе. Овим начином наставе постиже се трајније знање и потпунује разумевање појаве.

При решавању квантитативних (рачунских) задатака, у задатку прво треба сагледати физичке садржаје, а затим прећи на математичко формулисање и решавање. Дискусија о резултатима има додатни значај за разумевање садржаја.

Лабораторијске вежбе чине саставни део редовне наставе и организују се тако да се ученици у одељењу поделе у групе (најчешће 3 до 5 чланова). Час лабораторијских вежби подразумева уводни део, мерење, записивање и обраду резултата мерења.

Друге начине рада наставник планира у зависности од наставног садржаја, а у циљу стицања трајнијег знања ученика, као и у циљу поспешивања интересовања за одређену област физике и науке уопште. Поред домаћих задатака, примена информационо-комуникационе технологије је од великог значаја у процесу наставе и учења. Начини рада који се могу користити су: презентовање, дискусије, презентације, симулације, поучавање интерактивним упутствима, учење открићем, учење кроз игру, вршњачко и сарадничко учење.

Наставник континуирано прати рад сваког ученика непрекидном контролом његових стечених знања на основу свих облика наставе.

Допунска настава и додатни рад

Програмски садржаји ове наставе прилагођени су посебним потребама оних ученика који је похађају.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
Редослед излагања градива физике усаглашен је са редоследом градива из математике. Како програм математилке за основну школу не обухвата садржаје из векторске алгебре, у оквиру програма физике није предвиђено да се физичке величине које имају векторску природу експлицитно третирају као вектори, већ као величине које су једнозначно одређене са три податка: бројном вредношћу, правцем и смером.
У оквиру садржаја физике постоје корелациони сегменти (вертикални и хоризонтални) на следећим темама: математика – аритметичка средина, директна и обрнута пропорционалност, запремина правилног геометријског тела, линеарна функција, заокруживање, физичко васпитање – атлетика, биологија – загађивање животне средине, географија – планете и њихово кретање, техничко образовање – графичко представљање функција, хемија – материја и супстанција.

ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

Циљ допунске наставе је да ученик, уз додатну помоћ наставника, стекне минимум основних знања из садржаја које предвиђа програм физике у основној школи.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА:
Настава се организује са укупним фондом од 54 часа, за сваки разред посебно. Похађају је ученици који у редовној настави нису достигли основни ниво постигнућа образовних стандарда, као и ученици који су због болести или других разлога били одсутни са наставе
.

ПРОГРАМСКИ САДРЖАЈ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ ЗА ШЕСТИ РАЗРЕД

Наставна тема	Задаци допунске наставе	Бр. часова
Кретање	Ученик: • уме да препозна врсту кретања према облику путање • уме да препозна равномерно кретање • уме да израчуна средњу брзину, пређени пут или протекло време ако су му познате друге две величине • уме да препозна јединице за брзину • уме да претвара јединице изведених физичких величина у одговарајуће јединице SI система	4
Сила	• уме да препозна гравитациону силу и силу трења које делују на тела која мирују или се крећу равномерно • уме да препозна смер деловања магнетне и електростатичке силе • уме да препозна еластичну силу, силу потиска и особине инерције • зна основне особине гравитационе и еластичне силе, и силе потиска	3

Мерење	• уме да чита мерну скалу и зна да одреди вредност најмањег подеока • уме да препозна мерила и инструменте за мерење дужине, масе, запремине, температуре и времена • зна да користи основне јединице за дужину, масу, запремину, температуру и време • уме да препозна јединице за брзину • зна основна правила мерења, нпр. нула ваге, хоризонтални положај, затегнута мерна трака • зна да мери дужину, масу, запремину, температуру и време • поседује мануелне способности потребне за рад у лабораторији • уме да се придржава основних правила понашања у лабораторији • уме да препозна дозвољене јединице мере изван SI, нпр. литар или тону • уме да користи префиксе и претвара бројне вредности физичких величина из једне јединице у другу, нпр. километре у метре	5
Маса и густина	• разуме и примењује концепт густине • уме да препозна еластичну силу, силу потиска и особине инерције	3
Притисак	• разуме принцип спојених судова • зна да хидростатички притисак зависи од висине стуба флуида	3

ПРОГРАМ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ ИЗ ФИЗИКЕ

Циљ додатне наставе је да ученик уз додатну помоћ наставника, прошири постојећа знања из садржаја које предвиђа програм физике у основној школи, а такође да стекне нова знања у складу са идивидуалним интересовањима.

ЗАДАЦИ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ СУ:

- разумети улогу експеримента, доказа и креативне мисли у развоју научних идеја,
- разумети настајање и значај научних открића у физици, као и допринос неких научника,
- примењивати стечена знања и вештине из математике и физике,
- објашњавати промене, појаве и процесе у природи користећи научне појмове,
- објашњавати податке прикупљене посматрањем и мерењима, изводити закључке и процењивати њихову сагласност са предвиђањима,
- процењивати грешке мерених физичких величина (средња вредност и апсолутна грешка),
- уочавати узрочно-последичне везе између неких физичких појава и односе између физичких величина,
- познавати логичке процедуре и владати њима,
- користити различите начине за решавање проблем-ситуација,
- разликовати чињенице и теорију од њихових интерпретација и личног искуства,
- резимирати и изводити закључке,

- постављати питања и показивати иницијативу у тражењу одговора,
- тражити информације из различитих области и различитих извора,
- знати да препозна физичке процесе и законе у другим научним дисциплинама (нпр. метеорологија, географија, астрономија...),
- умети да се јасно изрази речима, сликом, табелом и да се користи језиком математике и физике,
- да прецизно, концизно и јасно изрази своје мишљење и закључке,
- користити различите изворе информација (уџбеник, приручник, популарну научну литературу, Интернет...),
- користити у физици своју информатичку писменост,
- осмислити и поставити једноставан експеримент,
- прикупити податке посматрањем, мерењем и др.,
- оценити резултат независно од мерења и рачунања,
- процењивати и проверавати смисленост резултата мерења и рачунања.

ПРОГРАМСКИ САДРЖАЈИ:

Програмски садржаји ове наставе обухватају:

- изабране садржаје из редовне наставе који се сада обрађују комплексније (користи се и дедуктивни приступ физичким појавама, раде се тежи задаци, изводе прецизнија мерења на сложенијим апаратима итд.),
- нове садржаје, који се наслањају на програм редовне наставе, али се односе на сложеније физичке појаве или на појаве за које су ученици показали посебан интерес.

Редослед тематских садржаја у додатној настави прати редослед одговарајућих садржаја у редовној настави. Уколико у школи тренутно не постоје технички услови за остваривање неких тематских садржаја из додатне наставе, наставник бира оне садржаје који могу да се остваре. Поред понуђених садржаја, могу се реализовати и теме за које ученици покажу посебно интересовање.

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА СЕДМИ РАЗРЕД

НАСТАВНИ ПЛАН

Ред. број	А. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	СЕДМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.
1.	Српски језик и књижевност	4	144
3.	Енглески језик	2	72
4.	Ликовна култура	1	36
5.	Музичка култура	1	36
6.	Историја	2	72
7.	Географија	2	72
8.	Физика	2	72
9.	Математика	4	144
10.	Биологија	2	72
11.	Хемија	2	72
12.	Техника и технологија	2	72
13.	Информатика и рачунарство	1	36
14.	Физичко и здравствено васпитање	3	108
УКУПНО: А		28	1008
Ред. број	Б. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ		
1	Верска настава/ Грађанско васпитање		36
2.	Немачки језик / Руски језик	2	72
3.	Матерњи језик/говор са елементима националне културе[5]	2	72
УКУПНО: Б		3	180
УКУПНО: А + Б		31	1188

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности

Ред. број	ОБЛИК ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	СЕДМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.
1.	Редовна настава	31	1054
2.	Слободне наставне активности*	1	34
3.	Допунска настава	1	34
4.	Додатна настава	1	34

Ред. број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	СЕДМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.
1.	Час одељењског старешине	1	36
2.	Ваннаставне активности		36
3.	Екскурзија	До 3 дана годишње	

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Циљеви учења Српског језика и књижевности јесу да се ученик оспособи да правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању; да кроз читање и тумачење књижевних дела развија читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање; подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно повезивање; да се одговарајућим врстама читања оспособљава да усмерено приступа делу и приликом тумачења открива различите слојеве и значења; да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у култури, као и о медијској писмености; да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области.

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
• користи књижевне термине и појмове обрађиване у претходним разредима и повезује их са новим делима која чита; • истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи; • чита са разумевањем различите врсте текстова и коментарише их, у складу са узрастом; • разликује народну од ауторске књижевности и одлике књижевних родова и основних књижевних врста; • разликује основне одлике стиха и строфе –укрштену,	**КЊИЖЕВНОСТ**	**ЛЕКТИРА** **ЛИРИКА** *1.* Јован Дучић: *Подне* *2.* Милан Ракић: *Божур* *3.* Владислав Петковић Дис: *Међу својима* *4.* Милутин Бојић: *Плава гробница* *5.* Десанка Максимовић: *Крвава бајка* *6.* Стеван Раичковић: *После кише* *7.* Јован Јовановић Змај*: Јутутунска јухахаха* *8.* Рабиндранат Тагоре: *Папирни бродови* 9. Вислава Шимборска: *Облаци* **ЕПИКА**

обгрљену и парну риму; слободни и везани стих; рефрен; • тумачи мотиве (према њиховом садејству или контрастивности) и песничке слике у одабраном лирском тексту; • локализује књижевна дела из обавезног школског програма; • разликује етапе драмске радње; • разликује аутора књижевноуметничког текста од наратора, драмског лица или лирског субјекта; • разликује облике казивања (форме приповедања); • идентификује језичко-стилска изражајна средства и разуме њихову функцију; • анализира идејни слој књижевног дела служећи се аргументима из текста; – уочи разлике у карактеризацији ликова према особинама: физичким, говорним, психолошким, друштвеним и етичким; • разликује хумористички од ироничног и сатиричног тона књижевног дела; – критички промишља о смислу књижевног текста и аргументовано образложи свој став;		*1.* Народна бајка (једна по избору): *Међедовић / Чудотворни прстен / Златоруни ован* 2. Стефан Митров Љубиша: *Кањош Мацедоновић* (одломак) *3.* Радоје Домановић: *Вођа* (одломак) *4.* Петар Кочић: *Кроз мећаву* *5.* Иво Андрић: *Јелена, жена које нема* (одломак) *6.* Данило Киш: *Прича о печуркама / Еолска харфа* *7.* Алфонс Доде: *Последњи час /* Владимир Набоков: *Лош дан* 8. *Дневник Ане Франк* (одломак) 9. Ефраим Кишон: *Код куће је најгоре* (једна прича по избору) 10. Афоризми (Душан Радовић и други) **ДРАМА** 1. Бранислав Нушић: *Власт* (одломак) 2. Вида Огњеновић: *Кањош Мацедоновић* (одломак о сусрету Кањоша и Фурлана) **НАУЧНОПОПУЛАРНИ И**

– доведе у везу значење пословица и изрека са идејним слојем текста; • препозна националне вредности и негује културноисторијску баштину; • размотри аспекте родне равноправности у вези са ликовима књижевно-уметничких текстова; • препоручи књижевно дело уз кратко образложење; – упореди књижевно и филмско дело настало по истом предлошку, позоришну представу и драмски текст; • разликује глаголске начине и неличне глаголске облике и употреби их у складу са нормом; • одреди врсте непроменљивих речи у типичним случајевима; • уочи делове именичке синтагме; • разликује граматички и логички субјекат; • разликује сложени глаголски предикат од зависне реченице са везником да; • препозна врсте напоредних односа међу реченичним члановима и независним реченицама;		**ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ** **Обавезна дела** 1. Михајло Пупин: *Са пашњака до научењака* (одломак) 2. Јелена Димитријевић: *Седам мора и три океана* (одломак) / Милош Црњански: *Наша небеса* („Крф, плава гробница“ – одломак) **Једно дело по избору** 1. Јован Цвијић: Охридско језеро (одломак) / Пеђа Милосављевић: *Потера за пејзажима* 2. Светлана Велмар Јанковић: *Српски Београд деспота Стефана (Капија Балкана)* 3. Уметнички и научнопопуларни текстови о природним лепотама и културноисторијским споменицима завичаја 4. Избор из енциклопедија и часописа за децу **ДОМАЋА ЛЕКТИРА** 1. Епске народне песме покосовског тематског круга (*Смрт војводе Пријезде, Диоба Јакшића* и песма по избору) *2.* Епске народне песме о хајдуцима и ускоцима (*Мали Радојица, Стари Вујадин, Старина Новак и кнез Богосав; Иво*

• идентификује врсте зависних реченица; • искаже реченични члан речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом; • примени основна правила конгруенције у реченици; • доследно примени правописну норму; – разликује дугосилазни и дугоузлазни акценат; – говори на задату тему поштујући књижевнојезичку норму; – разликује књижевноуметнички од публицистичког функционалног стила; – састави кохерентан писани текст у складу са задатом темом наративног и дескриптивног типа; – напише једноставнији аргументативни текст позивајући се на чињенице; – користи технички и сугестивни опис у изражавању; – препозна цитат и фусноте и разуме њихову улогу; – пронађе потребне информације у нелинеарном тексту; – напише електронску (имејл, SMS) поруку поштујући нормативна правила; – примени различите стратегије читања (информативно, доживљајно, истраживачко и др.);		*Сенковић и ага од Рибника, Ропство Јанковић Стојана)* 3. *Свети Сава у књижевности:* - одломак из *Житија Светог Симеона* (о опроштају оца од сина); - избор из народних прича и предања (на пример *Свети Сава и ђаво*, легенде о Светом Сави); - избор из ауторске поезије о Св. Сави (на пример Матија Бећковић: *Прича о Светом Сави*) 4. Мирослав Антић: *Плави чуперак* и *Шашава књига* (избор) 5. Антоан де Сент Егзипери: *Мали Принц;* Момо Капор: *Мали Принц* 6. Јован Стерија Поповић: *Покондирена тиква* 7. Душан Ковачевић: *Свемирски змај* 8. Дејан Алексић: *Ципела на крају света /* Игор Коларов: *Дванаесто море* **ДОПУНСКИ ИЗБОР ЛЕКТИРЕ** (бирати 3 дела) *1.* Милорад Павић: *Руски хрт* (одломак) *2.* Тургењев: *Шума и степа* *3.* Антон Павлович Чехов: *Чиновникова смрт* *4.* Јанко Веселиновић*:*

– састави текст репортажног типа (искуствени или фикционални); – правилно употреби фразеологизме и устаљене изразе који се јављају у литерарним и медијским текстовима намењеним младима.		*Хајдук Станко* (одломак из првог дела романа) *5.* Гордана Малетић: *Катарке Београда* (прича *Зебња* и друге) *6.* Урош Петровић: *Загонетне приче* *7.* Александар Манић: *У свитање света* *8.* Јасминка Петровић: *Лето кад сам научила да летим* *9.* Градимир Стојковић: *Хајдук у Београду* *10.* Корнелија Функе*: Срце од мастила* *11.* Душица Лукић: *Земља је у квару* (избор) *12.* Гордана Брајовић*:* из збирке песама *Индија, Индија (Пролази слон пун мириса, Пролази слон пун Хималаја)* *13.* Душан Поп Ђурђев: *Лет лионског Икара* **КЊИЖЕВНИ ТЕРМИНИ И ПОЈМОВИ** Опкорачење. Рефрен. Цезура. Везани и слободни стих. ауторске лирске песме: рефлексивна и сатирична песма. Језичко-стилска изражајна средства: метафора, алегорија, градација, словенска

			антитеза, фигуре понављања (асонанца и алитерација). Функција мотива у композицији лирске песме. Песма у прози. Фабула и сиже. Статички и динамички мотиви. Композиција. Епизода. Идејни слој књижевног текста. Хумор, иронија и сатира. Врсте карактеризације књижевног лика. Унутрашњи монолог. Хронолошко и ретроспективно приповедање. Дневник. Путопис. Аутобиографија. Легендарна прича. Предања о постанку бића, места и ствари. Афоризам. Пословице, изреке; питалице; загонетке. Драмска радња; етапе драмске радње: увод, заплет, врхунац, перипетија, расплет. Драмска ситуација. Драма у ужем смислу.
	ЈЕЗИК	**Граматика**	Грађење и основна значења глаголских облика: футур II, императив, потенцијал; трпни гл. придев, гл. прилог садашњи и гл. прилог прошли. Подела глаголских облика на просте и сложене и на личне (времена и начини) и неличне. Непроменљиве врсте речи: везници, речце, узвици.

			Појам синтагме (главни члан и зависни чланови); врсте синтагми: именичке, придевске, прилошке и глаголске. Атрибут у оквиру синтагме. Логички субјекат. Сложени глаголски предикат. Напоредни односи међу реченичним члановима – саставни, раставни и супротни. Појам комуникативне и предикатске реченице. Независне предикатске реченице – напоредни односи међу независним реченицама (саставни, раставни, супротни). Зависне предикатске реченице (изричне, односне, месне, временске, узрочне, условне, допусне, намерне, последичне и поредбене). Реченични чланови исказани речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом. Конгруенција – основни појмови.
		Правопис	Правописна решења у вези са обрађеним глаголским облицима. Интерпункција у вези са зависним реченицама (запета, тачка и запета). Писање скраћеница. правописни х знакова.
		Ортоепија	Дугоузлазни и дугосилазни акценат.
	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА		Књижевни и остали типови текстова у функцији унапређивања језичке културе.

		Књижевноуметнички и публицистички текстови. Усмени и писмени састави према унапред задатим смерницама (ограничен број речи; задата лексика; одређени граматички модели и сл.). Текст заснован на аргументима. Технички и сугестивни опис. Репортажа. Цитати и фусноте из различитих књижевних и неуметничких текстова. Нелинеарни текстови: табеле, легенде, графикони, мапе ума и друго. Говорне вежбе: интерпретативно-уметничке (изражајно читање, рецитовање); вежба аргументовања (дебатни разговор). Правописне вежбе: диктат, исправљање правописних грешака у тексту; запета у зависносложеним реченицама; глаголски облици; електронске поруке. Језичке вежбе: допуњавање текста различитим облицима променљивих речи; допуњавање текста непроменљивим речима; обележавање комуникативне реченице у тексту; исказивање реченичног члана на више начина (реч, синтагма, предлошко-падежна конструкција, реченица); фразеологизми

		(разумевање и употреба) и друге. Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ: Комуникативна компетенција, компетенција за учење, компетенција за сарадњу, естетичка компетенција, дигитална компетенција, решавање проблема, одговорно учешће у демократском друштву, одговоран однос према околини, рад са подацима и информацијама, одговоран однос према здрављу.
Кључни појмови садржаја: књижевност, језик, језичка култура.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА:

ЈЕЗИК: граматика, правопис и ортоепија
- ученици се оспособљавају за правилну усмену и писмену комуникацију стандардним српским језиком;
- језик као систем;
- поступност у избору садржаја;
- селективност;
- систематска вежбања до нивоа практичне примене

КЊИЖЕВНОСТ:
- тумачење текста (читање, доживљавање и разумевање);
- синтеза књижевних појмова

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА:
- лексичке и морфолошке вежбе;
- семантичке вежбе;
- синтаксичке вежбе;
- подстицање ученика на литерарно стваралаштво;
- осам домаћих писмених задатака;
- четири школска писмена задатка

ИНОВАЦИЈЕ И УНАПРЕЂИВАЊЕ НАСТАВЕ

Учествовање на Зимском семинару, као и на другим стручним семинарима у току школске године. Организовање и реализација интердисциплинарне наставе и угледних часова. Активно учествовање у раду Стручног већа сродних предмета и Актива наставника српског језика на подручју Чукарице.

ПИСМЕНИ И КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, ВЕЖБЕ, ТЕСТОВИ

Обавезна четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту (један час за израду задатка и два за анализу и писање побољшане верзије састава). Два писмена задатак су писани састави у октобру и мају, један писмени задатак провера правописа у децембру и један писмени задатак провера вештине читања и разумевања прочитаног у марту. Четири контролна задатка (по два у сваком полугодишту и један од тога мора бити тест из књижевности).

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ

Осам домаћих писмених задатака (по четири у сваком полугодишту) и њихова анализа на часу. После сваке пређене обрађене лекције, одговарајуће презентације и задаци из Радне свеске или Читанке.

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА

Корелација са историјом, географијом, биологијом, музичком културом, страним језицима, информатиком и ликовном културом и др.

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ

Између предмета:
Историја - друштвено-историјска локализација књижевних текстова и ликова који се у њима појављују, историјски оквири језичког развоја.
Географија-географско-демографске одлике средине за које се везују радње књижевних текстова, легенде.
Биологија - настанак гласова.
Ликовна култура - илустрације књижевних текстова.
Музичка култура- ритам поезије.
Страни језици- тумачење непознатих речи, порекло речи у нашем језику, поређење граматичких особина.
Математика- математички модели у служби сликовитости, рад са табелама.
Посете Градској галерији, Народном музеју, Сајму књига, праћење позоришних представа, биоскопских пројекција, књижевних вечери и свих других културних дешавања у локалној средини.

ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ И ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

Допунска настава се организује за ученике који − из објективних разлога − у редовној настави матерњег језика не постижу задовољавајуће резултате у неком од програмско-тематских подручја, и за ученике који су – из објективних разлога – изостајали са редовне наставе приликом обраде новог градива.

Зависно од утврђених недостатака у знањима и умењима ученика, као и узрока заостајања, наставник формира одговарајуће групе с којима организује допунски рад (на пример: група ученика с недовољним знањем одређених садржаја из граматике или правописа; група ученика који нису савладали неки од предвиђених елемената књижевне анализе или облика усменог и писменог изражавања; група ученика са артикулационим проблемима, итд.). На основу претходног испитивања тешкоћа и узрока, за сваку групу се ствара посебан, одговарајући план рада, чијим ће се савладавањем отклонити испољени недостаци у знању, умењу и вештини ученика. Допунски рад представља и специфичне облике у савладавању одређених програмских садржаја (индивидуализација наставе- полупрограмираним и програмираним секвенцама, наставним листићима; предавањима с друкчијим – очигледнијим примерима; посебни групни и индивидуални задаци и др.). Нарочито треба водити рачуна о одмерености захтева, као и о стимулисању ученика за показане резултате (похвале, награде, позитивна оцена).
Допунски рад организује се током целе наставне године, односно одмах чим се уоче тешкоће појединих ученика у усвајању програмских садржаја. Чим савлада одређену тешкоћу или отклони недостатак, ученик престаје с допунским радом ван редовне

наставе.Током даље редовне наставе такве ученике не треба испуштати из вида, односно – диференцирањем редовне наставе – омогућити ученицима да градиво савладају на редовним часовима.

ЦИЉЕВИ:

-проширивање знања о сложеној реченици;
-појам синтагме, делови и служба
-упознавање творбе и функције глаголских облика;
-упознавање са појмом и врстама зависних реченица;
-постепено упознавање структуре основних облика усменог и писменог изражавања;
-оспособљавање ученика за стваралачку употребу језика, тј.за сликовито и оригинално казивање;

Додатна настава

За додатни рад опредељују се ученици од 4. До 8. разреда изнадпросечних способности и посебних интересовања за наставу српског језика, односно за продубљивање и проширивање знања из свих или само појединих програмско-тематских подручја редовне наставе (књижевност, језик, култура изражавања, филмска и сценска уметност). То су ученици чија се знања, интересовања и даровитост изразитије испољавају већ у 1,2. И 3. разреду. Такве ученике уочавају, прате и подстичу наставници разредне наставе и педагошко-психолошка служба школе све до 4. разреда када се први пут организује додатни рад (изводи се све до завршног разреда).

Додатни рад се организује и изводи за ученике од 4. до 8. разреда, један час недељно током целе нставне године. Изузетно је важно да се започета динамика додатног рада одржи док се не реализује утврђени програм. Уколико се, изузетно, додатни рад организуеј само у једном делу наставне године, пожељно је да се интересовање даровитих ученика за овај рад доцније не гаси, односно да се они подстичу на самостални рад другим формама рада (нпр. појачаном индивидуализацијом рада у редовној настави, давањем посебних задатака, ангажовањем у одговарајућим слободним активностима и др.).

Додатни рад- заснован на интересовању ученика за проширивање и продубљивање знања, умења и вештина- непосредније активира ученике и оспособаљава их за самообразовање, развија њихову машту, подстиче их на стваралачки рад и упућује на самостално коришћење различитих извора сазнања. Под руководством наставника ученици се у додатном раду самостално служе књижевном и некњижевном грађом (у учењу и истраживању), те припремају и излажу своје радове (усмене, писмене, практичне) пред својом групом, разредом или целом школом. Знања, умења и вештине које су стекли истраживачким, индивидуалним и групним радом ученици користе у редовној настави, слободним активностима и у другим приликама (конкурси, такмичења, школске и друге приредбе). Ученике који се посебно истичу у додатном раду треба посебно стимулисти.

ЦИЉЕВИ:

-проширивање знања о језику;
-оспособљавање ученика за стваралачку употребу језика, тј.за сликовито и оригинално казивање;
-развијање маште и креативност надарених ученика.

ТЕМЕ:

КЊИЖЕВНОСТ

Опкорачење. Рефрен. Цезура.Везани и слободни стих.ауторске лирске песме: рефлексивна и сатирична песма.Језичко-стилска изражајна средства: метафора, алегорија, градација, словенска антитеза, фигуре понављања (асонанца и алитерација).Функција мотива у композицији лирске песме.Песма у прози.Фабула и сиже.Статички и динамички мотиви.Композиција. Епизода.Идејни слој књижевног текста. Хумор, иронија и сатира.Врсте карактеризације књижевног лика.Унутрашњи монолог. Хронолошко и ретроспективно приповедање.Дневник. Путопис. Аутобиографија. Легендарна прича. Предања о постанку бића, места и ствари.Афоризам.Пословице, изреке; питалице; загонетке.Драмска радња; етапе драмске радње: увод, заплет, врхунац, перипетија, расплет. Драмска ситуација. Драма у ужем смислу.

ЈЕЗИК

Грађење и основна значења глаголских облика: футур 2, императив, потенцијал; трпни гл. придев, гл. прилог садашњи и гл. прилог прошли. Подела глаголских облика на просте и сложене и на личне (времена и начини) и неличне.Непроменљиве врсте речи: везници, речце, узвици.
Појам синтагме (главни члан и зависни чланови); врсте синтагми: именичке, придевске, прилошке и глаголске. Атрибут у оквиру синтагме.Логички субјекат. Сложени глаголски предикат.
Напоредни односи међу реченичним члановима – саставни, раставни и супротни.Појам комуникативне и предикатске реченице.Независне предикатске реченице – напоредни односи међу независним реченицама (саставни, раставни, супротни).Интерпункција у вези са зависним реченицама (запета, тачка и запета). Писање скраћеница, правописних знакова.Зависне предикатске реченице (изричне, односне, месне, временске, узрочне, условне, допусне, намерне, последичне и поредбене).Реченични чланови исказани речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом.Конгруенција – основни појмови.Правописна решења у вези са обрађеним глаголским облицима.Дугоузлазни и дугосилазни акценат.Књижевни и остали типови текстова у функцији унапређивања језичке културе.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Књижевноуметнички и публицистички текстови.

Усмени и писмени састави према унапред задатим смерницама (ограничен број речи; задата лексика; одређени граматички модели и сл.).

Текст заснован на аргументима.

Технички и сугестивни опис.

Репортажа.

Цитати и фусноте из различитих књижевних и неуметничких текстова.

Нелинеарни текстови: табеле, легенде, графикони, мапе ума и друго.

Говорне вежбе: интерпретативно-уметничке (изражајно читање, рецитовање); вежба аргументовања (дебатни разговор).

Правописне вежбе: диктат, исправљање правописних грешака у тексту; запета у зависносложеним реченицама; глаголски облици; електронске поруке.

Језичке вежбе: допуњавање текста различитим облицима променљивих речи; допуњавање текста непроменљивим речима; обележавање комуникативне реченице у тексту; исказивање реченичног члана на више начина (реч, синтагма, предлошко-падежна конструкција, реченица); фразеологизми (разумевање и употреба) и друге.

Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу.

Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту.

ЈЕЗИК И ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писмену комуникацију стандардним српским језиком. Основни програмски захтев у настави граматике јесте да се ученицима језик представи и тумачи као систем.

-Говорне вежбе о слободно изабраним темама (јасност, прецизност, језгровитост, лични тон у излагању).

-Значење и употреба падежа (номинатив- предикатив; генитив- квалификативни, темпорални;датив- циљ, етички датив; акузатив- правац, место, мера, количина; инструментал- место, начин; локатив- време, даљи објекат).

-Прости и сложени глаголски облици – значење и употреба.

-Вежбе у говору с правилним акцентовањем. Акценат у савременом књижевном језику и локалном говору.

-Проучавање локалног говора. Бележење локализама и позајмљеница и утврђивање њиховог порекла. Замењивање локализама и позајмљеница речима и изразима стандардног књижевног језика.

КЊИЖЕВНОСТ

-Анализа самостално одабраног прозног дела из лектире (фабула, композиција, ликови, теме, идеје, изразита психолошка и дескриптивна места).

-Анализа лирске песме (основно осећање, мотиви, песничке слике, особености песничког језика).

-Анализа књ.дела из текуће српске књижевности (по избору ученика).

ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ:

Ученик ће моћи да:

-Прошири и продуби знања, умења и вештине и оспособи се за самообразовање,

-Развије машту,

-бави се стваралачким радом и самостално користи различите изворе сазнања.књижевног језика на којем ће се усмено и писмено изражавати, да упознају,

доживе и оспособе се да тумаче одређена књижевна дела, позоришна, филмска и друга уметничка остварења из српске и светске

Уџбеници:

1. Зорана Бошковић, Милан Шиповац, Читанка, BIGZ, 2023

2.Слободан Нивокмет, Весна Ђорђевић, Светлана Стевановић, Јасмина Станковић, Јоле Булатовић Радна свеска ,,С речи на дела", BIGZ, 2023
3.Слободан Нивокмет, Весна Ђорђевић, Светлана Стевановић, Јасмина Станковић, Јоле Булатовић Граматика ,,С речи на дела", BIGZ, 2023

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Циљ учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писану и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

БРОЈ И НАЗИВ ТЕМЕ/ОБЛАСТИ (Комуникативне функције)	ИСХОДИ	НАСТАВНИ САДРЖАЈИ И ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ
	По завршеној теми/области ученици су у стању да у усменој и писменој комуникацији:	Ученици у усменој и писменој комуникацији уче и увежбавају:
1. Introduction Описивање радњи у садашњости; описивање радњи, стања и збивања; изражавање мишљења; исказивање жеља, интересовања, потреба, осета и осећања; описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања); изношење предлога и упућивање позива за учешће у заједничкој активности и реаговање на њих.	- разумеју једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис радњи, стања и збивања; - опишу и упореде радње, стања и збивања користећи	Изразе и речи који се односе на тему; језичке структуре - *Rupert doesn't normally go to school on Saturdays. He usually plays footbal. He isn't playing football today. He's going to school with all his friends. What do you usually do at this time? What are you doing today? I think fundraising is a great idea because we all want to help our friends in Kenya. What does Ethan want to do when he's older? He wants to… (Present Simple* за изражавање сталних радњи + *state verbs*, *Present Continuous* за изражавање тренутних радњи*) John is using his father's computer while his own computer is broken.*

	једноставнија језичка средства; - опишу радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа; - разумеју једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагују на њих; - изражавају мишљење, слагање/неслагање и дају кратко образложење; - разумеју једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагују на њих; - размене једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; - саопште шта он/она или неко други планира, намерава, предвиђа; - разумеју једноставније предлоге и позиве на заједничке активности и одговоре на њих уз одговарајуће образложење; - упуте предлоге и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; - затраже и пруже додатне информације у вези са предлозима и	*Her bus arrives at 8:15 tomorrow morning. (Present Continuous* за описивање привремених радњи, *Present Simple* за изражавање будућности, подаци из реда вожње) *What are you going to do for your work experience? I'm going to work in a newspaper office. Are you going to get the bus? Yes. I'll come with you. I think it will be good fun.* (*Will, Going to* за изражавање планова, намера и предвиђања); текстове и дијалоге који се односе на тему и интеркултурне садржаје (слушају, читају, говоре и пишу).

	позивима на заједничке активности; - разумеју сличности и разлике у школским и ваншколским активностима у ВБ и код нас.	
2. Past and present Описивање радњи у прошлости; давање информација о себи и другима; описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; изражавање мишљења; изражавање молби, захтева и захвалности; изрицање дозвола.	- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове у којима се описују догађаји, способности и обавезе у прошлости; - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу о догађајима, способностима и обавезама у прошлости; - опишу у неколико краћих, везаних исказа догађај из прошлости; - опишу неки историјски догађај, историјску личност и слично; - размене једноставније информације личне природе; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; - опишу и упореде жива бића, предмете,	Изразе и речи који се односе на тему; језичке структуре - *One day, they were walking along the path when they saw something in the ice. They stopped and looked at it. They were looking at a man from the Stone Age. He was about 1.6 meters tall, had blue eyes and long dark hair. He was carrying some wooden tools. He was wearing a waterproof cloak and leather boots. I used to wear cotton tops, but now I wear woollen jumpers because…* (*Past Simple, Past Continuous, used to*) *What a great match! What a silly mistake! What wonderful weather! (узвици) Lily could go swimming because she didn't have to revise for her test. I couldn't answer all the questions. I had to study in the car. Excuse me. A: Can I try these trousers on, please? B: Yes. A: Thanks. B: How are they? A: They aren't big enough. They're too small. B: Do they fit you OK? (Could, Had to; too* и *enough)*; текстове и дијалоге који се односе на тему и интеркултурне садржаје (слушају, читају, говоре и пишу).

	места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства; - разумеју уобичајене молбе и захтеве и реагују на њих; - упуте уобичајене молбе и захтеве; - разумеју једноставније исказе који се односе на дозволе и реагују на њих; - размене једноставније информације које се односе на дозволе.	

3. Fame and fortune Описивање искустава, догађаја и радњи из прошлости; описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; изражавање извињења и захвалности.	- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове у којима се описују искуства и догађаји у прошлости; - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима и догађајима у прошлости; - опишу у неколико краћих, везаних исказа искуства и догађаје из прошлости; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; - опишу и упореде жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства; - захвале и извине се користећи мање сложена језичка средства; - разумеју и примењују правила учтиве комуникације са одраслима; - уоче сличности и разлике у навикама читања младих у ВБ и код нас. - The first written test	Изразе и речи који се односе на тему; језичке структуре – *Have you ever done anything dangerous?You've probably never heard of Rick. A lot of stunt doubles have died. I've just come out of hospital myself. Angela has fallen off bridges, high buildings and motorbikes. She fell through a glass table in 2002. I've been here for five hours, but nobody has come yet. I haven't seen her since then. (Present Perfect* - све употребе и упоредно са *The Past Simple Tense) My friends' pets; children's books; Tim and Sam's uncle; The scooter is mine; Yes, they're hers (*присвојни облици) *Good-looking Mason was a teacher. It's dangerous when you are famous.* (творба речи: именица – придев) *It isn't very good, is it? You've done some of it, haven't you? You can do it, can't you? (Question tags* – сви облици) *You wanted to see me Mr Hunt. I'm sorry I'm late. That's no excuse. Yes, sir!* текстове и дијалоге који се односе на тему и интеркултурне садржаје (слушају, читају, говоре и пишу).

4. Health and safety Описивање бића, предмета, места и појава; изношење предлога и савета; изражавање претпоставки; изражавање количине; исказивање жеља и осећања; изражавање слагања и неслагања.	- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа, предмета, места и појава; - опишу и упореде жива бића, предмете, места и појаве користећи једноставнија језичка средства; - разумеју једноставније предлоге и савете и одговоре на њих; - упуте предлоге и савете користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; - затраже и пруже додатне информације у вези са предлозима и саветима; - разумеју и изразе претпоставке; - разумеју једноставније исказе који се односе на количину; - размене информације у вези са количином; - разумеју уобичајене изразе у вези са жељама и осећањима и реагују на њих; - изразе жеље и осећања једноставнијим језичким средствима; - разумеју исказе којима се изражава слагање или неслагање и реагују на њих;	Изразе и речи који се односе на тему; језичке структуре – *Young people who don't look after their bodies will have problems. Shoes that don't fit properly are bad for your feet. Junk food is food which is not good for you.* (*Relative clauses) Don't spend all your time in front of the TV. Walk instead of taking the bus. Somebody might steal the bag which you've left on your seat. You shouldn't put things on the stairs. You might trip over them. You should wear a helmet when you ride a bike. You might fall off. It's swallen/itchy/sore... You should…* (Императив; модални глаголи *might* и *should* за изражавање претпоставки и савета) *The children smiled and played together happily. My cousin did very well in his swimming competition – he came first. gently, beautifully, happily, fast, hard, well* (прилози за начин) *I'm really tired. So am I. I can't go. Neither can I.* (*so, neither* за изражавање слагања и неслагања); текстове и дијалоге који се односе на тему и интеркултурне садржаје (слушају, читају, говоре и пишу).

	- изразе слагање и неслагање једноставнијим језичким средствима; - опишу популарне спортове у ВБ.	
5. Heroes + Reported requests, commands and advice Описивање радњи у садашњости и прошлости; описивање бића и појава; исказивање и преношење молби, наредби и савета.	- препознају и именују појмове који се односе на тему; - разумеју једноставније текстове у којима се описују догађаји и радње у садашњости и прошлости; - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу о догађајима и радњама у садашњости и прошлости; - опишу догађаје и радње у садашњости и прошлости користећи неколико везаних исказа; - разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа и појава; - опишу жива бића и појаве користећи једноставнија језичка средства; - разумеју молбе, наредбе и савете и реагују на њих; - изразе своје и пренесу туђе молбе, наредбе и савете; - разумеју и опишу легенде и историјске личности и догађаје везане за циљну културу.	Изразе и речи који се односе на тему; језичке структуре – *The armies started fighting early in the morning. He couldn't imagine trowing it away. Sir Bedivere promised to do it. He decided to keep it.* (*verb + -ing or infinitive*); *There are two people looking at our house. I can see him opening the window. I can hear someone coming to the front door.* (Конструкције *verb+-ing; There's someone/something+-ing, can see/hear someone /something+-ing) We had a very boring holiday. We were bored to death.* (Придеви на *–ed* и *–ing*) *You're a real pessimist/realist/natural optimist. John hasn't eaten all day. He must be hungry. Maria can't be in the orchestra. She doesn't play a musical instrument. Could you give me a lift to the town, please? Certainly.* (Модални глагол *could* за изражавање учтивих молби) *He asked me to give him a lift to the town. The teacher told us to stop talking. She suggested that I should sleep more. The doctor advised her to rest. She asked for an apple.* (Индиректни говор - молбе, наредбе и савети); текстове и дијалоге који се односе на тему и интеркултурне садржаје (слушају, читају, говоре и пишу).

Планирање наставе и учења

Програм наставе и учења оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује програм према потребама конкретног одељења имајући у виду састав одељења и карактеристике ученика, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, уџбенике и друге наставне материјале, као и ресурсе и могућности локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода, комуникативних функција и препоручених језичких активности, наставник креира свој годишњи (глобални) план рада на основу кога ће касније развити оперативне планове. Исходи су дефинисани за крај разреда и усмеравају наставника да их операционализује на нивоу једне или више наставних јединица имајући у виду ниво постигнућа ученика. Исходи се разликују, тако да се неки могу лакше и брже остварити, док је за већину исхода потребно више времена, различитих активности и начина рада. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство које не одређује садржаје предмета и зато се садржајима у уџбенику приступа селективно и у складу са предвиђеним исходима. С обзиром на то да уџбеник није једини извор знања, наставник треба да упути ученике на друге изворе информисања и стицања знања и вештина.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од исхода преко комуникативне функције као области до препоручених језичких активности и садржаја у комуникативним функцијама које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;

– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;

– наставник треба да буде сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;

– битно је значење језичке поруке;

– знања ученика мере се јасно одређеним *релативним* критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;

– с циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечји часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;

– наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;

– сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:

– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
– поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;
– наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;
– ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;
– уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;
– учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;
– рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;
– за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

Технике/активности

Током часа се препоручује динамично смењивање техника/активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.
Слушање и реаговање на команде наставника на страном језику или са аудио записа (слушај, пиши, повежи, одреди али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.).
Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.).
Мануелне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера и сл.).
Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.).
Игре примерене узрасту.
Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...).
Решавање „проблем-ситуација” у разреду, тј. договори и мини-пројекти.
„Превођење” исказа у гест и геста у исказ.
Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова са текстом или, пак, именовање наслова.
Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала (планирање различитих активности, извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).
Разумевање писаног језика:
– уочавање дистинктивних обележја која указују на граматичке специфичности (род, број, глаголско време, лице...);
– одговарање на једноставнија питања у вези са текстом, тачно/нетачно, вишеструки избор;
– извршавање прочитаних упутстава и наредби;
– рађање чињеница логичким или хронолошким редоследом.
Писмено изражавање:
– проналажење недостајуће речи (употпуњавање низа, проналажење „уљеза”, осмосмерке, укрштене речи, и слично);
– повезивање краћег текста и реченица са сликама/илустрацијама;
– попуњавање формулара (пријава за курс, налепнице нпр. за пртљаг);

– писање честитки и разгледница;
– писање краћих текстова.
Увођење дечје књижевности и транспоновање у друге медије: игру, песму, драмски израз, ликовни израз.
Предвиђена је израда два писмена задатка у току школске године.
Стратегије за унапређивање и увежбавање језичких вештина
С обзиром на то да се исходи остварују преко активности језичке комуникације, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само тако ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем.
Стога је важно развијати стратегије за унапређивање и увежбавање језичких вештина.
Слушање
Разумевање говора је језичка активност декодирања дословног и имплицитног значења усменог текста; поред способности да разазнаје фонолошке и лексичке јединице и смисаоне целине на језику који учи, да би успешно остварио разумевање ученик треба да поседује и следеће компетенције:
– дискурзивну (о врстама и карактеристикама текстова и канала преношења порука),
– референцијалну (о темама о којима је реч) и
– социокултурну (у вези са комуникативним ситуацијама, различитим начинима формулисања одређених говорних функција и др.).
Тежина задатака у вези са разумевањем говора зависи од више чинилаца:
– од личних особина и способности онога ко слуша, укључујући и његов капацитет когнитивне обраде,
– од његове мотивације и разлога због којих слуша дати усмени текст,
– од особина онога ко говори,
– од намера с којима говори,
– од контекста и околности – повољних и неповољних – у којима се слушање и разумевање остварују,
– од карактеристика и врсте текста који се слуша, итд.
Прогресија (од лакшег ка тежем, од простијег ка сложенијем) за ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је, стога, на више равни. Посебно су релевантне следеће:
– присуство/одсуство визуелних елемената (на пример, лакшим за разумевање сматрају се они усмени текстови који су праћени визуелним елементима због обиља контекстуалних информација које се аутоматски уписују у дуготрајну меморију, остављајући пажњи могућност да се усредсреди на друге појединости);
– дужина усменог текста;
– брзина говора;
– јасност изговора и евентуална одступања од стандардног говора;
– познавање теме;
– могућност/немогућност поновног слушања и друго.
Читање
Читање или разумевање писаног текста спада у тзв. визуелне рецептивне језичке вештине. Том приликом читалац прима и обрађује тј. декодира писани текст једног или више аутора и проналази његово значење. Током читања неопходно је узети у обзир одређене факторе који утичу на процес читања, а то су карактеристике читалаца, њихови интереси и мотивација као и намере, карактеристике текста који се чита, стратегије које читаоци користе, као и захтеви ситуације у којој се чита.
На основу намере читаоца разликујемо следеће врсте читања:
– читање ради усмеравања;
– читање ради информисаности;
– читање ради праћења упутстава;

– читање ради задовољства.
Током читања разликујемо и ниво степена разумевања, тако да читамо да бисмо разумели:
– глобалну информацију;
– посебну информацију,
– потпуну информацију;
– скривено значење одређене поруке.
Писање
Писана продукција подразумева способност ученика да у писаном облику опише догађаје, осећања и реакције, пренесе поруке и изрази ставове, као и да резимира садржај различитих порука (из медија, књижевних и уметничких текстова итд.), води белешке, сачини презентације и слично.
Тежина задатака у вези са писаном продукцијом зависи од следећих чинилаца: познавања лексике и нивоа комуникативне компетенције, капацитета когнитивне обраде, мотивације, способности преношења поруке у кохерентне и повезане целине текста.
Прогресија означава процес који подразумева усвајање стратегија и језичких структура од лакшег ка тежем и од простијег ка сложенијем. Сваки виши језички ниво подразумева циклично понављање претходно усвојених елемената, уз надоградњу која садржи сложеније језичке структуре, лексику и комуникативне способности. За ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је прогресија на више равни. Посебно су релевантне следеће:
– теме (ученикова свакодневница и окружење, лично интересовање, актуелни догађаји и разни аспекти из друштвено-културног контекста, као и теме у вези са различитим наставним предметима);
– текстуалне врсте и дужина текста (формални и неформални текстови, резимирање, личне белешке);
– лексика и комуникативне функције (способност ученика да оствари различите функционалне аспекте као што су описивање људи и догађаја у различитим временским контекстима, да изрази претпоставке, сумњу, захвалност и слично у приватном, јавном и образовном домену);
– степен самосталности ученика (од вођеног/усмераваног писања, у коме се ученицима олакшава писање конкретним задацима и упутствима, до самосталног писања).
Говор
Говор као продуктивна вештина посматра се са два аспекта, и то у зависности од тога да ли је у функцији *монолошког излагања*, при чему говорник саопштава, обавештава, презентује или држи предавање једној или више особа, или је у функцији *интеракције*, када се размењују информације између два или више саговорника са одређеним циљем, поштујући принцип сарадње током дијалога.
Активности монолошке говорне продукције су:
– јавно обраћање (саопштења, давање упутстава и информација);
– излагање пред публиком (предавања, презентације, репортаже, извештавање и коментари о неким догађајима и сл.)
– Ове активности се могу реализовати на различите начине и то:
– читањем писаног текста пред публиком;
– спонтаним излагањем или излагањем уз помоћ визуелне подршке у виду табела, дијаграма, цртежа и др.
– реализацијом увежбане улоге или певањем.
Интеракција подразумева сталну примену и смењивање рецептивних и продуктивних стратегија, као и когнитивних и дискурзивних стратегија (узимање и давање речи,

договарање, усаглашавање, предлагање решења, резимирање, ублажавање или заобилажење неспоразума или посредовање у неспоразуму) које су у функцији што успешнијег остваривања интеракције. Интеракција се може реализовати кроз низ активности, на пример:
– размену информација,
– спонтану конверзацију,
– неформалну или формалну дискусију, дебату,
– интервју или преговарање, заједничко планирање и сарадњу.

Социокултурна компетенција и медијација

Социокултурна компетенција и медијација представљају скуп теоријских знања (компетенција) која се примењују у низу језичких активности у два основна језичка медијума (писаном и усменом) и уз примену свих других језичких активности (разумевање говора, говор и интеракција, писање и разумевање писаног текста). Дакле, представљају веома сложене категорије које су присутне у свим аспектима наставног процеса и процеса учења.

Социокултурна компетенција представља скуп знања о свету уопште, као и о сличностима и разликама између културних и комуникативних модела сопствене говорне заједнице и заједнице/заједница чији језик се учи. Та знања се, у зависности од нивоа општих језичких компетенција, крећу од познавања основних комуникативних принципа у свакодневној комуникацији (основни функционални стилови и регистри), до познавања карактеристика различитих домена језичке употребе (приватни, јавни и образовни), паралингвистичких елемената, и елемената културе/култура заједница чији језик учи. Наведена знања потребна су за компетентну, успешну комуникацију у конкретним комуникативним активностима на циљном језику.

Посебан аспект социокултурне компетенције представља *интеркултурна компетенција*, која подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између светова, односно говорних заједница, у којима се ученик креће. Интеркултурна компетенција такође подразумева и развијање толеранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од његове сопствене, то јест, развој интеркултурне личности, кроз јачање свести о вредности различитих култура и развијање способности за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.

Медијација представља активност у оквиру које ученик не изражава сопствено мишљење, већ функционише као посредник између особа које нису у стању да се директно споразумевају. Медијација може бити усмена и писана, и укључује сажимање и резимирање текста и превођење. Превођење се у овом програму третира као посебна језичка активност која никако не треба да се користи као техника за усвајање било ког аспекта циљног језика предвиђеног комуникативном наставом. Превођење подразумева развој знања и вештина коришћења помоћних средстава (речника, приручника, информационих технологија, итд.) и способност изналажења структуралних и језичких еквивалената између језика са кога се преводи и језика на који се преводи.

Упутство за тумачење граматичких садржаја

Настава граматике, с наставом и усвајањем лексике и других аспеката страног језика, представља један од предуслова овладавања страним језиком. Усвајање граматике подразумева формирање граматичких појмова и граматичке структуре говора код ученика, изучавање граматичких појава, формирање навика и умења у области граматичке анализе и примене граматичких знања, као прилог изграђивању и унапређивању културе говора.

Граматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта (функционални приступ). У процесу наставе страног језика у што већој мери треба укључивати оне граматичке категорије које су типичне и неопходне за свакодневни говор и комуникацију, и то кроз разноврсне моделе, применом основних правила и њиховим комбиновањем. Треба тежити томе да се граматика усваја и рецептивно и продуктивно, кроз све видове говорних активности (слушање, читање, говор и писање, као и превођење), на свим нивоима учења страног језика, према јасно утврђеним циљевима, стандардима и исходима наставе страних језика.

Граматичке категорије су разврстане у складу са Европским референтним оквиром за живе језике за сваки језички ниво који подразумева прогресију језичких структура према комуникативним циљевима: од простијег ка сложенијем и од рецептивног ка продуктивном. Сваки виши језички ниво подразумева граматичке садржаје претходних језичких нивоа. Цикличним понављањем претходно усвојених елемената надограђују се сложеније граматичке структуре. Наставник има слободу да издвоји граматичке структуре које ће циклично понављати у складу са постигнућима ученика, као и потребама наставног контекста.

Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције на одређеном језичком нивоу, у складу са статусом језика и годином учења. С тим у вези, уз одређене граматичке категорије стоји напомена да се усвајају рецептивно, док се друге усвајају продуктивно.

Праћење и вредновање наставе и учења

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује не само постигнућа ученика, процес наставе и учења, већ и сопствени рад како би перманентно унапређивао наставни процес.

Процес праћења остварености исхода почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске године како би наставници могли да планирају наставни процес и процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања. Тај процес се реализује формативним и сумативним вредновањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуација, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем (писмени задаци, завршни тестови, тестови језичког нивоа) прецизније се процењује остварености исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања). Формативно вредновање није само праћење ученичких постигнућа, већ и праћење начина рада и средство које омогућава наставнику да у току наставног процеса мења и унапређује процес рада. Током оцењивања и вредновања ученичких постигнућа треба водити рачуна да се начини на које се оно спроводи не разликује од уобичајених активности на часу јер се и оцењивање и вредновање сматрају саставним делом процеса наставе и учења, а не изолованим активностима које стварају стрес код ученика и не дају праву слику њихових постигнућа. Оцењивањем и вредновањем треба да се обезбеди напредовање ученика у остваривању исхода, као и квалитет и ефикасност наставе. Сврха оцењивања треба да буде и јачање мотивације за напредовањем код ученика, а не истицање њихових грешака. Елементи који се вреднују су разноврсни и треба да допринесу свеопштој слици о напредовању ученика, јачању њихових комуникативних компетенција, развоју вештина и способности неопходних за даљи рад и образовање. То се постиже оцењивањем различитих елемената као што су језичке вештине (читање, слушање, говор и писање), усвојеност лексичких садржаја и језичких структура, примена правописа, ангажованост и залагање у раду на часу и ван њега, примена социолингвистичких норми. Приликом оцењивања и вредновања неопходно је да начини провере и оцењивања буду познати

ученицима односно усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа. Таква правила и организација процеса вредновања и оцењивања омогућавају позитивну и здраву атмосферу у наставном процесу, као и квалитетне међусобне односе и комуникацију на релацији ученик – наставник, као и ученик – ученик, а уједно помажу ученику да разуме важност и смисленост вредновања и подстичу га на преузимање одговорности за властито планирање и унапређивање процеса учења.

ПРОГРАМ РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

ЦИЉЕВИ: Допунска настава у 5. разреду организује се са циљем да се помогне ученицима који имају потешкоћа у праћењу часова редовне наставе, који остварују слабије резултате на проверама знања, као и ученицима који из здравствених или неких других разлога дуже време изостају са часова редовне наставе.
ИСХОДИ:Исходи допунске наставе енглеског језика су да ученика развија основни ниво знања и постигнућа у следећим областима:

- РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА –ученика разуме основне инструкције наставника и адекватно реагује на њих, разуме основне форме учтивог обраћања и разуме основне фразе и најфреквентније речи предвиђене наставним планом и програмом за 5. разред.
- ГРАМАТИКА И ЛЕКСИКА – ученикапоседује одређени фонд речи за узраст 5. разред, препознаје врсте речи и препознаје различита глаголска времена.
- РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА – ученик разуме кратке текстове који садрже познате језичке елементе и може у тексту да разликује битно од небитног.
- ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ – ученик зна и примењује енглески алфабет и саставља једноставну, разумљиву, граматички исправну реченицу предвиђену за узраст 5. разреда

ПРОГРАМ РАДА ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

ЦИЉЕВИ: Додатна настава у 7. разреду организује за ученике који брже напредују и са лакоћом савладавају све теме и садржаје предвиђене наставним планом и програмом за 7. разред.
ИСХОДИ:Исходи додатне наставе енглеског језика су да ученик развија напредни ниво знања и постигнућа у следећим областима:

- РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА – ученик разуме дуже дијалоге, приче и песме о темама предвиђеним наставним програмом за 5. разред. Разуме и користи начела вођења разговора.
- ГРАМАТИКА И ЛЕКСИКА – ученик зна и у свом говору примењује научена граматичка правила (уме да их објасни и зна терминологију у вези са њима); уме да одреди значење непознатих речи и израза на основу њиховог састава, контекста или порекла; зна значење речи и фраза из школских текстова предвиђених за 5. разред и правилно их употребљава.
- РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА – ученик адекватно интерпретира садржаје писаних текстова предвиђених за узраст 5. разреда, изводи закључке засноване на датом тексту, издваја кључне речи и резимира текст.
- ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ – ученик издваја кључне информације и пише самостално текстове од 100 речи.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА: Додатна настава остваривaће се најчешће у међусмени или по завршетку редовне наставе пополдне. За 7. разред биће реализовано најмање 10 часова у кабинету за енглески језик у групама од 10 ученика,Литература за ученике: Project 4, Serbian edition (енглески језик за 7. разред основне школе) - уџбеник и радна свеска са CD-ом и кодом за Project Online Practice.
Аутор: Tom Hutchinso
Издавач: *The English Book*, Београд и *Oxford University Press*, Велика Британија, 2020.
Литература за наставнике: Project 4 - Приручник за наставнике, Золтан Резмувеш; дигитални уџбеник.
Остала наставна средства: *CPT (classroom presentation tool)*– софтвер за интерактивну белу таблу (користи се уз помоћ рачунара и пројектора); аудио CD, DVD, DVD радни листови и упутства за наставнике; тест генератор.
НАПОМЕНА: Додатни дидактички материјал за наставнике и ученике омогућен је на интернет страницама издавача.

ЛИКОВНА КУЛТУРА

Циљ учења Ликовне културе је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ПРОСТОР И КОМПОЗИЦИЈА КОМУНИКАЦИЈА УМЕТНОСТ ОКО НАС НАСЛЕЂЕ	– користи традиционалне технике и одабрана савремена средства за ликовна истраживања; – изражава, одабраним ликовним елементима, емоције, стање или имагинацију; – обликује ликовне композиције примењујући основна знања о пропорцијама и перспективи; – користи, сам или у сарадњи са другима, одабране изворе, податке и информације као подстицај за стваралачки рад; – разговара о одабраним идејама, темама или мотивима у уметничким остварењима различитих култура и епоха; – уважава себе и друге када снима, обрађује и дели дигиталне фотографије; – учествује у заједничком креативном раду који обједињује	Композиција, Композиција линија, Дејство боја на посматрача обрада, Композиција боја, Равнотежа, Контраст, Понављање и степеновање, Композиција облика, Стилизовање, орнамент и симетрија, Арабеска, Пропорције главе, Пропорције тела, Простор и пропорције, Перспектива-основни појмови, Линеарна перспектива, Атмосферска перспектива, Колористичка перспектива.

	различите уметности и/или уметност и технологију; – представи своје и радове других, кратко, аргументовано и афирмативно; – предлаже идеје за уметничку рециклажу, хуманитарне акције кроз ликовно стваралаштво или обилазак места и установа културе; – разматра своја интересовања и могућности у односу на занимања у визуелним уметностима	Теме и мотиви - Историјска, религијска и митолошка тема, Теме и мотиви у уметности Србије, Оригинал, копија и плагијат, Фотографија: садржај фотографије, Аутопортрет и селфи, Анимација, Стори борд. Уметничка занимања и продукти, Савремена технологија и уметност, Простор у уметничким делима

- КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА - Сви предмети

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА НАСТАВЕ

Часови се одржавају у специјализованој учионици (кабинету намењеном настави предмета *ликовна култура,* предмета, а у зависности од опреме која је потребна за реализацију часа), учионици опште намене, простору школе, установама културе, локалном окружењу... Место реализације часова одређује се у складу са могућностима и потребама школе и локалне заједнице, као и са планираним начином реализације часа или наставне јединице.

У току школске године одржавају се и часови - тематски дани, часови интегративне наставе, ученици у улози наставника, ученици бирају тему часа (Питам се, питам; Желим да знам, Причајте нам о...)

Наставне методе:

Вербалне методе:

- монолошка (усмено излагање, предавање, описивање, образлагање, објашњавање);
- дијалошка (слободан разговор, дискусија - дебата, постављање питања и супростављање мишљења аргументима);
- хеуристички приступ - решавање проблема;
- демонстративна метода;
- практични рад и радионица;
- учење по моделу;
- игровне активности
- истраживачки рад ученика;
- комбинован метод (истовремено коришћење различитих метода).

Наставни облици: Фронтални, индивидуални, у пару, групни.

Рад ученика се прати и вреднује редовно током наставне године, кроз ликовне радове, квизове, асоцијације, естетске анализе ликовних дела, разговоре и дискусије.

Кроз повећану одговорност и заинтересованост ученика за самостални и групни рад, кроз освојене награде и признања на такмичењима, кроз изложбе, паное.

ЛИТЕРАТУРА:
Уџбеник, аутор др Рајка Бошковић, АрхиКњига

КОМПЕТЕНЦИЈЕ (опште и међупредметне)	АКТИВНОСТИ		САРАДНИЦИ
	а) ученика	б) наставника	
Дигитална компентенција Учење учења Друштвене и грађанске компетенције Осећај за иницијативу и предузетништво Културолошка освешћеност и изражавање Компетенција за учење Естетичка компетенција Комуникација Одговоран однос према околини Решавање проблема Сарадња Дигитална компетенција	-Индивидуални рад, -Групни рад, -Рад у пару -Посматрање -Слушање -Праћење -Причање -Описивање -Процењивање - Решавање проблема -Практиковање -Сакупљање -Уочавање и откривање -Истраживање -Проверавање -Повезивање -Експериментисање -Цртање -Сликање -Вајање -Моделовање -Презентовање -Стварање -Игре	- Подршка ученицима у самосталном стварању -Планирање -Организовање -Реализовање -Презентовање -Показивање -Избор садржаја, метода и техника , наставних објеката и средстава -Објашњавање -Усмеравање ученика -Мотивисање ученика -Преношење информација -Обезбеђивање ресурса -Упућивање ученика на самостално проналажење информација -Упознавање и праћење индивидуалних способности ученика -Вредновање и самовредновање рада -Израда дидактичког материјала -Процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика	Наставници предметне и разредне наставе, педагог, психолог, директор, помоћник директора.

МУЗИЧКА КУЛТУРА

Циљ учења предмета Музичка култура је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа
Разред: седми
Годишњи фонд часова: 36
разред

ИСХОДИ У оквиру области/теме ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
• препозна врсту жичаних инструмента по изгледу и звуку; • опише начин добијања тона код жичаних инструмената; • повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали; • наведе изражајна средстава музичке уметности карактеристична за период барока и класицизма; • уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у бароку и класицизму; • препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила;	ЧОВЕК И МУЗИКА	• Барок. • Рођење опере. • Клаудио Монтеверди. • Облици вокално-инструменталне музике (ораторијум, кантата). Инструментална музика: солистичко, камерно и оркестарско музицирање. • Инструментални облици: свита, кончерто гросо. • Антонио Вивалди, Јохан Себастијан Бах и Георг Фридрих Хендл. • Класицизам • Појам сонате и симфоније. Жанрови класичне музике – опера, црквени жанрови, симфонијска, концертантна, камерна (посебно гудачки квартет), солистичка музика. Јозеф Хајдн, Волфганг Амадеус Моцарт и Лудвиг ван Бетовен. • Развој српске црквене музике.

• објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената; • разликује музичке форме барока и класицизма; • идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника барока и класицизма; • идентификује елементе музике барока и класицизма као инспирацију у музици савременог доба; • изводи музичке примере користећи глас, покрет и инструменте, самостално и у групи; • користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; • комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; • учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; • изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); • учествује у школским приредбама и манифестацијама; • примењује принцип сарадње и међусобног	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	• Жичани: трзалачки и гудачки. • Градитељске школе. • Појам симфонијског оркестра • Српски народни музички инструменти.
	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	• Елементи музичке изражајности: темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената. • Слушање световне и духовне музике барока и класицизма. • Слушање вокалних, вокално-инструменталних и инструменталних композиција, домаћих и страних композитора. • Слушање дела традиционалне народне музике.
	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	• Певање песама по слуху и из нотног текста (солмизацијом) самостално и у групи. • Певање песама у комбинацији са покретом. • Певање и свирање из нотног текста народних и уметничких композиција на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима. • Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом. • Извођење (певање или свирање) једноставних

подстицања у заједничком музицирању; • понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама; • критички просуђује утицај музике на здравље; • користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво.		ритмичких и мелодијских репрезентативних примера (одломака/тема) у стилу музике барока, класицизма.
	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	• Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. • Креирање ритмичке пратње. • Реконструкција музичких догађаја у стилу барока и класицизма.

Кључни појмови садржаја: барок, ораторијум, кантата, свита, кончерто гросо, класицизам, соната, симфонија, камерна музика.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује дати програм имајући у виду: састав и карактеристике ученика у одељењу, уџбенике и остали дидактички материјал који користи за реализацију наставних садржаја, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже као и потребе локалне средине у којој се школа налази.

Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи –глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице.

Припрема за час подразумева дефинисање циља часа, конкретизацију исхода у односу на циљ часа, планирање активности ученика и наставника у односу на исходе, начин провере остварености исхода и избор наставних стратегија, метода и поступака учења и подучавања (водећи рачуна о предзнању, тј. искуству ученика, које ће ученицима омогућити да савладају знања и вештине предвиђене дефинисаним исходима).

На часу треба да преовлађује активност којом се савладава нови музички садржај, али је она увек повезана и са другим музичким активностима. Специфичност предмета се огледа у томе што се музичке активности одвијају паралелно или једна музичка активност логично води ка другој.

У оквиру организације годишњих и месечних активности неопходно је водити рачуна о школском календару и активностима које прате живот школе, па према њима усмеравати и обликовати наставне садржаје.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Процес учења базира се на перцепцији најупечатљивијих музичких примера (за слушање или извођење музике), који имају задатак да активирају свесну активност, фокусирају

пажњу ученика, иницирају процес мишљења и креирају одговарајући сазнајно-емоционални доживљај.

Човек и музика

Знање о музици кроз различите епохе има за циљ разумевање улоге музике у друштву, упознавање музичких изражајних средстава, инструмената, жанрова и облика. У начину реализације ових садржаја увек треба кренути од музичког дела, слушања или извођења. Час треба да буде оријентисан на улогу и природу музике, однос човека у датом периоду према њој и њеној намени, као и промишљању да ли је музика (и ако јесте, на које начине) била уметност какву данас познајемо или и нешто друго.

Информације које се тичу контекста (на пример историјске, антрополошке, културолошке природе) треба да буду одабране и пренесене у служби разумевања света музике у датом духу времена. Хронолошки аспект Музичке културе за седми разред доприноси корелацији знања и треба имати на уму да одређени предмети покривају информисаност о немузичким аспектима барока и класицизма на детаљнији и специфичнији начин.

Музички инструменти

Музички инструменти су незаобилазни елемент свих области Музичке културе. Како су, поред људског тела и гласа, значајно средство музичког изражавања човека, информације о музичким инструментима треба да проистекну непосредно из историјског и стваралачког контекста. У том смислу треба посебно обратити пажњу на везу између избора инструмената и догађаја, односно прилика када се и на који начин музика изводила.

Као и све друге, жичане инструменте треба обрадити кроз одговарајуће слушне примере који на упечатљив начин презентују њихове основне карактеристике. Информације о жичаним инструментима (трзалачким и гудачким) треба да буду сведене и усмерене на начин добијања тона, тонску боју, изражајне и основне техничке могућности и примену. Инструменте барока и класицима потребно је аудитивно и визуелно приказати кроз најосновније информације у оквиру предвиђеног наставног садржаја.

Карактеристичне народне инструменте, од севера до југа Србије, представити слушно и визуелно. Неопходно је наставне садржаје међусобно интегрисати – географско подручје повезати са народном песмом, игром, ношњом и обичајима обрађиваног локалитета.

До знања о инструментима ученици треба да дођу из непосредног искуства путем слушања и опажања, а не фактографским набрајањем, односно меморисањем података.

Слушање музике

Слушање музике је активан психички процес који подразумева емоционални доживљај и мисаону активност. Ученик треба да има јасно формулисана упутства на шта да усмери пажњу приликом слушања како би могао да прати музички ток (попут извођачког састава, темпа, начина на који је мелодија извајана, специфичних ритмичких карактеристика и сл.). Постепено, ови елементи музичког тока постају „константа“ у процесу ученичке перцепције па наставник може да проширује опажајни капацитет код ученика усмеравајући њихову пажњу пре слушања на релевантне специфичности музичког дела. У контексту барока и класицизма, посебно треба обратити пажњу на везу између природе музичког тока и намене слушаног дела – описати специфичност одређених елемената музичог дела и звучни и карактерни ефекат који је њима постигнут, потом повезати са контекстом настанка дела и намене.

Композиције које се слушају, својим трајањем и садржајем треба да одговарају могућностима перцепције ученика. Вокална, инструментална и вокално-инструментална дела треба да буду заступљена равноправно. Код слушања песама посебно треба обратити пажњу на везу музике и текста, а код инструменталних дела на

извођачки састав, изражајне могућности инструмената и врсте вишегласја. Елементи музичке писмености су у служби горе наведеног. Ученичка знања из различитих области треба повезати и ставити у функцију разумевања слушаног дела, подстичући код ученика креативност и критичко мишљење. Слушање дела инспирисаних фолклором, свог и других народа и народности треба представити у контексту разумевања различитог садржаја, облика и расположења слушаних композиција.

Извођење музике

Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Читање с листа једноставног ритмичког записа активира највећи број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење, осетљивост за друге учеснике у музичком догађају (тзв. тимски рад, толеранција) и фине моторичке радње. Квалитетно музичко изражавање има значајан утицај на психу ученика, а самим тим и на капацитет и могућност свих видова изражавања. Уједно је важно да се кроз извођење музике, а у оквиру индивидуалних могућности ученика, подстиче и развијање личног стила изражавања.

С обзиром на то да ће певање и свирање произилазити и из историјског контекста, начин извођења треба прилагодити у односу на дати контекст. Посебну пажњу треба усмеравати на покрете који имају одговарајуће значење у музичком чину.

Певање

Главни критеријум за избор песама је квалитет музичког дела. Посебну пажњу треба обратити на тонски опсег композиција за певање због физиолошких промена певачког апарата (мутирање). Приликом извођења песама најстарије музичке фолклорне традиције, треба неговати нетемперовани начин певања и дозволити природним бојама гласа да дођу до изражаја.

Песме се обрађују по слуху и из нотног текста. Приликом обраде песама из нотног текста након текстуалне, следи анализа нотног текста, савладавање ритма, певање солмизацијом и на крају певање са литерарним текстом. Са ученицима је неопходно постићи изражајно певање.

Свирање

Узвођење свирањем треба реализовати на ритмичким и мелодијским инструментима. Свирање на мелодијским инструментима је олакшано чињеницом да су ученици музички описмењени те могу користити нотне примере појединих песама које су најпре анализиране и солмизационо обрађене. Свирањем се поред осталог развијају моторичке вештине, координација и опажајне способности.

Елементи музичке писмености

Елементе музичке писмености треба обрађивати кроз одговарајуће музичке примере и композиције, од нотне слике и тумачења према звуку. Елементима који су обрађени у претходним разредима додати обраду Де-дур лествице кроз одговарајуће музичке примере.

Музичко стваралаштво

Дечје музичко стваралаштво представља виши степен активирања музичких способности које се развијају у свим музичким активностима, а резултат су креативног односа према музици. Оно подстиче музичку фантазију, обликује стваралачко мишљење, продубљује интересовања и доприноси трајнијем усвајању и памћењу музичких вештина и знања.

Стваралаштво може бити заступљено кроз:

- музичка питања и одговоре;
- компоновање мелодије на задати текст;
- састављање ритмичке вежбе или мелодије од понуђених мотива;
- импровизација игре/покрета на одређену музику;

- илустрацију доживљаја музике;
- израду музичких инструмената (функционалних или нефункционалних);
- музичко-истраживачки рад;
- осмишљавање музичких догађаја, програма и пројеката;
- осмишљавање музичких квизова;
- осмишљавање музичких дидактичких игара, игара са певањем, игара уз инструменталну пратњу или музичких драматизација;
- креативну употребу мултимедија: ИКТ, аудио снимци, сликовни материјал, мобилни телефони…

Уколико има могућности, могу се осмислити и реализовати тематски пројекти на нивоу одељења или разреда.

Пројектна настава се остварује реализацијом пројекта и тимским радом ученика. Тема пројекта се састоји од подтема које ученици могу да реализују у тиму, тандему или појединачно.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Настава музичке културе подразумева учешће свих ученика, а не само оних који имају музичке предиспозиције. Како је предмет музичка култура синтеза вештина и знања, полазна тачка у процесу оцењивања треба да буду индивидуалне музичке способности и ниво претходног знања сваког ученика. Битни фактори за праћење музичког развоја и оцењивање сваког ученика су његово знање, рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност, али и напредовање у односу на претходна постигнућа. Тако се у настави музичке културе за исте образовно-васпитног задатке могу добити различите оцене, као и за различите резултате исте оцене, због тога што се конкретни резултати упоређују са индивидуалним ученичким могућностима.

Начин провере и оцена треба да подстичу ученика да напредује и активно учествује у свим видовима музичких активности. Главни критеријум за процес праћења и процењивања је *начин ученичке партиципације у музичком догађају*, односно да ли је у стању да прати музичко дело при слушању и како односно, да ли и како изводи и ствара музику користећи постојеће знање.

У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама (до 15 минута) и проценом практичног рада и стваралачког ангажовања. Поред ових традиционалних начина оцењивања, треба користити и друге начине оцењивања као што су:

- допринос ученика за време групног рада;
- израда креативних задатака на одређену тему;
- рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе);
- специфичне вештине.

У процесу вредновања резултата учења наставник треба да буде фокусиран на ученичку мотивацију и ставове у односу на извођење и стваралаштво, способност концентрације, квалитета/перцепције и начин размишљања приликом слушања, као и примену теоретског знања у музицирању.

Наставник треба да мотивише ученика на даљи развој, тако да ученик осети да је кроз процес вредновања виђен и подржан, као и да има оријентацију где се налази у процесу развоја у оквиру музике и музичког изражавања. Важно је укључити самог ученика у овај процес у смислу дијалога и узајамног разумевања у вези са тим шта ученик осећа као препреке (вољне и невољне) у свом развоју, као и на које начине се, *из ученикове перспективе*, оне могу превродити.

Када је у питању вредновање области Музичко стваралаштво, оно треба вредновати у смислу стваралачког ангажовања ученика, а не према квалитету насталог дела, јер су и најскромније музичке импровизације, креативно размишљање и стварање педагошки оправдане.
Узимајући у обзир све циљеве које процес учења, краткорочно и дугорочно треба да постигне, неопходно је имати на уму да се оквир вредновања процеса и резултата учења одвија највише у ученичковом живом контакту са музиком, тј. извођењу и стваралаштву, а такође и слушању музике. Теоретско знање треба да има своју примену и функцију у ученичком изражавању кроз музику и у контакту са музиком. Како процес учења у оквиру сваког часа треба да обухвати све области, посматрање ученика у живом контакту са музиком је истовремено показатељ квалитета процеса учења, као и идеална сцена за вредновање резултата учења. Сумативно вредновање треба да буде осмишљено кроз задатке и активности које захтевају креативну примену знања. Диктате не треба практиковати ни задавати.

ИСТОРИЈА

Циљ наставе историје јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку и научну писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и развијање историјске свести и хуманистичко образовање ученика. Настава историје треба да допринесе разумевању историјског простора и времена, историјских догађаја, појава и процеса, као и развијању националног и европског идентитета и духа толеранције код ученика.

исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА	САДРЖАЈИ
- смешта кључне догађаје, појаве и процесе из савремене историје на временској ленти; - уочи динамику различитих историјских појава и промена на историјској карти; - пореди различите историјске изворе и рангира их на основу њихове сазнајне вредности; - анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја: - поредећи различите изворе о истој историјској појави или догађају, анализира позицију аутора; - доведе у везу узроке и последиие историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; - наведе специфичности друштвених појава, процеса, полигичких идеја, ставова појединаца и група у историјском периоду савременог доба; - образложи значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; - уочи елементе конгануитета и дисконгануитета српске државности; - изведе закључак о повезаности наиионалне историје са регионалном и светском, на основу датих примера; - образложи утицај историјских догађаја, појава и процеса на савремено друштво; - идентификује основне карактеристике тоталитарних идеологија и наводи њихове последице у историјском и савременом контексту; - препозна на примерима из савремене историје, важност поштовања људских права; наведе примере како су идеје о родној, верској и етничкој равноправности утацале на	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	Основне одлике периода од завршетка Првог светског рата до наших дана. Историјски извори за изучавање периода од завршетка Првог светског рата до наших дана и њихова сазнајна вредност (материјални, писани, аулио, визуелни, усмена сведочанства, дигитални).
	ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА	Последице Великог рата (демографски и материјални губици, одраз рата у друштвеном и културном животу, Мировна конференииија у Паризу - нова карта Европе и света). Револуиије у Русији и Европи (узроци, ток и последице). Стварање југословенске државе (југословенска идеја, процес и носиоци уједињења, међународно признање и границе). Политичке и друштвено-економске прилике у Европи и свету (либералне демократије, тоталитарне идеологије, економске кризе; култура, наука и уметност, свакодневни живот). Југословенска краљевина (простор, становништво и друштво; конституисање државе, политички живот; међународни положај: економске прилике; култура, улога двора; национално и верско питање). Истакнуте личности: Николај II Романов, Владимир Иљич Лењин, Роза Луксембург, Алексацдар Флеминг, Пабло Пикасо, Волт Дизни, Чарли Чаплин, Сергеј Ејзенпггајн, Бенито Мусолини, Адолф Хитлер, Јосиф Стаљин, Френклин Рузвелт, Александар I, Марија, Петар II и Павле Карађорђевић, Никола Пашић, Стјепан Радић, Милан Стојадиновић, Драгиша Цветковић, Влатко Мачек, Слободан Јовановић, Милутан Миланковић, Исидора Секулић, Ксенија Атанасијевић, Милена Павловић Барили, Иван Мештровић.

савремене политичке прилике и развој друштва; - пореди положај и начин живота припадника различитих друпггвених група у историјском периоду савременог доба; - илуструје примерима утицај научно-технолошког развоја на промене у друштву, економији и природном окружењу; - образложи утицај различитих друшпвено-економских система на свакодневни живот људи, анализирајући дате примере; - препозна како су културне интеракције, и сарадња различитих етничких и социјалних група утиали на политички, друштвени и привредни живот; - наведе примере утицаја спортских и уметничких достигнућа на обликовање савременог друштва; - идентификује узроке, елементе и последице историјских сукоба и ратова и дискутује о могућим начинима превешије конфликата; - објасни значење појмова геноцид и Холокауст; - изведе закључке о узроцима, току и последицама ратова условљених распадом СФРЈ користећи изворе различитог порекла и сазнајне вредности; - изрази ставове, засноване на историјским аргументима, уважавајући мишљење саговорника; - препозна пропаганду, стереотште и идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацић и; - критички се односи према информацијама из медија користећи се историјским знањима и вепгганама; - анализира историјске догађаје и појаве на основу доступног аудио-визуелног изворног материјала;	ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ	Свет у рату - узроци, међународне кризе, сукоби и освајачка политика тоталитарних држава; почетак и ток рата, зараћене стране, савезништва, фроигови, најважније операције, нови начини ратовања; ратна свакодневица; страдање цивила и ратни злочини; крај рата, победа антифашистичке коалиције. Југославија и српски народ у рату - улазак у рат, војни пораз, окупација, подела, квислиншке творевине; геноцид и злочини; устанак, ангифашистичка борба и грађански рат; војне операције, живот у рату. Последше рата - људски и материјални губици; демографске и друштвене промене, миграције; уништавање кутггурног наслеђа; суђења за ратае злочине; стварање ОУН. Истакнуте личности: Френклин Рузвелт, Винстон Черчвл, Јосиф Стаљин, Адолф Хитлер, Бенито Мусолини, цар Хирохито, Франциско Франко, Мао Цедунг, Ана Франк, Петар П Карађорђевић, Драгољуб Михаиловић, Јосип Броз, Милан Недић, Анте Павелић, Диана Будисављевић.
	СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКО Ј ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	Свет после Другог светског рата — блоковска подела, трка у наоружању, глобална димензија хладног рата, ратна жаришта и кризе, деколонизација, европске интеграције, покрети еманципације - покрета за женска и мањинска права, антаратни и антирасни покрети; научна достигнућа, освајање свемира, медији, популарна култура. Јзтославија и српски народ после Др>тог светског рата - изградња новог државног и друшгвеног уређења, једнопартијски систем, однос власти према политичким противницима, међународни положај, економске и културне прилике, самоуправљање, несврстаност; свакодневица, популарна култура, нове тенденције у култури. Истакнуте личности: Џон Кенеди, Никита Хрушчов, Махатма Ганди, Мартин Лутер Кинг, Роза Паркс, Нелсон Мандела, Голда

- осмисли, спроведе и презентује резултате истраживања заснованог на одабраним историјским изворима и литератури. користећи ИКТ; образложи смисао неговања сећања на важне догађаје и личности из историје савременог доба: - истражи мемориЈалне споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања; - покаже одговоран однос према културно-историјском наслеђу сопственог и других народа; - уочи одраз историјских догађаја и појава у књижевним и уметаичким делима; - препозна историјску димензију полигачких, културних и технолошких промена у савременом свету и Републици Србији.		Меир, Енди Ворхол, Јосип Броз, АлександарРанковгЉ, Милован Ђилас, Иво Андрић, Милош Црњански, Александар Петровић, Мира ТраиловгЉ., Душан Ковачевић.
	СВЕТ, ЕВРОПА, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У САВРЕМЕНИМ ПРОЦЕСИМА	Свет после хладног рата - пад Берлинског зида; слом комунизма у Европи. распад СССР-а, нова политичка карта Европе, стварање Европске уније, доминација САД, локални конфликти и ингервенције великих сила, процеси глобализације, Четврта индустријска револуиија (дигитални медији, интернет, друштвене мреже и мобилна телефонија), претња тероризма, миграције, савремени културни покрети. Српски народ на крају 20. и почетком 21. века - криза СФРЈ 80-тих година, међунационалне тензије, увођење вишестраначког полигачког система, распад СФРЈ, грађански рат и стварање нових држава, интернационализација сукоба и међународне интервенције, економске прилике и свакодневни живот, ратни злочини, страдање цивилног становништва, разарање културног наслеђа, НАТО агресија на СРЈ, последице ратова, политичке промене 2000. године, Република Србија као самостална држава, питање статуса Косова и Метохије, односи у региону, српски народ у дијаспори и региону, процес придруживања Европској унији, култура и спорт. Истакнуте личности: Роналд Реган, Михаил Горбачов, Маргарет Тачер, Бил Гејтс, Владимир Путин, Ангела Меркел, Слободан Милошевић, Фрањо Туђман, Алија Изетбеговић, Зоран Ђинђић, Војислав Коштуница.

ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

Допунска настава се организује за ученике који у редовној настави матерњег језика не постижу задовољавајуће резултате у неком тематских подручја, и за ученике који су изостајали са редовне наставе приликом обраде новог градива.

Зависно од утврђених недостатака у знањима и умењима ученика, као и узрока заостајања, наставник оснива одговарајуће групе с којима организује допунски рад. За сваку групу се ствара посебан, одговарајући план рада, чијим ће се савладавањем отклонити испољени недостаци у знању, умењу и вештини ученика. Допунски рад претпоставља специфичне облике у савладавању одређених садржаја (индивидуализација наставе- полупрограмираним и програмираним секвенцама, наставним листићима; предавањима с друкчијим – очигледнијим примерима; посебни групни и индивидуални задаци и др.).

Допунски рад организује се током целе наставне године, односно одмах чим се уоче тешкоће појединих ученика у усвајању садржаја. Чим савлада одређену тешкоћу или отклони недостатак, ученик престаје с допунским радом ван редовне наставе. Током даље редовне наставе омогућиће се ученицима да градиво савладају на редовним часовима.

Циљеви:

- стицање и развијање знања о положају српског народа у оквиру Југославије.
- стицање и развијање знања о историји Срба после распада Југославије.
- стицање и развијање вештина препознавања историјског простора на карти и повезаности најважнијих појава из прошлости са појавама из садашњости.
- поштовање сопствене државе, неговање националне културе и традиције, као и културе и традиције других народа;
- пружање подршке за улогу одговорних и активних грађана у савременом друштву

Теме:

Основи проучавања прошлости

Европа свет и српски народ у југословенској држави у периоду између два светска рата

- економске кризе
- грађанске демократије, појава фашизма и нацизма, развој СССР-а
- Међународни односи између два светска рата
- настанак југословенске државе
- доба парламентаризма, диктатура краља Александра, Намесништво

Други светски рат

- Европа и свет у рату
- Априлски рат
- Други светски рат у Југославији и грађански рат

Свет, Европа и српски народ у југословенској држави у периоду Хладног рата

- Послератни свет, Хладни рат, деколонијализација
- уједињење Европе
- доба ФНРЈ
- доба СФРЈ
- југословенско друштво
- распад Југославије и обнова државности Србије

Очекивани исходи:
Ученик ће моћи да:

- одреди ком веку и ком историјском периоду припадају важне године из прошлости
- препознаје значење основних појмова из историје цивилизације
- именује најважније појаве, догађаје и личности из историје Европе и света
- зна на којем простору су се одиграле најважније појаве из историје Европе и света
- именује најважније појаве из националне историје
- именује узроке и последице најважнијих појава из прошлости

ГЕОГРАФИЈА

Циљ :
наставе географије је да сви ученици стекну и развијају геогрфску и научну писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих стандарда образовних постигнућа, да се оспособе за решавање проблема и задатака у новим и непознатим ситуацијама. Да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, да развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, да упознају и разумеју географске објекте, појаве, процесе и законитости у простору, њихове узрочно-последичне везе и односе, развију географски начин мишљења, свест о природи и одговоран однос према њој, држави, континенту и свету као целини, као и толерантан став о различитим народима, њиховим културама и начину живота.

Посебни циљеви:

- стварање разноврсних могућности да кроз различите садржаје и облике рада током наставе географије циљеви и задаци образовања, као и циљеви наставе географије, буду у потпуности реализовани;
- картографско описмењавање за употребу географских карата у процесу стицања знања, као и у свакодневном животу;
- упознавање основних географских одлика Европе, осталих континената и развијених држава света;
- упознавање основних географских одлика земље у којој се живи, али и земаља у непосредном окружењу, њихових асоцијација и интеграција;
- упознавање комплементарности и регионалних разлика савременог света;
- развијање естетских опажања и осећања проучавањем и упознавањем природних и других феномена у геопростору;
- изграђивање и развијање ставова о превентиви, заштити и унапређивању животне средине;
- развијање националног, европског и светског идентитета;

Исходи:
Ученици треба да

- стекну знања о битним природногеографским одликама ваневропских континената њихових регија и појединих држава;
- стекну знања о друштвено-географским одликама ваневропских континената, њихових регија и појединих држава;

- буду оспособљени за праћење и разумевање економских и друштвених активности и промена у савременом свету и њиховог доприноса општем развоју и напретку човечанства;
- упознају регионалне разлике и комплементарност савременог света;
- разумеју проблеме у савременом свету (пренасељеност, неједнак привредни развој, недостатак хране, воде, енергије, минералних сировина, еколошки проблеми, болести, ратови и др.);
- развијају национални идентитет и упознају значај толеранције у мултиетничким, мултијезичким и мултикултуралним срединама у свету;
- упознају различите културе континената, њихових регија и држава, чиме ће проширити сопствена знања из опште културе;
- развијају жељу и стичу потребу за даљим образовањем и самообразовањем, са циљем да се што успешније укључе у даље стручно оспособљавање;
- проширују знања из картографије и оспособе се за самостално коришћење географске карте у процесу стицања нових знања, као и у свакодневном животу;
- буду оспособљени за самостално коришћење географске литературе и различитог графичког и илустративног материјала, са циљ.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Р. БР.	ОБЛАСТ/ТЕМА	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	ИСХОДИ Ученик ће бити у стању да:
1.	РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА	• Компетенција за целоживотно учење; • Комуникација; • Рад с подацима и информацијама; • Дигитална компетенција; • Решавање проблема; • Сарадња; • Одговоран однос према околини; • Предузимљивост и предузетничка компетенција;	• дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе, ртове; • проналази на карти државе проучаване регије и именује их; • приказује на немој карти: континенте, океане, мора, облике разуђеност обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове; • класификује облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену територију; • анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу;
2.	ГЕОГРАФСКЕ РЕГИЈЕ ЕВРОПЕ		
3.	АЗИЈА		
4.	АФРИКА		
5.	СЕВЕРНА АМЕРИКА		
6.	ЈУЖНА АМЕРИКА		
7.	АУСТРАЛИЈА И ОКЕАНИЈА		
8.	ПОЛАРНЕ ОБЛАСТИ		

			• објашњава настанак пустиња на територији проучаваног континента; • проналази податке о бројном стању становништва по континентима, регијама и одабраним државама и издваја просторне целине са највећом концентрацијом становништва у свету; • укаже на узроке и последице кретања броја становника, густине насељености, природног прираштаја, миграција и специфичних структура становништва по континентима, регијама и у одабраним државама; • тумачи и израђује тематске карте становништва по континентима, регијама и одабраним државама; • описује узроке и последице урбанизације на различитим континентима, регијама и у одабраним државама; • доведе у везу природне ресурсе са степеном економске развијености појединих регија и одабраних држава; • уз помоћ географске карте објашњава специфичности појединих просторних целина и описује различите начине издвајања регија; • објасни формирање политичке карте света; • објашњава узроке и последице глобалних феномена као што су сиромаштво, унутрашње и спољашње миграције,

			демографска експлозија и пренасељеност, болести и епидемије, политичка нестабилност; • доводе у везу квалитет живота становништва са природним, демографским, економским и политичко-географским одликама простора; • препознаје негативне утицаје човека на животну средину настале услед специфичности развоја пољопривреде, рударства, енергетике, индустрије, саобраћаја и туризма на проучаваним континентима, регијама и у одабраним државама; • анализира примере позитивног утицаја човека на животну средину у државама које улажу напоре на очувању природе и упоређује их са сличним примерима у нашој земљи; • изводи закључак о могућим решењима за коришћење чистих извора енергије у државама чија се привреда заснива највише на експлоатацији нафте и угља; • истражује утицај Европске уније на демографске, економске и политичке процесе у Европи и свету; • описује улогу међународних организација у свету.

ПРОГРАМИ ОРИЈЕНТИСАНИ НА ИСХОДЕ И ПРОЦЕС УЧЕЊА

Структура програма свих наставних предмета је конципирана на исти начин. На почетку се налази циљ наставе и учења предмета за други циклус образовања и васпитања. У претходној табели, у четвртој колони, дефинисани су предметни исходи за крај седмог разреда, у другој колони дате су области и/или теме, а у трећој се налазе међупредметна компентенција. Иза табеле налазе се кључни појмови садржаја програма и препоруке за остваривања наставе и учења конкретног предмета под насловом.

Програми наставе и учења засновани су на општим циљевима и исходима образовања и васпитања и потребама и могућностима ученика седмог разреда. Усмерени су на процес и исходе учења, а не на саме садржаје који сада имају другачију функцију и значај. Садржаји више нису циљ сами по себи, већ су у функцији остваривања исхода који су дефинисани као функционално знање ученика тако да показују шта ће ученик бити у стању да учини, предузме, изведе, обави захваљујући знањима, ставовима и вештинама које је градио и развијао током једне године учења конкретног наставног предмета. Овако конципирани програми подразумевају да оствареност исхода води ка развијању компетенција, и то како општих и специфичних предметних, тако и кључних, као и међупредметних.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Географија у седмом разреду се састоји из осам тема:

РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА- На првим часовима наставник ће упознати ученике са предметом и задацима проучавања, као и поделом регионалне географије, ослањајући се на њихова већ стечена географска знања из 6. разреда о појму географске регије, а са циљем разумевања комплексних односа и веза између географских објеката, појава и процеса у географској средини. У обради садржаја о регионалној географији, требало би указати на то да светско копно није једноличан или хомоген географски простор, већ да га одликује заступљеност различитих физичко-географских и друштвено-географских елемената, које га чине хетерогеним. Објаснити да се регионална географија изучава са циљем да би ученици сазнали какви су односи и везе између природе и људи, као и да би постали свесни да опстанак живота на Земљи зависи од њиховог међусобног односа. С обзиром на то да су друштвено-географски процеси знатно динамичнији од физичко-географских, као и то да утичу на различите начине на трансформацију географског простора и на укупан развој, њима је приликом обраде географских регија дат посебан значај.

ГЕОГРАФСКЕ РЕГИЈЕ ЕВРОПЕ- . За цртање тематских карата о географским регијама Европе користити неме карте, на којима се могу издвојити карактеристичне регије. Реализацијом исхода друге теме Географске регије Европе ученици ће стећи знања о географским целинама Европе – Јужна, Средња, Западна, Северна и Источна Европа, као и њиховим географским специфичностима и развојним карактеристикама које их издвајају у односу на суседне географске регије, политичком поделом и одабраним државама. Избегавати понављање географских садржаја из теме Географија Европе, који су анализирани у шестом разреду. При обради Јужне Европе истаћи културно цивилизацијске тековине регије ,етно-лингвистичку хетерогеност ,привредне одлике кроз везу са природним условима и ресурсима, са освртом на туризам и политичку поделу. У оквиру Јужне Европе препоручује се обрада држава бивше СФР Југославије, Италија, Шпанија и Грчка. У оквиру Средње Европе обрадити културно-цивилизацијске тековине регије савремене демографске процесе, природне ресурсе и привредни развој, урбанизацију . Препоручује се обрада Савезне Републике Немачке у оквиру регије. Западну Европу обрадити кроз културно-цивилизацијске тековине регије демографске процесе, природне ресурсе и привредни развој урбанизацију политичку поделу, као и

географска обележја Републике Француске и Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске. У оквиру Северне Европе посебно анализирати везу природних ресурса привредним развојем и анализирати етничка обележја, олитичку поделу и основне географске карактеристике Норвешке. При обради Источне Европе истаћи културно цивилизацијске тековине, етничку хетерогеност природне услове и ресурсе, привредне карактеристике и политичку поделу. Обрадити Руску Федерацију, трансконтиненталну државу, која чини највећи део Источне Европе и Северне Азије. На крају наставне теме Географске регије Европеобјаснити значај Европске уније у свету, као пример интеграционих процеса. њихови географски садржаји. Уколико постоје техничке могућности, ученици могу припремити презентације, чиме се оспособљавају да кроз визуелизацију садржаја самостално анализирају и доносе закључке о одређеним специфичностима географских регија Европе. Кроз читаву тему важно је нагласити да се временом географске регије Европе развијају и мењају функције.. Географске регије Европе би требало да буду представљене као географска прича, богата информацијама и занимљивостима, како би географске појаве и процеси били предочени јасно, детаљно и динамично. ченике не оптерећивати квантитативним вредностима, већ инсистирати на појаве и процесе који утичу на развој европских регија. У циљу подстицања толеранције и солидарности код ученика, указати наостајање различитих социјалних, етничких и културних група у Европи.

АЗИЈА - На почетку наставне теме Азија обрађују општегеографске одлике овог континента, и то: географски положај, границе и величина, природне одлике, становништво, насеља, привреда и политичка и регионална подела, након чега се прелази на регионалне целине: југозападну, јужну, југоисточну, источну и централну Азију. Приликом обраде положаја, границе и величине Азије, кључно је да се истакне да је Азија саставни део јединствене копнене целине Евроазија, да се овај континент разграничи од Европе и од Африке, да ученици увиде да се Азија простире и на северној и на јужној, као и на источној и западној Земљиној полулопти. Даље, важно је да се ученицима објасни шта значи да је Азија део Старог света и да ова знања повежу са знањима која стичу на часовима историје Код приказивања величине Азије важно је да ученици стекну представу о односима површине и броја становника у поређењу са осталим континентима, а посебно са Европом. Разумевање природних одлика Азије кључно је за касније схватање просторне дистрибуције становништва, размештаја природних ресурса, развоја и размештаја појединих привредних грана на континенту. Као посебно значајне садржаје у овој области истичемо: настанак набраних планина и острвских архипелага, тумачење појава вулканизма и трусова различите узроке постанка пустиња југозападној, јужној и централној Азији, климатску и мозаичност живог света Азије, и др. Приликом обраде становништва Азије пажњу би требало усмерити на разумевање просторне дистрибуције становништва, савремених миграција (нарочито из ратовима угрожених држава према Европи) и структуре становништва. Насеља Азије представљају прави мозаик људских насеобина што је условљено факторима природне средине, специфичностима привреде и културно цивилизацијског развоја. Ученицима овде треба приказати контрасте руралних насељаи вишемилионских градова, центара глобалних политичких и економских процеса Привредне одлике Азије могу се обрадити на различите начине: кроз приказ територијалног размештаја привредних грана, сагледавање утицајаприродних и друштвених фактора на развој привреде или кроз истицање регионалних специфичности развоја и размештаја привреде. У програму наставе и учења дата регионална подела Азије је препоручена. Како би се знања која се стичу на часовима географије учинила трајним, наставници у обради опште- и регионалногеографских садржаја треба да користе зидне географске карте, а ученици атласе и неме карте. То, на пример, значи да ученик треба да буде у стању да пошто

покаже на карти Индијски океан, Хиндустанску низију, Хималаје и Тибет закључи зашто је на Тибету хладна и сува клима. Употреба средстава информационо комуникационих технологија у настави додатно ће допринети реализацији принципа очигледности и учвршћивању трајности ученичких знања.

АФРИКА Приликом обраде положаја, границе и величине Африке важно је истаћи да се она пружа меридијански што за последицу има јасну диференцираност континента на природне зоне од екватора према југу и северу. Указати на границу Африке према Азији као и на припадајућа острва овом континенту. Знања која ученици стичу изучавањем климе, хидрографије и рељефа Африке важна су за разумевање просторне дистрибуције становништва, положаја насеља, размештаја природних ресурса, развоја и размештаја пољопривреде, рударства и туризма на континенту. Значајно је истаћи хидрографске карактеристике Нила и Конго и језера Викторија, Њаса и Тангањика, као места значајне концентрације становништва, насеља и пољопривреде.. Приликом обраде наставних садржаја о становништву Африке битно је разумевање просторне дистрибуције становништва (пренасељени, густо, ретко и ненасељени простори), природног прираштаја, савремених миграција (нарочито из ратовима угрожених држава према Европи) и структуре становништва. У оквиру политичко-географских одлика Африке посебно се треба осврнути на процесе колонизације и деколонизације као и на ефекте ових процеса у савременим економско-политичким односима афричких држава (неоколонијализам). Регионалну поделу Африке иницијално би требало посматрати кроз физичко географску и културно-цивилизацијску поларизацију континента на Афрички Медитеран и Сахарску Африку на северу и Подсахарску Африку на југу. Поред климе као главног физичко-географског фактора други значајан фактор поларизације је Арапско-исламска цивилизација на северу и Негро-афричка цивилизација на југу. Као последица етничке и демографске хетерогености Подсахарске Африке, треба указати на одређене друштвено-политичке разлике унутар ње. Обрада ових садржаја би требало да допринесе формирању ставова код ученика, према овим актуелним географским темама.

СЕВЕРНА И ЈУЖНА АМЕРИКА- За достизање исхода у оквиру ове теме важно је указати на положај овог континента између Атлантског и Тихог океана као и на повезаност/раздвојеност са суседним континентима. Ово је посебно значајно у контексту саобраћајно-географског положаја, економске повезаности са обалама других континената. У реализацији исхода који се односе на издвајање регија, потребно је нагласити постојање две културне целине на територији Северне Америке: Англоамерике (САД и Канада) и Латинске Америке (Средња Америка) и кроз корелацију са садржајима историје објаснити значај насељавања Америка. При обради природних одлика Северне Америке битно је издвојити карактеристичне рељефне целине. Овде треба објаснити настанак Канадског штита, Кордиљера, Апалача, Средишњих низија и других особених целина. Познавање рељефа овог континента веома је значајно и за разумевање његове климе и распореда природних зона. При обради наставне јединице становништва Северне Америке потребно је указати на етапе насељавања континента (присуство староседелаца, утицај европских досељеника, тзв. претапање у једну нацију и сл.). У реализацији исхода који се односе на објашњења демографских процеса значајно је сагледати разлике у популационом развоју средњеамеричких и англоамеричких народа, последичне миграције према САД и Канади, разлике у структурама становништва и слично. За достизање исхода који се односи на разумевање процеса урбанизације препоручује се указивање на разлике у друштвено-економском развоју и културном наслеђу Англоамерике и Латинске Америке, степену урбанизације, физиономији села и градова, разликама између планског и стихијског развоја, миграцијама из села у градове, начину живота и слично.

Исходи који се односе на разумевања и објашњења економских процеса такође могу да се реализују кроз анализу диспаритета развоја између Англо и Латинске Америке.
АУСТРАЛИЈА И ОКЕАНИЈА -За достизање исхода, наставник у оквиру географског положаја ученицима треба да укаже на димензије континента као и на просторни обухват Океаније (припадајућа острва Меланезији, Микронезији и Полинезији). Важно је указати на факторе географске изолованости Аустралијског континента у односу на остале континенте као и последице које се огледају у специфичним биогеографским и антропогеографским одликама. Физичко-географски садржаји треба да укажу на геотектонску еволуцију Аустралије (Пангеа, Гондвана), постанак планина као и на постанак острва Океаније (вулканска острва, атоли). Истаћи факторе који су довели до формирања пустиња, великог коралног гребена као и аутентичне аустралијскелористичке и зоогеографске области. Приликом обраде становништва Аустралије и Океаније указати на домицилно становништво (Аборицини, Маори) и придошло европско и азијско становништво. Извршити периодизацију етно-демографског развоја Аустралије и Океаније на предколонијални и колонијални период. Указати на савремене демографске процесе (природни прираштај, миграције) и насељеност континента (насељени и ненасељени простори). У политичко географској анализи указати на процесе колонизације, деколонизације и формирања независних држава. Истаћи значај саобраћајно-географског и политичко-географског положаја острва Океаније у контексту савремених економских, политичких и војних процеса. Приликом обраде насељаАустралије указати на природне факторе формирања савремене мреже насеља
ПОЛАРНЕ ОБЛАСТИ - За достизање исхода у оквиру наставне теме Поларне области препоручени садржај чине карактеристичне одлике ових простора. У том смислу, пажњу треба посветити специфичностима оријентације на половима (нпр. помоћу звезда, компаса, Сунца), дужини обданице и ноћи, висини Сунца над хоризонтом, односима копна и мора, историјату истраживања, садашњим истраживањима, као и међународној подели ових простора

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднује се процес и продукти учења. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша учење и резултат. Свака активност је прилика за процену напредовања и давања повратне информације (формативно проверавање), а ученике треба оспособљавати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета. Анализа ученичких одговора пружа увид у то како они примају информације из и издвајаја битне, анализирају ситуације, повезује и појмове формиране у настави других предмета у формулисању објашњења и извођењу закључака.. Таква пракса праћења напредовања ученика поставља их у позицију да повезују и примењују научне појмове, доприноси развоју концептуалног разумевања и критичког мишљења, и припрема ученике да на тај начин разматрају појаве и процесе са којима су у контакту у свакодневном животу.
Питањима би требало подстицати ученике да предвиде шта ће се десити, да оправдају избор, објасне зашто се нешто десило и како се десило, повежу различите области садржаја, препознају питања постављена на нови начин, извуку корисне податке, али и да процењују шта нису разумели. Ученике би требало охрабривати да презентују, објашњавају и бране стратегије које користе у решавању проблема. Тиме се они подстичу да реструктуирају и организују садржај на нов начин, издвајају релевантан део

садржаја за решавање проблема, цртају дијаграме, анализирају везе између компоненти, објашњавају како су решили проблем или трагају за различитим начинима решавања проблема. Улога наставника је да води питањима или сугестијама резоновање ученика, као и да пружа повратне информације. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења.

Оцењивање (сумативно проверавање) је саставни део процеса наставе и учења којим се обезбеђује стално праћење остваривања циља, исхода и стандарда постигнућа. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа, писмене провере . Важно је да активности ученика у процесу наставе и учења буду усаглашени са очекиваним исходима, и да се од ученика не очекују знања и вештине које у настави нису имали прилике да развију.

Наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад. Преиспитивање наставе према резултатима које постижу ученици је важна активност наставника и подразумева промену у методама наставе и учења, активностима и задацима ученика, изворима за учење, наставним средствима, тако да се ученицима обезбеди напредовање ка бољим постигнућима.

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ

зависности од садржаја наставе и учења посебно ће се реализовати међупредметно повезивање са следећим предметима: - Биологија (Порекло и разноврсност живота) - Историја (Основи проучавања прошлости) - Математика (Природни бројеви и дељивост) - Информатика и рачунарство(Дигитална писменост) - Ликовна култура (Облик и Визуелно споразумевање, Простор) - Физика (Кретање) - Музичка култура (Слушање музике)

ДОДАТНА НАСТАВА

Циљ додатне наставе географије јесте проширивање и продубљивање знања ученика који се у већој мери интересују за географију и који су на редовним часовима показали висок ниво савладаног градива, развијање способности и вештина ученика према њиховим интересовањима и склоностима и развијање такмичарског духа.

Исходи:

- омогућити ученицима да у самосталним истраживачким радовима овладају основама научног метода;
- оспособити ученике да разумеју законе који владају у природи и њихов утицај на друштво
- развијати аналитичко и критичко мишљење;
- развијатиспособност истраживања и доласка до нових сазнања
- стварати ситуације у којима ће ученици примењивати претходно знање да би дошли до закључака
- стварати ситуације у којима ће ученици примењивати знање из других предмета да би могли да одговоре на питања из географије

На овим часовима ученици ће се припремати за:

такмичење ученика основних школа у организацији Министарства просвете и Српског географског друштва (школско, општинско, градско, републичко),смотру ученичких радова у организацији регионалних и републичких центара за таленте и Министарства просвете (регионално и републичко).

ДОПУНСКА НАСТАВА

Допунски рад организује се за ученике који нису савладали садржаје у редовној настави.

Циљ допунске наставе географије јесте да се ученицима који нису савладали садржаје географије омогући лакше укључивање у редовни васпитно-образовни процес, као и да им се развију упорност, самосталност и тачност у раду.

Задаци допунске наставе:
оспособити ученике да овладају основним географским појмовима ради лакшег уклапања у редовни наставни процес;
омогућити ученицима да на што лакши начин надокнаде и усвоје појмове које су пропустили због краћег или дужег изостајања са редовне наставе;
омогућити ученицима да овладају различитим методама учења географског садржаја ради развијања самосталности у учењу.

Допунска настава биће организована током целе школске године, динамиком од једног часа недељно, са групаом ученика.

МАТЕМАТИКА

Циљ учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова
Годишњи фонд часова 144 часа

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
• израчуна степен реалног броја и квадратни корен потпуног квадрата и примени одговарајућа својства операција; • одреди бројевну вредност	РЕАЛНИ БРОЈЕВИ	Квадрат рационалног броја Решавање једначине $x^2 = a$, $a \geq 0$; постојање ирационалних бројева (на пример решења једначине $x^2 = 2$) Реални бројеви и бројевна права Квадратни корен, једнакост $\sqrt{a^2} = \lvert a \rvert$ Децимални запис реалног броја; приближна вредност реалног

једноставнијег израза са реалним бројевима; • на основу реалног проблема састави и израчуна вредност јед- ноставнијег бројевног израза са реалним бројевима; • одреди приближну вредност реалног броја и процени апсолут- ну грешку; • нацрта график функције $y = kx$, $k \in R\setminus\{0\}$; • примени продужену пропорцију у реалним ситуацијама; • примени Питагорину теорему у рачунским и конструктивним задацима; • трансформише збир, разлику и производ полинома; • примени формуле за разлику квадрата и квадрат бинома; • растави полином на чиниоце (користећи дистрибутивни закон и формуле за квадрат бинома и разлику квадрата);		броја; апсолутна грешка Основна својства операција с реалним бројевима Функција директне пропорционалности $y = kx$, $k \in R\setminus\{0\}$ Продужена пропорција
	ПИТАГОРИНА ТЕОРЕМА	Питагорина теорема (директна и обратна) Важније примене Пи- тагорине теореме Конструкције тачака на бројевној правој које одговарају бројеви- ма $\sqrt{2}, \sqrt{3}, \sqrt{5}$, итд Растојање између две тачке у координатном систему
	ЦЕЛИ АЛГЕБАРСКИ ИЗРАЗИ	Први део Степен чији је изложилац природан број; степен декадне јединице чији је изложилац цео број; операције са степенима; степен производа, количника и степена Други део Алгебарски изрази Полиноми и операције (мономи, сређени облик, трансформације збира, разлике и производа полинома у сређени облик полинома) Квадрат бинома и разлика квадрата Растављање полинома на чиниоце коришћењем дистрибутивног закона, формуле за квадрат бинома и разлику квадрата Примене
	МНОГОУГАО	Појам многоугла Врсте многоуглова Збир углова многоугла Број дијагонала многоугла Правилни многоуглови (појам, својства, конструкције) Обим и површина многоугла Тежишна дуж троугла Ортоцентар и тежиште троугла Сложеније примене ставова подударности

• примени трансформације полинома на решавање једначина; • примени својства страница, углова и дијагонала многоугла; • израчуна површину многоугла користећи обрасце или разложиву једнакост; • конструише ортоцентар и тежиште троугла; • примени ставове подударности при доказивању једноставнијих тврђења и у конструктивним задацима;		
• примени својства централног периферијског угла у кругу; • израчуна обим и површину круга и његових делова; • преслика дати геометријски објекат ротацијом;	КРУГ	Централни и периферијски угао у кругу Обим круга, број π Дужина кружног лука Површина круга, кружног исечка и кружног прстена Ротација
- одређује средњу вредност, медијану и мод	ОБРАДА ПОДАТАКА	Средња вредност, медијана и мод

Кључни појмови садржаја: реални број, степен, квадратни корен, Питагорина теорема, полином, многоугао, ортоцентар и тежиште, круг, број π, ротација и средња вредност.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА
Реални бројеви – Увести појам квадрата рационалног броја *p/q* и илустровати га површином квадрата чија је страница управо *p/q*, на основу чега ученици треба да закључе да је квадрат прои- звољног рационалног броја ненегативан број.

При израчунавању квадрата рационалних бројева равноправан статус треба дати квадрирању бројева у запису p/q и у децималном запису.
Код решавања једначина облика $x^2 = a$, ученици уз наставникову помоћ изводе следеће закључке: дата једначина се може свести на једначину $x^2 = a = b^2$ и може имати једно ($a = 0$) или два решења
($a > 0$), али може бити и без решења ($a < 0$). Приликом увођења ознаке за квадратни корен нагласити разлику између, на пример, вредности $\sqrt{4}$ и решења једначине $x^2 = 4$.
У даљем раду показати да неке једначине облика $x^2 = a$ (на пример $x^2 = 2$) немају решења у скупу рационалних бројева, тј. да се у скупу рационалних мерних бројева не може израчунати мерни број странице квадрата чија је површина 2 (не инсистирати да ученици репродукују одговарајући доказ). На тај начин мотивисати увођење ирационалних бројева, јер из претходног следи да осим рационалних бројева треба имати на располагању и неке друге бројеве (на пример оне чији квадратни корен није рационалан број). Тада се уводи скуп реалних бројева као унија два дисјунктна скупа – скупа рационалних и скупа ирационалних бројева. Сада је природно и да се „рационална" права прошири у реалну праву и покаже како на таквој реалној правој постоје рационалне и ирационалне тачке. Нагласити, међутим, да скуп (позитивних) ирационалних бројева, осим квадратних корена рационалних бројева, садржи и многе друге елементе, од којих ће неки бити поменути касније (рецимо број π).
На конкретним примерима ученици треба да уоче да сваки рационалан број има коначну или бесконачну периодичну децималну репрезентацију, а ирационални бројеви бесконачну непериодичну репрезентацију и обратно (ове чињенице не треба доказивати у општем случају). При израчунавању вредности корена и рачунања са кореним, када су њихове вредности ирационални бројеви, користити калкулатор или расположиве софтвере.
За све реалне бројеве без обзира да ли имају коначну или бесконачну децималну репрезентацију увести појам приближне вредности и појам апсолутне грешке. Правила заокругљивања реалних бројева увести на следећи начин: на конкретним примерима, посматрањем могућих граница (интервала) у зависности од прецизности, ученици бирају приближне вредности тако да се при заокругљивању бира вредност са мањом апсолутном грешком, након чега се формулишу правила.
Основна својства операција сабирања и множења реалних бројева посматрати и анализирати у поређењу с одговарајућим својствима у скупу рационалних бројева. Основна својства операције кореновања у R+ треба такође реализовати на примерима при чему се посебно третирају збир, разлика, производ и количник корена и њихови односи са кореном збира, разлике, производа и количника.
При том посебну пажњу обратити на једнакост и њено тумачење.
У оквиру ове теме се обрађује и функција директне пропорционалности y = kx коју треба увести на конкретним примерима блиским искуству ученика (раст дужине пута са временом путо- вања при константној брзини, смањење водостаја реке ако је дневни пад протока константан ...). У почетним примерима ученици цртају тачкасти график којим се приказује функција за дискретне вредности променљиве, након чега се долази до конструкције графичког приказа у координатном систему. Тематску јединицупродужена пропорција треба, такође, реализовати на конкретним примерима (подела дате суме у датој размери, одређивање углова троугла ако је дат њихов однос, присуство метала у легурама ...). Посебну пажњу поклонити вези продужене пропорције са класичном двојном пропорцијом

Питагорина теорема – Питагорина теорема је од великог значаја за даље математичко образовање и потребно је пажљиво методички и дидактички обрадити. Као мотивација

за тему могу се користити историјски подаци најпре о потреби човека за употребом и конструкцијом правоуглих троуглова током изградње различитих објеката у укупном напретку цивилизације, а чије је законитости Питагора уочио и математички уобличио и формулисао. На примеру египатског троугла експериментом са конопцем, цртежом или симулацијом на неком од динамичких софтвера упознати ученике са теоремом, а затим је и исказати и дати комплетан доказ. Потребно је да ученици схвате концепт Питагорине теоре- ме, а не да напамет науче исказ. У том циљу током вежбања инсистирати на различитим ознакама катета и хипотенузе, као и разли- читим положајима самог правоуглог троугла, како би се ученици оспособили да Питагорину теорему користе касније у образовању у различитим задацима из планиметрије, стереометрије и триго- нометрије. Упознати ученике са карактеристичним Питагориним тројкама кроз примере и напоменути да таквих тројки има бесконачно много. Формулисати обрат Питагорине теореме и применити га у задацима.
У другом делу теме пажњу је потребно усмерити на приме- ну Питагорине теореме на конструкције дужи чији је мерни број дужине ирационалан број и примену на квадрат, правоугаоник, једнакокраки и једнакостранични троугао, ромб и правоугли и једнакокраки трапез. Ученици треба да примењују Питагорину теорему и на једнакокрако правоугли троугао, правоугли троугао са углом од 30° и одређивање растојања двеју тачака у координатном систему.
Уколико наставник има техничких могућности у учионици, након усвајања Питагорине теореме на традиционалан начин, део ове теме може обрадити коришћењем неког од бесплатних дина- мичких софтвера који ученицима може још очигледније дочарати Питагорину теорему и примену теореме у различитим геометриј- ским задацима и проблемима из свакодневног живота.

Цели алгебарски изрази – У првом делу ове теме уводи се појам степена променљиве природним бројем и изводе се основна својства те операције (множење и дељење степена једнаких основа, степеновање степена, као и правила за степен производа и количника). Ученици треба у потпуности да овладају одговарајућим трансформацијама да би, између осталог, били припремљени за упознавање са операцијама са полиномима које следе. Такође, уво- ди се појам степена са изложиоцем који је нула или негативан цео број, али само у случају основе која је декадна јединица. Примери обухватају краће записивање врло малих рационалних бројева (примене у физици), као и канонско представљање рационалних бројева у децималном запису.
Други део теме обухвата операције с целим алгебарским изразима (полиномима). Најпре се уводи појам полинома и увежбава израчунавање вредности таквог израза за конкретне вредности променљивих који у њему учествују. Затим се дефинишу основне операције са полиномима (сабирање, одузимање и множење) и увежбава довођење полинома на сређени облик. Притом се, по потреби, користи дистрибутивни закон (у облику $(a + b)(x + y) = ax + ay + bx + by$) и формула за квадрат бинома (у облику $(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$).
У наставку ове теме ученици треба да, на погодним примерима, уоче потребу растављања полинома на чиниоце (посебно у циљу решавања једначина). Затим треба увежбати то растављање коришћењем претходно наведених формула (али сада записаних у облику $ax + ay + bx + by = (a + b)(x + y)$, односно $a^2 + 2ab + b^2 = (a + b)^2$), као и формуле за разлику квадрата. Примере растављања тзв. непотпуног квадратног тринома обрађивати само на додатној настави. Сем поменуте примене на решавање једначина (на при- мер, облика $ax^2 + bx = 0$ и $x^2 – c^2 = 0$), овде се могу приказати примери решавања геометријских проблема за које је потребно познавање операција са полиномима.

Многоугао – Многоугао увести као део равни ограничен многоугаоном линијом. Нагласити разлику између конвексних и неконвексних многоуглова, али даља разматрања ограничити само на конвексне многоуглове. Ученике треба наводити да уоче зависност броја дијагонала, као и зависност збира унутрашњих углова од броја темена многоугла. Приликом увођења правилних много- углова, ученици треба да уоче да постоје многоуглови који нису правилни иако су све њихове странице једнаке, као и да постоје многоуглови који нису правилни иако су сви њихови углови једнаки. Посебно истаћи осну симетричност правилног многоугла и број оса симетрије, као и чињенице да се око правилног многоугла може описати круг и да се у њега може уписати круг. Из одговарајућих формула за једнакостранични троугао, ученици, уз помоћ наставника ако је потребно, изводе формуле којима се у правилном шестоуглу успостављају везе између странице, дуже дијагонале, краће дијагонале, полупречника уписаног и описаног круга.
Кроз разноврсне примере и задатке (који се односе на троуглове, четвороуглове и правилне многоуглове) истицати примену ставова подударности троуглова и поступно развијати код учени- ка вештину доказивања. Доказати најважније особине троуглова и паралелограма. Увести појмове ортоцентар, тежишна дуж и тежиште троугла, и навести њихове особине. Примену ставова по- дударности и њихових последица проширити и на конструктивне задатке. Истаћи разлику између цртања и конструкције. Посебно треба издвојити 1) конструкције троуглова које поред датих стра- ница/углова одређује и једна висина, односно тежишна дуж; 2) конструкције паралелограма и трапеза које поред датих страница/ углова одређује и висина; 3) конструкције делтоида; 4) конструкције правилних многоуглова са 3, 4, 6, 8 или 12 темена које одређује страница, односно полупречник описаног/уписаног круга. На примерима илустровати ситуације када конструктивни задатак има више решења или нема решења, али не инсистирати на оваквим задацима. Израчунавање обима и површине многоугла илустровати разноврсним примерима и задацима.
Приликом израчунавања површине користити разлагање многоуглова на троуглове и четвороуглове. Посебну пажњу посветити израчунавању површине правилног шестоугла. Важно је укључити и одређени број практичних примена рачунања површина.

Круг – Полазећи од раније стечених знања и дефиниција кружне линије и кружне површи, треба размотрити могуће положаје и односе круга и праве, а такође и два круга у равни. Ученике треба подсетити на дефиниције тангенте и тетиве круга и искористити Питагорину терему за успостављање везе између полупречника круга, тетиве и централног одстојања тетиве. Централне теме су увођење појмова централног и периферијског угла, уочавање и доказивање тврђења о њиховом међусобном односу, као и одређива- ње обима и површине круга. Ученици би требало да експеримен- тално утврде сталност односа обима и пречника кружнице. Када се уведе број π, ученике треба информативно упознати са његовом ирационалном природом. После обраде обима и површине круга, треба извести формуле за дужину кружног лука, површину кру- жног исечка и кружног прстена. У практичним израчунавањима користити приближну вредност 3,14 али повремено радити и са проценама 3,142; 22/7; 3,1.
У оквиру дела теме који се односи на ротацију, треба се ограничити на ротације једноставнијих фигура око задате тачке и за задати угао. Објаснити ученицима позитиван и негативан смер ротације и урадити неколико примера ротације у

координатном систему. Важно је да ученици уоче да се дужине дужи и величине углова не мењају при ротацији.
Обрада података – Ову тему реализовати као пројектни задатак. Циљ пројектног задатка је да ученици овладају појмовима средња вредност, медијана и мод и истовремено се увере у при- менљивост обраде података
у свакодневној пракси. Препорука је да се пројектни задатак реализује на конкретним примерима и предлог је да у седмом разреду то буде прикупљање, обрада и анализа података добијених анкетом.Теме се могу одабрати из животног окружења и њихов садржај би требало да буде близак узрасту ученика (на пример: коришћење ИКТ од стране ученика, расподела слободног времена ученика, еколошка свест младих ...). Број питања у анкети не мора бити велики, највише 5-6, а истраживање треба реализовати тако да узорак не буде премали, али ни превелик и да се може реализовати у најближем окружењу (школа, породица, комшилук ...)

Предлог је да са шест расположивих часова реализује по следећем плану:

РЕДНИ БРОЈ	САДРЖАЈ РАДА	АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА И УЧЕНИКА
1	• Избор теме истраживања • Конструкција анкетних питања	Наставник објашњава пројектни задатак, а ученици предлажу теме за истраживање и 5–6 анкетних питања
2	• Упутство за анкетирање • Спровођење истраживања анкетирањем	Сваки ученик добија по 4–5 анкетних листића
3	• Обнављање и доградња појмова: узорак, нумеричка и процентуална расподела, графички приказ • Увођење нових појмова:средња вредност, медијана и мод	На једном (нумерички потпуно припремљеном) примеру се илуструју сви наведени – познати и нови појмови
4	• Подела ученика на групе • Упућивање у начин обраде података добијених анкетирањем • Обрада резултата анкете	Формирају се нехомогене истражи- вачке групе Свака група обрађује једно питање за које је задужена (може се користити и Excel) и припрема презентацију резултата
5	– Презентација резултата анкете	Групе приказују резултате свог истраживања (таблични приказ ре- зултата обраде питања из анкете, процентуалну расподелу, графички приказ, израчунавање средње вредности, медијане и мода), тумаче добијене резултате и изводе закључке

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА
Саставни део процеса развоја математичких знања у свим фазама наставе је и праћење и процењивање степена остварености исхода, које треба да обезбеди што поузданије сагледавање развоја и напредовања ученика. Тај процес започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Прикупљање информација из различитих извора (свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови) помаже наставнику да сагледа постигнућа (развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а важно је ученике оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у учењу.
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
Информатика и рачунарство
Техника и технологија
Српски језик и књижевност
Географија
Уџбеник који се користи у настави је Математика –уџбеник и збирка задатака , издавач КЛЕТТ

ДОДАТНА НАСТАВА

ЦИЉ
-Развијање радозналости и самосталности (постављање питања себи и другима) и преузимати иницијативу у проналажењу одговора
-Развијање способности изражавања математичким језиком
САДРЖАЈИ
1. -Квадратни корен
- Ирационални бројеви конструкција на бр. правој
- Сложенији задаци
2..- Сложенији задаци примена Питагорине теореме на: квадрат, правоугаоник, ромб, трапез, круг, коцку, квадар, конструктивни задаци
3.Конструкција многоуглова задаци
4. Операције са полиномима
- Примена формула , квадрат бинома и разлика квадрата
- Растављање полинома на факторе
- Решавање једначина са применом наведених формула
5. Архимед о броју

ЗАДАЦИ
-развијају логичко, аналитичко и процедурално (алгоритамско) мишљење;
-концентрацију;
-способност за упоран и предан рад;
-да науче примену Питагорине теореме
-да, конструишу дуж чији је мерни број квадратни корен позитивног рационалног броја који није потпун квадрат;
-науче да, применом Питагорине теореме, конструишу квадрат чија је површина једнака збиру, односно разлици, површина датих квадрата.
- развијају способност посматрања и логичког закључивања;
-науче да одреде површину произвољног многоугла растављањем на троуглове и четвороуглове;

- примењују у задацима научене поступке и формуле за израчунавање обима и површине многоугла.

-значај броја и његова примена

ДОПУНСКА НАСТАВА

ЦИЉ

Циљ допунске наставе из математике у 7. разреду јесте пружање систематске помоћи ученицима који имају потешкоће у савладавању редовног градива како би достигли основни ниво постигнућа, стекли сигурност у рачуну и успешно наставили школовање.

-Савладавање кључних математичких појмова, правила и процедура предвиђених званичним Програмом наставе и учења за 7. разред.

-Развијање основних рачунских вештина са реалним бројевима и алгебарским изразима.

-Оспособљавање ученика за самостално решавање једноставних текстуалних и практичних задатака.

-Подизање самопоуздања ученика и смањење отпора према математици.

САДРЖАЈ

1. Реални бројеви (6)

-Појам квадрата и квадратног корена: Рачунање квадрата и квадратног корена рационалних бројева без употребе калкулатора

-Скуп реалних бројева: Препознавање и разликовање рационалних и ирационалних бројева.

-Ирационални бројеви: Подношење основних операција са коренима и приближно одређивање вредности на бројевној правој.

2. Питагорина теорема (6)

-Основна формула: Примена формуле $c^2 = a^2 + b^2$ за израчунавање хипотенузе или катете правоуглог троугла.

-Примена на правоугаоник и квадрат: Израчунавање дијагонале квадрата и правоугаоника.

-Примена на једнакокраки троугао: Одређивање висине и површине троугла помоћу Питагорине теореме.

3. Степен, полиноми и алгебарски изрази (2+4+6+4)

-Операције са степенима: Вежбање основних правила за множење и дељење степена истих основа

-Сабирање и одузимање полинома: Сређивање алгебарских израза кроз уочавање и сабирање сличних монома.

-Множење полинома: Множење монома мономом и монома полиномом (дистрибутивни закон).

-Квадрат бинома: Препознавање и примена основне формуле на једноставним примерима.

4. Многоугао и круг (8)

-Многоугао: Израчунавање збира унутрашњих углова и броја дијагонала. Површина правилног шестоугла.

-Круг: Израчунавање обима ($O = 2r\pi$) и површине ($P = r^2\pi$) круга код једноставних нумеричких примера.

ЗАДАЦИ

1. Образовни (сазнајни) задаци

- Увежбавање процедура: Формирање сигурности при извођењу основних рачунских операција (нпр. множење полинома, решавање једначина).

- Претварање и примена: Оспособљавање ученика да исправно користе формуле (Питагорина теорема, обим и површина круга) и тачно претварају мерне јединице.
-

2. Функционални (практични) задаци
   - Читање текстуалних задатака: Описмењавање ученика да разумеју текст математичког или физичког проблема и преточе га у једначину.
   - Употреба прибора: Правилно коришћење лењира, шестара и троугла при настави геометрије (многоугао, круг, висине троугла).
   - Повезивање са праксом: Препознавање математичких закона и фигура у реалном простору и свакодневном животу.
3. Васпитни задаци
   - Изградња радне дисциплине: Развијање навике редовног доласка на часове допунске наставе и правовременог израђивања домаћих задатака.
   - Превазилажење баријера: Јачање самопоуздања ученика кроз метод "корак по корак", где сваки тачно решен једноставан задатак доноси осећај успеха.
   - Развој критичности: Подстицање ученика да сами уоче и исправе своју грешку у рачуну или правопису.

БИОЛОГИЈА

ЦИЉЕВИ :
Сврха наставе биологије јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку и научну писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и да усвајањем образовно-васпитних садржаја стекну основна знања о грађи и функционисању човечијег организма, развијају здравствену културу, хигијенске навике и схвате значај репродуктивног здравља. Изучавањем биологије код ученика треба развијати одговарајуће квалитете живота, навике, запажања, способности критичког мишљења, објективно и логичко расуђивање као и хумане односе међу половима.

ЗАДАЦИ НАСТАВЕ БИОЛОГИЈЕ СУ:
- схвате улогу и значај биологије за напредак човечанства и одрживог развоја
- разумеју поступност у развоју живог света;
- схвате да су жива бића груписана према сродности у пет царстава
- стекну основна знања о грађи и фнкционисању живих бића
- развију способност повезивања појмова и процеса у живим бићима и природи
- стекну знања о разноврсности и распрострањености живих бића
- схвате узајамне односе живих бића и животне средине, као и динамику кружења материје и протицања енергије
- развију осећање одговорности према стању животне средине
- схвате степен угрожености биосфере и улогу сваког појединца у њеној заштити и унапређивању;
- упознају грађу и функционисање човечијег организма
- стекну неопходне хигијенске навике за очување сопственог здравља и здравља других људи

- схватање да је полност саставни део живота и да човекова полност подразумева поштовање норми понашања које обезбеђују хумане односе међу људима;

ИСХОДИ: ученици треба да

- развију свест о властитом пореклу и положају у природи, разумеју еволутивни положај човека; - упознају грађу и функционисање људског организма;
- стекну одговорност за лично здравље и здравље других људи
- схвате да је полност саставни део живота и да човекова полност подразумева поштовање норми понашања који обезвеђују хумане односе међу људима

стекну радне навике и способности за самостално посматрање и истраживање

Р.БР.	ОБЛАСТ / ТЕМА / МОДУЛ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:
1.	НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	• компетенција за учење • комуникативна компетенција • компетенција за рад са подацима и информацијама • компетенција за решавање проблема • дигитална компетенција	• прикупи и анализира податке о животним циклусима почевши од оплођења;; • упореди бесполно и полно размножавање; • идентификује разлике између митозе и мејозе на основу промена броја хромозома и њихове улоге у развићу и репродукцији; • одреди однос између гена и хромозома и основну улогу генетичког материјала у ћелији; • шематски прикаже наслеђивање пола и других особина према првом Менделовом правилу;
2.	ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	комуникативна компетенција • естетичка компетенција • компетенција за одговоран однос према здрављу • компетенција за рад са подацима и информацијама	• одреди положај организма на дрвету живота на основу прикупљених и анализираних информација о његовој грађи; • упореди организме на различитим позицијама на дрвету живота према начину на који обављају животне процесе; • користи микроскоп за посматрање грађе

		• компетенција за решавање проблема • компетенција за сарадњу	гљива, биљних и животињских ткива; • одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића; • идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење; • једноставним цртежом приказује биолошке објекте које посматра и истражује и означава кључне детаље; • користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; •
3.	ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОГ СВЕТА	• комуникативна компетенција • компетенција за решавање проблема • компетенција за сарадњу	• разврстава организме према задатим критеријумима применом дихотомих кључева; • повеже принципе систематике са филогенијом и еволуцијом на основу данашњих и изумрлих врста- фосила; • истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада; • групише жива бића према њиховим заједничким особинама; • одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за

			класификацију живих бића; • идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење; • једноставнимцртежом приказује биолошке објекте које посматра и истражује и означава кључне детаље; • користидоступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата;
4.	ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	- компетенција за учење - комуникативна компетенција - компетенција за одговоран однос према околини - компетенција за решавање проблема - компетенција за сарадњу - дигитална компетенција	• идентификује основне односе у биоценози на задатим примерима;; • илуструје примерима однос између еколошкиг фактора и ефекта природне селекције;; • упореди прикупљање података о изабраној врсти и њеној бројности на различитим стаништима;; • повеже утицај абиотичких чинилаца у одређеној животној области- биому са животним формама које га насељавају;; • анализира разлике између сличности и сродности организама на примерима конвергенције и дивергенције;; • идентификује трофички ниво организама у мрежи исхране;; • предложи акције заштите биодиверзитета и учествује у њима;;

5.	ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	- компетенција за учење - комуникативна компетенција - компетенција за одговоран однос према здрављу - компетенција за решавање проблема - компетенција за сарадњу - дигитална компетенција	• анализира задати јеловник са аспекта уравнотежене и разноврсне исхране; • идентификује поремећаје исхране на основу типичних симптома(гојазност, анорексија, булимија) • планира време за рад, одмор и рекреацију; • доводи у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; • аргументује предности вакцинације; • примени поступке збриеавања лакших облика крварења; • дискутује о различитости међу људима са аспекта генетичке варијабилности, толеранције и прихватања различитости;

КОРЕЛАЦИЈЕ
Унутар предмета: - корелација са градивом шестог, посебно у наставним темама 1,2
Између предмета: - српски језик и књижевност – израда домаћих задатака есејског типа, рад са текстом и обрада текста приликом израде презентација, читање и разумевање текста, издвајање кључних речи и најважнијих појмова - математика – рад са табелама, решавање Венових дијаграма - информатика и рачунарство – примена ИКТ технологија у изради домаћих задатака, прикупљању података и информација, фотографија и видео клипова - ликовна култура – израда паноа, плаката, цртежа, модела - физика - хемија - историја - географија Корелација биологије са другим наставним предметима планираће се током школске године што ће бити евидентирано у месечним плановима.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ РАДА УЧЕНИКА
Наставне теме су логички распоређене, а обухватају садржаје науке о човеку, здравственој култури и репродуктивном здрављу. Овако конципирани програм пружа ученицима основна знања, а ради лакшег разумевања и усвајања градива, наставник не треба да инсистира на детаљном опису грађе и функције, већ на обољењима и повредама

појединих органа, пружању прве помоћи и стицању неопходних хигијенских навика, очувању личног здравља и здравља других људи, као и одговорном односу према репродуктивном здрављу.Предвиђено је да око 60% садржаја буде предвиђено за обраду, 40% за утврђивање и друге облике часова (вежбе, практичана рад и др.). По потреби овај план се може кориговати у корист часова утврђивања у зависности од специфичности одељења тј. уколико ученици спорије усвајају наставне садржаје. Нивое усвојености садржаја проверавамо различитим захтевима које постављамо пред ученике, водећи рачуна о томе који ниво желимо да проверимо. Проверавање може бити усмено или писмено. Пожељно је да се приликом оцењивања користе оба начина проверавања. Без обзира на то који тип проверавања користимо, важно је да код ученика развијамо логичко размишљање и повезивање, а не искључиво репродуктивна знања. Приликом писменог проверавања нивоа усвојености знања важно је комбиновати различите типове питања која код ученика стимулишу мисаоне активности на различитим нивоима, чиме можемо утврдити да ли су ученици градиво усвојили на нивоу знања, разумевања, примене или на неком другом нивоу. Треба подстицати ученика да самостално израђују презентације на одређене теме, а нарочито из области Репродуктивно здравље, јер се на тај начин стичу радне навике и способности за самостално посматрање и истраживање. То може бити и један начин вршњачке едукације.

ПРОГРАМИ ОРИЈЕНТИСАНИ НА ИСХОДЕ И ПРОЦЕС УЧЕЊА
Структура програма свих наставних предмета је конципирана на исти начин. На почетку се налази циљ наставе и учења предмета за други циклус образовања и васпитања.
Програми наставе и учења засновани су на општим циљевима и исходима образовања и васпитања и потребама и могућностима ученика седмог разреда. Усмерени су на процес и исходе учења, а не на саме садржаје који сада имају другачију функцију и значај. Садржаји више нису циљ сами по себи, већ су у функцији остваривања исхода који су дефинисани као функционално знање ученика тако да показују шта ће ученик бити у стању да учини, предузме, изведе, обави захваљујући знањима, ставовима и вештинама које је градио и развијао током једне године учења конкретног наставног предмета. Овако конципирани програми подразумевају да оствареност исхода води ка развијању компетенција, и то како општих и специфичних предметних, тако и кључних, као и међупредметних.

ДОДАТНА НАСТАВА

Циљ додатне наставе биологијеје јесте проширивање и продубљивање знања ученика који се у већој мери интересују за биологију и који су на редовним часовима показали висок ниво савладаног градива, развијање способности и вештина ученика према њиховим интересовањима и склоностима и развијање такмичарског духа.

Задаци додатне наставе географије:

- омогућити ученицима да у самосталним истраживачким радовима овладају основама научног метода;
- оспособити ученике да разумеју законе који владају у природи и њихов утицај на друштво
- развијати аналитичко и критичко мишљење;
- развијатиспособност истраживања и доласка до нових сазнања
- стварати ситуације у којима ће ученици примењивати претходно знање да би дошли до закључака

- стварати ситуације у којима ће ученици примењивати знање из других предмета да би могли да одговоре на питања из географије

На овим часовима ученици ће се припремати за:
такмичење ученика основних школа у организацији Министарства просвете и Српског биолошког друштва (школско, општинско, градско, републичко), смотру ученичких радова у организацији регионалних и републичких центара за таленте и Министарства просвете (регионално и републичко).

САДРЖАЈ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ :
- ДНК, ген, хромозом, ћелијске деобе
- Наследне болести и стања
- Организација протиста, биљака, гљива и животиња
- Основе систематике живог света
- Популација
- Основне животне области на Земљи
- Абиотички и биотички фактори
-Угроженост и заштита биодиверзитета
- Имунитет и вакцине; пулс и крвни притисак
- Уравнотежена исхрана, поремећаји у исхрани; значај правилног чувања намирница
- Промене у адолесценцији
- Последице болести зависности

ДОПУНСКА НАСТАВА

Допунски рад организује се за ученике који нису савладали садржаје у редовној настави.

Циљ допунске наставе биологије јесте да се ученицима који нису савладали садржаје биологије омогући лакше укључивање у редовни васпитно-образовни процес, као и да им се развију упорност, самосталност и тачност у раду.

Задаци допунске наставе:
оспособити ученике да овладају основним биолошких појмовима ради лакшег уклапања у редовни наставни процес;
омогућити ученицима да на што лакши начин надокнаде и усвоје појмове које су пропустили због краћег или дужег изостајања са редовне наставе;
омогућити ученицима да овладају различитим методама учења садржаја из биологије ради развијања самосталности у учењу.

Допунска настава биће организована током целе школске године, динамиком од једног часа недељно, са групаом ученика.

САДРЖАЈ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

- ДНК, ген, хромозом, ћелијске деобе
- Наследне болести и стања
- Организација протиста, биљака, гљива и животиња
- Основе систематике живог света
- Популација

- Основне животне области на Земљи
- Абиотички и биотички фактори
-Угроженост и заштита биодиверзитета
- Имунитет и вакцине; пулс и крвни притисак
- Уравнотежена исхрана, поремећаји у исхрани; значај правилног чувања намирница
- Промене у адолесценцији

ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

Циљ наставе: циљ наставе техничког и информатичког образовања јесте: – стицање основног техничког и информатичког образовања, – стицање базичне језичке, техничке и информатичке писмености, – стицање основних техничко-технолошких знања, умења, вештина и оспособљавање за њихову примену у учењу, раду и свакодневном животу, – схватање законитости природних и техничких наука, – упознавање са техничко-технолошки развијеним окружењем, – схватање улоге информационо-комуникационих технологија (ИКТ) у различитим струкама и областима живота, – упознавање рада на рачунару с готовим програмима, – развијање психомоторних способности, – развијање стваралачког и критичког мишљења, – развијање способности практичног стварања, односно реализација сопствене идеје, према сопственом плану, чиме се афирмишу креативност и оригиналност, – схватање важности примене науке у техници, технологији и другим облицима друштвенокорисног рада, – савладавање основних принципа руковања различитим средствима рада, објектима технике и управљања технолошким процесима, – развијање прецизности у раду, упорности и истрајности приликом решавања задатака, – стицање радних навика и оспособљавање за сарадњу и тимски рад, – стицање знања за коришћење мерних инструмената, – упознавање са основним особинама материјала и правилан избор материјала приликом израде модела или макете, – упознавање графичке комуникације (коришћење техничке терминологије), – препознавање природних ресурса и њихове ограничености у коришћењу, – упознавање с мерама заштите и потребе за обновом и унапређењем животног окружења.
Исходи: ученици треба да: – комуницирају на језику технике (користе стручну терминологију и израђују технички цртеж – основним прибором и рачунаром), – користе рачунар у прикупљању информација, као и у њиховој обради и презентацији, – се служе мерним инструментима за мерење дужине, углова, масе, силе, – на основу физичких, хемијских и технолошких својстава, одаберу одговарајући материјал (метал, легуру, неметал и погонски материјал) за модел или употребно средство,

- препознају елементе (компоненте) из области машинства и да их компонују у једноставније функционалне целине (графички и кроз моделе или употре бне предмете), - примењују одговарајуће поступке обраде материјала кроз алгоритам, - разумеју технолошке процесе и производе различитих технологија, - правилно употребљавају стандардни прибор, алат и машине при обликовању елемената за моделе и употребна средства,

Р. Б Р.	ОБЛАСТ/ТЕМА / МОДУЛ	МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	ИСХОДИ по завршетку наставне теме ученик ће бити у стању да:
1.	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	• Компетенција за целоживотно учење • Комуникација • Рад с подацима и информацијама • Сарадња • Решавање проблема	• повеже развој машина и њихов допринос подизању квалитета живота и рада; • повеже ергономију са здрављем и конфором људи при употреби техничких средстава; • анализира да ли је коришћење одређене познате технике и технологије у складу са очувањем животне средине; • истражи могућности смањења трошкова енергије у домаћинству.
2.	САОБРАЋАЈ	• Компетенција за целоживотно учење • Комуникација • Рад с подацима и информацијама • Сарадња • Решавање проблема • Дигитална компетенција • Одговорно учење у демократском друштву	• разликује врсте транспортних машина; • повеже подсистеме код возила друмског саобраћаја са њиховом улогом; • провери техничку исправност бицикла; • демонстрира поступке одржавања бицикла или мопеда.

3.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	• Компетенција за целоживотно учење • Комуникација • Рад с подацима и информацијама • Решавање проблема • Естетичка компетенција • Сарадња • Дигитална компетенција	• самостално црта скицом и техничким цртежом предмете користећи ортогонално и просторно приказивање; • користи CAD технологију за креирање техничке документације; • образложи предности употребе 3D штампе у изради тродимензионалних модела и макета; • управља моделима користећи рачунар; • објасни улогу основних компоненти рачунара, таблета, паметних телефона и осталих савремених ИКТ уређаја.
4.	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	• Компетенција за целоживотно учење • Комуникација • Рад с подацима и информацијама • Сарадња • Решавање проблема	• аргументује значај рационалног коришћења расположивих ресурса на Земљи; • идентификује материјале који се користе у машинству и на основу њихових својстава процењује могућност примене; • користи прибор за мерење у машинству водећи рачуна о прецизности мерења; • врши операције обраде материјала који се користе у машинству, помоћу одговарајућих алата, прибора и машина и примени одговарајуће мере заштите на раду; • објасни улогу одређених елемената машина и механизама на једноставном примеру; • образложи значај примене савремених машина у машинској индустрији и предности роботизације производних процеса; • објасни основе конструкције робота; • класификује погонске машине – моторе и повеже их са њиховом применом.

5.	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	• Компетенција за целоживотно учење • Комуникација • Рад с подацима и информацијама • Сарадња • Решавање проблема	• самостално/тимскиистражи и решизадатипроблем у оквирупројекта; • израдипроизвод у складусапринципимабезбедности нараду; • тимскипредставиидеју, потупакизраде и производ; • креирарекламузаизрађенпроизвод; • врши е-коресподенцију у складусаправилима и препорукамасациљемунапређења продаје; • процењујесвојрад и раддругихнаосновупостављенихкритеријума (прецизност, педантност и сл.).

ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

Циљ учења Информатике и рачунарства је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, креирање дигиталних садржаја и рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– разликује визуелну презентацију и логичку структуру текста; – користи алате за стилско обликовање документа и креирање прегледа садржаја у програму за обраду текста; – објасни принципе растерске и векторске графике и модела приказа боја; – креира растерску слику у изабраном програму; – креира веакторску слику у изабраном програму; – користи алате за уређивање и трансформацију слике; – креира гиф анимацију;	ИКТ	Обележавање логичке структуре и генерисање прегледа садржа- ја текстуалног документа. Карактеристике рачунарске графике (пиксел, резолуција, RGB и CMYK модели приказа боја, растерска и векторска графика). Рад у програму за растерску графику. Рад у програму за векторску графику. Израда гиф анимација. Коришћење алата за снимање екрана..

– креира видео-запис коришћењем алата за снимање екрана;		
– разликује појмове URL, DNS, IP адреса; – објасни појмове хипервеза и хипертекст; – креира, форматира и шаље електронску пошту; – обавља електронску комуникацију на сигуран, етички одгово- ран и безбедан начин водећи рачуна о приватности; – препозна непримерени садржај, нежељене контакте и адекватно се заштити; – сарадnички креира и дели документе у облаку водећи рачуна о одговарајућим нивоима приступа; – подешава хипервезе према делу садржаја, другом документу или веб локацији;	ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	URL, DNS, IP адреса. Хипервеза и хипертекст. ~лектронска пошта, креирање налога, слање и пријем поште. ~лектронска пошта (контакти, безбедност, нежељена пошта). Рад на дељеним документима (текстуалним документима/пре- зентацијама /упитницима...) у облаку.
– уз помоћ програмске библиотеке текстуалног програмског језика исцртава елементе 2Д графике; – употребљава петље и генератор насумичних бројева за исцр- тавање сложенијих облика; – планира, опише и имплементира решење једноставног проблема; – проналази и отклања грешке у програму;	РАЧУНАРСТВО	Рад са изабраним текстуалним програмским језиком у области 2Д графике. Основне карактеристике изабране графичке библиотеке. Методе за исцртавање основних геометријских облика. Подешавање боја и положаја објеката. Примена петљи и случајно генерисаних вредности на исцртавање геометријских облика.
– сарађује са осталим члановима групе у свим фазама пројектног задатка: – креира, уређује и структурира дигиталне садржаје који комбинују текст, слике, линкове, табеле и анимације;	ПРОЈЕКТНИ ЗАДАТАК	Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења. Израда пројектног задатка у корелацији са другим предметима. Вредновање резултата пројектног задатка.

– креира рачунарске програме који доприносе решавању пројектног задатка; – поставља резултат свог рада на Интернет ради дељења са другима уз помоћ наставника; – вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности		

Кључни појмови садржаја: логичка структура и садржај документа, пиксел, резолуција, растерска и векторска графика, RGB и
CMYK палете боја, гиф анимација, хипервеза, URL, електронска пошта, текстуални програмски језик, 2Д графика.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима, односно да планира како да оствари исходе, које методе и технике да примени, као и које активности ће за то одабрати. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична знања и вештине која су ученику потребна за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, исходе предвиђене програмом треба разложити на мање који одговарају активностима планираним за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за друге потребно више времена, више ра-зличитих активности и рад на различитим садржајима. Исходе треба посматрати као циљ коме се тежи током једне школске године. Наставу у том смислу треба усмерити на развијање компетенција, и не треба је усмерити само на остваривање појединачних исхода.

При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати, где год је то могуће, да ученици самостално изводе закључке. Основна улога наставника је да буде организатор наставног процеса, да подстиче, организује и усмерава активност ученика. Ученике треба упућивати да, осим уџбеника, користе и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену у решавању разноврсних задатака.

На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини инте-ресантнијом и ефикаснијом. Избор метода и облика рада зависи од наставних садржаја које треба реализовати на часу и предвиђених исхода, али и од специфичности одређеног одељења и индивиду-алних карактеристика ученика.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Информационо-комуникационе технологије

Наставну тему Информационо-комуникационе технологије започети радом на документу који представља својеврсну рекапи-тулацију онога што су ученици учили у претходна два разреда. Наставник припрема текстуални документ, даје инструкције о даљем раду и локацији на којој је документ постављен (Припремљени документ треба да се састоји од насловне и највише још 5 страница текста са сликама и табелама и треба да садржи најважније појмове и технике изучаване у претходна два разреда.). Ученици треба да пронађу и отворе овај документ у изабраном текст процесору, да прочитају текст и логички га уреде, доделе му одговарајуће стилове, идеално до 3 нивоа дубине (нпр. Heading 1, Heading 2, Heading 3). Наставник треба да представи технику израде прегледа садржаја текстуалног документа, а ученици да је примене на документу који су

логички структурирали. На овај начин, ученици се осврћу на раније научено смислено користећи нову технику израде прегледа садржаја текстуалног документа.

У сегменту креирања и обраде дигиталне слике, ученицима треба објаснити карактеристике векторског и растерског представљања слике на рачунару. Представити RGB и CMYK палете боја, указати на везу избора палете у односу на намену: RGB – за приказивање на дигиталном уређају или на интернету, односно CMYKпалете боја за припрему за штампање. На овом месту погодно је увести и питање одговарајуће резолуције (квалитета) графичке датотеке у контексту конкретне потребе – штампање или коришћење на дигиталном уређају, односно постављање на интернет. Код помињања резолуције слике, још једном подсетити ученике на појам пиксел, те однос квалитета слике и резолуције. Коментарисати количину меморијског простора који заузима иста дигитална слика припремљена за штампу и припремљена за приказивање на вебу или слање електронском поштом. Повезати са претрагом слика у оквиру интернет прегледача (претрага по „величини" слике). Објаснити појам битмапе и најчешће технике компресије података (компресија редуковањем величине, компресија без губитка података и компресија са губитком квалитета слике), без уласка у техничке детаље самих алгоритама компресије.

Наставити рад на креирању растерске графике у програму који су ученици користили у претходним разредима. Увести појам и сврху слојева. Приказати слику која садржи више слојева, од којих је један текст. Објаснити да је у неким програмима за растерску графику текст векторски слој у растерској слици. Демонстрирати увећавање слова док је слој векторски. Трансформисати слој са текстом у растер и увећати га. Тражити од ученика да уоче разлике. Показати технике: додавања и брисања слоја, видљивости и сакривања слоја, подешавања провидности, закључавања слоја за измену и стапања слојева...

Представити алате за селекцију и основне корекције дигиталних слика и фотографија као што су промена нивоа осветљености, контраста и обојености. Увести могућност примене Филтера. Издвојити филтере попут Blur (замућеност) и Sharpen (оштрина) и позвати ученике да осмисле ситуације у којима је пожељно користити један, односно други филтер (нпр. поштовање права приватности особа које сликамо...). Показати основне геометријске трансформације над сликом (опсецање, ротирање, смицање и превратање слике у целини...). Ученици могу на својим фотографијама да увежбавају технике основних корекција и обраде фотографије. Приказати могућности аутоматске обраде већег броја дигиталних слика (нпр. аутоматско смањење величине свих слика преузетих са дигиталног фото-апарата).

Упознати ученике са карактеристикама радног окружења одабраног програма (инсталираног локално на рачунару или у „облаку") за креирање и обраду векторске графике. Посебну пажњу посветити: алатима за селекцију, пројектовању цртежа (подели на нивое, уочавању симетрије, објеката који се добијају померањем, ротацијом, трансформацијом или модификацијом и комбиновањем других објеката...), као и припреми за цртање (избор величине и оријентације папира, постављање јединица мере, размере, помоћних линија и мреже...).

Код цртања основних графичких елемената (дуж, изломљена линија, правоугаоник, квадрат, круг, елипса) објаснити принцип коришћења основних алата (означавање, брисање, копирање, груписање и разлагање, премештање, ротирање, симетрично пресликавање, поравнање...).

Поновити поступак векторизације, применити га на изабра-ну растерску слику. У договору са наставником ликовне културе, креирати текстуалне задатке који ће навести ученике да трагају за уметником, пронађу описано дело и векторизују га.

Разговарати са ученицима о појму „покретна слика”. Нагласити да покрет заиста не постоји. Објаснити да је филмска уметност настала захваљујући недостатку „спорости људског ока”. Увести појам „фрејм” и дефинисати потребан број фрејмова који се смењују у једној секунди за стварање илузије непрекидног кретања. Разговарати са ученицима о видео камери – да ли камера снима покрет или је у питању изузето брз фото-апарат. Упоредити традиционалан начин креирања анимираних слика са рачунарском анимацијом. У одабраном програму, демонстрирати поступак из-раде 2Д анимације. Представити катрактеристике формата слике gif. Објаснити поступак чувања и приказа анимација (није их могуће прегледати у традиционалним програмима за преглед слика). Демонстрирати њихово уграђивање у мултимедијалну презентацију.
У одабраном алату за израду 2Д анимација, на већ припремљеној групи слика сачуваној у gif формату, омогућити ученицима да направе анимирану слику.

Разговарати са ученицима о изворима информација које ко-ристе док уче. Поред уџбеника, охрабрити их да испричају лична искуства везана за интернет као извор информација, видео туторијале, разговоре са одраслим особама... Утврдити каква су искуства ученика када је учење коришћењем видео-туторијала у питању (формално и неформално). Коришћењем одабраног програма за снимање екрана демонстрирати снимање кратког видео-туторијала, приказати резултат ове активности и задати смернице за израду кратког видео-туторијала, који ученици треба самостално да сниме и сачувају (на пример: приказати поступак уметања прегледа садржаја у текстуални документ или креирања растерске или векторске слике). Уколико услови у учионици (шум, бука, слаба чујност) утичу на квалитет снимљеног звука, могуће је уз помоћ програма за обраду звука отклонити недостатке (на пример, преузети програм Audacity и приказати технике уклањања недостатака) или организовати снимање звука у бољим условима. Нагласити ученицима да звук може бити додат у видео-туторијал накнадно или чак замењен одговарајућим титлом.

Дигитална писменост

Подсетити ученике на значење појмова који су у претходним разредима представљени скраћеницама URL и IP адреса, затим појмова клијент и сервер у мрежном окружењу, као и на значење појмова: домен, назив интернет домена, веб-адреса и њихову узајамну везу. Укратко представити значење појмова: DNS сервис(на пример DNS – Domain Name System – као базни интернет сервис, који омогућава превођење текстуалних у нумеричке ознаке и обратно) и DNS сервер (на пример DNS Server – уређај који омогућава да се за тражене услуге на одређеном интернет домену добију одговарајуће IP адресе неопходне за комуникацију и размену података у мрежи) и објаснити њихову улогу у комуникацији између клијента и сервера у мрежном окружењу (на пример у ком су односу DNS сервис, URL и IP адреса у оквиру веб сервиса (World Wide Web). Објаснити појам хипервезе (hyperlink) и хипертекста (hypertext). Приказати хипертекст и хиперлинк у интернет прегледачу, а затим, у програмима за обраду текста и израду мултимедијалних презентација демонстрирати додавање и подешавање хипервезе према делу текста у документу, другом документу или према неком садржају на инернету.

Представити интернет сервис електронска пошта (е-маил). Објаснити значење појма адреса електронске поште, описати и по потреби демонстрирати поступак креирања налога за електронску пошту. Представити поступак креирања и форматирања електронске поште, поступак уметања прилога и хипервеза. Нагласити ва-жност форме саме поруке, проверу правописа и садржаја поруке пре слања. Објаснити одељке који се односе на: наслов поруке, адресе примаоца (коме, копија, скривена копија). Објаснити значење функција: проследи, одговори и одговори свима на већ примљену поруку, нагласити дејство сваке од њих. Представити орга-низацију и начин складиштења

порука за изабрани сервис у виду фасцикли (ако се ради о Gmail-у, напоменути да нема фасцикле, него ознаке – лабеле) у којима се чувају примљене поруке, послате поруке, недовршене, нежељена пошта, отпад, као и могућности изабраног сервиса за електронску пошту за архивирање, означавање порука по важности и сл. Посебну пажњу посветити правилима која важе у писаној електронској комуникацији а која подстичу стицање добрих навика код ученика, као што су: правилна примена традиционалног и дигиталног правописа и форми које важе у писаној комуникацији, подсетити на правила нетикеције у писаној електронској комуникацији (на пример да не треба писати све великим словима, да не треба прослеђивати примљену поруку без дозволе аутора, да треба водити рачуна о величини и броју прилога које шаљемо и сл.), на важност заштите личних података и контаката, питања безбедности, начинима заштите од нежељене поште и уобичајених поступака које треба применити у те сврхе.

Подсетити ученике на примере дељења садржаја који су описани и примењивани у претходним разредима и представити могућности које нуди рачунарство у облаку (Cloud Computing) путем дељеног диска за чување података, употребу апликација и алата доступних уз изабрани е-маил налог. Представити концепт рада изабраног дељеног диска (на пример: OneDrive, Google Drive...) за организацију података, демонстрирати рад у апликацијама и направити аналогију са офлајн апликацијама исте намене (процесор текста, програм за рад са слајд-презентацијама...). Представити поступак дељења и подешавање опција дељења садржаја (на пример, путем линка на конкретне мејл адресе). Описати и демонстрирати рад на дељеном тексту, презентацији или упитнику кроз активности на конкретном садржају. Указати на бројне предности и могуће недостатке сарадничког рада. Описати и приказати по-ступке рада на документу, преузимање и чување у одговарајућим форматима намењеним за даљи рад, штампање или друге потребе. Објаснити поступак креирања, додавања (отпремања са уређаја на дељени диск) и преузимања садржаја (са дељеног дика на уређај). Приликом представљања концепта приступа дељеним садржајима по нивоима (уређивање, преглед и коментарисање) указати на важност поштовања правила безбедности, заштите података и ауторских права, која чланови групе треба да усвоје током рада на заједничком документу.

Ученицима задати да испробају креирање, дељење и сараднички рад на смисленим документима – текстовима, графици, презентацијама, упитницима. Иницирати дискусију о сличностима и разликама, предностима и недостацима у раду са апликацијама у офлајн у односу на онлајн варијанту (дискусија о овим питањима може се водити и у односу на организацију података и њихову безбедност на дељеном, преносивом и чврстом диску.

Пројектни задатак за теме ИКТ и Дигитална писменост

При реализацији првог пројектног задатка, наставник планира фазе пројектног задатка у складу са временом, сложеношћу теме, расположивим ресурсима (знања, вештине и ставови које су ученици усвојили након тематских целина ИКТ и Дигитална писменост, техничке опремљености школе и других релевантних фактора). Ученици заједно са наставником пролазе кроз све фазе рада на пројектном задатку, при чему наставник наглашава сваки корак, објашњава, иницира дискусију и предлаже решења.

Посебну пажњу посветити развоју међупредметних компетенција, подстицању иницијативе и креативности, успостављању сарадничких и вредносних ставова код ученика.

При представљању фаза пројекта (на начин већ описан у претходним разредима) понудити ученицима пројектне задатке који се баве реалним темама из школског или свакодневног живота. Циљ пројектног задатка је развијање и

неговање: поступности, повезивања и изградње сопствених стратегија учења, вршњачког учења, вредновања и самовредновања постигнућа.

Пројектни задаци подразумевају корелацију и сарадњу са наставницима осталих предмета, која се може остварити на оваквим и сличним примерима:

– Објаснићу ти (Истраживање потреба вршњака када је вршњачко учење у питању (онлајн упитник) и анализа резултата; У складу са резултатима истраживања, израда видео-упутстава којима се демонстрира решавање задатака (математика, физика, хемија), објашњавају научни принципи, представљају уметнички правци (књижевност, музика, сликарство, дизајн) демонстрира правилно извођење вежби (колут, шпага, трокорак...), појашњава програмирање у текстуалном програмском језику, описују поступци рада у изабраним апликацијама...; Постављање креираних видео-упутстава на youtube канал школе, обезбеђивање видљивости на школском сајту и промоција урађеног као аутентичног дидак-тичког средства намењеног свим ученицима школе);

– Школа је наша (Истраживање потреба вршњака када је школски живот у питању – шта нам недостаје: ученички клуб за вршњачко учење, секција, интерно такмичење... (онлајн упитник) и анализа резултата; У складу са резултатима истраживања, сараднички рад на дефинисању циља недостајуће школске активности, дефинисање годишњег програма рада, као и месечних активности, креирање логоа, избор потенцијалног простора у оквиру школе за реализацију предвиђеног програма, мапирање наставника–сарадника; Представљање идејног решења Ученичком парламенту и управи школе);

– Музеј који недостаје (Школа је део шире друштвене заједнице и као таква може да допринесе њеној научно-културној сцени. Сараднички рад на дефинисању циља пројекта; Испитивање потреба ученика и мештана (онлајн анкета објављена на сајту школе и сајту локалне самоуправе; Анализа резултата анкете; Дефинисање годишњег програма рада, као и месечних активности (ученици описују активности детаљно – ако је тема хемија наводе научнике, научне концепте...), креирање логоа, избор потенцијал-ног простора у оквиру школе за реализацију предвиђеног програма, мапирање наставника–сарадника; Израда графичког рекламног материјала; Представљање идејног решења Ученичком парламенту и управи школе; Комуникација са локалном заједницом у циљу заједничке промоције школе као научно-културног чворишта);

– Зато што смо одговорни (Истраживање о ставовима вр-шњака када је квалитет живота у локалној средини у питању (он-лајн упитник о еколошким, културним, образовним потребама), анализа резултата и одабир проблема који вршњаци начешће наводе; Сараднички рад на изради предлога решења одабраног проблема, дефинисање плана акције; Представљање плана акције на нивоу школа (израђена мултимедијална презентација, постер и лого) и одабир особа (ученика и наставника) које ће бити задужене за његово спровођење; Представљање плана акције на нивоу локалне заједнице (комуникација путем електронске поште са јединицом локалне самоуправе, домом културе...); Спровођење акције.

Добар пример сумирања научених поступака је израда пра-теће документације у виду фајлова различитог типа, као што су: текстуални фајлови, слике, видео материјали и сл. који су настали сарадничким радом у облаку.

У сарадњи са адиминстратором школског сајта, идеје и продукте радове пројектних активности промовисати на сајту школе. Размотрити могућност учешћа на националним и међународним конкурсима.

Рачунарство

Креирање програма који користе графику обрађивати у истом програмском језику и окружењу које је коришћено за учење програмирања током 6. разреда. Пре преласка на обраду нових тема обновити технике програмирања у текстуалном програмском језику у 6. разреду (бар 4 школска часа).

Укратко упознати ученике са библиотеком за 2Д графику која ће бити коришћена у настави и, ако је то потребно, са начином њене инсталације. Подцртати везу између програмирања графич-ких апликација и програма за векторску графику (сваки цртеж се састоји од скупа геометријских облика описаних својим нумерич-ким параметрима).

Описати основну структуру графичког програма и потрудити се да се током наставе та структура што мање варира. Уколико графичка библиотека захтева нетривијалан програмски код за иницијализацију и деиницијализацију, ученицима понудити готову мустру од које могу да крену програмирање својих апликација, са што мање когнитивног оптерећења у вези са техничким детаљима одабране графичке библиотеке и са централним фокусом на технике заједничке већини графичких библиотека.

Увести појам координатног система прозора, описати сличности и разлике у односу на традиционални координатни систем који се користи у математици. Увести начине задавања боја (именоване боје, боје задате помоћу три броја у RGB систему).Објаснити и демонстрирати исцртавање следећих основних примитива:

– дуж,
– испуњен и уоквирен правоугаоник,
– круг и кружница.

Описати и демонстрирати поступак цртања сложенијих облика састављених од ових примитива (нпр. кућица, глава робота, чича Глиша, сладолед, ...). Објаснити појмове апсолутне и релативне вредности координата. Описати и приказати поступак цртања помоћу задавања апсолутних вредности координата, али и помоћу задавања релативних координата у односу на неку истакнуту тачку и величине одређене у размери према некој датој мери (на пример нацртати чича Глишу, ако ми се центар главе налази у тачки чије су координате (x, y) и полупречник јој је r, при чему се величина и положај тела одређују у пропорцији са датим величинама). У корелацији са наставом математике цртати облике са интересантним математичким својствима (нпр. једнакостранични и једнакокраки троугао, средња линија троугла, тежиште троугла, описана кружница око троугла, кругови који се додирују споља и изнутра, концентричне кружнице, цветови од шест кругова, итд.).

Уколико их одабрана графичка библиотека подржава, приказати и следеће, мало компликованије примитиве:

– испуњена и уоквирена елипса,
– кружни лук,
– испуњени и уоквирени многоугао (полигон)

Описати и демонстрирати поступак примене ових облика у цртању мало сложенијих цртежа, као и технику исписа текста на екрану, на датој позицији и са одабраним словним ликом (фонтом).

Приказати технике учитавања и приказа слика, ако их одабрана графичка библиотека подржава и илустровати их кроз низ примера (слике могу да буду унапред припремљене од стране наставника, а ученицима се може задати да са интернета преузму од-говарајуће слике, обраде их у програму за обраду слика и онда их увезу у своју апликацију).

Могуће је ученицима приказати и увоз и пуштање звука ко-ришћењем одабране библиотеке.

Оставити ученицима дозу креативне слободе приликом избора цртежа који се програмски генерише.

У циљу вежбања итерације и алгоритамског начина размишљања приказати ученицима низ задатака у којима се цртају правилни облици уз помоћ петљи (низ подједнако размакнутих концентричних кружница, низ подједнако размакнутих паралелних линија, низ кружница истог пречника које се додирују, градијент боја, итд.). Подцртати корелацију са појмом линеарне функције који се обрађује у математици.

Приказати генерисање насумичних бројева и употребу насумично генерисаних бројева на цртање насумично распоређених облика и насумични избор боја.

Приказати генерисање насумичних бројева и употребу насумично генерисаних бројева на цртање насумично распоређених облика и насумични избор боја.

Ако наставник процени да је могуће са одређеним ученицима урадити амбициозније пројекте (попут програмирања анимација и једноставних рачунарских игара), то може урадити било током додатне, пројектне наставе или редовне наставе тако да ти талентовани ученици раде групно или самостално по прилагођеном програму.

Приказати ученицима могућност употребе референтних приручника, туторијала, видеотуторијала и интернет форума у циљу налажења потребних информација о примени библиотечких функција, алгоритама и релевантних делова програмског кода.

Пројектни задатак из области Рачунарство

Пројектна настава у области Рачунарства је комплексан приступ настави и учењу који најчешће користи методе као што су проблемска настава и учење засновано на истрази (питањима).

Проблемска настава поставља пред ученике стварни проблем из живота који треба истражити и за који треба предложити могућа решења. Све врсте реалних животних проблема могу бити повод за проблемску наставу. Пронађена решења се могу тестирати и о њима се може расправљати.

Истрагу можемо да дефинишемо као „потрагу за истином, информацијама или знањем". Учење засновано на истрази почиње постављањем питања, наставља са истраживањем и завршава се проналажењем решења, доношењем разумних закључака, одговарајућих одлука, или применом нових знања или вештина.

Обе наставне методе се фокусирају на развијање вештина за решавања проблема, критичко мишљење и обраду информација. Оне дају најбоље резултате када су почетна питања/проблеми довољно отворени (одговор није могуће наћи једноставним укуцавањем у претраживач) и када ученици раде у малим тимовима или групама. Ове две методе су уско повезане и често се преклапају. Изузетно је важно имати на уму да у оба приступа нема нужно тачних и нетачних одговора. Свако решење може имати мане и врлине, а ученици морају да их анализирају и процењују.

Наставни пројекат подразумева програмирање у текстуалном програмском језику или адаптацију унапред датог програма у циљу решавања пројектног задатка. За реализацију наставног пројекта могуће је користити рачунар или други програмабилни физички уређај. Теме наставног пројекта треба осмислити тако да подржавају функционализацију знања ученика стечених учењем различитих предмета.

Теме наставног пројекта треба осмислити тако да подржавају функционализацију знања ученика стечених учењем различитих предмета.

Могуће теме наставног пројекта:

– Да ли живим здраво? (Истраживање концепта „здрав начин живота", утврђивање у којој мери лични начин живота ученика одговара овом концепту на основу података добијених програмирањем физичког уређаја да врши функцију бројача корака, креирањем програма за израчунавање индекса телесне масе...);

– Дигитална башта (Истраживање услова за узгој зачинског биља у затвореном простору, креирање дигитализоване баште – програмирање физичког уређаја да мери влажност земљишта и сигнализира да ли је заливање потребно или програмирање

физичког уређаја да, на основу очитане влажности земљишта, покреће мотор који омогућава аутоматско заливање; програмирање физичког уређаја да мери ниво осветљености места на коме се башта налази и сигнализира да башту треба поставити на друго место...);– Бицикл са сигнализацијом (Истраживање концепта „безбедност у саобраћају" у контексту визуелне сигнализације, програмирање физичког уређаја да симулира рад мигаваца и других визуелних облежја бицикла);
– Интерактивни албум (израда програма у виду албума са: делима познатог уметника, архитектуре једне епохе, седам чуда Античког света... које се након клика увеличавају, неко време остају увећане а затим смањују на своје почетне димензије);
– Ово је кретање (креирање анимираних модела који приказују промене физичких величина, као на пример: брзина, убрзање, потенцијална и кинетичка енергија, а при задатом кретању објекта – вертикални хитац, кретање тела низ стрму раван).

Сви елементи пројектног задатка морају бити реални.

Напомена: На првом часу, заједно са ученицима, формирати листу критеријума на основу којих ће се процењивати квалитет решења проблемских задатака. На овај начин, ученицима ће бити потпуно јасно шта квалитетно решење подразумева. Листа мора бити свеобухватна – не сме да се односи само на квалитет креираних програма, већ и на квалитет представљања и образлагања предложених решења.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У процесу вредновања потребно је континуирано пратити рад ученика. У настави оријентисаној на достизање исхода вред-нују се и процес и продукти учења.

Будући да предмет информатика и рачунарство у седмом разреду треба, првенствено да развије вештине, навике, вредносне ставове и стилове понашања, требало би и вредновање више усмерити ка праћењу и вредновању практичних радова и вежбања, а мање ка тестовима знања.

Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, се може обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Препоручује се да наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

У процесу оцењивања добро је користити портфолио (електронска збирка докумената и евиденција о процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика. Предности коришћења потрфолија су вишеструке: омогућава континуирано и систематично праћење напредовања, подстиче развој ученика, представља увид у праћење различитих аспеката учења и развоја, представља, подршку у оспособљавању ученика за самопроцену, пружа прецизнији увид у различите области постигнућа (јаке и слабе стране) ученика. Употребу портфолија отежавају недостатак критеријума за одабир продуката учења, материјално-физички проблеми, време, финансијска средства и велики број ученика. Већи број ометајућих фактора, у прикупљању прилога и успостављању критеријума оцењивања, је решив успостављањем сарадње наставника са стручним сарадником, уз коришћење Блумове таксономије.

Препоручује се и оцењивање базирано на практичним радо-вима и вежбањима. Квизове, тестове знања и слично користити првенствено за увежбавање и утврђивање појмова и чињеничних знања, а мање за формирање коначних оцена. Креирање таквих инструмената за утврђивање градива, кад год је могуће, препустити самим ученицима, чиме се постиже вишеструки ефекат на усвајање знања и вештина.

Препоручено је комбиновање различитих начина оцењивања да би се сагледале слабе и јаке стране сваког свог ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Потребно је да наставник резултате вредновања постигнућа својих ученика континуирано анализира и користи тако да промени део своје наставне праксе. Када је промени, потребно је да прикупи нове податке да би могао да види колико су те промене ефикасне.

У оквиру плана рада наставника, у делу ваннаставних активности, поред додатне и допунске наставе, планирати секцију и време за менторски рад са ученицима који учествују на такмичењима из овог предмета. Препоручује се да се избор тема за рад на секцији изврши у сарадњи са другим наставницима, а да се почетна иницијатива препусти ученицима и њиховим интересовањима. Теме као што су израда и одржавање школског сајта, блога или неке друге школске веб странице, креирање и израда школског електронског часописа или летописа школе могу бити добре почетне идеје које ће повезати знања и вештине стечене у овом предмету са другим знањима, уз активно учешће у животу школе.

	ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ
Циљ	Циљ учења предмета *Физичко и здравствено васпитања* је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
• примени комплексе простих и општеприпремних вежби одговарајућег обима и интензитета у самосталном вежбању; • сврсисходно користи научене вежбе у спорту, рекреацији и различитим ситуацијама;	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	Основни садржаји Вежбе за развој снаге. Вежбе за развој гипкости. Вежбе за развој аеробне издржљивости. Вежбе за развој брзине. Вежбе за развој координације. Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности.

• упоређује и анализира сопствене резултате са тестирања уз помоћ наставника са вредностима за свој узраст; • примени достигнути ниво усвојене технике кретања у игри, спорту и свакодневном животу; • примени атлетске дисциплине у складу са правилима; • развија своје моторичке способности применом вежбања из атлетике; • одржава равнотежу у различитим кретањима, изводи ротације тела; • примени вежбања из гимнастике за развој моторичких способности; • изведе елементе одбојкашке технике; • примени основна правила одбојке; • користи елементе технике у игри; • примени основне тактичке елементе спротских игара; • учествује на унутародељенским такмичењима; • изведе кретања у различитом ритму; • игра народно коло; • изведе основне кораке плеса из	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ	Атлетика	Основни садржаји Техника спринтерског трчања. Истрајно трчање – припрема за крос. Техника штафетног трчања Скок удаљ. Бацања кугле. Скок увис. Бацање „вортекс-а“. Проширени садржаји Скок увис (леђна техника) Тробој
		Спортска гимнастика	Основни садржаји: Вежбе и комбинације вежби карактеристичних за поједине справе: Тло Прескок Трамполина Вратило Двовисински разбој Паралелни разбој Кругови Коњ са хватаљкама Греда Проширени садржаји: На тлу и справама сложеније вежбе и комбинације вежби
		Основе тимских и спортских игара	Одбојка: Основни елементи технике, тактике и правила игре; Футсал: Игра уз примену правила Рукомет: Игра уз примену правила Кошарка: Сложенији елементи технике, тактике и правила игре Активност по избору
		Плес и ритимика	Основни садржаји Вежбе са вијачом.

народне традиције других култура; • изведе кретања, вежбе и саставе уз музичку пратњу; • преплива 25 m техником краула, леђног краула и прсном техником; • процени своје способности и вештине у води; • скочи у воду на ноге и на главу. • рони у дужину у складу са својим могућностима • поштује правила понашања у води, и око водене средине; • уочи ризичне ситуације у води и око ње; • вреднује утицај примењених вежби на организам; • процени ниво сопствене дневне физичке активности; • користи различите вежбе за побољшање својих физичких способности; • процени последице недовољне физичке активности • примени мере безбедности у вежбању у школи и ван ње; • одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима; • примени и поштује правила игара у складу са етичким нормама;			Вежбе са обручем Вежбе са лоптом Народно коло „Моравац“ . Народно коло из краја у којем се школа налази. Енглески валцер. Проширени садржаји Састав са обручем. Састав са лоптом. Састав са вијачом. Основни кораци rock n roll
		Полигони	Полигон у складу са реализованим моторичким садржајима
	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА	Физичко вежбање и спорт	Основни садржаји Основна подела вежби. Функција скелетно-мишићног система. Основна правила Одбојке. Понашање према осталим субјектима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе). Чување и одржавање материјалних добара која се користе у вежбању. Облици насиља у физичком васпитању и спорту. Навијање, победа, пораз решавање спорних ситуација.

• примерено се понаша као учесник или посматрач на такмичењима; • решава конфликте на друштвено прихватљив начин; • пронађе и користи различите изворе информација за упознавање са разноврсним облицима физичких и спортско-рекративних активности; • прихвати победу и пораз; • уважи различите спортове без обзира на лично интересовање; • примени усвојене моторичке вештине у ванредним ситуацијама; • повеже значај вежбања за одређене професије; • вреднује лепоту покрета у физичком вежбању и спорту; • подстиче породицу на редовно вежбање; • повеже врсте вежби, игара и спорта са њиховим утицајем на здравље; • коригује дневни ритам рада, исхране и одмора у складу са својим потребама; • користи здраве намирнице у исхрани; • разликује корисне и штетне додатке исхрани; • примењује здравствено-			Писани и електронски извори информација из области физчког васпитања и спорта. Вежбање у функцији сналажења у ванредним ситуацијама. Значај вежбања за одбрамбено-безбедносне потребе. Повезаност физичког вежбања и естетике. Породица и вежбање Планирање вежбања.
		Здравствено васпитање	Основни садржаји Утицај аеробног вежбања (ходања, трчања и др.) на кардио-респираторни систем. Здравствено-хигијенске мере пре и после вежбања. Значај употребе воћа и поврћа и градивних материја (протеини и беланчевине) у исхрани. Подела енергетских напитака и последице њиховог прекомерног конзумирања. Прва помоћ након површинских повреда (посекотина и одеротина). Вежбање у различитим временским условима. Чување околине при вежбању. Последице конзумирања дувана и алкохола. Додаци исхрани – суплементи. Вежбање и менструални циклус. Значај заштите репродуктивних органа приликом вежбања.

хигијенске мере у вежбању; • правилно реагује и пружи основну прву помоћ приликом повреда; • чува животну средину током вежбања; • препозна последице конзумирања дувана, алкохола и штетних енергетских напитака; • води рачуна о репродуктивним огранима приликом вежбања.			

Кључни појмови садржаја: физичко вежбање, плес, одбојка, здравље, васпитање.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
У фискултурној сали и у условима лепог времена на спортским теренима.

ВЕРСКА НАСТАВА – ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС

ТЕМА (наставне јединице)	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће:	САДРЖАЈИ
I – УВОД 1. Упознавање садржаја програма и начина рада	Упознавање ученика са садржајем предмета, планом и програмом и начином реализације наставе Православног катихизиса; Установити каква су знања стекли и какве ставове усвојили ученици у претходном разреду школовања.	· моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у току 7. разреда основне школе; · моћи да уочи какво је његово предзнање из градива Православног катихизиса обрађеног у претходном разреду школовања.	Упознавање са садржајем програма и начином рада

II -БОГОПОЗНАЊЕ 2. Процес сазнавања 3. Личносно познање 4. Познање Бога 5. Бог је један, али није сам	Упознати ученике са културно-историјским приликама у Палестини пред Христово рођење; Указати ученицима на старозаветна пророштва везана за долазак Спаситеља – Месије; Објаснити ученицима улогу и значај Светог Јована Претече; Развити свест код ученика о значају покајања и врлинског живота;	· моћи да уочи да су знање и учење важни у његовом животу; · моћи да кроз очигледне примере и експерименте закључи да постоје различити начини сазнавања · моћи да кроз примере из личног искуства уочи да једино онај кога заволимо за нас постаје личност - непоновљиво и бескрајно важно биће; · моћи да повезује личносно познање са нашим познањем Бога; · моћи да препозна да нам Христос открива Бога као љубавну заједницу три личности;	·Процес сазнавања као дело целе личности: чула, разум, слободна воља, искуство · Личносно познање, упознавање кроз љубав · Познање Бога · Бог је један, али није сам (Бог је заједница три личности: Отац, Син и Свети Дух)
III - СИМВОЛ ВЕРЕ 6. Сабори као израз јединства Цркве 7. Васељенски сабори 8. Символ вере 9. Богочовек Христос	· Указати ученицима на Саборе као израз јединства Цркве; · Објаснити појмове јереси и догмата; · Пружити ученицима основно знање о историјском контексту настанка Символа вере; · Пружити ученицима основ за разумевање основне истине о Тајни Богочовека Христа; · Развијање свести ученика о значају и месту Символа	· моћи да уочи да је Црква на Саборима решавала проблеме са којима се сусретала кроз историју; · бити подстакнут да своје проблеме и несугласице са другима решава кроз разговор и заједништво; · знати да је Символ вере установљен на Васељенским саборима; · умети да интерпретира Символ вере; · знати да се Символ вере изговара на Крштењу и Литургији; · моћи да уочи да појам	· Сабори као израз јединства Цркве · Васељенски сабори · Символ вере · Христос је истинити Бог и истинити Човек

	вере у Крштењу и Литургији; Указати ученицима на Саборе као израз јединства Цркве; · Објаснити појмове јереси и догмата; · Пружити ученицима основно знање о историјском контексту настанка Символа вере; · Пружити ученицима основ за разумевање основне истине о Тајни Богочовека Христа; · Развијање свести ученика о значају и месту Символа вере у Крштењу и Литургији;	Богочовека описује Христа као истинитог Бога и истинитог Човека;	
IV - СВЕТОТАЈИНСКИ ЖИВОТ ЦРКВЕ 10. Светотајински живот Цркве 11. Света Литургија – светајна Цркве	· Развијање свести ученика о неопходности личног учествовања у светотајинском животу Цркве.	· моћи да увиди да Црква Светим Тајнама повезује човека са Богом у најважнијим моментима његовог живота (рођење и духовно рођење – Крштење, венчање и Брак, Црквена брига за болесне у јелеосвећењу...) · моћи да увиди да је Литургија извор и циљ свих Тајни Цркве; · знати да је Причешће врхунац светотајинског живота	· Светотајински живот Цркве · Света Литургија као светајна Цркве · Свете Тајне Крштења и Миропомазања · Света Тајна Исповести · Света Тајна брака (слика Христа и Цркве) · Монашка заједница (искорак ка животу будућег века) · Света Тајна Рукоположења

		· моћи да препозна Крштење и Миропомазање као Тајне уласка у Цркву; · бити подстакнут да на покајање гледа као на промену начина живота; · моћи да увиди да су брак и монаштво два пута која воде ка Богу; · моћи да разликује и именује службе у Цркви (епископ, свештеник, ђакон и народ); · моћи да препозна своју службу у Цркви; · моћи да у молитвословљима уочи важност природних елемената (воде, грожђа, жита, светлости...) · бити подстакнут на учествовање у светотајинском животу Цркве;	· Молитвословља Цркве

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Катихизација као литургијска делатност- заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика.

Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација („знања о вери“), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве.

На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада.

Врсте наставе

Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава (35 часова) практична настава (1 час)

Место реализације наставе

Теоријска настава се реализује у учионици;

Практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању;

Уводне часове требало би осмислити тако да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквимпредзнањима и ставовима из подручја

Православног катихизиса, група располаже.Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике наистраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно информативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременимпедагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Имаући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног
садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе – узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика.
У остваривању савремене наставе наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу.
Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и
Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота.
Евалуација наставе
Евалуацију наставе (процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе) наставник ће остварити на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова;
Оцењивање
Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз:
усмено испитивање;
писмено испитивање;
посматрање понашања ученика;

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

ЦИЉ: подстицање развоја личности и социјалног сазнања код ученика основне школе. Овај наставни предмет треба да пружи могућност ученицима да постану активни учесници у процесу образовања и васпитања, и да изграде сазнања, умења, способности и вредности неопходне за формирање аутономне, компонентне, одговорне и креативне личности, отворене за договор и сарадњу, која поштује себе и друге. Програм пружа ученицима могућност за активно учешће у животу локалне заједнице, проширивање знања о демократији, њеним принципима и вредностима кроз практично деловање.

ОБЛАСТ	ИСХОДИ	САДРЖАЈ
УВОДНИ ДЕО		Упознавање ученика са планом и програмом наставе грађанског васпитања и начин реализације
ЉУДСКА ПРАВА	Ученик наводи опште и основне карактеристике људских права	Карактерише људска пава, урођеност, универзалност, неотуђивост и недељивост Опште добро

	Својим речима описује везу између права појединаца и општег добра Дискутује о односу права и правде и о сукобу права Образлаже личну одговрност и заштиту здравља Штити своја права на начин на који не угрожава права других Образлаже сврху постојања политичких станака Аргументује потребе ограничавања права власти Наводи кораке од предлагања до усвајања закона Образлаже на примеру могућност утицаја грађана на одлуке Препознаје и одупире се различитим облицима вршњачког притиска Учествује у организацији симулације народне скупштине Препознаје опасност када се нађе у већој групи људи и уме да се заштити У дискусији показује велику активност раду и способнос слушања других Користи информације из различитих извора	Права појединаца и опште добро Сукоб појединачних права Право и правда Социјална правда
ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО		Политичке странке ивишепартијски систем Власт и опозиција Народна скупштина сврха и надлежност Народни посланици и посланичке групе Процедура рада Народне скупштине Скупштинске дебате Предлагање и доношење закона
ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ		Припадност групи Групни идентитет као део идентитета младих Односи у врђњачким групама и њхов утицај на појединце Вршњачки притисак Конформизам Приватност- обим и границе Понашање људи у маси и угроженост права појединаца
ГРАЂАНСКИ АНКТИВИЗАМ		Симулација народне скупштине Одређивање улога и процедуре у скупштини Формирање посланичких група Избор председника скупштине Формирање предлога закона Скупштинска дебата Гласање Евалуација симулације

ПРОГРАМИ ОРИЈЕНТИСАНИ НА ИСХОДЕ И ПРОЦЕС УЧЕЊА

Структура програма свих наставних предмета је конципирана на исти начин. На почетку се налази циљ наставе и учења предмета за други циклус образовања и васпитања. У табели, у другој колони, дефинисани су предметни исходи за крај седмог разреда, у првој колони дате су области и/или теме, а у трећој се налазе предметни садржаји. Иза табеле налазе се кључни појмови садржаја програма и препоруке за остваривања наставе и учења конкретног предмета под насловом. Међутим оно што разликује наставу грађанског васпитања од осталих наставних предмета је врло активан рад ученика у само процесу наставе, слобода мишљења и ставова. Ученик у овом предмету учи да формира објективно и критичко мишљење према себи и другима

и да уме да реагује у непријатним ситуацијама. Ученик треба да научи да је вршњачко насиље најприсутније данас преко интернета и како да се заштити од њега.

ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Исходи су дати на нивоу примене што значи да градиво ученици морају разумети да би могли и применити. Ученици код грађанског развијају способност комуникације, сарадњу и њихово понашање долази до изражаја. Многи исходи ће се препознати у току дужег временског периода. Часови грађанског васпитања су повезани са многим предметима историјом, биологијом, географијом, језицима, и наставник смишља различите активности ученика које ће довести до усвајања знања и критичког мишљења.

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Циљ наставе и учења страног језика је да се ученик усвајањем функционаљних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну усмену и писмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама,као према сопственом језику и културном наслеђу (усвајање знања, умећа и ставова који се тичу циљне културе).

Недељни фонд часова: 2. / два /
Годишњи фонд часова: 72. / седамдесет и два / часа
Настава немачког језика одвија се у 72 часа у свим одељењима 7. / седмог / разреда. У сваком одељењу се организују четири писмене провере знања: по један контролни и писмени задатак у првом и другом полугодишту. Уџбеник, који се користи у шестом разреду је: „Maximal 3.” (7. разред), аутори уџбеника су Ђорђо Мота, Дагмар Глик, Елжбијета Крулак Кемписти, Керстин Рајнке - Издавач уџбеника је „Klett” Београд. За овај разред се користи комплет, који садржи: уџбеник, радну свеску и ЦД.

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ	ЈЕЗИЧКЕ АКТИВНОСТИ (у комуникативним функцијама)
- разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/ давање информација личне природе; - поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставнија језичка средства; - размени једноставније информације личне природе;	ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА	Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на поздрављање и представљање (дијалози, наративни текстови, формулари и сл. Реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима.
	ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА	Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; усмено и писано описивање/ поређење бића, предмета, појава и места.

- у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима; - разуме једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; - опише и упореди жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства; - разуме једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; - упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; - затражи и пружи додатне информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности; - разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих; - упути уобичајене молбе и захтеве; - честита, захвали и извини се користећи једноставнија језичка средства; - разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; - пружи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; - разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости;	ИЗНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА И САВЕТА, УПУЋИВАЊЕ ПОЗИВА ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ И РЕАГОВАЊЕ НА ЊИХ	Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге;. Усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу/ журку или имејла/ СМС-а којим се уговара заједничка активност; прихватање/ одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања/ изговора.
	ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, ЧЕСТИТАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ	Слушање и читање једноставнијих исказа којима се нешто честита, тражи/ нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава извињење, захвалност. Усмено и писано честитање, тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ/ услугу и реаговање на њу, изражавање извињења и захвалности.
	РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА	Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за израду задатака, пројеката и сл.), с визуелном подршком и без ње. Усмено и писано давање упутстава.
	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У САДАШЊОСТИ	Слушање и читање описа и размењивање мишљења у вези са сталним, уобичајеним или актуелним догађајима/ активностима и способностима. Усмено и писано описивање сталних, уобичајених или актуелних догађаја/ активности и способности.
	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ	Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање мишљења у вези са искуствима, догађајима/ активностима и способностима у прошлости; усмено и писано описивање искустава, догађаја/ активности и способности у прошлости; израда и презентација пројеката о историјским догађајима, личностима и сл.
	ОПИСИВАЊЕ БУДУЋИХ РАДЊИ (ПЛАНОВА, НАМЕРА, ПРЕДВИЂАЊА)	Слушање и читање краћих текстова у вези са одлукама, плановима, намерама и предвиђањима. Усмено и писано договарање/ извештавање о одлукама, плановима, намерама и предвиђањима.
	ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ИНТЕРЕСОВАЊА, ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	Слушање и читање исказа у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима. Усмено и писано договарање у вези са задовољавањем жеља и потреба; предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано

- разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа; - размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; - опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа; - разуме једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и способности у прошлости; - размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; - опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости; - опише неки историјски догађај, историјску личност и сл. - разуме једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагује на њих; - размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; - саопшти шта он/ она или неко други планира, намерава, предвиђа; - разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; - изрази жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима; - разуме једноставнија питања која се односе		исказивање својих осећања и реаговање на туђа.
	ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И УПУТСТАВА ЗА ОРИЈЕНТАЦИЈУ У ПРОСТОРУ	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са сналажењем и оријентацијом у простору и специфичнијим просторним односима. Усмено и писано размењивање информација у вези са сналажењем и оријентацијом у простору и просторним односима; усмено и писано описивање смера кретања и просторних односа.
	ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА	Слушање и читање једноставнијих исказа у вези са забранама, правилима понашања и обавезама. Постављање питања у вези са забранама, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, правила понашања и обавеза.
	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА	Слушање и читање једноставнијих текстова с исказима у којима се говори шта неко има/ нема или чије је нешто; постављање питања у вези са припадањем и одговарање на њих.
	ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА	Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на изражавање допадања/ недопадања. Усмено и писано изражавање допадања/ недопадања.
	ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са тражењем мишљења и изражавањем слагања/ неслагања. Усмено и писано тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања.
	ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ, ЦЕНА	Слушање и читање једноставнијих текстова који говоре о количини и цени; слушање и читање текстова на теме поруџбине у ресторану, куповине. Постављање питања у вези с количином и ценом и одговарање на њих, усмено и писано; играње улога (у ресторану, у продавници, у кухињи …); записивање и рачунање цена.

на оријентацију/ положај предмета и бића у простору и правац кретања и одговори на њих; - затражи и разуме обавештења о оријентацији/ положају предмета и бића у простору и правцу кретања; - опише правац кретања и просторне односе једноставним, везаним исказима; - разуме једноставније забране, правила понашања, своје и туђе обавезе и реагује на њих; - размени једноставније информације које се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе код куће, у школи и на јавном месту; - разуме једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; - формулише једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; - пита и каже шта неко има/ нема и чије је нешто; - разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагује на њих; - изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење; - разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих; - изражава мишљење, слагање/ неслагање и даје кратко образложење;		

- разуме једноставније изразе који се односе на количину и цену; - пита и саопшти колико нечега има/ нема, користећи једноставнија језичка средства; - пита/ каже/ израчуна колико нешто кошта.		

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА:

Комуникативна настава за циљ има језик као средство комуникације. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;

– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;

– наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуе елементе;

– битно је значење језичке поруке;

– наставник и даље ученицима скреће пажњу и упућује их на значај граматичке прецизности исказа;

– знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;

– са циљем да унапреди квалитет и количину језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспект и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;

– наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа.

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће:

– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;

– поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;

– наставник је ту да омогући приступ и прихватање нових идеја;

– ученици се третирају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;

– уџбеници постају извори активности и морају бити праћени употребом аутентичних материјала;

– учионица постаје простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;

– рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;

– за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

Начин праћења и оцењивања: усмено изражавање, контролни и писмени задаци, диктат, провера домаћих задатака, ангажовање на часу, презентације ученика /

презентовање пројеката , кратке усмене провере знања и посебно ангажовање на секцији руског језика.
ТЕМЕ:
1) Школа (заједничке активности и интересовања у школи и ван ње; вршњачка комуникација и људска права)
Граматички садржаји: основни појмови о значењу и употреби глаголског вида и система глаголских времена; исказивање заповести.
Корелација: српски језик, географија, историја, грађанско васпитање, ликовна култура, музичка култура
2) Ја и моје окружење (договор и узајамно поштовање међу члановима породице као и према другим особама; однос према животној средини и другим живим бићима; стамбена насеља: како станујемо- предности живота у селу и у граду)
Граматички садржаји: изговор и бележење акцентованих и редукованих самогласника и
сугласничких група; појам фонетске речи и основни типови интонационих конструкција; слагање субјекта и именског предиката; исказивање начина вршења радње; исказивање временских односа.
Корелација: српски језик, географија, историја, музичка култура, биологија, грађанско васпитање, музичка култура, ликовна култура
3) Свет око мене (традиција и обичаји у културама земаља чији се језик учи; оброци и здрава исхрана; знаменитости у великим градовима земаља чији се језик учи; знаменити људи и њихова дела; образовни систем земље чији се језик учи)
Граматички садржаји: употреба садашњег и прошлог времена глагола кретања; исказивање негације; исказивање места и правца; употреба глагола кретања у пренесеном значењу.
Корелација: географија, српски језик, историја, музичка култура, грађанско васпитање, музичка култура, ликовна култура.

ДОПУНСКА НАСТАВА

Допунска настава у 7. разреду организује се са циљем да се помогне ученицима који имају потешкоћа у праћењу часова редовне наставе, који остварују слабије резултате на проверама знања, као и ученицима који из здравствених или неких других разлога дуже време изостају са часова редовне наставе. Циљ је да се уоче, савладају и отклоне узроци који су довели до повременог или сталног заостајања ученика у стицању знања.
Исходи: ученици су мотивисани да савладају тешкоће у напредовању и савладавању градива; развијају радне навике; стичу самосталност, сигурност и одговорност у раду; постижу обавезан минимум елементарних знања.
Начин и поступак остваривања програма:
Главни облик рада у допунској настави је индивидуални рад (по потреби се могу користити и други облици рада). Примери у којима се примењује учени садржај морају бити пажљиво одабрани и обезбеђено довољно времена за вежбање и понављање. Допунска настава остваривање се најчешће у међусмени или по завршетку редовне наставе у кабинету за руски језик. Број часова по темама може варирати по потреби.
Теме су исте као и за редовну наставу, заједно са граматичким садржајима који представљају тешкоћу ученицима.

ДОДАТНА НАСТАВА

Циљ је да се ученици оспособе да решавају проблеме и задатке у новим ситуацијама, да изразе и образлажу своје мишљење и дискутују са другима на руском језику; утврђују додатно и проширују своје знање. Додатна настава у 7. разреду организује за ученике који брже напредују и са лакоћом савладавају све теме и садржаје предвиђене наставним планом и програмом за 7. разред.
Исходи: ученици развијају сазнајне и интелектуалне способности, хуманистичке, моралне и естетске ставове; развијају позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу; ученици проширују и укрепљују своје знање кроз додатна вежбања.
Теме и граматички садржаји су исти као и за редовну наставу, а могу бити и проширени, у зависности од интересовања ученика.
Начин остваривања програма: Додатна настава оствариваће се најчешће у међусмени или по завршетку редовне наставе поподне, у кабинету за руски језик. Број часова по темама може варирати по потреби и у зависности од интересовања ученика.
7. и 8. разред може имати исте, заједничке часове додатне наставе.
Садржаји часова додатне наставе су углавном везани за наставне теме које се обрађују у седмом разреду, и то као њихова интензивнија обрада. Могу се придодати и неке друге теме у складу са интересовањима ученика. Наставник усмерава рад ученика и развија креативно и критичко мишљење код ученика. За ове часове се опредељују даровити ученици и они посебно заинтересовани за руски језик. Ангажоване ученике треба стимулисати (похвале, награде, интерна школска такмичења) и постепено их уводити у области професионалне оријентације ка широком пољу делатности које пружа знање руског језика. Наставник упућује ученике на коришћење додатне литературе.

Уџбеник за реализацију програма „Maximal 3 (neu)”,. Klett, 2021.

РУСКИ ЈЕЗИК

Циљеви: Циљ наставе страног језика јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и да овладају комуникативним вештинама и развију способности и методе учења страног језика.
ИСХОДИ:
Ученик је у стању да: користи уџбенички комплет и зна са којим градивом ће се сусрести ове школске године; користи знања стечена у претходним разредима; повезује и примењује претходно стечена знања; провери ниво сопственог знања; разуме кључне информације у аудираном материјалу; препознаје познату лексику, изводи и примењује правила; опише спољашњи изглед неке особе (лексичка област *внешность человека*); правилно употреби конструкције: *У неё…/ У него… Она / Он высокого, среднего,*

маленького роста… ; набројиmузичке инструменте и музичке жанрове; правилно употреби конструкције *играть + на + название инструмента в Предл. падеже; играть + в / во + название спорта в Винит. падеже;* описује спољашњи изглед особе (уме да одговори на питања *Какие у него/неё волосы, глаза, рост...?);* говори о својим интересовањима; правилно употреби познате комуникативне функције и у неколико реченица да основне податке о себи; правилно употреби предлог у конструкцијама *играть в/на;* разликује употребу глагола *знать, мочь и уметь* кроз самостално закључивање у вези са граматичким правилима; правилно промени глагол *давать* у садашњем времену; правилно употреби предлог *по+ дат. падеж* у конструкцијама за понављање радње и правилно да га изговори; зна на које се начине може изразити временско значење у руском језику; правилно употреби временске конструкције; одговори на питања: *Когда…? Как долго…? С каких пор…? До каких пор…? Как часто…?*; правилно употреби повратне глаголе *заниматься*, *увлекаться и интересоваться;* правилно употреби именице у инструменталу и именице женског рода на меки знак (*живопись – живописью*); разуме и правилно употребљава обрађену лексику (*внешность и характер человека*); образује именицу ж.р. са значењем занимања (*футболист – футболистка*); правилно употребљава придевске облике; пронађе антониме обрађених придева;правилно образује и употребљава прилоге на *–о* (*честно, красиво*); правилно образује прилоге од придева; правилно образује и употребљава прилоге на *–и* (*по-русски*); правилно изводи граматичка правила у односу на српски језик; правилно употреби нове лексичке јединице (*називи народа и језика*); правилно мења и употребљава присвојне заменице (*мой, твой, наш, ваш*); правилно мења и употребљава показну заменицу *этот;* преводи са српског на руски познате лексичке јединице и граматичке конструкције; познаје начине прављења презентација; правилно употребљава конструкције које може користити приликом држања презентације *((Сегодня) я хочу поговорить / рассказать о…; Тема моего доклада…; Сначала я хочу рассказать о…, а потом…; Далее / Также / Ещё (я хочу поговорить о…; В конце моего доклада я хочу поговорить / рассказать о…); Это всё, что я хотел(а) вам рассказать о…; Спасибо за (ваше) внимание); правилно користи усвојене лексичке , комуникативне и граматичке јединице; одржи презентацију и истакне најбитније чињенице о обрађеној тем;* правилно користи усвојене лексичке , комуникативне и граматичке јединице; разуме кључне информације у прочитаном тексту; препознаје познату лексику на тему «*путовање возом*» (*счастливого пути!*), изводи и примењује правила; правилно употребљава прилоге за место и правац (*где? куда? здесь? сюда? там? туда?*); правилно употреби нове лексичке јединице (*расписание поездов, пассажир, чемодан, сумка, платформа, путь, багаж, проводник / проводница, билет, бутерброд, купейный вагон, купе, плацкартный вагон, электричка*); познаје одређене културолошке одлике и знаменитости Русије; разуме кључне информације у аудираном материјалу; правилно употреби основне бројеве до 1000; слаже именице са бројевима (*21 ученик, 22 ученика, 26 учеников*); прочита информације са возне карте; правилно употреби нове лексичке јединице на тему *поездка;* труди се да што правилније изговара речи; одреди род и промени именицу *путь* кроз падеже; правилно употребљава обрађене лексичке и комуникативне функције; образује и правилно употреби именицу на *–ни(е);* зна конјугацију глагола *брать;* употребљава лексику из области *храна – пиће;* правилно употребљава прилоге за место и правац и уме да их разликује; правилно промени именице на *–ие*; разуме обавештења преко разгласа; употреби обрађене комуникативне функције (на тему *железничка станица, куповина карата*); правилно употреби заменицу *какой* с предлозима; разуме обрађен материјал и може да га повеже са реалном ситуацијом приказаном на сликама; препозна глаголе кретања и разликује глаголе одређеног и неодређеног кретања; употреби обрађене речи и изразе; разуме одслушан

текст и може да извуче кратак садржај на основу слушања; препозна глаголе кретања и уме да их промени у садашњем времену; разликује и правилно употребљава глаголе одређеног и неодређеног кретања (идти – ходить; ехать – ездить; бежать – бегать; лететь – летать; плыть – *плавать*); познаје обрађену лексику (*троллейбус, вертолёт, автобус, пароход, самолёт, трамвай, велосипед, мотоцикл, машина, поезд, метро*); правилно изговара обрађене лексичке јединице; покаже на географској карти Русије најпознатије реке, планине, мора, језера, регије и градове; правилно чује и изговара гласове [р] и [р']; правилно употреби предлошко-падежне конструкције у прилошким одредбама места и правца (Куда : глагол движения + в, на + Вин. падеж; Где : глагол со значением «быть, находиться где-либо» + в, на + Предл. падеж; Откуда : глагол движения + из, с + Род. падеж;); правилно употреби питања Куда? Где? Откуда?; правилно употреби лексичке, граматичке и комуникативне јединице обрађене у оквиру теме «путовање возом»; разуме и уме правилно да употреби лексичке, граматичке и комуникативне јединице обрађене у оквиру ове теме; разликује употребу глагола свршеног и несвршеног вида (несвршени вид: каждый год / всегда / два года / долго / иногда / каждый *день / много раз / обычно / по средам / три часа / часто ; свршени вид: вдруг / наконец / сейчас*); употребљава лексику и изразе везане за путовање возом и куповину возних карата; слаже број и именицу у одговарајућем падежу; деклинира придеве; правилно употребљава глаголе кретања, прилоге и прилошке одредбе места и правца кретања; правилно употребљава обрађење предлоге; употреби стечена знања из датих лексичких и граматичких јединица; говори о својој породици, уме да каже како се неко зове и колико има година *(большая / маленькая семья, мать / мама, отец / папа, муж, жена, брат, сестра, сын, дочь, бабушка, дедушка, внук, внучка, дядя, тётя, двоюродная сестра, двоюродный брат; Его / Её зовут … ; Ему / Ей … лет.);* разуме кључне информације из прочитаног текста; правилно образује номинатив множине именица (*дедушка – дедушки, бабушка – бабушки, отец– отцы, мать – матери, дядя – дяди, тётя –тёти, сын – сыновья, дочь – дочери, брат –братья, сестра – сёстры, двоюродный брат – двоюродные братья, двоюродная сестра –двоюродные сёстры*); промени именице *мать* и *дочь* у једнини и множини; промени именице *брат, сын, стул, друг* у једнини и множини; уочава разлике у наставцима генитива множине и њихову зависност од акцента (*друзе́й – сту́льев*); наведе називе просторија у кући (*гостиная, спальня родителей, детская, кухня, ванная, кладовая*); препознаје познату лексику, изводи и примењује правила (*мыть / вымыть окно ; чистить / вычистить ковёр пылесосом ; вытирать / вытереть пыль с мебели ; гладить / погладить бельё утюгом*); мења обрађене именице по падежима; правилно изговара речи; правилно употребљава везник *потому что;* усваја нову лексику из области сређивање стана / куће; препознаје облик императива и уме да га образује од познатих глагола (*помогать – помогай, помогайте; убрать – убери, уберите; мыть – мой, мойте; гладить -гладь, гладьте ; вынеси, погладь, вымойте, сядь, отдохни*); мења глаголе *мыть, вымыть, чистить, вычистить, вытирать, вытереть, гладить, погладить*; правилно употребљава редне бројеве до 100; правилно исказује датуме; поставља питања која се тичу година и датума: *В каком году ты родился/родилась? Какого числа ты родился/родилась?;* правилно употребљава именице мушког рода у локативу једнине са наставком –у (*в шкафу, на берегу, на мосту, в аэропорту, в году, по лесу, в ряду*); правилно употреби нове лексичке јединице из ЛСП «Блюда» (*закуски, горячие блюда, десерт, гарнир, грибы в сметане, борщ, щи, пельмени, шашлык, сырники, …); да наручи и плати јело и пиће у ресторану (Я хочу́ заказа́ть… /Я возьму́/по-про́бую… Из напи́тков/На заку́ску/Из супо́в/Из горя́чих блюд/На деся́рт /К ча́ю я возьму…– Принеси́те, по-жа́луйста, счёт. /Счёт, пожа́луйста); правилно употреби нове лексичке јединице из ЛСП «Посуда» (ложка, вилка, таралека, стакан, …); правилно образује просто и сложено будуће време (я приготовлю – буду*

готовить,...); да опише неку ситуацију у будућем времену ; *привилно конјугира и употребљава глаголе есть и дать без и са превиксима по-, до-, с-, пере-: да правилно употребљава глаголе са префиксом по- (почетак вршења радње, нпр. пойти, и ограничено време трајања радње, нпр. погулять); правилно употребљава потребну лексику и граматичке категорије; разуме одслушани текст и испуни захтеве везане за тај текст; правилно употребљава основна ортографска правила руског језика; води дијалог на задату тему; самостално решава тест;* наведе основне карактеристике руског празника Масленица као и да исприча нешто о другим основним празницима и народној традицији у Русији и Србији; примени правила технике брзог прелажења преко текста у потрази за основном идејом и темом текста, као и технике брзог прелажењапреко текста због тражења посебних информација; правилно употреби основне називе људског тела (голова, уши, зубы, нога,рука, глаза, рот, пальцы, ...); употреби непрелазне повратне и прелазне глаголе начинаться –начинать, кончаться – кончать; правилно употребљава одричне заменице (никто, ничто); правилно разуме и правилно образује исказе са потпуном и парцијалном негацијом (Ты е́дешь за́втра на экску́рсию? – Нет (Не е́ду.) – Он пи́шет не ма́ме, а бра́ту); употребљава и мења по падежима показне заменице: этот (обнављање) и тот (једн. и мн.); правилно конјугира и употребљава глаголе слушать и слышать; уме да правилно употреби нове лексичке јединице на тему «У врача»;правилно употреби познате изразе и у неколико реченица да основне податке о себи или о неком другом на тему „У врача“ (– Что с тобо́й/с вами? – У тебя́/вас есть температу́ра? – Что у тебя́/у вас боли́т? Мне (ему, им) плохо.У меня́ (него́, неё) температу́ра, на́сморк, ...); употреби предикативе *можно* и *нельзя* (у садашњем, прошлом и будућем времену); пита шта је дозвољено а шта не (*Мне мо́жно сего́дня ве́чером пойти́ на дискоте́ку*?); употреби глаголе неодређеног кретања и глагол «бити» (*Ми́лица ходи́ла на конце́рт. = Ми́лица была́ на конце́рте*). ; на руском језику опише одређену фотографију; усмено и писмено одговара на питања.; покаже да влада категоријом падежа у руском језику; покаже да влада граматичким категоријама глаголског вида и времена; разуме захтеве који су му постављени. ; влада обрађеним лексичким и граматичким материјалом. ; правилно примењује базна ортографска правила руског језика (ненаглашени вокали, облежавање мекоће и тврдоће сугласника, ...); правилно употреби нове лексичке јединице на тему «В Сибири» (холодная зима, нерпа, амурский тигр, белый медведь, …); правилно употреби нове лексичке јединице на тему «Оружающая среда» (проблемы окружающей среды, экономить воду, загрязнаять воздух, …); разуме значење одређених глаголских префикса у руском језику (войти, выйти, *уйти, прийти*); разуме разлику у виду префиксалних глагола кретања прве и друге групе и правилно их употребљава (*войти – входить, уйти – уходить*, ...); влада правилима употребе неких од најфреквентнијих предлога у руском језику (*в, на, из, с*); формира и правилно употреби конструкцију *кому-либо нужен (-а, -о, - ы) что-либо* (*Мне (ему, им) нужен зонт*); разуме разлику између реченица која се тврди да нечега има и да нечега нема или није било, те да правилно употребљава дате конструкције (*В лагере есть (был, будет) телевизор – В лагере нет (не было, не будет) телевизора*); исприча нешто о неком путовању или догађају (Когда? В пя́тницу, 12-го… 25-го а́вгуста/В ию́не…Ле́том/Зимо́й… Во вре́мя кани́кул… Куда́/где? Я был(а) в/на (+ лок.)… Я отдыха́л(а) в/на (+ лок.)… Я е́здил(а) в/на (+ акуз.)… Э́то бы́ло настоя́щее приключе́ние! Э́то был необы́чный день!); влада правилима употребе кратког придева должен (Мы должны заботиться о животных); разуме употребу везника если у руском језику, правилно конструише условне реченице у руском језику и влада интонационом конструкцијом карактеристичном за ту врсту реченица (Е́сли за́втра бу́дет хоро́шая пого́да, мы бу́дем купа́ться в Байка́ле). ; да се служи двојезичним речником; да из текста извуче кључне информације; разуме

особеност (граматичку и интонациону) реченица са везником чтобы (Мы должны́ бóльше ду́мать о чистоте́ воды́, что́бы защити́ть Байка́л); разликује звучне и безвучне сугласнике у руском језику и влада правилима асимилације по звучности/безвучности и десоноризације (авто́бус - [афто́бус] , молодёжь - [малад’о́ш]). ; показује да може на руском језику да исприча о својим плановима.

ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК - Стандарди образовних постигнућа за крај основног образовања

<u>Општа предметна компетенција</u> (ОПК)

Општа предметна компетенција или вишејезична комуникативна компетенција обухвата поседовање свести о језицима као комуникационим средствима, стицање основне језичке писмености и њено континуирано развијање, као и схватање повезаности између језика и култура. Она омогућава ученицима да се користе језичким средствима у циљу обављања усмене и писане комуникације на језицима које уче, у приватном, јавном и образовном контексту. Поседовање вишејезичне комуникативне компетенције ученицима омогућава проналажење, прикупљање, обрађивање, критичку обраду и коришћење извора и садржаја информација примерених узрасту, потребама и интересовањима. Знања, умења и ставови који чине вишејезичну комуникативну компетенцију чине основ за развој критичког мишљења и расуђивања, креативности и естетичког осећаја. Она омогућава ученицима постепено укључивање у разноврсне активности интеркултурног карактера, уз поштовање индивидуалних, групних и колективних идентитета и различитости и развијање емпатије и друштвено одговорног деловања. Учењем страних језика, користећи различите технике, ученици унапређују стратегије учења, развијају функционалну и дигиталну писменост и оспособљавају се за целоживотно учење и употребу страних језика у разноврсним комуникативним контекстима.

Основни ниво

<u>Специфична предметна компетенција 1</u> (СПК 1)

Ученици познају изговор фреквентних, понављаних и меморисаних гласова, као и неких најчешћих гласовних група. Ученици исправно записују најчешће увежбане речи и језичке конструкције. Познају ограничени репертоар најфреквентнијих основних правила морфолошких облика и једноставних синтаксичких структура. Користе елементарне и најфреквентније речи и изразе за исказивање основних комуникативних активности у школском и ваншколском контексту. Познају основне стратегије и средства комуникације и развијају функционалну и дигиталну писменост. Разумеју вербалне и невербалне елементе најједноставнијих порука на страном језику. Разумеју главне сличности и разлике најфреквентнијих лексичких елемената матерњег и страних језика из приватног и образовног домена. Познају основне појаве и процесе који одликују свакодневицу културâ језика који уче, као и најзначајније личности и дела из историје и савременог доба културе језика који уче. Ученици познају и разумеју основне природне и друштвене специфичности културе страног језика који уче, основне сличности и разлике између своје и стране културе.

<u>Специфична предметна компетенција 2</u> (СПК 2)

Ученици препознају и разумеју вербалне и невербалне садржаје најједноставнијих порука на страном језику и примењују најосновније стратегије и средства комуникације, укључујући дигиталне алате. Разумеју основне појмове и једноставне информације из усмених, писаних и мултимодалних текстова у школском и ваншколском контексту и тумаче њихова експлицитна значења. За потребе информисања, забаве, естетског доживљаја и решавања проблема користе страни језик, прибегавајући матерњем и

другим језицима које користе. Уз помоћ и подршку проналазе, селектују, прикупљају и повезују језичке, културолошке и друге информације из различитих извора, укључујући традиционалне и савремене медије. Усвојене концепте и методе рада употребљавају у новим ситуацијама, укључујући дигитално окружење, у циљу решавања проблема и повезивања знања из различитих школских садржаја.

<u>Специфична предметна компетенција 3</u> (СПК 3)

Ученици учествују у елементарним рецептивним комуникационим ситуацијама, разумеју најфреквентније речи и изразе из свакодневног спорог и разговетног говора, као и најједноставније писане текстове у линеарној и хипертекстуалној форми, реализују најосновније видове писане и усмене продукције и интеракције који се тичу њихових непосредних искуствених доживљаја и сфера интересовања (поздрављање, представљање, добродошлица, опраштање, захваљивање, пружање и размена основних података и информација). Ученици примењују базичне стандарде и правила интеркултурне комуникације. На најједноставнији начин приступају обради информација и развијају функционалну и дигиталну писменост и базичне стратегије учења и рада.

Основни ниво

СПК 1 СПК 2 СПК 3

Ученици:

– CЈ2.ОО.О.1.1. Препознају основне интонацијске схеме и изговарају једноставније гласове и најчешће гласовне групе и уз наглашену интерференцију и одступања од артикулационих и прозодијских правила (акцената, акценатских дужина, интонације), што може значајно да отежава разумљивост порука и комуникацију.

–CЈ2.ОО.О.2.1. Примењују основне стилове и стратегије разумевања најједноставнијих усмених, писаних и мултимодалних текстова, у приватном, јавном и образовном домену (који се тиче садржаја школских предмета), уз одговарајућу подршку.

– CЈ2.ОО.О.3.1. Разумеју најфреквентније речи и фразе, лична и друга имена, бројеве, најуобичајеније интернационализме и друге основне лексичке елементе у оквиру једноставних, кратких, јасно контекстуализованих усмених исказа уколико се саопштавају споро и дужина, интонације), што може значајно да отежава разумљивост порука и комуникацију.

– CЈ2.ОО.О.1.2. Препознају одређена основна правописна правила и записују фреквентне и увежбане краће речи уз неправилности које могу да ометају разумевање. – CЈ2.ОО.О.1.3. Препознају једноставније граматичке елементе и конструкције уз грешке и омашке које могу повремено да ометају комуникацију.

– CЈ2.ОО.О.1.4. Препознају ограничен репертоар најједноставнијих синтаксичких структура, уз грешке и омашке које могу значајно да ремете комуникацију у искуствено блиским ситуацијама.

– CЈ2.ОО.О.1.5. Препознају елементарни вокабулар у усменој, писаној и мултимодалној комуникацији на теме из приватног, јавног и образовног домена, уз грешке и омашке које могу значајно да ремете комуникацију.

– CЈ2.ОО.О.1.6. Препознају положај циљног језика у глобалном контексту и уочавају суштинске разлике између одговарајућу подршку.

– CЈ2.ОО.О.2.2. Користе страни језик у најједноставнијој усменој и писаној комуникацији често прибегавајући основним стратегијама компензације, планирања излагања и саопштавања, организације текста и самопровере уз одговарајућу подршку и употребу дигиталних алата.

– CЈ2.ОО.О.2.3. Претражују, идентификују по релевантности и користе најједноставније текстуалне, визуелно- текстуалне и мултимедијалне изворе и садржаје за потребе информисања, естетског доживљаја, забаве и решавања проблема.

– CJ2.OO.O.2.4. Интерпретирају значења најједноставније усмене и писане поруке у вези са блиским, познатим и узрасно примереним темама и изводе закључке о комуникативној намери ослањајући се на типичну невербалну комуникацију, односно на основне карактеристике текста (нпр. интерпункција, емотикони, одабир лексике и сл.).
– CJ2.OO.O.2.5. Реагују на једноставна питања у интеркултурној комуникацији и учествују у размени информација у вези са културом свакодневице, ослањајући се у већој мери на стратегије компензације.
– CJ2.OO.O.3.1. Разумеју најфреквентније речи и фразе, лична и друга имена, бројеве, најуобичајеније интернационализме и друге основне лексичке елементе у оквиру једноставних, кратких, јасно контекстуализованих усмених исказа уколико се саопштавају споро и разговетно.
– CJ2.OO.O.3.2. Разумеју и прате најједноставнија усмена упутства која се односе на познате ситуације, а исказана су спорим темпом и разговетно артикулисана, као и јасно контекстуализована питања која се односе на непосредне личне потребе и интересовања, породицу, блиско окружење, уколико укључују и визуелне елементе.
– CJ2.OO.O.3.3. Разумеју најопштији смисао кратких монолошких прилога уз одговарајућу визуелну подршку, паузе и понављања.
– CJ2.OO.O.3.4. Разумеју основни смисао најједноставније конверзације, тј. предмет разговора који прате, уколико саговорници говоре довољно разговетно и споро.
– CJ2.OO.O.3.5. Разумеју појединачне речи и општи смисао у визуелно подржаним рекламним порукама.
– CJ2.OO.O.3.6. Разумеју појединачне речи и општи смисао најједноставнијих текстова у популарној музици.
– CJ2.OO.O.3.7. Разумеју кратке и једноставне поруке у белешкама и електронским порукама које се односе на свакодневне ситуације (имејл, СМС).
– CJ2.OO.O.3.8. Разумеју заједницâ које користе циљни и матерњи језик.
– CJ2.OO.O.1.7. Препознају основне сличности и разлике властите и културе језика који уче, уочавају појаве и процесе из свакодневне културе и традиције, о којима се повремено обавештавају усменим, писаним и дигиталним путем. на једноставна питања у интеркултурној комуникацији и учествују у размени информација у вези са културом свакодневице, ослањајући се у већој мери на стратегије компензације.
– CJ2.OO.O.2.6. Идентификују и пореде најзначајније појаве и процесе у контексту (властите) културе и културâ заједница чији језик уче, у оквиру садржаја школских предмета уз примену традиционалних и савремених видова комуникације и одговарајућу подршку.
– CJ2.OO.O.2.7. Промишљају улогу језикâ у свакодневним активностима из домена властитог интересовања и користе страни језик при решавању задатака у вези са садржајима школских предмета. општи смисао и понеки суштински детаљ у најједноставнијим врстама нефикционалних текстова (натписи, огласи, вести, кратки извештаји, сервисне информације, временске прогнозе, брошуре, проспекти, рекламе, стрипови), уколико су праћени илустративним елементима и препознатљивим начином графичког обликовања.
– CJ2.OO.O.3.9. Разумеју најопштији смисао и најважније информације у познатим и једноставним врстама књижевних текстова прилагођених узрасту и интересовањима (прозни и поетски текстови, кратке приче, дечје песме).
– CJ2.OO.O.3.10. Разумеју најважније информације из инфографикона и других једноставних визуелно текстуалних приказа.
– CJ2.OO.O.3.11. Идентификују и на основу релевантности издвајају кључне речи из једноставнијих извора информација.

– CJ2.OO.O.3.12. Учествују у интеракцији уз помоћ и подршку, користећи најједноставнија језичка средства (приликом поздрављања, представљања, добродошлице, окончања комуникације, захваљивања, извињавања, размене основних личних података, тражења и добијања информација, предмета, услуга).
– CJ2.OO.O.3.13. Именују и описују људе и ствари из свог непосредног окружења или везане за лична искуства (породица, кућни љубимци, место становања, школа, хоби), користећи најједноставнија језичка средства и уз помоћ и подршку саговорника.
– CJ2.OO.O.3.14. Постављају најједноставнија питања личне природе (о блиским темама, потребама, интересовањима, предметима у нечијем поседу) и одговарају на слична питања саговорника.
– CJ2.OO.O.3.15. Најједноставнијим језичким средствима исказују допадање и недопадање, слагање и неслагање, молбе и извињења.
– CJ2.OO.O.3.16. Пишу најједноставније податке о себи и лицима из свог блиског окружења у обрасцима, упитницима или табелама. Повезују неколико кратких исказа у везани текст о блиским темама.
– CJ2.OO.O.3.17. Писаним путем формулишу најједноставније информације о себи или траже информације о другима, састављају кратке и једноставне поздраве и поруке (као СМС, путем електронске поште или друштвених мрежа), као и сажете белешке о информацијама од непосредног личног интереса (нпр. списак за куповину).
– CJ2.OO.O.3.18. На страном језику преносе саговорнику понеку кључну информацију из јавних натписа и краћих текстова опште информативне природе (плаката, транспарената, јеловника...).
– CJ2.OO.O.3.19. На матерњем језику саопштавају основну тему и најопштији садржај кратког усменог исказа и писаног текста на страном језику.

Средњи ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК 1)

Ученици углавном исправно артикулишу већину гласова и гласовних група и гласовних група, уз ограничења акценатско-интонацијске природе. Ученици исправно записују већину гласова и гласовних комбинација и познају основна правописна правила. Познају најфреквентније основне морфолошке облике и једноставније синтаксичке структуре. Користе ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање основних комуникативних активности у школском и ваншколском контексту. Познају основне стратегије и средства комуникације и развијају функционалну и дигиталну писменост. Разумеју вербалне и невербалне елементе једноставних порука на страном језику. Разумеју главне сличности и разлике најфреквентнијих лексичких елемената матерњег и страних језика из приватног и образовног домена. Ученици поседују основна знања о разликама у свакодневном животу сопствене и културе страног језика и разумеју да су разлике последица сложености и разноликости култура. Познају и разумеју основне појаве и процесе који одликују свакодневицу културâ језика који уче, као и најзначајније природне и друштвене специфичности културе језика који уче.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК 2)

Ученици препознају, разумеју и тумаче вербалне и невербалне садржаје једноставних порука на страном језику и примењују основне стратегије и средства комуникације, укључујући дигиталне алате. Разумеју важне појмове и једноставне информације из усмених, писаних и мултимодалних текстова у школском и ваншколском контексту и тумаче њихова експлицитна значења. За потребе информисања, забаве, естетског доживљаја и решавања проблема користе страни језик, ослањајући се на знања и вештине из матерњег и других језика које користе. Проналазе, селектују, прикупљају, обрађују и повезују језичке, културолошке и друге информације из различитих извора,

укључујући традиционалне и савремене медије. Усвојене концепте и методе рада употребљавају у новим ситуацијама, укључујући дигитално окружење, у циљу решавања проблема и повезивања знања из различитих области личних и образовних интересовања.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК 3)

Ученици учествују у рутинским и увежбаним рецептивним комуникационим ситуацијама, разумеју фреквентне речи, изразе, фразе и краће усмене исказе и једноставне текстове на познате теме, реализују кратке и увежбане видове писане и усмене продукције и интеракције, уз употребу познатих и рутинских фраза и формулација (постављање питања и давање одговора, саопштавање и размена ограниченог спектра информација) у приватном, јавном и образовном домену. Ученици учествују у основној интеркултурној комуникацији, негујући позитиван и отворен став према различитостима, препознају и избегавају најкритичније табуе и неспоразуме у комуникацији. На једноставан начин приступају обради информација и развијају функционалну и дигиталну писменост и основне стратегије учења и рада.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај основног образовања:

Средњи ниво СПК 1 СПК 2 СПК 3

Ученици:

– CJ2.OO.C.1.1. Познају основне интонацијске схеме и углавном разумљиво изговарају једноставније гласове и најчешће гласовне групе и уз наглашену интерференцију и одступања од артикулационих и прозодијских правила (акцената, акценатских дужина, интонације), што може значајно да отежава разумљивост порука и комуникацију.

– CJ2.OO.C.2.1. Примењују основне стилове и стратегије разумевања једноставних усмених, писаних и мултимодалних текстова, у складу са комуникативном намером, и то у приватном, јавном и образовном домену (који се тиче садржаја школских предмета) уз одговарајућу подршку.

– CJ2.OO.C.3.1. Разумеју фреквентне речи и изразе у јасно контекстуализованом говору, као и у кратким саопштењима на блиске теме.

– CJ2.OO.C.3.2. Разумеју једноставне усмене савете и упутства која се односе на личне информације, непосредне потребе и блиско окружење уз подршку визуелних елемената (оријентација у простору, употреба апарата, правила игре).

– CJ2.OO.C.3.3. Разумеју глобални смисао кратких, спорим ритмом изговорених и јасно артикулисаних монолошких прилога уз одговарајућу визуелну подршку, паузе и понављања.

– CJ2.OO.C.3.4. Разумеју предмет краће усмене интеракције о личним и порука и комуникацију. – CJ2.OO.C.1.2. Познају важнија правописна правила и примењују их у писаној продукцији уз неправилности које могу да ометају разумевање.

– CJ2.OO.C.1.3. Познају и користе ограничен репертоар најфреквентнијих основних правила и образаца за грађење граматичких облика променљивих врста речи (нпр. облике правилне множине именица или основне просте облике за време код глагола), уз грешке и омашке које могу да ремете комуникацију.

– CJ2.OO.C.1.4. Познају и повремено користе ограничени репертоар основних и једноставнијих синтаксичких структура (као што су просте и независно сложене реченице), уз грешке и омашке које могу да ремете комуникацију.

– CJ2.OO.C.1.5. Разумеју и користе најједноставнији и најфреквентнији вокабулар у усменој, писаној и мултимодалној комуникацији на теме из приватног, јавног и образовног домена, уз грешке и омашке које могу да ремете комуникацију.

– CJ2.OO.C.2.2. Користе страни језик у једноставној усменој и писаној комуникацији примењујући основне стратегије планирања излагања и саопштавања, организације текста и самопровере уз одговарајућу подршку и употребу дигиталних алата.

– CJ2.OO.C.2.3. Претражују, идентификују по релевантности и користе једноставне текстуалне, визуелно текстуалне и мултимедијалне изворе и садржаје и процењују њихов значај за потребе информисања, естетског доживљаја, забаве и решавања проблема.
– CJ2.OO.C.2.4. Интерпретирају значења једноставне усмене и писане поруке у вези са блиским, познатим и узрасно примереним темама и изводе породичним стварима, о познатим/блиским темама, о непосредном друштвеном окружењу и природној средини.
– CJ2.OO.C.3.5. Разумеју основни смисао и појединачне речи, једноставне фразе и предвидљиве конструкције у кратким и једноставнијим рекламним порукама на познате теме, уколико не садрже игру речи или неко конотативно/скривено/метафорично значење.
– CJ2.OO.C.3.6. Разумеју појединачне речи, једноставне фразе и предвидљиве конструкције у популарној музици.
– CJ2.OO.C.3.7. Разумеју кратке поруке које се односе на једноставне информације и непосредно окружење (писма, мејлови, СМС...).
– CJ2.OO.C.3.8. Разумеју општи смисао и најважније информације у једноставним врстама текстова прилагођених узрасту и интересовањима (извештаји, огласи, временске прогнозе и сл.) уз одговарајуће илустративне елементе, као и поруке личне природе са неколико суштинских информација (нпр. писма, мејлови итд.).
– CJ2.OO.C.3.9. Разумеју општи смисао и важније информације у једноставнијим врстама књижевних текстова прилагођених узрасту и интересовањима (прозни и поетски текстови, кратке приче).
– CJ2.OO.C.3.10. Разумеју и проналазе важније информације из инфографикона и других једноставнијих визуелно- текстуалних приказа.
– CJ2.OO.C.3.11. Идентификују и на основу релевантности издвајају кључне речи из једноставнијих извора информација.
– CJ2.OO.C.3.12. Успостављају и најједноставнији и најфреквентнији вокабулар у усменој, писаној и мултимодалној комуникацији на теме из приватног, јавног и образовног домена, уз грешке и омашке које могу да ремете комуникацију.
– CJ2.OO.C.1.6. Препознају основне принципе функционисања језичких система и разлике између заједницâ које користе циљни и матерњи језик.
– CJ2.OO.C.1.7. Поседују основна знања у вези са властитом и културама језикâ које уче, разумеју најфреквентније појаве и процесе из свакодневне културе и традиције о којима се обавештавају усменим, писаним и дигиталним путем у оквиру вршњачке групе. закључке о комуникативној намери ослањајући се на типичну невербалну комуникацију, односно на основне карактеристике текста (нпр. интерпункција, емотикони, одабир лексике и сл).
– CJ2.OO.C.2.5. Учествују у интеркултурној комуникацији размењујући основне информације и ставове у вези са културом свакодневице, уз примену вишејезичних ресурса и уважавање основних правила учтивости.
– CJ2.OO.C.2.6. Идентификују и пореде значајне појаве и процесе у контексту (властите) културе и културâ заједница чији језик уче, у оквиру садржаја школских предмета, уз примену традиционалних и савремених видова комуникације и уз одговарајућу подршку. накратко одржавају друштвени контакт користећи једноставна језичка средства приликом поздрављања, представљања, добродошлице, окончања комуникације, захваљивања, извињавања, размене основних информација о личности и непосредном окружењу, плановима, обавезама, услугама.
– CJ2.OO.C.3.13. Користећи једноставна језичка средства, укратко описују или представљају људе, предмете у свакодневној употреби, места, уобичајене активности, догађаје уз помоћ наставника или саговорника и уз евентуалне краће паузе/застајкивање.

– CJ2.OO.C.2.7. Промишљају улогу језикâ у свакодневним активностима из домена личног интересовања и користе страни језик за проучавање главних природних и друштвених феномена и за релативно успешно решавање задатака у вези са садржајима школских предмета.
– CJ2.OO.C.3.14. Постављају једноставна питања о темама које одговарају личним интересовањима (слободно време, хоби, школа, породица, другови) и одговарају на слична питања саговорника.
– CJ2.OO.C.3.15. Постављају и одговарају на питања која се односе на изражавање допадања и недопадања, слагања и неслагања и формулишу љубазне молбе, извињења, упутства и савете користећи једноставна језичка средства.
– CJ2.OO.C.3.16. Пишу једноставне податке о себи и лицима из блиског окружења у обрасцима, упитницима или табелама, повезују неколико исказа у кратак, везани текст о блиским темама и састављају текстове од понуђеног језичког материјала на блиске теме у којима описују себе, своју породицу и непосредно окружење користећи једноставну лексику и фреквентне кохезивне елементе.
– CJ2.OO.C.3.17. Писаним путем достављају/траже основне информације о себи и другима, састављају краће белешке о важним информацијама и тренутним потребама, кратке и једноставне поруке у личном обраћању (нпр. СМС, мејл, објаве на друштвеним мрежама) у којима се захваљују, извињавају или нешто честитају.
– CJ2.OO.C.3.18. На страном језику преносе саговорнику општи смисао и најважније информације краћих и једноставнијих писаних текстова и усмених исказа информативне природе.
– CJ2.OO.C.3.19. На матерњем језику преносе саговорнику општи смисао и најважније појединости јавних натписа и кратких текстова информативне природе (плаката, транспарената, јеловника...), саопштавају основну тему и најопштији садржај кратког усменог исказа на страном језику.

Напредни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК 1)

Ученици углавном правилно изговарају све гласове и гласовне групе, уз поштовање акценатско-интонацијске природе, уз евентуалне неправилности које не ометају комуникацију. Познају и примењују фреквентна правописна правила. Записују речи и изразе с релативном ортографском тачношћу, тако да не долази до неспоразума. Познају и користе одређени број сложенијих граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке. Разумеју и користе једноставан и фреквентан вокабулар у усменој, писаној и мултимодалној комуникацији на теме из приватног, јавног и образовног домена, уз грешке и омашке које повремено ремете комуникацију. Познају кључне стратегије и средства комуникације и развијају функционалну и дигиталну писменост. Разумеју главне сличности и разлике фреквентнијих лексичких елемената и (морфосинтаксичких) конструкција матерњег и страних језика. Познају и разумеју релевантне сличности и разлике између своје и културе језика који уче и препознају најкритичније табуе и неспоразуме у комуникацији. Ученици поседују најопштија знања о свакодневном животу, друштву и развоју циљне културе, разумеју утицај основних природних и друштвених појава на процесе у властитој и циљној култури, као и положај земаља и заједница циљног језика у свету и њихову везу са властитом културом.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК 2)

Ученици препознају, разумеју и тумаче вербалне и невербалне садржаје једноставнијих порука на страном језику и процењују релевантност језичких елемената у комуникативном чину. Ради остваривања комуникативне намере примењују кључне стратегије и средства, укључујући дигиталне алате. Разумеју појмове, идеје и информације из усмених, писаних и мултимодалних текстова у школском и

ваншколском контексту и разликују њихова експлицитна и/или имплицитна значења. За потребе информисања, забаве, естетског доживљаја и решавања проблема користе страни језик, примењујући по потреби знања и вештине из матерњег и других језика које користе. Проналазе, селектују, прикупљају, обрађују, класификују и повезују језичке, културолошке и друге информације и критички бирају различите врсте извора укључујући традиционалне и савремене медије. Усвојене концепте и методе рада употребљавају у новим ситуацијама, укључујући дигитално окружење, у циљу решавања проблема и повезивања знања у приватном и образовном домену.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК 3)

Ученици учествују у уобичајеним, свакодневним рецептивним комуникационим ситуацијама, разумеју једноставније писане и усмене исказе, као и кратке текстове о познатим и блиским темама, појавама и догађајима, реализују узрасно и искуствено примерене видове писане и усмене продукције и интеракције (давање и тражење, тј. размена информација о личностима, догађајима, појавама, једноставно исказивање идеја и мишљења) уз успостављање базичног али ефикасног социјалног контакта. Ученици прихватају разлике које постоје између властите и културе језика који уче и умеју да прилагоде понашање основним конвенцијама у комуникацији. Негују став отворености према култури страног језика и поседују основне вештине за критичко истраживање и разумевање појава властите културе и културе (културâ) језика који уче. На сврсисходан начин приступају обради информација и развијају функционалну и дигиталну писменост и адекватне стратегије учења и рада.

Исходи образовног циклуса (ИОЦ) за крај основног образовања:

Напредни ниво СПК 1 СПК 2 СПК 3

Ученици:

– CJ2.OO.H.1.1. Разумљиво изговарају већину гласова и гласовних група, уз могућу интерференцију и друга одступања од артикулационих и прозодијских правила (акцената, акценатских дужина, интонације), што повремено може да отежава разумљивост порука и комуникацију.

– CJ2.OO.H.2.1. Примењују основне стилове и стратегије разумевања једноставнијих усмених, писаних и мултимодалних текстова, у складу с текстуалном врстом и комуникативном намером, и то у приватном, јавном и образовном домену (који се тиче садржаја школских предмета).

– CJ2.OO.H.3.1. Разумеју основни смисао и кључне појединости у кратким саопштењима на блиске теме.

– CJ2.OO.H.3.2. Разумеју краће усмене савете, упутства, молбе итд. који се тичу личних потреба и интересовања (нпр. оријентација у простору, сналажење на јавним местима, употреба уређаја и апарата, правила игре и сл.) који су, по потреби, праћени визуелним елементима. – CJ2.OO.H.3.3. Разумеју основни дужина, интонације), што повремено може да отежава разумљивост порука и комуникацију.

– CJ2.OO.H.1.2. Познају већину правописних правила и примењују их у писаној продукцији уз неправилности које повремено могу да ометају разумевање (написаног).

– CJ2.OO.H.1.3. Познају и користе ограничен репертоар основних правила и образаца за грађење граматичких облика променљивих врста речи (нпр. облике правилне множине именица или основне просте облике за време код глагола), уз грешке и омашке које повремено могу да ремете комуникацију. и образовном домену (који се тиче садржаја школских предмета).

– CJ2.OO.H.2.2. Користе страни језик у једноставнијој усменој и писаној комуникацији ослањајући се повремено на стратегије компензације и планирања излагања и саопштавања, организације текста и самопровере уз употребу релевантних дигиталних алата.

– СЈ2.ОО.Н.2.3. Претражују, идентификују по релевантности и користе текстуалне, визуелно- текстуалне и мултимедијалне изворе и садржаје и критички процењују њихов значај и поузданост за потребе информисања, естетског доживљаја, забаве и решавања проблема. смисао и главне информације споријих, јасно артикулисаних монолошких излагања и прича о познатим и узрасно адекватним темама уз одговарајућу визуелну подршку, паузе и понављања.
– СЈ2.ОО.Н.3.4. Разумеју основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са)говорника о блиским и познатим темама, уколико се говори разговетно и умереним темпом.
– СЈ2.ОО.Н.1.4. Познају и користе ограничени репертоар основних и једноставних синтаксичких структура (као што су просте и независно сложене реченице), уз грешке и омашке које могу повремено да ремете комуникацију.
– СЈ2.ОО.Н.2.4. Интерпретирају значења једноставније усмене и писане поруке у вези са
– СЈ2.ОО.Н.3.5. Разумеју основни смисао и главне информације краћих медијских садржаја који не садрже игру речи или неко конотативно/скривено/метафорично значење), као и тему и основну синтаксичких структура (као што су просте и независно сложене реченице), уз грешке и омашке које могу повремено да ремете комуникацију.
– СЈ2.ОО.Н.1.5. Разумеју и користе једноставан и фреквентан вокабулар у усменој, писаној и мултимодалној комуникацији на теме из приватног, јавног и образовног домена, уз грешке и омашке које могу повремено да ремете комуникацију.
– СЈ2.ОО.Н.1.6. Препознају основне принципе функционисања језичких система и језичког раслојавања, улоге језика у језичкој заједници, најмаркантније сличности и разлике између заједницâ које користе циљни и матерњи језик.
– СЈ2.ОО.Н.1.7. Поседују знања у вези са властитом и културама језикâ које уче, разумеју и блиским, познатим и узрасно примереним темама, постављају основне хипотезе и изводе закључке о комуникативној намери, ослањајући се на невербалну комуникацију, односно на карактеристике текста (нпр. интерпункција, емотикони, одабир лексике и сл.).
– СЈ2.ОО.Н.2.5. Успостављају интеркултурну комуникацију и размењују основне информације и ставове, као и лична уверења у вези са културом свакодневице уз примену вишејезичних ресурса и уважавање фреквентнијих правила учтивости.
– СЈ2.ОО.Н.2.6. Идентификују, анализирају и пореде значајније појаве и процесе у контексту (властите) културе и културâ заједница чији језик уче, у оквиру личних интересовања и садржаја школских поруку кратких телевизијских репортажа и документарних филмова помажући се визуелним информацијама.
– СЈ2.ОО.Н.3.6. Разумеју општи смисао и фреквентне фразе, формулације и изразе у текстовима популарне музике.
– СЈ2.ОО.Н.3.7. Разумеју општи смисао и релевантне информације на блиске теме у краћим текстовима једноставне садржине, порукама, писмима, имејловима о познатим и узрасно адекватним темама.
– СЈ2.ОО.Н.3.8. Разумеју општи смисао, важније идеје и поруке једноставних линеарних и хипертекстуалних врста (адаптирани, поједностављени и скраћени информативни и књижевни текстови, новинске вести, брошуре, проспекти, кратке репортаже, кратки прилози на друштвеним мрежама) са интернета или из других писаних медија у складу са узрастом и интересовањима.
– СЈ2.ОО.Н.3.9. Разумеју општи смисао, информације, главне идеје и поруке једноставнијих фикционалних прича и других форми из области књижевности за младе прилагођених узрасту и интересовањима.

– CJ2.OO.H.3.10. Разумеју и селектују потребне информације из инфографикона и других визуелно текстуалних приказа.
– CJ2.OO.H.3.11. Идентификују и на основу релевантности издвајају кључне речи и потребне информације из једноставнијих извора информација са циљем претраживања (онлајн) речника, енциклопедија, брошура и интернет страница.
– CJ2.OO.H.3.12. Иницирају и/или одржавају разговор и интеракцију са једним саговорником или више саговорника на блиске и познате теме. Уз минималну помоћ објашњавају важније појаве и процесе из свакодневне културе и традиције о којима се обавештавају усменим, писаним и дигиталним путем. предмета, уз примену традиционалних и савремених видова комуникације и одговарајућу подршку.
– CJ2.OO.H.2.7. Промишљају улогу језикâ у свакодневним активностима и користе страни језик за проучавање природних и друштвених феномена и за релативно успешно решавање задатака у приватном, јавном и образовном домену. саговорника, траже одређени предмет, услугу, објашњење планова и обавеза, повезујући неколико краћих исказа у смислену целину. – CJ2.OO.H.3.13. Описују себе и своје непосредно окружење, школски контекст и свакодневни (приватан) живот, свакодневне активности и навике, искуства из прошлости, претходне и планиране активности и догађаје, уз евентуалне краће паузе у говору. На једноставан начин и укратко излажу на задату тему или резимирају краћи текст (прочитан или одслушан) ослањајући се по потреби и на језичка средства која се у њему појављују.
– CJ2.OO.H.3.14. Постављају неколико повезаних питања у низу у вези с личним потребама, интересовањима, обавезама, жељама; одговара на слична питања саговорника.
– CJ2.OO.H.3.15. Исказују допадање и недопадање, слагање и неслагање, молбе и извињења, упутства, захтеве, савете, забране образлажући своје ставове и мишљење једноставнијим језичким средствима.
– CJ2.OO.H.3.16. Састављају краће сажете текстове од неколико повезаних реченица о себи, друштвеном и природном окружењу, аспектима приватног и школског живота; пореде људе, ствари и појаве користећи фреквентне кохезивне елементе. Писаним путем траже и преносе детаљније информације, обавештења или податке о себи и другима.
– CJ2.OO.H.3.17. Састављају једноставна лична и електронска писма, поруке, мејлове у којима се са пријатељима и познаницима договарају о активностима, постављају или одговарају на питања на узрасно релевантне теме. Једноставним језичким средствима описују теме и догађаје из приватног, јавног и образовног домена и препричавају кратке (прочитане или одслушане) текстове, ослањајући се на језичка средства која се у њима појављују.
– CJ2.OO.H.3.18. На страном језику саопштавају основне информације добијене од трећег лица или пренете путем писаних или усмених текстова у вези с блиским комуникативним ситуацијама и познатим темама.
– CJ2.OO.H.3.19. На матерњем језику преносе саговорнику тему, општи смисао и најважније информације краћих и једноставнијих писаних текстова (новинских и књижевних) и кратких усмених исказа опште информативне природе, примерене узрасту и интересовањима.

ФИЗИКА

Циљ учења Физике јесте да ученици стекну базичну језичку и научну писменост, оспособе се да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, образложе своје мишљење у оквиру дискусије, упознају природне појаве и основне природне законе и њихову примену у свакодневном животу, развију мотивисаност за учење и напредују ка достизању одговарајућих образовних стандарда.

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	**САДРЖАЈИ**
- разликује скаларне и векторске физичке величине; - користи и анализира резултате мерења различитих физичких величина и приказује их табеларно и графички; - анализира зависност брзине и пређеног пута од времена код праволинијских кретања са сталним убрзањем; - примени Њутнове законе динамике на кретање тела из окружења; - покаже од чега зависи сила трења и на основу тога процени како може променити њено деловање; - демонстрира појаве: инерције тела, убрзаног кретања, кретање тела под дејством сталне силе, силе трења и сила акције и реакције на примерима из окружења; - самостално изведе експеримент из области кинематике и динамике, прикупи податке мерењем,	**СИЛА И КРЕТАЊЕ**	Сила као узрок промене брзине тела. Појам убрзања. Успостављање везе између силе, масе тела и убрзања. Други Њутнов закон. Динамичко мерење силе. Међусобно деловање два тела – силе акције и реакције. Трећи Њутнов закон. Примери Равномерно променљиво праволинијско кретање. Интензитет, правац и смер брзине и убрзања. Тренутна и средња брзина тела. Зависност брзине и пута од времена при равномерно променљивом праволинијском кретању. Графичко представљање зависности брзине тела од времена код равномерно променљивог праволинијског кретања. *Демонстрациони огледи*: - Илустровање инерције тела помоћу папира и тега. - Кретање куглице низ Галилејев жљеб. - Кретање тела под дејством сталне силе. - Мерење силе динамометром.

одреди тражену физичку величину и објасни резултате експеримента; - покаже врсте и услове равнотеже чврстих тела на примеру из окружења; - наводи примере простих машина које се користе у свакодневном животу; - прикаже како сила потиска утиче на понашање тела потопљених у течност и наведе услове пливања тела на води; - повеже појмове механички рад, енергија и снага и израчуна рад силе теже и рад силе трења; - разликује кинетичку и потенцијалну енергију тела и повеже њихове промене са извршеним радом; - демонстрира важење закона одржања енергије на примерима из окружења; - решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања...); - разликује појмове температуре и количине топлоте и прикаже различите механизме преноса топлоте са једног тела на друго; - анализира промене стања тела (димензија, запремине и агрегатног стања) приликом грејања или хлађења; - наведе методе добијања топлотне енергије		- Илустровање закона акције и реакције помоћу динамометара и колица, колица са опругом и других огледа (реактивно кретање балона и пластичне боце). ***Лабораторијске вежбе*** **1.** Одређивање сталног убрзања при кретању куглице низ жљеб. **2.** Провера Другог Њутновог закона помоћу покретног тела (колица) или помоћу Атвудове машине.
	КРЕТАЊЕ ТЕЛА ПОД ДЕЈСТВОМ СИЛЕ ТЕЖЕ. СИЛЕ ТРЕЊА	Убрзање при кретању тела под дејством силе теже. Галилејев оглед. Слободно падање тела, бестежинско стање. Хитац навише и хитац наниже. Силе трења и силе отпора средине (трење мировања, клизања и котрљања). Утицај ових сила на кретање тела. *<u>Демонстрациони огледи</u>*: - Слободно падање тела различитих облика и маса (Њутнова цев, слободан пад везаних новчића…). - Падање тела у разним срединама. - Бестежинско стање тела (огледи са динамометром, с два тега и папиром између њих, са пластичном чашом која има отвор на дну и напуњена је водом). - Трење на столу, косој подлози и сл. - Мерење силе трења помоћу динамометра. ***Лабораторијске вежбе*** **1.** Одређивање убрзања тела које слободно пада. **2.** Одређивање коефицијента трења клизања.
	РАВНОТЕЖА ТЕЛА	Деловање две силе на тело, појам резултујуће силе кроз

и укаже на примере њеног рационалног коришћења.		различите примере слагања сила. Разлагање сила. Појам и врсте равнотеже тела. Полуга, момент силе. Равнотежа полуге и њена примена. Сила потиска у течности и гасу. Архимедов закон и његова примена. Пливање и тоњење тела. *<u>Демонстрациони огледи</u>*: - Врсте равнотеже помоћу лењира или штапа. - Равнотежа полуге. - Услови пливања тела (тегови и стаклена посуда на води, Картезијански гњурац, суво грожђе у минералној води, свеже јаје у води и воденом раствору соли, мандарина са кором и без коре у води, пливање коцке леда на води…). ***Лабораторијска вежба*** **1.** Одређивање густине чврстог тела применом Архимедовог закона.
	МЕХАНИЧКИ РАД И ЕНЕРГИЈА. СНАГА	Механички рад. Рад силе теже и силе трења. Квалитативно увођење појма механичке енергије тела. Кинетичка енергија тела. Потенцијална енергија. Гравитациона потенцијална енергија тела. Веза између промене механичке енергије тела и извршеног рада. Закон о одржању механичке енергије. Снага. Коефицијент корисног дејства. *<u>Демонстрациони огледи</u>*: - Илустровање рада утрошеног на савладавање силе трења при клизању тела по различитим подлогама, уз коришћење динамометра. - Коришћење потенцијалне енергије воде или енергије

		надуваног балона за вршење механичког рада. - Примери механичке енергије тела. Закон о одржању механичке енергије (Галилејев жљеб; математичко клатно; тег са опругом) ***Лабораторијске вежбе*** **1**. Одређивање рада силе под чијим дејством се тело креће по различитим подлогама. **2.** Провера закона одржања механичке енергије помоћу колица.
	ТОПЛОТНЕ ПОЈАВЕ	Честични састав супстанције: молекули и њихово хаотично кретање. Топлотно ширење тела. Појам и мерење температуре. Унутрашња енергија и температура. Количина топлоте. Специфични топлотни капацитет. Топлотна равнотежа. Агрегатна стања супстанције. *Демонстрациони огледи*: - Дифузија и Брауново кретање. - Ширење чврстих тела, течности и гасова (надувани балон на стакленој посуди - флаши и две посуде са хладном и топлом водом, Гравесандов прстен, издужење жице, капилара...). ***Лабораторијска вежба*** **1.** Мерење температуре мешавине топле и хладне воде после успостављања топлотне равнотеже.

Кључни појмови садржаја: кретање, сила, убрзање, Њутнови закони, сила теже, трење, равнотежа тела, механички рад, енергија, снага, топлотне појве, температура

Начин остваривања програма

Избор програмских садржаја

Из физике као научне дисциплине одабрани су само они садржаји које на одређеном нивоу могу да усвоје сви ученици. Обим одабраних садржаја прилагођен је годишњем фонду часова физике у основној школи.

Оне се могу сажети у следећем:

· прилагодити програм психофизичким могућностима ученика,
· „вратити“ експеримент у наставу физике,
· методички унапредити излагање програмских садржаја,
· извршити бољу корелацију редоследа излагања садржаја физике са садржајима из математике и осталих природних наука.

Значајни део се односи на експеримент у настави, тако да у оквиру оних садржаја где постоје потешкоће у извођењу демонстрационих експеримента или их је немогуће извести (услед недостатка наставних средстава, услова или потенцијалне опасности...), потребно је на други начин приказати исте, најчешће путем мултимедијалних садржаја.

Избор метода логичког закључивања

Од свих метода логичног закључивања у физици као научној дисциплини (индуктивни, дедуктивни, закључивање по аналогији, итд.), ученицима основне школе најприступачнији је индуктивни метод (од појединачног ка општем) при проналажењу и формулисању основних закона физике.

Програм предвиђа да се унутар сваке веће тематске целине, после поступног и аналитичног излагања појединачних наставних садржаја, кроз систематизацију и обнављање изложеног градива, изврши синтеза битних чињеница и закључака и да се кроз њихово обнављање омогући да их ученици у потпуности разумеју и трајно усвоје.

Једноставни експерименти

Увођење једноставних експеримената за демонстрирање физичких појава има за циљ развијање радозналости и интересовања за физику и истраживачки приступ природним наукама. Потребно је садржаје обогатити једноставним и очигледним експериментима, тзв. „малих огледа“, који не захтевају скупу и сложену опрему за демонстрирање физичких појава.

Експеримент у настави може се применити у више облика:
· демонстрациони експерименти
· лабораторијске вежбе
· лабораторијски експериментални задаци
· домаћи експериментални задаци
· израда учила и апарата
· посматрање и анализа видео записа (или симулације) експеримента

Начин презентовања програма

Програмски садржаји доследно су приказани у форми која задовољава основне методске захтеве наставе физике:
· Поступност (од једноставнијег ка сложеном) при упознавању нових појмова и формулисању закона.
· Очигледност при излагању наставних садржаја (уз сваку тематску целину побројано је више демонстрационих огледа).
· Индуктивни приступ (од појединачног ка општем) при увођењу основних физичких појмова и закона.
· Дедуктивни приступ (од општег ка појединачном) при увођењу основних физичких појмова и закона.
· Повезаност наставних садржаја (хоризонтална и вертикална).

Систематичност наставе претпоставља прегледно и логично излагање градива, истицање оног што је у томе битно, дидактичко-методичко структурирање наставног процеса, логичку повезаност елеменатаградива, док поступност подразумева обраду градива од лакшег ка тежем, од познатог ка непознатом, од једноставног ка сложеном и од конкретног ка апстрактном.

Градиво физике је веома обимно, комплексно и разноврсно, те је за усвајање тог градива неопходно да ученици активно учествују. Потребно је настојати да ученици у току наставе схвате суштину изучаваног градива, а наставу организовати тако да ученици буду што је могуће више активни (да размишљају, дискутују, питају, вежбају, рачунају...).

Облици наставе

Циљеви и задаци наставе физике остварују се кроз следеће облике наставе:

· излагање садржаја теме уз одговарајуће демонстрационе огледе,
· решавање квалитативних и квантитативних задатака,
· лабораторијске вежбе,
· коришћење других начина рада који доприносе бољем разумевању садржаја теме (домаћи задаци, читање популарне литературе и сл.),
· систематско праћење рада сваког ученика посебно.

Како уз сваку тематску целину иду демонстрациони игледи, ученици ће спонтано пратити ток посматране појаве, а на наставнику је да наведе ученика да својим речима опише појаву коју посматра, затим следи прецизан језик физике којим наставник дефинише појмове и законе. Овим начином наставе постиже се трајније знање и потпунује разумевање појаве.

При решавању квантитативних (рачунских) задатака, у задатку прво треба сагледати физичке садржаје, а затим прећи на математичко формулисање и решавање. Дискусија о резултатима има додатни значај за разумевање садржаја.

Лабораторијске вежбе чине саставни део редовне наставе и организују се тако да се ученици у одељењу поделе у групе (најчешће 3 до 5 чланова). Час лабораторијских вежби подразумева уводни део, мерење, записивање и обраду резултата мерења.

Друге начине рада наставник планира у зависности од наставног садржаја, а у циљу стицања трајнијег знања ученика, као и у циљу поспешивања интересовања за одређену област физике и науке уопште. Поред домаћих задатака, примена информационо-комуникационе технологије је од великог значаја у процесу наставе и учења. Начини рада који се могу користити су: презентовање, дискусије, презентације, симулације, поучавање интерактивним упутствима, учење откривањем, учење кроз игру, вршњачко и сарадничко учење.

Наставник континуирано прати рад сваког ученика непрекидном контролом његових стечених знања на основу свих облика наставе.

Допунска настава и додатни рад

Програмски садржаји ове наставе прилагођени су посебним потребама оних ученика који је похађају.

ПРОГРАМСКИ САДРЖАЈ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

Наставна тема	**Задаци допунске наставе**	**Оквирни бр. часова**
Сила и кретање	Ученик: • уме да препозна гравитациону силу и силу трења које делују на тела која мирују или се крећу равномерно • уме да препозна смер деловања магнетне и електростатичке силе	

	• уме да препозна врсту кретања према облику путање • уме да препозна равномерно кретање • уме да израчуна средњу брзину, пређени пут или протекло време ако су му познате друге две величине • уме да препозна јединице за брзину • уме да препозна еластичну силу, силу потиска и особине инерције • разуме како односи сила утичу на врсту кретања • уме да препозна убрзано кретање • зна шта је механичко кретање и које га физичке величине описују • уме да користи и интерпретира табеларни и графички приказ зависности физичких величина	5
Кретање тела под дејством силе теже	• уме да препозна убрзано кретање • разуме да се укупна механичка енергија тела при слободном паду одржава	3
Равнотежа тела	• уме да препозна када је полуга у стању равнотеже • разуме како односи сила утичу на врсту кретања • разуме и примењује услове равнотеже полуге	3
Механички рад, енергија и снага	• зна да кинетичка и потенцијална енергија зависе од брзине, односно висине на којој се тело налази • уме да препозна појмове рада и снаге • разуме да се укупна механичка енергија тела при слободном паду одржава	4
Топлотне појаве	• зна да агрегатно стање тела зависи од његове температуре • уме да препозна да се механичким радом може мењати температура тела • зна да запремина тела зависи од температуре • уме да препозна карактеристичне процесе и термине који описују промене агрегатних стања	3

САДРЖАЈ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

1. Решавање проблема кретања тела с константним убрзањем.
2. Графичко решавање проблема код равномерно променљивог кретања и њихова примена.
3. Примери за примену Њутнових закона динамике.
4.Тела на стрмој равни.
5. Решавање проблема везаних за слагање и разлагање сила и равнотежу тела.
6. Видеозапис или симулација на рачунару различитих облика слагања и разлагања сила, равнотеже тела и примене полуге.
7. Видеозапис или симулација на рачунару различитих облика механичког кретања под дејством силе теже.
8. Кеплерови закони. Кретање планета. Сунчев систем.
9. Занимљивости из астрономије.
10. Сила трења и коефицијент трења.
11. Видеозапис или симулација на рачунару различитих облика механичког рада у свакодневном животу.
12. Принцип рада простих машина.
13. Видеозапис или симулација на рачунару кинетичке и потенцијалне енергије тела, претварања потенцијалне енергије у кинетичку и обрнуто, закона одржања механичке енергије и др.
14. Решавање проблема везаних за рад, енергију тела и законе кретања.
15. Одређивање специфичног топлотног капацитета тела. Механизми преношења топлоте с једног тела на друго (примери). Топлотна равнотежа.
16. Решавање проблема у којима се користе притисак и потисак као физичке величине.Средња густина код нехомогених тела. Архимедов закон кроз примере.
17. Видеозапис или симулација на рачунару тела и супстанција на различитим температурама, термичког ширења тела, промене агрегатних стања и сл.
18. Посета некој лабораторији (кабинету) за физику на факултету, научноистраживачком институту, опсерваторији, електрани, фабрици, кабинету у гимназији и др.

ХЕМИЈА

Циљ наставе

Циљ наставе хемије јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку и научну писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и - развијање функционалне хемијске писмености - разумевање промена и појава у природи на основу знања хемијских појмова, теорија, модела и закона - развијање способности комуницирања коришћењем хемијских термина, хемијских симбола, формула и једначина - развијање способности за извођење једноставних хемијских истраживања - развијање способности за решавање теоријских и експерименталних проблема - развијање логичког и апстрактног мишљења и критичког става у мишљењу.
Корелација: математика, географија, биологија, физика,техника и технологија.

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
-идентификује и објашњава појмове који повезују хемију са другим наукама и различитим професијама, и принципима одрживог развоја; -правилно рукује лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама, и показује одговоран однос према здрављу и животној средини; -експериментално појединачно и у групи испита, опише и објасни физичка и хемијска својства супстанци, и физичке и хемијске промене супстанци; -повезује физичка и хемијска својства супстанци са применом у свакодневном животу и различитим професијама; -налази потребне информације у различитим изворима користећи основну хемијску терминологију и симболику; -објашњава односну разлику између хемијских елемената и једињења, и препознаје примере хемијских елемената и једињења у свакодневном животу; -објашњава по чему се разликују чисте супстанце од смеша и илуструје то примерима; -разликује хомогене и хетерогене смеше, наводи примере из свакодневног живота и раздваја састојке смеша; -представља структуру атома, молекула и јона	1.ХЕМИЈА КАО ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА НАУКА И ХЕМИЈА У СВЕТУ ОКО НАС	Предмет изучавања хемије. Везе између хемије и других наука. Примена хемије у различитим делатностима и свакодневном животу. Супстанца. Врсте супстанци: хемијски елементи, хемијска једињења и смеше. Демонстрациони огледи: демонстрирање узорака елемената, једињења и смеша.
	2.ХЕМИЈСКА ЛАБОРАТОРИЈА	Хемијска лабораторија и експеримент. Лабораторијско посуђе и прибор. Физичка и хемијска својства супстанци.Физичке и хемијске промене супстанци. Демонстрациони огледи: демонстрирање правилног руковања лабораторијским посуђем и прибором, и правилног извођења основних лабораторијских техника рада; испитивање физичких и хемијских својстава и промена супстанци. Лабораторијска вежба I: основне лабораторијске технике рада:мешање, уситњавање, и загревање супстанци. Лабораторијска вежба II: физичка својства супстанци, мерење масе, запремине и температуре супстанце. Лабораторијска вежба III: физичке и хемијске промене супстанци.

помоћу модела, хемијских симбола и формула; -повезује распоред електрона у атому елемента с положајем елемента у Периодном систему елемента и својствима елемента; -разликује хемијске елементе и једињења на основу хемијских симбола и формула; -разликује типове хемијских веза, препознаје тип хемијске везе у супстанцама и повезује са својствима тих супстанци; -објасни процес растварања супстанце и квантитативно значење растворљивости супстанце; -изводи израчунавање у вези с масеним процентним саставом раствора; -напише једначине хемијских реакција и објасни њихово квалитативно и квантитативно значење; -квантитативно тумачи хемијске симболе и формуле користећи појмове релативна атомска и молекулска маса, количина супстанце и моларна маса; -опише и објасни физичка и хемијска својства водоника и кисеоника; -разликује оксиде, киселине, хидроксиде и соли на основу хемијске формуле и назива, и опише основна својства ових класа једињења; -индикаторима испита и на pH склаи процени киселост раствора;	3.АТОМИ И ХЕМИЈСКИ ЕЛЕМЕНТИ	Атоми хемијских елемената. Хемијски симболи. Грађа атома: атомско језгро и електронски омотач. Атомски и масени број, изотопи. Распоред електрона по нивоима у атомима елемената. Периодни систем елемената (ПСЕ), закон периодичности и веза између броја и распореда електрона по нивоима у атомима елемената и положаја елемената у ПСЕ. Племенити гасови. Својства и примена. Демонстрациони огледи: формулисање претпоставке о честичној грађи супстанци. Вежба IV: одређивање валентног нивоа и броја валентних електрона.
	4. МОЛЕКУЛИ ЕЛЕМЕНАТА И ЈЕДИЊЕЊА, ЈОНИ И ЈОНСКА ЈЕДИЊЕЊА	Ковалентна веза: молекули елемената и молекули једињења. Атомска и молекулска кристална решетка. Јонска веза и јонска кристална решетка. Валенца. Хемијске формуле и називи. Демонстрациони огледи: својства супстанци са ковалентном и јонском везом. Лабораторијска вежба V: упоређивање својстава супстанци са јонском и супстанци са ковалентном везом.
	5. ХОМОГЕНЕ И ХЕТЕРОГЕНЕ СМЕШЕ	Смеше: хомогене и хетерогене. Раствори-хомогене смеше. Растварање и растворљивост. Вода и

-тумачи ознаке са амбалаже супстанци/комерцијалних производа		ваздух – хомогене смеше у природи. Масени процентни састав смеша. Раздвајање састојака смеша: декантовање, цеђење и одвајање помоћу магнета. Демонстрациони огледи: саастав и својства смеша; раствори и њихова својства; растворљивост; незасићени, засићени и презасићени раствори; раздвајање састојака смеша. Лабораторијска вежба VI: испитивање растворљивости супстанци. Лабораторијска вежба VII: раздвајање састојака смеша: декантовање, цеђење и одвајање помоћу магнета.
	6. ХЕМИЈСКЕ РЕАКЦИЈЕ И ХЕМИЈСКЕ ЈЕДНАЧИНЕ	Хемијске реакције. Закон о одржању масе. Хемијске једначине. Демонстрациони огледи: мерење и упоређивање укупне масе супстанци пре и после хемијске реакције у отвореном и затвореном реакционом систему. Вежба VIII: састављање једначина хемијских реакција.
	7. ИЗРАЧУНАВАЊА У ХЕМИЈИ	Релативна атомска и релативна молекулска маса. Количина супстанце и мол. Моларна маса. Закон сталних односа маса. Масени процентни састав једињења. Израчунавање на основу једначина хемијских реакција. Лабораторијска вежба IX: мерење масе суспстанце и

		израчунавање моларне масе и количине супстанце.
	8. ВОДОНИК И КИСЕОНИК И ЊИХОВА ЈЕДИЊЕЊА. СОЛИ	Водоник. Кисеоник. Оксидација, сагоревање и корозија. Оксиди: хемијске формуле, називи и основна својства. Киселине: хемијске формуле, називи и основна својства. Хидроксиди (базе): хемијске формуле, називи и основна својства. Мера киселости раствора: pH-скала. Неутрализација-хемијска реакција киселина и хидроксида (база). Соли: формуле и називи. Демонстрациони огледи: испитивање кисело-базних својстава раствора помоћу индикатора; реакција неутрализације. Лабораторијска вежба X: испитивање кисело-базних својстава раствора помоћу индикатора.

Кључни појмови садржаја: хемија, супстанца, елемент, једињење, смеша, хемијска лабораторија, оглед, хемијско својство, хемијска промена/хемијска реакција, атом, молекул, јон, ковалентна веза, јонска веза, хемијски симбол, хемијска формула, хемијска једначина, Периодни систем елемената, масени процентни састав, количина супстанце, оксид, киселина, хидроксид, со, pH вредност.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас
Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас је тема у којој ученици идентификују појмове који повезују хемију са другим наукама и различитим професијама, кроз различите примере из савременог живота (на пример, производња и прерада хране, производња лекова, нових врста грађевинских и изолационих материјала, козметичких производа, средстава за хигијену, конзерванаса, боја, лакова). Ученици би требало да уоче да је развијеност хемијске производње значајан показатељ нивоа развијености друштва, да хемијски производи представљају стално окружење савременог човека, са свим добитима и ризицима. Хемија као природна наука, заједно са физиком и биологијом, пружа могућност комплексног сагледавања природе и доприноси да ученици формирају позитиван став према њеном очувању.

У оквиру теме ученици идентификују да је предмет изучавања хемије супстанца. На основу претходног знања разликују супстанцу и физичко тело, класификују супстанце према сложености састава на хемијске елементе и хемијска једињења, и сазнају да се елементи и једињења у природи могу наћи као чисте супстанце и као састојци смеша. Зато је важно да у оквиру демонстрације ученици посматрају узорке хемијских елемената, једињења и смеша, познатих из свакодневног живота. У овом периоду од њих се не може очекивати да прецизирају разлику у саставу различитих једињења.

Хемијска лабораторија

У оквиру ове теме ученици уочавају улогу експеримента у хемији, усвајају основна правила понашања у хемијској лабораторији, мере опреза при руковању супстанцама, лабораторијским посуђем и прибором, мере заштите себе и других, заштите животне и радне средине, и мере прве помоћи у случају повреде при раду. Ученици започињу учење о правилима понашања и мерама опреза у раду, а она се даље разрађују на садржајима наредних тема. Знања и вештине које ученици стичу на овим часовима неопходна су и за задовољавање свакодневних животних потреба.

Почев од ове теме, ученици се упознају са основним техникама рада у лабораторији (мешање, уситњавање и загревање супстанци), као и техникама: посматрања, мерења, бележења и уочавања правилности међу прикупљеним подацима, формулисања објашњења, извођења закључака.

Ученици експериментално испитују и описују физичка и нека хемијска својства супстанци, на пример, запаљивост, као и физичке и хемијске промене супстанци и повезују их са применом у свакодневном животу и различитим професијама.

У демонстрационим огледима ученици уочавају које се лабораторијско посуђе и прибор користи у експерименталном раду, како се правилно њиме рукује, уочавају и разликују физичка и хемијска својства супстанци, и физичке и хемијске промене супстанци. Да би ученици препознали када је дошло до хемијске реакције, могу се демонстрирати огледи: издвајање гаса (реакција између цинка и хлороводоничне киселине, реакција између натријум-хидрогенкарбоната и етанске киселине), издвајање талога (реакција између раствора олово(II)- нитрата и калијум-јодида, бакар(II)-сулфата и натријум-хидроксида), промена боје реактаната (сагоревање хартије и сахарозе, разлагање амонијум-дихромата), појава светлости (сагоревање траке магнезијума). У овом периоду учења хемије важно је да ученици само уоче шта указује на хемијску промену (хемијску реакцију). У оквиру ове теме ученици први пут изводе лабораторијске вежбе. Потребно је да они претходно виде како се правилно рукује лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама и зато је важно да посматрају демонстрације огледа пре сваке вежбе. То важи и за све остале теме.

Атоми и хемијски елементи

Учење шта је атом, о структури атома и субатомским честицама (протони, електрони, неутрони), ученици би требало да започну на примеру атома хелијума (с обзиром на то да атом најзаступљенијег изотопа водоника нема неутроне). Потребно је да ученици упореде наелектрисање и масу протона, неутрона и електрона, а потом наелектрисање, масу и величину атомског језгра и електронског омотача. Ученици би требало да примењују појмове атомски и масени број у описивању структуре атома. У овом периоду учења хемије ученици би требало да прошире дифиницију хемијског елемента тиме да хемијски елемент изграђује једна врста атома, тј. да сви атоми хемијског елемента имају исти број протона, односно атомски број.

Учећи о структури атома ученици би требало да користе различите моделе атома (слике, тродимензионалне и анимиране моделе атома доступне преко савремених

информационо комуникационих технологија, ИКТ). При томе је важно да ученици критички посматрају моделе, уочавају информације о структури атома које модели пружају, као и њихова ограничења.
Учећи о изотопима важно је да ученици уоче да атоми једне врсте, тј. једног хемијског елемента, могу да се разликују према броју неутрона. Уз то, потребно је да уоче различиту заступљеност изотопа у природи и да познају каква је њихова практична примена.
У оквиру ове теме ученици први пут разликују врсте хемијских елемената: метале, неметале, металоиде и племените гасове. Они би требало да уоче: када је максимално попуњен валентни ниво, распоред електрона у атомима племенитих гасова, да шематски представљају распоред електрона по енергетским нивоима, и да повезују распоред електрона у атому елемената са положајем елемента у Периодном систему елемената.
Учећи о племенитим гасовима ученици би требало да повезују структуру атома са својствима елемената, применом, као и са заступљеншћу њихових слободних атома у природи.
Демонстрациони огледи: демонстрирање огледа за постављање претпоставке о честичној структури супстанце: растварање калијум-перманганата у води и разблаживање раствора калијум-перманганата.

Молекули елемената и једињења, јони и јонска једињења
Током учења садржаја ове теме, ученици би требало да наставе повезивање својстава и структуре супстанци. При томе, важно је да уоче веома малу заступљеност слободних атома у природи, тј. да су само атоми племенитих гасова слободни. Удруживање атома у стабилне молекуле, односно грађење ковалентне везе, ученици би требало да уче на примерима: водоника, хлора, кисеоника, азота, хлороводоника, воде и амонијака, а о јонској хемијској вези на примерима: натријум-хлорида, натријум-оксида и магнезијум-хлорида. Ученици би требало да пишу формуле и називе супстанци користећи појам валенце. Учећи о хемијској вези могу користити моделе атома, молекула, јона, кристалних решетки доступних преко савремених ИКТ.
Посматрањем демонстрационих огледа ученици би требало да уоче разлике својстава супстанци са поларном и неполарном ковалентном везом - скретање млаза поларне супстанце у електричном пољу; поларност воде и етанола. Такође, као и да уоче разлике својстава супстанци са јонском и ковалентном везом: растворљивост, температура топљења, и агрегатно стање при стандардним условима.

Хомогене и хетерогене смеше
Током учења садржаја теме ученици формирају појмове: хетерогена и хомогена смеша, раствори и растворљивост, разликују квалитативни и кванитативни састав смеша и представљају квантитативни састав смеша преко масеног процентног састава.
Ученици треба да овладају основним техникама раздвајања састојака смеша и да их самостално изводе: декантовање, цеђење и одвајање помоћу магнета. (Могу се информисати и о осталим техникама раздвајања састојака смеша).
Требало би да препознају воду за пиће, ваздух, али и речну воду или морску воду, као примере хомогених смеша. Упоређујући различите узорке вода у природи и разматрајући различите природне или деловањем човека изазване промене у њиховом саставу, треба да уоче када вода и ваздух представљају хомогене, а када хетерогене смеше. При томе, важно је да разликују воду као једињење (чиста супстанца), од примера вода у природи које су смеше (изворска, морска, речна, језерска, подземна, минерална вода, атмосферска и отпадна вода). Ученици би требало да објасне шта се

раствара у води, да схвате значај воде за живот, и да је чувају од загађења. Важно је да знају су неке супстанце загађујуће за ваздух, али и да се могу предузети мере у циљу спречавања загађивања ваздуха.
Израчунавања у вези са масеним процентним саставом смеша ученици би требало да у највећој мери повезују са саставом комерцијалних производа (на пример, медицинска средства, прехрамбени производи, средства за одржавање хигијене).
У демонстрационим огледима ученици би требало да уоче да је састав смеша произвољан, да састојци смеша не мењају својства у смешама и да својства смеша зависе од заступљености састојака у смешама. Они би требало да виде како се припремају раствори, на пример припремање презасићеног раствора натријум-ацетата и кристализацију растворене супстанце. Препоручује се и демонстрирање огледа којим се показује да у води има раствореног кисеоника, растварање калијум-перманганата и јода у води и неполарним растварачима („хемијски коктел"). Поред наведеног, пре лабораторијске вежбе намењене раздвајању састојака смеша, потребно је да наставник демонстрационим огледима покаже како се изводе поједини поступци.

Хемијске реакције и хемијске једначине
У оквиру теме ученици треба да граде квалитативно и квантитативно значење хемијске једначине којом се представља одређена хемијска промена, да примењују значење коефицијента и да разликују коефицијент од индекса. Закон о одржању масе ученици треба да разумеју са становишта честичне структуре супстанце, тј. да је маса супстанце пре и после хемијске реакције иста, јер је број атома пре и после хемијске реакције исти.
Ученици би требало да усмене и текстуалне описе хемијских реакција преводе у симболички запис, тј. да записују једначине хемијских реакција, разликују реактанте од производа хемијске реакције и одређују коефицијенте у хемијској једначини.
Ученици би требало да уоче топлотне ефекте при физичким и хемијским променама супстанци, тј. да се током промена ослобађа или троши топлота на пример, при растварању натријум-хидроксида и растварању амонијум-хлорида у води.
При писању хемијских формула супстанци и записивању једначина хемијских реакција ученици уче и како се пишу хемијске формуле у програмима за обраду текста и посебним програмима креираним за ту сврху.
Велики значај у усвајању нових појмова у овој теми имају демонстрациони огледи: сагоревање свеће, реакција између натријум-хидрогенкарбоната и сирћетне киселине, реакција између натријум-хлорида и сребро-нитрата, и баријум-хлорида и натријум-сулфата.

Израчунавања у хемији
У оквиру ове теме ученици формирају појмове: релативна атомска маса, релативна молекулска маса, количина супстанце, мол, моларна маса. Ученици на основу назива или хемијске формуле супстанце израчунавају релативне молекулске масе задатих супстанци користећи таблицу ПСЕ. Лабораторијска вежба предвиђа да ученици на техничкој ваги измере масу одређене супстанце, а затим да израчунају количину супстанце, и обрнуто, да за задату количину супстанце израчунају масу те супстанце, а онда и да је измере помоћу ваге. Важно је да током израчунавања ученици успостављају везе између масе супстанце, количине супстанце и броја честица, да изводе израчунавања на основу хемијских формула - израчунавање масеног елементарног процентног састава једињења, израчунавања на основу хемијских једначина, на основу односа количине, масе и броја честица учесника у хемијској реакцији.

Водоник и кисеоник, и њихова једињења. соли

У последњој теми у 7. разреду ученици уче о водонику и кисеонику, и класама неорганских једињења (оксиди, киселине, хидроксиди/базе и соли). У оквиру теме ученици детаљније сазнају о својствима и практичној примени ова два елемента, као и о њиховим једињењима учећи у наставку о класама неорганских једињења. Тако ученици сазнају о заступљености водоника у природи, својствима водоника и повезују својства и примену водоника. Примењују Закон о одржању масе приликом писања хемијских једначина добијања водоника електролизом воде и сагоревања водоника. На тим примерима, ученици могу уочити разлику између хемијске реакције анализе и синтезе.

Заступљеност кисеоника у природи ученици повезују са значајем кисеоника за живи свет - дисање. Они би требало да знају да су својства O_2 и O_3 различита, и значај озона за заштиту живог света од зрачења из космоса.

Ученици треба да формирају појмове оксидација, сагоревање и корозија, и да уоче улогу кисеоника у овим процесима. Ученици треба да уоче да оксидација може бити бурна или тиха, и да се производи оксидације разликују по својим својствима. При томе могу се користити примери хемијских једначина реакције оксидације из теме ХЕМИЈСКЕ РЕАКЦИЈЕ И ХЕМИЈСКЕ ЈЕДНАЧИНЕ, и формуле оксида (писање на основу валенце кисеоника), из теме МОЛЕКУЛИ, ЈОНИ И ХЕМИЈСКА ЈЕДИЊЕЊА.

Потребно је да ученици кроз демонстрационе огледе и лабораторијску вежбу повежу састав и својства киселина, база и соли, да уоче шта је заједничко у саставу киселина (на пример, HCl, H_2SO_4, CH_3COOH), и у саставу хидроксида/база (NaOH, $Ca(OH)_2$). Промену боје индикатора у растворима различитих киселина и база требало би да повежу с постојањем H+, односно OH- јона у воденим растворима, што одређује и остала хемијска својства ових једињења. Важно је да то знање повежу са примерима из свакодневног живота.

Важно је да ученици испитују кисело-базна својстава комерцијалних производа (за уклањање каменца, одмашћивање рерни, чишћење сливника) и тако уоче везу између својстава и примене киселина и хидроксида.

Ученици уче о киселости раствора и pH-скали на примерима из свакодневног живота (на пример, средства за одржавање хигијене, козметички препарати, прехрамбени производи, телесне течности), што им помаже у разумевању информација о pH вредности на етикетама тих производа.

Ученици на крају теме систематизују знање о киселинама, хидроксидима/базама и солима кроз демонстрациони оглед, испитивање електропроводљивости дестиловане воде, хлороводоничне киселине, раствора натријум- хидроксида и раствора натријум-хлорида, и разматрање зашто неке течности проводе електричну струју, а неке не проводе.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднује се процес и продукти учења. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша учење и резултат. Свака активност је прилика за процену напредовања и давања повратне информације (формативно проверавање), а ученике треба оспособљавати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета. Тако, на пример, питања у вези с демонстрацијом огледа, ученичка запажања, објашњења и закључци, могу бити један од начина формативног проверавања. Анализа ученичких одговора пружа увид у то како они примају информације из огледа и издвајају битне, анализирају ситуације, повезују хемијске појмове и појмове формиране у настави других предмета у формулисању

објашњења и извођењу закључака о својствима и променама супстанци. Таква пракса праћења напредовања ученика поставља их у позицију да повезују и примењују научне појмове у контекстима обухваћеним демонстрираним огледима, доприноси развоју концептуалног разумевања и критичког мишљења, и припрема ученике да на тај начин разматрају својства и промене супстанци с којима су у контакту у свакодневном животу.

Праћење напредовања ученика требало би да обухвати све нивое презентовања хемијских садржаја: макроскопски, честични и симболички ниво. Питањима би требало подстицати ученике да предвиде шта ће се десити, да оправдају избор, објасне зашто се нешто десило и како се десило, повежу различите области садржаја, препознају питања постављена на нови начин, извуку корисне податке, али и да процењују шта нису разумели. Ученике би требало охрабривати да презентују, објашњавају и бране стратегије које користе у решавању проблема. Тиме се они подстичу да реструктуирају и организују садржај на нов начин, издвајају релевантан део садржаја за решавање проблема, цртају дијаграме, анализирају везе између компоненти, објашњавају како су решили проблем или трагају за различитим начинима решавања проблема. Улога наставника је да води питањима или сугестијама резоновање ученика, као и да пружа повратне информације. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења.

Оцењивање (сумативно проверавање) је саставни део процеса наставе и учења којим се обезбеђује стално праћење остваривања циља, исхода и стандарда постигнућа. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа, писмене провере и практичног рада. Важно је да активности ученика у процесу наставе и учења буду усаглашени са очекиваним исходима, и да се од ученика не очекују знања и вештине које у настави нису имали прилике да развију.

Наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад. Преиспитивање наставе према резултатима које постижу ученици је важна активност наставника и подразумева промену у методама наставе и учења, активностима и задацима ученика, изворима за учење, наставним средствима, тако да се ученицима обезбеди напредовање ка бољим постигнућима.

ДОДАТНА НАСТАВА

Циљ додатне наставе хемије јесте проширивање и продубљивање знања ученика који се у већој мери интересују за хемију и који су на редовним часовима показали висок ниво савладаног градива, развијање способности и вештина ученика према њиховим интересовањима и склоностима и развијање такмичарског духа.

Задаци додатне наставе хемије:
– омогућити ученицима да разумеју начин на који се хемија развијала као наука и њено место у савременом животу;
– омогућити ученицима да у самосталним истраживачким радовима овладају основама научног метода;
– оспособити ученике да разумеју квалитативно и квантитативно значење хемијских симбола, формула и једначина;
– развијати аналитичко и критичко мишљење;

– развијати експерименталне вештине за правилно и безбедно, по себе и друге, руковање лабораторијским прибором, посуђем и супстанцама;
– стварати ситуације у којима ће ученици примењивати теоријско знање и експериментално искуство за решавање теоријских и експерименталних проблема;
– стварати ситуације у којима ће ученици примењивати знање хемије за тумачење појава и промена у реалном окружењу;
– омогућавати ученицима да на основу различитих израчунавања разумеју квантитативни аспект хемијских промена и практично га примењују.
На овим часовима ученици ће се припремати за:
– такмичење ученика основних школа у организацији Министарства просвете и Српског хемијског друштва (школско, општинско, градско, републичко),
– смотру ученичких радова у организацији регионалних и републичких центара за таленте и Министарства просвете (регионално и републичко).

ДОПУНСКА НАСТАВА

Допунски рад организује се за ученике који нису савладали садржаје у редовној настави. Циљ допунске наставе хемије јесте да се ученицима који нису савладали садржаје хемије омогући лакше укључивање у редовни васпитно-образовни процес, као и да им се развију упорност, самосталност и тачност у раду.
Задаци допунске наставе:
- оспособити ученике да овладају основним хемијским појмовима ради лакшег уклапања у редовни наставни процес;
- омогућити ученицима да на што лакши начин надокнаде и усвоје појмове које су пропустили због краћег или дужег изостајања са редовне наставе;
- омогућити ученицима да овладају различитим методама учења хемијских садржаја ради развијања самосталности у учењу.

Допунска настава биће организована током целе школске године, динамиком од једног часа недељно, са групама до десет ученика.

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА ОСМИ РАЗРЕД

НАСТАВНИ ПЛАН

Ред. број	А. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.
1.	Српски језик и књижевност	4	136
3.	Енглески језик	2	68
4.	Ликовна култура	1	34
5.	Музичка култура	1	34
6.	Историја	2	68
7.	Географија	2	68
8.	Физика	2	68
9.	Математика	4	136
10.	Биологија	2	68
11.	Хемија	2	68
12.	Техника и технологија	2	68
13.	Информатика и рачунарство	1	34
14.	Физичко и здравствено васпитање	3	102
УКУПНО: А		28	952
Ред. број	Б. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ		
1	Верска настава/ Грађанско васпитање		34
2.	Немачки језик / Руски језик	2	68
3.	Матерњи језик/говор са елементима националне културе[5]	2	68
УКУПНО: Б		3	102
УКУПНО: А + Б		31	1054

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности

Ред. број	ОБЛИК ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.
1.	Редовна настава	31	1054
2.	Слободне наставне активности*	1	34
3.	Допунска настава	1	34
4.	Додатна настава	1	34

Ред. број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.
1.	Час одељењског старешине	1	34

2.	Ваннаставне активности		34
3.	Екскурзија	До 3 дана годишње	

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Циљ наставе српског језика јесте да се ученик оспособи да, уз одговарајуће Стандарде образовних постигнућа, правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању; да кроз читање и тумачење књижевних дела развија читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање; да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама; да подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно повезивање; да се одговарајућим врстама читања оспособљава да усмерено приступа делу и приликом тумачења открива различите слојеве и значења; да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у култури, као и о медијској писмености; да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области.

ОБЛАСТ/ТЕМА	**ИСХОДИ** **По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:**	**САДРЖАЈИ**
КЊИЖЕВНОСТ	-чита са разумевањем књижевноуметничке текстове и остале типове текстова, примењујући различите стратегије читања; -тумачи значења, језичке, естетске и структурне особине уметничких текстова, користећи књижевне термине и појмове; -критички промишља о стварности на основу прочитаних дела; - уме да истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи; -повеже писце и дела из обавезног дела програма од 5. до 8. разреда;	ЛИРИКА 1.Ђура Јакшић „Отаџбина“ 2. Јован Јовановић Змај: „Светли гробови 3. Јован Јовановић Змај: „Ђулићи” (избор) 4. Десанка Максимовић: „Пролетња песма” / „Опомена” 5. Момчило Настасијевић: „Труба” 6. Иван В. Лалић: „Ветар” 7. Марина Цветајева: „Месечев сјај” ЕПСКО-ЛИРСКЕ ВРСТЕ 1.Бранко Радичевић: Ђачки растанак (одломак „Ој Карловци, место моје драго...”) 2.Народна епско-лирска песма: Женидба Милића Барјактара ЕПИКА 1.Вук Стефановић Караџић: О народним певачима 2.Вук Стефановић Караџић: Житије Ајдук Вељка Петровића (одломак)

	-издвоји основне одлике књижевног рода и врсте у конкретном тексту, као и језичко-стилске карактеристике текста у склопуинтерпретације; -уочи слојевитост књижевног дела и међужанровско прожимање; -повеже књижевна дела са историјским или другим одговарајућим контекстом; -одреди временски оквир у којем је писац стварао; -разликује аутора књижевноуметничког текста од наратора, драмског лица или лирског субјекта; -препозна националне вредности и негује културноисторијску баштину, поштујући особености сопственог народа и других народа; -учествује у избору књижевних дела и начина њихове обраде и представљања; -објасни настанак и развој српског књижевног језика;	3. Доситеј Обрадовић: Живот и прикљученија (одломак) 4. Прота Матеја Ненадовић: Мемоари (одломак) 5.Петар Петровић Његош: Горски вијенац (одломак „Бадње вече”) 6. Симо Матавуљ: „Пилипенда” 7. Лаза Лазаревић: „Све ће то народ позлатити” 8. Милош Црњански: Сеобе (одломак) / Роман о Лондону („Пролеће је стигло у Лондон”) 9. Бранимир Ћосић: Покошено поље (одломак из прве књиге „Читава једна младост”) 10. Дино Буцати: „Колумбар” 11. Херман Хесе: „Магија књиге” / Нил Гејмен: „Зашто наша будућност зависи од библиотека, читања и сањарења” / Милорад Павић: Роман као држава (избор одломака из огледа: „Кратка историја читања”, „Последњих сто читалаца”, „Нова генерација електронске књиге”, „Скакутаво читање или повратак фусноте”, „Романи без речи”) ДРАМА 1. Данило Киш: Ноћ и магла 2. Петар Кочић: Јазавац пред судом (одломак) 3.Жан Батист Поклен Молијер: Грађанин племић (одломак) ДОМАЋА ЛЕКТИРА 1. Народне епске песме новијих времена (тематски круг о ослобођењу Србије: „Почетак буне против дахија”; „Бој на Мишару”, „Бој на Чокешини”...) 2. Љубавне народне лирске песме („Српска дјевојка”, „Љубавни растанак”...); обичајне народне лирске песме (избор) 3. Избор из савремене српске поезије (нпр. Васко Попа: „Очију твојих да није”, Бранко Миљковић: „Критика метафоре”, Војислав Карановић: „О читању поезије”,

		Момчило Мошо Одаловић: „Ршуме, јеси ли знао Црњанског”, Ана Ристовић: „Гледајући у дрвеће”...) 4. Иво Андрић: Деца („Деца”, „Књига” и „Панорама”) 5. Бранислав Нушић: Сумњиво лице 6. Клод Кампањ: Због мојих петнаест година 7. Давид Албахари, Мамац ДОПУНСКИ ИЗБОР ЛЕКТИРЕ (бирати 3–6 дела) 1. Милош Црњански: „Ја, ти и сви савремени парови” 2. Оскар Давичо: „Србија” / „Детињство” (избор) 3. Бранко Ћопић: Мала моја из Босанске Крупе 4. Станислав Винавер: Ратни другови („Аритон”) 5. Народна приповетка: Усуд 6. Вук Стефановић Караџић: Српски рјечник (избор, нпр. „Отмица”...); 7. Растко Петровић: Африка (одломци) 8. Радослав Братић: Мајсторова рука (одломак) 9. Милорад Павић: Хазарски речник, одреднице о Ћирилу и Методију (одломци) 10. Душан Ковачевић: Ко то тамо пева 11. Гроздана Олујић: Гласам за љубав 12. Џон Селинџер: Ловац у житу 13. Ричард Бах: Галеб Џонатан Ливингстон 14. Кајо Ритер: Дечко који није био из Ливерпула 15. Џон Бојн: Дечак у пругастој пиџами 16.Сју Таузенд: Дневник Адријана Мола. КЊИЖЕВНИ ТЕРМИНИ И ПОЈМОВИ Стилска средства: анафора и епифора, апострофа. Лирске врсте: народне љубавне песме, обичајне песме (сватовске, тужбалице и здравице); љубавна

		песма (ауторска). Епско-лирске врсте: поема, балада. Драмски спев. Мемоари. Биографија
ЈЕЗИК	-разуме значај књижевног језика за културу и историју српског народа; -сврста српски језик у одговарајућу језичку групу у Европи; -објасни развојне карактеристике српског књижевног језика од реформе Вука Караџића до данас; -именује дијалекте српског језика; -разуме постојеће језичке прилике у Србији; -издвоји делове творенице и препозна основне моделе њиховог грађења; -користи садржаје из граматике обрађене у претходним разредима и повеже их са новим градивом; -напише текст, примењујући форме и обележја публицистичког и административног стила; -објасни појам морфеме и разликује граматичку од творбене анализе речи (творбену основу и наставак и граматичку основу и наставак); -примени системска знања о врстама и подврстама речи и њиховим граматичким категоријама -доследно примени правописну норму; -примени основна правила о распореду акцената;	Језик Словена у прапостојбини; сеобе Словена и стварање словенских језика. Мисија Ћирила и Методија. Почетак писмености код Срба. Старословенски језик и писма (глагољица и ћирилица). Развој српског књижевног језика: српскословенски, рускословенски, славеносрпски језик. Вук Караџић – реформа језика, писма и правописа. Књижевни језик код Срба од Вука до данас (основни подаци). Основне језичке групе у Европи и место српског језика у породици словенских језика. Дијалекти српског језика: екавски (призренскотимочки, косовскоресавски, шумадијсковојвођански) и ијекавски (зетско-рашки и источнохерцеговачки). Народни језик (језик као скуп дијалеката) и књижевни (нормирани) језик. Службена употреба језика и писма према Уставу. Језици националних мањина (основни подаци). Језик – основне особине говорног и писаног језика. Грађење речи: – основни модели: извођење, слагање, префиксација; – просте речи и творенице (изведенице, сложенице, префиксалне творенице); – састав твореница: корен, творбена основа, префикс, суфикс. Систематизација претходно обрађених садржаја из фонетике, морфологије и синтаксе. Фонетика: подела гласова и гласовне промене. Морфологија: врсте и подврсте речи и њихове категорије. Синтакса: реченични чланови (састав и функција); независне и

		зависне реченице; слагање реченичних чланова. Писање имена из страних језика са акцентом на њихову промену. Спојено и одвојено писање речи (сложенице, полусложенице, синтагме). Генитивни знак. Црта и цртица; други интерпункцијски и правописни знаци. Краткоузлазни и краткосилазни акценат; правила о распореду акцената и неакцентованих дужина (основни појмови).
ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	-уочи разлику између научног, административног и разговорног функционалног стила; -пише и говори поштујући карактеристике различитих функционалних стилова; -уочи разлику између речи и лексеме; -препозна метафору и метонимију као лексичке механизме и разуме значење вишезначних речи карактеристичних за свакодневну комуникацију; -разуме значење застарелих речи и неологизама; користи речник, енциклопедију и лексикон; -уочи манипулацију у пропагандним текстовима; -напише приказ, расправу и краћи есеј; -разликује деловетекста и књиге – укључујући индекс, појмовник,	Текстови писани различитим функционалним стиловима: публицистички стил (репортажа, интервју); административни стил (молба, жалба, уплатница, обрасци, радна биографија; бирократски језик); научни стил (примери из текстова у уџбеницима других наставнихпредмета; употреба термина). Лексикологија: – једнозначност и вишезначност речи; – лексичка метафора и лексичка метонимија као механизми остваривања вишезначности; – синонимија, антонимија и хомонимија; – застареле речи; нове речи – неологизми; – речник, лексикон, енциклопедија. Пропагандни текстови (рекламе и слично). Расправа и есеј на задату тему. Приказ (књиге, филма, позоришне представе и сл.). Говорне вежбе: интерпретативноуметничке (изражајно читање, рецитовање); анализа снимљеног разговора; интервју; расправа (дискусија); презентовање чињеница и коментара.

	библиографију – и уме да их користи; -повезује информације и идеје изнесене у тексту; -уочава јасно исказане односе и изводи закључак заснован на тексту.	Правописне вежбе: диктат, уочавање и објашњавање правописних грешака у тексту; писање имена из страних језика; писање позајмљеница (информатички термини, мејл и сл.); писање сложеница, полусложеница и синтагми; писање црте и цртице; запета у независносложеним реченицама. Језичке вежбе: уочавање и исправљање грешака у неправилно маркираном тексту; попуњавање текста са празнинама; тражење грешака у тексту и исправљање. Лексичко-семантичке вежбе: допуњавање реченица хомонимима (хомоними и акценти); проналажење одговарајућег синонима; антонимски ланац; одређивање значења метафоре и метонимије у тексту; тумачење застарелих речи и неологизама; дефинисање лексема. Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ: Комуникативна компетенција, компетенција за учење, компетенција за сарадњу, естетичка компетенција, дигитална компетенција, решавање проблема, одговорно учешће у демократском друштву, одговоран однос према околини, рад са подацима и информацијама, одговоран однос према здрављу.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (у кабинету за српски језик)

КЊИЖЕВНОСТ:
Програм ће се остваривати комбиновањем различитих врста дидактичког материјала: -Изражајним читањем дела, ученици утичу на говорну културу, а читањем у себи, оспособљавају се за свакодневно стицање информација које самостално процесуирају;
-Читањем дела самостално (за време часа или код куће) доносе закључке о стваралаштву појединих писаца;
-Анализом књижевног дела откривају све слојеве књижевноуметничког стварања;
-Уочавањем стилских средстава ученици вреднују литерарни поступак;
-На примеру песме стичу и примењују знања о строфи, стиху и рими.
-Читањем различитих приповедних врста ученици развијају позитиван став о прозном стваралаштву;

-Познавањем стваралачког опуса неког писца ученици самостално закључују о вредностима тих дела;
-Читајући уче да препознају оно што ће их лично највише заинтересовати и подстаћи да се тиме додатно баве;
-На основу анализе дела стичу знања о приповедним поступцима, перспективи приповедача, упоређују народно и уметничко прозно стваралаштво и уочавају сличности и разлике;
-Методом Изврнуте учионице, ученици се оспособљавају на самосталан и рад у групи чиме схватају важност тимског учења и откривања нових метода усвајања знања.
- Самоевалуација и евалуација применом кратких 15-минутних провера.

ЈЕЗИК: граматика, правопис и ортоепија
-На часовима језика, коришћењем различитих метода рада, као и коришћењем илустрација, табела, паноа, уводимо ученика у главне појмове граматике, српског језика прво теоријски, а потом и практично, применом на примерима;
-Кроз практичне примере ученици показују могућност да самостално користе правописне знаке;
-Израдом домаћих задатака обнављају и утврђују научено;
-Дата правописна правила ученици примењују у говорној култури;
-Јавним излагањем ученици развијају реторичке способности;
-Изражајним казивањем стихова потврђују лепоту народног стваралаштва;
-Самосталним изражавањем ученици богате речник и побољшавају свакодневну комуникацију;
-Четири контролна задатка (по два у сваком полугодишту)
- Самоевалуација и евалуација применом кратких 15-минутних провера

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА:
-Ученици развијају своју писменост и изражајност кроз израду домаћих задатака (писања радова на задату тему)
-Одговарањем на различите теме ученици негују врлине и позитивне вредносне системе; -Многобројним примерима ученици евалуирају своје знање;
-Ученици практично примењују усвојена теоријска знања о речима, реченици и падежима; -Самостално примењују правописна правила;
-Ученици подстичу своју стваралачку моћ кроз лексичке, семантичке, синтаксичке и морфолошке вежбе;
-Подстицање ученика на литерарно стваралаштво чиме развијају креативност;
-Израда домаћих писмених састава;
-Четири школска писмена задатка - по два у сваком полугодишту (један час за израду задатка и два за анализу и писање побољшане верзије састава).

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ

Између предмета:
Историја - друштвено-историјска локализација књижевних текстова и ликова који се у њима појављују, историјски оквири језичког развоја.
Географија-географско-демографске одлике средине за које се везују радње књижевних текстова, легенде.
Ликовна култура - илустрације књижевних текстова.
Музичка култура- ритам поезије.

Страни језици- тумачење непознатих речи, порекло речи у нашем језику, поређење граматичких особина.
Математика- математички модели у служби сликовитости, рад са табелама.
Посете Градској галерији, Народном музеју, Сајму књига, праћење позоришних представа, биоскопских пројекција, књижевних вечери и свих других културних дешавања у локалној средини.

ИНОВАЦИЈЕ И УНАПРЕЂИВАЊЕ НАСТАВЕ

-Учествовање на Зимском семинару, као и на другим стручним семинарима у току школске године у школи или ван ње.
-Организовање и реализација интергративне наставе и угледних часова.
-Активно учествовање у раду Стручног већа сродних предмета и Актива наставника српског језика на подручју Чукарице.

ПИСМЕНИ И КОНТРОЛНИ ЗАДАЦИ, ВЕЖБЕ, ТЕСТОВИ

Обавезна четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту (један час за израду задатка и два за анализу и писање побољшане верзије састава). Два писмена задатак су писани састави у октобру и мају, један писмени задатак провера правописа у децембру и један писмени задатак провера вештине читања и разумевања прочитаног у марту. Четири контролна задатка (по два у сваком полугодишту и један од тога мора бити тест из књижевности).

ДОМАЋИ ЗАДАЦИ

Осам домаћих писмених задатака (по четири у сваком полугодишту) и њихова анализа на часу. После сваке пређене обрађене лекције, одговарајуће презентације и задаци из Радне свеске или Читанке.

ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ И ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

Допунска настава се организује за ученике који − из објективних разлога − у редовној настави матерњег језика не постижу задовољавајуће резултате у неком од програмско-тематских подручја, и за ученике који су – из објективних разлога – изостајали са редовне наставе приликом обраде новог градива.

Зависно од утврђених недостатака у знањима и умењима ученика, као и узрока заостајања, наставник формира одговарајуће групе с којима организује допунски рад (на пример: група ученика с недовољним знањем одређених садржаја из граматике или правописа; група ученика који нису савладали неки од предвиђених елемената књижевне анализе или облика усменог и писменог изражавања; група ученика са артикулационим проблемима, итд.). На основу претходног испитивања тешкоћа и узрока, за сваку групу се ствара посебан, одговарајући план рада, чијим ће се савладавањем отклонити испољени недостаци у знању, умењу и вештини ученика. Допунски рад представља и специфичне облике у савладавању одређених програмских садржаја (индивидуализација наставе- полупрограмираним и програмираним секвенцама, наставним листићима; предавањима с друкчијим – очигледнијим примерима; посебни групни и индивидуални задаци и др.). Нарочито треба водити

рачуна о одмерености захтева, као и о стимулисању ученика за показане резултате (похвале, награде, позитивна оцена).

Допунски рад организује се током целе наставне године, односно одмах чим се уоче тешкоће појединих ученика у усвајању програмских садржаја. Чим савлада одређену тешкоћу или отклони недостатак, ученик престаје с допунским радом ван редовне наставе.Током даље редовне наставе такве ученике не треба испуштати из вида, односно – диференцирањем редовне наставе – омогућити ученицима да градиво савладају на редовним часовима.

ЦИЉЕВИ:

-утврђивање знања о гласовним променама, творби и промени речи;
-проширивање знања о падежима;
-утврђивање знања о глаголским облицима и заменицама;
-упознавање дијалеката српског језика;
-оспособљавање за логичко и критичко схватање прочитаног текста.

ТЕМЕ:

ЈЕЗИК

Граматика

-Обнављање, проверавање и систематизовање знања која се у овом и старијим разредима проширују и продубљују, до нивоа њихове примене и аутоматизације у изговору и писању у складу са књижевнојезичком нормом и правописом.
-Дијалекти српског језика екавског и (и)јекавског изговора.
-Творба речи: извођење, слагање, комбинована творба, творба претварањем (уз навођење једноставнијих примера).
-Самогласници и сугласници, подела речи на слогове, подела сугласника по месту изговора и по звучности.
-Синтагме, понављање и проширивање знања (именичке, придевске, прилошке, глаголске синтагме). Реченични чланови исказани синтагмом.
-Зависне предикатске реченице (изричне, односне, месне, временске, узрочне, условне, допусне, намерне, поредбене, последичне); напоредни односи међу зависним реченицама.
- Значење и употреба глаголских облика.

Правопис

-Понављање и увежбавање правописних правила обрађених у претходним разредима (писање речце ли уз глаголе, не уз глаголе, именице и придеве, нај уз придеве, употреба великог слова...).
-Писање имена из страних језика.
-Писање полусложеница.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

-Основни облици усменог и писменог изражавања: репортажа, расправа, реклама.
-Коришћење индексом, појмовником, библиографијом; читање и разумевање дијаграма, графикона и сл.; попуњавање различитих образаца.

КЊИЖЕВНОСТ

-Тумачење условљености догађаја и ситуација, осећања, сукоба, поступака, нарави и карактерних особина ликова (у епским и драмским делима). Откривање главног осећања и других емоција у лирским песмама. Уочавање мотивске структуре песме.

-Систематизује знање о народној поезији.

ОЧЕКОВАНИ ИСХОДИ:
Ученик ће моћи да:
- одреди врсту и службу речи;
- наведе основне особине српског језика (фонетске, морфолошке, лексичке и синтаксичке);
-изводи речи, користи поступак деривације и слагања, комбиновану творбу и творбу претварањем;
- да препозна гласовне промене до којих долази при слагању речи;
- уочава различита значења глаголских облика у тексту;
- правилно пише и употребљава полусложенице;
- систематизује знање о народној поезији.

За **додатни рад** опредељују се ученици изнадпросечних способности и посебних интересовања за наставу српског језика, односно за продубљивање и проширивање знања из свих или само појединих програмско-тематских подручја редовне наставе (књижевност, језик, култура изражавања, филмска и сценска уметност). То су ученици чија се знања, интересовања и даровитост изразитије испољавају већ у 1,2. и 3. разреду. Такве ученике уочавају, прате и подстичу наставници разредне наставе и педагошко-психолошка служба школе све до 4. разреда када се први пут организује додатни рад (изводи се све до завршног разреда).

Додатни рад се организује и изводи један час недељно током целе нставне године. Изузетно је важно да се започета динамика додатног рада одржи док се не реализује утврђени програм. Уколико се, изузетно, додатни рад организуеј само у једном делу наставне године, пожељно је да се интересовање даровитих ученика за овај рад доцније не гаси, односно да се они подстичу на самостални рад другим формама рада (нпр. појачаном индивидуализацијом рада у редовној настави, давањем посебних задатака, ангажовањем у одговарајућим слободним активностима и др.).
Додатни рад- заснован на интересовању ученика за проширивање и продубљивање знања, умења и вештина- непосредније активира ученике и оспособаљава их за самообразовање, развија њихову машту, подстиче их на стваралачки рад и упућује на самостално коришћење различитих извора сазнања.

Под руководством наставника ученици се у додатном раду самостално служе књижевном и некњижевном грађом (у учењу и истраживању), те припремају и излажу своје радове (усмене, писмене, практичне) пред својом групом, разредом или целом школом. Знања, умења и вештине које су стекли истраживачким, индивидуалним и групним радом ученици користе у редовној настави, слободним активностима и у другим приликама (конкурси, такмичења, школске и друге приредбе). Ученике који се посебно истичу у додатном раду треба посебно стимулисти.

ЦИЉЕВИ:
-проширивање знања о језику;
-оспособљавање ученика за стваралачку употребу језика, тј.за сликовито и оригинално казивање;
-развијање маште и креативност надарених ученика.

ТЕМЕ:
ЈЕЗИК И ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писмену комуникацију стандардним српским језиком. Основни програмски захтев у настави граматике јесте да се ученицима језик представи и тумачи као систем.
-Говорне вежбе о слободно изабраним темама (јасност, прецизност, језгровитост, лични тон у излагању).
-Значење и употреба падежа (номинатив- предикатив; генитив- квалификативни, темпорални;датив- циљ, етички датив; акузатив- правац, место, мера, количина; инструментал- место, начин; локатив- време, даљи објекат).
-Прости и сложени глаголски облици – значење и употреба.
-Вежбе у говору с правилним акцентовањем. Акценат у савременом књижевном језику и локалном говору.
-Проучавање локалног говора. Бележење локализама и позајмљеница и утврђивање њиховог порекла. Замењивање локализама и позајмљеница речима и изразима стандардног књижевног језика.

КЊИЖЕВНОСТ
-Анализа самостално одабраног прозног дела из лектире (фабула, композиција, ликови, теме, идеје, изразита психолошка и дескриптивна места).
-Анализа лирске песме (основно осећање, мотиви, песничке слике, особености песничког језика).
-Анализа књ. дела из српске књижевности (по избору ученика).

УЏБЕНИЦИ:
1. Зорана Бошковић, Милан Шиповац ***Читанка 8*** БИГЗ 2024.године
2. Слободан Нивокмет, Весна Ђорђевић, Светлана Стевановић, Јасмина Станковић, Јоле Булатовић *Граматика 8*,,С речи на дела", BIGZ, 2024.
3. Слободан Нивокмет, Весна Ђорђевић, Светлана Стевановић, Јасмина Станковић, Јоле Булатовић *Радна свеска 8* ,,С речи на дела", BIGZ, 2024.

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ:
Ученик ће моћи да:
-прошири и продуби знања, умења и вештине и оспособи се за самообразовање,
-развије машту,
-бави се стваралачким радом и самостално користи различите изворе сазнања.

ТЕМЕ	**ЦИЉ И ИСХОДИ**
1. Именице – рецептивно и продуктивно а) Сложенице: downtown, waterfall, network, masterpiece, footprint, firework б) Колокације: city centre, global worming, heart attack, climate change, brand name в) Суфикси за грађење именица од глагола и придева (-ion, -ity, -ation, -ment, -ence, -y, -ness, -er, -or) 2. Придеви – рецептивно и продуктивно	**ЦИЉ** наставе енглеског језика је развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и

а) Сложени придеви (breathtaking, hard-working, top-quality, well-off, part-time, freshwater) б) Суфикси за грађење придева од именица и глагола (-ive, -ful,-less, -ing, -ed, -ent, -ous, ious, -al,-ive) в) Негативни префикси (un-, in-, il-) 3. Предлози – рецептивно и продуктивно: а) После придева: afraid of, keen on, allergic to б) После глагола: apologise for, pay for, agree with, argue with, complain about, use as, arrive at, belong to, agree on, believe in, consist of, suffer from в) У изразима: by chance, for ages, for a moment, in trouble, off the coast, on the radio, face to face, on the move 4. Глаголи: а) The Past Perfect Tense б) Индиректни говор: искази и питања в) Пасив - The Present Simple, the Past Simple Tense, the Present Perfect Tense, the Future Tense- продуктивно и рецептивно - Пасив уз модалне глаголе, пасив уз глагол get (get interviewed) само рецептивно г) The Future Continuous Tense рецептивно 5. Прилози и прилошке одредбе (и рецептивно и продуктивно) а) интензификатори: extremely, quite, rather 6. Бројеви Велики бројеви (million, billion), читање децимала (one point seven) и разломака (a half, a third), давање бројчаних процена (nearly 80%, over a half) и поређења (twice, three times as many /as much) 7. Везници а) since, for, after, before, so… that, such a … that, because, because of, as, although, despite, in case, in order that б) as well as, apart from, instead of 8. Реченичне конструкције: - I'd rather, I'd rather not - To have /get something done - Look like, be like - After /before + -ing - Having done … - Didn't you … Haven't you …	естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика. Ученик треба да усвоји основна знања из страног језика која ће му омогућити да се у једноставној усменој и писаној комуникацији споразумева са људима из других земаља, усвоји норме вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика који учи. **ИСХОДИ** наставе енглеског језика су: - разумевање говора - усмено изражавање - разумевање текста - писменоизражавање - интеракција - разумевање књижевног текста

	- знања о језику и стратегије учења (способност ученика да језичке структуре правилно употреби у датој комуникативној ситуацији)

ТЕМАТСКЕ ОБЛАСТИ У НАСТАВИ СТРАНИХ ЈЕЗИКА ЗА ОСНОВНУ ШКОЛУ

Напомена: Тематске области се прожимају и исте су у сва четири разреда другог циклуса основне школе. Аутори уџбеника и наставници обрађују их у складу са интересовањима ученика и актуелним збивањима у свету.

1) Лични идентитет
2) Породица и уже друштвено окружење (пријатељи, комшије, наставници итд.)
3) Географске особености
4) Становање – форме, навике
5) Живи свет – природа, љубимци, очување животне средине, еколошка свест
6) Историја, временско искуство и доживљај времена (прошлост – садашњост – будућност)
7) Школа, школски живот, школски систем, образовање и васпитање
8) Професионални живот (изабрана – будућа струка), планови везани за будуће занимање
9) Млади – деца и омладина
10) Животни циклуси
11) Здравље, хигијена, превентива болести, лечење
12) Емоције, љубав, партнерски и други међуљудски односи
13) Транспорт и превозна средства
14) Клима и временске прилике
15) Наука и истраживања
16) Уметност (нарочито модерна књижевност за младе; савремена музика)
17) Духовни живот; норме и вредности (етички и верски принципи); ставови, стереотипи, предрасуде, толеранција и емпатија; брига о другоме
18) Обичаји и традиција, фолклор, прославе (рођендани, празници)
19) Слободно време – забава, разонода, хобији
20) Исхрана и гастрономске навике
21) Путовања
22) Мода и облачење
23) Спорт
24) Вербална и невербална комуникација, конвенције понашања и опхођења
25) Медији, масмедији, интернет и друштвене мреже
26) Живот у иностранству, контакти са странцима, ксенофобија

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Комуникативна настава **језик** сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције

као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:
– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;
– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
– наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;
– битно је значење језичке поруке;
– знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;
– са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;
– наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;
– сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.
Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:
– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
– поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;
– наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;
– ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;
– уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;
– учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;
– рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;
– за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

Технике/активности
Током часа се препоручује динамично смењивање техника/активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.
Слушање и реаговање на команде наставника на страном језику или са аудио записа (слушај, пиши, повежи, одреди али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.).
Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.).
Мануелне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера и сл.).

Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.).
Игре примерене узрасту.
Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...).
Решавање „текућих проблема" у разреду, тј. договори и мини-пројекти.
„Превођење" исказа у гест и геста у исказ.
Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова са текстом или, пак, именовање наслова.
Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала (планирање различитих активности, извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).

Разумевање писаног језика:
– уочавање дистинктивних обележја која указују на граматичке специфичности (род, број, глаголско време, лице...);
– препознавање везе између група слова и гласова;
– одговарање на једноставна питања у вези са текстом, тачно/нетачно, вишеструки избор;
– извршавање прочитаних упутстава и наредби.
Писмено изражавање:
– повезивање гласова и групе слова;
– замењивање речи цртежом или сликом;
– проналажење недостајуће речи (употпуњавање низа, проналажење „уљеза", осмосмерке, укрштене речи, и слично);
– повезивање краћег текста и реченица са сликама/илустрацијама;
– попуњавање формулара (пријава за курс, налепнице нпр. за пртљаг);
– писање честитки и разгледница;
– писање краћих текстова.
Увођење дечије књижевности и транспоновање у друге медије: игру, песму, драмски израз, ликовни израз.
Предвиђена је израда два писмена задатка у току школске године.

СТРАТЕГИЈЕ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ И УВЕЖБАВАЊЕ ЈЕЗИЧКИХ ВЕШТИНА

С обзиром на то да се исходи операционализују преко језичких вештина, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само тако ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем.
Стога је важно развијати стратегије за унапређивање и увежбавање језичких вештина.
Слушање
Разумевање говора је језичка активност декодирања дословног и имплицитног значења усменог текста; поред способности да разазнаје фонолошке и лексичке јединице и смисаоне целине на језику који учи, да би успешно остварио разумевање ученик треба да поседује и следеће компетенције:
– дискурзивну (о врстама и карактеристикама текстова и канала преношења порука),
– референцијалну (о темама о којима је реч) и
– социокултурну (у вези са комуникативним ситуацијама, различитим начинима формулисања одређених говорних функција и др.).
Тежина задатака у вези са разумевањем говора зависи од више чинилаца:

– од личних особина и способности онога ко слуша, укључујући и његов капацитет когнитивне обраде,
– од његове мотивације и разлога због којих слуша дати усмени текст,
– од особина онога ко говори,
– од намера с којима говори,
– од контекста и околности – повољних и неповољних – у којима се слушање и разумевање остварују,
– од карактеристика и врсте текста који се слуша, итд.
Прогресија (од лакшег ка тежем, од простијег ка сложенијем) за ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је, стога, на више равни. Посебно су релевантне следеће:
– присуство/одсуство визуелних елемената (на пример, лакшим за разумевање сматрају се они усмени текстови који су праћени визуелним елементима због обиља контекстуалних информација које се аутоматски уписују у дуготрајну меморију, остављајући пажњи могућност да се усредсреди на друге појединости);
– дужина усменог текста;
– брзина говора;
– јасност изговора и евентуална одступања од стандардног говора;
– познавање теме;
– могућност/немогућност поновног слушања и друго.

Читање

Читање или разумевање писаног текста спада у тзв. визуелне рецептивне језичке вештине. Том приликом читалац прима и обрађује тј. декодира писани текст једног или више аутора и проналази његово значење. Током читања неопходно је узети у обзир одређене факторе који утичу на процес читања, а то су карактеристике читалаца, њихови интереси и мотивација као и намере, карактеристике текста који се чита, стратегије које читаоци користе, као и захтеви ситуације у којој се чита.
На основу намере читаоца разликујемо следеће врсте читања:
– читање ради усмеравања;
– читање ради информисаности;
– читање ради праћења упутстава;
– читање ради задовољства.
Током читања разликујемо и ниво степена разумевања, тако да читамо да бисмо разумели:
– глобалну информацију;
– посебну информацију,
– потпуну информацију;
– скривено значење одређене поруке.

Писање

Писана продукција подразумева способност ученика да у писаном облику опише догађаје, осећања и реакције, пренесе поруке и изрази ставове, као и да резимира садржај различитих порука (из медија, књижевних и уметничких текстова итд.), води белешке, сачини презентације и слично.
Тежина задатака у вези са писаном продукцијом зависи од следећих чинилаца: познавања лексике и нивоа комуникативне компетенције, капацитета когнитивне обраде, мотивације, способности преношења поруке у кохерентне и повезане целине текста.
Прогресија означава процес који подразумева усвајање стратегија и језичких структура од лакшег ка тежем и од простијег ка сложенијем. Сваки виши језички ниво подразумева циклично понављање претходно усвојених елемената, уз надоградњу која садржи

сложеније језичке структуре, лексику и комуникативне способности. За ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је прогресија на више равни. Посебно су релевантне следеће:
– теме (ученикова свакодневница и окружење, лично интересовање, актуелни догађаји и разни аспекти из друштвено-културног контекста, као и теме у вези са различитим наставним предметима);
– текстуалне врсте и дужина текста (формални и неформални текстови, резимирање, личне белешке);
– лексика и комуникативне функције (способност ученика да оствари различите функционалне аспекте као што су описивање људи и догађаја у различитим временским контекстима, да изрази претпоставке, сумњу, захвалност и слично у приватном, јавном и образовном домен);
– степен самосталности ученика (од вођеног/усмераваног писања, у коме се ученицима олакшава писање конкретним задацима и упутствима, до самосталног писања).

Говор
Говор као продуктивна вештина посматра се са два аспекта, и то у зависности од тога да ли је у функцији *монолошкогизлагања*, при чему говорник саопштава, обавештава, презентује или држи предавање једној или више особа, или је у функцији *интеракције*, када се размењују информације између два или више саговорника са одређеним циљем, поштујући принцип сарадње током дијалога.
Активности монолошке говорне продукције су:
– јавно обраћање (саопштења, давање упутстава и информација);
– излагање пред публиком (предавања, презентације, репортаже, извештавање и коментари о неким догађајима и сл.)
– Ове активности се могу реализовати на различите начине и то:
– читањем писаног текста пред публиком;
– спонтаним излагањем или излагањем уз помоћ визуелне подршке у виду табела, дијаграма, цртежа и др.
– реализацијом увежбане улоге или певањем.
Интеракција подразумева сталну примену и смењивање рецептивних и продуктивних стратегија, као и когнитивних и дискурзивних стратегија (узимање и давање речи, договарање, усаглашавање, предлагање решења, резимирање, ублажавање или заобилажење неспоразума или посредовање у неспоразуму) које су у функцији што успешнијег остваривања интеракције. Интеракција се може реализовати кроз низ активности, на пример:
– размену информација,
– спонтану конверзацију,
– неформалну или формалну дискусију, дебату,
– интервју или преговарање, заједничко планирање и сарадњу.
Социокултурна компетенција и медијација
Социокултурна компетенција и медијација представљају скуп теоријских знања (компетенција) која се примењују у низу језичких активности у два основна језичка медијума (писаном и усменом) и уз примену свих других језичких активности (разумевање говора, говор и интеракција, писање и разумевање писаног текста). Дакле, представљају веома сложене категорије које су присутне у свим аспектима наставног процеса и процеса учења.
Социокултурна компетенција представља скуп знања о свету уопште, као и о сличностима и разликама између културних и комуникативних модела сопствене говорне заједнице и заједнице/заједница чији језик учи. Та знања се, у зависности од

нивоа општих језичких компетенција, крећу од познавања основних комуникативних принципа у свакодневној комуникацији (основни функционални стилови и регистри), до познавања карактеристика различитих домена језичке употребе (приватни, јавни и образовни), паралингвистичких елемената, и елемената културе/култура заједница чији језик учи. Наведена знања потребна су за компетентну, успешну комуникацију у конкретним комуникативним активностима на циљном језику.

Посебан аспект социокултурне компетенције представља *интеркултурна компетенција*, која подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између светова, односно говорних заједница, у којима се ученик креће. Интеркултурна компетенција такође подразумева и развијање толеранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од његове сопствене, то јест, развој интеркултурне личности, кроз јачање свести о вредности различитих култура и развијање способности за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.

Медијација представља активност у оквиру које ученик не изражава сопствено мишљење, већ функционише као посредник између особа које нису у стању да се директно споразумевају. Медијација може бити усмена и писана, и укључује сажимање и резимирање текста и превођење. Превођење се у овом програму третира као посебна језичка активност која никако не треба да се користи као техника за усвајање било ког аспекта циљног језика предвиђеног комуникативном наставом. Превођење подразумева развој знања и вештина коришћења помоћних средстава (речника, приручника, информационих технологија, итд.) и способност изналажења структуралних и језичких еквивалената између језика са кога се преводи и језика на који се преводи.

Упутство за тумачење граматичких садржаја

Настава граматике, с наставом и усвајањем лексике и других аспеката страног језика, представља један од предуслова овладавања страним језиком. Усвајање граматике подразумева формирање граматичких појмова и граматичке структуре говора код ученика, изучавање граматичких појава, формирање навика и умења у области граматичке анализе и примене граматичких знања, као прилог изграђивању и унапређивању културе говора.

Граматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта (функционални приступ). У процесу наставе страног језика у што већој мери треба укључивати оне граматичке категорије које су типичне и неопходне за свакодневни говор и комуникацију, и то кроз разноврсне моделе, применом основних правила и њиховим комбиновањем. Треба тежити томе да се граматика усваја и рецептивно и продуктивно, кроз све видове говорних активности (слушање, читање, говор и писање, као и превођење), на свим нивоима учења страног језика, према јасно утврђеним циљевима, стандардима и исходима наставе страних језика.

Граматичке категорије су разврстане у складу са Европским референтним оквиром за живе језике за сваки језички ниво који подразумева прогресију језичких структура према комуникативним циљевима: од простијег ка сложенијем и од рецептивног ка продуктивном. Сваки виши језички ниво подразумева граматичке садржаје претходних језичких нивоа. Цикличним понављањем претходно усвојених елемената надограђују се сложеније граматичке структуре. Наставник има слободу да издвоји граматичке структуре које ће циклично понављати у складу са постигнућима ученика, као и потребама наставног контекста.

Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције на одређеном језичком нивоу, у складу са статусом језика и годином учења. С тим у вези,

уз одређене граматичке категорије стоји напомена да се усвајају рецептивно, док се друге усвајају продуктивно.

Корелација са другим предметима
Када су у питању теме које се обрађују, најснажнија корелација се остварује са другим страним језицима (немачки и руски језик), затим са предметима историја, географија, биологија. Када је реч о начину усвајања предвиђених садржаја, техникама и активностима, корелација се остварује са предметима ликовна култура, музичка култура, а у неким ситуацијама и физичко васпитање.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА: Редовна настава оствариваће се у оквиру распореда часова са два часа недељно у кабинету за енглески језик. Настава ће се остваривати уз примену нових технологија, тј. уз коришћење интерактивне табле, снажних звучника и софтвера који прате уџбенике. Када је то могуће, настава ће се остваривати и непосреднијим контактом са изворним говорницима и културом к или кроз гледање филмова без превода на српски.

ПРОГРАМ РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

ЦИЉЕВИ: Допунска настава у 8. разреду организује се са циљем да се помогне ученицима који имају потешкоћа у праћењу часова редовне наставе, који остварују слабије резултате на проверама знања, као и ученицима који из здравствених или неких других разлога дуже време изостају са часова редовне наставе.
ЗАДАЦИ: Задаци допунске наставе енглеског језика су да код ученика развију основни ниво знања и постигнућа у следећим областима:

- РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА – оспособити ученика да разуме основне инструкције наставника и да адекватно реагује на њих, да разуме основне форме учтивог обраћања и да разуме основне фразе и најфреквентније речи предвиђене наставним планом и програмом за 8. разред.
- ГРАМАТИКА И ЛЕКСИКА – оспособити ученика да поседује одређени фонд речи за узраст 8. разреда, да препознаје врсте речи и да препознаје различита глаголска времена у тексту из уџбеника.
- РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА – ученик треба да разуме краће текстове који садрже познате језичке елементе и може у тексту да разликује битно од небитног.
- ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ – ученик треба да зна да саставља једноставну, разумљиву, граматички исправну реченицу предвиђену за узраст 8. разреда.

САДРЖАЈ: За 8. разред планиране су следеће теме:

- Problems, The future, Risks, Can I ask…? Buying and selling, Protest

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА: Допунска настава оствариваће се најчешће у међусмени или по завршетку редовне наставе поподне. За 8. разред биће реализовано најмање 18 часова у кабинету за енглески језик у групама од око 10 ученика.

ПРОГРАМ РАДА ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

ЦИЉЕВИ: Додатна настава у 8. разреду организује за ученике који брже напредују и са лакоћом савладавају све теме и садржаје предвиђене наставним планом и програмом за 8. разред.

ЗАДАЦИ: Задаци додатне наставе енглеског језика су да код ученика развију напредни ниво знања и постигнућа у следећим областима:

- РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА – ученик разуме дуже дијалоге, приче и песме о темама предвиђеним наставним програмом за 8. разред. Разуме и користи начела вођења разговора.
- ГРАМАТИКА И ЛЕКСИКА – ученик зна и у свом говору примењује научена граматичка правила (уме да их објасни и зна терминологију у вези са њима); уме да одреди значење непознатих речи и израза на основу њиховог састава, контекста или порекла; зна значење речи и фраза из школских текстова предвиђених за 8. разред и правилно их употребљава.
- РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА – ученик адекватно интерпретира садржаје писаних текстова предвиђених за узраст 8. разреда, изводи закључке засноване на датом тексту, издваја кључне речи и резимира текст.
- ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ – ученик издваја кључне информације и пише самостално текстове од 110 речи.

САДРЖАЈ: За 8. разред планиране су следеће теме:

- Problems, The future, Risks, Can I ask…? Buying and selling, Protest

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА: Додатна настава остваривање се најчешће у међусмени или по завршетку редовне наставе поподне. За 8. разред биће реализовано најмање 18 часова у кабинету за енглески језик у групама од 10 ученика.

ЛИКОВНА КУЛТУРА

Циљ наставе ликовне културе је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.

Годишњи фонд часова 34

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ **По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:**	САДРЖАЈИ
КОМПОЗИЦИЈА НАСЛЕЂЕ КОМУНИКАЦИЈА	По завршетку активности ученик ће бити у стању да: – бира одговарајући прибор, материјал, технику, уређај и апликативни програм за	-Ликовна композиција -Елементи и принципи компоновања -Врсте композиција према положају елемената -Ритам -Доминанта -Равнотежа -Хармонија -Контраст -Градација

	изражавање идеја, имагинације, емоција, ставова и порука; – користи разноврсне податке и информације као подстицај за стваралачки рад; – примењује знања о елементима и принципима компоновања у стваралачком раду и свакодневном животу; – реализује једноставне ликовне пројекте, самостално и у сарадњи са другима; – дискутује аргументовано о својим и радовима других уважавајући различита мишљења; – прави презентације усклађујући слику и текст и приказујући кључне податке и визуелне информације; – тумачи садржаје одабраних уметничких дела и одабрану визуелну метафорику; – разговара о значају културне баштине за лични развој, развој туризма и очување културног идентитета земље	-Јединство -Примена принципа -Пропорције -Перспектива -Значај наслеђа -Заштита и обнова наслеђа -Уметност у Србији -Теме и мотиви -Персонификација и алегорија -Симболи -Декодирање слике Примена принципакомпоновања. Простор и пропорције (ергономија, перспектива). Културнабаштина (значај, заштита и промоцијанаслеђа). Најзначајнијауметничкаостварења и уметници, локалитети и споменицинатериторијиСрбије и у свету. Декодирањеслике (теме, мотиви, поруке, метафора, алегорија, пиктограми...). Пројекти (цртеж, слика, скулптура, дигиталнафотографија, филм, анимација, игрице, стрип, графити, мурали, инсталације, шминка и бодиарт, одевнекомбинације и детаљи...).

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА - Сви предмети

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА НАСТАВЕ

Часови се одржавају у специјализованој учионици (кабинету намењеном настави предмета *ликовна култура,* предмета, а у зависности од опреме која је потребна за реализацију часа), учионици опште намене, простору школе, установама културе, локалном окружењу... Место реализације часова одређује се у складу са могућностима и потребама школе и локалне заједнице, као и са планираним начином реализације часа или наставне јединице.

У току школске године одржавају се и часови - тематски дани, часови интегративне наставе, ученици у улози наставника, ученици бирају тему часа (Питам се, питам; Желим да знам, Причајте нам о...)

Наставне методе:

Вербалне методе:

- монолошка (усмено излагање, предавање, описивање, образлагање, објашњавање);
- дијалошка (слободан разговор, дискусија - дебата, постављање питања и супростављање мишљења аргументима);
- хеуристички приступ - решавање проблема;
- демонстративна метода;
- практични рад и радионица;
- учење по моделу;
- игровне активности
- истраживачки рад ученика;
- комбинован метод (истовремено коришћење различитих метода).

Наставни облици: Фронтални, индивидуални, у пару, групни.

Рад ученика се прати и вреднује редовно током наставне године, кроз ликовне радове, квизове, асоцијације, естетске анализе ликовних дела, разговоре и дискусије.

Кроз повећану одговорност и заинтересованост ученика за самостални и групни рад, кроз освојене награде и признања на такмичењима, кроз изложбе, паное.

ЛИТЕРАТУРА: Уџбеник, аутор Милан Андрић, АрхиКњига

КОМПЕТЕНЦИЈЕ (опште и међупредметне)	АКТИВНОСТИ		САРАДНИЦИ
	а) ученика	б) наставника	
Дигитална компентенција Учење учења Друштвене и грађанске компетенције Осећај за иницијативу и предузетништво Културолошка освешћеност и изражавање	-Индивидуални рад, -Групни рад, -Рад у пару -Посматрање -Слушање -Праћење -Причање -Описивање -Процењивање - Решавање проблема	- Подршка ученицима у самосталном стварању -Планирање -Организовање -Реализовање -Презентовање -Показивање -Избор садржаја, метода и техника , наставних објеката и	Наставници предметне и разредне наставе, педагог, психолог, директор, помоћник директора.

Компетенција за учење Естетичка компетенција Комуникација Одговоран однос према околини Решавање проблема Сарадња Дигитална компетенција	-Практиковање -Сакупљање -Уочавање и откривање -Истраживање -Проверавање -Повезивање -Експериментисање -Цртање -Сликање -Вајање -Моделовање -Презентовање -Стварање -Игре	средстава -Објашњавање -Усмеравање ученика -Мотивисање ученика -Преношење информација -Обезбеђивање ресурса -Упућивање ученика на самостално проналажење информација -Упознавање и праћење индивидуалних способности ученика -Вредновање и самовредновање рада -Израда дидактичког материјала -Процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика	

МУЗИЧКА КУЛТУРА

Циљ наставе музичке културе јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну уметничку писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и да упознају музичке културе путем обраде тема повезаних са музиком различитих епоха; развију музикалност и креативност;
негују смисао за заједничко и индивидуално музицирање у свим облицима васпитно-образовног рада са ученицима.

ТЕМЕ	ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ
Упознавање музике различитих епоха и извођење музике Примењивати стечена знања о музици	Задаци наставе музичке културе су следећи: - стварање разноврсних могућности да кроз различите садржаје и облике рада током наставе музичке културе сврха, циљеви и задаци образовања, као и циљеви наставе музичке културе буду у пуној мери реализовани - стицање знања о музици различитих епоха

различитих епоха кроз музичке примере. Основе музичке писмености Стечена знања из музичке културе проширивати и примењивати на примерима за певање и свирање. Стварање музике - Подстицање музичке креативности (импровизацију на до ступним инструментима.) - Стварање дечјих композиција.	- стицање знања о музици различитих епоха; - развијање способности извођења музике (певање/свирање); - развијање навике слушања музике, подстицање доживљаја и оспособљавање за разумевање музике; - подстицање креативности у свим музичким активностима (извођење, слушање, истраживање и стварање музике); - даље упознавање изражајних средстава музичке уметности; - оформити и неговати рад школског ансамбла.

ИСТОРИЈА

Циљ наставе историје јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку и научну писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и развијање историјске свести и хуманистичко образовање ученика. Настава историје треба да допринесе разумевању историјског простора и времена, историјских догађаја, појава и процеса, као и развијању националног и европског идентитета и духа толеранције код ученика.

исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ / ТЕМА	САДРЖАЈИ
- смешта кључне догађаје, појаве и процесе из савремене историје на временској ленти; - уочи динамику различитих историјских појава и промена на историјској карти; - пореди различите историјске изворе и рангира их на основу њихове сазнајне вредности; - анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја: - поредећи различите изворе о истој историјској појави или догађају, анализира позицију аутора; - доведе у везу узроке и последиие историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; - наведе специфичности друштвених појава, процеса, полигичких идеја, ставова појединаца и група у историјском периоду савременог доба; - образложи значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; - уочи елементе конгануитета и дисконгануитета српске државности; - изведе закључак о повезаности наиионалне историје са регионалном и светском, на основу датих примера; - образложи утицај историјских догађаја, појава и процеса на савремено друштво; - идентификује основне карактеристике тоталитарних идеологија и наводи њихове последице у историјском и савременом контексту; - препозна на примерима из савремене историје, важност поштовања људских права; наведе примере како су идеје о родној, верској и етничкој равноправности утацале на	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	Основне одлике периода од завршетка Првог светског рата до наших дана. Историјски извори за изучавање периода од завршетка Првог светског рата до наших дана и њихова сазнајна вредност (материјални, писани, аулио, визуелни, усмена сведочанства, дигитални).
	ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА	Последице Великог рата (демографски и материјални губици, одраз рата у друштвеном и културном животу, Мировна конференииија у Паризу - нова карта Европе и света). Револуиије у Русији и Европи (узроци, ток и последице). Стварање југословенске државе (југословенска идеја, процес и носиоци уједињења, међународно признање и границе). Политичке и друштвено-економске прилике у Европи и свету (либералне демократије, тоталитарне идеологије, економске кризе; култура, наука и уметност, свакодневни живот). Југословенска краљевина (простор, становништво и друштво; конституисање државе, политички живот; међународни положај: економске прилике; култура, улога двора; национално и верско питање). Истакнуте личности: Николај II Романов, Владимир Иљич Лењин, Роза Луксембург, Алексацдар Флеминг, Пабло Пикасо, Волт Дизни, Чарли Чаплин, Сергеј Ејзенпггајн, Бенито Мусолини, Адолф Хитлер, Јосиф Стаљин, Френклин Рузвелт, Александар I, Марија, Петар II и Павле Карађорђевић, Никола Пашић, Стјепан Радић, Милан Стојадиновић, Драгиша Цветковић, Влатко Мачек, Слободан Јовановић, Милутан Миланковић, Исидора Секулић, Ксенија Атанасијевић, Милена Павловић Барили, Иван Мештровић.

савремене политичке прилике и развој друштва; - пореди положај и начин живота припадника различитих друпггвених група у историјском периоду савременог доба; - илуструје примерима утицај научно-технолошког развоја на промене у друштву, економији и природном окружењу; - образложи утицај различитих друшпвено-економских система на свакодневни живот људи, анализирајући дате примере; - препозна како су културне интеракције, и сарадња различитих етничких и социјалних група утиали на политички, друштвени и привредни живот; - наведе примере утицаја спортских и уметничких достигнућа на обликовање савременог друштва; - идентификује узроке, елементе и последице историјских сукоба и ратова и дискутује о могућим начинима превешије конфликата; - објасни значење појмова геноцид и Холокауст; - изведе закључке о узроцима, току и последицама ратова условљених распадом СФРЈ користећи изворе различитог порекла и сазнајне вредности; - изрази ставове, засноване на историјским аргументима, уважавајући мишљење саговорника; - препозна пропаганду, стереотште и идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулациј и; - критички се односи према информацијама из медија користећи се историјским знањима и вепгганама; - анализира историјске догађаје и појаве на основу доступног аудио-визуелног изворног материјала;	ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ	Свет у рату - узроци, међународне кризе, сукоби и освајачка политика тоталитарних држава; почетак и ток рата, зараћене стране, савезништва, фроигови, најважније операције, нови начини ратовања; ратна свакодневица; страдање цивила и ратни злочини; крај рата, победа антифашистичке коалиције. Југославија и српски народ у рату - улазак у рат, војни пораз, окупација, подела, квислиншке творевине; геноцид и злочини; устанак, ангифашистичка борба и грађански рат; војне операције, живот у рату. Последше рата - људски и материјални губици; демографске и друштвене промене, миграције; уништавање кутггурног наслеђа; суђења за ратае злочине; стварање ОУН. Истакнуте личности: Френклин Рузвелт, Винстон Черчвл, Јосиф Стаљин, Адолф Хитлер, Бенито Мусолини, цар Хирохито, Франциско Франко, Мао Цедунг, Ана Франк, Петар П Карађорђевић, Драгољуб Михаиловић, Јосип Броз, Милан Недић, Анте Павелић, Диана Будисављевић.
	СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКО Ј ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	Свет после Другог светског рата — блоковска подела, трка у наоружању, глобална димензија хладног рата, ратна жаришта и кризе, деколонизација, европске интеграције, покрети еманципације - покрета за женска и мањинска права, антаратни и антирасни покрети; научна достигнућа, освајање свемира, медији, популарна култура. Јзтославија и српски народ после Др>тог светског рата - изградња новог државног и друшгвеног уређења, једнопартијски систем, однос власти према политичким противницима, међународни положај, економске и културне прилике, самоуправљање, несврстаност; свакодневица, популарна култура, нове тенденције у култури. Истакнуте личности: Џон Кенеди, Никита Хрушчов, Махатма Ганди, Мартин Лутер Кинг, Роза Паркс, Нелсон Мандела, Голда

- осмисли, спроведе и презентује резултате истраживања заснованог на одабраним историјским изворима и литератури. користећи ИКТ; образложи смисао неговања сећања на важне догађаје и личности из историје савременог доба: - истражи мемориЈалне споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања; - покаже одговоран однос према културно-историјском наслеђу сопственог и других народа; - уочи одраз историјских догађаја и појава у књижевним и уметаичким делима; - препозна историјску димензију полигачких, културних и технолошких промена у савременом свету и Републици Србији.		Меир, Енди Ворхол, Јосип Броз, АлександарРанковгЉ, Милован Ђилас, Иво Андрић, Милош Црњански, Александар Петровић, Мира ТраиловгЉ., Душан Ковачевић.
	СВЕТ, ЕВРОПА, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У САВРЕМЕНИМ ПРОЦЕСИМА	Свет после хладног рата - пад Берлинског зида; слом комунизма у Европи. распад СССР-а, нова политичка карта Европе, стварање Европске уније, доминација САД, локални конфликти и ингервенције великих сила, процеси глобализације, Четврта индустријска револуиија (дигитални медији, интернет, друштвене мреже и мобилна телефонија), претња тероризма, миграције, савремени културни покрети. Српски народ на крају 20. и почетком 21. века - криза СФРЈ 80-тих година, међунационалне тензије, увођење вишестраначког полигачког система, распад СФРЈ, грађански рат и стварање нових држава, интернационализација сукоба и међународне интервенције, економске прилике и свакодневни живот, ратни злочини, страдање цивилног становништва, разарање културног наслеђа, НАТО агресија на СРЈ, последице ратова, политичке промене 2000. године, Република Србија као самостална држава, питање статуса Косова и Метохије, односи у региону, српски народ у дијаспори и региону, процес придруживања Европској унији, култура и спорт. Истакнуте личности: Роналд Реган, Михаил Горбачов, Маргарет Тачер, Бил Гејтс, Владимир Путин, Ангела Меркел, Слободан Милошевић, Фрањо Туђман, Алија Изетбеговић, Зоран Ђинђић, Војислав Коштуница.

ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

Допунска настава се организује за ученике који у редовној настави матерњег језика не постижу задовољавајуће резултате у неком тематских подручја, и за ученике који су изостајали са редовне наставе приликом обраде новог градива.

Зависно од утврђених недостатака у знањима и умењима ученика, као и узрока заостајања, наставник оснива одговарајуће групе с којима организује допунски рад. За сваку групу се ствара посебан, одговарајући план рада, чијим ће се савладавањем отклонити испољени недостаци у знању, умењу и вештини ученика. Допунски рад претпоставља специфичне облике у савладавању одређених садржаја (индивидуализација наставе- полупрограмираним и програмираним секвенцама, наставним листићима; предавањима с друкчијим – очигледнијим примерима; посебни групни и индивидуални задаци и др.).

Допунски рад организује се током целе наставне године, односно одмах чим се уоче тешкоће појединих ученика у усвајању садржаја. Чим савлада одређену тешкоћу или отклони недостатак, ученик престаје с допунским радом ван редовне наставе. Током даље редовне наставе омогућиће се ученицима да градиво савладају на редовним часовима.

Циљеви:

- стицање и развијање знања о положају српског народа у оквиру Југославије.
- стицање и развијање знања о историји Срба после распада Југославије.
- стицање и развијање вештина препознавања историјског простора на карти и повезаности најважнијих појава из прошлости са појавама из садашњости.
- поштовање сопствене државе, неговање националне културе и традиције, као и културе и традиције других народа;
- пружање подршке за улогу одговорних и активних грађана у савременом друштву

Теме:

Основи проучавања прошлости

Европа свет и српски народ у југословенској држави у периоду између два светска рата

економске кризе
грађанске демократије, појава фашизма и нацизма, развој СССР-а
Међународни односи између два светска рата
настанак југословенске државе
доба парламентаризма, диктатура краља Александра, Намесништво

Други светски рат

Европа и свет у рату
Априлски рат
Други светски рат у Југославији и грађански рат

Свет, Европа и српски народ у југословенској држави у периоду Хладног рата

Послератни свет, Хладни рат, деколонијализација
уједињење Европе
доба ФНРЈ
доба СФРЈ

југословенско друштво
распад Југославије и обнова државности Србије

Очекивани исходи:
Ученик ће моћи да:
- одреди ком веку и ком историјском периоду припадају важне године из прошлости
- препознаје значење основних појмова из историје цивилизације
- именује најважније појаве, догађаје и личности из историје Европе и света
- зна на којем простору су се одиграле најважније појаве из историје Европе и света
- именује најважније појаве из националне историје
- именује узроке и последице најважнијих појава из прошлости

ПРОГРАМ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

За додатни рад опредељују се ученици од 5. До 8. разреда надпросечних способности и посебних интересовања за наставу историје, односно за продубљивање и проширивање знања из свих или само појединих подручја редовне наставе

Додатни рад- заснован на интересовању ученика за проширивање и продубљивање знања, умења и вештина непосредније активира ученике и оспособаљава их за самообразовање, развија њихову машту, подстиче их на стваралачки рад и упућује на самостално коришћење различитих извора сазнања. Под руководством наставника ученици се у додатном раду самостално служе историјским изворима, литературом доступном код куће или у библиотеци или на интернету, припремају и излажу своје радове. Знања, умења и вештине које су стекли истраживачким, индивидуалним и групним радом ученици користе у редовној настави, слободним активностима и у другим приликама (конкурси, такмичења, школске и друге приредбе). Ученике који се посебно истичу у додатном раду треба посебно стимулисати.

Циљеви:
- стицање вештина и знања у раду са историјским изворима (релевантност, анализа, одређивање хронолошког и географског оквира, пристрасност)
- стицање вештина у изради историјских приказа и реферата

Теме:
- Антика
- Историја Европе и света у Средњем веку
- Историја Европе и света у Новом веку
- Историја Европе и света у Саврмено доба
- Национална историја – Средњи век
- Национална историја – под страном влашћу
- Национална историја – у обновљеним државама XIX – XX век
- Национална историја – доба Југославије

Очекивани исходи:
Ученик ће моћи да:
- одреди контекст у коме је настао историјски извор и контекст о коме говори историјски извор

- издвоји разлике и сличности у тумачењима и изворима који се односе на исту историјску појаву
- изрази став и мишљење о одређеном тумачењу историјског феномена и да одреди врсту пристрасности
- изврши селекцију историјских извора
- анализира и процени релевантност историјског извора
- анализира и одреди ближе хронолошко порекло историјског извора
- прочита историјске информације у различитим симболичким модалитетима и повеже их са претходним знањем
- представи сазнања на различите начине

ГЕОГРАФИЈА

Циљ наставе географије јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку и научну писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и да ученицима пружи знања и објашњења о савременим географским појавама, објектима и процесима на територији Републике Србије. Ослањајући се на претходно стечена знања и умења ученика, настава географије ће им омогућити разумевање основних физичко-географских одлика наше земље и упознавање сложених друштвено-економских процеса и промена, како у нашојдржави, тако и на Балканском полуострву, Европи и свету као целини.

ИСХОДИ	ОБЛАСТ И ТЕМЕ	САДРЖАЈИ
Ученик анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; одредђује географски положај Србије и доведе га у везу са историјскогеографским развојем; учествује у предлагању и реализацији истраживачког пројекта у локалној средини; анализира карактеристике граница и пограничних крајева Србије.	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА СРБИЈЕ	Југоисточна Европа, интеграциони и дезинтеграциони процеси. Географски положај Србије. Историјско-географски развој Србије. Симболи Србије. Границе и проблеми пограничних крајева

учествује у предлагању и реализацији истраживачког пројекта у локалној средини; анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; Описује узроке и последице геотектонских процеса на територији Србије; класификује облике рељефа на територији Србије и именује репрезентативне; анализира утицај климатских фактора и климатских елемената на климу Србије; класификује и описује својства водних објеката користећи карту Србије; наводи начине коришћења вода Србије; препознаје ефекте утицаја физичкогеографских процеса на човека и адекватно реагује у случају природних непогода;	ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	Геотектонски процеси на територији Србије. Сеизмизам Србије. Тектонски облици рељефа. Падинскипроцеси и рељеф настао деловањем воде. Рељеф настао деловањем леда, ветра и човека. Утицаји ерозивних и акумулативних процеса на човека. Климатски фактори и елементи. Климатске области у Србији. Подземне воде Србије. Реке Србије. Језера Србије
Учествује у предлагању и реализацији истраживачког пројекта у локалној средини; анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; објашњава популациону динамику становништва Србије: кретање броја становника, природни прираштај и миграције; изводи закључке о утицају популационе динамике на структуре становништва у нашој земљи; изводи закључке о важности предузимања мера популационе политике; израђује и анализира графичке приказе структура становништва; објашњава утицај природних и друштвених фактора на настанак, развој и трансформацију насеља у нашој земљи; уз помоћ карте Србије и других извора информација анализира утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности у нашој земљи; доводи у везу размештај привредних делатности са квалитетом животне средине у нашој земљи; препознаје ефекте производње и коришћења различитих извора енергије на квалитет животне средине	ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	Кретање броја становника и њихов просторни размештај. Природно кретање. Миграциони процеси. Структуре становништва. Демографскипроблеми и популациона политика. Прва насеља у Србији. Село и рурални процеси. Градови. Урбанизација и проблеми урбаног развоја. Београд. Природни ресурси и привредни развој. Друштвени услови привредног развоја и промене у структуриприврeде. Пољопривреда и географски простор. Индустрија и географски простор. Саобраћај и географски простор. Туризам и трговина. Делатности квартарног сектора.

учествује у предлагању и реализацији истраживачког пројекта у локалној средини; анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; описује репрезентативне објекте природне и културне баштине и означава их на карти	ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ	Природна баштина Србије. Културна баштина Србије. Светска баштина под заштитом Унескоа у Србији.
учествује у предлагању и реализацији истраживачког пројекта у локалној средини; анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; препознаје ефекте утицаја физичкогеографских процеса на човека и адекватно реагује у случају природнихнепогода; доведи у везу распрострањеност биљних и животињских врста и физичко - географске карактеристике простора; кретање броја становника, природни прираштај и миграције; изводи закључке о утицају популационе динамике на структуре становништва; изводи закључке о важности предузимања мера популационе политике; израђује и анализира графичке приказе структура становништва; објашњава утицај природних и друштвених фактора на настанак, развој и трансформацију насеља; уз помоћ карте Србије и других извора информација анализираутицај природних и друштвених фактора на развој и размештајпривредних делатности;	ГЕОГРАФИЈА ЗАВИЧАЈА	Појам и географски положај завичаја. Природне карактеристике. Друштвене карактеристике.
учествује у предлагању и реализацији истраживачког пројекта у локалној средини; анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; објашњава утицај историјских и савремених миграција на размештај Срба у свету	СРБИ У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ	Срби у Црној Гори. Срби у БиХ Република Српска. Срби у Хрватској. Срби у осталим суседним државама. Срби у дијаспори.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕНТЕНЦИЈЕ

Компетенцијаза учење ,Одговорно учешће у демократском друштву, Естетичка компетенција, Комуникација Одговоран однос према околини ,Одговоран однос према здрављу ,Предузимљивост и оријентација ка предузетништву ,Рад с подацима иинформацијама, Решавање проблема, Сарадња Дигитална компетенција

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА НАСТАВЕ

1. ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ ГРАНИЦА И ВЕЛИЧИНА СРБИЈЕ

На почетку наставне теме, указати на то да на географски положај Србије утиче поливалентност, контактност и транзитност њене територије у смислу спајања и прожимања различитих елемената географског простора, који су одговорни за развој, организацију, функционисање и трансформацију територије. Објаснити да су детерминанте и компоненте географског положаја, мењајући кроз историју неке од функција, утицале на промене значаја коју је Србија имала у историји и коју има данас. Објаснити ученицима да географски положај Србије може бити апсолутан и релативан. Истаћи да је апсолутан географски положај Србије егзактан јер су у питању географске координате (математичко-географске) и природни фактори. На основу тога издвојити две компоненте апсолутног географског положаја: математичко-географску и физичко-географску. Такође, издвојити и компоненте релативног географског положаја: културно-географску, политичко-географску, саобраћај-ногеографску и економско-географску. Објаснити ученицима да је територија Србије повезана и интегрисана, да њена тродимензионалност подразумева копно, ваздушни простор изнад копна и Земљину унутрашњост испод копна.. Овај садржај треба реализовати у складу са одговарајућим садржајима из историје. Пожељно је избегавати фрагментарно учење историјских чињеница везаних за промене величине територије Србије јер то има најкраће трајање у памћењу, већ их треба повезати са утицајем историјских догађаја на савремени географски развој, чиме се постиже најјачи трансфер у стицању других знања и вештина. Поред тога, објаснити како различите историјске околности и економска развијеност утичу на динамичне промене у географском простору Србије. У циљу подстицања толеранције код ученика, указати на постајање различитих етничких и културних група у пограничним територијама Србије.

2. ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ

Ученика треба упознати са генетским и основним морфолошким типовима рељефа као и њиховом распрострањеношћу уз помоћ географске карте Србије. Исход је остварен уколико је ученик у стању да опише деловање унутрашњих и спољашњих сила на постанак и обликовање рељефа Србије, да наведе и опише примере облика рељефа помоћу географске карте, графичких приказа и фотографија.. Поред климатских елемената, ученика треба упознати и са ветровима и инсолацијом. Просторну и временску дистрибуцију температура, падавина и ветрова треба повезати са климатским факторима који условљавају њихово формирање. Као последица просторне и временске дистрибуције вредности климатских елемената на простору Србије издвајају се одређене климатске области. Да би се исход остварио, неопходно је да ученик: наведе климатске елементе, опише просторну и временску дистрибуцију температуре ваздуха и падавина на територији Србије, наведе и оцени значај климатских фактора, издвоји климатске области на територији Србије. Наводи начине коришћења вода Србије, ученику би требало указати на постанак, еволуцију распрострањеност река, језера, подземних вода и термоминералних извора на територији Србије. Упознати га са основним хидрографским карактеристика река Србије, чије груписање би се извршило према припадајућем морском сливу. Анализа водних режима, на најједноставнијем нивоу, подразумевала би уочавање максималних и минималних водостаја и протицаја на рекама, као фактора који доводе до њихове појаве. Ученик треба да опише стања екстремних водостаја и протицаја као и последице које оне остављају на човека, привреду и животну средину. Да би се остварио исход, неопходно је да учеик: наведе највеће реке Црноморског, Јадранског и Егејског слива, разликује језера по начину постанка, опише еволуцију језерских басена,

лоцира термоминералне изворе, опише врсте и значај подземних вода за водоснабдевање, утврди везу између доступности воде и лоцирања одређених привредних делатности и објеката.. За ученика је важно да зна шта доводи до формирања природне непогоде, да ли како човек може да стимулише њено формирање, где су природне непогоде распрострањене на простору Србије, као и да зна како да поступи у случају да је изложен њиховом дејству.

3. ДРУШТВЕНОГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ

У оквиру теме Србије предвиђено је да се обрађују садржаји о становништву, насељимапривреди Србије. Њима се продубљују ученичка знања из области друштвене географије која су стекли у шестом разреду основног образовања и васпитања и иста примењују у конкретном просторном контексту, Републици Србији и локалној средини. За Наставници треба да упознају ученике са изворима података о становништву (попис, матична статистика, други извори) и да их науче како се ови подаци користе и тумаче. Веома је важно да се у том смислу оствари корелација са наставом историје (ратови, историјске миграције, итд.). Тамо где постоје техничке могућности, ученици могу да користе пописне податке у електронском облику доступне на интернет сајту Републичког завода за статистику,. Наведени исход се операционализује кроз проверу остварености следећих исхода код ученика: наводи изворе података о становништву, наводи компоненте демографског развоја, проналази податке о броју становника, наталитету, морталитету, миграцијама становништва Србије и локалне средине, објашњава временскупросторну динамику становништва Србије и локалне средине, користи тематске карте и графичке приказе у објашњавању популационе динамике становништва Србије и локалне средине, приказује на тематским картама, графичким приказима и табеларно популациону динамику становништва Србије и локалне средине.Ученик наводи биолошке, економске и социјалне структуре становништва, објашњава утицај рађања и умирања на биолошке, економске и социјалне структуре становништва у Србији и локалној средини, објашњава утицај досељавања и одсељавања на структуре становништва у Србији, ученик објашњава промене у структурама становништва Србије и локалне средине као резултат садејства природног кретања и миграција. Ученици на овом узрасту већ имају и интуитивна и појмовна знања о броју, кретању (природном прираштају, миграцијама) и структурама становништва и способни су да увиђају последице смањења броја становника, исељавања људи из села и мањих градова, интензивног прилива становништва у Београд, исељавања у иностранство, итд. Захтева да се са ученицима обраде садржаји везани за настанак насеља у нашој земљи, село и руралне процесе (депопулација, деаграризација, сенилизација, гашење сеоских насеља, псеудоурбанизација, итд.), основне одлике градова, њихове функције и гравитациони утицај, унутрашњу структуру градова и односе са околним простором. Неопходно је посебну пажњу посветити процесу урбанизације и главним урбаним проблемима. Ова целина се завршава упознавањем са Београдом, главним градом Србије, његовим географским положајем, историјскогеографским и функционалним развојем. Географска карта (општа и тематске карте) је овде незаобилазно наставно средство које ученици користе за извлачење географских закључака, али и за илустрацију резултата својих сазнања.. Од ученика се очекује да продубе постојећа и стекну нова знања о утицају пољопривреде, индустрије, саобраћаја, туризма и других при-вредних делатности на географски простор. Будући да су примери негативног утицаја човека на животну средину доминантни у односу на позитивне, те да се на истицању позитивног утицаја човека на животну средину инсистирало и у нижим разредима, овде је акценат

стављен на примере рационалног коришћења енергетских извора и очувања животне средине. На овај начин ученици стичу целовиту слику о сличностима и разликама у функционисању привреде у свету и у нашој земљи.

4. ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ

Уз помоћ карте и других расположивих извора информација ученици треба да анализирају просторну заступљеност природних и културних објеката у Србији. Остваривање исхода подразумева уочавање разлика културно-историјских целина градског и сеоског типа. Исход је остварљив ако ученик на карти одреди и лоцира заштићена природна и културна добра и наведе примере. Ученици кроз овај исход треба да формирају вредносне ставове и развију свест о неговању природних и културних добара. Организовањем посета манастирима, музејима, националним парковима изводе се закључци о важности националног и културног идентитета наше земље.

5. ГЕОГРАФИЈА ЗАВИЧАЈА

Наставник је у обавези да на почетку школске године ученицима да јасна и прецизна упутства о начину реализације пројектне наставе. Након припреме и реализације пројектне наставе ученици ће бити у стању да уоче значај сарадње у тиму за остваривање заједничких циљева, али и да процене сопствена постигнућа. Ученици су оспособљени да прикупљају, обрађују и презентују резултате истраживачког рада током свих фаза реализације пројекта, као и да презентују и промовишу продукте пројекта. За достизање исхода: реализује истраживачки пројекат у локалној средини, неопходно је да ученик познаје методологију истраживачког рада : дефинише пројектни задатак; прикупља податке из различитих извора и на терену; обрађује податке, приказује их текстуално, табеларно и графички и доноси закључке; представља резултате истраживачког рада; – описује и вреднује географски положај завичаја; препознаје, наводи и именује облике рељефа и хидрограф -ске објекте на простору завичаја, објашњава међузависност климе, земљишта и живог света; истражује и утврђује специфичности природно - географ -ских и друштвено - географских одлика завичаја и доводи их у корелацију; објашњава утицај одређене структуре становништва на друштвено -економски развој завичаја; привредних делатности; -доводи у везу размештај привредних делатности са квалитетом животне средине; -препознаје ефекте производње и коришћења различитих извора енергије на квалитет животне средине; -описује репрезентативне објекте природне и културне баштине и означава их на карти. наводи и описује природна богатства и објашњава утицај њиховог искоришћавања; описује структуру привреде и наводи показатеље развијености одређених привредних делатности; образлаже потребе заштите природне средине; – анализира и предлаже различите мере за унапређење завичаја примењује географска знања и вештине приликом решавања проблемских ситуација у свакодневном животу; – правилно наводи изворе литературе.

6. СРБИ У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ

. Припадници нашег народа исељавали су се из Србије у прошлости у више таласа из различитих разлога (средњовековна исељавања и сеобе, миграције пре Другог светског рата, послератна политичка емиграција, економска емиграција од шездесетих до деведесетих година XX века, таласи избеглица и савремена економска емиграција од деведесетих година до данас). Потребно је да се ученици осмог разреда упознају са

тиме колико припадника нашег народа живи на тлу бивше СФРЈ, у региону и дијаспори, када су се и зашто досељавали у те државе, какав им је економски, политички и културни статус, којим делатностима се баве, какав им је однос са већинским становништвом тих држава. Закон о дијаспори и Србима у региону дефинише појмове дијаспора и регион као и државе које ти појмови обухватају. Наведеним исходом и наставним садржајем којим се он достиже, достиже се васпитна димензија циља географије као наставног предмета што подразумева неговање вредности мултикултуралности и патриотизма. Етничку хетерогеност становништва Србије, као и вишевековно присуство Срба у региону и дијаспори, треба сагледавати као богатство које најбоље може да се сагледа у склопу наставног предмета географија.

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ
У зависности од садржаја наставе и учења посебно ће се реализовати међупредметно повезивање са следећим предметима:
Биологија (Порекло и разноврсност живота)
Историја (Основи проучавања прошлости)
Математика (Природни бројеви и дељивост)
Информатика и рачунарство(Дигитална писменост)
Ликовна култура (Облик и Визуелно споразумевање, Простор)
Физика (Кретање)
Музичка култура (Слушање музике)

ПРОГРАМ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

Циљеви додатне наставе:
-развијање и неговање индивидуалних склоности, способности и интересовања;
-формирање аутономне, стваралачке, радне, слободне, критичке, одговорне и друштвено ангажоване личности;
-подстицање и развијање самоиницијативе, самосталности, стваралаштва, интелектуалне радозналости, истраживачких склоности и жеље за новим сазнањима;
- васпитавање за демократско понашање, толерантност, узајамност и општељудску солидарност;
-развијање еколошке свести и правилног односа према заштити и унапређивању животне средине;
-испуњавање слободног времена садржајима из области науке, технике, културе, уметности;
-развијање способности за процењивање својих и туђих резултата рада, неговање конструктивне критике и међусобног поверења, солидарности и искрености.

Теме:
1. Упознавање ученика са програмом додатне наставе за осми разред.
2. Историјски развој Републике Србије.
3. Предност и негативне стране географског положаја Србије.
4. Панонски басен.
5. Динарски период.
6. Крашки рељеф источне Србије.
7. Клима Србије.
8. Значај Дунава.
9. Термалне воде.

10. Врњачка и Сокобања.
11. Биљни и животињски свет-ендемске врсте.
12. Национални паркови-израда паноа.
13. Национални паркови-израда паноа.
14. Миграције становништва кроз историју.

МАТЕМАТИКА

Циљ наставе и учења математике је да ученик овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног, критичког и креативног мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и примени стечена знања и вештине у другим наставним предметима, даљем школовању, решавању проблема из свакодневног живота и доношењу одлука и формирању научног погледа на свет и свестраном развитку личности ученика.

НАСТАВНА ТЕМА	ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ
1. СЛИЧНОСТ	Да разумеју и примењују Талесову теорему и схвате појам сличности троуглова Стичу навике прегледности и прецизности у раду
2. ТАЧКА, ПРАВА, РАВАН	Да схвате међусобни положај тачака, правих и равни у простору као и одређеност праве и равни Да знају да одреде растојање тачке од равни Да упознају најбитније чињенице ортогоналног пројектовања на раван
3. ЛИНЕАРНЕ ЈЕДНАЧИНЕ И НЕЈЕДНАЧИНЕ	Да схвате основна својства једнакости и неједнакости и да умеју да решавају линеарне једначине и нејеначине Стечено знање треба да примењују у текстуалним задацима
4. ПРИЗМА	Да упознају геометријско тело призму, њене елементе и својства и да је препознају Треба да знају да цртају мрежу призме.
5. ПИРАМИДА	Да знају да израчунају површину и запремину призмена основу формула Да упознају геометријско тело пирамиду, њене елементе и својстваи и да је препознају Т реба да знају да цртају мрежу пирамиде.
6. ЛИНЕАРНА ФУНКЦИЈА	Да знају да израчунају површину и запремину пирамиде Да схвате појам функције

7. СИСТЕМИ ЛИНЕАРНИХ ЈЕДНАЧИНА	Да умеју да цртају и читају график и да стечено знање примењују и повезују са задацима из физике Да науче да решавају систем једначина са две непознате на основу еквивалентних трансформација Да стечено знање примењују у текстуалним задацима Стечена знања ученици треба да знају и графички да тумаче
8. ВАЉАК	Да упознају геометријско тело ваљак, елементе и својства и да га препознају Да умеју да цртају мрежу ваљка и да знају да израчунају површину изапремину ваљка
9. КУПА	Да упознају геометријско тело, купу, елементе и својства и да је препознају Да умеју да цртају мрежу купе и да знају да израчунају површину изапремину купе
10. ЛОПТА	Да упознају геометријско тело лопту и сферу и њихове пресеке са равни
11. ПИСМЕНИ ЗАДАЦИ	Да знају да израчунају површину изапремину лопте

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА:
Информатика и рачунарство
Техника и технологија
Географија
Физика
Хемија
Ликовна култура
Уџбеник који се користи у настави је Математика –уџбеник и збирка задатака, издавач Круг

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Сличност – Користећи географске карте разних размера (стоне, зидне ...) поновити размеру дужи и израчунавања растојања на основу дате размере и измереног растојања на карти. Извршити уопштавање појма размере и на конкретним примерима показати како се израчунава четврта пропорционала (ако су три дужи дате нумерички). Поставити питање како проблем решити конструктивно (ако нису дати нумерички подаци), тј. ако се знају три дужи, како одредити четврту геометријску пропорционалу. На примерима објаснити и појам самерљивих дужи (основица и средња линија троугла, растојање од тежишта до темена и тежишна дуж ...) и несамерљивих дужи (страница и дијагонала квадрата).
Талесова теорема се на овом нивоу не може коректно доказати, али се ученици могу избором погодног упрошћеног модела и поступним, правилним закључивањем навести да исправно формулишу исказ Талесове теореме. Обрат Талесове теореме се може (али

и не мора) доказати. Увежбавања везана за примену Талесове (и обратне) теореме организовати поступно тако да се и нумерички и конструктивно размотре могући случајеви примене. Посебну пажњу посветити конструктивној подели дужи на једнаке делове.

Сличност фигура показати на разним примерима из свакодневног живота. Дефиницију сличности троуглова и појам коефицијента сличности увести природно, разматрањем разних ситуација (када је реч о сличним троугловима и онима који то нису). За извођење тврђења о пропорционалности страница сличних троуглова (и обратне теореме), као и за формулацију ставова сличности искористити Талесову теорему. Увежбавања везана за сличност троуглова реализовати на примерима одређивања страница и углова сличних троуглова.

Примену сличности троуглова реализовати на примерима из историје математике (легенда о томе како је Талес измерио висину Кеопсове пирамиде), практичним примерима примене (мерење широке реке без преласка на другу обалу, мерење висине брда ...) и примени сличности на правоугли троугао (доказ Питагорине теореме, релација између висине правоуглог троугла и одсечака на хипотенузи ...).

Тачка, права и раван – Обраду међусобних односа тачака, правих и равни у простору засновати на посматрању и анализи објеката у окружењу, користећи математичку терминологију и одговарајуће ознаке. Посебну пажњу треба посветити односима *паралелно* и *нормално* (између две праве, између праве и равни, односно између две равни). Однос између праве и равни повезати са одговарајућим односом између праве и њене ортогоналне пројекције на раван. Угао између праве и равни (када оне нису нормалне или паралелне) увести као угао између праве и њене ортогоналне пројекције на ту раван. Обновити Питагорину теорему и илустровати њену примену примерима и задацима у вези са ортогоналним пројектовањем дужи на раван. Полиедар увести као део простора ограничен многоугловима. Користећи основне примере полиедара (посебно оне који одговарају познатим реалним објектима) анализирати облик и број страна полиедара. Обновити својства коцке и квадра и кроз разноврсне примере и задатке повезати их са осталим садржајима ове наставне теме.

Предвиђене садржаје треба да прате задаци којима се подстиче оријентација у простору, просторна визуелизација, мисаоно сагледавање простора и сл. Будући да развоју ових способности значајно доприноси вештина представљања просторних односа сликама у равни, неопходно је код ученика подстицати вештину цртања (слободном руком и геометријским прибором) просторних фигура. Веома је важно да ученици коректно употребљавају пуне и испрекидане линије за приказивање видљивих и невидљивих ивица просторне фигуре у односу на изабрани правац посматрања, као и да уочавају елементе (пре свега праве углове) просторне фигуре који нису веродостојно приказани на равној слици.

Линеарне једначине и неједначине с једном непознатом – Ученици су се, у претходним разредима, упознали са решавањем једноставних линеарних једначина и неједначина. На самом почетку, једначине и неједначине су решавали користећи везе међу операцијама (уочавањем непознатог сабирка, чиниоца, умањеника, умањиоца, дељеника или делиоца), а касније користећи методу теразија. Ова претходна знања представљају темељ за коришћење еквивалентних трансформација при решавању једначина и неједначина.

На конкретним примерима показати да линеарна једначина $ax = b$:

– у случају да је $a \neq 0$ и $b \in R$ има јединствено решење,

– у случају да је $a = 0$ и $b \neq 0$ нема решења (скуп решења једначине је празан) и

– у случају да је $a = 0$ и $b = 0$ има бесконачно много решења (сваки реалан број је решење).

У осмом разреду није предвиђено да се решавају једначине са параметрима.
Ученици треба да овладају техникама помоћу којих се неке једначине могу еквивалентним трансформацијама свести на једначину облика $ax = b$
Укључивати и примере једначина које се своде на линеарне, а помоћу којих се обнављају и користе стечена знања о:
– апсолутној вредности (само случај $ax + b = c$),
– формулама за квадрат бинома и разлику квадрата (случајеви када се квадратни чланови анулирају),
– условима под којима су производ, односно количник једнаки нули.
На сличан начин приступати и решавању линеарне неједначине уз истицање разлика (у случају множења негативним бројем мења се смисао неједнакости). Решења неједначина приказивати на бројевној правој и у одговарајућем скуповном запису.
Решавајући текстуалне проблеме, укључујући оне из сродних предмета, као и из реалног контекста, ученици увиђају потребу за састављањем одговарајућих једначина и неједначина, при чему утврђују научене формалне поступке, сагледавају потребу за њиховом применом и умеју да образложе добијено решење.
Призма и пирамида – Да би ученици што лакше упознали геометријска тела – призму и пирамиду, њихове елементе, уочавали дијагоналне пресеке и научили да израчунавају површине и запремине ових тела, треба користити њихове моделе, мреже, скице и слике. Препоручљиво је да и сами ученици цртају мреже и израђују моделе проучаваних тела.
Предвиђено је израчунавање површине и запремине следећих тела: праве тростране и четворостране призме, правилне шестостране призме, четворостране пирамиде (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране пирамиде. Приликом решавања задатака инсистирати на што прецизнијем цртању скице геометријског тела, водећи рачуна о цртању видљивих ивица пуном линијом и невидљивих испрекиданом линијом. Извођење формуле за запремину призме везивати за прихваћену формулу за запремину квадра. Рачунати површине и запремине помоћу основних елемената и зависних елемената (бочне висине, полупречника описаног или уписаног круга, дијагонала ...). Приликом израде задатака треба полазити од општих формула (за призму: $P = 2B + M$ и $V = BH$, за пирамиду: $P = B + M$ и $V = BH/3$) и анализирањем конкретног случаја решавати задатак. Посебно размотрити примере једнакоивичних тела.
На часовима систематизације применити знања о површини и запремини призме и пирамиде и у ситуацијама из свакодневног живота.
Линеарна функција – Најпре поновити појам функције директне пропорционалности и њеног приказивања у координатном систему који је обрађиван у седмом разреду. Увести затим појам линеарне функције једне реалне променљиве ($y = kx + n$), не помињући општи појам функције. Показати да је график те функције права, уз посебно разматрање случајева $k = 0$, $k > 0$, $k < 0$, као и $n = 0$, $n > 0$, $n < 0$. Увести појмове: нула функције, знак функције, растућа и опадајућа функција и објаснити како се они илуструју на графику и како зависе од вредности коефицијената k и n. Ученици треба у потпуности да овладају поступком цртања графика линеарне функције и његовог анализирања, тј. „читања“ својстава те функције када јој је график задат. Обрадити својства линеарне функције када је она задата имплицитном релацијом $ax + by = c$.
Системи линеарних једначина с две непознате – Ученици треба да се упознају са линеарном једначином с две непознате облика $ax + by = c$, да разумеју да је график ове једначине (када је бар један од бројева a или b различит од нуле) права и да умеју да нацртају тај график.
Уводи се и појам система две линеарне једначине с две непознате, као и појам решења система као уређеног пара бројева. Системе линеарних једначина решавати методама

замене и супротних коефицијената. Пажњу треба посветити и графичкој интерпретацији система две линеарне једначине с две непознате.
Решавајући разне проблеме из геометрије, физике, хемије и свакодневног живота, ученици увиђају потребу за састављањем одговарајућих система линеарних једначина, при чему утврђују научене формалне поступке, сагледавају потребу за њиховом применом и умеју да образложе добијено решење.
Ваљак, купа и лопта – Важно је истаћи да су ваљак, купа и лопта ротациона тела. Као и код призме и пирамиде, ради бољег уочавања елемената и осних пресека ваљка и купе, као и пресека лопте (сфере) и равни, користити моделе тела. Оспособити ученике за цртање мреже ваљка и купе, израду њихових модела као и што прецизнијих скица приликом решавања задатака.
При обради ове теме, ваљак и купу повезати са призмом и пирамидом и указивати на аналогије између призме и ваљка, односно пирамиде и купе. Ту аналогију користити за образложење формула за површину и запремину ваљка и купе. Приликом извођења формуле за површину купе, повезати површину омотача са површином кружног исечка, а обим базе са дужином кружног лука.
Пре дефинисања сфере, односно лопте потребно је подсетити се дефиниција кружнице и круга. Формуле за површину и запремину лопте се наводе без доказивања. На часовима систематизације применити знања о површини и запремини ваљка, купе и лопте у ситуацијама из свакодневног живота.
Пројектни задатак – Програмом је планиран и један пројектни задатак, по избору наставника и ученика. Примери могућих пројектних задатака:
1. Конструкција теста из математике за завршни испит
Ученици се поделе у групе нехомогених математичких знања, тако да свака група има најмање три ученика. Свака група има задатак да састави низ од 20 задатака, уз следеће услове:
– да 9 задатака буду задаци основног нивоа, 7 средњег нивоа и 4 напредног нивоа;
– да по 5 задатака буде из области *Бројеви и операције са њима* и *Алгебра и функције*, 6 из области Геометрија и по 2 задатка из области *Мерење* и *Обрада података*.
Област и ниво за сваки од задатака у тесту одређује наставник у договору са ученицима. Улога наставника је да координира рад група, по потреби помаже ученицима, проверава да ли су тестови конструисани по договореној методологији, организује израду теста тако да сваки ученик решава тест у чијој конструкцији није учествовао (ученици једне групе решавају појединачно тест друге групе), организује прегледање тестова и презентацију резултата. Ученици врше избор задатака, решавају задатке, израђују кључ теста и припремају тест и кључ у неком програму за обраду текста, решавају тест друге групе, прегледају урађене тестове које је њихова група конструисала, обрађују добијене резултате и презентују их.
Овај задатак може бити веома користан за ученике који се припремају за завршни испит, а мотивација за реализацију ће бити на повишеном нивоу.
2. Коришћење динамичког софтвера
У циљу боље припреме за завршни испит, ученици могу током целе године припремати аплете коришћењем неког од бесплатних динамичких софтвера. Подељени у групе могу сами бирати области којима ће се бавити. Након договореног временског периода групе представљају свој рад осталима и на тај начин обнављају или утврђују градиво, а подстиче се и вршњачко учење. На овај начин ученици осмог разреда остављају својој школи вредан радни материјал који ће бити од користи осталим генерацијама, а који ће се временом усавршавати и на тај начин формирати база аплета за наставу. Неке од могућих тема су: график линеарне функције; решавање неједначина са апсолутним вредностима; конструкције углова, троуглова и четвороуглова; израчунавање површина

геометријских објеката; централна и осна симетрија, транслација и ротација; решавање једначина (проблеми кретања); сабирање и одузимање вектора.
*
Скоро све наставне теме у осмом разреду основне школе омогућавају да се приликом увежбавања, обнављања, систематизације и проверавања садржаја значајна пажња посвети примени усвојених знања на практичне проблеме из свакодневног живота. Примена стечених знања на конкретне задатке из праксе има за циљ да ученике оспособи за решавање разних, а конкретних проблемских ситуација и увери у значај математике за општи развој и технолошки напредак цивилизације, данас и кроз историју.
Динамички геометријски софтвери могу бити веома корисни за успешно остваривање исхода који се односе на геометрију простора, линеарну функцију, једначине и системе једначина. Софтверски алати су посебно препоручљиви за илустрацију својстава ортогоналне пројекције, приказивање исте просторне фигуре у различитим положајима, односно посматрање исте фигуре из различитих праваца, цртање и анализу графика линеарне функције, графичко решавање система итд.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Саставни део процеса развоја математичких знања у свим фазама наставе је и праћење и процењивање степена остварености исхода, које треба да обезбеди што поузданије сагледавање развоја и напредовања ученика. Тај процес започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Прикупљање информација из различитих извора (свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови) помаже наставнику да сагледа постигнућа (развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а важно је ученике оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у учењу.

ДОПУНСКА НАСТАВА

Ученика треба оспособити да :
- реши линеарне једначине у којима се непозната појављује само у једном члану
- влада појмовима коцка и квадар- уочава њихове моделе, зна њихове основне елементе и рачуна њихову површину и запремину
- влада појмовима купа, ваљак и лопта – уочава њихове моделе и зна да рачуна њихову површину и запремину
- одреди вредност функције дате таблицом или формулом
- изражава положај објекта сврставајући их у врсте и колоне, одреди положај тачке у првом квадранту координатног система ако су дате координате и обрнуто
- користи одговарајуће јединице за мерење дужине, површине, запремине, масе и углова
- претвара веће јединице дужине, површине, запремине и масе у мање
- при мерењу користи одговарајућу мерну јединицу, заокругљује величине исказане датом јединицом

План рада допунске наставе за осми разред по темама (36 часова):
1. Сличност – 2 часа
2. Тачка, права и раван -2 часа
3. Једначине и неједначине– 5 часа
4. Призма- 4 часа
5. Линеарне функције-3 часа

6. Графичко представљање података- 2 часа
7. Пирамида- 4 часа
8. Системи једначина са две непознате- 5 часова
9. Ваљак- 3 часа
10. Купа -3 часа
11. Лопта-3 часа.

ДОДАТНА НАСТАВА

Ученика треба оспособити да :
- графички интерпретира линеарну функцију
- користи једначине и неједначине да реши сложене текстуалне задатке
- реши линеарне једначине и неједначине и системе једначина са две непознате, као и једначине са апсолутном вредношћу
- израчунава површине и запремине полиедара и облих тела
- примењује особине подударности и сличности фигура
-тумачи дијаграме
- прикупи и обради податке и сам састави дијаграм и табеле

План рада додатне наставе за осми разред по темама (18/36 часова):
1. Једначине и функције са апсолутним вредностима– 3/6 часа
2. Линеарне функције и читање графика-3 /6часа
3. Системи једначина са две непознате-3/6 часа
4. Геометријска тела – полиедри (пресеци, пројекција, површина и запремина)- 3/6 часа
5. Елементи вероватноће. Графичко представљање података- 3/6 часа
6. Задаци комбинаторне природе- 3/6 часа

БИОЛОГИЈА

Циљ наставе биологије јесте да ученик, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем.
Изучавањем биологије код ученика треба развијати одговарајуће квалитете живота, навике, запажања, способности критичког мишљења, објективно и логичко расуђивање као и хумане односе међу половима.

ЗАДАЦИ НАСТАВЕ БИОЛОГИЈЕ СУ:

- схвате улогу и значај биологије за напредак човечанства и одрживог развоја
- разумеју поступност у развоју живог света;
- схвате да су жива бића груписана према сродности у пет царстава
- стекну основна знања о грађи и фнкционисању живих бића
- развију способност повезивања појмова и процеса у живим бићима и природи
- стекну знања о разноврсности и распрострањености живих бића
- схвате узајамне односе живих бића и животне средине, као и динамику кружења материје и протицања енергије
- развију осећање одговорности према стању животне средине

- схвате степен угрожености биосфере и улогу сваког појединца у њеној заштити и унапређивању;
- упознају грађу и функционисање човечијег организма
- стекну неопходне хигијенске навике за очување сопственог здравља и здравља других људи
- схватање да је полност саставни део живота и да човекова полност подразумева поштовање норми понашања које обезбеђују хумане односе међу људима;

ИСХОДИ: ученици треба да

- развију свест о властитом пореклу и положају у природи, разумеју еволутивни положај човека; - упознају грађу и функционисање људског организма;
- стекну одговорност за лично здравље и здравље других људи
- схвате да је полност саставни део живота и да човекова полност подразумева поштовање норми понашања који обезвеђују хумане односе међу људима

стекну радне навике и способности за самостално посматрање и истраживање

Р.БР.	**ОБЛАСТ / ТЕМА / МОДУЛ**	**МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ**	**ИСХОДИ** **По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:**
1.	ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	• комуникативна компетенција • естетичка компетенција • компетенција за одговоран однос према здрављу • компетенција за рад са подацима и информацијама • компетенција за решавање проблема • компетенција за сарадњ	• повеже грађу ћелијских органела са њиховом улогом у метаболизму ћелије; • повеже однос површине и запремине ћелије и тела са начином обављања основних животних функција; • идентификује регулаторне механизме у одржавању хомеостазе; • илуструје примерима везу између физиолошких одговора живих бића и промена у спољашњој средини;
2.	ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	- компетенција за учење - комуникативна компетенција - компетенција за одговоран однос према здрављу - компетенција за решавање проблема	• одговорно се односи према свом здрављу; • изрази критички став према медијским садржајима који се баве здравственим стиловима живота; • повеже промене настале у пубертету са деловањем хормона; • идентификује поремећаје у раду органа и система

		- компетенција за сарадњу - дигитална компетенција	органа изазваних нездравим начином живота;
3.	ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОГ СВЕТА	• комуникативна компетенција • компетенција за решавање проблема • компетенција за сарадњу	• доведе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети; • истражи давно нестале екосистеме;
4.	НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	- компетенција за учење - комуникативна компетенција - компетенција за рад са подацима и информацијама - компетенција за решавање проблема - дигитална компетенција	• повеже промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена; • повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције;
5.	ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	- компетенција за учење - комуникативна компетенција - компетенција за одговоран однос према према околини - компетенција за решавање проблема - компетенција за сарадњу - дигитална компетенција	• установи узрочно-последичну везу између губитка врста у екосистему и негативних последица у преносу супстанце и енергије у мрежама исхране; • критички процени последице људских делатности у односу на расположиве ресурсе на Земљи; • повеже утицаје еколошких чинилаца са распоредом карактеристичних врста које насељавају простор Србије; • истражи присуство инвазивних врста у својој околини и

			вероватне путеве насељавања; • истражи разлоге губитка биодиверзитета на локалном подручју;

КОРЕЛАЦИЈЕ

Унутар предмета: - корелација са градивом шестог, посебно у наставним темама 1,2 Између предмета: - српски језик и књижевност – израда домаћих задатака есејског типа, рад са текстом и обрада текста приликом израде презентација, читање и разумевање текста, издвајање кључних речи и најважнијих појмова - математика – рад са табелама, решавање Венових дијаграма - информатика и рачунарство – примена ИКТ технологија у изради домаћих задатака, прикупљању података и информација, фотографија и видео клипова - ликовна култура – израда паноа, плаката, цртежа, модела - физика - хемија - историја - географија Корелација биологије са другим наставним предметима планираће се током школске године што ће бити евидентирано у месечним плановима.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ РАДА УЧЕНИКА

Наставне теме су логички распоређене, а обухватају садржаје науке о човеку, здравственој култури и репродуктивном здрављу. Овако конципирани програм пружа ученицима основна знања, а ради лакшег разумевања и усвајања градива, наставник не треба да инсистира на детаљном опису грађе и функције, већ на обољењима и повредама појединих органа, пружању прве помоћи и стицању неопходних хигијенских навика, очувању личног здравља и здравља других људи, као и одговорном односу према репродуктивном здрављу.Предвиђено је да око 60% садржаја буде предвиђено за обраду, 40% за утврђивање и друге облике часова (вежбе, практичана рад и др.). По потреби овај план се може кориговати у корист часова утврђивања у зависности од специфичности одељења тј. уколико ученици спорије усвајају наставне садржаје. Нивое усвојености садржаја проверавамо различитим захтевима које постављамо пред ученике, водећи рачуна о томе који ниво желимо да проверимо. Проверавање може бити усмено или писмено. Пожељно је да се приликом оцењивања користе оба начина проверавања. Без обзира на то који тип проверавања користимо, важно је да код ученика развијамо логичко размишљање и повезивање, а не искључиво репродуктивна знања. Приликом писменог проверавања нивоа усвојености знања важно је комбиновати различите типове питања која код ученика стимулишу мисаоне активности на различитим нивоима, чиме можемо утврдити да ли су ученици градиво усвојили на нивоу знања, разумевања, примене или на неком другом нивоу. Треба подстицати ученика да самостално израђују презентације на одрђене теме, а нарочито из области Репродуктивно здравље, јер се на тај начин стичу радне навике и способности за самостално посматрање и истраживање. То може бити и један начин вршњачке едукације.

ПРОГРАМИ ОРИЈЕНТИСАНИ НА ИСХОДЕ И ПРОЦЕС УЧЕЊА

Структура програма свих наставних предмета је конципирана на исти начин. На почетку се налази циљ наставе и учења предмета за други циклус образовања и васпитања. У претходној табели, у петој колони, дефинисани су предметни исходи за крај седмог разреда.

Програми наставе и учења засновани су на општим циљевима и исходима образовања и васпитања и потребама и могућностима ученика седмог разреда. Усмерени су на процес

и исходе учења, а не на саме садржаје који сада имају другачију функцију и значај. Садржаји више нису циљ сами по себи, већ су у функцији остваривања исхода који су дефинисани као функционално знање ученика тако да показују шта ће ученик бити у стању да учини, предузме, изведе, обави захваљујући знањима, ставовима и вештинама које је градио и развијао током једне године учења конкретног наставног предмета. Овако конципирани програми подразумевају да оствареност исхода води ка развијању компетенција, и то како општих и специфичних предметних, тако и кључних, као и међупредметних.

ДОДАТНА НАСТАВА

Циљ додатне наставе биологије јесте проширивање и продубљивање знања ученика који се у већој мери интересују за биологију и који су на редовним часовима показали висок ниво савладаног градива, развијање способности и вештина ученика према њиховим интересовањима и склоностима и развијање такмичарског духа.

Задаци додатне наставе биологије:

- омогућити ученицима да у самосталним истраживачким радовима овладају основама научног метода;
- оспособити ученике да разумеју законе који владају у природи и њихов утицај на друштво
- развијати аналитичко и критичко мишљење;
- развијатиспособност истраживања и доласка до нових сазнања
- стварати ситуације у којима ће ученици примењивати претходно знање да би дошли до закључака
- стварати ситуације у којима ће ученици примењивати знање из других предмета да би могли да одговоре на питања из географије

На овим часовима ученици ће се припремати за:
такмичење ученика основних школа у организацији Министарства просвете и Српског биолошког друштва (школско, општинско, градско, републичко), смотру ученичких радова у организацији регионалних и републичких центара за таленте и Министарства просвете (регионално и републичко).

САДРЖАЈ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ **:**
- Значај органела у метаболизму ћелије; Улога и значај ензима
- Матичне ћелије
- Ендокрини систем. Улога хормона код биљака
- Чулно- нервни систем животиња. Рефлексни лук
- Хомеостаза
- Фотосинтеза, ћелијско дисање, транспирација
- Терморегулација
-Резултати крви и урина. Адолесценција
- Полно преносиве болести, заштита
- Календар живота. Излазак из воде на копно
- Пресвлачење инсеката. Цветање, плодоношење и сазревање плодова биљака
- Теорија еволуције. Постанак нових врста кроз еволуционе процесе
- Еволуција човека

ДОПУНСКА НАСТАВА

Допунски рад организује се за ученике који нису савладали садржаје у редовној настави.

Циљ допунске наставе биологије јесте да се ученицима који нису савладали садржаје биологије омогући лакше укључивање у редовни васпитно-образовни процес, као и да им се развију упорност, самосталност и тачност у раду.

Задаци допунске наставе:
оспособити ученике да овладају основним биолошких појмовима ради лакшег уклапања у редовни наставни процес;
омогућити ученицима да на што лакши начин надокнади.

САДРЖАЈ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ **:**
- Значај органела у метаболизму ћелије; Улога и значај ензима
- Матичне ћелије
- Ендокрини систем.
- Чулно- нервни систем животиња.
- Хомеостаза
- Фотосинтеза, ћелијско дисање, транспирација
- Терморегулација
- Промене у адолесценција
- Полно преносиве болести, заштита
- Календар живота. Излазак из воде на копно
- Фазе животног циклуса биљака и животиња
- Теорија еволуције.
- Еволуција човека

ТЕМЕ	ЦИЉЕВИ
УВОД ЕКОЛОГИЈА И ЖИВОТНА СРЕДИНА УГРОЖАВАЊЕ, ЗАШТИТА И УНАПРЕЂИВАЊЕ ЕКОСИСТЕМА ГЛОБАЛНЕ ПОСЛЕДИЦЕ ЗАГАЂИВАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ЖИВОТНА СРЕДИНА И ОДРЖИВИ РАЗВОЈ	- стварање разноврсних могућности да кроз различите садржаје и облике рада током наставе биологије. сврха, циљеви и задаци образовања, као и циљеви наставе биологије буду у пуној мери реализовани - упознавање еколошких појмова, - образовање за животну средину, - развијање потреба и могућности личног ангажовања у заштити животне средине, - усвајање и примена принципа одрживости, етичности и права будућих генерација на очувану животну средину. - упознају појам биолошке разноврсности и њен значај за опстанак и еволуцију живота на Земљи; - науче и схвате нивое организације живог света; - упознају предмет истраживања екологије и њен значај; - упознају компоненте животне средине; - упознају еколошке факторе и њихов значај за живи свет; - схвате основне односе исхране и повезаност живих бића.

ЖИВОТНА СРЕДИНА, ЗДРАВЉЕ И КУЛТУРА ЖИВЉЕЊА	

САДРЖАЈИ
• Микроскопирање једноћелијских праживотиња; • Сакупљање љуштурица и израда збирки љуштура мекушаца и бодљокожаца; • Израда инсектаријума; • *Мисао у ноћи вештица* „ Шишмиши су добри и лепи “ – текст К. Велса о необичном интересовању научника биолога Мерлина Тутла (дискусија); • Прилагођености црва на паразитски начин живота; Значај истих за човека; • Израда збирки јаја различитих врста птица; • Грегор Мендел и правила наслеђивања; • Значај учења Чарлса Дарвина; • Борба за опстанак, селекција и природно одабирање; • Геолошке карактеристике и геолошка доба.

ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

Р. БР.	**ОБЛАСТ / ТЕМА / МОДУЛ**	**МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ**	**ИСХОДИ**
1.	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	Компетенција за целоживотно учење Комуникација Решавање проблема Рад с подацима и информацијама	Ученик ће бити у стању да: описује улогу технике, технологије и иновација у развоју заједнице и њихово повезивање. разликује основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничко-технолошком подручју. наводи занимања у области технике и технологије. процењује сопствена интересовања у области технике технологије. организује радно окружење у кабинету. правилно и безбедно користи техничке апарате и ИКТ уређаје у животном и радном окружењу.
2.	САОБРАЋАЈ	Компетенција за целоживотно учење Комуникација Решавање проблема	Ученик ће бити у стању да: класификује врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени,

		Рад с подацима и информацијама	наводи професије у подручју рада саобраћаја, направи везу између савременог саобраћаја и коришћења информационих технологија, разликује безбедно од небезбедног понашања пешака, возача бицикла и дечијих возила, правилно се понаша као пешак, возач бицикла и дечијих возила у саобраћају, користи заштитну опрему за управљање бициклом и дечијим возилима, аргументује неопходност коришћења сигурносних појасева на предњем и задњем седишту аутомобила и увек их користи као путник, повеже место седења у аутомобилу са узрастом ученика, одговорно се понаша као путник у возилу, показује поштовање према другим учесницима у саобраћају, анализира симулирану саобраћајну незгоду на рачунару и идентификује ризично понашање пешака и возача бицикла, користи заштитну опрему за управљање бициклом и дечијим возилима.
3.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	Компетенција за целоживотно учење Комуникација Решавање проблема Рад с подацима и информацијама Дигитална компетенција	Ученик ће бити у стању да: самостално црта скицом и техничким цртежом једноставнији предмет, преноси податке између ИКТ уређаја, користи текст процесор за креирање докумената, примењује основне поступке обраде дигиталне слике на рачунару, користи програм за обраду текста за креирање документа са графичким елементима, представи идеје и планове за акције које предузима користећи савремену информационо-комуникациону технологију и софтвер,

			користи интернет сервисе за претрагу и приступање онлајн ресурсима.
4.	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	Компетенција за целоживотно учење Комуникација Решавање проблема Рад с подацима и информацијама Дигитална компетенција	Ученик ће бити у стању да: повезује својства природних материјала са применом, објасни технологије прераде и обраде дрвета и коже, производњу папира, текстила и коже, сече, спаја и врши заштиту папира, текстила, коже и дрвета, правилно и безбедно користи алате и прибор за ручну механичку обраду (маказе, моделарска тестера, брусни папир, стега), направи план управљања отпадом, самостално израђује једноставан модел, самостално проналази информације потребне за израду предмета/модела користећи ИКТ и интернет сервисе.
5.	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	Компетенција за целоживотно учење Комуникација Решавање проблема Рад с подацима и информацијама Дигитална компетенција Сарадња	Ученик ће бити у стању да: самостално проналази информације потребне за израду предмета/модела користећи ИКТ уређаје и Интернет сервисе, одабира материјале и алате за израду предмета/модела, мери, обележава и оцртава предмет/модел, ручно израђује једноставан предмет/модел користећи папир и/или дрво, текстил, кожу и одговарајуће технике, поступке и алате, користи текст процесор за креирање докумената реализованог решења, самостално представља пројектну идеју, поступак израде и решење/производ, показује иницијативу и јасну оријентацију ка остваривању циљева и постизању успеха, планира активности које доводе до остваривања циљева укључујући оквирну процену трошкова,

			активно учествује у раду пара или мале групе у складу са својом улогом и показује поштовање према сарадницима, пружи помоћ у раду другим ученицима, процењује остварен резултат и развија предлог унапређења.

ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

Циљ Циљ наставе и учења информатике и рачунарства је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, производњу дигиталних садржаја и креирање рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– унесе и мења податке у табели; – разликује типове података у ћелијама табеле; – сортира и филтрира податке по задатом критеријуму; – користи формуле за израчунавање статистика; – представи визуелно податке на одговарајући начин; – примени основне функције форматирања табеле, сачува је у пдф формату и одштампа; – приступи дељеном документу, коментарише и врши измене унутар дељеног документа; – разуме на које све начине делимо личне податке приликом коришћења интернета; – разуме потенцијалне ризике дељења личних података путем интернета, поготову личних података деце; – разуме везу између ризика на интернету и кршења права;	**ИКТ (10)**	Радно окружење програма за табеларне прорачуне. Креирање радне табеле и унос података (нумерички, текстуални, датум, време....). Формуле и функције. Примена формула за израчунавање статистика. Сортирање и филтрирање података. Груписање података и израчунавање статистика по групама. Визуелизација података – израда графикона. Форматирање табеле (вредности и ћелија) и припрема за штампу. Рачунарство у облаку – дељене табеле (нивои приступа, измене и коментари).
	ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ (2)	Заштита личних података. Права детета у дигиталном добу Отворени подаци.

– објасни појам „отворени подаци”; – успостави везу између отварања података и стварања услова за развој иновација и привредних грана за које су доступни отворени подаци; – унесе серију (низ) података; – изврши једноставне анализе низа података (израчуна збир, просек, проценте, ...); – графички представи низове података (у облику линијског, стубичастог или секторског дијаграма); – унесе табеларне податке или их учита из локалних датотека и сними их; – изврши основне анализе и обраде табеларних података (по врстама и по колонама, сортирање, филтрирање, ...); – изврши анализе које укључују статистике по групама; – сарађује са осталим члановима групе у свим фазама пројектног задатка; – сарадднички осмисли и спроведе фазе пројектног задатка; – самовредднује своју улогу у оквиру пројектног задатка/тима; – креира рачунарске програме који доприносе решавању пројектног задатка; – поставља резултат свог рада на Интернет ради дељења са другима уз помоћ наставника; – вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности за које је био задужен.пројектног задатка/тима; – креира рачунарске програме који доприносе решавању пројектног задатка;	**РАЧНАРСТВО (12)**	Програмски језици и окружења погодни за анализу и обраду података (Jupyter, Octave, R, ...). Унос података у једнодимензионе низове. Једноставне анализе низова података помоћу библиотечких функција (сабирање, просек, минимум, максимум, сортирање, филтрирање). Графичко представљање низова података. Унос и представљање табеларно записаних података. Анализе табеларно записаних података (нпр. просек сваке колоне, минимум сваке врсте, ...). Обраде табеларно записаних података (сортирање, филтрирање, ...). Груписање података и одређивање статистика за сваку групу.
	ПРОЈЕКТНИ ЗАДАТАК (10)	Онлајн упитник (креирање – типови питања, дељење – нивои приступа и безбедност). Онлајн упитник (прикупљање и обрада података, визуализација). Отворени подаци. Инфографик. Управљање дигиталним уређајима (програмирање уређаја). Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења. Израда пројектног задатка у корелацији са другим предметима.

– поставља резултат свог рада на Интернет ради дељења са другима уз помоћ наставника; – вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности за које је био задужен.		Вредновање резултата пројектног задатка.

Кључни појмови садржаја: анализа података, табеларни прорачуни, статистика, визуализација података, дељене табеле, лични подаци, отворени подаци, инфографик.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Програм наставе и учења информатике и рачунарства, у другом циклусу основног образовања и васпитања, организован је по спиралном моделу и оријентисан је на остваривање исхода. Исходи су јасни и прецизни искази о томе шта ученик зна да уради и вредносно процени по завршетку процеса учења. Наставни програм предмета информатика и рачунарство се састоји из три тематске целине: Информационо-комуникационе технологије (скр.ИКТ), Дигитална писменост и Рачунарство.

Да би сви ученици остварили предвиђене исходе, потребно је да наставник упозна специфичности начина учења својих ученика и према њима планира и прилагођава наставне активности. Наставник треба да осмисли активности тако да укључују практичан рад уз примену ИКТ-а, повезивање различитих садржаја из других тема унутар самог предмета, као и са другим предметима. Пожељно је да планиране активности ученика на часу прати сажето и јасно упутство за реализацију задатка, уз евентуалну претходну демонстрацију поступка од стране наставника. Оставити простор за ученичку иницијативу и креативност – кроз дискусију са ученицима одабирати адекватне алате, концепте и стратегије за реализацију одређених активности. У току реализације планираних активности радити на успостављању и неговању навика и понашања као што су поступност, аналитичност, истрајност, самосталност у раду, али и спремност на сарадњу и одговоран приступ тимском раду.

Достизање дефинисаних исхода може се остварити уз одређени степен слободе наставника како у избору метода рада, програмских алата и технологија (рачунар, дигитални уређај...), тако и у редоследу и динамици реализације елемената различитих тематских области. На интернету и у литератури се могу наћи примери добре праксе које, уз прилагођавање условима рада и поштовање ауторских права, треба користити у настави и учењу.

С обзиром на то да је настава овог предмета теоријско-практичног карактера часове треба остваривати са одељењем подељеним на групе. Програм наставе и учења може се остваривати на самосталним или спојеним часовима у складу са могућностима школе. Подсетити ученике на значај поштовања правила која важе у кабинету и у раду са рачунарима и опремом, кроз демонстрацију и личну активност ученика (правилно укључивање, пријављивање, коришћење, одјављивање и искључивање рачунара).

Наставницима се препоручује да у току осмог разреда, ради развијања међупредметних компетенција и остваривања корелације са другим предметима, реализују са ученицима

најмање два пројектна задатка који обухватају теме и из других предмета. Време реализације пројектних задатака (једног из области ИКТ и Дигитална писменост и другог из области Рачунарство) одређује наставник у договору са ученицима и са наставницима других предмета, који обухватају област изабране теме. При избору тема, понудити неколико пројектних тема и омогућити тимовима ученика да одаберу ону која највише одговара њиховим интересовањима.

Предлог за реализацију програма

Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање и систематизацију градива).

Информационо-комуникационе технологије (10)

Дигитална писменост (2)

Рачунарство (12)

Пројектни задаци (10)

Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација знања), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима, односно да планира како да оствари исходе, које методе и технике да примени, као и које активности ће за то одабрати. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична знања и вештине која су ученику потребна за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, исходе предвиђене програмом треба разложити на мање који одговарају активностима планираним за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за друге потребно више времена, више различитих активности и рад на различитим садржајима. Исходе треба посматрати као циљ коме се тежи током једне школске године. Наставу у том смислу треба усмерити на развијање компетенција, и не треба је усмерити само на остваривање појединачних исхода.

При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати, где год је то могуће, да ученици самостално изводе закључке. Основна улога наставника је да буде организатор наставног процеса, да подстиче, организује и усмерава активност ученика. Ученике треба упућивати да, осим уџбеника, користе и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену у решавању разноврсних задатака.

На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Избор метода и облика рада зависи од наставних садржаја које треба реализовати на часу и предвиђених исхода, али и од специфичности одређеног одељења и индивидуалних карактеристика ученика.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Анализа података

Анализа података и доношење закључака и одлука на основу података представља једну од најзначајнијих вештина у савременом друштву. Стога је ова тема у фокусу током читавог осмогразреда, и подаци и њихова анализа се обрађују кроз све три тематске целине. У оквиру теме ИКТ, подаци се обрађују и анализирају коришћењем програма за табеларне прорачуне, у оквиру теме Дигитална писменост прича се о поузданости

података и значају заштите података и приватности, док се у оквиру теме Рачунарство приказује обрада података применом специјализованих програмских језика и окружења. Подаци су у рачунарима обично организовани табеларно. На пример, информациони системи предузећа дају могућност извоза разних извештаја у облику табела. У последње време је све чешћа пракса да уместо традиционалних извештаја које можемо одштампати и презентовати на папиру информациони систем извештај даје у форми Excel табеле у којој можемо сами да сортирамо, филтрирамо, групишемо и сумирамо податке, правимо дијаграме, а ако умемо, радимо и напредније анализе. Поред података извезених из разних информационих система (на пример, електронских дневника школе), на располагању је све више отворених података који могу да се користе. Када се на вебу нуди преглед неких података, све се чешће очекује да постоји могућност преузимања комплетних података, тако да свако може да их анализира како жели. Наравно, то је повезано и са политиком до које мере неко жели да отвори своје податке, али у случајевима када подаци треба да су авно доступни очекује се да и у техничком смислу буду отворени.

У оквиру едукативних материјала за Информатику и рачунарство за 8. разред треба да постоји неколико скупова података пажљиво припремљених за потребе наставе и учења. Као основа се могу користити отворени подаци или подаци из нечијег информационог система (уз одобрење власника података) које евентуално можемо додатно припремити да би били згоднији за наставу.

Подаци треба да буду из домена који су блиски ученицима. Један такав пример чини електронска дневничка евиденција ученика једног одељења или школе. Уз имена ученика, у једној табели се обично налазе њихове закључне оцене из различитих предмета, а у другој њихови изостанци. Слично, може се посматрати табела резултата неког такмичења у којој су уз имена ученика доступни и називи школа одакле долазе, окрузи и поени ученика на појединачним задацима. Поред домена везаних за школу и наставу, интересантан домен могу представљати спортски резултати и статистике појединих играча, затим подаци о музици и филмовима и слично. Поред отворених, унапред припремљених података, препоручује се коришћење података који ученици сами креирају на основу примера из реалних животних ситуација: планирање и приказ кућног буџета, пригодан пример за пословање продавнице са одређеним бројем артикала, трошковник за летовање и слично.

Веома је значајно да ученици разумеју смисао различитих анализа података и да умеју да изведу закључке на основу добијених резултата. Кроз мноштво примера обучити ученике да самостално могу да одреде анализе (статистике, графиконе) које ће им омогућити да на основу података дају одговоре на постављена питања, уоче правилности међу подацима, корелације и евентуалне узрочно-последичне зависности.

Информационо-комуникационе технологије

Пре преласка на опис програма за табеларна израчунавања поновити укратко са ученицима значење појмова: податак, информација и информатика (са нагласком на примени и значају података и информација у савременом друштву, не инсистирајући на прецизним дефиницијама). Дискутовати о могућим начинима прикупљања података (из постојеће документације, анкетирањем, прикупљањем отворених података…), обраде прикупљених података, представљања података (подсећањем на раније уведене примене табела у склопу текстуалних докумената и презентација са табелама) и преношења информација уз помоћ дигиталних уређаја савременом друштву. Описати значење појма аутоматске обраде података и укратко описати различите могућности аутоматске обраде података.

Радно окружење изабраног програма за табеларне прорачуне

Представити изабрани програм за табеларне прорачуне и његову примену у различитим областима (нпр. креирање спискова, евиденција, израчунавање трошкова, прихода, расхода…). Навести примере из реалних животних ситуација у којима познавање рада у овим програмима олакшава обављање конкретних задатака (на пример, обрада резултата контролног задатка, израчунавање успеха ученика одељења, вођење месечног буџета домаћинства. Поменути занимања која имају потребу да користе овакве програме за разне прорачуне и вођење евиденције: економисти, рачуновође, инжењери...).
Увести *концепт радне табеле* у изабраном програму, са освртом на раније употребљаване табеле за представљање података у програмима за обраду текста и/или израду мултимедијалних презентација.
Укратко описати улогу основних елемената радног окружења одабраног програма за табеларне прорачуне (менија, палета са алаткама, картица, статусне линије...). Увести појмове: радна свеска, радни лист (радна табела, табела), ћелија (поље), ред (врста),колона и опсег (распон) ћелија. Приликом рада са радним свескама које могу имати више радних листова (табела), приказати поступак промене активног радног листа и именовања појединачних радних листова. Описати навигацију (кретање) кроз табелу (коришћењем миша и тастатуре). За ефикасније кретање кроз табелу користити приказати основне пречице на тастатури.

Унос података

Описати поступак уноса података, водећи рачуна о типу података који се уноси. Демонстрирати унос целих бројева (бројева без децимала), реалних бројева (бројева са децималама), текста, датума, времена и новчаних валута. Нагласити предности нумеричке тастатуре при уносу нумеричких података. Приказати могућност уноса текста у више редова у једну ћелију табеле. Скренути пажњу на различито поравнавање садржаја ћелија у зависности од типа података (и објаснити да су бројеви поравнати надесно, исто као код потписивања приликом сабирања у математици). Скренути пажњу на то да програми тип података одређују аутоматски, на основу садржаја ћелије, што може довести до неочекиваног и нежељеног понашања (нпр. погрешног препознавања броја телефона који почиње са 06... или јединственог матичног броја грађана ЈМБГ, као нумеричког податка, до препознавања броја
као датума и слично). Приказати поступке експлицитне промене типа податка (форматирања ћелија) на нивоу појединачних ћелија, редова, колона и селектованих распона ћелија. Приказати подешавање приказа бројева на одређени број децимала, као и приказа у облику процената. Приказати подешавање формата приказа датума и времена. Истаћи разлику између категорије података и формата приказа (на пример, податак категорије датум може бити приказан у формату са нумеричком, али у формату са текстуалном ознаком месеца, док број може бити приказан у облику процента или обичног децималног записа). Демонстрирати различит приказ и тумачење истог податка при промени формата ћелија
Демонстрирати могућности копирања и премештања садржаја ћелија, редова, колона или опсега. Демонстрирати могућности уметања и брисања редова тј. колона, као и промене редоследа редова тј. колона. Демонстрирати могућност претраге и замене садржаја ћелија табеле.
Приказати поступак снимања радне табеле, учитавања података из снимљене радне табеле, као и увоза података из текстуалних датотека (података раздвојених зарезима, csv). Приказати могућност снимања табеле у облику шаблона.

Приказ, форматирање и штампање података из табеле

Приказати могућност сакривања и поновног приказивања редова и колона табеле. Приказати могућност поделе приказа табеле (пре свега у сврху фиксирања линије

заглавља која остаје при врху током скроловања садржаја веће табеле). Представити опције за побољшање прегледности података груписањем редова и колона, као и замрзавањем изабране области (окна) како би иста била стално видљива при прегледу остатка садржаја радног листа.
Приказати могућности естетског подешавања и обликовања садржаја табеле (подешавање боје ћелија, оквира, боје текста, фонта и његове величине, ширине колона, висине редова, порав навања текста у ћелијама и слично). Приказати могућности стили зовања ћелија унапред дефинисаним стиловима, као и конверзије опсега ћелија у табелу са већ дефинисаним изгледом које нуди програм.
Приказати могућност спајања суседних ћелија и раздвајања групе ћелија на појединачне ћелије. Приказати примену у форматирању насловних ћелија табеле и скренути пажњу на то да груписање онемогућава разне обраде података из табеле (те га треба избегавати у централном делу табеле који садржи податке).
У склопу припреме за штампу представити могућности програма за издвајање употребљене од неупотребљене радне површине листа радне свеске. Приказати како је могуће извршити прелом страница једног листа радне табеле уколико прелазе оквире формата штампане странице. Приказати штампу радног листа и радне табеле (пре свега у PDF документ). Указати на предности претходног прегледа пре саме штампе и опције: корекције маргина, оријентације и величине страница, области за штампу, прелома страница као и могућност понављања заглавља табеле на свакој одштампаној страници. Подсетити ученике на стандардна подешавања штампе са којима су се већ сусретали у програмима за рад са текстом (избор страна за штампу, број копија, обострана штампа, скалирање садржаја ...).

Планирање организације података, креирање радне табеле

Нагласити важност планирања, које треба да претходи процесу креирања радне табеле у самом програму. Изабрати адекватан пример, близак ученицима како би уочили битне елементе органи зације података у радној табели. Погодан пример, могао би бити представљање успеха ученика школе, изостанци ученика, табеле за такмичење. Напоменути и конкретне користи од израде таквих табела, на пример за разредног старешину или школу (за ове потребе могуће је креирати радну свеску – „Успех ученика осмог разреда”, радна свеска би могла имати: лист1 за 8/1, лист2 за 8/2...лист *n* – који би приказивао збирно податке за сва одељења осмог разреда)

Планирање организације података

За изабрани пример (креирање радне свеске: „Успех ученика осмог разреда”) приказати поступак планирања и креирања радне свеске, свако одељење може да креира по један радни лист а наставник да преузме најбоље урађене примере за свако одељењеи демонстрира повезивање радних листова и креирање радног листа успех ученика осмог разреда, израду графикона, шаблона и подели ученицима као пример за даљи рад на овом документу.
У поступку планирања, извршити са ученицима анализу података, које је потребно да садржи таква табела. Навести релевантне изворе за прикупљање података у окружењу на које се подаци односе (на пример, окружење школа, за извор изабрати Дневник рада одељења), планира конкретан скуп података који је потребан да би ученици могли да планирају обраду података (на пример израчунавање појединачног просека по ученику и просека за сваки предмет, планирају које ћелије ће обухватити формулом, који математички модел да примене и осмисле формулу која се може применити у изабраном програму). Демонстрирати поступак избора одговарајућих функција, методе повезивања података уносом формуле којом се одређује успех одељења. Демонстрира се и израда радног листа за потребне збирне податке за осми разред.

Описати укратко појмове *ентитет* и *атрибути*. Нагласити како је у уобичајеном поступку планирања радне табеле, потребно да се прво одреди шта је у задатку *ентитет* (у нашем примеру то је ученик) и како се може описати у табели помоћу *атрибута* (скуп карактеристика којима се описује ентитет: *редни број, име, име родитеља, презиме, подаци о постигнутом успеху из предмета, као и владања, одређивање које оцене не улазе у просек и како се решава проблем са ...*).

Уобичајено је да се ентитет (ученик) представља у једном реду (за сваког ученика по један ред табеле), а да се атрибути (карактеристике) представљају по колонама. Препоручити да приликом планирања примене принцип, да *сваки атрибут описује посебну карактеристику* (свака колона носи назив издвојеног податка, на пример: уместо једне колоне „Име и презиме" треба двојити у две колоне, са описима: „Име" и „Презиме" ученика).

Креирање табеле

Након планирања наставник описује поступак креирања радне свеске у изабраном програму за табеларне прорачуне. За опис *ентитета* (у нашем примеру: *ученик*), уобичајено је да се у првом реду са лева на десно уносе називи колона – *атрибути* (у нашем примеру: *редни број, име, име родитеља, презиме, српски, први страни језик, историја, ...*), а у сваком наредном врши се унос вредности за сваки од атрибута уписивањем одговарајуће вредности у засебној колони. Нагласити могућност додавања колона и редова иако нису планиране пре креирања радне свеске (у нашем примеру, ако нам је потребно да знамо број дечака и девојчица у одељењу, можемо да додамо посебну колону пол уместо да, на пример, све врсте са дечацима обојимо у плаву, а све врсте са девојчицама обојимо у црвену боју). Објаснити како је најбољем податке записати у табеларној форми, да би се касније једноставније и ефикасније са њима радило (на пример, да први ред садржи наслове колона, да нема спајања ћелија, да су сви подаци у повезаном правоугаоном распону ћелија, да су евентуални додатни подаци, на пример, напомене раздвојени празним редом од главног дела табеле). Демонстрирати предности овакве организације (на пример, кроз аутоматско сортирање без експлицитног означавања распона).

Објаснити да се подаци могу уносити било на један радни лист у једној табели (представљање ученика свих одељења на радном листу „осми разред"), или да користимо више табела односно више листова (у нашем примеру, ако се креира само једна радна табела са успехом ученика осмог разреда, подаци о свим ученицима могу бити унети у исту табелу тако што се додаје колона у којој ће бити приказана ознака одељења, или да решење представимо креирањем посебне табеле за свако одељење, где се сваки лист табеле може именовати ознаком одељења).

Сортирање података

Описати појам *сортирање*. Представити поступак који се примењује приликом сортирања, на примеру сортирања нумеричких и текстуалних података. На реалним примерима илустровати потребу за сортирањем података. Сортирање вршимо у циљу одређивања редоследа *ентитета* на изабраном примеру (на нашем примеру, редоследа ентитета *ученика*: сортирањем ученика једног одељења на основу презимена или на основу просечне оцене за успех), у циљу груписања ентитета пре одређивања статистика појединачних група (на пример, сортирање учесника такмичења на основу школе из које долазе, разреда који похађају ако се сви налазе у истој радној табели, пре израчунавања просечног броја поена за сваку школу или разред), у циљу уочавања и уклањања дупликата (на пример, одређивања броја пријављених учесника семинара, ако су се неки учесници грешком пријавили више пута), у циљу упоређивања два списка и слично. Приказати могућност сортирања редова на основу вредности у одабраној колони. Дефинисати растући/неопадајући и опадајући/нерастући поредак и приказати поступак

којим се бира поредак приликом сортирања. Дискутовати подразумевани поредак нумеричких и текстуалних података (абецедни – лексикографски поредак). Приказати поступке које треба применити у програму за табеларна израчунавања за потребе сортирања на основу *више критеријума,* тј. по подацима у више колона (објаснити значење појма на конкретном примеру, сортирати ученике на основу презимена, а оне са истим презименом на основу имена или сортирати ученике на основу одељења из које долазе, а оне из истог одељења на основу просечне оцене). Нагласити да се приликом сортирања најчешће сортирају редови (утврђује се редослед редова), али да је могуће сортирати и променити редослед колона табеле (овај поступак није неопходно демонстрирати). Нагласити важност претходног селектовања пре примене поступка сортирања (ако постоји селекција дела табеле, сортира се извршава само на селектовани распон, што некада може довести до грешака).

Елементарне статистике, формуле, функције

Описати појам *статистика* (навести препознатљиве примере статистичких података на нивоу одељења и указати на сврху, као на пример: број дечака/број девојчица у односу на укупан број ученика у одељењу, говори о родној заступљености ученика у одељењу). Најважније статистике серија података су: број података у серији, збир, аритметичка средина, минимум и максимум. Демонстрирати неколико начина како се ове статистике израчунавају за одређени распон ћелија или целе врсте или колоне. Приказати очитавање статистика селектованих ћелија са статусне линије. Приказати како се збир може израчунати применом алатке за аутоматско сумирање. Истаћи добру праксу да се вредност статистике раздвоји празним редом од табеле. Увести појам формуле, адресе ћелије (нпр. A3) и адресе распона ћелија (нпр. A3:B5). Скренути пажњу на обавезност навођења знака једнако на почетку формуле. Скренути пажњу на разлику између приказа формуле у пољу за унос података и приказа њене вредности у ћелији. Рећи да се формуле могу користити за израчунавање вредности елементарних математичких израза, али да им то није главна намена. Приказати употребу функција SUM, COUNT, MAX, MIN, AVERAGE (Корелирати појмове који се употребљавати и математичке моделе који су у основи ових функција). Дискутовати утицај празних ћелија и ћелија које не садрже нумеричке вредности на резултат (приказати функције COUNTA, COUNTBLANK, AVERAGEA и слично). Поменути да поред ових основних статистичких функци ја програми за табеларна израчунавања имају могућност израчунавања вредности много ширег скупа функција, приказати палету за избор функција и продискутовати основне категорије функција (математичке, финансијске, статистичке...), без инсистирања на детаљима појединачних функција (Приказати употребу функције IF на изабраном примеру, поступак и начин приказивања одгова рајуће вредности за успех ученика исписује у одговарајућој ћелији текст „одличан”, уколико су у ћелији за просечну оцену добијене вредности „веће или једнаке 4,5”).

Копирање формула, адресирање

Приказати могућност да се формула примењена на једну врсту/колону примени на друге врсте/колоне. Један начин представља копирање садржаја ћелије са формулом, а други представљанразвлачење ћелије мишем преко суседних ћелија које треба да садрже исту формулу. Увести појам релативне адресе и описати како се релативне адресе аутоматски мењају приликом копирања формуле из једне у другу ћелију (приказати поступак копирања формуле, креирањем формуле у првој ћелији колоне просечна оцена и демонстрирати превлачење, дискутовати садржаје по случајном узорку у колони).

Приказати могућност креирања колона са изведеним вредностима коришћењем копирања формула у којима се користе релативне адресе (на пример, ако је у једној

колони дата јединична цена, а у другој количина робе, креирати колону која садржи укупну цену сваког производа).
Приказати могућност копирања вредности израчунатих формулама (а не самих формула), помоћу опције специјалног лепљења (енгл. paste special).
Навести примере у којима релативно адресирање није пожељно и у којима се приликом копирања формуле жели реферисање ка истој, фиксној адреси. Увести појам апсолутног адресирања (нпр.
A3) и мешовитог адресирања (нпр. $A3 или A$3) чијим се коришћењем у формулама то постиже (на нашем примеру проценат броја дечака или броја девојчица у односу на укупан број ученика у одељењу/разреду). Увести могућност именовања појединачних ћелија или распона ћелија и коришћење таквих имена у формулама

Филтрирање података

Дефинисати *филтрирање* као поступак издвајања података који одговарају неком критеријуму (на пример, издвојити податке о ученицима из исте школе, у нашем примеру; издвојити податке о ученицима који имају „одличан" успех, просечну оцену 5,00, у некој табели која прати изостајање ученика оне који имају више од 50 оправданих изостанака или ако се прави табела која прати кућни буџет, издвојити податке о уплатама током марта текуће године). Приказати поступак уметања падајућих менија за филтрирање у наслове колона и филтрирање њиховом применом.
Приказати израчунавање статистика само оних редова које задовољавају одређени критеријум. Увести функције COUNTIF, SUMIF, AVERAGEIF и слично. Приказати израчунавање статистика након филтрирања података применом функције SUBTOTAL или применом функција COUNTVISIBLE, SUMVISIBLE, AVERAGEVISIBLE и слично.

Груписање података и статистике појединачних група

У неким ситуацијама желимо да израчунамо статистике унутар појединачних група у табели. На пример, уколико у нашу табелу успех ученика додамо и изостајање за сваког ученика и израчунамо укупан број изостанака, можемо ако нам је то потребно да израчунамо просечни број оправданих изостанака унутар сваке категорије успеха ученика (да бисмо проверили да ли ученици са слабијим успехом више изостају него они са бољим). Приказати како се груписање може остварити сортирањем података по кључу на основу којег се врши груписање и како се након тога статистике за сваку групу могу добити израчунавањем суб-тотала.
Алтернативни приступ којим се ово може постићи је креира ње *изведене* (*пивот табеле*). Описати значење термина *изведена табела*, приказати на конкретном примеру поступак који треба применити, како би се креирала изведена табела. Приказати варијанте у којој се израчунавају статистике података груписаних на основу једног и на основу два критеријума (на пример, просечна оцена из математике за свако од одељења, а затим просечна оцена из математике за свако одељење и сваку категорију успеха). Приказати израчунавање различитих статистика (броја података у свакој групи, збира, просека, минимума, максимума). Скренути пажњу на то да се садржај изведених табела не ажурира аутоматски приликом измене оригиналних података.

Визуелизација података

Нагласити да је један од видова визуализације података и сама табела, али да се појам *визуелизација* најчешће *односи на графичко представљање података*. Указати на предности графичког приказа података у смислу лакшег разумевања и анализе података у односу на табеларни приказ. Представити могућности креирања различитих *типова графикона* (линијски, стубичасти, секторски) и *мини графикона* (енгл. sparklines), као и коришћење већ *уграђених модела форматирања*. Нагласити значај одабира података који се стављају на координате осе (приказати и на изабраном примеру, радног листа успех ученика осмог разреда на посебним табелама успех по одељењима, просечан број

изостанака по одељењима, проширити анализу у односу на просек у школи, а за очитавање са графика могу се посматрати максимални, минимални резултати одељења у односу на просек у школи и сл.). Приказати могућност визуелизације и упоређивања више серија података на истом графикону (на пример, кретање температура у два удаљена града током истог временског периода). Приказати коришћење и подешавање легенде на графиконима. Демонстрирати како се графички приказ података аутоматски ажурира при измени вредности у оним ћелијама које су обухваћене (референциране) при креирању графичког приказа. Указати на могућности накнадних корекција креираних графикона које се тичу: измена типа графикона, селекције података за приказ, замене редова и колона, натписа (као на пример при врху придружити нумеричку вредност) као и форматирања приказаног садржаја.

Форматирање табеле и припрема за штампу

Истаћи важност лако читљивог приказа података при поде шавању: висине колона и ширине редова, избору фонта и поравнања садржаја, истицања појединачних ћелија или опсега ћелија– уоквиравањем, бојењем или сенчењем. При том приказати могућности стилизовања ћелија унапред дефинисаним стиловима, као и конверзије опсега ћелија у табелу са већ дефинисаним изгледом које нуди програм.

Представити опције за побољшање прегледности података груписањем редова и колона, као и замрзавањем изабране области (окна) како би иста била стално видљива при прегледу остатка садржаја радног листа. Указати на предности претходног прегледа пре саме штампе и опције: корекције маргина, оријентације и величине страница, области за штампу, прелома страница као и могућност понављања заглавља табеле на свакој одштампаној страници. Подсетити ученике на стандардна подешавања штампе са којима су се већ сусретали у програмима за рад са текстом (избор страна за штампу, број копија, обострана штампа, скалирање садржаја ...). За сваки пример демонстрирати селектовање: ћелија, опсега ћелија, зоне за штампање, приказ пре штампе, подешавање оквира ћелија и табеле, копирање, лепљење формула и функција и других садржаја, подешавање ширине колоне, висине реда, повезивање и центрирање садржаја у табелу (Wrap text и Marge&Center), форматирање слова и нумеричких података и израду и форматирање графикона.

Рачунарство у облаку – дељене табеле

Подсетити ученике на појам који су већ сретали, рачунарство у облаку. Нагласити две основе особине које рачунарство у облаку омогућава: складиштење и дељење датотека. Обновити са ученицима појмове дељени диск, дељени документи и креирање и отпремање датотеке. Објаснити креирање онлајн табеларног документа преко опције табеле Гугл табеле, унос и едитовање података, дељење табеле и права приступа (може да измени, може да коментарише и може да види).

Дигитална писменост

Отворити наставну тему разговором са ученицима чији је циљ да осигура њихово разумевање природе личних података и начина на које се они деле и злоупотребљавају у дигиталном окружењу. Право на заштиту личних података и приватности јесте једно од основних људских права које је, наглим развојем дигиталне технологије и интернета, озбиљно доведено у питање. У ери великих података, лични подаци третирају се као „нова нафта”. Наставник треба да упозна ученике како се користе подаци које о корисницима интернета, њиховим активностима и понашању, прикупљају претраживачи интернет страница, саме интернет странице и друштвене мреже. Посебну пажњу треба посветити креирању личног профила ученика на интернету, било да је у питању играње видео-игара, друштвене мреже или веб-сајтови за учење.

Наставник треба да упозна ученике и са правима детета прописаним Конвенцијом о правима детета и појасни да се она односе и на дигитално окружење. Уместо питања *да*

ли права детета важе и у дигиталном свету, стручњаци су покренули друго питање: *како осигурати пуно поштовање права детета у дигиталном свету.* С обзиром на то да је Конвенција о правима детета најважнији међународни документ којим се штите права детета, наставник посебно треба да упозна ученике са члановима 2, 16, 17, 19, 34 и 35. Конвенције, стављајући их у контекст ризика и кршења права деце на интернету (изложеност дигиталном насиљу; говор мржње, стереотипу, предрасуде; изложеност непримереним садржајима; злоупотреба личних података и идентитета).

Наставник треба да подстакне ученике да идентификују начине на које одрасли својим понашањем у дигиталном окружењу крше право детета на приватност, као и да им помогне да разумеју улогу одраслих (родитеља, наставника, креатора интернет садржаја и јавних политика) у заштити њихових права у дигиталном окружењу. Препознавање узрасних ограничења за коришћење различитих сервиса на интернету такође је од виталног значаја за осигурање безбедности ученика у дигиталном простору.

Наставник упознаје ученике са начинима сакупљања и обраде података. Предочава ученицима везу између грађанских права и обраде података, као и да Република Србија има институцију Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности. Уводи појам *отворени подаци* и појашњава начине проналажења, приступања и преузимања са нагласком да треба наводити извор са кога су преузети, приликом коришћења ових података. Посебну пажњу наставник треба да посвети објашњењу везе између отварања података и генерисања нових радних места, те остваривања економске добити кроз рад у професијама везаним за сакупљање података, администрацију база података, анализу података и сл.

Рачунарство

Осим у програмима за табеларна израчунавања анализу података могуће је вршити и у специјализованим програмским језицима и окружењима. У данашње време најпопуларнија окружења тог типа су Jupyther/Python, R studio и Matlab тј. Octave. Овај приступ анализи података често не одмењује него допуњује програме за табеларна израчунавања. Подаци се из информационих система и репозиторијума отворених података често могу добити у форматима програма за табеларна израчунавања. Програми за табеларна израчунавања су веома погодни за преглед тих података и могу се веома једноставно користити за унос, измену и једноставније обраде података. Са друге стране, обрада података из програмских језика доноси одређене предности и нове квалитете.

– Једна од важних предности је то што је сваки поступак обраде података експлицитно записан и лако га је поделити са другима у текстуалном облику (није потребно објашњавати шта је потребно урадити кроз кориснички интерфејс апликације). Разумевање смисла добијених статистика много је једноставније када се гледа експлицитно описани алгоритам који их описује, него када је поступак израчунавања раштркан кроз ћелије табеле (а у неким случајевима, попут сортирања, потпуно сакривен).

– Лако је пронаћи готова решења и прилагодити их нашим потребама (модификацијом и проширивањем преузетих скриптова).

– Примена постојећих анализа на нове податке постаје веома једноставна, јер скриптови који описују поступак остају неизмењени и само је потребно изменити назив датотеке у којој се подаци налазе. На пример, ако желимо да израчунамо просечни број изостанака за 10 најбољих ученика у одељењу у програм за табеларна израчунавања бисмо увезли податке из електронског дневника, затим бисмо их сортирали по просечној оцени опадајуће и онда бисмо у неку ћелију унели формулу у којој би се израчунавао просечан број изостанака првих 20 врста тако сортиране табеле. Ако бисмо исту анализу хтели да урадимо за неко друго одељење или за исто време у наредном полугодишту, исти низ

акција (увоз података у табелу, сортирање, додавање формуле за просечан број изостанака) бисмо морали да поновимо и у другој табели. Са друге стране, та анализа се може описати веома једноставним скриптом који се затим може применити на било које одељење (једноставном изменом имена датотеке у којој се подаци о том одељењу налазе) или на ажурирану табелу за подацима (једноставним поновним покретањем скрипта).
– Обрада више скупова података истовремено се своди на то да се скрипт који обрађује податке из једне датотеке окружи петљом у којој се из листе узима једна по једна путања до датотеке са подацима који ће се обрађивати (на пример, у петљи је могуће обрађивати једно по једно одељење).
Иако су сви подаци који се обрађују обично записани табеларно, једноставније анализе обично подразумевају анализе појединачних врста тј. колона, тако да се за почетак може претпоставити да су подаци који се обрађују записани у облику низа (листе, вектора) података. Приказати како се у програмском језику могу унети низови података разног типа (низови целобројних вредности, низови реалних вредности, низови ниски, низови логичких вредности).
Приказати ученицима основне начине анализе низова података (коришћењем библиотечке функционалности): израчунавање дужине низа података, израчунавање збира, просека (аритметичке средине), најмање и највеће вредности (минимума и максимума), сортирање података у неопадајућем и нерастућем редоследу, филтрирање (издвајање елемената низа који задовољавају дато својство), пресликавање (примену одређене функције тј. Трансформа циље на сваки елемент низа) и фреквенцијску анализу (одређивање броја појављивања разних вредности у низу). Описати смисао сваке од наведених статистика и њихово коришћење увежбавати на реалним примерима из домена блиских ученицима.
Приказати ученицима могућност визуализације низова података у различитим облицима (линијски графикон, стубичасти графикон, секторски (пита) графикон).
Иако се сви табеларно записани подаци могу представити појединачним низовима (где сваки низ чува податке из појединачне колоне), програмска окружења за анализу података пружају специјализоване структуре за представљање табеларно записаних података. Приказати поступак анализе појединачних колона табеле или групе колона (на пример, у табели која садржи имена, презимена ученика и закључне оцене из свих предмета, приказати израчунавање просечне или минималне оцене за сваки предмет). Приказати поступак сортирања табеле на основу неког кључа (вредности неке колоне), филтрирање табеле (издвајање врста које у некој колони садрже вредност која задовољава дати критеријум) и фреквенцијску анализу (одређивање броја појављивања разних вредности у некој колони).

Пројектни задаци

Десет часова током године предвиђено је за израду и евалуацију пројектних задатака. Наставник може да одабере како ће тих 10 часова распоредити током школске године (на пример, могуће је свих 10 часова реализовати на самом крају школске године, а могуће је 6 часа реализовати на крају првог, а 4 часа на крају другог полугодишта).
Наставник дефинише неколико тема пројектних задатака које погодују развијању међупредметних компетенција, подстичу иницијативу и креативност, функционализују раније стечена знања, као и формирање вредносних ставова ученика. И у овом разреду, пројектни задаци подразумевају корелацију и сарадњу са наставницима осталих предмета. Теме треба да буду што ближе реалном животу и релевантне за ученике. Приликом дефинисања тема пројектних задатака, наставник може да се ослони и на пројекте који су реализовани претходне школске године и пројектне теме повеже са утврђивањем и евалуацијом њихових резултата.

Ослањајући се на праксу утврђену у претходна три разреда, наставник реализацију пројектног задатка у највећој мери препушта ученицима. Ученици бирају једну од понуђених тема, а затим, у оквиру својих тимова, самостално планирају фазе реализације, у складу са расположивим временом, ресурсима и сложеношћу одабране теме. Наставник има улогу ментора – он прати и благо усмерава ученике док пролазе кроз све фазе рада на пројектном задатку, при чему наставник подстиче ученике да темељно осмисле сваки од корака, дискусију у оквиру тимова и сараднички долазе до решења. Циљ наставника је да, током реализације пројектних задатака, креира образовно окружење које погодује развијању и неговању: поступности, повезивања и изградње сопствених стратегија учења, вршњачког учења, вредновања и самовредновања постигнућа.

На крају пројеката, ученици треба да сумирају резултате и изведу закључке. Пожељно је да се главни закључци визуелно прикажу, у форми инфографика и презентују наставнику, осталим ученицима, али и ширем аудиторијуму (могу се поставити на интернет, приказати родитељима, ...). Најбоље би било да наставник унапред припреми туторијале за израду инфографика и подстакне ученике да их изуче код куће, а да у школи примене приказане технике.

У наставку су предлози пројектних задатака за тему анализе података која је заступљена у осмом разреду кроз све три области (*ИКТ*, *Дигитална писменост* и *Рачунарство*). Поред ове, наставник може ученицима понудити одређени број пројектних задатака на тему *Управљање дигиталним уређајима*. При дефинисању теме пројеката наставник може да се ослони на предлоге дате у наставку или да у складу са њима предложи нове теме.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У процесу вредновања потребно је континуирано пратити рад ученика. У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се и процес и продукти учења. Требало би и вредновање више усмерити ка праћењу и вредновању практичних радова и вежбања, а мање ка тестовима знања.

Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, се може обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв.вршњачко оцењивање). Препоручује се да наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

У процесу оцењивања добро је користити портфолио (електронска збирка докумената и евиденција о процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика. Предности коришћења потрфолија су вишеструке: омогућава континуирано и систематично праћење напредовања, подстиче развој ученика, представља увид у праћење различитих аспеката учења и развоја, представља, подршку у оспособљавању ученика за самопроцену, пружа прецизнији увид у различите области постигнућа (јаке и слабе стране) ученика. Употребу портфолија отежавају недостатак критеријума за одабир продуката учења, материјално-физички проблеми, време, финансијска средства и велики број ученика. Већи број ометајућих фактора, у прикупљању прилога и успостављању критеријума оцењивања, је решив успостављањем сарадње наставника са стручним сарадником, уз коришћење Блумове таксономије.

Препоручује се и оцењивање базирано на практичним радовима и вежбањима. Квизове, тестове знања и слично користити првенствено за увежбавање и утврђивање појмова и чињеничних знања, а мање за формирање коначних оцена. Креирање таквих инструмената за утврђивање градива, кад год је могуће, препустити самим ученицима, чиме се постиже вишеструки ефекат на усвајање знања и вештина.
Препоручено је комбиновање различитих начина оцењивања да би се сагледале слабе и јаке стране сваког свог ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Потребно је да наставник резултате вредновања постигнућа својих ученика континуирано анализира и користи тако да промени део своје наставне праксе. Када је промени, потребно је да прикупи нове податке да би могао да види колико су те промене ефикасне.
У оквиру плана рада наставника, у делу ваннаставних активности, планирати секцију и време за менторски рад са ученицима који учествују на такмичењима из овог предмета. Препоручује се да се избор тема за рад на секцији изврши у сарадњи са другим наставницима, а да се почетна иницијатива препусти ученицима и њиховим интересовањима.

ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Циљ: Циљ учења предмета Физичко и здравствено васпитање је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

Наставни садржаји	**Циљ учења**	**Активности**		**ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:**
		Ученика	**Наставника**	
ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ **Основни садржаји** Вежбе за развој снаге Вежбе за развој покретљивости Вежбе за развој аеробне издржљивости Вежбе за развој брзине Вежбе за развој координације	Подстицање раста и развоја и утицање на правилно држање тела Развој и усавршавање основних моторичких способности	Посматрају и прате ТВ часове слушају питају демонстрирају вежбају учествују у организацији такмичења практично примењују стечена знања на часовима и	Планира организује демонстрира припрема, ПП презентације, квизове, анкете,прати мотивише Евидентира сублимира резултате умножава и доставља остварене резултате са тестова за развој моторичких способности	Одабере и примени комплексе простих и општеприпремних вежби одговарајућег обима и интензитета у вежбању; Користи научене вежбе у спорту, рекреацији и другим ситуацијама; Упоређује и анализира сопствене резулатате са

		у реалном животу,		тестирања са референтним вредностима;
МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ **Атлетика** Истрајно трчање Спринтерско трчање. Штафетно трчање Скок удаљ. Бацања кугле. Скок увис (леђна техника). **Спортска гимнастика** Вежбе и комбинације вежби карактеристичних за поједине справе: Тло Прескок Греда Проширени садржаји: На тлу и справама сложеније вежбе и комбинације вежби	Стицање и усавршавање моторичких умења и навика из атлетике и спорстске гимнастике , учествовање на разним манифестацијам и догађајима и такмичењима.	Посматрају и прате ТВ часове слушају питају демонстрирају вежбају учествују у организацији и такмичења практично примењују стечена знања на часовима и у реалном животу.	Планира организује демонстрира припрема, ПП презентације, квизове, анкете,прати мотивише, поставља у виртуелној учионици сублимира, систематизује вреднује	Примени усвојене технике кретања у игри, спорту и другим разрличитим ситуацијама; Примени атлетске дисциплине у складу са правилима; Развија своје физичке способности применом вежбања из атлетике; Одржава равнотежу у различитим кретањима, изводи ротације тела; Примени вежбања из гимнатике за развој физичких способности;
ОСНОВЕ ТИМСКИХ СПОРТСКИХ ИГАРА **Сходно актуелној епидемиолшкој ситуацији, код колективних спортова ја могућа искључиво обрада појединачних елемената технике датог спорта, без могућности међусобне колективне игре.** **Одбојка:**	Стицање и усавршавање моторичких умења и навика из одбојке, футсала, рукомета, кошарке,	Посматрају и прате ТВ часове слушају питају демонстрирају вежбају учествују у организацији и такмичења практично примењују стечена знања на	Планира организује демонстрира припрема, ПП презентације, квизове, анкете,прати мотивише поставља у виртуелној учионици сублимира, систематизује вреднује.	Изведе елементе усвојених тимских и спортских игара; Примени основна правила тимских и спортских игара; Користи усвојене елементе технике у спортским играма; Примени основне тактичке елемете; Учествује на унутар

Елементи технике тактике. **Футсал**: Елементи технике и тактике. **Рукомет**: Елементи технике и тактике **Кошарка**: Елементи технике и тактике Активност по избору. **ПОЛИГОНИ** **Полигон у складу са реализованим моторичким садржајима** Елементарне игре		часовима и у реалном животу.		одељенским такмичењима;
ПЛЕС И РИТМИКА **Основни садржаји** Вежбе са вијачом Вежбе са обручем Вежбе са лоптом Народно коло „Моравац” **Проширени садржаји** Састав са обручем Састав са лоптом Састав са вијачом Основни кораци ча-ча-ча	Изучавање друшвених игара и једног кола из географског подручја где ученици живе	Посматрају и прате ТВ часове слушају питају демонстрирају вежбају учествују у организацији и такмичења практично примењују стечена знања на часовима и у реалном животу,	Планира организује демонстрира припрема, ПП презентације, квизове, анкете,прати мотивише, поставља у виртуелној учионици сублимира, систематизује вреднује	Изведе кретања у различитом ритму; Игра народно коло Изведе основне кораке плеса из народне традиције других култура; Изведе вежбе и саставе уз музичку пратњу;
ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА **Физичко вежбање и спорт** Подела моторичких способности. Функција срчано-дисајног система.	Оспособљавање ученика да стечена умења, знања и навике користе у свакодневним условима живота и рада (кроз	Посматрају и прате ТВ часове, онлајн наставу, слушају питају демонстрирају вежбају	Планира организује демонстрира припрема, ПП презентације, квизове, анкете, прати мотивише поставља у виртуелној учионици	Вреднује утицај примењених вежби на организам Одреди ниво сопствене дневне физичке активноси; Користи вежбе ради побољшања

Основна правила и тактика спортских игара. Понашање на такмичењима и спортским манифестацијама. Чување и одржавање простора, справа и реквизита који се користе у вежбању. Превенција насиља у физичком васпитању и спорту. Решавање спорних ситуација. Коришћење писаних и електронских извора информација из области физчког васпитања и спорта. Вежбање у функцији сналажења у ванредним ситуацијама. Значај и улога физичког вежбања за професионална занимања у спорту, образовању, здравству, војсци, полицији и другим занимањима.Структура физичке културе (физичко васпитање, спорт и рекреација).	игру, такмичења) Формирање вољних квалитета личности	учествују у организацији и такмичења практично примењују стечена знања на часовима и у реалном животу,	сублимира, систематизује вреднује. Користи разне плтформе за онлајн наставу.	својих физичких способности; Предвиди елиминише последице недовољне физичке активности Примени мере безбедности у вежбању у школи и ван ње; Одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима; Примени и поштује правила игара у складу са етичким нормама; Примерено се понаша као учесник или посматрач на такмичењима; Решава конфликте на друштвено прихватљив начин; Користи различите изворе информација за упознавање са разноврсним облицима физичких и спортско-рекративних активности; Прихвати победу и пораз; Процени вредност различитих спортова без обзира на лично интересовање;

				Примени усвојене моторичке вештине у ванредним ситуацијама;
Здравствено васпитање **Основни садржаји** Хигијена и како је одржавати Шта је корона вирус? Како је правилно одржавати хигијену руку Како направити маску Како испоштовати дистанцу Утицај различитих вежбања на кардио-респираторни систем, скелетно-мишићни и организам уопште. Здравствено-хигијенске мере пре и после вежбања. Значај правилне исхране. Енергетски напици и њихова штетност. Прва помоћ након површинских повреда, уганућа у прелома. Значај вежбања у природи. Чување околине при вежбању. Последице конзумирања дувана и алкохола	Подстицање раста и развоја и утицање на правилно држање тела,развој аеробних способности Оспособљавање ученика да препознају здраве животне намирнице , њихову поделу и улогу у исхрани . Стицање и практична примена знања из прве помоћи.	Посматрају и прате ТВ часове, виртуелну учионицу, квизове, анкете, ПП презентације, слушају питају демонстрирају вежбају учествују у организацији такмичења практично примењују стечена знања на часовима и у реалном животу,	Планира организује демонстрира припрема, ПП презентације, квизове, анкете, прати мотивише поставља у виртуелној учионици сублимира, систематизује вреднује.	Вреднује лепоту покрета у физичком вежбању и спорту; Подстиче породицу на редовно вежбање; Повеже врсте вежби, игара и спорта са њиховим утицајем на здравље; Планира дневни ритам рада, исхране и одмора у складу са својим потребама; Разликује здраве од нездравих облика исхране Правилно користи додатке исхрани; Примењује здравствено-хигијенске мере у вежбању; Правилно реагује и пружи основну прву помоћ приликом повреда; Чува животну средину током вежбања; Анализира штетне последице конзумирања дувана, алкохола, штетних

и психоактивних супстанци Правилно конзумирање додатака исхрани. Мере заштите репродуктивног здравља у процесу вежбања				енергетских напитака и психоактивних супстанци;

Међупредметне компентенције
Компетенциија за учење,
естетичка компетенција,
комуникација,
одговоран однос према здрављу решавање проблема,
сарадња,
Дигитална компетенција за целоживотно учење
Компетенциија за учење,
естетичка компетенција,
комуникација,
одговоран однос према здрављу решавање проблема,
сарадња, рад са подацима и информацијама, дигиталне компетенције, одговоран однос према околини, естетичка компетенција.
Компетенциија за учење,
естетичка компетенција,
комуникација,
одговоран однос према здрављу решавање проблема,
сарадња.
Компетенциија за учење,
естетичка компетенција,
комуникација,
одговоран однос према здрављу решавање проблема,
сарадња, рад са подацима и информацијама, дигиталне компетенције
Компетенциија за учење,
естетичка компетенција,
комуникација,
одговоран однос према здрављу решавање проблема,
сарадња.

Начин остваривања програма

Применом одговарајућих метода, облика и форми рада
Вежбањем у сали, школском дворишту и на отвореном игралишту за мали фудбал и рукомет, у кућним условима, приказ продукта активности и достављање путем Гугл учионице, имејлом или друштвеним мрежама.
Редовна настава, обавезне физичке активности
Кроз активности у Дечијој и Спортској недељи
Кросевима (јесењи и пролећни)
Такмичењем (унутар одељења и међуодељењским).

Поделом ученика према полу , према нивоу усвојености вежби из претходног разред и њиховим способностима.
Коришчењем станица, полигона, чувањем, помагањем , коришћењем паметне табле.

Применом одговарајућих метода, облика и форми рада
Вежбањем у сали, школском дворишту и на отвореном игралишту за мали фудбал и рукомет, одбојку, вежбање у сали уз музичку пратњу.
Коришћењем станица, чувањем , помагањем.

Применом одговарајућих метода, облика и форми рада
Вежбањем у сали, учионици, школском дворишту;

Формирање правилног односа према физичком вежбању, здрављу и раду;
развијање и неговање фер-плеја;
препо- знавање негативних облика понашања у спорту и навијању;
вредновање естетских вредности у физичком вежбању, рекреацији и спорту;
развијање креативности у вежбању;
очување животне сре- дине, као и развијање и неговање здравствене културе ученика.

Примена ходања, трчања у школскм дворишту, стадиону, парку у различитим вр. условима
Мерењем пулса и притиска;
Коришћењем препорука о здравом начину исхране;
Подела основ них намирнца према енерг. вредности, улога воде, воћа;
Предавање утицај дувана алкохола и енергетских пића
Обуком о примени прве помоћи кроз теретске и практичне часове уз помоћ активиста Црвеног крста.

Физичко и здравствено васпитање **Опште предметне компетенције**	
основне	Ученик је оспособљен за вођење бриге о властитом здрављу и здрављу околине. Препознаје и разуме законитости утицаја физичког вежбања на телесни статус. Препознаје важност физичког вежбања, хигијене тела, исхране, простора и правила безбедности током вежбања. Критички просуђује о облицима насиља у физичком васпитању, спорту и рекреативним активностима. Здравље околине. Са глобалном присутношћу и активношћу сваки појединац треба да призна своју одговорност према околини. Стално ћемо процењивати и побољшавати утицај на околину свих наших активности и кроз конкретне акције ћемо представљати добар пример како показати поштовање и бригу за околину.
средње	Ученик се бави спортско-рекреативним активностима у циљу унапеђивања својих физичких способности и унапређивања здравих животних навика. Током вежбања сарађује, поштује индивидуалне разлике и помаже другима. Ученик самостално вежба у слободном времену.
напредне	Ученик је развио свест о властитим способностима, а тиме и о јачању самопоуздања и самопоштовања. Примењује разноврсне програме и облике индивидуалног и колективног вежбања, поштујући полне и индивидуалне разлике учесника у телесном вежбању.

Тема	Специфичне предметне компетенције		Исходи	Образовни стандарди
Атлетика	основне	Ученик зна функцију и у стању је да изводи једноставне комплексе вежби обликовања; примењује програме за развој моторичких способности; зна основну технику индивидуалних и колектиних спортских игара; познаје основна правила и елементе тактике спортских грана; током вежбања понаша се дисциплиновано и безбедно у односу на себе и друге; способан је да упореди вредности почетних и финалних резултата сопствених моторичких способности у односу на референтне вредности након завршетка разреда. Током вежбања сарађује, поштује индивидуалне разлике и помаже другима.	Ученик има правилно држање тела. Ученик зна правилно да трчи на кратким и средњим стазама Ученик зна како се врши измена штафетне палице . Ученик разуме значај трчања, основе тренинга и уме да укаже прву помоћ. Ученици знају да правилно бацају куглу леђном варијантом технике.	основни
	средње	Зна да физичка активост и спорт позитивно делују на психо-физички развој и здравље; ученик ће бити у стању да самостално састави и примени једноставније комплексе вежби обликовања и сложеније техничко – тактичке елементе спортске гране; правилно поступа у случају незгоде на часу и ван часа.		средњи
	напредне	Ученик је способан да самостално састави и изведе сложеније вежбе или комбинације вежби; самостално и у сарадњи са другима решава сложене тактичке атлетске задатке; препознаје основне		напредни

		законитости оптерећења у физичким и спортским активностима, промовише њихову улогу у унапређивњу здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социо-патолошких појава.		
Гимнастика	основне	Ученик зна функцију и у стању је да изводи једноставне комплексе вежби обликовања; примењује програме за развој моторичких способности; зна основну технику индивидуалне и колектине спортске гимнастика; познаје основна правила и елементе тактике спортских грана; током вежбања понаша се дисциплиновано и безбедно у односу на себе и друге; способан је да упореди вредности почетних и финалних резултата сопствених моторичких способности у односу на референтне вредности након завршетка разреда. Током вежбања сарађује, поштује индивидуалне разлике и помаже другима.	Ученик уме да уради основне и сложеније вежбе на тлу Ученик уме да изведе прескоке преко козлића**.** Ученик је оспособљен да стечена умења, знања и навике користи у игри и такмичењима. Ученик развија вољне квалитете. Ученик уме да чува, помаже и поштује сигурносна правила.	основни
	средње	Зна да физичка активост и спортска гимнастика позитивно делују на психо-физички развој и здравље; ученик ће бити у стању да самостално састави и примени једноставније комплексе вежби обликовања и сложеније техничко – тактичке елементе спортске гимнастике; правилно поступа у случају незгоде на часу и ван часа.		средњи

	напредне	Ученик је способан да самостално састави и изведе сложеније вежбе или комбинације вежби; самостално и у сарадњи са другима решава сложене тактичке гимнастичке задатке; препознаје основне законитости оптерећења у физичким и спортским активностима, промовише њихову улогу у унапређивњу здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социо-патолошких појава.		напредни
Одбојка Футсал Рукомет Кошарка	основне	Ученик зна функцију и у стању је да изводи једноставне комплексе вежби обликовања; примењује програме за развој моторичких способности; зна основну технику колектиних спортских игара; познаје основна правила и елементе тактике спортских грана; током вежбања понаша се дисциплиновано и безбедно у односу на себе и друге; способан је да упореди вредности почетних и финалних резултата сопствених моторичких способности у односу на референтне вредности након завршетка разреда. Током вежбања сарађује, поштује индивидуалне разлике и помаже другима.	Ученик примењује основне и сложеније елементе технике и тактике одбојкашке игре у игри преко мреже. Ученик зна основна правила одбојкашке игре. Ученик учествује у организацији одбојкашког такмичења. Ученик формира вољне квалитете. Ученик има развијен такмичарски дух и осећај за фер плеј.	основни
	средње	Зна да физичка активост и спорт позитивно делују на психо-физички развој и здравље; ученик ће бити у стању да самостално састави и примени једноставније комплексе		средњи

		вежби обликовања и сложеније техничко – тактичке елементе спортске гране; правилно поступа у случају незгоде на часу и ван часа.		
	напредне	Ученик је способан да самостално састави и изведе сложеније вежбе или комбинације вежби; самостално и у сарадњи са другима решава сложене тактичке задатке колективних спортских игара; препознаје основне законитости оптерећења у физичким и спортским активностима, промовише њихову улогу у унапређивњу здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социо-патолошких појава.		напредни

Хоризонтална и вертикална повезаност VIII разред				
Предмет		Разред	Корелативни садржаји	
Повезаност међу предметима у оквиру разреда		Хоризонтална повезаност	Повезаност међу предметима у оквиру разреда	Вертикална повезаност
Физичко и здравствено васпитање	Математика	**Спорт и спортске дисциплине** Облици спортских игралишта и њихових појединих делова, реквизити, формације за вежбање	Круг обим и површина, рачунске операције сабирања, множења евидентирања математичких података	Мерења,евидентирања, разбројавања, збрајања обрада података
	Биологија	**Моторичке вештине, спортске дисциплине, плес** Елементи атлетике, гимнастике, одбојке, футсал, рукомет,	Грађа човечијег тела – Мишићни и нервни систем, систем органа за дисање	МБИ

		кошарка Правилна исхрана Пружање прве помоћи	Редовна исхрана - јеловник Повреде и прва помоћ	
	Информатика и рачунарство	**Здравствено васпитање ММС** Здрава исхрана и спортски начин живота	Заштита здравља ММС Гугл учионица, видео материјали са јутјуб канала, геђети, обрада слика, Гугл мит, имејл	Мерења – статистика обрада података, ПП презентација
	Физика	**Моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине** Елементи атлетике, гимнастике, одбојке, футсал, рукомет, кошарка	Момент силе-померање тежишта тела, отпор, сила гравитације, густина течности	Мерне јединице за дужину, масу време
	Музичка култура	**Моторичке вештине, спортске дисциплине, плес** Вежбе обликовања, елементи атлетике, гимнастике, одбојке, футсал, рукомет, кошарка, народне игре, валцер, ритмика	Темпо кретања, изражајност, складност, координација покрета	Креативност покрета, развој слуха
	Ликовна култура	**Моторичке вештине, спортске дисциплине, плес** Вежбе обликовања, елементи атлетике, гимнастике, одбојке, футсал, рукомет, кошарка, народне игре, валцер, ритмика	Просторно обликовање, правилан и неправилан ритам	Временска орјентација

Начин праћења остварености програма:
У настави физичког васпитања се прати и вреднује:
- Стање моторичких способности - спроводи се у простору координације, статичке,

репетативне и експлозивне снаге, гипкости и издржљивости. Мерење се врши помоћу мерних инструмената (тестова) ваљаних и поузданих мерних карактеристика. Мерење се спроводи уз увежбавање одређеног програмског задатка, како се не би губило расположиво време за вежбање, а динамика је утврђена упутством.
- Достигнут ниво савладаности моторних знања, умења и навика - спроводи се према утврђеним минималним образовним захтевима.
- Однос ученика према раду - прати се током целе школске године и то: кроз контролу уредности ношења и хигијене опреме за вежбање, редовног присуствовања на часовима физичког васпитања, доследног извршавања радних задатака, ангажовања у спортском животу школе.

Формативно и сумативно оцењивање:

Редовно проверавање постигнућа и праћење напредовања које се обавља полазећи од ученикових способности, степена спретности и умешности. Уколико ученик нема развијене посебне способности, приликом оцењивања узимају се у обзир индивидуално напредовање у односу на сопствена претходна постигнућа, могућности и ангажовање ученика у наставном процесу. Формативно се евидентира у педагошкој документацији наставника, а сумативно у дневник.

Самовредновање ученика је процес освешћивања и размишљања о властитоме процесу учења и постигнућа.

Сумативно вредновање (вредновање наученог) јесте вредновање које подразумева процену степена ученикових постигнућа на крају процеса учења (наставне целине, полугодишта те године учења и поучавања).

ВЕРСКА НАСТАВА

Циљ наставе православног катихизиса (веронауке) јесте да пружи целовит православни поглед на свет и живот, уважавајући две димензије: историјски хришћански живот (историјску реалност Цркве) и есхатолошки живот (будућу димензију идеалног). То значи да ученици систематски упознају православну веру у њеној доктринарној, литургијској, социјалној и мисионарској димензији, при чему се хришћанско виђење живота и постојања света излаже у веома отвореном, толерантном дијалогу са осталим наукама и теоријама о свету, којим се настоји показати да хришћанско виђење обухвата сва позитивна искуства људи, без обзира на њихову националну припадност и верско образовање.

ТЕМЕ	ИСХОДИ

Учење о личности на основу православне триадологије. Разлика између природе и личности у Богу. Онтолошке последице православне триадологије по ч овека и створени свет (личност као носилац постојања природе). Човек као личност (личност као заједница). Сједињење тварне и нетварне природе у једној личности Христовој (Халкидонски, Четврти Васељенски. сабор и његове одлуке). Обожење створене природе у Христовој личности (личност као носилац постојања природе може имати више природа у себи). Црква као Тело Христово (литургијска пројава Цркве). Будуће Царство Божије као узрок Цркве (последњи догађај Царства Божијег даје истинитост историјским догађајима). Светост и Царство Божије у православној иконографији.	– развије способност уо чавања да су грех и зло у свету последица погрешног изражавања човекове слободе; – развије способност уочавања да Бог поштује човекову слободу али да не одустаје да свет доведе у вечно постојање; – изгради свест о томе д а Бог воли човека и свет и да их никад не напушта, али вечни живот зависи и од слободе човека и његове заједнице с Богом; – развије способност спознавања да Бог није одустао од првобитног циља због кога је створио свет, а то је да се свет сједини с Њим посредством човека и да тако живи вечно; – развије способност уочавања сличности у структури старозаветне и новозаветне цркве.

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

ЦИЉ**:**

Основна сврха овог предмета је развијање ставова и вредности код ученика, њихово оспособљавање за успешно задовољавање сопствених потреба и интереса, развијање сопствене личности и потенцијала уз поштовање других особа, њихово идентитета и уважавање њихових потреба и интереса.

Општи циљ предмета је подстицање развоја личности и социјалног сазнања код ученика осмог разреда основне школе. Програм пружа ученицима могућност за активно учешће у животу локалне заједнице, проширивање знања о демократији, њеним принципима и вредностима кроз практично деловање.

Задаци

У овом предмету издваја се неколико најзначајнијих задатака и то:

• подстицање и осопособљавање ученика за активно учешће у животу локалне заједнице;

• разумевање функционисања нивоа и органа власти;
• упознавање права и одговорности грађана на нивоу заједнице;
• развијање комуникацијских вештина неопходних за сарадничко понашање, аргументовање ставова и изражавање сопственог мишљења;
• обучавање ученика за тимски начин рада;
• развијање способности критичког просуђивања и одговорност одлучивања и деловања;
• оспособљавање за покретање и реализацију акција у локалној заједници, којима се остварују дечја права.

ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ:
По концепцији програми Грађанског васпитања од 5. до 8. разреда су спирални јер се исте четири широке области:
• Људска права;
• Демократско друштво;
• Процеси у савременом свету;
• Грађански активизам
Из разреда у разред развијају, и то не само у смислу нових садржаја, већ и сложенијих захтева. У програмима су наведени кључни појмови садржаја распоређени по областима. Они су сви релевантни за Грађанско васпитање, међусобно повезани, а дубину и ширину рада на њима одређују исходи.Ученици ће имати прилику да се баве питањима потреба, права, кршења и заштите права, функционисања заједнице, партиципације, власти, идентитета, патриотизма, ксенофобије, расизма, интеркултуралности, родне перспективе, одговорности, сукоба, насиља, безбедности, различитости, равноправности, дискриминације, стереотипа, предрасуда, осетљивих група, медија. Како је програм оријентисан ка достизању исхода и развоју компетенција и планирање се заснива на њима. То значи, да приликом планирања фокус није на садржају и наставничким активностима, већ на промишљању како конкретни садржај приближити ученицима и обезбедити да изабране ученичке активности воде ка достизању исхода и развоју компетенција наведених у програму. Суштинска разлика у планирању остваривања програма Грађанског васпитања, у односу на друге предмете, јесте у степену флексибилности, то јест у потреби планирања више могућих токова активности на часу, у зависности од ученичких интересовања. У условима у којима нема класичних предавања наставника и тестирања, динамика часа у већој мери зависи од ученика и њихових реакција, што није увек могуће у потпуности предвидети. У планирању и остваривању Грађанског васпитања наставници могу користити различите интерактивне облике рада, као и одговарајуће технике. Индивидуални и такмичарски облици рада треба да буду ретки, а треба да доминирају они који се одвијају у пару, малој или већој групи и захтевају неки вид сарадње. Наставници су у прилици да бирају: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дискусије, мини истраживања, једноставне акције, као и да сами осмисле неке друге активности (погледати прилог 4). Оне треба да обезбеде, у што већој мери, искуствено учење, тј. уобличавање и поимање личних, аутентичних доживљаја и ставова ученика кроз размену у групи, а не преношење готових знања, туђих увида или готових предлога. Добро је да постоји игровни контекст који помаже ученицима да се опусте и ослободе, да пробају различите видове изражавања и симболизације унутрашњих искустава и да кроз игру истражују разноврсна, дивергентна решења за проблеме са којима се суочавају. С обзиром на узраст ученика, у току часа треба комбиновати различите активности и осмислити такву динамику рада којом се одржава њихова пажња и мотивација за учествовање.

ИСХОДИ:
Исходи за грађанско васпитање су конципирани тако да се односе на крај првог и на крај другог циклуса и на крају другог циклуса основног образовања и васпитања.

МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ:

Настава грађанског васпитања у свим разредима повезиваће се са саджајаима следећих предмета:
• Српски језик;
• Географија;
• Историја;
• Информатика и рачунарство;
• Ликовна култура
као и са другим предметима у зависности од тема које се обрађују.

УЏБЕНИЦИ, ПРИРУЧНИЦИ, РАДНЕ СВЕСКЕ, ТЕСТОВИ И ДРУГА ЛИТЕРАТУРА:
• Приручник за наставнике, Република Србија, Министарство просвете.

ИНОВАЦИЈЕ: / НАЧИН ПРОВЕРЕ ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА:
Наставник, као координатор, прати учешће и ангажовање ученика у свим активностима, води евиденцију, процењује реазултате; ученици активно учествују у процени реализације наставе, раду других ученика и сопственом раду.

ТЕМЕ	ИСХОДИ
I УВОД II ДЕЦА У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ III МЕДИЈИ У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ IV ЗАВРШНИ ДЕО	образложи на примерима допринос Конвенције о правима детета унапређењу положаја и права детета у свету; прихвати и поштује друге као аутономне и једнако вредне особе; наведе показатеље остварености и кршења права детета и носиоце одговорности; наведе институције у свом окружењу које брину о потребама и правима грађана, посебно деце; препозна и реагује на појаве стереотипа, предрасуда и дискриминације у реалним ситуацијама и виртуелном окружењу; препозна кршење права на примеру историјских догађаја, књижевних и уметничких дела; процени када му треба помоћ у ситуацији кршења права или угрожавања безбедности у реалним ситуацијама и дигиталном окружењу и обраћа се одговарајућој особи; користи право учешћа у доношењу одлука за питања која га се тичу у ученичком парламенту, одељењу, групи; понаша се на начин којим се не угрожава ни сопствена ни туђа безбедност у реалним ситуацијама и виртуелном окружењу; учествује у предлагању и одлучивању о садржају, начину и организацији рада у наставним и ваннаставним активностима; сарађује и преузима различите улоге на основу договора у групи; проналази, критички разматра и користи информације из различитих извора; у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на конструктиван начин; својим активностима у заједници доприноси заштити и неговању права детета и хуманистичких вредности.

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Циљ учења Страног језика јесте да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писану и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

У сваком одељењу се организују четири писмене провере знања: по један контролни и писмени задатак у првом и другом полугодишту.
Уџбеник, који се користи у осмом разреду је: „Maximal 4.” (8. разред), аутори уџбеника су Ђорђо Мота, Дагмар Глик, Елжбијета Крулак Кемписти, Керстин Рајнке - Издавач уџбеника је „Klett” Београд. За овај разред се користи комплет, који садржи: уџбеник, радну свеску и ЦД.

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ	ЈЕЗИЧКЕ АКТИВНОСТИ (у комуникативним функцијама)
- разуме општи смисао и главне информације из уобичајених текстова који се односе на представљање и тражење/ давање информација личне природе; - тражи, саопшти, пренесе информације личне природе или податке о себи и другима; - у неколико повезаних исказа представи себе, своју ужу/ширу породицу и пријатеље користећи једноставнија језичка средства;	ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА	Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на представљање (дијалози, наративни текстови, формулари и сл); реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање и проширивање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима (подаци о личности, приватним и школским активностима, друштвеним улогама и сл). .
	ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА	Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се описују бића, предмети, места, појаве, радње, стања и збивања; усмено и писано описивање/ поређење бића, предмета, појава, местâ из

- разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; - размени информације које се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; повеже неколико исказа у краћи текст којим се описују и пореде бића, предмети, места, појаве, радње, стања и збивања; - разуме краће низове исказа који се односе на предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; - упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; – затражи и пружи детаљније информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности;		искуственог света и фикционалног спектра.
	ИЗНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА И САВЕТА, УПУЋИВАЊЕ ПОЗИВА ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ И РЕАГОВАЊЕ НА ЊИХ	Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге и савете;. Усмено и писмено договарање у вези са предлозима и учешћем у заједничкој активности; писање позивнице за прославу/ журку или имејла/ СМС-а којим се договарају заједничке активности; прихватање/ одбијање предлога и савета, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања/ изговора; образлагање спремности за прихватање предлога и савета, уз исказивање емотивних и експресивних реакција (радости, усхићености и сл).
	ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, ЧЕСТИТАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ	Слушање и читање једноставнијих исказа којима се нешто честита, тражи/ нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава извињење, захвалност; усмено и писано честитање, тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ/ услугу и реаговање на њу; изражавање извињења и захвалности.
	РАЗУМЕВАЊЕ, ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ УПУТСТАВА	Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства с визуелном подршком и без ње; усмено и писано давање и тражење упутстава.
	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У САДАШЊОСТИ	Слушање и читање описа и размењивање исказа у вези са догађајима/ активностима и способностима; усмено и писано описивање активности, радњи и

- разуме краће низове обавештења, молби и захтева који се односе на потребе и интересовања и реагује на њих; – саопшти краће низове обавештења, молби и захтева који се односе на потребе и интересовања; – разуме и на прикладан начин одговори на честитку, захвалност и извињење; – упути честитку, захвалност и извињење користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; - разуме и следи краће низове упутстава у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – тражи и пружи неколико везаних једноставнијих упутстава у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; - разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање радњи и ситуација у садашњости; – разуме општи смисао и главне		способности у садашњости.
	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ	Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање исказа у вези с личним искуствима, догађајима, активностима, способностима и особеностима у прошлости; усмено и писано описивање искустава, активности и способности у прошлости, историјских догађаја и личности.
	ОПИСИВАЊЕ БУДУЋИХ РАДЊИ (ПЛАНОВА, НАМЕРА, ПРЕДВИЂАЊА)	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; усмено и писано договарање/ извештавање о одлукама, плановима, намерама и предвиђањима.
	ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ИНТЕРЕСОВАЊА, ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем жеља и потреба; предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано исказивање својих осећања и реаговање на туђа.
	ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И УПУТСТАВА ЗА ОРИЈЕНТАЦИЈУ У ПРОСТОРУ	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са смером кретања и специфичнијим просторним односима; усмено и писано размењивање информација у вези са смером кретања и просторним односима; усмено и писано описивање смера кретања и просторних односа.

информације из текстова који се односе на описивање способности и умећа у садашњости; – размени неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; – опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа; - разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање искустава, догађаја и способности у прошлости; – размени неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; – опише искуства, догађаје и способности из прошлости повезујући неколико краћих исказа у смислену целину; - разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања у будућности; – размени неколико исказа у вези са обећањима, одлукама,	ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА	Слушање и читање једноставнијих исказа у којима се изражавају дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе; постављање питања у вези са забранама, дозволама, упозорењима, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, дозвола, упозорења, правила понашања и обавеза.
	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА	Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се говори о томе шта неко има/ нема или чије је нешто; постављање питања у вези са припадањем и одговарањем на њих.
	ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА	Слушање и читање једноставнијих текстова којима се изражава допадање/ недопадање; усмено и писано изражавање допадања/ недопадања.
	ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА	Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се тражи и износи мишљење и изражава слагање/ неслагање; усмено и писано тражење и изношење мишљења и изражавање слагања и неслагања.
	ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ, ЦЕНА	Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се наводе количине, димензије и цене; размењивање информација у вези с количином, димензијама и ценама, усмено и писано.

плановима, намерама и предвиђањима у будућности; – саопшти планове, намере и предвиђања; - разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; - разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на жеље, интересовања, потребе, осете и осећања; – размени неколико повезаних информација у вези са жељама, интересовањима, осетима и осећањима; – искаже и образложи жеље, интересовања, потребе, осете и осећања; - разуме краће низове исказа који описују просторне односе, оријентацију и правац кретања; – затражи и пружи обавештења о просторним односима, оријентацији и правцу кретања; - разуме једноставније		

текстове који се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе и реагује на њих; – размени неколико информација које се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе; - разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на поседовање и припадање; – размени неколико краћих, везаних исказа који се односе на поседовање и припадање; - разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на изражавање допадања и недопадања; размени неколико краћих, везаних исказа који се односе на изражавање допадања и недопадања и даје кратка образложења; - разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на изражавање мишљења; – тражи и саопшти		

мишљење, слагање/ неслагање и даје кратка образложења; - разуме краће низове исказа који се односе на количину, димензије и цене; – размени информације у вези са количином, димензијама и ценама.		

Тематске области :

1) Лични идентитет
2) Породица и уже друштвено окружење (пријатељи, комшије, наставници итд.)
3) Географске особености
4) Србија – моја домовина
5) Становање – форме, навике
6) Живи свет – природа, љубимци, очување животне средине, еколошка свест
7) Историја, временско искуство и доживљај времена (прошлост – садашњост – будућност)
8) Школа, школски живот, школски систем, образовање и васпитање
9) Професионални живот (изабрана – будућа струка), планови везани за будуће занимање
10) Млади – деца и омладина
11) Животни циклуси
12) Здравље, хигијена, превентива болести, лечење
13) Емоције, љубав, партнерски и други међуљудски односи
14) Транспорт и превозна средства
15) Клима и временске прилике
16) Наука и истраживања
17) Уметност (нарочито модерна књижевност за младе; савремена музика; визуелне уметности; драмске уметности)
18) Духовни живот; норме и вредности (етички и верски принципи); ставови, стереотипи, предрасуде, толеранција и емпатија; брига о другоме
19) Обичаји и традиција,фолклор, прославе (рођендани, празници)
20) Слободно време – забава, разонода, хобији
21) Исхрана и гастрономске навике
22) Путовања
23) Мода и облачење
24) Спорт
25) Вербална и невербална комуникација, конвенције понашања и опхођења
26) Медији, масмедији, интернет и друштвене мреже
27) Живот у иностранству, контакти са странцима, ксенофобија

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА: Редовна настава оствариваће се у оквиру распореда часова са два часа недељно. Настава ће се остваривати уз примену нових технологија.

Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од исхода преко комуникативне функције као области до препоручених језичких активности и садржаја у комуникативним функцијама које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;

– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;

– наставник треба да буде сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;

– битно је значење језичке поруке;

– знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;

– с циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;

– наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа.

Технике/активности

Током часа се препоручује динамично смењивање техника/активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.

Слушање и реаговање на налоге наставника на страном језику или са аудио записа (слушај, пиши, повежи, одреди али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.).

Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд).

Мануелне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера и сл).

Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл).

Игре примерене узрасту.

Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...)

Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова са текстом или пак именовање наслова.

Разумевање писаног језика:

– уочавање дистинктивних обележја која указују на граматичке специфичности (род, број, глаголско време, лице...);

– одговарање на једноставнија питања у вези са текстом, тачно/нетачно, вишеструки избор;

– извршавање прочитаних упутстава и наредби;

– ређање чињеница логичким или хронолошким редоследом.
Писмено изражавање:
– проналажење недостајуће речи (употпуњавање низа, проналажење „уљеза”, осмосмерке, укрштене речи и слично);
– повезивање краћег текста и реченица са сликама/илустрацијама;
– попуњавање формулара (пријава за курс, налепнице нпр. за пртљаг);
– писање честитки и разгледница;
– писање краћих текстова.

Предвиђена је израда два писмена задатка у току школске године.

ПРОГРАМ РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

ЦИЉЕВИ: Допунска настава у 8. разреду организује се са циљем да се помогне ученицима који имају потешкоћа у праћењу часова редовне наставе, који остварују слабије резултате на проверама знања, као и ученицима који из здравствених или неких других разлога дуже време изостају са часова редовне наставе.План допунске наставе је у корелацији са месечним плановима и наставним јединицама. Он се заснива на могућностима и потребама ученика, појашњењу и стицању основног знања, са циљем да ученицима омогући даљу надоградњу знања.
ИСХОДИ:

- РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА – оспособити ученика да разуме основне инструкције наставника и да адекватно реагује на њих, да разуме основне форме учтивог обраћања и да разуме основне фразе и најфреквентније речи предвиђене наставним планом и програмом за 8. разред.
- ГРАМАТИКА И ЛЕКСИКА – оспособити ученика да поседује одређени фонд речи за узраст 8. разреда, да препознаје врсте речи и да препознаје различита глаголска времена у тексту из уџбеника.
- РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА – ученик треба да разуме краће текстове који садрже познате језичке елементе и може у тексту да разликује битно од небитног.
- ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ – ученик треба да зна да саставља једноставну, разумљиву, граматички исправну реченицу предвиђену за узраст 8. разреда.

ПРОГРАМ РАДА ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

ЦИЉЕВИ: Додатна настава у 8. разреду организује за ученике који брже напредују и са лакоћом савладавају све теме и садржаје предвиђене наставним планом и програмом за 8. разред.
ИСХОДИ:

- РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА – ученик разуме дуже дијалоге, приче и песме о темама предвиђеним наставним програмом за 8. разред. Разуме и користи начела вођења разговора.
- ГРАМАТИКА И ЛЕКСИКА – ученик зна и у свом говору примењује научена граматичка правила (уме да их објасни и зна терминологију у вези са њима); уме да одреди значење непознатих речи и израза на основу њиховог састава,

контекста или порекла; зна значење речи и фраза из школских текстова предвиђених за 8. разред и правилно их употребљава.
- РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА – ученик адекватно интерпретира садржаје писаних текстова предвиђених за узраст 8. разреда, изводи закључке засноване на датом тексту, издваја кључне речи и резимира текст.
- ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ – ученик издваја кључне информације и пише самостално текстове.

Овај план је у корелацији са глобалним планом и представља припрему ученика за такмичење.

РУСКИ ЈЕЗИК

Циљ учења руског језика јесте да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писану и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.
Циљ наставе страног језика јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и да овладају комуникативним вештинама и развију способности и методе учења страног језика.

Редни број	Наставна област/тема	Исходи	Укупно часова по теми

1.	**Урок 1** **В международном молодёжном легере** Лични индетит Путовања Живот у иностранству, контакти са странцима, ксенофобија	Ученик је у стању да: - повезује и примењује претходно стечена знања; - провери ниво сопственог знања; - разуме кључне информације у аудираном материјалу; - препознаје познату лексику, изводи и примењује правила; - разуме кључне информације у аудираном материјалу; - да говори о летњим камповима у Русији. - да говори о свакодневним навикама Руса. - да говори о навикама исхране у руској породици. - да каже нешто о Уралу.*;* - да употреби заменицу *друг друга*. - да употреби присвојну заменицу *свой*. - да употреби одричне заменице. - да употреби повратну заменицу *себя*. - да употреби заменицу *такой*. - да изрази место и правац предлошко- падежним конструкцијама. да напише извештај са путовања	13

2.	**Урок 2** **СМИ в нашей жизни** Уметност Медији, масмедији, интернет и друштвене мреже	Ученик је у стању да: - разуме кључне информације у прочитаном тексту; - препознаје познату лексику, изводи и примењује правила; - познаје одређене културолошке одлике Русије; - разуме кључне информације у аудираном материјалу; - да говори о медијима. - да наведе предности и мане медија. - да прича о омиљеном филму или омиљеној књизи. - да заинтересује неког да погледа неки филм или прочита неку књигу - да користм везник *чтобы* у зависним циљним реченицама. - да изразм значење циља предлошко-падежним конструкцијама. да гради прошло време	15

3.	**Урок 3** **Планы на будущее** Професионални живот (изабрана – будућа струка), планови везани за будуће занимање	Ученик је у стању да: - разуме кључне информације из прочитаног текста; - препознаје познату лексику, изводи и примењује правила - разуме кључне информације из аудираног текста; - да уради тест који помаже при избору професије. - да наброји професије и наведем њихове предности и мане. - да говори о свом омиљеном занимању. - да текст подели на мање целине. - да разуме биографију славних личности. - да користи глаголе *быть* и стать који траже именску допуну у инструменталу. - да користи везнике а*, и и но*. - да користи компаратив придева и прилога. - да користи суперлатив придева и прилога. да изрази значење узрока и последице помоћу предлошко-падежних конструкција	12

4.	**Урок 4** **Из прошлого в будущее** Историја	Ученик је у стању да: – повезује и примењује претходно стечена знања; – разуме кључне информације у аудираном материјалу; – препознаје познату лексику; – изводи и примењује правила; – да укратко исприча о појединостима из руске историје. – да говори о одређеним догађајима из живота Петра Великог и Саве Владиславића. – да искаже могућност/жељу. – да напише текст уз помоћ других текстова. – да напише званично писмо или имејл. – да користи глагол *дать*. – да користи различите предлошко-падежне конструкције за исказивање времена. – да направи иреалне условне реченице користећи *Если бы*. – да разуме и користи неодређене заменице и прилоге са суфиксима *-то* и *-нибудь*. да разуме и каже колико има сати, да искажем временски период или одређени датум	20

5.	**Российский рок** Савремена музика	Ученик је у стању да: – да говори о музици и музичким правцима; – да разуме и интерпретирам песму на руском језику; – да учествује у анкети о омиљеној музици; – да исприча нешто о музеју Виктора Цоја и Музеју руског рока; – да одреди облик руских презимена; да правилно користим различите временске конструкције	8

Начини и поступци остваривања програма за наставни предмет	Садржаји програма по наставним областима	Међупредметне компетенције

Комуникативни приступ: циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;– наставник треба да буде сигуран да је схваћено значење по руке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;– битно је значење језичке поруке;– знања ученика мере се јасно одређеним релативним крите ријумима тачности и зато узор није изворни говорник;– с циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (ин тернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и реша вањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;– наставник упућује ученике у законитости усменог и писа ног кода и њиховог међусобног односа;– сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењу	Как вас/тебя зовут? Как ваша/ твоя фамилия? Меня зовут Виктор Петрович Иванов. Это Саша. Привет, Саша! Добро пожаловать! Мы будем вместе учиться. Очень приятно. Рад/рада с тобой познакомиться. У тебя есть братья/сёстры? Да, у меня есть брат. Нет, у меня нет сестры. Ты интересуешься музыкой? Нет, не очень, я люблю спорт. У моего папы есть сестра, её зовут Марина. Марина – моя тётя. Её муж, дядя Стефан – немец. У них есть сын, мой двоюродный брат Иван. Ему три года. Он родился в Германии, но сейчас живёт в России, в Москве. Как дела? Нормально. Питања с упитним речима (кто, где, куда, как...). Конструкције за изражавање посесивности (потврдне и одричне): у+ ген. личних заменица и именица (у меня есть, у меня нет). Присвојне заменице (мой, твой, его, её, их). Какой Миша? Как Миша выглядит? Я в первый раз с ним встречаюсь, опиши его. Миша невысокий, стройный. Какая Маша? Маша высокая, полная. Какой у него рост? Какие у неё глаза? Глаза – карие, волосы – каштановые. В чём она? На ней блузка в полоску. Придеви. Промена придева. Слагање с именицама у роду, броју и падежу. Прилози за начин, место, време. Я иду в бассейн. Петя, пойдёшь со мной? Я обожаю плавать.	компетенција за учење; - одговорно учешће у демократском друштву; - естетичка компетенција; - комуникација; - одговоран однос према здрављу; - рад са подацима и информацијама; - решавање проблема; - сарадња; - дигитална компетенција.

је на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту. Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних је зика укључује и следеће категорије:– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено уче ствовање у друштвеном чину;– поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;– наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;– ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;– уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;– учионица је простор који је могуће прилагођавати потреба ма наставе из дана у дан;– рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истражи вачки рад;– за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто. Технике/активности Током часа се препоручује динамично смењивање техника/ активности које не би требало да трају дуже од 15 минута. Слушање и реаговање на налоге наставника на страном језику или са аудио записа (слушај, пиши, повежи, одреди али и ак тивности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/ затвори свеску, итд.). Рад у паровима, малим и великим групама (мини-	Чем тебя угостить? Ты будешь чай? Нет, спасибо. Что ты будешь делать на следующей неделе? Придёшь ко мне на вечеринку? У меня день рождения. Во сколько? В семь часов в субботу. Будем в восекресенье играть в футбол?Когда? В пять.Нет, к сожалению, я еду с родителями к бабушке. Пойдём в кино вечером? Давай! Где встречаемся? У входа в метро. Заповедни начин (позив на заједничку активност) . Просто и сложено будуће време. **(Интер)културни садржаји:** прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве. Когда вырасту я стану врачом. Кем ты будешь, когда вырастешь? Он напишет тебе эсэмэску, когда приедет. Я пойду погулять с собакой. Ты не прочитал книгу, а завтра у тебя будет контрольная? Я буду весь день завтра читать. У меня на следующей неделе день рождения. У меня будет вечеринка, придут мои друзья. Употреба глагола стать и быть (кем). Просто и сложено будуће време. Прилози и прилошке одредбе за време. Сколько людей видишь на этой картинке? Сколько мальчиков? Сколько девочек	

дијалози, игра по улогама, симулације итд). Мануелне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера и сл). Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио--записа повезати појмове, додати делове слике, допунити инфор мације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл). Игре примерене узрасту. Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годи шњим добима, волим/не волим, компарације...) Решавање „проблем-ситуација“ у разреду, тј. договори и ми ни-пројекти. „Превођење“ исказа у гест и геста у исказ. Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова са текстом или пак именовање наслова. Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала (планирање различитих активности, извештај/дневник са путова ња, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифе стације). Разумевање писаног језика:– уочавање дистинктивних обележја која указују на грама тичке специфичности (род, број, глаголско време, лице...);– одговарање на једноставнија питања у вези са текстом, тач но/нетачно, вишеструки избор;– извршавање прочитаних упутстава и наредби;– ређање чињеница логичким или хронолошким редоследом. Писмено изражавање:– проналажење недостајуће речи (употпуњавање низа, прона лажење „уљеза”, осмосмерке,	Прилози за начин, место, време. Фреквентне временске конструкције (прошлым летом, в прошлую среду, на следующей неделе, в прошлом году) Садашње време фреквентних глагола. **Интер)културни садржаји:** особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика Мой дедушка живёт в деревне. Я живу в Белграде. В школу я езжу на абтобусе. В свободное время я играю в футбол, люблю играть в компьютерные игры. Ты играешь на пианино? Нет, не играю, я пою в хоре. Когда ты обычно просыпаешься? Что ты делаешь? Пишу задание. Она учится на филологическом факультете. Она интересуется иностранными языками. Он занимается баскетболом. В каком классе учишься? Обычно я получаю хорошие отметки по математике. Употреба глагола играть (во что, на чём). Садашње време глагола петь и танцевать. Употреба глагола интересоваться, заниматься (чем). Садашње и прошло време глагола са суфиксима -ова−/-ева-. Неконгруентни атрибут у дативу с предлогом по: контрольная по математике. **(Интер)културни садржаји:** породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања.	

укрштене речи и слично);– повезивање краћег текста и реченица са сликама/илустра цијама;– попуњавање формулара (пријава за курс, налепнице нпр. за прtљаг);– писање честитки и разгледница;– писање краћих текстова. Увођење дечије књижевности и транспоновање у друге меди је: игру, песму, драмски израз, ликовни израз. Предвиђена је израда два писмена задатка у току школске го дине.		

	Чем тебя угостить? Ты будешь чай? Нет, спасибо. Придёшь ко мне на вечеринку? У меня день рождения. Во сколько? В семь часов в субботу. Будем в восекресенье играть в футбол?Когда? В пять.Нет, к сожалению, я еду с родителями к бабушке. Пойдём в кино вечером? Давай! Где встречаемся? У входа в метро. Маша, давай пойдём к Лене вечером, она болеет вторую неделю. Вечером мне надо на тренировку, не смогу.Может, пойдём завтра вечером? Хорошо. завтра пойдём. Мне нужно сейчас присмотреть за братом, только вечером буду свободен. Заповедни начин (позив на заједничку активност) . Упитни искази без упитне речи. Интонација. (Интер)културни садржаји: прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве. **Интер)културни садржаји:** правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања	

	Ты интересуешься музыкой? Нет, не очень, я люблю спорт. Глагол интересоваться (чем) с инструменталом. Садашње време глагола петь и танцевать. Употреба глагола интересоваться, заниматься (чем). Садашње и прошло време глагола са суфиксима -ова−/-ева-. По газонам ходить нельзя! Можно сесть рядом с вами? Можно, конечно. Нет, нельзя, к сожалению. Можно воспользоваться твоим мобильником, пожалуйста? Вы должны отключить свои мобильники на уроке. Мы должны носить школьную форму. Он не может прийти, потому что у него много работы. В обуви не входить! Острожно! Двери закрываются! Заповедни начин. Безличне модалне реченице с предикативима можно, нельзя, надо, нужно. Модална конструкција должен/должна/должны. Мы очень плохо себя чувствуем сегодня. **(Интер)културни садржаји:** понашање на јавним местима; значење знакова и симбола	

Граматички садржаји који прате теме: типови предиката безличних реченица; исказивање узрока; исказивање особине; исказивање намере; значење и употреба глаголског вида; глаголи кретања; исказивање неодређености; исказивање временских односа; компаратив и суперлатив придева и прилога.

Исходи:

Ученик разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставнија језичка средства; размени једноставније информације личне природе; у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима; разуме једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; опише и упореди жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства; разуме једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; затражи и пружи додатне информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности; разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих; упути уобичајене молбе и захтеве; честита, захвали и извини се користећи мање сложена језичка средства; разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; пружи једноставнија упутства у вези са уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа; размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа; разуме једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и способности у прошлости; размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости; – опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.; разуме једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагује на њих; размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; саопшти шта он/она или неко други планира, намерава, предвиђа; разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осећањима и реагује на њих; изрази жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима; разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/положај предмета, бића и места у простору и правац кретања и одговори на њих; затражи и разуме обавештења о оријентацији/положају предмета, бића и места у простору и правцу кретања; опише правац кретања и просторне односе једноставнијим, везаним исказима; разуме једноставније исказе који се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе и реагује на њих; размени једноставније информације које се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе код куће, у школи и на јавном месту; разуме једноставније исказе који се односе на поседовање и припадање; формулише питања и једноставније исказе који се односе на поседовање и припадање; разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагује на њих; изрази допадање и недопадање уз једноставније образложење; разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих; изражава мишљење, слагање/неслагање и даје кратко образложење; разуме једноставније исказе који се односе на количину, димензије и цене; размени информације у вези са количином, димензијама и ценама.

Начин праћења и оцењивања: усмено изражавање, контролни и писмени задаци, диктат, провера домаћих задатака, ангажовање на часу, презентације ученика / презентовање пројеката , кратке усмене провере знања и посебно ангажовање на секцији руског језика.

Корелација: српски језик, географија, историја, грађанско васпитање, музичка култура, биологија, физичко васпитање.

ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК

Стандарди образовних постигнућа за крај основног образовања:

Општа предметна компетенција (ОПК)

Општа предметна компетенција или вишејезична комуникативна компетенција обухвата поседовање свести о језицима као комуникационим средствима, стицање основне језичке писмености и њено континуирано развијање, као и схватање повезаности између језика и култура. Она омогућава ученицима да се користе језичким средствима у циљу обављања усмене и писане комуникације на језицима које уче, у приватном, јавном и образовном контексту. Поседовање вишејезичне комуникативне компетенције ученицима омогућава проналажење, прикупљање, обрађивање, критичку обраду и коришћење извора и садржаја информација примерених узрасту, потребама и интересовањима. Знања, умења и ставови који чине вишејезичну комуникативну компетенцију чине основ за развој критичког мишљења и расуђивања, креативности и естетичког осећаја. Она омогућава ученицима постепено укључивање у разноврсне активности интеркултурног карактера, уз поштовање индивидуалних, групних и колективних идентитета и различитости и развијање емпатије и друштвено одговорног деловања. Учењем страних језика, користећи различите технике, ученици унапређују стратегије учења, развијају функционалну и дигиталну писменост и оспособљавају се за целоживотно учење и употребу страних језика у разноврсним комуникативним контекстима.

Основни ниво

Специфична предметна компетенција 1 (СПК 1)

Ученици познају изговор фреквентних, понављаних и меморисаних гласова, као и неких најчешћих гласовних група. Ученици исправно записују најчешће увежбане речи и језичке конструкције. Познају ограничени репертоар најфреквентнијих основних правила морфолошких облика и једноставних синтаксичких структура. Користе елементарне и најфреквентније речи и изразе за исказивање основних комуникативних активности у школском и ваншколском контексту. Познају основне стратегије и средства комуникације и развијају функционалну и дигиталну писменост. Разумеју вербалне и невербалне елементе најједноставнијих порука на страном језику. Разумеју главне сличности и разлике најфреквентнијих лексичких елемената матерњег и страних језика из приватног и образовног домена. Познају основне појаве и процесе који одликују свакодневицу културâ језика који уче, као и најзначајније личности и дела из историје и савременог доба културе језика који уче. Ученици познају и разумеју основне природне и друштвене специфичности културе страног језика који уче, основне сличности и разлике између своје и стране културе.

Специфична предметна компетенција 2 (СПК 2)

Ученици препознају и разумеју вербалне и невербалне садржаје најједноставнијих порука на страном језику и примењују најосновније стратегије и средства комуникације, укључујући дигиталне алате. Разумеју основне појмове и једноставне информације из усмених, писаних и мултимодалних текстова у школском и ваншколском контексту и тумаче њихова експлицитна значења. За потребе информисања, забаве, естетског доживљаја и решавања проблема користе страни језик, прибегавајући матерњем и другим језицима које користе. Уз помоћ и подршку проналазе, селектују, прикупљају и

повезују језичке, културолошке и друге информације из различитих извора, укључујући традиционалне и савремене медије. Усвојене концепте и методе рада употребљавају у новим ситуацијама, укључујући дигитално окружење, у циљу решавања проблема и повезивања знања из различитих школских садржаја.

Специфична предметна компетенција 3 (СПК 3)

Ученици учествују у елементарним рецептивним комуникационим ситуацијама, разумеју најфреквентније речи и изразе из свакодневног спорог и разговетног говора, као и најједноставније писане текстове у линеарној и хипертекстуалној форми, реализују најосновније видове писане и усмене продукције и интеракције који се тичу њихових непосредних искуствених доживљаја и сфера интересовања (поздрављање, представљање, добродошлица, опраштање, захваљивање, пружање и размена основних података и информација). Ученици примењују базичне стандарде и правила интеркултурне комуникације. На најједноставнији начин приступају обради информација и развијају функционалну и дигиталну писменост и базичне стратегије учења и рада.

ПРОГРАМ РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

ЦИЉЕВИ: Допунска настава у 8. разреду организује се са циљем да се помогне ученицима који имају потешкоћа у праћењу часова редовне наставе, који остварују слабије резултате на проверама знања, као и ученицима који из здравствених или неких других разлога дуже време изостају са часова редовне наставе. Циљ је да се уоче, савладају и отклоне узроци који су довели до повременог или сталног заостајања ученика у стицању знања.

ЗАДАЦИ: Задаци допунске наставе руског језика су да код ученика развију основни ниво знања и постигнућа у следећим областима:

- РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА – оспособити ученика да разуме основне инструкције наставника и да адекватно реагује на њих, да разуме основне форме учтивог обраћања и да разуме основне фразе и најфреквентније речи предвиђене наставним планом и програмом за 8. разред.
- ГРАМАТИКА И ЛЕКСИКА – оспособити ученика да поседује одређени фонд речи за узраст 8. разреда, да препознаје врсте речи и да препознаје различита глаголска времена у тексту из уџбеника.
- РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА – ученик треба да разуме краће текстове који садрже познате језичке елементе и може у тексту да разликује битно од небитног.
- ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ – ученик треба да зна да саставља једноставну, разумљиву, граматички исправну реченицу предвиђену за узраст 8. разреда.

Исходи: ученици су мотивисани да савладају тешкоће у напредовању и савладавању градива; развијају радне навике; стичу самосталност, сигурност и одговорност у раду; постижу обавезан минимум елементарних знања.

Теме су исте као и за редовну наставу, заједно са граматичким садржајима који представљају тешкоћу ученицима.

Начин остваривања програма: Допунска настава оствариваће се најчешће у међусмени или по завршетку редовне наставе поподне. За 8. разред биће реализовано најмање 12 часова у кабинету за руски језик. Главни облик рада у допунској настави је индивидуални рад (по потреби се могу користити и други облици рада). Примери у којима се примењује учени садржај морају бити пажљиво одабрани и обезбеђено довољно времена за вежбање и понављање.

ПРОГРАМ РАДА ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

Циљеви: Додатна настава у 8. разреду организује за ученике који брже напредују и са лакоћом савладавају све теме и садржаје предвиђене наставним планом и програмом за 8. разред. Циљ је да се ученици оспособе да решавају проблеме и задатке у новим ситуацијама, да изразе и образлажу своје мишљење и дискутују са другима на руском језику; утврђују додатно и проширују своје знање.
Задаци: Задаци додатне наставе енглеског језика су да код ученика развију напредни ниво знања и постигнућа у следећим областима:

- РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА – ученик разуме дуже дијалоге, приче и песме о темама предвиђеним наставним програмом за 8. разред. Разуме и користи начела вођења разговора.
- ГРАМАТИКА И ЛЕКСИКА – ученик зна и у свом говору примењује научена граматичка правила (уме да их објасни и зна терминологију у вези са њима); уме да одреди значење непознатих речи и израза на основу њиховог састава, контекста или порекла; зна значење речи и фраза из школских текстова предвиђених за 8. разред и правилно их употребљава.
- РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА – ученик адекватно интерпретира садржаје писаних текстова предвиђених за узраст 8. разреда, изводи закључке засноване на датом тексту, издваја кључне речи и резимира текст.
- ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ – ученик издваја кључне информације и пише самостално текстове од 100 речи.

Исходи: ученици развијају сазнајне и интелектуалне способности, хуманистичке, моралне и естетске ставове; развијају позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу; ученици проширују и укрепљују своје знање кроз додатна вежбања и оснажују се за излазак на такмичење из руског језика.
За 8. разред планиране су следеће теме:

- Поново у школској клупи ; у међународном кампу за младе
- Година и годишња доба, изражавање времена
- Средства јавног информисања
- Омиљена музика, филм, књига
- Планови за будућност - професије
- Историја Русије / Србије, познате личности
- Граматички садржаји: компаратив, суперлатив, зависне реченице

Теме и граматички садржаји су исти као и за редовну наставу, а могу бити и проширени, у
зависности од интересовања ученика.
Начин остваривања програма: Додатна настава оствариваће се најчешће у међусмени или по завршетку редовне наставе поподне. За 8. разред биће реализовано најмање 12 часова у кабинету за руски језик. Садржаји часова додатне наставе су везани за наставне теме које се обрађују у осмом разреду, и то као њихова интензивнија обрада. Могу се придодати и неке друге теме у складу са интересовањима ученика. Наставник усмерава рад ученика и развија креативно и критичко мишљење код ученика. За ове часове се опредељују даровити ученици и они посебно заинтересовани за руски језик. Ангажоване ученике треба стимулисати (похвале, награде, интерна школска такмичења) и постепено их уводити у области

професионалне оријентације ка широком пољу делатности које пружа знање руског језика. Наставник упућује ученике на коришћење додатне литературе.

ФИЗИКА

Циљ наставе физике јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку и научну писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и да упознају природне појаве и основне законе природе, да стекну основну научну писменост, да се оспособе за уочавање и распознавање физичких појава у свакодневном животу и за активно стицање знања о физичким појавама кроз истраживање, да оформе основу научног метода и да се усмере према примени физичких закона у свакодневном животу и раду.

ИСХОДИ **По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:**	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– повезује физичке величине које описују осцилације и таласе; – описује карактеристике звука, ултразвука и инфразвука и наводи примере примене ултразвука; – демонстрира и објасни: осциловање куглице клатна и тела обешеног о опругу, осциловање жица и ваздушних стубова; – примењује превентивне мере заштите од буке; – решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке из области.	ОСЦИЛАТОРНО И ТАЛАСНО КРЕТАЊЕ	Осцилаторно кретање (осциловање тела обешеног о опругу, осциловање куглице клатна). Појмови и величине којима се описује осциловање тела (амплитуда, период, фреквенција). Закон о одржању механичке енергије при осциловању тела. Механички таласи. Основни параметри којима се описује таласно кретање (таласна дужина, фреквенција, брзина). Звук. Карактеристике звука и звучна резонанција. *Демонстрациони огледи*. Осциловање куглице клатна и тела обешеног о опругу (у ваздуху и у течности). Осциловање жица и ваздушних стубова (ксилофон, различите затегнуте жице, једнаке стаклене флаше са различитим нивоима воде). Одакле долази звук (гумено црево са два левка, канап и две пластичне чаше...). Таласи (таласна

		машина или када). Демонстрација звучне резонанције променом висине ваздушног стуба (дужа стаклена цев са водом) *Лабораторијска вежба* 1. Мерење периода осциловања клатна или периода осциловања тега на опрузи 2. Одређивање убрзања Земљине теже помоћу математичког клатна
– анализира примере одбијања и преламања светлости, тоталне рефлексије (огледала, сочива) и користи лупу и микроскоп; – демонстрира и објасни: појаву сенке, функционисање ока и корекцију вида; – примењује превентивне мере заштите од прекомерног излагања Сунчевом зрачењу; – решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке из области.	СВЕТЛОСНЕ ПОЈАВЕ	Карактеристике светлости. Праволинијско простирање светлости (сенка и полусенка, помрачење Сунца и Месеца). Закон одбијања светлости. Равна и сферна огледала и конструкција ликова предмета. Брзина светлости у различитим срединама. Индекс преламања и закон преламања светлости. Тотална рефлексија. Преламање светлости кроз призму и сочива. Одређивање положаја ликова код сочива. Оптички инструменти. Лупа и микроскоп. *Демонстрациони огледи.* Сенке. Хартлијева плоча за илустровање закона о одбијању и преламању светлости. Преламање светлости (штапић делимично уроњен у чашу с водом, новчић у чаши са водом и испод ње). Преламање беле светлости при пролазу кроз призму. Преламање светлости кроз сочиво, око и корекција вида (оптичка клупа, геометријска оптика на магнетној табли, стаклена флаша са водом као сочиво). Лупа и микроскоп. *Лабораторијске вежбе* 1. Провера закона одбијања светлости коришћењем равног огледала.

		2. Одређивање жижне даљине сабирног сочива.
– демонстрира узајамно деловање наелектрисаних тела и објасни од чега оно зависи; – прикаже и опише електрично поље, израчуна силу којом поље делује на наелектрисање и повеже електрични напон и јачину електричног поља; – решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке из области.	ЕЛЕКТРИЧНО ПОЉЕ	Наелектрисавање тела. Елементарна количина наелектрисања. Закон о одржању количине наелектрисања. Узајмно деловање наелектрисаних тела. Кулонов закон. Електрично поље (линије сила, хомогено и нехомогено поље). Рад силе електричног поља. Напон. Веза напона и јачине хомогеног електричног поља. Електричне појаве у атмосфери. *Демонстрациони огледи.* Наелектрисавање чврстих изолатора и проводника. Електрофор, електрично клатно и електроскоп. Линије сила електричног поља (перјанице, гриз у рицинусовом уљу и јаком електричном пољу). Фарадејев кавез. Антистатичке подлоге. Инфлуентна машина. Мехури сапунице у електричном пољу. Модел громобрана.
– објасни провођење струје кроз метале, течности и гасове и упореди отпорности металних проводника на основу њихових карактеристика; – наводи и користи различите изворе електричне струје (EMS) и зна да их разврста ради рециклаже; – познаје основне елементе електричног кола и уме да их повеже, изабере одговарајући опсег мерног инструмента и мери јачину струје и напон, одређује вредност отпорности редно и паралелно везаних отпорника и резултате прикаже табеларно и графички;	ЕЛЕКТРИЧНА СТРУЈА	Електрична струја (једносмерна, наизменична). Услови за настајање електричне струје и извори струје (EMS). Мерење електричне струје и напона. Електрична отпорност проводника. Проводници и изолатори. Омов закон за део струјног кола. Рад и снага електричне струје. Џул-Ленцов закон. Омов закон за цело струјно коло. Везивање отпорника. Електрична струја у течностима и гасовима. Мере заштите од електричне струје (жива бића, објекти и електрични уређаји). *Демонстрациони огледи.*

– описује ефекте који се испољавају при протицању електричне струје; – препозна основна својства наизменичне струје, израчуна потрошњу електричне енергије у домаћинству и да се придржава основних правила безбедности при коришћењу електричних уређаја у свакодневном животу; – решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке из области.		Демонстрациони амперметар у струјном колу. Регулисање електричне струје у колу реостатом и потенциометром. Графитна мина (оловке) као потенциометар. Мерење електричне отпорности омметром. Загревање проводника при протицању електричне струје. Протицање електричне струје у воденом раствору кухињске соли. Лимун као батерија. Пражњење у Гајслеровим цевима помоћу Теслиног трансформатора. *Лабораторијске вежбе* 1. Зависност електричне струје од напона на отпорнику (таблични и графички приказ зависности). 2. Одређивање електричне отпорности отпорника у колу помоћу амперметра и волтметра. 3. Мерење електричне струје и напона у колу са серијски и паралелно повезаним отпорницима и одређивање еквивалентне отпорности.
– описује узајамно деловање два паралелна проводника са струјом, деловање магнетног поља на струјни проводник и принцип рада електромагнета и електромотора; – објасни принцип рада компаса и природу Земљиног магнетног поља; – користи компас и апликације за паметне телефона за оријентацију у природи; – решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке из области.	МАГНЕТНО ПОЉЕ	Магнетно поље сталних магнета. Магнетно поље Земље. Магнетно поље електричне струје. Дејство магнетног поља на струјни проводник. Допринос Николе Тесле и Михајла Пупина развоју науке о електромагнетним појавама и њиховој примени. *Демонстрациони огледи.* Линије сила магнетног поља потковичастог магнета и магнетне шипке. Магнетна игла и школски компас. Ерстедов оглед. Електромагнет. Узајамно деловање два паралелна проводника кроз које протиче струја.

– објасни структуру атомског језгра и нуклеарне силе; – опише радиоактивност, врсте зрачења, радиоактивне изотопе, познаје њихово дејство, примену и мере заштите; – разликује фисију и фузију и наводи могућности њихове примене; – решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке из области.	ЕЛЕМЕНТИ АТОМСКЕ И НУКЛЕАРНЕ ФИЗИКЕ	Структура атома (језгро, електронски омотач). Нуклеарне силе. Природна радиоактивност. Радиоактивно зрачење (алфа, бета и гама зраци) и њихово дејство на биљни и животињски свет. Заштита од радиоактивног зрачења. Вештачка радиоактивност. Фисија и фузија. Примена нуклеарне енергије и радиоактивног зрачења. *Демонстрациони оглед.* Детекција присуства радиоактивног зрачења. (школски Гајгер-Милеров бројач)
– препозна значај физике и схвати њен значај за развој других природних наука.	ФИЗИКА И САВРЕМЕНИ СВЕТ	Значај физике за развој других природних наука Допринос физике развоју савремене медицине (ултразвук, ЕКГ, скенер, магнетна резонанција, Гама нож…) Физика и савремене технологије (интернет, мобилна телефонија, даљинско управљање, нанофизика....)

Кључни појмови садржаја: осцилације, таласи, звук, светлост, електрично поље, магнетно поље, електрична струја, атом, атомско језгро, радиоактивност.

Начин остваривања програма

Избор програмских садржаја

Из физике као научне дисциплине одабрани су само они садржаји које на одређеном нивоу могу да усвоје сви ученици. Обим одабраних садржаја прилагођен је годишњем фонду часова физике у основној школи.

Оне се могу сажети у следећем:

· прилагодити програм психофизичким могућностима ученика,
· „вратити“ експеримент у наставу физике,
· методички унапредити излагање програмских садржаја,
· извршити бољу корелацију редоследа излагања садржаја физике са садржајима из математике и осталих природних наука.

Значајни део се односи на експеримент у настави, тако да у оквиру оних садржаја где постоје потешкоће у извођењу демонстрационих експеримента или их је немогуће извести (услед недостатка наставних средстава, услова или потенцијалне опасности...), потребно је на други начин приказати исте, најчешће путем мултимедијалних садржаја.

Избор метода логичког закључивања

Од свих метода логичног закључивања у физици као научној дисциплини (индуктивни, дедуктивни, закључивање по аналогији, итд.), ученицима основне школе најприступачнији је индуктивни метод (од појединачног ка општем) при проналажењу и формулисању основних закона физике.
Програм предвиђа да се унутар сваке веће тематске целине, после поступног и аналитичног излагања појединачних наставних садржаја, кроз систематизацију и обнављање изложеног градива, извршисинтеза битних чињеница и закључака и да се кроз њихово обнављање омогући да их ученици у потпуности разумеју и трајно усвоје.
Једноставни експерименти
Увођење једноставних експеримената за демонстрирање физичких појава има за циљ развијање радозналости и интересовања за физику и истраживачки приступ природним наукама. Потребно је садржаје обогатити једноставним и очигледним експериментима, тзв. „малих огледа“, који не захтевају скупу и сложену опрему за демонстрирање физичких појава.
Експеримент у настави може се применити у више облика:
· демонстрациони експерименти
· лабораторијске вежбе
· лабораторијски експериментални задаци
· домаћи експериментални задаци
· израда учила и апарата
· посматрање и анализа видео записа (или симулације) експеримента
Начин презентовања програма
Програмски садржаји доследно су приказани у форми која задовољава основне методске захтеве наставе физике:
· Поступност (од једноставнијег ка сложеном) при упознавању нових појмова и формулисању закона.
· Очигледност при излагању наставних садржаја (уз сваку тематску целину побројано је више демонстрационих огледа).
· Индуктивни приступ (од појединачног ка општем) при увођењу основних физичких појмова и закона.
· Дедуктивни приступ (од општег ка појединачном) при увођењу основних физичких појмова и закона.
· Повезаност наставних садржаја (хоризонтална и вертикална).
Систематичност наставе претпоставља прегледно и логично излагање градива, истицање оног што је у томе битно, дидактичко-методичко структурирање наставног процеса, логичку повезаност елеменатаградива, док поступност подразумева обраду градива од лакшег ка тежем, од познатог ка непознатом, од једноставног ка сложеном и од конкретног ка апстрактном.
Градиво физике је веома обимно, комплексно и разноврсно, те је за усвајање тог градива неопходно да ученици активно учествују. Потребно је настојати да ученици у току наставе схвате суштину изучаваног градива, а наставу организовати тако да ученици буду што је могуће више активни (да размишљају, дискутују, питају, вежбају, рачунају...).
Облици наставе
Циљеви и задаци наставе физике остварују се кроз следеће облике наставе:
· излагање садржаја теме уз одговарајуће демонстрационе огледе,
· решавање квалитативних и квантитативних задатака,
· лабораторијске вежбе,
· коришћење других начина рада који доприносе бољем разумевању садржаја теме (домаћи задаци, читање популарне литературе и сл.),

· систематско праћење рада сваког ученика посебно.

Како уз сваку тематску целину иду демонстрациони огледи, ученици ће спонтано пратити ток посматране појаве, а на наставнику је да наведе ученика да својим речима опише појаву коју посматра, затим следи прецизан језик физике којим наставник дефинише појмове и законе. Овим начином наставе постиже се трајније знање и потпунује разумевање појаве.

При решавању квантитативних (рачунских) задатака, у задатку прво треба сагледати физичке садржаје, а затим прећи на математичко формулисање и решавање. Дискусија о резултатима има додатни значај за разумевање садржаја.

Лабораторијске вежбе чине саставни део редовне наставе и организују се тако да се ученици у одељењу поделе у групе (најчешће 3 до 5 чланова). Час лабораторијских вежби подразумева уводни део, мерење, записивање и обраду резултата мерења.

Друге начине рада наставник планира у зависности од наставног садржаја, а у циљу стицања трајнијег знања ученика, као и у циљу поспешивања интересовања за одређену област физике и науке уопште. Поред домаћих задатака, примена информационо-комуникационе технологије је од великог значаја у процесу наставе и учења. Начини рада који се могу користити су: презентовање, дискусије, презентације, симулације, поучавање интерактивним упутствима, учење откривањем, учење кроз игру, вршњачко и сарадничко учење.

Наставник континуирано прати рад сваког ученика непрекидном контролом његових стечених знања на основу свих облика наставе.

Допунска настава и додатни рад

Програмски садржаји ове наставе прилагођени су посебним потребама оних ученика који је похађају.

ПРОГРАМСКИ САДРЖАЈ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

Наставна тема	**Исходи допунске наставе**	**Бр. часова**
Осцилаторно и таласно кретање	Ученик: • уме да препозна врсту кретања према облику путање • уме да препозна основне појмове који описују осцилаторно кретање • зна основне физичке величине које описују таласно кретање • уме да препозна основне особине звука и светлости	4
Светлосне појаве	• зна када долази до помрачења Сунца и Месеца • зна како се прелама и одбија светлост	4
Електрично поље	• уме да препозна смер деловања електростатичке силе • зна да објасни структуру атома	3
Електрична струја	• уме да препозна да струја тече само кроз проводне материјале • зна да разликује електричне проводнике и изолаторе	4

	• зна називе основних елемената електричног кола • уме да препозна да ли су извори напона везани редно или паралелно • уме да израчуна отпор, јачину струје или напон ако су му познате друге две величине	
Магнетно поље	• уме да препозна смер деловања магнетне силе • уме да препозна магнетне ефекте електричне струје	3

САДРЖАЈ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

1. Феномен Доплеровог ефекта. Ултра звук. Проблем буке.
2. Резонанција. Одређивање брзине звука у ваздуху.
3. Видеозапис или симулација на рачунару различитих светлосних појава у свакодневном животу.
4. Решавање проблема који се односе на за закон одбијања светлости, сферна огледала и конструкцију лика.
5. Тотална рефлексија светлости и њена примена.
6. Око и корекција вида.
7. Решавање проблема који се односе на закон преламања светлости, тоталну рефлексију, сочива и оптичке инструменте.
8. Видеозапис или симулација на рачунару различитих облика електричних појава у свакодневном животу.
9. Решавање проблема који се односе на закон о одржању количине наелектрисања, Кулонов закон, рад у електричном пољу и напон.
10. Амперметар и волтметар у електричном колу. Коришћење мултиметра.
11. Решавање проблема који се односе на Омов закон, рад и снагу електричне струје и Џулов закон.
12. Коришћење рачунара у обради експерименталних резултата мерења на примеру Омовог закона.
13. Кирхофова правила.
14. Решавање проблема применом Кирхофових правила.
15. Симулација на рачунару електричног кола једносмерне струје с променљивим параметрима.
16. Видеозапис или симулација на рачунару различитих облика магнетних појава.
17. Решавање проблема из области електромагнетне индукције.
18. Посета лабораторији за физику на факултету, научноистраживачком институту, електрани, фабрици, кабинету у гимназији, Музеју Николе Тесле...

ХЕМИЈА

ЦИЉ наставе хемије јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку и научну писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних постигнућа,да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје

ТЕМЕ/САДРЖАЈИ	ИСХОДИ
1.МЕТАЛИ,ОКСИДИ И ХИДРОКСИДИ МЕТАЛА Метали у неживој и живој природи. Општа физичка и хемијска својства метала. Алкални и земноалкални метали. Гвожђе, бакар, алуминијум, олово и цинк, њихове легуре и практична примена. Оксиди метала и хидроксиди, својства и примена. Демонстрациони огледи: реакција Na, K, Mg и Ca са водом; реакција MgO и CaO са водом и испитивање својстава насталог раствора помоћу лакмусхартије,испитивање електропроводљивости раствора натријумхидроксида. Лабораторијска вежба I: испитивање физичких својстава метала; 2.НЕМЕТАЛИ,ОКСИДИ НЕМЕТАЛА И КИСЕЛИНЕ Неметали у неживој и живој природи. Општа физичка и хемијска својства неметала. Халогени елементи, сумпор, азот, фосфор и угљеник. Оксиди неметала и киселине, својства и примена. Демонстрациони огледи: добијање сумпор(IV) -оксида и испитивање његових својстава; разблаживање концентроване сумпорне киселине; добијање угљеник(IV)-оксида и испитивање његових својстава; испитивање електропроводљивости дестиловане воде и хлороводоничне киселине; доказивање базних својстава воденог раствора амонијака. Лабораторијска вежба II: испитивање физичких својстава неметала. Лабораторијска вежба III: доказивање киселости неорганских киселина помоћу лакмус-хартије. 3.СОЛИ-ДОБИЈАЊЕ, СВОЈСТВА И ПРИМЕНА Добијање соли. Формуле соли и називи. Дисоцијација соли. Физичка и хемијска својства соли. Примена соли. Демонстрациони огледи: реакција неутрализације хлороводоничне киселине и раствора натријум-хидроксида; реакција између метала и киселине; хемијске реакције соли: између калцијум-карбоната и хлороводоничне киселине, раствора гвожђе(III)-хлорида натријум-хидроксида, раствора сребронитрата и натријум-хлорида.	-стварање разноврсних могућности да кроз различите садржаје и облике рада током наставе хемије буду у пуној мери реализовани; -омогућавање ученицима да разумеју предмет изучавања хемије; -омогућавање ученицима да сагледају значај хемије у свакодневном животу,за развој различитих технологија и развој друштва уопште; -омогућавање ученицима да разумеју научни метод којим се у хемији долази до сазнања; -оспособљавање ученика да користе језик хемије као науке,да знају хемијску терминологију и да разумеју значење симбола формула и једначина; -стварање наставних ситуација у којима ће ученици развијати експерименталне вештине,правилно и безбедно,по себе и друге,руковати лабораторијским прибором,посуђем и супстанцама; -оспособљавање ученика за извођење једноставних истраживања; .стварање ситуација у којима ће ученици примењивати – правилно рукује лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама, и показује одговоран однос према здрављу и животној средини; – изведе експеримент према датом упутству, табеларно и графички прикаже податке, формулише објашњења и изведе закључке; – наведе заступљеност метала и неметала, неорганских и органских једињења у живој и неживој природи;

Лабораторијска вежба IV: добијање соли и испитивање растворљивости различитих соли у води; добијање баријумсулфата; доказивање угљеник(IV)-оксида и настајање калцијум 4.ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА И ЊИХОВА ОПШТА СВОЈСТВА Својства атома угљеника и многобројност органских једињења. Функционалне групе и класе органских једињења. Општа својства органских једињења. Демонстрациони огледи: упоређивање својстава органских и неорганских једињења; доказивање угљеника у органским супстанцама 5.УГЉОВОДОНИЦИ Подела угљоводоника. Номенклатура. Изомерија. Физичка својства угљоводоника. Хемијска својства угљоводоника. Полимери. Нафта и земни гас. Демонстрациони огледи: испитивање растворљивости и сагоревање n-хексана (медицински бензин); разликовање засићених и незасићених ацикличних угљоводоника (реакција са калијум-перманганатом). Вежба V: састављање модела молекула угљоводоника 6.ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА СА КИСЕОНИКОМ Алкохоли – номеклатура, својства и примена. Карбоксилне киселине – номенклатура, својства и примена. Масне киселине. Естри – номеклатура, својства и примена. Демонстрациони огледи: добијање алкохола алкохолним врењем; доказивање киселости карбоксилних киселина; лабораторијско добијање и испитивање својстава етил-етаноата. Лабораторијска вежба VI: физичка и хемијска својства органских једињења са кисеоником; испитивање растворљивости алкохола и карбоксилних киселина са различитим бројем атома угљеника у молекулу у води и неполарном растварачу; 7.БИОЛОШКИ ВАЖНА ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА Масти и уља. Угљени хидрати у прегледу: моносахариди (глукоза и фруктоза), дисахариди (сахароза и лактоза), полисахариди (скроб и целулоза). Амино-киселине. Протеини.	– испита и опише физичка својства метала и неметала, и повеже их с њиховом практичном применом; – испита и опише хемијска својства метала и неметала, и објасни их на основу структуре атома и положаја елемената у Периодном систему; – напише формуле и именује оксиде, киселине, базе и соли; – испита, опише и објасни својства оксида, неорганских киселина, база и соли, препозна на основу формуле или назива представнике ових једињења у свакодневном животу и повеже њихова својства са практичном применом; – напише и тумачи једначине хемијских реакција метала и неметала; – разликује својства неорганских и органских супстанци и објашњава разлику на основу њихових структура; – препозна физичке и хемијске промене неорганских и органских супстанци у окружењу, и представи хемијске промене хемијским једначинама; – напише формуле и именује представнике класа органских једињења имајући у виду структурну изомерију; – разликује органске супстанце са аспекта чиста супстанца и смеша, величина молекула, структура, порекло и то повезује са њиховом улогом и применом; – испита, опише и објасни физичка и хемијска својства представника класа органских једињења и повеже својства теоријско знање,за тумачење појава и промена у реалном животу .– објасни и хемијским једначинама представи хемијске промене карактеристичне за

Витамини. Демонстрациони огледи: сапонификација масти – сапуни. Лабораторијска вежба VII: испитивање растворљивост масти и уља, и угљених хидрата у води. 8.ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ЗЕЛЕНА ХЕМИЈА Загађивачи, загађујуће супстанце и последице загађивања. Рециклажа. Зелена хемија.	појединe класе органских једињења; – опише физичка својства: агрегатно стање и растворљивост масти и уља, угљених хидрата, протеина и растворљивост витамина; – опише основу структуре молекула који чине масти и уља, угљене хидрате и протеине; – објасни сапонификацију триацилглицерола и хидрогенизацију незасићених триацилглицерола, наведе производе хидролизе дисахарида и полисахарида и опише услове под којима долази до денатурације протеина; – наведе заступљеност у природи и улоге масти и уља, угљених хидрата, протеина и витамина у живим организмима и доведе их у везу са здрављем и правилном исхраном људи; – изведе стехиометријска израчунавања и израчуна масену процентну заступљеност супстанци; – рукује супстанцама и комерцијалним производима у складу с ознакама опасности, упозорења и обавештења на амбалажи, придржава се правила о начину чувања производа и одлагању отпада; – наведе загађујуће супстанце ваздуха, воде и земљишта и опише њихов утицај на животну средину; – критички процени последице људских активности које доводе до загађивања воде, земљишта и ваздуха; – објасни значај планирања и решавања проблема заштите

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Програм наставе и учења Хемије првенствено је оријентисан на процес учења и остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ће ученик бити у стању да: учини,

предузме, изведе, обави захваљујући знањима, ставовима и вештинама, које је градио и развијао током школске године учећи хемију. Они омогућавају да се циљ наставе хемије достигне у складу с предметним и међупредметним компетенцијама и стандардима постигнућа. Исходи представљају ученичка постигнућа и као такви су основна водиља наставнику који креира наставу и учење. Програм наставе и учења хемије је тематски конципиран. За сваку област/тему предложени су садржаји, а ради лакшег планирања наставе предлаже се оријентациони број часова по темама. Главна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода Хемије је настава усмерена на учење у школи, што значи да ученик треба да учи: – смислено: повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из хемије и других предмета; – проблемски: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема; – дивергентно: предлагањем нових решења; смишљањем нових примера; повезивањем садржаја у нове целине; – критички: поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената; – кооперативно: кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Метали, оксиди и хидроксиди На почетку теме ученици разматрају заступљеност метала у неживој и живој природи што доприноси њиховом сагледавању релевантности теме за разумевање природе и шта чини њен састав, зашто је добијање метала из руда значајно за друштво и да је при томе важно предузимање мера за заштиту животне средине. Потребно је подстицати ученике да повезују облике налажења метала у природи (у елементарном облику и у једињењима) са структуром атома, односно реактивношћу метала, као и с положајем метала у Периодном систему елемената. Ученици би требало да сазнају о важности катјона појединих метала за живе организме и повежу та знања са садржајем биологије. Хемијска својства типичних метала уче се на примерима натријума и калијума. Ученици треба да уоче да је кисеоник неопходан реактант за реакције оксидације метала, као што су сагоревање и рђање, и да упоређују тежњу различитих метала да подлежу том типу реакције. Они могу посматрати демонстрацију сагоревања магнезијума као пример реакције у којој настаје оксид метала, а демонстрације реакција натријума, калијума, магнезијума и калцијума са водом као примере реакција у којима настају хидроксиди ових метала. Очекује се да на основу посматрања демонстрација упоређују реактивност алкалних и земноалкалних метала, и да је повезују са структуром атома и положајем метала у Периодном систему елемената. При разматрању хемијских својстава метала који имају велику практичну примену (гвожђе, бакар, алуминијум, олово и цинк), ученици би требало да уоче разлику у њиховој реактивности (грађење оксида и хидроксида) у односу на реактивност алкалних и земноалкалних метала. У оквиру разматрања практичне примене метала, ученици би требало да сазнају о начинима заштите метала од корозије, о легирању метала у циљу добијања материјала са погоднијим својствима за одређену намену и о легурама које се најчешће користе (бронза, месинг, челик, дуралуминијум, силумини). У оквиру прве лабораторијске вежбе ученици испитују основна физичка својства метала (агрегатно стање, боју, проводљивост електричне струје и топлоте, магнетичност). Препоручени број часова за реализацију ове теме је 10 часова.

Неметали, оксиди и киселине На почетку учења друге теме важно је да ученици, кроз разматрање заступљености неметала у неживој и живој природи, сагледају релевантност теме за разумевање природе и шта чини њен састав, али и као ресурса који користи друштво. Ученицима се може рећи да неметали улазе у састав биолошки важних једињења о којима ће учити у другом делу године. И у оквиру ове теме је важно да

ученици повезују структуру атома неметала са реактивношћу елемената и облицима налажења у природи (у елементарном облику и у једињењима). Ученици могу да сазнају о различитим алотропским модификацијама сумпора, фосфора и угљеника, као и да се подсете градива седмог разреда о алотропским модификацијама кисеоника.**Соли** Учење о начинима добијања соли, физичким и хемијским својствима соли требало би да обухвати примену до тада стечених знања (о киселинама и базама, њиховим формулама и називима) приликом писања формула и назива неутралних соли, као и хемијских једначина реакција за добијање неутралних соли.

Органска једињења и њихова општа својства Ова тема уводи ученике у нову област хемије. У оквиру теме ученици, на основу посматрања демонстрационих огледа, упоређују састав и својства органских једињења, познатих из свакодневног живота, и претходно учених неорганских једињења. Они сазнају о великом броју органских једињења и ту чињеницу повезују са својствима атома угљеника и начинима међусобног повезивања. Препознају потребу за класификацијом органских једињења и да се она може извести на основу функционалне групе у молекулима. Препоручен број часова за реализацију теме је 2 часа.

Угљоводоници На почетку теме ученици се могу информисати да су угљоводоници састојци нафте и земног гаса, и према томе, извори енергије, чиме се истиче практични значај ових једињења. Састављање и посматрање модела молекула угљоводоника може помоћи ученицима да пишу молекулске, структурне и рационалне структурне формуле угљоводоника, и то једноставних примера, укључујући и именовање изомера према IUPAC номенклатури. Ученици би требало да повежу хемијска својства угљоводоника са практичном применом ових једињења: – сагоревање – употреба угљоводоника као извора енергије (земни и рафинеријски гас, бензин, дизел гориво, мазут); од угљоводоника се могу добити једињења различите практичне намене која, поред атома угљеника и водоника, садрже и атоме других елемената (на пример, производња пластичних маса, тефлона, фреона, боја, инсектицида итд.). Ученици треба да познају широку примену угљоводоника, али и мере опреза у њиховом коришћењу, тј. последице које имају на животну средину и здравље људи. Препоручен број часова за реализацију ове теме је 12 часова.

Органска једињења са кисеоником Ученици уочавају да су својства органских једињења са истим бројем атома угљеника у молекулу различита у зависности од присутне функционалне групе. Они уче именовање органских једињења према функционалној групи и повезују одређену функционалну групу у молекулу са својствима једињења. Уз називе једињења према IUPAC номенклатури, ученици уче и тривијалне називе представника органских једињења са кисеоником. Препоручени број часова за реализацију ове теме је 8.

Биолошки важна органска једињења У оквиру теме ученици сазнају о саставу, структури, својствима и значају масти и уља, угљених хидрата, протеина и витамина. Од ученика се не очекује да пишу структурне формуле триацилглицерола, већ да описују и објашњавају својства ових једињења, и њихових смеша, да наводе биолошки и технички значај масти и уља, и примену ових једињења као сировина или полупроизвода у даљој хемијској преради (на пример, добијање маргарина из уља и производња сапуна). Ученици могу да припреме есеј о енергетској улози масти и уља у живим бићима, значају правилне исхране, и значају незасићених масних киселина у исхрани. Препоручени број часова за реализацију ове теме је 12.

Заштита животне средине и зелена хемија У оквиру теме ученици сазнају да развој производа и процеса хемијске индустрије, поред доприноса побољшању квалитета живота, може имати и штетно дејство на животну средину и здравље животиња и људи. Требало би да на основу својстава супстанци разматрају њихов утицај на околину и жива

бића, идентификују главне неорганске и органске загађујуће супстанце ваздуха, воде и земљишта и начине како оне доспевају у животну средину. Важно је да ученици сагледају значај руковања супстанцама и комерцијалним производима у складу са ознакама на амбалажи, као и правила о начину чувања производа и одлагања отпада. Такође би требало да ученици сагледају проблем нагомилавања отпада и значај рециклаже. У оквиру ове теме ученици сазнају о принципима зелене хемије као одрживе хемије, чији је циљ прилагођавање хемијских производа и процеса очувању животне средине и здравља људи. Требало би да ученици дискутују начине за превенцију загађења животне средине, смањење количине отпада и коришћење обновљивих извора сировина и енергије. Ова тема се може реализовати кроз активности у оквиру различитих мини пројеката, које ће ученици радити у току школске године, и презентовати након реализације сваког пројекта. Препоручени број часова за реализацију ове теме је 6.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА У настави оријентисаној на достизање исхода вреднује се процес и продукти учења. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша учење и резултат. Свака активност је прилика за процену напредовања и давања повратне информације (формативно проверавање), а ученике треба оспособљавати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета. Анализа ученичких одговора пружа увид у то како они примају информације из огледа и издвајају битне, анализирају ситуације, повезују хемијске појмове и појмове формиране у настави других предмета у формулисању објашњења и извођењу закључака о својствима и променама супстанци. Питањима би требало подстицати ученике да предвиде шта ће се десити, да оправдају избор, објасне зашто се нешто десило и како се десило, повежу различите области садржаја, препознају питања постављена на нови начин, извуку корисне податке, али и да процењују шта нису разумели. Улога наставника је да води питањима или сугестијама резоновање ученика, као и да пружа повратне информације. Оцењивање (сумативно проверавање) је саставни део процеса наставе и учења којим се обезбеђује стално праћење остваривања циља, исхода и стандарда постигнућа. Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа, писмене провере и практичног рада.Наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад. Преиспитивање наставе према резултатима које постижу ученици је важна активност наставника и подразумева промену у методама наставе и учења, активностима и задацима ученика, изворима за учење, наставним средствима, тако да се ученицима обезбеди напредовање ка бољим постигнућима.

ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

Допунски рад организује се за ученике који нису савладали садржаје у редовној настави.

Циљ допунске наставе хемије јесте да се ученицима који нису савладали садржаје хемије омогући лакше укључивање у редовни васпитно-образовни процес, као и да им се развију упорност, самосталност и тачност у раду.

Посебни циљеви допунске наставе:

- оспособити ученике да овладају основним хемијским појмовима ради лакшег уклапања у редовни наставни процес;
- омогућити ученицима да на што лакши начин надокнаде и усвоје појмове које су пропустили због краћег или дужег изостајања са редовне наставе;
- омогућити ученицима да овладају различитим методама учења хемијских садржаја ради развијања самосталности у учењу.

Допунска настава биће организована током целе школске године, динамиком од једног часа недељно, са групама до десет ученика.

САДРЖАЈ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

1. Метали,оксиди метала и базе

1.Физичка и хемијска својства метала
2. Алкални и земноалкални метали
3.Гвожђе алуминијум, бакар,олово и цинк-својства и једињења
4.Метали велике практичне примене
5.Оксиди и хидроксиди метала

2.Неметали,оксиди неметала и киселине

1.Неметали у неживој и живој природи
2.Физичка и хемијска својства неметала
3.Халогени елементи
4.Сумпор-својства и примена
5.Азот и фосфор-својства и примена

3. Соли

1.Добијање соли
2. Својства и примена соли

4.Органска једињења и њихова општа својства

1.Органска једињења-једињења угљеника
2.Класификација органских једињења

5. Угљоводоници

1.Угљоводоници,подела и физичка својства
2.Засићени угљоводоници ,алкани
3.Незасићени угљоводоници,алкени и алкини
4.Хемијска својства угљоводоника
5.Ароматични угљоводоници .Бензен
6.Извори и примена угљоводоника

6. Органска једињења са кисеоником

1.Алкохоли -подела и номенклатура
2.Физичка и хемијска својства алкохола
3.Карбоксилне киселине
4.Физичка и хемијска својства карбоксилних киселина
5.Естри карбоксилних киселина

7.Биолошки важна органска једињења

1.Масти и уља
2.Угљени хидрати
3.Моносахариди ,структура и својства
4.Дисахариди иполисахариди ,структура и својства
5.Амино киселине и протеини
6. Витамини

8.Хемија животне средине

1.Загађујуће супстанце ваздуха,воде и земљишта
2.Мере за заштиту животне средине и зелена хемија

ПРОГРАМ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

Циљ додатне наставе хемије јесте проширивање и продубљивање знања ученика који се у већој мери интересују за хемију и који су на редовним часовима показали висок ниво савладаног градива, развијање способности и вештина ученика према њиховим интересовањима и склоностима и развијање такмичарског духа.
Посебни циљеви додатне наставе хемије:
– омогућити ученицима да разумеју начин на који се хемија развијала као наука и њено место у савременом животу;
– омогућити ученицима да у самосталним истраживачким радовима овладају основама научног метода;
– оспособити ученике да разумеју квалитативно и квантитативно значење хемијских симбола, формула и једначина;
– развијати аналитичко и критичко мишљење;
– развијати експерименталне вештине за правилно и безбедно, по себе и друге, руковање лабораторијским прибором, посуђем и супстанцама;
– стварати ситуације у којима ће ученици примењивати теоријско знање и експериментално искуство за решавање теоријских и експерименталних проблема;
– стварати ситуације у којима ће ученици примењивати знање хемије за тумачење појава и промена у реалном окружењу;
– омогућавати ученицима да на основу различитих израчунавања разумеју квантитативни аспект хемијских промена и практично га примењују.
На овим часовима ученици ће се припремати за:
– такмичење ученика основних школа у организацији Министарства просвете и Српског хемијског друштва (школско, општинско, градско, републичко),
– смотру ученичких радова у организацији регионалних и републичких центара за таленте и Министарства просвете (регионално и републичко).

САДРЖАЈ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

1.Метали
1.Алкални метали
2.Земноалкални метали
3.Реактивност метала
4.Понашање метала у реакцијама с разблаженим киселинама
5.Гвожђе,алуминијум,бакар,олово и цинк-својства једињења
6.Метали велике практичне примене
7.Рачунски задаци
2. Неметали
1.Угљен-диоксид
2.Хлор,добијање и својства
3.Фосфор и његова једињења
4.Хемијска фонтана
5.Рачунски задаци
3.Соли
1.Доказивање катјона:Ca2+, Cu2+, Fe3+
2.Доказивање анјона: Cl-, CO3 2-,SO4 2-
3.Рачунски задаци
5 . Угљоводоници
1.Течни угљоводоници као неполарни растварачи

2.Разликовање алкана и алкена
3.Сагоревање угљоводоника као егзотермна реакција
4.Процентни састав угљоводоника
6.Органска једињења са кисеоником
1.Акролеинска проба
2.Разликовање формалдехида и ацетона
3.Израчунавање процентног састава
7. Биолошки важна органска једињења
1.Уклањање непријатног мириса ужеглих масноћа
2.Целулоза
3.Доказне реакције протеина
8. Хемија животне средине
1.Загађивање хране и мере заштите

ЧАС ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ У ДРУГОМ ЦИКЛУСУ

Одељењски старешина држи један час одељењског старешине недељно. Часови одељењског старешине представљају само један начин остваривања педагошке, организационе и административне функције одељењског старешине. Поступци, методе и интензитет ангажовања одељењског старешине зависе не само од узраста ученика, већ и од интерперсоналних односа, развијености колектива и нивоа оспособљености да ученици самостално одлучују и организују активности.

Циљ и задаци

Одељењски старешина подстиче индивидуални развој ученика и унапређује одељењску заједницу као колектив.

Ученици се мотивишу и оспособљавају да самостално уче, поштују права и слободе људи, развијају естетичке вредности и позитиван однос према сопственој и културама других заједница, користе различите облике комуникације уважавајући саговорника, активно учествују у очувању животне средине, препознају сопствене предности и могућности, чувају податке и критички процењују информације из различитих извора, планирају стратегије и решавају проблеме, активно и конструктивно учествују у раду групе, препознају ризике и бирају здраве стилове живота.

У складу са различитим програмима које школа спроводи, а имајући у виду развој међупредметних компетенција, израђује се оквиран програм рада одељењског старешине а конкретне теме дефинишу се у оквиру Годишњег плана рада, уз напомену да је приоритет да старешине реагују на актуелне ситуације и потребе ученика и одељењске заједнице као целине.

Области које се обрађују су:

- учење
- учествовање у демократском друштву
- естетика
- комуникација
- однос према здрављу
- безбедност
- “Недеља сећања и заједништва”
- ментално здравље
- однос према околини

- предузимљивост
- рад са подацима
- дигиталне компетенце
- решавање проблема
- сарадња
- професионална оријентација
- превенција насиља, злостављања и занемаривања
- превенција дискриминације
- безбедно коришћење интернета
- родна равноправност
- породица
- дружење
- правила понашања
- слободно време

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА

ДРУШТВЕНО, ТЕХНИЧКЕ, ХУМАНИТАРНЕ, СПОРТСКЕ И КУЛТУРНЕ АКТИВНОСТИ

Слободне активности ученика представљају све облике васпитно – образовног рада којима се омогућује ученику да открије, задовољи и даље развија интересовања, склоности и способности за поједине области живота, рада и стваралаштва. Њима се битно доприноси социјализацији потреба и мотивацији деце, усклађивању личних и друштвених интереса, свестраном и слободном васпитању ученика. Својим садржајима и облицима слободне активности обогаћују програмску структуру школе и повезују је са друштвеном средином.

Слободне активности посебно доприносе остваривању следећих васпитних задатака:

- подстичу разноврсније видове стваралаштва
- буде и задовољавају интелектуалну радозналост
- пружају прилике и услове за заједничку игру, здраву, ведру забаву и разоноду, спортске активности и испуњавају део слободног времена и корисним садржајима
- развој самоиницијативе и комуницирање у колективу
- развој способности запроцењивање својих и туђих способности, поступака и резултата рада, међусобног поверења, солидарности, искрености, другарства и пријатељства

Избор садржаја и начин деловања заснован је на општем васпитном циљу и васпитно – образовним задацима основне школе, повезан је са другим облицима и садржајима васпитно – образовног рада, усклађен је са начином организовања и рада и узрасним и развојним могућностима и потребама ученика.

Рад је континуиран у току читаве календарске године.

Активности:

а.) Друштвене
- акција уређења учионице
- оплемењивање школског простора
- обележавање Дечје недеље
- организовање Дечје Нове године
- акција – поклон за тајног пријатеља
- Дан Светог Саве
- сусрети деце (са другом школом)
- Дан изазова
- Дан школе

б.) техничке
- украси
- поклони

- дечје стваралаштво
- презентација највреднијих облика стваралаштва деце

в.) Хуманитарне
- акције солидарности

г.) Спортске
- спортски сусрети
- такмичење између група у одељењу
- такмичење између одељења разреда
- јесењи крос
- пролећни крос
- зимске игре

д.) културне
- конкурси (ликовни, литерарно стваралаштво)
- игре уз музику (ритмика)
- посете позоришту
- посете биоскопу
- посете музеју
- негујемо глуму
- негујемо покрет и игру
- изложбе ликовног стваралаштва
- обележавање завршетка I полугодишта
- обележавање Дана Светог Саве
- обележавање дана школе
- обележавање дана мајки
- обележавање завршетка школске године

УЧЕНИЧКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

УЧЕНИЧКИ ПАРЛАМЕНТ

Ученички парламент је законом загарантована формална институција, која ученицима омогућава демократски начин удруживања ради заступања интереса свих ученика у школи, као и учешће ученика у доношењу одлука које се њих непосредно тичу.

ЦИЉЕВИ

УП се организује ради:

1) давања мишљења и предлога стручним органима, школском одбору, савету родитеља и директору о: правилима понашања у школи, мерама безбедности ученика, годишњем плану рада, школском развојном плану, школском програму, начину уређивања школског простора, избору уџбеника, слободним активностима, учешћу на спортским и другим такмичењима и организацији свих манифестација ученика у школи и ван ње и другим питањима од значаја за њихово образовање;

2) разматрања односа и сарадње ученика и наставника, васпитача или стручног сарадника и атмосфере у школи;

3) обавештавања ученика о питањима од посебног значаја за њихово школовање и активностима ученичког парламента;

4) активног учешћа у процесу планирања развоја школе и у самовредновању школе;

5) предлагања чланова стручног актива за развојно планирање и тима за превенцију вршњачког насиља из реда ученика

ИСХОДИ

- подстиче демократизацију односа у школи и развијање демократске процедуре
- ствара услове за учешће ученика у раду школе – активно учешће ученика у образовно-васпитним активностима Школе
- развија критички однос према друштвеним феноменима
- усмерава ка правим друштвеним и цивилизацијским вредностима
- развија културу дијалога
- подстиче толеранцију
- развија свест о правима и одговорностима ученика
- развија сарадњу са Наставничким већем, Школским одбором и Школским тимовима
- оспособљава ученике за вођење омладинских организација

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Парламент чине по два представника сваког одељења седмог и осмог разреда. Чланове парламента бирају ученици одељењске заједнице сваке школске године. Чланови парламента бирају председника, потпредседника и благајника. Парламент бира по два представника ученика који учествују у раду Школског одбора и школских тимова. Чланови УП се састају једном месечно. Ученичким парламентом координишу два наставника.

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

-Учешће у манифестацијама и догађајима у школи и ван ње

- Учешће у хуманитарним акцијама, сарадња са Црвеним крстом Чукарица и Подмлатком Црвеног крста наше школе
- Посета Свратишту за децу Крфска 7а
- Учење о насиљу и савременим проблемима тинејџера кроз едукативне позоришне представе и коришћење платформе „Чувам те“
- Организовање посета музеја и позоришта
- Обележавање светског Дана позоришта
- Сарадња са Канцеларијом за младе ГО Чукарица, КЦ Чукарица и Пријатељима деце Чукарице и Србије
- Сарадња са ДЗ Др Симо Милошевић у Сремчици
- Сарадња са еколошком секцијом
- Професионална оријентација ученика- презентовање различитих професија и образовних профила
- Анализа успеха и владања након тромесечја и првог полугодишта

ОРГАНИЗАЦИЈА “ПОДМЛАДАК ЦРВЕНОГ КРСТА”

Циљ: Пружање помоћи угроженима у случају природних и еколошких катастрофа, спашавање угрожених живота и здравља људи.

Ширење знања о међународном хуманитарном праву и унапређење хуманих вредности

Исходи	**Садржај**
Подизање свести како прва помоћ може спречити повреде и спасити живот.	Обележавање 11 септембра “Светски дан прве помоћи”.

Хуманост је једна од нјвреднијих људских особина која се негује од раног детињства.	Хуманитарна акција прикупљање одеће и обуће и подела за социјално угроженим ученицима.
Промоцијом хуманих вредности има циљ да се смањи насиље међу децом подстицањем уважавања културолошких разлика кроз развој позитивног васпитног окружења заснованог на интеркултуролошким вредностима.	“Хумане вредности”.
Превенција у борби против трговину људима	“Борба против трговине људима”.
Ученици стичу основна теоријска и практична знања у пружању прве помоћи.	Обука прве помоћи за ученике.
Програм превентивне здравствене заштите има за циљ формирање здравог ,задовољног и безбрижног детета на формирању културно хигијенских навика које воде на унапређивању здравља ,личне хигијене,правилне исхране,физичко рекреативне активности.	“Здравствено превентивне активности”
Трка за срећније детињство подстиче децу на спорт и рекреацију,здраве стилове живота и хуманост.	“Трка за срећније детињство”.
Превенција безбедности деце у саобраћају	“Безбедност деце у саобраћају”.
Превенција,заштита и смањење ризика , броја угрожених становништва од последица катасторофе.	Смањење ризика и ублажавање последица од елементарних непогода и других опасности”.
Учествовањем у конкурсу развијају се вештине писања, социјалне вештине, маркетинг .	“Један пакетић много љубави”. Литерарно ликовни конкурс за ученике од 1-8 разреда“За Сунчану јесен живота” Литерарно ликовни конкурс за ученике од 1-8 разреда ‘Крв живот значи’.
Дружење са вршњацима који живе у другачијем окружењу.	Посета Свратишта за децу.Крфска7а
Квиз подстиче ученике 1-4 разреда о основним вредностима Црвеног крста.	Такмичење ученика “Шта знаш о Црвеном Крсту.”
Сплидарност,развијање емпатије,хуманост.	Такмичење ученика у пружању прве помоћи

Начин остваривање програма
Позивањем ученика на учешће у хуманитарним акцијама ЦК кроз обавештења, непосредним радом.
Сарадња са Организацијом Подмладка ЦК Чукарица,мејлом ,присуство на састанцима учешћем на конкурсима" Трка за Срећније детињство","За Сунчану јесен живота","Крв Живот значи" и учешћем на такмичењима ученика 1до 8 разреда," Шта знам о Црвеном Крсту "
и" Пружање Прве помоћи".
Сарадња са Свратиштем,Крфска 7.
Сарадња са ученичким парламентом.

ШКОЛСКИ ХОР

Циљ

Општи циљ часова хора је развијање интересовања за музичку уметност и упознавање музичке традиције и културе свога и других народа.

Исходи:

- да код ученика развија музичке способности и жељу за активним музицирањем/певањем и суделовањем у школским ансамблима;
- да упоредо са наставом певања ученицима даје и потребна теоријска знања;
- да подстиче креативне способности ученика и смисао за самостално и колективно музицирање.

Наставник формира хор на основу провере слуха и певачких способности ученика, дикције и осећаја за ритам, након чега следи класификовање певача по гласовима. Хорске пробе се изводе одвојено по гласовима и заједно. Репертоар школских хорова обухвата одговарајућа дела домаћих и страних аутора разних епоха, као и народне, пригодне, песме савремених дечјих композитора и композиције са фестивала дечјег стваралаштва. У току школске године потребно је са хором извести најмање десет двогласних и трогласних композиција, а cappella или уз инструменталну пратњу. При избору песама, наставник треба да пође од узраста ученика, процене гласовних могућности, и примереног литерарног садржаја.

Садржај рада:
–одабир и разврставање гласова;
– вежбе дисања, дикције и интонације;
– хорско распевавање и техничке вежбе;
– интонативне вежбе и решавање појединих проблема из хорске партитуре (интервалски, хармонски, стилски);
– музичка и психолошка обрада композиције;
– увежбавање хорских деоница појединачно и заједно;
– остваривање програма и наступа према годишњем програму школе.
На часовима хора, наставник треба да укаже на грађу и важност механизма који учествује у формирању тона у оквиру певачког апарата. Дисање, дикција и артикулација представљају основу вокалне технике па тако вежбе дисања и распевавања морају бити стално заступљене. Препоручује се комбиновано дисање, нос

и уста истовремено, и то трбушно, дијафрагматично дисање.
Певач на слушаоца делује и тоном и речју. У том смислу, наставник треба да инсистира на доброј дикцији која подразумева јасан и разговетан изговор текста, односно самогласника и сугласника, али и на правилном акцентовању речи. Препоручљиво је певање вокала на истој тонској висини, уз минимално покретање вилице у циљу изједначавања вокала, а у циљу добијања уједначене хорске боје. Код обраде нове песме или композиције прво се приступа детаљној анализа текста.
Уколико је текст на страном језику, ученици морају научити правилно да читају текст, изговарају нове, непознате гласове који не постоје у матерњем језику и упознају се са значењем текста. У оквиру анализе текста важно је обратити пажњу и на акцентовање речи и слогова у зависности од дела такта у коме се налазе и мелодијског тока.
Следи анализа нотног текста и усвајање мелодије у фрагментима. Ова фаза припреме захтева одвојене пробе по гласовима. На заједничкој проби хора, након усвајања песме/композиције у целини, треба обатити пажњу на динамику и агогику.
Обрађене композиције треба изводити на културним манифестацијама школе (Дан школе, Свечана прослава поводом обележавања школске славе Светог Саве, Годишњи концерт…), и ван ње, као и на фестивалима и такмичењима хорова, како у земљи, тако и ван ње.

ИЗБОР КОМПОЗИЦИЈА ЗА РАД ХОРА

Химне:
Државна химна
Химна Светом Сави
Химна школе
Канони:
Непознат аутор, Dona nobis pacem
Л. Керубини, На часу певања
В. А. Моцарт, Лаку ноћ (Bona nox)
Ј. Г. Ферари, Кукавица
Ј. Хајдн, Мир је свуда
В. Илић, Sine musica
Песме домаћих аутора:
Брује тихо звучна звона
Источниче живоносни
Молитва Господња Оче наш, ђакон Петар Којић
Б. Мандић, Љубичица,
К. Бабић, Балада о два акрепа
И. Бајић, Српски звуци
З. Вауда: Мрави; Пахуљице
С. Гајић, Тужна муха
Д. Деспић: Киша; Огласи и Смејалица
В. Ђорђевић, Веће врана
В. Илић, Воденица
Д. Јенко: Боже правде; песме из Ђида
П. Коњовић, Враголан
Ј. Маринковић, Љубимче пролећа
М. Милојевић: Ветар; Младост и Муха и комарац
С. Ст. Мокрањац: Друга руковет; Десета руковет; Једанаеста руковет; На ранилу;
Ал` је леп овај свет; Пазар живине;
Славска; Тебе појем и Химна Вуку
В. Симић, Пошла ми мома на вода
Т. Скаловски, Македонска хумореска
М. Тајчевић: Додолске песме; Прва свита из Србије
Шистек/Бабић, Ој, Србијо

М. Говедарица, Сугуба јектениј
В. Миланковић, Оче наш
Страни композитори:
Непознат аутор, La Violetta
Ђ. П. да Палестрина, Benedictus
О. ди Ласо, Ехо
Л. Маренцио, Ad una fresca riva
Ђ. да Нола, Chi la gagliarda
Ђ. П. да Палестрина,Vigilate
К. М. фон Вебер, Јека
В. А. Моцарт, Успаванка
Б. Сметана, Долетеле ласте
Ф. Супе, Проба за концерт
Ј. Брамс, Успаванка
Ф. Шопен, Жеља
Ф. Шуберт, Пастрмка
Г. Гусејнли, Моји пилићи
Г. Димитров, Ана мрзелана
С. Обретенов, Гајдар
З. Кодаљ, Каталинка
З. Кодаљ, Хидло Веген
Ј. Каплан, Жуна
На репертоару хора могу се наћи и вишегласне песме које су предложене у Избору композиција за певање и свирање, нарочито ако је реч о разредном хору.

Начин реализације часова

Часови хора се изводе континуирано од почетка до краја школске године 3 пута недељно у трајању од 45 минута за ученике од 5. до 8. разреда.

У току године хор ће извести најмање десет дела, од којих нека заједно са инструменталном пратњом.

Ученици приказују своја индивидуална и групна достигнућа на школским и другим приредбама и такмичењима током школске године.

КЛУБ УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА

Циљ

Подстицање ученика на активан однос према савременом свету, разумевање глобалних токова, образовање за живот у светској заједници, у складу са процесима међузависности и неопходности сарадње људи, народа и држава, у духу мира, толеранције и поштовања људских права.

САДРЖАЈ РАДА
- Информисање ученика о циљевима и планираним активностима клуба - Договор о начину рада клуба - Обележавање међународног Дана мира (21. септембар)
-Обележавање Међународног дана ненасиља (2. октобар) -Обележавање Међународног дана за смањење природних катастрофа (14. октобар) -Међународни дан против сиромаштва (16.октобар)
- Недеља толеранције и обележавање 16. новембра-Дана УНЕСКА -Светски дан деце (20. новембар)

-Упознавање конвенције о правима детета
- Обележавање Светског дана борбр против сиде (1. децембар) - Обележавање међународног Дана волонтера (5. децембар) - Обележавање Дана људских права (10. децембар)
- Светски дан породице (1. јануар)
- Међународни дан матерњег језика (21. фебруар)
- 8.март Дан жена - Обележавање Међународног дана борбе против расне дискриминације (21. март)
-Обележавање Светског дана здравља (7. април) -Дан планете Земље (22. април)
Светски дан слободе медија (3. мај) - Обележавање Међународног дана за биолошку разноврсност и одрживи развој(22. мај)
- Обележавање Светског дана животне средине (5. јун) - Обележавање међународног дана младих (12. август)

Начин остваривања програма

Активности ће бити осмишљене тако да подстичу заинтересованост, креативност, самосталност и иницијативу чланова Клуба. Одвијаће се кроз предавања, трибине, презентације, израде тематских паноа и посете различитим установама.

ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ У 2. ЦИКЛУСУ

Годишњи фонд: 36 – 72
Недељни фонд: 1-2 (зависи од планираних активности на нивоу одељењског или разредног већа, школе или локалне заједнице)
Циљ је подстицање индивидуалних склоности и интересовања, садржајног и квалитетног коришћења слободног времена, ради богаћења друштвеног живота и разоноде, развијања и неговања другарства и пријатељства, дружење са вршњацима кроз заједничко делање, исказивање способности, осамостаљивање, развој неких вештина и друго.

ТЕМЕ	**САДРЖАЈ**	**ОПШТЕ И МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ**
ДРУШТВЕНЕ АКТИВНОСТИ	– Дечија недеља (учешће у активностима) – Свети Сава – школска слава (пано)	1.Компетенција за целоживотно учење 2.Комуникација

	– Дан школе (учешће у активностима) – Нова година (радионица) – Ускрс (радионица) – вршњачке радионице	3.Рад с подацима и информацијама 4.Дигитална компетенција 5.Решавање проблема 6.Сарадња 7.Одговорно учешће у демократском друштву 8.Одговоран однос према здрављу 9.Одговоран однос према околини 10.Естетичка компетенција 11.Предузимљивост и оријентација ка предузетништву. МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ Природа и друштво – Природа, човек, друштво: Групе људи: становници и народи краја Српски језик – Језичка култура: Различите комуникативне ситуације Математика – Бројеви: Децимални запис броја са једном децималом.
ТЕХНИЧКЕ АКТИВНОСТИ	– школски простор; учионица, двориште (уређење) – честитке за: рођендан, Нову годину, Божић, Дан жена, Ускрс (израда) – одељењски пано (уређење)	
ХУМАНИТАРНЕ АКТИВНОСТИ	- акције поводом Дечје недеље -хуманитарне акције (помоћ другу, другарици...) - Сарадња са Црвеним крстом	
СПОРТСКЕ АКТИВНОСТИ	- одељенска и међуодељенска такмичења	
КУЛТУРНЕ АКТИВНОСТИ	- одлазак на изложбу - позоришне представе - биоскопске представе - вршњачке радионице	

- Планиране су посете: позоришту, биоскопу, музеју, галерији и библиотеци; обилазак града.

НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ:	**АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА**	**АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА**
- добро планирање: циља, ефеката, активности ученика и наставника, начин рада - активностима су обухваћени сви ученици и то тако да могу да искажу: ангажованост, самосталност, сарадљивост и иницијативност - примењују се игролике активности којима се подстиче креативност ученика - користе се школски ресурси - организују се једноставне акције у којима су главни носиоци ученици	започиње и усмерава разговор и дискусију, подстиче сарадњу и тимски рад ученика, мотивише и подстиче ученике да учествују и развијају своје способности, заједно са ученицима вреднује резултате учешћа у различитим ваннаставним активностима	планира учешће, припрема се, учествују, подстичу друге и дају пример, анализирају свој и рад других, планирају акције учествују у самооцењивању и вредновању резултата рада

ЛИТЕРАРНА СЕКЦИЈА

Циљеви секције

- Развијање културе језичког, усменог изражавања и писмености
- Оспособљавање и упућивање талентованих ученика у начин књижевног стварања
- Развој љубави према писаној речи
- Развој интересовања за писање
- Сликовитост и јасност у писању
- Развој маштовитости и креативности
- Развој радних навика
- Писање радова за школска такмичења
- Омогућити учешће на литерарним такмичењима

Садржај секције

- Састанци посвећени теорији писмености и вештини претакања мисли у књижевни израз (поетика, рима, форма, стилске фигуре...)
- Литерарна такмичења у писању наградних тема поводом Савиндана, 8. марта
- и Дана школе
- Сусрет са песником
- Јавно читање радова на свечаним скуповима школе
- Истицање радова на јавним паноима школе
- Трибине и разговори о радовима чланова секције
- Заједничко читање одломака из дела афирмисаних писаца и разговор о њима као моделу за одређени жанр

ДРАМСКА СЕКЦИЈА

Циљеви :

- Подстицање развоја креативности,оригиналности, самореализације, талента
- Ангажовање ученика који имају посебне склоности ка глуми
- Задовољавање интересовања ученика ван наставе
- Осмишљено провођење слободног времена
- Едукација .

Очекивани исходи :

- Развијање културолошких потреба
- Развијање смисла и способности за правилно,течно и уверљиво усмено изражавање
- Оспособљавање за успешно служење књижевним језиком у различитим видовима његове усмене употребе.
- Оспособљавање за изражајно казивање.

Садржај рада:

- Формирање секције

- Доношење плана рада за текућу школску годину
- Проучавање текста (одломка,скеч - за пријем првака у току Дечје недеље)
- Основни појмови из позоришне уметности
- Рад на тексту
- Учешће секције на школској свечаности
- Гледање позоришног дела
- Проучавање одабраних текстова
- Подела улога
- Учешће на школској свечаности - Дан школе
- Читалачка проба (рад за столом)
- Читалачка проба - дикција, нивои читања, акценат...
- Читалачка проба - вежбе слушања
- Распоред проба: груписање лица, ствари на сцени
- Теоретско упознавање говорне уметности:из историје позоришта и драме
- Анализа рада секције у првом полугодишту
- Учешће секције на прослави Савиндана
- Израда и постављање комплетног декора, распоредна проба
- Костими и маске, распоредна проба
- Сусрет са истакнутим глумцем или режисером
- Слушање снимка радио-драме
- Генерална проба
- Проба пред наступ (хладна проба)
- Премијера
- Реприза
- Представа за мештане
- Гостовање секције у другој школи и давање представе
- Гледање позоришног дела
- Стваралачки писмени рад: писање сценског дела
- Разматрање извештаја о раду секције.

НОВИНАРСКА СЕКЦИЈА

Циљеви :

- Подстицање развоја креативности,оригиналности, самореализације, талента
- Ангажовање ученика који имају посебне склоности ка писању
- Задовољавање интересовања ученика ван наставе
- Едукација .

Очекивани исходи :

- Развијање смисла и способности за правилно,течно и уверљиво писмено изражавање
- Оспособљавање за успешно служење књижевним језиком у различитим видовима његове писмене употребе.
- Оспособљавање за писање различитих новинских форми (вести, интервју, огласи, чланци...)

- Оспособљавање за организацију већег броја различитих вести, у облику зидних новина.

Садржај рада:

- Едукација чланова Новинарске секције
- Рад на терену
- Анализа различитих новина за децу и омладину
- Интернет и његова примена у новинарству
- Анализа радова и одабир за школски лист
- Анализа рада секције

КЛУБ УМЕТНИЧКОГ ИЗРАЖАВАЊА

Циљеви:

- Задовољавање интересовања ученика ван наставе.
- Ангажовање ученика који имају посебне склоности ка рецитовању.
- Овладавање законитостима српског књижевног језика,на којем ће се усмено правилно изражавати,да упознају,доживе и оспособе се да рецитују одабрана књижевна дела и друга остварења из српске баштине.

Очекивани исходи:

-Развијање смисла и способности за правилно,течно и уверљиво усмено и писмено изражавање,богаћење речника,језичког и стилског израза.
-Развијање осећаја за аутентичне естетске вредности у књижевној уметности.
-Оспособљавање за успешно служење књижевним језиком у различитим видовима његове усмене употребе.
-Увежбавање и усавршавање гласног читања (правилног,логичког и изражајног) и читања у себи(доживљајног,усмереног).
-Развијање потребе за књигом,способности да се њоме самостално служе,навикавање на самостално коришћење библиотеке.
-Развијање поштовања према културној баштини и потребе да се она негује и унапређује.
-Оспособљавање за изражајно читање и казивање.
Садржај рада:

- Организовање секције
- Посета библиотеци
- Увежбавање правилног акцентовања и наглашавања
- Увежбавање правилног акцентовања и изговора
- Организовање школског такмичења
- Сарадња са другим секцијама
- Обележавање значајних датума
- Сусрет са књижевником

РУСКА СЕКЦИЈА

Циљеви: Циљ секције страног језика у основном образовању је развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика.

Садржај рада:

- Израда паноа
- Пројекција филма на руском језику
- Дан школе
- Посета Руском дому
- Празници Масленица
- Велики руски градови:Москва и Санкт Петербург
- Руска музика(народна и савремена)
- Куда бисмо путовали (земље које бих да посетим)

Начин и поступак остваривања програма:
Комуникативно-интерактивни приступ укључује:
- усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
- наставник је ту да омогући приступ и прихватање нових идеја;
- ученици се третирају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;
- уџбеници постају извори активности и морају бити праћени употребом аутентичних материјала;
- учионица постаје простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;
- рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;
-Посета Руском центру на Филолошком факултету у Београду, Руском дому, сусрет са ученицима из других школа које уче руски језик, посета руском штанду на сајму књига;
-учествовање на конкурсима које организују Руски дом и Руска школа (такмичење у рецитовању, такмичење у говорењу напамет наученог одломка из руске класичне прозе; приредба ученика ОШ која уче руски језик, ликовни конкурси, Лик Русије итд.)
-учествовање у школским приредбама

Исходи:
- ученик тражи и користи информације у вези са датом темом;
- израђује презентацију / материјал коју ће представити наставницима или другим ученицима у одељењу / школи;
- активно стваралачки учествује у културном и уметничком животу средине, конкурсима, актуелним догађањима;
- оплемењује свој животни и радни простор својим радовима и деловањем;
- упознаје и развија естетску вредност;
- може да изрази утиске и осећања о кратком прилагођеном књижевном тексту (песма, скраћена верзија приче, музичка песма), користећи вербална и невербална средства изражавања (цртежи, моделирање, глума, рецитовање, плес).

Теме:

1) Филм
2) Музика
3) Сцена

Корелација: српски језик, музичка култура, ликовна култура, грађанско васпитање, информатика

Начин праћења: дијалог, радови ученика и резултати конкурса и спреманих приредби

ЕНГЛЕСКА СЕКЦИЈА

Циљеви:

- Задовољавање интересовања ученика ван наставе.
- Ангажовање ученика који имају посебне склоности ка руском језику и култури.
- Овладавање правилним изражавањем на руском језику
- Читање и обрађивање делова из познатих дела руске књижевности

Очекивани исходи:

-Развијање правилно,течно и уверљиво усмено и писмено изражавање,богаћење речника- - -Увежбавање и усавршавање гласног читања (правилног,логичког и изражајног) и читања у себи(доживљајног,усмереног).

-Развијање потребе за речником, способности да се њиме самостално служе

-Развијање поштовања према културној баштини и потребе да се она негује и унапређује.

-Оспособљавање за изражајно читање и казивање.

Садржај рада:

- Избор нових чланова и формирање секције
- Прављење и израда паноа.
- Британска култура – филм
- Британска култура – музика
- Празници – Божић
- Британска култура – спорт
- Упознавање са културом САД и Аустралије
- Велики градови САД и Аустралије
- Велики градови Ирске и Велике Британије
- Где бих желео да путујем, коју земљу бих волео да Посетим

НЕМАЧКИ СЕКЦИЈА

Циљеви:

- Задовољавање интересовања ученика ван наставе.
- Ангажовање ученика који имају посебне склоности ка руском језику и култури.
- Овладавање правилним изражавањем на руском језику
- Читање и обрађивање делова из познатих дела руске књижевности

Очекивани исходи:

-Развијање правилно,течно и уверљиво усмено и писмено изражавање,богаћење речника- - -Увежбавање и усавршавање гласног читања (правилног,логичког и изражајног) и читања у себи(доживљајног,усмереног).
-Развијање потребе за речником, способности да се њиме самостално служе
-Развијање поштовања према културној баштини и потребе да се она негује и унапређује.
-Оспособљавање за изражајно читање и казивање.

Садржај рада:

- Програмски садржај
- Формирање секције
- Уређивање кабинета
- Гледање филмова на немачком
- Интернет у настави
- Нова година
- Божић
- Израда паноа

ЛИКОВНА СЕКЦИЈА

Циљеви:

- развијати ученикове потенцијале у области ликовности и визуелности, те му помагати у самосталном изражавању коришћењем примерених техника и средстава;
- развијати љубав према вредностима израженим у делима свих облика уметности;
- да ствара интересовање и потребу за посећивање изложби, галерија, музеја и
- чување културних добара;
- да осетљивост за ликовне и визуелне вредности коју стичу у настави примењују у
- раду и животу;

Садржај рада:

- Уређење паноа поводом Дана школе
- Прослава Дана школе
- Значај постојања музеја и галерија и шта се у њима може видети

- Расписивање Светосавског ликовног конкурса
- Вајарске ликовне технике и материјали
- Уређење паноа поводом новогодишњих и божићних празника
- Постављање изложбе поводом Светосавског ликовног конкурса
- Учешће на конкурсу (слање радова ученика)
- Графичке технике и материјали (картон тисак)
- Учешће у радионици поводом Васкрса
- Постављање изложбе ликовних радова ученика –чланова секције
- Разговор о естетским вредностима радова ученика у току школске године
- Анализа рада секције и предлози за следећу школску годину

ЕКОЛОШКА СЕКЦИЈА

Циљеви:

- Задовољавање интересовања ученика ван наставе.
- Развијање еколошке свести и стицање еколошких знања.
- Развијање љубави према живој и неживој природи.
- Допринос очувању животне средине.
- Подизање нивоа хигијене у школи.
- Подстицање групног рада, договарања и сарадње са вршњацима и одраслима.

Исходи:

- Развијање основних појмова о непосредном природном и друштвеном окружењу и њихово повезивање у систем.
- Схватање узрока промене климе на Земљи и да је људски фактор највише томе допринео.
- Схватање да поред позитивног, постоји и негативан утицај човека на природу који је последњих деценија све већи.
- Развијање еколошке свести и љубави према природи и планети.
- Систематизација, корекција, проширивање и повезивање искустава и знања са новим знањима о природи,
- Изграђивање основе научног погледа на свет, уз омогућавање ученицима да схвате повезаност, зависност и условљеност развоја природе,
- Навикавање на одржавање личне и опште хигијене,

Садржај рада:

- Организовање секције
- Рециклажа (прикупљање старог папира)
- Изложба радова и фотографија
- Упознавање четинарских врста у нашој околини.
- Припремање и поставка изложбе у холу школе
- Уређивање школског дворишта и кабинета
- Брига о животињама и биљкама
- Сарадња са другим секцијама
- Правилан однос према себи и другима
- Израда хербаријума.

ПРОГРАМЕРСКА СЕКЦИЈА

Циљ секције

- При раду са микробит уређајем, примарни циљ јесте промена начина размишљања ученика, односно усмеравање процеса учења на највиши ниво самосталног закључивања и повезивања. Рад са микробит уређајем развија критичко мишљење и алгоритамски приступ решавању проблема. Оквирно, ова секција се може сматрати наставком програма „Школа за 21. век“.

Очекивани исходи:

Ученици ће:
-Открити неке могућности микробит уређаја;
• саставити свој први програм за управљање светлећим диодама;
• учитати програм у микробит уређај;
• тестирати програм на микробит уређају;
• модификовати постојећа програмска решења.

Садржај рада:

- Уводни час - оснивање секције за програмирање
- Здраво, микробит!
- Улази и излази
- Светлеће диоде и петље
- Променљиве и обрада података
– Звук и радио
- Гранање и Булови оператори
- Додир као улаз
-Израда произвољног програма
- Обнављање и презентовање радова

САОБРАЋАЈНА СЕКЦИЈА

Циљеви:

- Повећање свести о саобраћају
- Усвајање правилног понашања као учесника у саобраћају
- Задовољење потребе код ученика за ван наставну активност

Очекивани исходи:

- Усвајање основних правила кретања пешака и других учесника у саобраћају
- Упознавање са саобраћајним знаковима
- Учествовање у различитим саобраћајним ситуацијама
- Упознавање са бициклистичким полигоном

Садржај рада:

- Саобраћајни знаци ----врсте и примена
- Решавање ситуација на раскрсницама
- Анализа кретања пешака, моторних запрежних возила и других
- Решавање тестова-контрола истих и дискусија по сваком обрађеном питању теста и исправљање грешака
- Обновити саобраћајна правила и прописе за бициклисте, мото бициклисте и аутомобилисте
- Припрема за такмичење
- Вожња бицикла на полигону- такмичење
-

ШАХОВСКА СЕКЦИЈА

Циљеви:

- Задовољење потребе код ученика за ван наставну активност
- Квалитетније провођење слободног времена
- Развијање логичког и креативог размишљања
- Развијање такмичарског духа
- Овладавање основним и напредним законитостима и принципима шаховске игре ради

Очекивани исходи:

- изграђивање интересовања за шаховску игру;
- играње шаха;
- стимулисање маште, креативности и радозналости током учења шаха;
- повезивање знања о шаху са животним ситуацијама;
- изграђивање логичког схватања шаховске игре као основе за логичко мишљење;
- оспособљавање ученика да самостално доносе одлуку кроз играње шаха;
- јачање толеранције на фрустрацију као битног фактора емоционалне интелигенције;
- развијање свести о сопственом напредовању и јачање мотивације за даље учење шаха.

Садржај рада:

- Упознавање са циљевима и задацима програма и начином рада (посматрање, вежбање).
- Тактика у игри и њен значај
- Комбинаторна игра кроз практичне примере, напад на краља
- Позициона игра са примерима из праксе, концепт блокаде
- Турнир ученика.
- Начин реализације предности или спасавања из тешке ситуације у завршници путем комбинаторних мотива
- Упознавање са различитим теоријама

МУЗИЧКА СЕКЦИЈА

Циљ:
-Ангажовање ученика у музичким активностима
- Задовољавање интересовања ученика ван наставе

Очекивани исходи :
- развијање љубави према музици
- опажање и извођење динамичког нијансирања
- Упознавање ученика са песмама на страним језицима и извођење песама.
- Осамостаљивање ученика у индивидуалном певачком наступу- преузимање улоге солисте; подстицање лепог, изражајног певања; извођење ритма муз. игре уз покрете.

Садржај рада:
- Ритмичке вежбе
- Вежбе упевавања
- Слушање музике
- Рад на тексту
- Народно стваралаштво
- Модерна музика у школи
- Певамо на страном језику
- Припреме за јавни наступ
- Двоглас

СПОРТСКА СЕКЦИЈА- РУКОМЕТ

Циљеви:
- Развијање интересовања ученика ван наставе
- Ангажовање ученика који имају посебне склоности ка спортским активностима
- Овладавање моторичким способностима, стицање, усавршавање и примена моторичких умећа, навика и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота.

Исходи:
- Развијање моторичких способности
- Стицање, усавршавање и примена моторичких умења
- Стицање радних навика и одговорности
- Усвајање теоријских знања
- Обучавање за тимски рад
- Развијање мотивације ученика за бављење ваннаставним активностима
- Развијање и неговање љубави према спортским активностима и неговање здравог тела и духа
- Развијање спретности и прецизности

- Неговање такмичарског духа
- Стицање и развијање свести о потреби здравља и чувању здравља, заштити природе и човекове средине.

Садржај рада:

- Организовање секције
- Обучавање основних елемената без лопте
- Кретање у фази напада, утрчавање, откривање, падови...,
- Одбрамбени блок у фази одбране, одузимање лопте, ометање играша, пресецање...
- Игра на два гола
- Мини рукомет

СПОРТСКА СЕКЦИЈА- ОДБОЈКА

Циљеви:
- Развијање интересовања ученика ван наставе
- Ангажовање ученика који имају посебне склоности ка спортским активностима
- Овладавање моторичким способностима, стицање, усавршавање и примена моторичких умећа, навика и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота.

Исходи:
- Развијање моторичких способности
- Стицање, усавршавање и примена моторичких умења
- Стицање радних навика и одговорности
- Усвајање теоријских знања
- Обучавање за тимски рад
- Развијање мотивације ученика за бављење ваннаставним активностима
- Развијање и неговање љубави према спортским активностима и неговање здравог тела и духа
- Развијање спретности и прецизности
- Неговање такмичарског духа
- Стицање и развијање свести о потреби здравља и чувању здравља, заштити природе и човекове средине.

Садржај рада:
- Организовање секције
- Уигравање основних елемената без лопте
- Кретање у фази напада, падови...,
- Одбрамбени блок у фази одбране, смечеви...
- Игра преко мреже
- Увежбавање сервиса, школски сервис
- Одбијање лопте прстима, одбијање лопте чекић техником

СПОРТСКА СЕКЦИЈА- КОШАРКА

Циљеви:
- Развијање интересовања ученика ван наставе
- Ангажовање ученика који имају посебне склоности ка спортским активностима
- Овладавање моторичким способностима, стицање, усавршавање и примена моторичких умећа, навика и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота.

Очекивани исходи:

- Развијање моторичких способности
- Стицање, усавршавање и примена моторичких умења
- Стицање радних навика и одговорности
- Усвајање теоријских знања
- Обучавање за тимски рад
- Развијање мотивације ученика за бављење ваннаставним активностима
- Развијање и неговање љубави према спортским активностима и неговање здравог тела и духа
- Развијање спретности и прецизности
- Неговање такмичарског духа
- Стицање и развијање свести о потреби здравља и чувању здравља, заштити природе и човекове средине.

Садржај рада:

- Организовање секције
- Уигравање основних елемената без лопте
- Кретање у фази напада, утрчавање, откривање, падови...,
- Одбрамбени блок у фази одбране, одузимање лопте, ометање играша, пресецање...
- Игра на два коша
- Баскет
-

СЛОБОДНЕ НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ

други циклус

Концепт и сврха слободних наставних активности

Слободне наставне активности (у даљем тексту СНА), су део плана наставе и учења који школа планира Школским програмом и Годишњим планом рада. Ученици у сваком разреду, од петог до осмог, бирају један од три програма СНА који школа нуди што значи да ће сваки ученик током другог циклуса основног образовања и васпитања похађати четири различита програма. Ученици и њихови родитељи се пре избора упознају са понуђеним програмима на часу одељенског старешине, на родитељском састанку, путем сајта школе, лифлета и др. Одабрани програми СНА су за ученика обавезни а успех се изражава описном оценом и не утиче на општи успех.

Иако се за неке СНА може направити природна веза са одговарајућим обавезним предметима не треба их посматрати као неку врсту њиховог проширивања или продубљивања. У њиховом остваривању наставник се ослања на ученичка и школска и ваншколска знања и искуства. Програми СНА нису намењени само некој групи ученика као што су нпр. ученици који се спремају за такмичење или им је потребна додатна подршка у учењу. Сврха СНА је да допринесу остваривању општих исхода образовања и васпитања, развијању кључних и општих међупредметних компетенција потребним за сналажење у свакодневном животу. Осим тога, подршка су професионалном развоју ученика који на крају основне школе доносе важну одлуку о наставку школовања у контексту новог концепта средње школе у којој се полажу општа и стручна матура. И на крају, мада не мање важно, СНА доприносе бољем упознавању ученика и њиховој сарадњи, јер се остварују у групама састављеним од ученика из различитих одељења.

Програми СНА садрже циљ, компетенције, исходе, теме, кључне појмове садржаја, упутство за дидактичко-методичко остваривање и оцењивање ученика. Поред шест програма који су припремљени од стране Завода за унапређивање образовања и васпитања и шест програма која су припремила стручна друштва, школа може ученицима да понуди и друге програме које је самостално припремила по истом моделу, као и програме изборних предмета који су реализовани до доношења новог плана и програма наставе и учења (нпр. *Народна традиција* и *Шах*).

Програми СНА које је припремио Завод дати су у две групе. Прву чине програми намењени ученицима 5. и 6. разреда, а другу 7. и 8. У првој групи су *Вежбањем до здравља, Животне вештине* и *Медијска писменост,* а у другој *Предузетништво, Моја животна средина* и *Уметност.* Стручна друштва су за ученике 5. и 6. разреда припремила *Домаћинство*, *Цртање сликање и вајање*, *Чувари природе*, *Музиком кроз живот* и *Сачувајмо нашу планету*, а за ученике 7. и 8. разреда *Филозофија са децом*.

Начин остваривања програма и улога наставника

Програми СНА су тако конципирани да фаворизују активност ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе.

Сваки појединачни програм СНА садржи дидактичко-методичко упутство које, заједно са овим општим упутством, даје комплетну слику о природи конкретног програма и његовом остваривању.

Програми СНА реализују се комбиновањем различитих техника рада са ученицима, као што су: презентације, демонстрације, студије случаја, симулације, играње улога, дебате, рад у малим групама, рад на пројектима, гледање и анализа видео прилога, креативне радионице, рад у групи на платформама за учење, повезивање са вршњацима из других школа или држава, гостовања стручњака, учење у другим установама, посете разним дешавањима, укључивање у акције... Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно у томе да уведу ученике у тему, представе им кључне појмове садржаја и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују. Уколико је потребно може се користити модификовано кратко предавање које држи наставник или ученик.

Због природе програма и чињенице да се у сваком разреду похађају другачије СНА увођење ученика у тему је изузетно важно. Наставник треба кратко да представи сваку тему користећи разноврсне материјале које је унапред припремио/ла (филмови, слике, приче, новински текстови...), а који имају функцију мотивисања ученика. Избор подстицаја треба да одговара не само теми већ и узрасту ученика. Добар уводни материјал се препознаје по томе што је код ученика изазвао радозналост, потребу да о томе разговарају, постављају питања, истражују, предлажу...

Концепт СНА не базира се на коришћењу уџбеника који су посебно за њих припремљени. Напротив, ученици се подстичу да користе што различитије изворе информација и да према њима имају критички однос. Циљ је јачати ученике да се ослањају на сопствене снаге, да развијају компетенције за рад са подацима. Иако се очекује да ће се ученици у великој мери ослањати на интернет као брз и лако доступан извор информација, треба их охрабривати да користе и друге изворе као што су књиге, старе фотографије, интервју и др.

Праћење, вредновање и оцењивање

У складу са чланом 61. *Закона о основном образовању и васпитању* и *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању* (члан 7), СНА се описно оцењују (истиче се, добар и задовољава), а оцена не улази у општи успех ученика. То подразумева да наставник континуирано прати активности ученика и њихов напредак у достизању исхода и развоју компетенција.

Имајући у виду концепт програма СНА, исходе и компетенције које треба остварити, односно развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа остварује се на различите начине. Ученици треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати.

Наставници могу да припреме материјале које ће користити за процењивање знања, вештина, ставова, пре и након обраде неке тематске целине ради објективности утврђивања ученичког напретка. Могу се користити и презентације ученика, продукти њиховог рада, писање есеја или резултати на тематским квизовима.

Током школске године наставник пратити и вреднује и друге показатеље напретка као што су нпр. начин на који ученик учествује у активностима, како прикупља податке, како брани своје ставове. Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретације, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни.

ЗАНИМЉИВА ГЕОГРАФИЈА

ПЕТИ РАЗРЕД

(1 час недељно 36 часа годишње)

Циљ програма:

Један од основних циљева овог предмета је да гоеографију приближи ученицима и учини је занимљивом. Кроз ову слободну наставну активност код ученика се развија интересовање и жеља за проширивањем знања из области васионе (један бесконачан простор који нас окружује). Ученик упознаје различите народе , спрецификчности појединих држава и многе природне занимљивости и антропогене грађевине које су необиче и за период 21 века у коме данас ми живимо.

Исходи програма:

Ученици кроз различите презентације, видео материјале стиче знање о државама и народима који у њима живе. Уочавају разлике које постоје у државама Африке, Азије, Европе... у њиховим градовиме и утицај човека на формирање тих држава. Развијају толерантан став према другим народима и култури. Подстиче радозналост за проучавањем и истраживањем геопростора и оспособљава се за рад у тиму.

Садржај програма:

- **ВАСИОНА** (Учиници стичу увид у бесконачан простор , о небеским телима која се налазе у њему и њиховом утицају на нашу планету Земљу)
- **ПРИРОДНЕ И АНТРОПОГЕНЕ ЗАНИМЉИВОСТИ У СВЕТУ** (кроз видео презентације ученици упознају нпр. Кањон реке Колорадо, Ђавољу варош, пирамиде, Еверглејд, Кинески зид и још много необичних географских појмова које заслужују нашу пажњу и дивљење)
- **ВУЛКАНИ И ЗЕМЉОТРЕСИ** (На примерима активности појединих вулкана у прошлости ученици стичу увид у њихову моћ, и на примеру модела разумеју ерупције вулкана)
- **НАЈЛЕПШИ ГРАДОВИ СВЕТА** (криз различите чланке и видео материјал ученици путују кроз најинтересантније и најлепше градове Европе и света. На тај начин јасно разликују утицај различитих култура, религија и различитих периода историје)
- **УПОЗНАЈМО БЕОГРАД** (ученици ће упознати назначајније објекте у Београду, настанастанак Београда а ако постоји могућност и обићи неке знаменитости)

Начин остваривања програма

Програм се реализује за заинересоване ученике у групама од 15-30 ученика који су се изјаснили анкетирањем. Акценат се даје на занимљивостима којима се бави географија. Поред часова у учионици у плану је обилазак Београда ако сутуација буде дозволила а у случају ванредних околности биће реализована настава на даљину кроз различите садржаје на интернету и истраживачке задатке.

Корелација -часови занимљиве географије су у корелацији са историјом, биологијом, информатиком, ликовном културом...

Праћење остваривања програма

Наставник ће пратити кроз рад ученика његову заинтересованост за истраживање, закључивање, повезивање, његову активност у раду у групи, његове идеје и предлоге за даљи рад.

САЧУВАЈМО НАШУ ПЛАНЕТУ

ШЕСТИ РАЗРЕД

(1 час недељно 36 часа годишње)

Циљ учења слободне наставне активности Сачувајмо нашу планету јесте развијање функционалне писмености из области заштите животне средине, разумевање односа човек – природа са циљем бољег схватања света који га окружује, лакше сналажење у природном и социјалном окружењу и формирање одговорног и активног појединца у циљу разумевања и примене концепта одрживог развоја.

ТЕМЕ И КЉУЧНИ САДРЖАЈИ ПРОГРАМА:

ОДРЖИВОСТ, ЖИВОТНА СРЕДИНА И УТИЦАЈ ЧОВЕКА Дефиниције географског омотача, животне средине и природне средине.
Узајамна повезаност у оквиру географског омотача.
Утицај човека на одрживост животне средине.
Спровођење акција – заштита и одрживост животне средине.

ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА ОДРЖИВОСТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Глобалне промене у животној средини и њихове последице.

Смањење емисија штетних гасова.

Заштита од буке.

Комунална хигијена (акција).

Рециклажа (акција).

Спровођење акција – одговоран однос према одрживости животне средине.

ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА РАЗНОВРСНОСТИ НЕЖИВЕ ПРИРОДЕ

Одговоран однос према геолошкој, геоморфолошкој, хидролошкој разноврсности и разноврсности климе и земљишта.

Геонаслеђе.

Заштићена подручја.

Заштићена подручја од међународног значаја.

ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА РАЗНОВРСНОСТИ ЖИВОГ СВЕТА

Заштићене биљке Србије.

Заштићене животиње Србије.

Теренска вежба: посета резервату природе.

Спровођење акција – обележавање Дана планете Земље, Светског дана заштите животне средине, Светског дана вода.

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	**ИСХОДИ** **На крају програма ученик ће бити у стању да:**
Компетенција за целоживотно учење Естетичка компетенција Решавање проблема Комуникација Сарадња Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Одговорно учешће у демократском друштву Предузимљивост и оријентација ка предузетништву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини	– дефинише појмове и разуме разлике између појмова географски омотач, животна средина и природна средина; – наведе примере повезаности и условљености литосфере, атмосфере, хидросфере и биосфере у оквиру географског омотача; – наведе принципе одрживог развоја; – уочи активности човека које доприносе одрживости животн средине; – уочи узрочно последичне везе између активности човека и промена у животној средини; – уочи повезаност природних, социјалних и економских факт очувању животне средине; – процени и упореди различите утицаје човека на потрошњу ресурса и одлагање отпада; – истражи изворе загађења у локалној средини;

	– анализира узроке и последице загађења у локалној средини – разврстава глобалне промене, упореди их и процени њихов утицај на животну средину – кроз решење пројектних задатака идентификује разлоге, узроке и последице емисије штетних гасова; – класификује изворе буке у локалном окружењу; – наведе и аргументује могућа решења за заштиту од буке; – класификује објекте геонаслеђа; – издвоји критеријуме за издвајање објеката геонаслеђа као репрезентативних примера геодиверзитета; – учествује у дебати о одрживом понашању у заштићеном подручја; – графички прикаже промену броја заштићених биљних и животињских врста Србије у одређеном временском периоду; – препозна на карти заштићена подручја из наше земље која имају међународни значај;
	– образлаже разлоге заштите појединих биљних и животињск врста у Србији; – развија ставове и вредности о очувању животне средине кр решавање проблема на локалитету; – формулише истраживачки задатак кроз рад у групама; – прикупи информације релевантне за истраживање; – користи ИКТ приликом прикупљања информација и представљања резултата истраживања; – учествује у акцијама које су усмерене ка заштити и очувању животне средине.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Све су чешћи захтеви да процес наставе буде иновиран на такав начин да боље и успешније припреми младе људе за активан живот у друштву знања и рад у непосредном окружењу. У том смислу, кроз наставу се све више потенцира стицање процедуралних, контекстуалних и функционалних знања и развијање истраживачких вештина, ставова и вредности о околини, који су засновани на принципима одрживог развоја и одрживог образовања. Усредсређеност на исходе образовања и промене парадигме са

бихевиоралног ка конструктивистичком и контекстуалном приступу у настави доприноси конструисању компетенција ученика, развијању критичког мишљења, флексибилности, предузетничких вештина, креативности, процени ризика, доношењу одлука, што се одражава на квалитет живота појединца и друштва у целини. Компетенцијски приступ захтева превазилажење оквира традиционалног предметног приступа и концепције преношења знања ка концепцији конструкције знања и захтева оријентацију образовног процеса ка већој партиципацији ученика у васпитно-образовном процесу, са посебним акцентом ка динамичнијем и ангажованијем интегрисању знања, вештина и ставова релевантних за различите реалне контексте који захтевају њихову функционалну примену. Наведени садржаји програма поседују теоријски приступ и приступ који је усмерен ка практичној реализацији ван учионице и ка изради малих пројеката. Овако конципиран програм даје велике могућности наставницима и ученицима да га на креативан начин реализују сходно условима, могућностима и времену. Улога наставника је да уз примену различитих метода рада подстичу и усмеравају интересовање и креативност ученика у покушају да самостално објасне узроке и последице човековог дејства на животну средину. Оперативна разрада програмских садржаја препуштена је наставницима који сами креирају место извођења и број часова за одређене теме.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У програму су предложене четири теме: *ОДРЖИВОСТ, ЖИВОТНА СРЕДИНА И УТИЦАЈ ЧОВЕКА, ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА ОДРЖИВОСТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА РАЗНОВРСНОСТИ НЕЖИВЕ ПРИРОДЕ* и *ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА РАЗНОВРСНОСТИ ЖИВОГ СВЕТА.*

Полазећи од принципа одрживог развоја, првенствено холизма и интердисциплинарности, курикулум предмета је конципиран тако да се током наставе и учења преферирају стратегије које се заснивају на принципима одрживости као што су: стратегија интерактивног учења и рада на пројекту; стратегија интегративног учења и настава усмерена на деловање; стратегија кооперативних облика наставе; стратегија учења откривањем и решавања проблема, метакогнитивне стратегије, различити облици искуственог учења. Кроз рад на пројектима у различитим амбијентима (природног и социјалног) окружења, сарадњом са родитељима, локалном и широм заједницом постиже се отвореност, одговоран однос и понашање према окружењу са циљем постизања активног односа ученика, развој критичког и конструктивног мишљења и одговорност према себи, природној и социјалном окружењу. Стварају се везе између стеченог знања у школи, сопственог искуства и примене у свакодневном животу. Амбијентални приступ у настави и непосредни контакт и искуство са предметима сазнања се допуњује употребом савремене технологије (коришћење мултимедијалних ресурса и визуелних помагала како у настави тако и у размени информација. Потребно је укључивање средстава јавног информисања, организације цивилног друштва, института, истраживачких и образовних центара, удружења у циљу коришћења њиховог знања и искуства, ресурса (физички, људски, материјални) и дистрибуцијских канала.

Једна од важних компетенција наставника је успостављање сарадње са локалним окружењем кроз извођење наставних активности ван учионице. Наставник има сложен задатак да одабиром савремених дидактичких стратегија за остваривање циљева и задатака наставне теме осмишљава и креира наставне ситуације у неформалним ванучионичким амбијентима у локалном окружењу. Како би се што боље остварила веза између садржаја програма и реалног живота пожељно је, кад год је то могуће, да се ученицима омогући истраживање проблема који се проучавају у реалном (локалном)

контексту кроз коришћење проблемско-истраживачког приступа у настави. Препоручује се употреба модификованих предавања (добро структурирано, систематично и кратко представљање најважнијих елемената теме/садржаја), затим различитих врста презентације, демонстрације, студије случаја, симулације, играње улога, дебате, рад у малим групама, рад на пројектима, цртање мапе ума, дебате, округли сто. Улога наставника је превасходно у подстицању ученика у настави на откривање, истраживање, доживљавање, проучавање, вредновање, креирање у процесу учења чиме им се омогућава самостално управљање процесом учења како у учионици тако и ван ње, да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржава и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују.

За сваку тему наставник треба да припреми што више различитих материјала који имају функцију подстицаја, мотивисања ученика за рад на њима. Поред материјала (филмови, слике, приче, новински текстови...), то могу бити гостовања особа или посета установама. Избор подстицаја треба да одговара теми, узрасту ученика и њиховим интересовањима. Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да развијају своје компетенције у раду са подацима. Број часова по темама и редослед тема нису унапред дефинисани. За сваку тему и наставне јединице, потребно је формулисати исходе који су рефлексија исхода за крај разреда и индикатора међупредметних компетенција, а садрже специфичности везане за конкретну тему/проблем.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ОДРЖИВОСТ, ЖИВОТНА СРЕДИНА И УТИЦАЈ ЧОВЕКА

Одрживи развој је реално планиран, научно осмишљен развој, реалан домаћински однос човека и друштва према животној средини, увек и свуда примерен особеностима локалне средине, њеном природном и друштвеном степену развоја, са погледом на генерације које долазе. То значи да одрживи развој представља квалитативан развој и то социо-економски и културни развој који је усклађени са условима (ограничењима) капацитета животне средине и који треба да се одвија тако да се будућим генерацијама не нарушавају услови опстанка. Приликом реализације ове теме ученици дају предлоге управљања отпадом у свом насељу, праве промотивне материјале и осмишљавају различите активности везане за ту сврху.

ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА ОДРЖИВОСТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Угроженост зоналних и азоналних елемената природе, деградација станишта и ареала, све већи степен загађености воде и ваздуха, стално проширивање површина под погубним облицима ерозије, сеча шума непримерена прирасту дрвне масе, заслањивање земљишта, потапање обрадивих површина водама акумулационих језера, опасности од класичног и радиоактивног отпада, све већа потрошња нафте, све чешћи шумски пожари, појаве епидемија, бројна хидрична обољења изазвана употребом загађене воде, указују на поремећаје који настају између живе и неживе природе и човека у простору. Проблем регулисања односа у систему човек – животна средина треба сагледавати као историјски изведену категорију, дакле појаву условљену развитком људског друштва и огромним размахом људског деловања на околну природу. За реализацију ове теме могу бити од користи материјали који се односе на Европски зелени појас, климатске промене и систем заштите природе, мале хидроелектране и заштићена подручја, заштиту природе и обновљиве изворе енергије итд. Ученици у групама кроз истраживачке задатке анализирају по један од утицаја човека на животну средину као и последице тих утицаја

на живот људи и дају своје предлоге за одрживост животне средине у тим околностима, своје резултате представљају путем есеја, паноа, филма, стрипа или их усменим путем износе пред остале ученике.

ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА РАЗНОВРСНОСТИ НЕЖИВЕ ПРИРОДЕ и *ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА РАЗНОВРСНОСТИ ЖИВОГ СВЕТА.*

Организација за образовање, науку и културу Уједињених нација – UNESCO је специјализована организација у оквиру Уједињених нација која се бави унапређењем међународне сарадње на пољима, науке, образовања и културе са циљем да допринесе миру, смањењу сиромаштва, одрживом развоју и међународном дијалогу кроз образовање, културу и информисање. У оквиру за природне науке, UNESCO развија неколико програма од којих се заштитом природних добара баве програми Човек и биосфера и Геопаркови. Програм Човек и биосфера представља природну међународну иницијативу која за основни циљ има дефинисање и примену научних основа за успостављање дугорочно хармоничног односа човека и природе, а на бази рационалне употребе природних ресурса, односно усмерен је на успостављање функционалног модела заштите природе кроз остваривање складног односа људи и њихових развојних потреба са природом. Огледна подручја за дефинисање овог модела су Резервати биосфере, међународно препозната заштићена подручја која су изузетна како у природном, тако и у културном погледу, са очуваном природом, богатом културом и традиционалним начином живота локалног становништва. Резервати биосфере воде ка остваривању одрживе равнотеже између често сукобљених циљева очувања биолошке разноврсности и економског развоја и кључни су за проналажење и промовисање решења за очување биодиверзитета уз његово одрживо искоришћавање. У вези са тим, ученици подељени у групе реализују истраживачки задатак везан за Резервате биосфере у оквиру програма Човек и биосфера на простору Србије: Голија–Студеница и Бачко Подунавље.

Геопарк је територија јасно дефинисаних граница у оквиру које се, поред објеката геонаслеђа који су кључни сведоци историје наше планете, штите, презентују и промовишу и све друге природне и културно-историјске знаменитости од изузетног значаја за науку, образовање, културу, економију и туризам. Активности у геопарку усмерене су на упознавање шире јавности о разноврсним природним и културним вредностима датог подручја кроз развој туризма, а са циљем да се побољша социјални статус локалног становништва, подстакне његов економски развој и унапреди заштита природне и културне баштине. У вези са тим, ученици подељени у групе реализују истраживачки задатак везан за Геопарк Ђердап, тако да једна група истражује природне вредности геопарка, друга његове културно-историјске споменике, трећа његове етнографске вредности итд. Своје резултате представљају путем есеја, паноа или презентација.

UNESCO у оквиру Програма светске баштине води бригу испред међународне заједнице о добрима културног или природног карактера која поседују изузетне карактеристике, а која би у супротном била под ризиком пропадања и нестајања, ради њиховог очувања за будуће генерације. Ради бољег увида и презентовања светске баштине јавности, UNESCO формира Листу светске баштине, на коју се уписују добра у оквиру две категорије: Културна светска баштина и Природна светска баштина. У вези са тим, ученици подељени у групе реализују истраживачки задатак везан за добра светске културне баштине на простору Србије и номиноване пределе природне баштине на простору Србије. Своје резултате презентују на различите начине.

На сличан начин могу се обрадити категорије заштићених природних добара дефинисане на основу Закона о заштити природе из 2010. године: строги и специјални резерват природе, национални парк, споменик природе, заштићено станиште, предео изузетних одлика и парк природе и Правилника о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива. Ради очувања биолошке разноврсности и природног геофонда, односно врста које имају посебан значај за Републику Србију са еколошког, екосистемског, биогеографског, научног, здравственог, економског и другог аспекта, Правилником су утврђене и мере заштите строго заштићених и заштићених врста и њихових станишта. Строго заштићене и заштићене дивље врсте које се заједнички називају заштићене врсте, одређују се на основу националних и међународних црвених листа или црвених књига, потврђених међународних уговора, стручних налаза и научних сазнања. У вези са темама организовати предавања, презентације, креативне радионице, еко-играонице, прилагођена истраживања на терену, излете у природна добра, изложбе цртежа и фотографија, пројекције филмова, спровођење акција – обележавање Дана планете Земље, Светског дана заштите животне средине, Светског дана вода и слично. Приликом организације посете природном добру спровести све активности везане за амбијенталну наставу.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа се темељи на целовитом (холистичком) приступу и подстицању индивидуалног развоја и развијање свих потенцијала ученика (когнитивни, афективни и психомоторички домен).

Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како предвиђају последице, како критички промишљају, чиме се руководе у процесу доношења одлука, како комуницирају. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању,* а успех се изражава описно (*истиче се, добар* и *задовољава).* Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Ученик је активни субјект у процесу учења, вредновања и самовредновања сопствених постигнућа. Сама природа и концепција предмета и потенцирање на активном, пројектном и истраживачком приступу у стицању ученичких компетенција наглашава формативно оцењивање. Оно се исказује кроз: опис постигнућа ученика, опис ангажовања ученика у настави и препоруке за даље напредовање.

ВИЗУЕЛНА УМЕТНОСТ

СЕДМИ РАЗРЕД
(1 час недељно 36 часова годишње)

Циљ учења слободне наставне активности Визуелна уметност је да ученик развија вештине комуникације и сарадње, критичко и стваралачко мишљење, осетљивост за естетику, радозналост, мотивацију за истраживање и изражавање у различитим медијима као и одговоран однос према очувању уметничког наслеђа и културе свога и других народа.

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ **По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:**	САДРЖАЈИ
Традиционална визуелна уметност широм света	На крају програма ученик ће бити у стању да: - образложи значај традиционалне визуелне уметности за идентитет народа и појединца; - повеже карактеристичан артефакт са континентом и културом којој припада; - обликује ликовне радове са препознатљивим елементима одабране културе; - опише одабрани продукт визуелних уметности и процес његове израде; - пореди основне одлике традиционалне визуелне уметности два или више народа; - објасни значај и улогу културног наслеђа.	**ТРАДИЦИОНАЛНА ВИЗУЕЛНА УМЕТНОСТ ШИРОМ СВЕТА** - Визуелна уметност народа Аустралије и Новог Зеланда (сликарство аустралијских Аборицина, традиционална тетоважа Маора) - Уметност америчких народа (тотеми, керамика, ћилими, корпе) - Култура древне Индије, Кине и Јапана (градови, храмови, одећа, писмо) - Уметност народа Африке (маске и штитови) - Словенска традиција (митологија, симболика и орнаментика)

МЕТОДИЧКО-ДИДАКТИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм слободне наставне активности *Уметност* интегрише садржаје из културе, различитих уметностии више уметничких дисциплина. Он омогућава ученицима: да упознају културу и уметност народа свих континената, њихове сличности, разлике и међусобне утицаје;да открију како се прожимају различите врсте уметности; да уче како да користе разноврсне, релевантне и поуздане податке и информације за истраживачки и стваралачки рад; да ефикасно сарађују и комуницирају; да развијају критичко мишљење, конструктивно размењују мишљења и формирају позитивне вредносне судове са циљем очувања културе и идентитета, развијања самопоуздања и самопоштовања, поштовања и заштите људских права; да развијају радозналост, мотивацију, као и афинитетпрема култури и уметности;да се изражавају у одабраним уметничким дисциплинама и медијима.

Програм је тако конципиран да фаворизује активности ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржаја и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују.

Активности које су погодне за реализацију програма *Уметност* су: креативне радионице; презентације; анализа инсерата филмова, аудио-визуелних прилога, аудио и

визуелних садржаја; рад на истраживачким и пројектним задацима; прављење досијеа, дигиталне збирке и сл; студије случаја; играње улога; дискусије; рад у групи на платформама за учење; повезивање са вршњацима из других школа или држава; гостовања стручњака; учење у другим установама; посете разним културно-уметничким дешавањима; обликовање и организовање промоција и кампања; укључивање у акције у локалној заједници...

У складу са специфичностима програма и просторно-техничким капацитетима, ученици се могу изражавати кроз различите медије: слику (скице, цртежи, слике, плакати, књига уметника, мурали...); скулптуру; фотографију; видео; анимацију; акцију (перформанс, хепенинг, флеш моб, игровне активности); дизајн (сценографија, костимографија...); сценски израз (глума, кореографија, плес...

Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге у процесу проналажења релевантних информација.

За сваку тему наставник треба да припреми што више различитих материјала који имају функцију подстицаја, мотивисања ученика за рад на њима. Како би се што боље остварила веза између садржаја програма и реалног живота пожељно је, кад год је то могуће, да се ученицима омогуће посете установама и институцијама у средини где живе, као и непосредни контакт са људима који имају интересантна животна и/или професионална искуства у вези са темом која се обрађује.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ТРАДИЦИОНАЛНА ВИЗУЕЛНА УМЕТНОСТ ШИРОМ СВЕТА

Основна идеја теме је да се ученици упознају са одабраном баштином народа свих континената из области визуелних уметности и културе, при чему је предвиђено да то буду садржаји који нису обухваћени програмом предмета Ликовна култура. Ради постизања динамике наставе и подстицања радозналости и стваралачког мишљења препорука је да се сваки континент представи другим уметничким дисциплинама и да се планирају другачије активности ученика, где је то могуће.

Часови се одржавају у специјализованој учионици (кабинету намењеном настави предмета *ликовна култура,* предмета, а у зависности од опреме која је потребна за реализацију часа), учионици опште намене, простору школе, установама културе, локалном окружењу , музеју, галерији, позоришту, у природи, у граду, зоолошком врту..... Место реализације часова одређује се у складу са могућностима и потребама школе и локалне заједнице, као и са планираним начином реализације часа или наставне јединице.

• ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице итд.

Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању.* Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Наставни облици: Фронтални, индивидуални, у пару, групни.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ (опште и међупредметне)	АКТИВНОСТИ		САРАДНИЦИ
	а) ученика	б) наставника	
Компетенција за целоживотно учење Естетичка компетенција Решавање проблема Комуникација Сарадња Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Одговорно учешће у демократском друштву Предузимљивост и оријентација ка предузетништву Одговоран однос према здрављу	-Индивидуални рад, -Групни рад, -Рад у пару -Посматрање -Слушање -Праћење -Причање -Описивање -Процењивање - Решавање проблема -Практиковање -Сакупљање -Уочавање и откривање -Истраживање -Проверавање -Повезивање -Експерименти сање -Цртање -Сликање -Вајање -Моделовање	- Подршка ученицима у самосталном стварању -Планирање -Организовање -Реализовање -Презентовање -Показивање -Избор садржаја, метода и техника , наставних објеката и средстава -Објашњавање -Усмеравање ученика -Мотивисање ученика -Преношење информација -Обезбеђивање ресурса -Упућивање ученика на самостално проналажење информација -Упознавање и праћење индивидуалних	Наставници предметне и разредне наставе, педагог, психолог, директор, помоћник директора, кустос у музеју-галерији, стручни предавачи

Одговоран однос према околини Сарадња Дигитална компетенција	- Рад са дигиталним алатима -Презентовање -Стварање -Игре	способности ученика -Вредновање и самовредновање рада -Израда дидактичког материјала -Процењивање степена успешности развијања компетенција код ученика	

УМЕТНОСТ

ШЕСТИ И ОСМИ РАЗРЕД
(1 час недељно 36/34 часа годишње)

Циљ учења слободне наставне активности *Уметност* је да ученик развија вештине комуникације и сарадње, критичко и стваралачко мишљење, осетљивост за естетику, радозналост, мотивацију за истраживање и изражавање у различитим медијима као и одговоран однос према очувању уметничког наслеђа и културе свога и других народа.

ТЕМЕ и кључни појмови садржаја:

МУЗИЧКА УМЕТНОСТ, ПОЗОРИШТЕ И ФИЛМ

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	**ИСХОДИ** **На крају програма ученик ће бити у стању да**
Компетенција за целоживотно учење Естетичка компетенција Решавање проблема Комуникација Сарадња Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција	– образложи значај традиционалне музичке и сценске уметности за идентитет народ – опише одабрани продукт музичке уметности и процес његове израде; – пореди основне одлике традиционалне музичке уметности два или више народа; – објасни значај и улогу културног наслеђа; – објасни главне карактеристике традиционалне музике на простору Балкана и Срби међусобни утицај;
Одговорно учешће у демократском друштву Предузимљивост и оријентација ка предузетништву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини	– прикаже елементе прожимања традиционалне музике различитих народа на прост музичким примерима; – презентује традиционалну музику карактеристичну за различите крајеве Балкана и – прикаже начине очувања музичког културног наслеђа; – објасни како савремене технологије утичу на развој музике; – презентује начине промоције музичких и сценских дела; – прикаже примену музике у другим уметностима – позориште, филм; – истражи и објасни шта је музичка/ филмска/ позоришна критика и која је њена ул – аргументовано искаже утисак о слушаним и одгледаним делима. – комуницира учтиво, јасно и аргументовано уз уважавање различитих мишљења, и естетских доживљаја;

	– проналази, самостално и у сарадњи са другима, релевантне податке и информације користећи савремену технологију; – учествује активно, према сопственим способностима и интересовањима, у истраживачком и радионичком раду.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм слободне наставне активности *Уметност* интегрише садржаје из културе, различитих уметности и више уметничких дисциплина. Он омогућава ученицима: да различите врсте уметности; да открију како се прожимају различите врсте уметности; да уче како да користе разноврсне, релевантне и поуздане податке и информације за истраживачки и стваралачки рад; да ефикасно сарађују и комуницирају; да развијају критичко мишљење, конструктивно размењују мишљења и формирају позитивне вредносне судове са циљем очувања културе и идентитета, развијања самопоуздања и самопоштовања, поштовања и заштите људских права; да развијају радозналост, мотивацију, као и афинитет према култури и уметности; да се изражавају у одабраним уметничким дисциплинама и медијима.

Програм је тако конципиран да фаворизује активности ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем реалних сусрета. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржаја и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују.

Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу присуствују различитим културно-уметничким манифестацијама, да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. се ослањају на сопствене снаге у процесу проналажења релевантних информација. Планирано је да се већина активности реализује ван школског простора.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице итд.

Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању.* Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

ПРЕДУЗЕТНИШТВО

СЕДМИ РАЗРЕД

(1 час недељно 34 часа годишње)

Циљ учења слободне наставне активности *Предузетништво* је да допринесе развоју иновативности и предузимљивости код ученика, способности да се идеје претворе у акцију, способности за тимски рад и коришћење разноврсних извора знања ради бољег разумевања друштвених процеса и појава и преузимања одговорне улоге у савременом друштву.

Разред **Седми**

Годишњи фонд часова **36 часова**

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	**ИСХОДИ** **По завршетку програма ученик ће бити у стању да**	**ТЕМЕ и кључни појмови садржаја**
Комуникација Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Решавање проблема Сарадња Одговорно учешће у демократском друштву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини Естетичка компетенција	• наведе основна права потрошача и начине њихове заштите; • на декларацији пронађе најважније информације о производу и одреди однос цене и квалитета; • посматра занимања из перспективе некад и сад и предвиди могућности њиховог развоја у будућности; • повезује одређена занимања и врсту и нивое образовања; • препозна проблеме у свом непосредном окружењу и дискутује о могућностима њиховог решавања; • се укључи у иницијативе које се покрећу у школи; • разликује особине лидера и менаџера; • одговорно преузима задужења у тиму, сарађује са другим члановима тима и учествује у доношењу одлука; • планира, распоређује и управља ресурсима (знања и вештине, време, новац, технологије);	**ЗАШТИТА ПРАВА ПОТРОШАЧА** Однос цене и квалитета производа/услуге. Декларација производа. Уговорна обавеза за услугу. Остваривање права потрошача. **СВЕТ РАДА** Свет занимања некад, сад и у будућности. Професионална оријентација. Професионални развој. Форма и функција CV и мотивационог писма. Концепт целоживотног учења. **ПОКРЕНИ СЕБЕ И ДРУГЕ** Покретање иницијативе.

Предузимљивост и оријентација ка предузетништву	• учествује у осмишљавању пословне идеје; • информише се о постојању сличних производа на тржишту; • комуницира са окружењем о креативним идејама свога тима; • примењује правила пословне комуникације; • поштује етичке принципе у пословању; • израчуна трошкове израде производа према датим инструкцијама; • прикупи информације о ценама сличних производа на тржишту и на основу њих одреди цену свог производа; • учествује у промоцији и продаји производа; • презентује рад свог тима.	Менаџмент и лидерство. **УЧЕНИЧКА ПРЕДУЗЕЋА** Појам предузећа (привредног субјекта). Производ и/или услуга. Појам тржишта. Људски и материјални ресурси. Пословна комуникација. Основни етички принципи у пословању. Процес производње и процес пружања услуга. Цена производа или услуге. Облици промовисања производа. Продаја производа или услуге.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Сврха слободне наставне активности *Предузетништво* је развој предузетничких компетенција, подршка професионалном развоју ученика као и припрема за сналажење у савременом свету рада који се мења услед технолошког развоја.

Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма *Предузетништво.*

- ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У програму су предложене четири теме које иако су програмски дате одвојено у реалном животу се прожимају и са ученицима треба тако радити да се укаже на њихову повезаност. По садржају тема програм има највећу корелацију са програмом Техника и технологија уз уважавање ученичких ваншколских знања и вештина из света рада.

Наставник је модератор активности. За увођење ученика у тему он припрема што више различитих материјала који имају функцију подстицаја, односно мотивисања ученика за рад на њима. Избору мотивационог материјала треба посветити велику

пажњу имајући у виду узраст ученика, њихова интересовања, специфичност теме и предзнања. Материјал треба да мотивише ученике да истражују, улазе у дискусију, образлажу своје ставове. Наставник је пратилац ученичких активности и, уколико је потребно, давалац додатних подстицаја, али не и готових решења. Потребно је подстицати радозналост, аргументовање, креативност, рефлексивност, истрајност, одговорност, аутономно мишљење, сарадњу, једнакост међу половима.

Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да према њима имају критички однос.

Број часова по темама није унапред дефинисан. За сваку тему и часове на којима се она обрађује, потребно је формулисати исходе који су рефлексија исхода за крај разреда и индикатора међупредметних компетенција, а садрже специфичности везане за конкретну тему/садржај.

- ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ЗАШТИТА ПРАВА ПОТРОШАЧА

Кроз студију случаја ученици се оспособљавају да у оквиру задатог буџета одаберу производ или услугу и аргументују свој избор у односу на критеријуме као што су квалитет, цена, еколошка подобност, корисност производа/услуге, естетска вредност, робна марка, трајање гаранције, могућности сервисирања итд. Ученици се оспособљавају да се информишу о производу (прехрамбеном, хемијском, техничком, одећа и обућа) на основу његове декларације. Упознају се шта су то права потрошача и на који начин могу да их остваре. Упутити ученике на услове које потрошач мора да испуни да би остварио своја права. Посебну пажњу посветити правима потрошача у односу на безбедност и квалитет производа/услуге, могућност замене или повраћаја новчаних средстава уколико није испуњена потпуна функционалност производа у гарантном року, као и у случајевима када производ није у складу са декларацијом или за услугу није испуњена уговорна обавеза. Постоје велике могућности за истраживачке задатке као што су нпр. да ученици пронађу информације о уобичајеном трајању гаранције за различите врсте производа.

СВЕТ РАДА

Уводне активности у ову тематску целину имају за циљ да ученици сагледају развојност занимања што подразумева и њихово нестајање, као и факторе који до тога доводе (технолошки развој, промене људских потреба...). За промишљање о развоју занимања у будућности погодне су креативне радионице.

Ради пуног разумевања света рада ученици треба да се упознају са образовним профилима у оквиру различитих подручја рада, школама које их образују и захтевима које треба да испуне они који желе да се за њих школују. У ту сврху може се користити информатор за упис у средњу школу, а ученици подељени у групе могу добити различите задатке да га проуче (подручја рада, образовни профили у подручју рада, услови за упис, трогодишњи и четворогодишњи образовни профили, дуално образовање...). Неко од ученика требао би да се бави и информацијама о питањима како

се наставља школовање после средње школе и разликама које постоје између похађања гимназије и стручне школе, односно разликама између опште и стручне матуре. Имајући у виду узраст ученика ниво академског образовања треба да буде само на информативном нивоу. На основу тог истраживачког рада може се организовати активност у којој сваки ученик или пар треба да припреми презентацију у стандардизованој форми за изабрани образовних профил. Презентација би требало да садржи информације о школама које образују тај образовни профил, минималном броју бодова из претходних школских година, условима уписа, могућностима запошљавања и наставка школовања, као и за које послове су ученици оспособљени након завршетка школовања. Припремљене појединачне презентације објединити и објавити на сајту школе. Уколико постоји могућност, ученицима омогућити комуникацију са представницима средњих школа, као и појединцима који се баве тим занимањима а то може бити неко од родитеља.

У оквиру ове теме ученици треба да се упознају и са појмовима професионални развој, професионална оријентација и селекција, форма и функција CV и мотивационог писма. Током рада ученицима сугерисати да ће због динамичних промена на тржишту рада, током своје професионалне каријере бити принуђени да буду флексибилни, да се континуирано усавршавају и оријентишу ка целоживотном учењу.

ПОКРЕНИ СЕБЕ И ДРУГЕ

За увођење у тему наставник може да припреми примере неких иницијатива, пожељно је да буду на глобалном и локалном нивоу, који илуструју снагу иницијативе и предузетништва. Након тога, може се организовати активност у којој ученици треба да идентификују различите проблеме у свом непосредном окружењу (нпр. проблеми у вези са животном средином, безбедношћу у саобраћају...), и сагледају могућности њиховог решавања из перспективе сопственог ангажовања и укључивања појединаца, група и организација из локалне заједнице. Овај садржај добро кореспондира са програмом *Грађанског васпитања* за све разреде јер он потенцира грађански активизам који се заснива на истим овим корацима: препознавање проблема – тражење решења. Након спроведене анализе ученици треба да изаберу два проблема и промишљају које су могућности њиховог решавања. Подељени у групе сачињавају план акције са основним елементима. Наставник кроз примере успешних менаџера и лидера, упознаје ученике са особинама које их одликују. На основу својих интересовања и способности ученици преузимају улоге у тиму, а затим анализирају које особине менаџера и лидера су им потребне за успешно обављање задатка. У раду се могу консултовати са особама за које процене да им могу помоћи. Спровођење ове активности не треба да траје дуже од 3 часа јер је то увод у следећу тему где се очекује да ученици искажу, у складу са својим узрастом и знањем неки ниво иницијативности и предузимљивости.

УЧЕНИЧКА ПРЕДУЗЕЋА

Током остваривања ове теме, ученици треба кроз практичан рад и симулацију рада привредног друштва да стекну јаснију слику о економском, финансијском функционисању предузећа, да развијају сопствене предузетничке капацитете, социјалне, организационе и лидерске вештине. Привредно друштво се оснива као виртуелни привредни субјекат који нема правни значај, али су сви процеси који се одвијају у њему реални. Уколико школа има регистровану ученичку задругу, пословање ученичких предузећа је потребно укључити у рад ученичке задруге.

Ученици се дели на две групе (од 10-15 ученика). Свака група оснива и води сопствено предузеће – привредни субјекат, са реалним процесима, производима/услугама и остварује зараду. Ученичко предузеће, под менторством предметног наставника, пролази кроз све фазе развоја стварног привредног друштва (оснивање, развијање, затварање). Свако ученичко предузеће осмишљава свој производ или услугу, трудећи се да буду оригинални, иновативни и креативни. Са циљем постизања ових захтева, важно је да ученици прикупе информације о истим или сличним производима или услугама на тржишту и успоставе комуникацију са окружењем како би испитали могућност остваривања пословног успеха. У складу са производом/услугом, ученици бирају назив предузећа, израђују лого предузећа и праве план активности. Са циљем прикупљања новчаних средстава за почетак рада предузећа, ученици могу да организују културни или спортски догађај, продајну изложбу, аукцију, сајам. Како би обезбедили успешно пословање, ученици се уз помоћ наставника упознају са правилима пословне комуникације, основним етичким принципима у пословању и рационалном управљању расположивим ресурсима (знања и вештине, време, новац, технологије). Ученицима указати на важност поштовања кодекса пословног понашања, од начина опхођења до кодекса облачења. Неопходно је да ученици уоче разлику између свакодневне и пословне комуникације (вербалне и невербалне). Инсистирати на поштовању основних етичких начела, као што је професионално обављање пословне делатности, савесно извршавање обавеза и преузимање одговорности, поштовање преузетих обавеза, коришћење допуштених средстава за постизање пословних циљева.

Ученици израчунавају све трошкове које су имали током реализације своје идеје. У те трошкове спадају трошкови материјала, трошкови израде и други трошкови. На основу прикупљених података, формирају продајну цену и усклађују је са ценама сличних производа на тржишту.

Уз помоћ наставника, осмишљавају различите облике промовисања и продаје свог производа и остварују интеракцију са пословним сектором и потенцијалним купцима. Промовисање се може остварити и коришћењем ИКТ алата. Продајне активности могу бити реализоване на продајним изложбама, сајмовима и базарима.

Након реализоване теме, неопходно је да сваки тим изврши евалуацију спроведених активности и изради презентацију о раду свог предузећа. Чланови тима доносе заједничку одлуку у које сврхе ће бити искоришћена новчана средства зарађена током пословања ученичког предузећа.

- ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како комуницирају и сарађују, како прикупљају податке, како аргументују, евалуирају, дају креативна решења, како представљају резултате свога рада итд.

Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, колико су креативни, како решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам.

Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању.* Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

МОЈА ЖИВОТНА СРЕДИНА

ОСМИ РАЗРЕД
(1 час недељно 34 часа годишње)

Циљ програма је да допринесе развоју компетенција потребних за одговорну улогу у друштву у погледу очувања животне средине, биодиверзитета и одрживог развоја.

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	**ИСХОДИ** **По завршетку програма ученик ће бити у стању да:**	**ТЕМЕ и кључни појмови садржаја**
Компетенција за целоживотно учење Комуникација Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Решавање проблема Сарадња Одговорно учешће у демократском друштву Одговоран однос према здрављу	• образложи избор теме/истраживања из области одрживог развоја, циљ и план рада користећи вештину јавног говора; • формулише истраживачки задатак; • планира ресурсе и управља њима, усмерен на достизање реалног циља; • прикупи, одабере и обради информације релевантне за истраживање, користећи поуздане изворе информација, наводећи извор и аутора; • прикаже и образложи резултате истраживања са аспеката очувања животне средине, биодиверзитета и	**ЕКОЛОШКИ ОТИСАК И ОПСТАНАК** Еколошки отисак. Биокапацитет. Еколошки дуг. Одрживи развој Еколошко право. **УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ** Врсте отпада. Управљање отпадом. Комунални отпад. Депонија. **РЕЦИКЛАЖА, РЕМЕДИЈАЦИЈА И ПОНОВНА УПОТРЕБА ДОБАРА И СИРОВИНА**

Одговоран однос према околини Естетичка компетенција Предузимљивост и оријентација ка предузетништву	здравља, усмено, писано, графички или одабраном уметничком техником; • користи ИКТ за комуникацију, прикупљање и обраду података и представљање резултата истраживања; • вреднује утицај својих навика у потрошњи ресурса и одлагању отпада; • учествује у акцијама које су усмерене ка заштити, обнови и унапређењу животне средине и одрживом развоју; • повеже значај очувања животне средине са бригом о сопственом и колективном здрављу; • одговорно се односи према себи, сарадницима, животној средини и културном наслеђу; • користи језик и стил комуникације који су специфични за поједине научне и техничке дисциплине и чува језички идентитет; • сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима, дајући лични допринос постизању договора и афирмишући толеранцију и равноправност у дијалогу; • критички процени сопствени рад и рад сарадника у групи.	Секундарне сировине: папир, уља у исхрани, текстил, пластика. Предности и недостаци поновне употребе добара и сировина. 3Р правила. **ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ** Извори енергије. Енергетска ефикасност. Обновљиви извори енергије. Предности и недостаци обновљивих извора енергије.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Сврха програма слободне наставне активности *Моја животна средина* је да се ученици оспособе за мултидисциплинарно изучавање проблема из домена очувања животне средине и одрживог развоја, остваривање својих идеја кроз различите пројекте и даљи професионални развој.

Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма *Моја животна средина.*

- ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У програму су предложене четири теме: *Еколошки отисак и опстанак, Управљање отпадом, Рециклажа, ремедијација и поновна употреба добара и сировина* и *Обновљиви извори енергије.*

Програм је тако конципиран да фаворизује активности ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе. Препоручује се употреба модификованих предавања (добро структуирано, систематично и кратко представљање најважнијих елемената теме/садржаја), затим различитих врста презентације, демонстрације, студије случаја, симулације, играње улога, дебате, рад у малим групама, рад на пројектима. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржава и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују.

За сваку тему наставник треба да припреми што више различитих материјала који имају функцију подстицаја, мотивисања ученика за рад на њима. Поред материјала (филмови, слике, приче, новински текстови...), то могу бити гостовања особа или посета установама. Избор подстицаја треба да одговара теми, узрасту ученика и њиховим интересовањима.

Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге, да развијају осећај компетентности у раду са подацима. Иако се очекује да ће се ученици у великој мери ослањати на интернет као брз и лако доступан извор информација, треба их охрабривати да користе и друге изворе као што су књиге, старе фотографије и разговор са људима.

Како би се што боље остварила веза између садржаја програма и реалног живота пожељно је, кад год је то могуће, да се ученицима омогуће посете установама и институцијама у средини где живе, као и непосредни контакт са људима који имају интересантна животна и/или професионална искуства у вези са темом која се обрађује.

Број часова по темама и редослед тема нису унапред дефинисани. За сваку тему и наставне јединице у којима се она обрађује, потребно је формулисати исходе који су рефлексија исхода за крај разреда и индикатора међупредметних компетенција, а садрже специфичности везане за конкретну тему/проблем.

- ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ЕКОЛОШКИ ОТИСАК И ОПСТАНАК

У активностима за достизање исхода акценат треба да буде на истраживању појмова биокапацитет и еколошки дефицит на интернету и у литератури. Ученици ће стећи

сазнања о томе шта се подразумева под еколошким дугом и зашто се обележава међународни еколошки значајан датум Дан еколошког дефицита. На тај начин упутиће се у потешкоће које прате човечанство (како производити храну и како се снабдевати енергијом). Даље учење може да се настави кроз друштвену игру, у групама, тако да таблу за игру и правила осмишљавају сами. Таблу могу да праве користећи једно од „P-правила“ (нпр. поновна употреба одбачених материјала), као што се може видети у кратком филму: https://www.dailymotion.com/video/x2z91xz. Игра треба да буде у вези са темом (победник је онај који не прекорачи еколошки дуг; игра може да има и картице са питањима у вези са еколошким отиском; више фигурица на табли може да доведе до потешкоћа за играча, како би се приказао проблем пренасељености итд), а циљ је да ученици савладају основне појмове о еколошком дефициту и да схвате проблеме који настају услед еколошког дуга.

Додатне информације се могу добити на:

https://www.wwfadria.org/sr/?uNewsID=307170

https://www.wwfadria.org/sr/?uNewsID=346896

https://balkangreenenergynews.com/rs/dan-ekoloskog-duga-2020-je-u-avgustu-skoro-ceo-balkan-vec-probio-limit/

https://www.nationalgeographic.rs/vesti/12219-sta-je-dan-ekoloskog-duga-i-zasto-dolazi-sve-ranije.html

https://www.overshootday.org/

Потребно је најпре обрадити појам еколошког отиска и његову сврху (које информације и увиде пружа појединцу, породици и друштву). Потом ученици рачунају еколошки отисак на онлајн наменском калкулатору: https://www.footprintcalculator.org/. У паровима праве табеле у које ће уносити податке за сопствени еколошки отисак, али и еколошки отисак замишљених личности, које ће разврставати по унапред осмишљеним критеријумима. Веома је значајно да критеријум осмисле, односно одаберу самостално, тј. у договору са својим паром. На пример, ако је критеријум превоз до посла, могу упоређивати еколошке отиске особа које користе сопствени аутомобил, градски превоз или бицикл, или, уколико је критеријум исхрана, да упоређују особе са здравим навикама у исхрани, са особама које се хране у ресторанима брзе хране, вегетаријанцима итд. Податке до којих су дошли представљају одељењу табеларно и уз помоћ графика и сви заједно изводе закључке, али и предлоге како да се смањи еколошки отисак.

Додатне информације се могу добити на:

https://www.footprintnetwork.org/?__hstc=207509324.f808b906e9fb58f7b3586309ec391ca5.1616951460185.1616951460185.1616951460185.1

https://data.footprintnetwork.org/#/

https://csienvisci.files.wordpress.com/2012/09/lab-1-ecological-footprint-activity.pdf

https://www.homeworkmarket.com/questions/lab-10-11-12-13

Достизање исхода може да се оствари у радионичарском раду за смањење еколошког отиска. Ученици у групама проналазе ликовне приказе еколошког отиска (пример: https://i.pinimg.com/564x/45/9d/d5/459dd5aa24b7c7136670b97564771b1f.jpg), а онда и сами треба да осмисле и реализују своју идеју како да тај еколошки отисак смање (кроз корекцију сопствене исхране или избегавањем супстанци које изазивају болести зависности). Свој рад могу да насликају и направе у виду паноа или да направе онлајн инфографик, попут: https://www.canva.com/design/DAEXi7I_bXk/oIvzsCio7wy_uJTxKIq9jw/view?utm_content=DAEXi7I_bXk

Право на животну средину припада основним људским правима, па тако је и основно право детета. Ђаци могу да погледају снимак где добијају основна сазнања о еколошком праву: https://rtsplaneta.rs/video/show/1426836/. Ту ће сазнати који су циљеви одрживог развоја које су прописале Уједињене нације. Наставници могу да користе и приручник Зелени пакет (GreenPack_SB_Dec2012). Ученици треба да формирају парове и сваки пар треба да се определи за један од циљева и да истраже приче из живота или медија које су у вези са њим. Потом ће представити ту причу целом одељењу и тада се организује дебата: једна половина одељења заступа став да су ту прекршена људска права, а друга заступа став да нису и аргументују своје ставове. Групе могу да упореде развијеност циљева одрживог развоја једне високо развијене државе и ниско развијене државе, висок и низак животни стандард и дођу до сазнања који од циљева се најспорије развија у тим земљама.

Додатне информације се могу добити на:

https://www.unicef.org/serbia/publikacije/mapiranje-globalnih-ciljeva-odr%C5%BEivog-razvoja-i-konvencije-o-pravima-deteta

https://www.unicef.org/serbia/media/12731/file/mapiranje.pdf

УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ

Ученици се баве темом решавања проблема отпада (депоније, мелиоризација земљишта, спаљивање отпада и рециклажа). Све групе добијају потребан материјал, истражују литературу и претражују интернет. За остваривање исхода у реализацији ове теме потребно је обрадити класификацију отпада према: врсти материјала од којег је направљен (лим, пластика, стакло, органски...), према изворима настајања (кућни, индустријски, медицински...) или према критеријуму који ученици сами одреде, претходно информишући се о томе какве врсте отпада могу бити. Своје резултате представљају табеларно. Такође, потребно је да истраживањем сазнају шта се подразумева под појмом „управљање отпадом“ и да представе нека решења како се отпадом управља у другим државама.

Ученици ће стечена знања о управљању отпадом (посебну пажњу обратити на комунални отпад), најпре применити у свом домаћинству уз подршку чланова своје породице, а касније реализовати у школском простору. Своја искуства ученици ће поделити са млађим ученицима школе, породицом и локалном заједницом, тако што ће направити пано са илустрованим ситуацијама (или фотографијама које су сами направили) како се правилно поступа са отпадом.

У оквиру ове теме ученици могу да истраже које институције у локалној заједници су надлежне за решавања проблема отпада, да остваре сарадњу са тим институцијама, тако што ће направити интервјуе са представницима тих институција и на тај начин направити подкасте на Јутјубу или чланке за школски часопис.

У оквиру ове теме задатак ученика је да у својој школи промовишу значај класификовања отпада (органски, папир, пластика) и осмисле кампању промовисања правилног поступања са отпадом у својој школи. То могу урадити тако што ће у групама осмислити назив кампање, лого и паролу и то пропратити ликовним презентацијама, видео клиповима, презентацијама, стрипом. Надаље ће описивати циљ и реализацију своје кампање. Заједно са другим групама анализирају колико је њихова кампања реална и колико може бити успешна. Дискутују о могућим потешкоћама да се кампања спроведе, као и о могућим позитивним ефектима које она може да произведе. У

разговору са својим другарима кориговаће слабе стране своје кампање, те проналазити нове начине како да она буде што успешнија, односно масовнија.

РЕЦИКЛАЖА, РЕМЕДИЈАЦИЈА И ПОНОВНА УПОТРЕБА ДОБАРА И СИРОВИНА

За остваривање исхода и у реализацији ове теме потребно је представити све могућности смањења отпада (тзв. Р-правила на енглеском говорном подручју). Ученици се деле у групе и свака има другачији задатак: једна да рециклира, друга да врши ремедијацију, а трећа да осмисли идеју како да поново употреби отпад за неку другу сврху (практичан рад је пожељан). Све групе добијају исти материјал (папир, пластику, органски отпад итд), односно исти отпад, али ће претраживањем интернета и литературе налазити начине како да га третирају у складу са активностима своје групе. Кроз рад, одговориће на бројна питања: На који начин можемо добити папир? Како на животну средину утиче бацање штампаног папира на депонију? Како настају уља која се користе у исхрани? Како употреба истог јестивог уља више пута у припремању хране утиче на здравље људи? Да ли се употребљено уље у домаћинству и ресторану може још једном користити и у које сврхе? Како добијамо текстил? Како на животну средину утиче производња памука? Шта су банке одеће? Како рециклажа текстила утиче на животну средину? Како настаје пластика? Како производња пластике утиче на животну средину? Зашто пластичне кесе мењамо биоразградивим? Где можемо употребити рециклирану пластику? Шта је ремедијација? Који су добри примери праксе ремедијације? Које су предности а који су недостаци поновне употребе добара и сировина?

Ученици у групама могу да направе пано, стрип или филм (https://www.youtube.com/watch?v=BXHPNgww5Q8) о „животу једне конзерве“. Шта се дешава ако конзерва заврши на депонији или водотоку или у рециклажном центру. Да би урадили овај рад потребно је да истражују шта се дешава са одбаченим конзервама, али и да разумеју зашто је неопходно рециклирање конзерви и других материјала. Такође, могу да праве паное на теме: колико дуго одређени пластични производи остају у природи (https://www.wwf.org.au/Images/UserUploadedImages/408/img-lifecycle-of-plastics-infographic-1000px.jpg) или да упоређују колико се воде и енергије утроши на израду новог папира и на његову рециклажу.

ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ

За достизање исхода треба искористити већ стечена знања ученика о обновљивим и необновљивим изворима енергије, али и знања из географије и вештине стечене на техици и технологији за радионичарски рад о изворима енергије. Ученици у групама раде на немим картама означавају места у Србији и другим државама у којима се користе обновљиви извори енергије (за означавање се могу користити и 3Де модели; ручно израђене ветрењаче и соларни панели, на пример). Свака група добија задатак да ради на другој држави и потом презентују своје радове и упоређују колико која држава користи обновљиве, а колико необновљиве изворе енергије.

Ученици могу да учествују у дебати на тему колико су обновљиви извори енергије добри и лоши по животну средину. Како би што успешније учествовали у дискусији, треба претходно да се припреме и да на интернету и литератури пронађу о каквом се извору енергије ради, које су његове добре и лоше стране и у којој мери је развијена технологија која такве изворе користи. Правила којих треба да се придржавају у дебати је да користите аргументе, а не мишљење, да буду парламентарни и саслушају аргумент противника на који онда могу да дају контрааргумент.

Треба обрадити појам енергетске ефикасности и зашто је она значајна, а може се радионичарски урадити заједно са начинима штедње енергије тако да ђаци цртежима или фотографијама своје околине упоређивати одрживу и неодрживу потрошњу енергије. На једном онлајн зиду ће бити примери одрживог коришћења (штедљива сијалица, искључен ТВ док ради компјутер итд), а на другом контрапримери (обичне сијалице, укључени разни апарати истовремено).

Такође, ђаци могу правити промотивне постере за активност коју организује WWF „Сат за нашу планету“ (https://www.wwfadria.org/sr/ukljuci_se/sat_za_nasu_planetu/), као и да осмишљавају активности (старе дечје игре које су се играле пре појаве интернета, свирање гитаре и сл) које се тад могу уприличити.

Ђаци у групама истражују енергетски ефикасне грађевине у свету, дају своје идеје и у корелацији са предметом „техника и технологија“ праве макете таквих грађевина. Макете могу бити и динамичне, попут фонтане која никад не пресушује:
https://www.youtube.com/watch?v=K49QOM_B8dA

- ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, документују итд.

Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању.* Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

ДОМАЋИНСТВО

СЕДМИ И ОСМИ РАЗРЕД

(1 час недељно 36/34 часа годишње)

Циљ учења слободне наставне активности *Домаћинство* је да ученици интегришу и функционализују знања стечена у оквиру различитих предмета у контексту свакодневног живота, да унапреде вештине и формирају навике у вези са важним активностима у свакодневном животу у области становања, одевања, исхране и употребе различитих материјала.

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	**ИСХОДИ** **На крају програма ученик ће бити у стању да:**
Компетенција за целоживотно учење Комуникација Рад са подацима информацијама Дигитална компетенција Решавање проблема Сарадња Одговорно учешће у демократском друштву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини Естетичка компетенција Предузимљивост и оријентација ка предузетништву	– одговорно испуњава обавезе потребне за живот у заје, домаћинству; – преиспита сопствене и навике других чланова заједни домаћинства и утиче на њихову промену ка рационалном планирању, економичној потр развијању одговорних еколошких навика; – користи рачунарске апликације, 3D приказ грађевинс унутрашњег уређења домаћинства, уважавајући потребе савремене културе – учествује у активностима уређења и заштите домаћин у коме се оно налази; – анализира карактеристике савремене културе станова развој и значај урбанизма за побољшање услова живљења домаћинства; – правилно разврстава и одлаже отпад из домаћинства и предаје на рециклажу; – образлаже на примеру у домаћинству употребу обнов енергије и значај топлотне изолације са уштедом енергије у домаћинств – правилно и безбедно користи уређаје за загревање и к простора; – разликује природне од вештачких тканина, правилно одржава; – планира буџет домаћинства и управља њиме; – планира радну недељу, укључује и усклађује обавезе појединац и у заједници/ домаћинству; – припрема и уређује простор за ручавање и формира к приликом узимања хране;

	– правилно се храни, води рачуна о сопственом здрављу и здрављу породице;-планира дневне оброке за своје домаћинство у складу са општим принципима правилне исхране уз уважавање потреба свих чланова домаћинства; – примењује основне технике и правила обраде и припреме намирница у примену правилног руковања прибором, посуђем, справама и апаратима за припрему хране; – истражује и прави план набавке средстава за одржавање личне хигијене и чистоће домаћинства; – процењује значај и утицај информација и извора информација и их са сопственим искуством ради решавања различитих проблемских ситуација; – комуницира на конструктиван начин; – процењује значај и утицај научних достигнућа на свакодневни живот; – осмишљава и предузима истраживање у решавању проблема, одговорно се односи према свом животу, животу других и животној средини; – критички процењује сопствени рад и рад сарадника у групи; – сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и афирмише толеранцију и равноправност у дијалогу.

ТЕМЕ И КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА ПРОГРАМА:

САВРЕМЕНО ДОМАЋИНСТВО И ПОРОДИЦА

Домаћинство.

Организација домаћинства.

Породица, односи и потребе у породици и њихово усклађивање.

Формирање здраве породице.

Фазе породичног живота.

Култура као начин живота и културно наслеђе.

КУЛТУРА СТАНОВАЊА

Породично домаћинство на селу и у граду.

Породица и домаћинство.

Функционалне целине домаћинства и њихове улоге.

Технички апарати у домаћинству.

Безбедност у домаћинству.

Уређење домаћинства и околине у градској и сеоској средини.

Економично коришћење и потрошња воде у градском и сеоском домаћинству.

Уштеда енергије у домаћинству.

Хемијска и микробиолошка исправност воде.

Отпадне воде у домаћинству.

Основни хигијенски захтеви домаћинства.

Прикупљање, сортирање и одлагање отпада у домаћинству.

КУЛТУРА ОДЕВАЊА

Улога одеће и обуће у животу човека.
Природни и вештачки материјали, њихова својства и употреба у домаћинству.
Одржавање одеће, кућног текстила, и декоративног плана у домаћинству.

Одржавање и чишћење природних и вештачких материјала.
Организација складиштења кућног текстила, обуће и одеће.
Рециклажа кућног текстила и одеће.
КУЛТУРА ПОНАШАЊА
Планирање и расподела буџета.
План набавке и избор артикала.
План и припреме за путовање.
Правила понашања у превозним средствима, у граду и на путовању.
Савремена средства комуникације и претраживање различитих информација.
СРЕДСТВА ЗА ОДРЖАВАЊЕ ЛИЧНЕ ХИГИЈЕНЕ И ХИГИЈЕНЕ ДОМАЋИНСТВА
Значај воде за одржавање хигијене.
Средства за личну хигијену.
Козметичка средства.
Кућна апотека.
Материјали за опремање домаћинства
Одржавање домаћинства
Отпадни материјали у домаћинству.
ИСХРАНА У ДОМАЋИНСТВУ
Хранљиви састојци и животне намирнице.
Класификација животних намирница према пореклу (биљне и животињске), улози у организму (енергетска, градивна, заштитна и регулаторна) и саставу.
Енергетска вредност намирница.
Потребе за састојцима хране зависно од узраста, занимања, пола, спољашње средине, здравственог и физиолошког стања организма.
Рационална исхрана човека.
Принципи рационалне исхране.
Законски прописи, правилници о намирницама и квалитету хране.
Последице неправилне исхране.
Припремање хране, начини обраде намирница.
Хигијенски услови приликом припремања хране.
Одлагање, чување и конзервисање намирница.
Апарати и машине за припремање, чување и обраду хране и намирница
Загађујуће супстанце хране и мере заштите
Адитиви
Органска и ГМО храна
Култура исхране и понашање за трпезом: послуживање и узимање хране, стоно посуђе и прибор.
Национална кухиња и кухиње у свету.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм слободне наставне активности *Домаћинство* намењен је ученицима седмог или осмог разреда основне школе. Циљ ове слободне наставне активности је да се интегришу и функционализују знања стечена у оквиру различитих предмета у контексту свакодневног живота, да се унапреде вештине и формирају навике у вези са важним активностима у свакодневном животу у области становања, одевања, исхране и употребе различитих материјала.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Током остваривања програма потребно је уважити високу образовну и мотивациону вредност активних и интерактивних (кооперативних) метода наставе/учења те кроз све програмске целине доследно осигурати да најмање једна трећина наставе буде организована употребом ових метода.

СНА-*Домаћинство* реализује се у седмом или осмом разреду са једним часом недељно. Препоручује се реализација наставе у групи од 10, а највише 15 ученика, у специјализованој учионици, опремљеној потребним наставним средствима, или у учионици која поседује рачунаре. Ради стицања увида у предзнања ученика, препоручује се да наставници који реализују наставу ове слободне наставне активности размотре садржаје програма наставе и учења следећих предмета: Свет око нас, Природа и друштво, Српски језик, Ликовна култура, Техника и технологија, Биологија, Физика, Хемија, Историја, Географија. Настава ове слободне наставне активности треба да пружи услове за интегрисање и функционализацију знања из различитих наставних предмета и свакодневног животног искуства, умења и формирање навика потребних за унапређивање квалитета живота, заштите, како сопственог здравља, тако и здравља других људи и очувања животне околине. У циљу развијања сарадничких способности и формирања вештина потребних у свакодневном животу, препоручује се да се настава реализује применом метода кооперативног учења у групама.

Наставник има потпуну слободу да прилагоди наставу специфичностима друштвене заједнице и природног окружења у коме се школа налази. Такође, ученици могу у складу са својим интересовањима, разматрати нека питања, истраживати, правити презентације, пројекте, паное, симулирати тв/ радио емисије, организовати дебате итд.

Програм учења се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени већ се ученици подстичу да користе што различитије информације и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге, да развију осећај компетентности у раду са подацима. Иако се очекује да ће се ученици у великој мери ослањати на интернет као брз и лако доступан извор информација, треба их охрабрити да користе и друге изворе као што су књиге, старе фотографије и разговор са људима, староседеоцима, позивати у госте на часове родитеље који би могли учествовати у реализацији часа са више улога: презентовања њихове улоге у домаћинству, презентовања њиховог занимања. Такође, часовима могу присуствовати сведоци „минулих времена", кустоси музеја, лекари, свештена лица који би разговарали и дебатовали са ученицима. Предлаже се, када год је то могуће, употреба ИКТ (алата за извођење образовно-васпитног процеса).

Број часова по темама и редослед тема нису унапред дефинисани. За сваку тему и наставне јединице потребно је формулисати исходе који су рефлексија исхода за крај разреда и индикатора међупредметних компетенција, а садрже специфичности везане за конкретну тему.

У програму слободне наставне активности *Домаћинство* постоји шест наставних тема: *Савремено домаћинство и породица, Култура становања, Култура одевања, Култура понашања, Средства за одржавање личне хигијене и хигијене домаћинства и Исхрана у домаћинству*.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

САВРЕМЕНО ДОМАЋИНСВО И ПОРОДИЦА

У оквиру наставне теме *Савремено домаћинство и породица* ученици интегришу, функционализују знања, али и стичу знања о појмовима: породица, породица у ужем и ширем смислу, о фазама породичног живота, односима у породици и потребама савремене породице. У оквиру стицања знања о породици ученици уче о њеној улози у формирању културних потреба, навика и интересовања и развоју културног идентитета

и припадности одређеној групи. Овакав приступ доприноси успостављању односа између појединца, породице и друштва, као и у успостављању релације „ми" и „други" што знања добијена у оквиру овог програма доводи у везу са знањима која се добијају у оквиру других предмета (српски језик и књижевност, географија, свакодневни живот у прошлости, грађанско васпитање, веронаука итд.). На исти начин се објашњава појам културно наслеђе, тако да ученици разумеју да се култура као начин живота (култура становања, одевања, исхране, понашања, рада) у прошлости испољава кроз наслеђе (материјално и нематеријално), а савремена култура – кроз савремени начин живота. У оквиру ове теме ученици би требало да направе план активности своје породице на дневном, недељном или месечном нивоу, и да истраже културно наслеђе своје породице.

КУЛТУРА СТАНОВАЊА

У наставној теми *Култура становања* ученици треба да науче да постоје различите врсте стамбеног простора, о могућностима за економично и целисходно коришћење тог простора, као и о могућностима прилагођавања стамбеног простора функционалним и естетским потребама чланова породице. Треба указати на важност и улогу стамбеног простора у нормалном функционисању и различитим фазама развоја једне породице. Стан/домаћинство треба разматрати као сложени скуп његових фунцкионалних целина. Ученик треба да зна који су функционални, хигијенски и естетски захтеви које стамбени простор треба да испуни.

У овој теми треба размотрити начине уређења и одржавања стана/домаћинства према потребама чланова породице/домаћинства и према односу стан околина/окружење. У оквиру практичних вежби различите групе ученика треба да израде предлоге уређење стана/домаћинства у коме живе, поштујући потребе, склоности и активности особа које у њему живе (спортисти, музичари, писци, лица са специјалним потребама, деца, старе особе) и да међусобним извештавањем кроз дискусију одобре или унапреде предлоге. Утицај породице и појединца на уређење околине треба размотрити из угла градска/сеоска средина, асфалтирана/неасфалтирана улица и сл. Такође, треба размотрити уређење стана/домаћинства са различитих аспеката: функционално/ модерно/ практично/. Кроз дискусију са ученицима треба размотрити безбедност у домаћинству, на одржавање и безбедну употребу кућних апарата, ученике упутити да истражују и презентују уштеду топлотне енергије у домаћинству (правилна употреба кућних апарата, топлотна изолација стана, грејање стамбених простора). Организовати посету водоводу, хемијској и микробиолошкој лабораторији у истом, организовати дебату са ученицима на тему употреба воде у градском и сеоском домаћинству, зашто је неопходно економична употреба воде, да ли користити флаширану или „чесменску воду" и проблему отпадних вода.

Кроз искуства деце треба указати на значај савремених апарата у домаћинству. У оквиру ове теме ученици се обучавају за њихову безбедну примену и разумевање конвенционалних ознака на апаратима у домаћинству. Такође, уче и о важности правилног избора и примене прибора и средстава за одржавање стамбеног простора и околине као и о селективном прикупљању отпада у домаћинству (класификација, рециклирање, разградивост отпада). У овом делу, ученици би могли и да покрену сакупљачку акцију секундарних сировина, да је прошире на целу школу и/ или локалну заједницу. За то би требало да направе тим, поделе улоге у тиму, осмисле све фазе акције, начин оглашавања, прикупљања и улагања новца који добију после продатих секундарних сировина. Такође, ученици могу да направе изложбу од кућног отпада: пластичних флаша, лименки, старе хартије, стаклене амбалаже. Изложба би могла бити и продајна, а зарађен новац ученици би могли да употребе за хуманитарну акцију или за опремање кабинета/учионице (кутка) за домаћинство.

У оквиру ове теме препоручује се употреба апликација, софтвера, нпр. Sweet home или неке друге, уз помоћ које ученици могу да планирају, пројектују и уређују виртуални простор за живот. Ученици у паровима могу да направе пано, или кратки филм којим приказују класификацију, рециклирање и разградивост отпада у домаћинству. Овај део наставе ученици би могли да употпуне практичним радом, компостирањем биоразградивог отпада из домаћинства. У оквиру ове теме реализовати и вежбу пречишћавање воде. Било би упутно ученике упутити у прављење филтера за воду од природних материјала, у слојевима (за преживљавање у природи и измењеним условима живота).

КУЛТУРА ОДЕВАЊА

У оквиру наставне теме *Култура одевања* ученици треба да науче: које улоге имају одећа и обућа у животу савременог човека (физиолошка, психолошка, естетска, функционална), да одећа и обућа могу бити направљене од природних и вештачких материјала, разлике у својствима природних и вештачких материјала, да врше избор тканине према својствима тканине и намени одеће, да на основу својстава тканине бирају начине за чишћење и чување одеће и обуће, значење ознака на декларацији одевних предмета. Овде би ученици могли да истражују изглед и крој неког одевног предмета (нпр. Ђачке униформе, одела за матурско вече) кроз векове и да направе модну ревију. Увод у ову област могла би бити посета локалном музеју или гостовање кустоса локалног музеја.

Важно је да ученици науче о избору материјала из угла улоге/намене одеће и обуће.

Кроз практични рад треба овладати вештинама одржавања одеће направљене од различитих материјала (прање, уклањање флека, пеглање, одлагање, пришивање дугмета), правилно читати и тумачити декларације на етикетама обуће и одеће, осмислити пано и представити одржавање одеће направљене од различитих материјала. У овом делу наставе ученици могу да направе презентацију на тему Рециклирани памук и његова употреба. Такође, могу организовати прикупљачку акцију старе, памучне гардеробе, пронаћи која текстилна трговина откупљује стару гардеробу или организује акцију старо за ново. Нову гардеробу, зарађену тим путем, донирати прихватилишту за младе или сигурним кућама.

КУЛТУРА ПОНАШАЊА

Четврта тема *Култура понашања* треба да омогући ученицима да стекну/унапреде вештине у важним и свакодневним активностима у области културе понашања: куповини, комуникацији и путовањима. У области куповине мисли се на правилан избор потребних (не сувишних) артикала, планирање и правилну расподелу кућног буџета. Информисање о квалитету артикала путем информационих и комуникационих технологија, поред тога што омогућава правилан/најбољи избор, омогућава и уштеду новца и времена. Такође, примена информационих и комуникационих технологија омогућава и успешно планирање и реализацију путовања. Одабир дестинације, резервација и куповина карата се, на пример, данас много лакше обављају уз помоћ информационих технологија.

Савремена средства комуникације данас омогућавају бољу информисаност и лакшу комуникацију са пријатељима, члановима друштвених група којима припадају као и са члановима уже и шире породице. Ученици треба да кроз практичне примере и реализацију науче о употреби (техничкој примени) ових средстава, али и о састављању сажетка разговора, писма, поруке, тако да не изоставе суштину (зашто некога зову или шта је предмет поруке или писма, е-маил-а).

У оквиру ове теме ученици треба да овладају вештином писања и упућивања једноставних писаних форми биографије, захтева, молби и жалби. Ово подразумева податке: коме је намењено, истицање предмета, неопходних/релевантних информација

и потребне податке о подносиоцу (име и презиме, адреса, контакт телефон и други биографски подаци). Како би наведено увежбали, ученици могу да покрену неку иницијативу у школи и да дозволу и мишљење траже електронским путем од директора, Наставничког већа и сл.

У оквиру ове теме ученици у групама треба да направе план буџета и набавки, направе избор артикала на основу података о квалитету и цени артикала, планирају путовање, направе буџет и план обиласка културно-историјских знаменитости. Одради вежбу званичне коресподенције као: писање биографије, упућивање захтева, молби, жалби и сл.

СРЕДСТВА ЗА ОДРЖАВАЊЕ ЛИЧНЕ ХИГИЈЕНЕ И ХИГИЈЕНЕ ДОМАЋИНСВА

Ова тема ће омогућити ученицима да разврставају хемикалије на козметику, личну хигијену, кућну хемију, правилно употребљавају исте и укажу на важност познавања и правилног читања ознака на истим. Ученици треба да истраже и да направе план набавке кућне апотеке и апотеке за путовање. Како и чиме могу да заштите дрво, метал и зидове од атмосферског утицаја, такође треба да истраже како да уклоне мрље са стакла, намештаја, металних предмета, одеће и обуће у домаћинству. Ученици могу да истражују у групама и резултате презентују на паноу, Power Point презентацијом, кратком анимацијом или усмено.

ИСХРАНА У ДОМАЋИНСТВУ

Наставна тема *Исхрана у домаћинству* ће омогућити ученицима да истражују и упознају се са „органском производњом хране". Да истраже планирају буџет и за исхрану свог домаћинства ако користе „органску храну" и храну која није органска, са посебним освртом на ГМО. Ученици треба да се упознају са термином „правилна исхрана" и да испланирају потрошачку корпу за једно домаћинство. Ученици треба да истраже и презентују потребе за градивним, енергетским и заштитно регулаторним састојцима хране, у зависности од узраста, врсте занимања, пола, климатских услова, здравог и физиолошког стања организма. Шта су последице неправилне исхране? Ученици би требало да упознају прописе и правилнике који се односе на храну. Такође, овде се учи о мерама заштите хране од загађивања, правилном одлагању, чувању и конзервирању намирница (физичке, хемијске и биолошке методе), како се припрема храна, који су начини обраде намирница како да намирнице током припремања не изгубе хранљиве вредности, који су хигијенски услови приликом припремања хране, како се правилно рукује и како се одржавају машине за обраду намирница и апарата за чување хране. Култура понашања за трпезом и култура исхране се демонстрирају. Такође, ученици презентују националну и светске кухиње (ово се може реализовати и кроз школску манифестацију Међународни дан језика, где ће у једном сегменту бити приказане гастрономије земаља чији се језици и култура презентују).

У оквиру ове теме планиране су вежбе које се могу изводити у групама: састављање јеловника (расподела укупних енергетских потреба по појединим оброцима у току дана (кроз симулацију ситуације одласка код нутриционисте по савет: детета спортисте, потхрањене особе, особе са вишком килограма, труднице, детета у пубертету).

Ученици могу да истражују навике у исхрани код нас и у свету, као и последице тих навика. Увежбавају припрему хране у сировом стању, као што су: салате и сокови од воћа и поврћа, припремају млечне напитке, воћни јогурт, као и дезерт.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању*. На почетку сваког часа, наставник пружа ученицима могућност да сами себе процене у теми часа која ће се обрађивати (базирано на дотадашњим стеченим знањима у другим наставним предметима или свакодневном животном искуству). То се може реализовати тако што ће ученици проценити своје

знање на стикеру, а наставник залепити те стикере на помоћној табли и сл. За ову намену наставници могу позвати ученике да подигну онолико прстију своје шаке којом оценом процењују своја предзнања (један прст одговара оцени недовољан (1), пет прстију одговара оцени одличан (5). Такође, наставник позива ученике на крају сваког часа да процене себе, у смислу, колико су напредовали у стицању знања, вештина, формирању ставова, током часа. То би, уједно, могла бити и ученичка евалуација наставниковог рада на часу. Наставник сваку врсту оцењивања јасно и прецизно образлаже ученику, поштујући његов интегритет. У *Домаћинству* као слободној наставној активности најважније је да наставник прати напредак ученика у вештинама комуникације (вршњачкој и са одраслима), критичког мишљења, мотивисаности, предузимљивости, организацијским вештинама, културним навикама, односу према сопственом здрављу, здрављу његове околине, као и о бризи за очување животне средине, креативности и решавању проблема. Наравно, наставник уз помоћ одељењског старешине и ПП-службе је способан да примени прилагођавање метода, али и садржаја за ученике са посебним потребама у наставном процесу. Наравно, то се односи и на израду посебног наставног материјала, као и правила оцењивања.

ПОСЕБНИ ПРОГРАМИ

ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ ШКОЛЕ

Различите културне активности се реализују у оквиру школе, али и кроз посете установама културе у реализацији ваннаставних активностима.

РАЗРЕД	УСТАНОВЕ	АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА	РЕАЛИЗАТОРИ
I-VIII	**ШКОЛА**	Обележавање школских, државних празника и међународних важних датума Учешће у културним манифестацијама школе (сусрети с значајним личностима културе, приредбе, представе, изложбе) Учешће у пројектима школе Израда презентација Упознавање различитих култура кроз слоодну активност Ризница језика.	Стручно веће разредне и предметне наставе, стручни сарадници, библиотекар
I-VIII	**УСТАНОВЕ КУЛТУРЕ**	Посете позориштима, биоскопима, музејима, галеријама, библиотекама, културним центрима, сајму књига. Сусрети с значајним личностима културе Развијање читалачке културе Едукативне радионице Дискусије Израда презентација Учествовање на литерарним конкурсима	Стручно веће разредне и предметне наставе, стручни сарадници, библиотекар.

ПРОГРАМ ШКОЛСКОГ СПОРТА И СПОРТСКО-РЕКРЕАТИВНИХ АКТИВНОСТИ

У школи се негује богат спортски живот у циљу развоја личности и превенцији насиља и малолетничке деликвенције. Школа активно учествује у такмичењима која организује Савез за школски спорт Републике Србије.
Школа пружа могућност свим ученицима да се активно баве спортом. Успостављена је сарадња са спортским клубовима који препознају значај укључивања ученика у спорт.

Њихови лиценцирани тренери, у сарадњи са нашим наставницима физичког васпитања, организују бесплатне спортске садржаје. Спортске активности се реализују у фискултурној сали, школском дворишту, свечаној сали школе.

АКТИВНОСТИ	РАЗРЕД	ЦИЉ	РЕАЛИЗАТОР
ПОЛИГОН КРОС ЕЛЕМЕНТИ ФУДБАЛА, ОДБОЈКЕ, РУКОМЕТА И КОШАРКЕ ТАКМИЧЕЊЕ „ИЗМЕЂУ ДВЕ ВАТРЕ“ ПЛАНИНАРЕЊЕ	I - IV	-Развијање моторичких способности - Стицање, усавршавање и примена моторичких умења - Развијање и неговање љубави према спортским активностима и неговање здравог тела и духа - Развијање спретности и прецизности - Неговање такмичарског духа - Стицање и развијање свести о потреби здравља и чувању здравља, заштити природе и човекове средине.	Наставници разредне наставе
РУКОМЕТ	V-VIII	Развој и усавршавање моторичких способности у оквиру датог спорта	Наставнци физичког и здравственог васпитања
КОШАРКА	V-VIII	Развој и усавршавање моторичких способности у оквиру датог спорта	Наставници физичког и здравственог васпитања
ОДБОЈКА	V-VIII	Развој и усавршавање моторичких способности у оквиру датог спорта	Наставници физичког и здравственог васпитања
ФУДБАЛ	V-VIII	Развој и усавршавање моторичких способности у оквиру датог спорта	Наставници физичког и здравственог васпитања
СТОНИ ТЕНИС	V-VIII	Развој и усавршавање моторичких способности у оквиру датог спорта	Наставници физичког и здравственог васпитања
КОШАРКА	V-VIII	Развој и усавршавање моторичких способности у оквиру датог спорта	Наставници физичког и здравственог васпитања

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА

Посебним Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање ("Службени гласник РС" број 11/2024) у образовно-васпитним установама детаљније се разрађује интерни поступак у ситуацијама сумње или дешавања насиља злостављања и занемаривања, а програмом се детаљније обрађују информисање свих учесника школског живота и превентивне мере.
Рад Тима за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања организован је у складу са поменутим Правилником и међународном Конвенцијом о правима детета, а обухвата израду програма заштите и планова заштите од насиља, злостављања и занемаривања на годишњем нивоу.
Посебна улога у оквиру заштите од насиља, злостављања и занемаривања дата је одељењским старешинама и предметним наставницима, који имају обавезу да све облике насиља, злостављања, злоупотреба и занемаривања деце којима се угрожава или нарушава физички, психички и морални интегритет личности детета, одмах евидентирају и обавесте чланове Тима, одељењског старешину, родитеље и стручне сараднике школе како би се превентивно деловало.

Циљ програма
Обезбеђивање развоја и неговање позитивне атмосфере и безбедног окружења за све ученике.

задаци	начин остваривања програма
Формулисање превентивних мера и активности заштите од насиља, злостављања и занемаривања које се уграђују у свакодневни живот и рад установе Формулисање превентивних мера и активности заштите од насиља, злостављања и занемаривања које се уграђују у свакодневни живот и рад установе.	Организовање трибина, предавања, ЧОС, активности усмерене на превенцију дигиталног насиља и развијање безбедног и одговорног понашања у дигиталном окружењу
Стручно усавршавање запослених ради унапређивања компетенција запослених за превентивни рад, благовремено уочавање, препознавање, реаговање на насиље, злостављање и занемаривање;	Похађање стручних семинара на тему превенције насиља од стране запослених (Медијација као метод превенције и решавања сукоба у школи и Аутономност и интеркултуралност као вредности супротстављене предрасудама и дискриминацијом) као и интерно, у оквиру школе и преко Платформе Чувам те.

Информисање о обавезама и одговорностима у области заштите од насиља, злостављања и занемаривања;	-информисање ученика на часовима одељењског старешине као и на Ученичком парламенту; -информисање родитеља на родитељским састанцима, индивидуалним разговорима као и на Савету родитеља -информисање запослених у оквиру стручних органа и тимова
Подстицање и оспособљавање ученика за активно учествовање у раду одељењске заједнице, Ученичког парламента, школског одбора и стручних органа установе; Подстицање вршњачке подршке, сарадње и медијације у решавању конфликата.	Подизање свести: -кроз рад одељењског старешине, -кроз промоцију активности Ученичког парламента, -пројекције едукативних филмова
Подстицање ученика за обављање друш.-корисног, односно хуманитарног рада	
Формулисање садржаја и начина за појачан васпитни рад ради развијања самоодговорног и друштвено одговорног понашања;	-израда паноа и презентација, -организовања предавања и радионице,
Издвајање поступака за рано препознавање ризика од насиља, злостављања и занемаривања;	-редовно праћење понашања ученика, -процена и евидентирање врста и учесталости насиља.
Спровођење начина реаговања на насиље, злостављање и занемаривање, улоге и одговорности и поступање у интервенцији када постоји сумња или се оно догађа;	Примена законских мера у складу са Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање
Формулисање облика и садржаја рада са свом децом и ученицима, односно онима који трпе, чине или су сведоци насиља, злостављања и занемаривања;	Пружање подршке ученицима који трпе насиље, који врше насиље, охрабривање посматрача да реагују, израда оперативних планова заштите. Појачан рад са ПП службом.
Сарадња са породицом, јединицом локалне самоуправе, надлежном организационом јединицом полиције, центром за социјални рад, здравственом службом, правосудним органима и др.	Информисање и подсећање родитеља на сваком родитељском састанку везано за понашање ученика на часовима и за време одмора. Појачана сарадња са релевантним службама: ПУ, ЦЗСР, здравствене установе.

Праћење, вредновање и извештавање органа установе о остваривању и ефектима програма заштите у односу на: 1.учесталост инцидентних ситуација и број пријава 2.заступљеност различитих облика и нивоа насиља, злостављања и занемаривања 3.број повреда 4.учесталост и број поступака против ученика и дисциплинских поступака против запослених 5.број и ефекте планова заштите од насиља и планова појачаног васпитног рада 6.остварене обуке у превенцији насиља, злостављања и занемаривања и потребе даљег усавршавања 7.број и ефекте акција које промовишу сарадњу, разумевање и помоћ вршњака, 8.квалитет сарадње укључености родитеља у креирању сигурног и подстицајног школског окружења у циљу превенције насиља	Континуирано евидентирање случајева насиља, злостављања и занемаривања; појачан васпитни рад, пружање подршке ученицима који трпе насиље, саветодавни рад са родитељима ученика. Евалуација рада Тима, анализа реализације акционог плана, планова заштите и програма заштите са извештавањем на Наставничком већу. Преузимање законских мера.

ПРОГРАМ СПРЕЧАВАЊА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Посебним Правилником о протоколу поступања у установи у случају сумње или утврђеног дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности ("Службени гласник РС" број 65/2018) у образовно-васпитним установама детаљније се разрађује интерни поступак у ситуацијама сумње или дешавања дискриминације а програмом се детаљније обрађују информисање свих учесника школског живота и превентивне мере.

Програм превенције дискриминације израђује Тим за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања, као и план превенције дискриминације на годишњем нивоу у чијем спровођењу важну улогу имају одељењске старешине и предметни наставници који имају обавезу да све облике дискриминације одмах евидентирају и обавесте чланове Тима, одељењског старешину, родитеље и стручне сараднике школе како би се превентивно деловало.

Циљ програма

Предупређивање сваког облика дискриминаторног понашања, подизање свести о негативним последицама дискриминације, стварање сигурног и подстицајног окружења,

неговање атмосфере сарадње и конструктивне комуникације и развијање позитивног система вредности.

задаци	начин остваривања
уграђивање принципа једнаких могућности и недискриминације у свакодневном животу и раду установе	Организовање трибина, предавања, ЧОС Презентација документарних филмова на тему дискриминације.
пружање додатне подршка ученицима и њиховим родитељима из мањинских и осетљивих друштвених група, а нарочито, у случају сметњи у развоју и инвалидитета, здравствених тешкоћа, недовољног познавања српског језика или језика на коме се изводи настава, ризика од напуштања образовања и васпитања и др.;	Појачан педагошки рад педагога, специјалног педагога, психолога и педагошког асистента са децом из мањинских друштвених група; Презентација на конкретну тему на часовима грађанског васпитања.
стручно усавршавање запослених ради унапређивања компетенција за промовисање и развијање културе људских права, интеркултуралности, толеранције, превазилажење стереотипа и предрасуда код ученика, рад у мултикултуралној групи, односно одељењу, стварање инклузивног окружења, препознавање дискриминације и целисходно реаговање на дискриминаторно понашање;	Похађање стручних семинара на тему превенције дискриминације од стране запослених (Медијација као метод превенције и решавања сукоба у школи и Аутономност и интеркултуралност као вредности супротстављене предрасудама и дискриминацијом) као и интерно, у оквиру школе и преко Платформе Чувам те.
информисање о правима, обавезама и одговорностима ученика у спречавању и заштити од дискриминације и дискриминаторног понашања;	Стварање и неговање толеранције на ЧОС разрадом конкретних тема везаних за дискриминацију и путем материјала
рад са ученицима ради превазилажења стереотипа и предрасуда, развијања свести о опасности и штетним последицама дискриминације, унапређивања толеранције и разумевања, интеркултуралности, уважавања и поштовања различитости и др.; Развијање свести о препознавању и спречавању дискриминације и говора мржње у дигиталном окружењу	ЧОС, интервентне радионице. Пројекција документарних филмова на тему дискриминације.
рад са ученицима који трпе, чине или сведоче дискриминаторном понашању;	Израда оперативних планова заштите. Међусобна комуникација, размена информација.

	Укључивање ученика са уоченим ризичним понашањем у спортске активности у оквиру школе
сарадња са родитељима, јединицом локалне самоуправе, надлежним органима, службама и др.;	Информисање и подсећање родитеља на сваком родитељском састанку везано за понашање ученика на часовима и за време одмора. Појачана сарадња са релевантним службама: ПУ, ЦЗСР, здравствене установе
поступања у случајевима подношења пријаве установи, односно притужбе Повереniку и кривичне пријаве надлежном органу због дискриминаторског поступања и поступања којима се вређа углед, част или достојанство личности;	Састајање Тима за заштиту од дискриминације, процена нивоа ризика и реаговање у складу са проценом. Сарадња са релевантним службама.
праћење, вредновање и извештавање органа установе о остваривању и ефектима програма спречавања дискриминације и дискриминаторног понашања у односу на: 1.учесталост дискриминаторског понашања и број поднетих пријава 2.распрострањеност различитих облика дискриминације 3.број лица изложених дискриминаторском понашању 4.учесталост и број ВДП против ученика и дисциплинских поступака против запослених због дискриминаторског понашања 5.број и ефекте предузетих мера и активности 6.степен и квалитет укључености родитеља у спречавању свих облика дискриминације 7.остварене обуке стручног усавршавања за спречавање дискриминаторног понашања и потребе даљег усавршавања	Континуирано евидентирање случајева дискриминације, појачан васпитни рад, пружање подршке ученицима који су жртве дискриминације, праћење ефеката појачаног васпитног рада, саветодавни рад са родитељима ученика. Евалуација рада Тима, анализа реализације акционог плана, планова заштите и програма заштите са извештавањем на Наставничком већу. Преузимање законских мера.

ПРОГРАМ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА

Превенција других облика ризичних понашања преклапа се и надовезује на превентивне активности које се спроводе у оквиру програма заштите од насиља, злостављања и занемаривања и програма превенције дискриминације јер активности

које се спроводе у оквиру тих програма индиректно делују и на превенцију других ризичних понашања. Посебна пажња посвећује се очувању менталног здравља ученика, развијању социо-емоционалних компетенција, отпорности на стрес и јачању самопоуздања.
Ризична понашања која се јављају код деце и адолесцената обухватају: употребу и злоупотребу алкохола и психоактивних супстанци, пушење, ризична сексуална понашања, коцкање, агресивна и деликвентна понашања.

задаци	начин остваривања
Информисање ученика и родитеља о облицима ризичних понашања	ЧОС, индивидуални разговори, материјали о ризичним понашањима, састанци Ученичког парламента и Савета родитеља
Извођење превентивних активности које се односе на употребу и злоупотребу алкохола и психоактивних супстанци, пушење, ризична сексуална понашања, коцкање, агресивна и деликвентна понашања	ЧОС, индивидуални разговори са одељењским старешинама, педагогом и психологом; радионице, предавања, организовање гостовања
Извођење интервентних активности	Примена законских мера у складу са Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање, уз сарадњу са родитељима и релевантним институцијама.

ПРОГРАМ РЕАГОВАЊА У КРИЗНИМ ДОГАЂАЈИМА

Програм поступања установе у кризним догађајима се израђује као обавезни и саставни део програма заштите од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања. Дефинисане су кризне ситуације које на директан или индиректан начин могу погодити школску заједницу, као и кораци поступања у време и након кризног догађаја. Јасно је дефинисана улога чланова Тима за кризне ситуације, као и укључивање и сарадња са другим институцијама и установама из спољашње мреже заштите (полиција, хитна помоћ, ватрогасци, здравствени и социјални системи и др.)
Овако прецизирано поступање и улоге омогућавају боље реаговање, извесност и једнообразност поступања установа.
Кризни догађај је у већини случајева непредвидив догађај са потенцијално негативним последицама. Тај догађај и његове последице могу проузроковати значајну штету особама које су му непосредно или посредно изложене. Кризни догађај карактерише број жртава (повређених или настрадалих), материјална штета, психолошке реакције појединца и/или заједнице у целини, као и солидарност у сврху отклањања последица.
Кризни догађаји су: • Природна смрт детета/ученика; • Покушај убиства и убиство детета/ученика (у установи или ван ње); • Покушај самоубиства ученика и самоубиство

(у установи или ван ње); • Природна смрт, самоубиство или убиство запосленог у установи; • Саобраћајна незгода у којој је повређено или настрадало дете, односно ученик и/или запослени у установи; • Нестанак детета/ученика; • Масовно тровање у простору установе; • Дојава о подметнутој експлозивној направи у установи или терористичком нападу и слично; • Талачка криза; • Насиље већих размера (масовне туче, вишеструка убиства, терористички напади); • Техничко-технолошке опасности (експлозија, изливање, испаравање отровних материја и пожар); • Природне катастрофе (поплаве, земљотреси, пожари...); • Епидемија која је обухватила територију/општину на којој се налази установа; • Други кризни догађаји, у смислу Правилника о протоколу.

задаци	начини остваривања
Прикупљање података, процена потреба и обавештавање надлежних органа	Тим прикупља информације о догађају (опис догађаја, место и време), ко је све погођен кризним догађајем и каква му је помоћ потребна, где се налази и у каквом је стању, као и шта је урађено поводом тога у установи. У зависности од врсте/облика кризног догађаја, наредни корак подразумева хитно обавештавање полиције, хитне помоћи, ватрогасне службе, као и других евентуално потребних органа/служби. Неопходно је да запослени у установи поступају у складу са планом поступања у ситуацијама кризе и у зависности од врсте кризног догађаја, и у складу са планом евакуације. Тим за кризне догађаје благовремено информише Министарство просвете, односно надлежну школску управу о догађају, као и предузетим активностима.
Успостављање сарадње са спољашњом мрежом заштите (социјална и здравствена заштита, полиција, јавно тужилаштво, јединица локалне самоуправе, мобилни тим)	На основу прикупљених података, уз обавезу хитног обавештавања спољашње мреже заштите, установа врши процену да ли може да поступа самостално или јој је потребна помоћ и подршка представника спољашње мреже заштите, са којом израђује јединствен план деловања, начин рада и извештавања, У зависности од облика/врсте и степена интензитета кризног догађаја установа процењује кога укључује од спољашње мреже заштите.
Сарадња и заједничко деловање са мобилним тимом за кризне интервенције	Уколико кризни догађај као последицу има најмање троје или више повређених или настрадалих лица, директор је у обавези да одмах по сазнању обавести Министарство просвете како би се ангажовао интерсекторски мобилни тим за кризне ситуације, који је формиран у складу са Протоколом о поступању приликом суочавања друштва са кризним ситуацијама у оквиру Радне групе Владе Републике Србије ради пружања неопходне подршке. У ситуацијама када поступа мобилни тим, тим за кризне догађаје установе постаје саставни део мобилног тима. Тим за кризне догађаје установе пружа потребне информације мобилном тиму, учествује у

	заједничком планирању, организацији и реализацији психосоцијалне подршке. У сарадњи са мобилним тимом, тим установе врши праћење и идентификовање деце/ученика и запосленима којима је потребна помоћ, пружа прву психолошку помоћ као и друге видове подршке.
Благовремено информисање деце/ученика, родитеља, запослених и медија о догађају	Директор установе именује особе задужене за припрему званичних информација за родитеље, ученике, запослене и за медије. Обавештења имају сврху континуираног информисања запослених, родитеља и деце/ученика и медија о најновијим провереним и тачним информацијама до којих је установа дошла, ради планирања одговарајуће подршке и предузимања других потребних мера(сузбијање гласина и ширења панике); упознавање са могућим тешкоћама, ризицима, изазовима и начинима за њихово превазилажење; упознавање са начинима подршке. Саопштење за медије сачињава се у сарадњи са надлежним службама Министарства.
Психосоцијална подршка деци, ученицима и запосленима	Тим за кризне догађаје прати реаговање ученика, родитеља и запослених, идентификује коме је помоћ потребна и у складу са тим организује пружање психосоцијалне подршке. Приликом пружања психосоцијалне подршке као основна интервенција користе се психолошка прва помоћ. У зависности од врсте, интензитета и последица кризног догађаја, тим процењује потребу за укључивањем представника из система здравствене заштите у циљу пружања психосоцијалне подршке и/или укључивање интерсекторског мобилног тима за кризне ситуације.
Израда и реализација плана рада установе у измењеним условима и стабилизација рада у установи	Тим за кризне догађаје у сарадњи са релевантним тимовима установе израђује план рада по измењеном прилагођеном плану. Неопходно је да начин рада установе буде прилагођен последицама кризног догађаја, могућностима и потребама деце/ученика и запослених у погледу реализације свих школских активности непосредно након кризног догађаја. План рада треба да садржи конкретне активности/мере која установа планира да предузме, носиоце (извршиоце) планираних активности, временску динамику, начин извршења, начини праћења и извештавања. Приликом прављења плана важно је узети у обзир врсту кризног догађаја, број погођених особа, процену даљих ризика, реакцију локалне заједнице и одговарајуће правне аспекте.

	Након кризног догађаја, неопходно је да установа предузима активности које ће водити стабилизацији стања у установи–постепени повратак установе на редован начин рада који је био успостављен пре кризног догађаја уз континуирано праћење понашања деце/ученика и запослених у циљу процене ефеката подршке, и предузимања даљих мера. Установа прати реализацију плана и у зависности од тока смиривања кризног догађаја, ревидира план, надопуњује га и коригује.
Организација евентуалних комеморативних активности	У случају кризних догађаја са смртним исходом, тим учествује у организацији и планирању адекватних комеморативних активности.
Праћење реализације плана и евалуација	Неопходно је праћење реализације плана рада (у оквиру плана рада тима за заштиту) у измењеним условима, евентуалне корекције и допуне плана у зависности од процене, степена, броја и последица изазваних кризним догађајем и предузетим корацима.
Вођење документације и извештавање	Тим води документацију о спроведеним активностима у вези са поступањем у кризној ситуацији. Извештај о поступању установе доставља се надлежној школској управи

ПРОГРАМ ПРОФЕСИОНАЛНЕ ОРИЈЕНТАЦИЈЕ

Програм професионалне оријентације у основној школи има за циљ да развије спремност ученика да стичу знања и искуства о себи и свету рада како би доносили реалне одлуке у погледу свог даљег образовања и опредељивања, свесни шта оне значе за каснија образовна и професионална опредељења као и успех у раду.
Општи задаци професионалне оријентације реализоваће се кроз конкретизоване задатке у оквиру професионалног информисања, саветовања и праћења развоја и успешности ученика у школи и то кроз све облике васпитно-образовног рада: обавезни наставни процес, додатна настава, слободне активности, одељењске заједнице, часови разредног старешине, родитељски састанци.
Носиоци активности из оквира професионалне оријентације су: учитељи, одељењске старешине, предметни наставници, психолог, педагог, родитељи и стручна лица других институција. При постављању задатака из оквира програма професионалне оријентације пошло се од савремених научних сазнања о карактеристикама професионалног развоја и избору занимања и реалних могућности примене тих сазнања.

Исходи програма:
1. Упознавање, праћење и подстицање развоја индивидуалних карактеристика личности ученика значајних за усмеравање њиховог професионалног развоја и њихово подстицање да сами свесно доприносе сопственом професионалном развоју.

2. Упознавање ученика са светом рада и занимања, системом средњег васпитања и образовања и њихово оспособљавање за самостално прикупљање информација које се односе на свет рада и систем средњег образовања.
3. Формирање правилних ставова према раду
4. Оспособљавање ученика за планирање свог професионалног развоја и доношење реалних и зрелих одлука у вези са избором занимања и правцима стручног оспособљавања
5. Подстицање ученика на испитивачко, експлоративно понашање према себи и свету рада
6. Успостављање сарадње са ученичким родитељима и њихово оспособљавање за пружање помоћи деци у подстицању и усмеравању њиховог професионалног развоја 7. Успостављање сарадње са установама и институцијама које могу допринети успешнијем професионалном развоју ученика.

Концепт програма ПО остварује се кроз пет модула:
● самоспознаја– препознавање сопствених потенцијала, спремност за постигнућа и склоности преко одговарајућег осмишљавања наставе и учења;
● информисање о занимањима и каријери– припрема расположивих информација о занимањима на структурисан начин или информација које тек треба развити, да би се омогућила информисана одлука о избору занимања;
● упознавање са путевима образовања – мрежом школа – познавање путева образовања и каријере који воде ка остварењу жељеног занимања;
● реални сусрети са светом рада– реализоних посетом родитеља школи и представљањем њиховог занимања
● доношење одлуке о избору школе и занимања – самостално, промишљено и одговорно доношење одлуке о избору школе или занимања.
Професионална оријентација подразумева укључивање и међусобно повезивање свих актера који имају пресудну улогу и утицај на развој личности ученика и на процес доношења одлука при њиховом избору занимања и остваривању професионалног развоја: родитељи, наставници, стручни сарадници, лекари, стручњаци при Националној служби за запошљвање и други.
Носиоци активности и реализације програмских задатака профсионалне оријетације су: школски психолог и педагог, одељењске старешине и предметни наставници. Реализација програмских задатака из области професионалне оријетације остварује се у оквиру садржаја редовне наставе и изборне наставе, а сви задаци из овог подручја биће уграђени у планове рада наставничког, одељењског и стручних већа, Савета родитеља, Школског одбора и Ученичког парламента док програм садржи конкретне активности које се спроводе за ученике у другом циклусу образовања.

АКТИВНОСТИ	НАЧИН РЕАЛИЗАЦИЈЕ	РЕАЛИЗАТОРИ
Професионално информисање	ЧОС, разговори, дискусије, ппт презентације занимања, презентације и радионице о избору занимања и школе, упису у средњу школу, израда паноа и презентација Сајам образовања, реални сусрети, презентације средњих школа, подела едукативних материјала, родитељски састанак	одељењске старешине, педагог, психолог

Професионално тестирање	Тестирање ученика 8. разреда Тестом професионалних интересовања, заинтересованих ученика тестовима способности и обављање саветодавних разговора са ученицима и родитељима након тестирања, праћење професионалних интересовања ученика	Психолог
Професионално саветовање	Саветодавни разговори са ученицима 8.р. везаних за даље школовање	одељењске старешине, педагог, психолог

ПРОГРАМ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

Програм и план здравствене превенције (Дом здравља "Др Симо Милошевић) саставни је део Школског програма.

Перманентна здравствена заштита ученика заједничка је обавеза свих стручних органа и организација у школи као и здравствене службе и родитеља.

Циљеви од којих ће се поћи у остваривању програма:

- Стицање знања, формирање ставова и понашање ученика у вези са здрављем и здравим начином живота и развијањем хуманизације односа међу људима
- Унапређивање хигијенских и радних услова у школи и елиминисање утицаја који штетно делују на здравље

Контрола и заштита здравља ученика као облик превенције обезбедиће се у континуираној сарадњи са Домом здравља Др Симо Милошевић и другим здравственим институцијама у граду.

Систематски основни прегледи: првог, трећег, петог и седмог разреда.

Ови прегледи укључују детаљно посматрање целокупног здравственог стања. Телесну масу, телесну висину, телесну ухрањеност, развијеност, стање коштано-зглобног система, стање чула (вида, слуха, мириса), проверу плућа, срца са мерењем крвног притиска. У току систематског прегледа и мимо њих одржаваће се предавања о личној хигијени, пушењу, наркоманији, секташким заблудама, полном и психичком сазревању, са посебним освртом направилну исхрану као основ даљег побољевања у зрелом добу.

Наставиће се **планска вакцинација** по календару за узраст.

У сарадњи са Школом (психологом, педагогом, директором) наше теме о едукацији могу бити усклађене са захтевима ученика и наших најздравијих пацијената, а понекад тако тешких јер одрасти у здравог, доброг, васпитаног човека није лако, а ни безболно у околностима у којима расту.

ПРОГРАМ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

Циљеви :

Утврђивање социјалног и материјалног статуса деце из угрожених породица ради организовања и пружања помоћи. Константно праћење побољшања социјалних и материјалних услова у којима деца живе. Оптимизација компетенције родитеља да препознају потребе ученика и задовоље их на адекватан начин.

Садржај:

- Обилазак социјално угрожених породица
- Обилазак материјално угрожених породица
- Обилазак деце без једног или оба родитеља
- Обилазак деце у хранитељским породицама
- Организовање хуманитарних акција
- Пружање одговарајућих врста помоћи породицама и деци
- Организовање сарадње породица са школом, школским педагогом и психологом
- Сарадња школе и породица са социјалном службом општине
-

Начин остваривања програма:

- саветодавни рад са породицом
- индивидуални рад са ученицима
- организовање разних хуманитарних акција ради прикупљања материјалних средстава
- сарадња са надлежним установама (Центар за социјални рад)

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Циљ овог програма је подизање свести код ученика, наставника, родитеља и грађана о очувању и унапређењу животне средине.

ОБЛАСТ РАДА	АКТИВНОСТИ	РЕАЛИЗАТОРИ
ЕДУКАЦИЈА	Угледни часови, предавања, радионице, трибине о важним темама Загађивања и заштите животне средине	Наставници, ученици, научни радници
ИСТРАЖИВАЊЕ И АНАЛИЗА ПОДАТАКА	Праћење и анализа количине отпада који се одложи у току радне недеље праћење и анализа загађености воде, ваздуха, земљишта Мерење и анализа потрошње воде и електричне енергије у току месеца	Наставници, ученици

ДРУШТВЕНА АНГАЖОВАНОСТ И ХУМАНИТАРНИ РАД	Промоција науке кроз дечје радионице на еколошке теме Друштвене акције: „један ресурс, много потрошача",„мисли глобално, делуј локално", „сат за планету" Озелењавање школског простора. Обележавање значајних еколошких датума Учешће у хуманитарним акцијама сакупљање чепова и лименки за рециклажу. Израда предмета од рециклираног материјала. Израда паноа у циљу промоције одговорног односа према животној средини	Наставници, ученици, родитељи, научни радници

ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ЛОКАЛНОМ САМОУПРАВОМ

ЦИЉЕВИ:
Школа прати и укључује се у дешавања на територији јединице локалне самоуправе и заједно са њеним представницима планира садржај и начин сарадње, нарочито о питањима од којих зависи развитак школе.

Јачање заједништва и подизање свести ученика о значају сарадње са разним организацијама, културним установама и другим субјектима који имају за циљ да код деце развију осећање припадности друштвеној средини.

Развијање осећаја за културу.

Развијање осећаја за друштвено користан рад.

Подизање рејтинга школе учешћем и промоцијом разних школских секција и талентованих ученика

Неговање спортскох духа код ученика кроз разне спортске манифестације.

Школа и њено окружење треба да буду у динамичној вези и узајамно утичу на унапређивање односа како би се богатио друштвени и културни живот школе и средине у којој одрастају наши садашњи и будући ученици.

САДРЖАЈ:
Школа ће остваривати сарадњу са многобројним организацијама у оквиру локалне самоуправе. Сарадња школе са локалном самоуправом је значајан аспект делатности и развоја школе.

Школа има активну сарадњу са следећим организацијама и институцијама :
- МЗ Сремчица
- Културно-уметничко друштво „Миломир Петровић“
- Дом здравља „Др Симо Милошевић“ – Чукарица
- Установа за децу и младе „Сремчица“
- Културни центар Чукарица

- МУП Чукарица
- Центар за социјални рад
- Градска Општина Чукарица
- Сарадња са Интернационалном полицијском асоцијацијом секције Србије (ИПА)
- Сарадња са Интернационалном студентском организацијом (AISEC)
- Скупштина града Београда
- Дечји културно-образовни центар
- Сарадња са ОШ „Милоје Павловић“
- Сарадња са ОШ „Душко Радовић“ – Сремчица
- Туристичке агенције
- Градско зеленило Београд
- Црвени крст – Акција „Један пакетић, много љубави“
- Предшколска установа „Горица“
- Градски музеји и галерије
- Градска позоришта
- Црква Св. Тројице у Сремчици
- Расадник Сремчица
- Развојно саветовалиште
- Градска чистоћа
- Галерија Траг у Сремчици
- Удружење грађана Креатива плус
- Саша Костић и оркестар „Рок циркус“

ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ

ЦИЉ:
Програм сарадње са породицом реализује се у циљу побољшања квалитета међусобног разумевања, поштовања и поверења између школе и породице ради унапређивања квалитета образовања и вапитања, као и обезбеђивања свеобухватности и трајности васпитно-образовних утицаја.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

- Информисање родитеља/старатељима путем родитељских састанака, одељењских састанака Савета родитеља и састанака Савета родитеља школе; путем индивидуалних разговора са одељењским старешинама, стручним сарадницима, предметним наставницима, као и са директором школе; писменом преписком или информисање преко огласних табли школе.
- Саветодавни рад са родитељима/старатељима ће се одвијати у оквиру Програма подршке ученицима у учењу, Програма превенције насиља, занемаривања и злостављања, Програма професионалног информисања, Програма инклузивног образовања, Програма социјалне заштите и других активности које организује школа. Саветодавни рад оствариваће се кроз следеће облике сарадње: индивидуални разговори, родитељски састанци, Савет родитеља школе, кућне посете ПА.

- Укључивање родитеља/старатељима у наставне и остале школске активности: организовање отворног дана школе сваког месеца, када родитељи/старатељи могу да присуствују образовно-васпитном раду, након чега ће бити спроведено њихово анкетирање; укључивање родитеља у рад ИОП тимова, као и израду Развојног плана школе; разматрање предлога и консултовање Савета родитеља школе у вези са наставним, организационим, безбедносним и финансијским питањима с циљем унапређивања квалитета образовања и васпитања, као и обезбеђивања свеобухватности и трајности васпитно-образовних утицаја; укључивање родитеља/старатеља у процес реализације завршног испита, као и у припрему, организацију и реализацију хуманитарних, културних и других активности.
- Анкетирање родитеља школа организује на крају сваког полугодишта ради праћења успешности програма сарадње са породицом, у погледу њиховог задовољства програмом и у погледу њихових сугестија за наредно полугодиште.

ПРОГРАМ ИЗЛЕТА И ЕКСКУРЗИЈА

ЕКСКУРЗИЈЕ

Екскурзија је ваннаставни облик образовно – васпитног рада чији је циљ реализовање дела наставног програма непосредним упознавањем садржаја наставних предмета, појава и односа у природној и друштвеној средини, упознавање културног наслеђа и привредних достигнућа која су у вези са делатношћу школе.
Задаци које се остварују реализацијом програма екскутзије су проучавање објеката и феномена у природи, уочавање узрочно – последничних односа у конкретним природним и друштвеним условима; развијање интересовања за природу и изграђивање еколошких навика, упознавање начина живота и рада људи појединих крајева, развијање позитивног односа према другима, схватање значаја здравља и здравих стилова живота, подстицање испољавања позитивних емоционалних доживљаја.
Садржаји екскурзије подразумевају реализацију дела наставног и ваннаставног плана и програма и саставни су део годишњег програма рада школе.
Екскурзија се изводи уз сагласност родитеља, најмање 70% ученика истог разреда и ако су створени услови за остваривање циљева и задатака.

ОРГАНИЗАЦИЈА И РЕАЛИЗАЦИЈА ЕКСКУРЗИЈЕ ОБУХВАТА СЛЕДЕЋЕ **:**
1. припрему екскурзије
- предложен План и програм Одељенског и Стручног већа размотрило је Наставничко веће да би разматрао и на њега дао сагласност Савет родитеља школе;
- време екскурзије
- програм екскурзије (у зависности од изабране дестинације – наведених у Годишњем плану рада школе);
- број ученика (70% на нивоу разреда)
- извршити припрему на часу о понашању у ченика на екскурзији,поделити конкретна задужења након вођеног разговора о циљевима екскурзије .
2. извођење екскурзије

- путни правци,објекти и крај који треба да се посети,одређују се у складу са циљем и задацима путовања .

3. рад у учионици након екскурзије

- кроз разговор са ученицима и урађеним паноима од њихових цртежа и записа о екскурзији може се доћи до сазнања да ли смо постигли циљ.

4. извештај о реализацији екскурзије

- Након реализовања екскурзије, стручно веће сачињава извештај који подноси директору са оценом о реализацији и квалитету пружених услуга . Извештај разматрају Савет родитеља и Наставничко веће, усваја га Школски одбор, а одељењски старешина упознаје родитеље са њим на родитељском састанку.

ПРОГРАМ РАДА ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

ЦИЉЕВИ

Школска библиотека обезбеђује ученицима и наставницима приступ литератури везано за школске и ваншколске садржаје. Библиотека има за циљ да осим обавезне лектире обезбеди ученицима културне садржаје и да ради на популаризацији књиге и читања код ученика кроз бројне активности.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Програм рада остариће се кроз:

- активности у библиотеци, сарадњу са наставницима разредне наставе, професорима српског језика и разредним старешинама
- кроз слободне активности ученика – групни рад у оквиру библиотекарске секције, часове одељењског старешине, самостални рад ученика у време које ученици проводе у читаоници библиотеке у своје слободно време после наставе.

Садржај програма:

- Обележавање Дана и Недеље писмености
- Обележавање Дечије недеље
-Набавка нових наслова лектира и литературе на Сајму књига
-Припрема за прославу Дана школе
-Акција поводом Дана школе-Поклон књига школи за рођендан
- Обележавање Дана детета и дечијих права
-Промоције нових издања и књига добијених на акцији поводом Дана школе
-Гостовање књижевника
-Прослава Дана Светог Саве
-Промоција књига издавача за децу
-Обележавање Дана матерњег језика
-Обележавање Међународног дана дечије књиге 2-5.априла

ПРОГРАМ: ЗАЈЕДНО И БЕЗБЕДНО КРОЗ ДЕТИЊСТВО

ЦИЉ:
Пројекат има за циљ подизање свести код ученика основних школа о последицама насилног понашања у стварном и виртуелном окружењу, препознавање различитих видова насиља и дискриминације, усвајање стратегија за помоћ другима у невољи и вештина ненасилног решавања конфликата, развијање саосећања и информисање о начинима помоћи, подршке и заштите, као и усвајање знања и вештина о безбедном учешћу у саобраћају и понашању у ванредним ситуацијама. Осим тога, реализација пројекта ће допринети и јачању улоге Тимова за заштиту ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања у школи.

РЕАЛИЗАТОР:
Министарство унутрашњих послова са сарадницима.

НАЧИН:
Програм се реализује у школском простору. Термини одржавања планираће се у договору са предавачем, одељенским старешином и директором школе.

ТЕМЕ:
„Безбедност деце у саобраћају"
„Безбедност деце у ванредним ситуацијама
„Превенција вршњачког насиља у стварном и виртуелном окружењу“

Области рада	Време реализације	Сарадници
Први део реализује се одељењима другог циклуса образовања и васпитања;		
у току првог полугодишта школске у свим одељењима петог и седмог разреда, планирана је реализација по једне радионице, у трајању од 90 минута, на тему „Превенција вршњачког насиља у стварном и виртуелном окружењу".	прво полугодиште	Наведену тему реализоваће полицијски службеници из надлежних полицијских управа и станица у сарадњи са представницима Тима за заштиту ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања у школи, саветника -спољних сарадника за заштиту ученика од насиља у школама или другим представницима школа који буду одређени да учествују у спровођењу радионица.
иста радионица реализује се током другог полугодишта у свим одељењима шестог и осмог разреда.	друго полугодиште	
Други део реализује се одељењима првог циклуса образовања и васпитања:		
У току првог полугодишта школске године у свим	прво полугодиште	Обе теме реализоваће полицијски службеници и ватрогасци-спасиоци

одељењима првог и другог разреда, планирано је спровођење по једне радионице, у трајању од 45 минута, на теме „Безбедност деце у саобраћају" и „Безбедност деце у ванредним ситуацијама".		из надлежних полицијских управа и станица.
Исте радионице реализоваће се и током другог полугодишта у свим одељењима трећег и четвртог разреда.	друго полугодиште	

ИНДИВИДУАЛНИ ОБРАЗОВНИ ПЛАНОВИ

У раду са децом која имају одређених потешкоћа у савладавању наставног градива или у било ком аспекту функционисања (социјалном, емотивном и др.) примењује се прилагођавање у складу са њиховим потребама. Индивидуални образовни планови рада налазе се у прилогу Школског програма.

Стручно усавршавање наставника

У циљу вредновања и унапређивања рада, тим за развој школског програма користиће литературу која прати промене у образовању, као и постојећу литературу школске библиотеке.
Тим за развој Школског програма учествоваће на семинарима који су у складу са потребама и интересовањима чланова тима.

Стручно усавршавање наставника биће у складу са Школским развојним планом и увођењем Инклузивног образовања у школу.

ПРАЋЕЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈА ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Праћењем и евалуацијом ће бити обухваћени:

- ученици
- наставници
- стручни сарадници
- родитељи
- тим за израду школског програма
- локална заједница

Праћење и евалуација ће се изводити:

- посматрањем
- разговором
- тестирањем
- истраживањем

- извештавањем

САДРЖАЈ

Правне основе Школског програма 2
ОСНОВНЕ ОДРЕДНИЦЕ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА 3
СВРХА, ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА 4
ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА ПРВИ РАЗРЕД 5
ПЛАН РАДА 1. РАЗРЕДА 5
ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ 8
СРПСКИ ЈЕЗИК 8
МАТЕМАТИКА 15
СВЕТ ОКО НАС 17
ЛИКОВНА КУЛТУРА 21
МУЗИЧКА КУЛТУРА 27
ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК 35
ДИГИТАЛНИ СВЕТ 45
ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ 46
ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ 46
ВЕРСКА НАСТАВА – ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС 48
ЧАС ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ 48
ДОПУНСКА НАСТАВА 49
СРПСКИ ЈЕЗИК 49
МАТЕМАТИКА 50
КУТАК ЗА УЧЕЊЕ 51
ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА ДРУГИ РАЗРЕД 53
НАСТАВНИ ПЛАН ЗА 2. РАЗРЕД 53
ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ 53
СРПСКИ ЈЕЗИК 53
МАТЕМАТИКА 64
СВЕТ ОКО НАС 66
МУЗИЧКА КУЛТУРА 70
ЛИКОВНА КУЛТУРА 73
ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ 76
ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК 77
ДИГИТАЛНИ СВЕТ 84
ДОПУНСКА НАСТАВА 91
СРПСКИ ЈЕЗИК 91
МАТЕМАТИКА 93

ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ 95
ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ 95
ВЕРСКА НАСТАВА – ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС 97
ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНОГ НАСТАВНОГ РАДА 97
ЧАС ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ 97
КУТАК ЗА УЧЕЊЕ 99
ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА ТРЕЋИ РАЗРЕД 101
НАСТАВНИ ПЛАН 101
О Б А В Е З Н И Н А С Т А В Н И П Р Е Д М Е Т И 101
С Р П С К И Ј Е З И К 101
М А Т Е М А Т И К А 110
П Р И Р О Д А И Д Р У Ш Т В О 117
Л И К О В Н А К У Л Т У Р А 126
М У З И Ч К А К У Л Т У Р А 132
Ф И З И Ч К О И З Д Р А В С Т В Е Н О В А С П И Т А Њ Е 137
ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК 144
ДИГИТАЛНИ СВЕТ 154
О Б А В Е З Н И И З Б О Р Н И П Р О Г Р А М И 158
ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ 158
ВЕРСКА НАСТАВА 164
ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА 170
ДОПУНСКА НАСТАВА 170
СРПСКИ ЈЕЗИК 170
МАТЕМАТИКА 172
ДОДАТНА НАСТАВА 174
МАТЕМАТИКА 174
ЧАС ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ 176
КУТАК ЗА УЧЕЊЕ 177
КУТАК ЗА ВИШЕ ЗНАЊА 178
ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЧЕТВРТИ РАЗРЕД 179
НАСТАВНИ ПЛАН 179
О Б А В Е З Н И Н А С Т А В Н И П Р Е Д М Е Т И 181
С Р П С К И Ј Е З И К 181
М А Т Е М А Т И К А 191
П Р И Р О Д А И Д Р У Ш Т В О 198
Л И К О В Н А К У Л Т У Р А 207
М У З И Ч К А К У Л Т У Р А 212

Ф И З И Ч К О И З Д Р А В С Т В Е Н О В А С П И Т А Њ Е 218
ДИГИТАЛНИ СВЕТ 227
ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК 232
О Б А В Е З Н И И З Б О Р Н И П Р Е Д М Е Т И 240
ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ 240
ВЕРСКА НАСТАВА 245
ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА 251
ДОПУНСКА НАСТАВА 251
СРПСКИ ЈЕЗИК 251
МАТЕМАТИКА 253
Д О Д А Т Н А Н А С Т А В А 255
МАТЕМАТИКА 255
ЧАС ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ 258
КУТАК ЗА УЧЕЊЕ 259
КУТАК ЗА ВИШЕ ЗНАЊА 260
ПРОДУЖЕНИ БОРАВАК 261
ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ 263
ПРОГРАМ РАДА ДРАМСКЕ СЕКЦИЈЕ 265
ПРОГРАМ РАДА РЕЦИТАТОРСКЕ СЕКЦИЈЕ 265
ПРОГРАМ РАДА ЛИТЕРАРНЕ СЕКЦИЈЕ 267
ПРОГРАМ РАДА ЛИКОВНЕ СЕКЦИЈЕ 267
ПРОГРАМ РАДА ЕКОЛОШКЕ СЕКЦИЈЕ 269
ПРОГРАМ РАДА БИБЛИОТЕЧКЕ СЕКЦИЈЕ 270
ПРОГРАМ РАДА СЕКЦИЈЕ „МАЛИ КРЕАТИВЦИ" 271
ПРОГРАМ РАДА СПОРТСКО-ПЛАНИНАРСКЕ СЕКЦИЈЕ 271
ОРГАНИЗАЦИЈА „ПОДМЛАДАК ЦРВЕНОГ КРСТА“ 272
ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА ПЕТИ РАЗРЕД 275
НАСТАВНИ ПЛАН ЗА ПЕТИ РАЗРЕД 275
СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ 276
ДОПУНСКА НАСТАВА СРПСКОГ ЈЕЗИКА ЗА 5. РАЗРЕД 286
ДОДАТНА НАСТАВА СРПСКОГ ЈЕЗИКА ЗА 5. РАЗРЕД 287
ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК 288
ПРОГРАМ РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ 309
ПРОГРАМ РАДА ДОДАТНЕ НАСТАВЕ 310
ЛИКОВНА КУЛТУРА 310
МУЗИЧКА КУЛТУРА 316
ИСТОРИЈА 319

ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ ЗА ПЕТИ РАЗРЕД 324
ПРОГРАМ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ 325
ГЕОГРАФИЈА 326
МАТЕМАТИКА 335
ПРОГРАМ РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ 343
ПРОГРАМ РАДА ДОДАТНЕ НАСТАВЕ 343
БИОЛОГИЈА 344
ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ 348
ПРОГРАМ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ 349
ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА 350
ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО 354
ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ 369
ВЕРСКА НАСТАВА 374
ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ 375
НЕМАЧКИ ЈЕЗИК 383
ПРОГРАМ РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ 399
РУСКИ ЈЕЗИК 401
ПРОГРАМ РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ 430
ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА ШЕСТИ РАЗРЕД 432
НАСТАВНИ ПЛАН 432
СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ 433
ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ И ДОДАТНЕ НАСТАВЕ 439
ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК 442
ПРОГРАМ РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ 463
ПРОГРАМ РАДА ДОДАТНЕ НАСТАВЕ 464
ЛИКОВНА КУЛТУРА 465
МУЗИЧКА КУЛТУРА 468
ИСТОРИЈА 471
ГЕОГРАФИЈА 474
МАТЕМАТИКА 478
ДОПУНСКА НАСТАВА 485
ДОДАТНА НАСТАВА 485
БИОЛОГИЈА 486
ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ 490
ПРОГРАМ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ 490
ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА 491
ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО 495

ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ 504
ВЕРСКА НАСТАВА – ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС 509
ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ 512
ФИЗИКА 514
ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ 520
ПРОГРАМ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ ИЗ ФИЗИКЕ 521
ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА СЕДМИ РАЗРЕД 523
НАСТАВНИ ПЛАН 523
СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ 524
ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ И ДОДАТНЕ НАСТАВЕ 533
ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК 537
ПРОГРАМ РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ 550
ПРОГРАМ РАДА ДОДАТНЕ НАСТАВЕ 550
ЛИКОВНА КУЛТУРА 551
МУЗИЧКА КУЛТУРА 554
ИСТОРИЈА 560
ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ 564
ГЕОГРАФИЈА 565
ДОДАТНА НАСТАВА 573
ДОПУНСКА НАСТАВА 574
МАТЕМАТИКА 574
ДОДАТНА НАСТАВА 581
ДОПУНСКА НАСТАВА 582
БИОЛОГИЈА 583
ДОДАТНА НАСТАВА 588
ДОПУНСКА НАСТАВА 589
ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА 590
ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО 593
ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ 603
ВЕРСКА НАСТАВА – ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС 607
ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ 611
НЕМАЧКИ ЈЕЗИК 613
ДОПУНСКА НАСТАВА 618
ДОДАТНА НАСТАВА 619
РУСКИ ЈЕЗИК 619
ФИЗИКА 633
ПРОГРАМСКИ САДРЖАЈ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ 638

САДРЖАЈ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ 640
ХЕМИЈА 640
ДОДАТНА НАСТАВА 649
ДОПУНСКА НАСТАВА 650
ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА ОСМИ РАЗРЕД 651
НАСТАВНИ ПЛАН 651
СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ 652
ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ И ДОДАТНЕ НАСТАВЕ 659
ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК 662
ПРОГРАМ РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ 670
ПРОГРАМ РАДА ДОДАТНЕ НАСТАВЕ 670
ЛИКОВНА КУЛТУРА 671
МУЗИЧКА КУЛТУРА 674
ИСТОРИЈА 675
ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ 679
ПРОГРАМ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ 680
ГЕОГРАФИЈА 681
ПРОГРАМ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ 687
МАТЕМАТИКА 688
ДОПУНСКА НАСТАВА 693
ДОДАТНА НАСТАВА 694
БИОЛОГИЈА 694
ДОДАТНА НАСТАВА 698
ДОПУНСКА НАСТАВА 699
ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА 700
ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО 703
ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ 717
ВЕРСКА НАСТАВА 729
ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ 730
НЕМАЧКИ ЈЕЗИК 733
ПРОГРАМ РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ 741
ПРОГРАМ РАДА ДОДАТНЕ НАСТАВЕ 741
РУСКИ ЈЕЗИК 742
ПРОГРАМ РАДА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ 756
ПРОГРАМ РАДА ДОДАТНЕ НАСТАВЕ 757
ФИЗИКА 758
ПРОГРАМСКИ САДРЖАЈ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ 764

ХЕМИЈА 765
ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ 771
ПРОГРАМ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ 773
ЧАС ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ У ДРУГОМ ЦИКЛУСУ 774
ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА 776
ДРУШТВЕНО, ТЕХНИЧКЕ, ХУМАНИТАРНЕ, СПОРТСКЕ 776
И КУЛТУРНЕ АКТИВНОСТИ 776
УЧЕНИЧКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ 777
УЧЕНИЧКИ ПАРЛАМЕНТ 777
ОРГАНИЗАЦИЈА “ПОДМЛАДАК ЦРВЕНОГ КРСТА” 778
ШКОЛСКИ ХОР 780
КЛУБ УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА 782
ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ У 2. ЦИКЛУСУ 783
ЛИТЕРАРНА СЕКЦИЈА 785
ДРАМСКА СЕКЦИЈА 785
НОВИНАРСКА СЕКЦИЈА 786
КЛУБ УМЕТНИЧКОГ ИЗРАЖАВАЊА 787
РУСКА СЕКЦИЈА 788
ЕНГЛЕСКА СЕКЦИЈА 789
НЕМАЧКИ СЕКЦИЈА 790
ЛИКОВНА СЕКЦИЈА 790
ЕКОЛОШКА СЕКЦИЈА 791
ПРОГРАМЕРСКА СЕКЦИЈА 792
САОБРАЋАЈНА СЕКЦИЈА 792
ШАХОВСКА СЕКЦИЈА 793
МУЗИЧКА СЕКЦИЈА 794
СПОРТСКА СЕКЦИЈА- РУКОМЕТ 794
СПОРТСКА СЕКЦИЈА- ОДБОЈКА 795
СПОРТСКА СЕКЦИЈА- КОШАРКА 796
СЛОБОДНЕ НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ 796
ЗАНИМЉИВА ГЕОГРАФИЈА 798
САЧУВАЈМО НАШУ ПЛАНЕТУ 799
ВИЗУЕЛНА УМЕТНОСТ 805
УМЕТНОСТ 809
ПРЕДУЗЕТНИШТВО 811
МОЈА ЖИВОТНА СРЕДИНА 816
ДОМАЋИНСТВО 823

ПОСЕБНИ ПРОГРАМИ 831
ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ ШКОЛЕ 831
ПРОГРАМ ШКОЛСКОГ СПОРТА И СПОРТСКО-РЕКРЕАТИВНИХ АКТИВНОСТИ 831
ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА 833
ПРОГРАМ СПРЕЧАВАЊА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ 835
ПРОГРАМ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА 837
ПРОГРАМ РЕАГОВАЊА У КРИЗНИМ ДОГАЂАЈИМА 838
ПРОГРАМ ПРОФЕСИОНАЛНЕ ОРИЈЕНТАЦИЈЕ 841
ПРОГРАМ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ 843
ПРОГРАМ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ 844
ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ 844
ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ЛОКАЛНОМ САМОУПРАВОМ 845
ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ 846
ПРОГРАМ ИЗЛЕТА И ЕКСКУРЗИЈА 847
ПРОГРАМ РАДА ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ 848
ПРОГРАМ: ЗАЈЕДНО И БЕЗБЕДНО КРОЗ ДЕТИЊСТВО 849
ИНДИВИДУАЛНИ ОБРАЗОВНИ ПЛАНОВИ 850
ПРАЋЕЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈА ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА 850